

LIETUVOS ENERGETIKA

IX

LIETUVOS
ENERGETIKA

IX

LIETUVOS ENERGETIKA

IX

Lietuvos energetikos dispečerizacija
ir akcinės bendrovės LITGRID veikla

LIETUVOS ENERGETIKŲ SENJORŲ KLUBAS

Sudarytojas Vilius ŠADUIKIS

Vilnius, 2022

ISBN 978-609-431-136-9

Bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

© Lietuvos energetikų senjorų klubas, 2022
© „Trys žvaigždutės“, 2022

Redakcinė kolegija

Vilius ŠADUIKIS – pirmininkas

Anzelmas BAČAUSKAS

Saulius KUTAS

Viktoras MEKAS

Vytautas MIŠKINIS

Zenonas RUŽINSKAS

Vitulis VALEIKA

Laimė VALOTKIENĖ

Redkolegijos nariai ir leidėjas.

Iš kairės: Vitulis Valeika, Zenonas Ružinskas, Vilius Šaduikis, Laimė Valotkienė, Vytautas Miškinis, Viktoras Mekas, Saulius Kutas, Jeronimas Laucius

PRATARMĖ

Lietuvos energetikų senjorų klubas toliau tęsia enciklopedinio leidinio „Lietuvos energetika“ leidybą. Primename, kad pirmajame tome (1982) aprašyta Lietuvos energetikos istorija nuo seniausių laikų iki 1940 m. Antrajame tome (1992) apžvelgta mūsų šalies energetikos raida nuo 1940 m. iki 1990 m. Trečiajame tome (2004) pateiktas Lietuvos energetikų biografijų žinynas, ketvirtajame (2006) pratęstas biografijų žinynas bei pateikti iškilų energetikų prisiminimai, V t. (2015) tęsia Lietuvos energetikos istoriją ir apima Nepriklausomybės laikotarpį nuo 1990 iki 2014 m., VI t. (2017) yra skirtas mūsų energetikos ištakoms ir prieškario Lietuvai, kai buvo pasiektas proveržis energetikoje. Pateiktos biografijos asmenybių, gimusių iki 1920 m., kurios tą istoriją kūrė. VII t. (2019) skirtas labai sunkiam Lietuvos energetikai pokario 1944–1962 m. laikotarpiui, kai reikėjo atstatyti visą sugriautą ūkį. Statistinius faktus labai pajvairina gyvų liudininukų prisiminimai. VIII t. (2020) pateikia informaciją, kaip Lietuvos visuomenė ir vyriausybė suprato ir ėmėsi priemonių, kad šalies energetika būtų kuriama vietiniu kapitalu. Tam 1937 m. įkuriama valstybės kapitalo akcinė bendrovė „Elektra“. Po daugelio politinių, ekonominių ir techninių transformacijų jos darbus tęsia AB „Ignitis“.

„Lietuvos energetika“ IX t. yra skirtas mūsų energetikos dispečerizacijos pradžiai ir jos plėtrai. Nors respublikinės Dispečerinės tarnybos įkūrimo data laikytina 1945 m. spalio 19 d. (tą dieną buvo pasirašytas Lietuvos energetikos valdybos „Litenergo“ valdytojo įsakymas Nr. 108 „Tikslu paruošti centrinės dispečerių tarnybos aparatą Lietuvos atstatomos elektros sistemos darbo vadovavimui“), apjungti ir reguliuoti elektros ūkį jau ruošiasi prieškarėje. Toliau detalai aprašoma Dispečerinės tarnybos plėtra, jos darbų apimčių ir vaidmens didėjimas.

2009 m. balandžio 22 d. Europos Parlamentas patvirtino Europos Sąjungos naują energetikos paketą, kurio pagrindą sudaro elektros ir dujų gamybos ir tiekimo atskyrimas nuo tinklų eksploatavimo. Jo įgyvendinimas paskatino Lietuvos elektros ūkio pertvarką. Jau spalio 22 d. AB „Lietuvos energija“ įsteigė savo antrinę elektros perdavimo sistemos operatoriaus bendrovę LITGRID UAB, kuriai tapo pavaldi Dispečerinė tarnyba su 330–110 kV elektros perdavimo tinklais. Greitai, jau 2010 m. birželio 30 d. tampama savarankiška LITGRID AB. Prasideda tolesnė perdavimo linijų plėtra, jungčių su Švedija ir Lenkija statybos ir paleidimas.

Taip pat leidinyje pateiktos energetikų, gimusių 1931–1940 m., biografijos.

Nuoširdžiai dėkoju visiems, padėjusiems paruošti šį daug informacijos talpinantį leidinį.

„Lietuvos energetika“ IX t. skirtas ir energetikos specialistams, ir visiems besidomintiems energetika.

Vilius ŠADUIKIS

MIELIEJI SKAITYTOJAI,

Prieš jūsų akis – jau devintasis energetikos veteranų sudarytas enciklopedinio leidinio „Lietuvos energetika“ tomas. Šios knygos pagrindinė tema – dispečerių ir elektros perdavimo sistemos veiklos raida Lietuvoje. Ji apima ne vieną dešimtmetį, per kuriuos prie patikimo ir stabilaus mūsų šalies elektros sistemos darbo užtikrinimo prisidėjo daugybė šviesių, sumanių inžinierių.

Šiandien „Litgrid“ valdomi aukštos įtampos tinklai jungia 237 pastotes ir driekiasi daugiau nei 7200 km, o Lietuvos elektros sistemos valdymas didžiąja dalimi atliekamas nuotoliniu būdu iš centrinio biuro Vilniuje.

Dispečerių darbo įrankiai su laiku keitėsi, tačiau jų svarba visuomet išliko milžiniška. Tiek seniau, tiek dabar dispečerių atliekamos užduotys yra nepakeičiama sėkmingo elektros sistemos veikimo dėlionės dalis. Nuo tikslo apjungti ir reguliuoti Lietuvos elektros ūkį jau prieškaryje iki dabartinio „Litgrid“ praėjo ilgas ir iššūkių pilnas laiko tarpas. Mums ir ateities energetikų kartoms būtina žinoti ir pažinti istoriją, kad ja remdamiesi galėtumėme brėžti Lietuvos ateities energetikos kontūrus.

Energetikos sektoriaus ateitis Lietuvoje ir visame pasaulyje nusimato išties intriguojanti. Per artimiausius keletą metų trys Baltijos šalių elektros sistemos bus sinchronizuotos su kontinentinės Europos tinklais ir taip nutrauks istoriškai susiklosčiusius ryšius su likusiomis BRELL žiedo šalimis (Baltarusija ir Rusija). Šis žingsnis galutinai įtvirtins Lietuvos energetinę nepriklausomybę nuo Rusijos – seniau užsitikrinome alternatyvų dujų tiekimą, o po invazijos į Ukrainą pradžios nebeperkame rusiškos elektros ir nebesinaudojame balansavimo paslaugomis. Visiška energetinė nepriklausomybė – kiekvieną dieną vis arčiau.

Be šio strategiškai svarbaus tikslo planuojame ir tolimesnę ateitį. Vis didesnę pagreitį įgaunanti atsinaujinančių saulės, vėjo energijos šaltinių plėtra jau po kelerių metų leis Lietuvoje gaminti daugiau elektros energijos, nei suvartojame. Besiruošdami sinchronizacijai ir atsinaujinančių šaltinių plėtrai stipriname bei plečiame elektros tinklus, giliname integraciją su Lenkija, diegiame sistemos inerciją užtikrinančius sinchroninius kompensatorius, prie tinklo prijungėme ir testuojame inovatyvią 1 MWh talpos ir 1 MW galios bateriją. Be to, jau artimiausiu metu mūsų partneriai „Energy Cells“, su mūsų pagalba 4 Lietuvos vietose (Alytuje, Šiauliuose, Vilniuje ir Utenoje) prie perdavimo tinklo prijungs net 200 MW galios ir 200 MWh talpos baterijų parkus. Tad iš istorijos semiamės patirties, ir ją sėkmingai pritaikome ateičiai – esame energetikos transformacijos partneriai, atveriantys paskutinius energetinius vartus į Europą.

Rokas MASIULIS
„Litgrid“ generalinis direktorius

DEAR READERS,

The ninth volume of the encyclopaedic publication "Lithuanian Energy", compiled by energy professionals, is now before your eyes. The main topic of this book is the development of dispatching and the electricity transmission system in Lithuania. It covers several decades during which many bright, intelligent engineers have contributed to the reliable and stable operation of our country's electricity system.

Today, Litgrid's managed high-voltage networks connect 237 substations and stretch over 7,200 km, and Lithuania's electricity system is largely managed remotely from the head office in Vilnius.

The tools used by dispatchers have evolved over time, but dispatcher's importance has always remained enormous. The tasks performed by dispatchers, both past and present, are an indispensable piece of the puzzle for the successful operation of the electricity system. It has been a long and challenging journey from the pre-war goal of integrating and regulating Lithuania's electricity economy to the current Litgrid. It is imperative for us and for future generations of energy professionals to know and understand history so that we can use it as a basis for drawing the outlines of Lithuania's energy future.

The future of the energy sector in Lithuania and around the world is intriguing. In the next few years, the three Baltic electricity systems will be synchronised with the continental European grid, thus breaking the historical links with the other countries of the BRELL ring (Belarus and Russia). This step will finally consolidate Lithuania's energy independence from Russia - we used to have an alternative gas supply, but since the invasion of Ukraine we no longer buy Russian electricity and no longer use balancing services. Full energy independence is getting closer every day.

Beyond this strategically important goal, we are planning for the future. In a few years' time, the growing momentum in the development of renewable solar and wind energy sources will allow Lithuania to produce more electricity than we consume. In preparation for synchronisation and the development of renewables, we are strengthening and expanding the electricity grid, deepening integration with Poland, installing synchronous condensers to ensure system inertia, and connecting and testing an innovative 1 MWh battery with a capacity of 1MW. In addition, our partners Energy Cells, with our support, will soon connect as many as 200 MW and 200 MWh battery parks to the transmission grid in 4 locations in Lithuania (Alytus, Šiauliai, Vilnius and Utena). We are taking the lessons of history and successfully applying them to the future - we are partners in the energy transformation, opening the final Lithuania's energy gateway to Europe.

Rokas MASIULIS
CEO of Litgrid

***LIETUVOS VALSTYBINĖS ENERGETIKOS
AKCINĖS BENDROVĖS „LITGRID“
ATSIRADIMAS VISOS LIETUVOS
ENERGETIKOS ISTORIJOJE FONE
NUO DISPEČERINĖS TARNYBOS
IKI AB „LITGRID“***

I DALIS

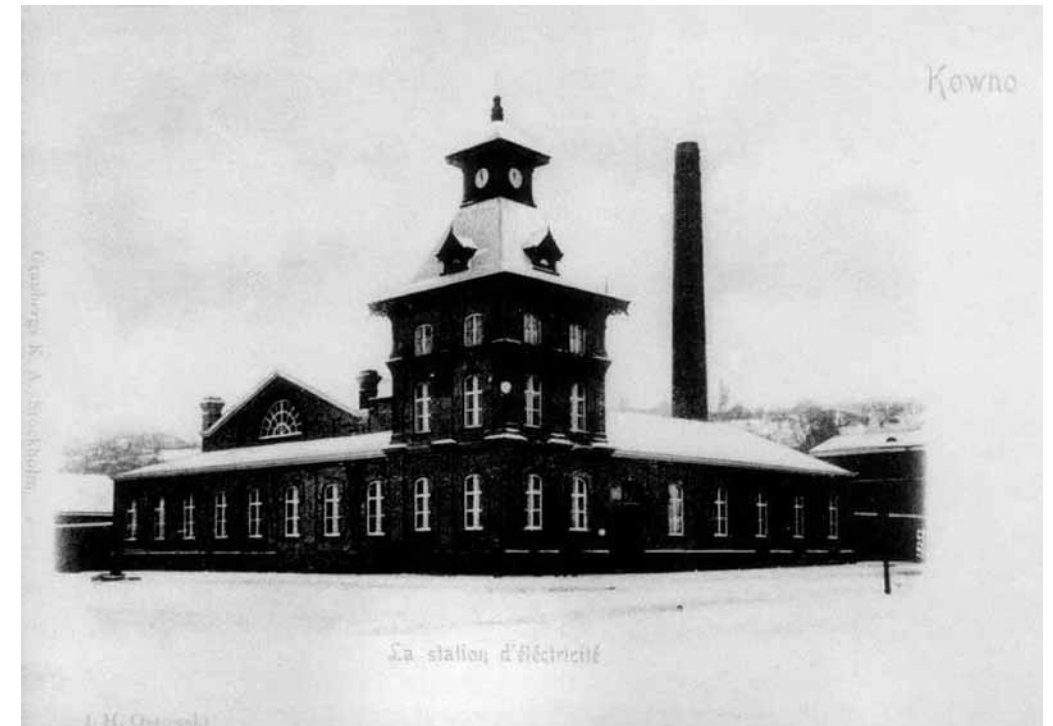
ENERGETIKOS ŪKIO SITUACIJA LIETUVOJE TARPUKARYJE IR DISPEČERINĖS TARNYBOS KŪRIMO PRADŽIA (IKI 1946 M.)

Vilius ŠADUIKIS

Šiuolaikinės energetikos pradžia Lietuvoje – tai pirmoji elektros lemputė Rietave, įžiebtą grafų Oginskių rūmuose (1 pav.) ir bažnyčioje 1892 m. pavasarį, šv. Velykų rytą. Dabar ši diena – balandžio 17-oji – energetikų profesinė šventė.

1 pav. Rietavo dvaras (Napoleonas Orda, akvarelė, 1875–1876 m.)

2 pav. Kauno elektrinė, 1902 m. (sugriauta 1945 m.)

Vilniaus miesto magistratas miesto apšvietimą ir elektrinės statybą 1903 m. įvykdė savo jėgomis ir jos veikla tarnavo miesto gyventojų interesams (3 pav.).

Klaipėdos mieste 1900 m. pastatyta centrinė elektrinė, kuri skirta tiekti elektros energiją tramvajaus tinklui, kuris paleistas 1904 metais. Tai pakeitė buvusią konkę (4 pav.). Elektrą pradėjus vartoti pastatų apšvietimui ir pramonei, palaipsniui augo elektros energijos vartojimas.

3 pav. Vilniaus centrinė elektrinė, 1903 m. Dabar – Energetikos ir technikos muziejus

4 pav. Klaipėda, 1900 m. Per tiltą važiuoja konkė

Šiauliai buvo elektrifikuoti tik 1923 m. Tai, kad Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose įsisteigė viešosios centrinės elektrinės (nors Vilnius ir Klaipėda tam tikrą laiką buvo atplėšti nuo Lietuvos), prisidėjo prie Lietuvos energetikos ir apskritai technikos pažangos, jose buvo sumontuoti galingi generatoriai, labai našūs katilai ir kiti įrenginiai. Jų skirstomojo tinklo apimtis ir schemas buvo naujovė Lietuvoje. Centrinės elektrinės prisidėjo ir prie pramonės centrų stambių miestų ekonomikos bei kultūros raidos. Žengti pirmieji centrinio šildymo ir atliekinės šilumos panaudojimo žingsniai.

Lietuvos pramonės ir energetikos plėtra rūpinosi ir 1907 m. Vilniuje sukurta Lietuvių mokslo draugija bei jos tam reikalui skirtas komitetas (5 pav.).

5 pav. Lietuvių mokslo draugijos komitetas 1911 m. Vilniuje.

Iš kairės sėdi: J. Kairiūkštis, A. Smetona, A. R. Niemi, dr. J. Basanavičius, A. Vileišis, J. Vileišis. Stovi: J. Balčikonis, Z. Žemaitis, M. Biržiška, J. Šlapelis

1918 m. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, lapkričio 14 d. sostinėje Vilniuje, dalyvaujant Lietuvos Valstybės Tarybai, visuomenės ir spaudos atstovams įvyko pirmojo ministrų kabineto posėdis. Įžanginę kalbą pasakė Lietuvos Valstybės Tarybos pirmininkas Antanas Smetona. Pirmojoje Laikinosios vyriausybės Ministrų kabineto Deklaracijoje Ministras Pirmininkas prof. A. Voldemaras išdėstė pirmuosius ir svarbiausius uždavinius. Numatė Lietuvos elektrifikavimą ir elektros energijos gamybai panaudoti vandens galią: „Dedant pamatą savo pramonei, mes vėl apsieiname krašto prigimties dovanomis. Tiesa anglių mes neturime ir per tai labai plačiai industrijos nesudarysim, bet kiek mums

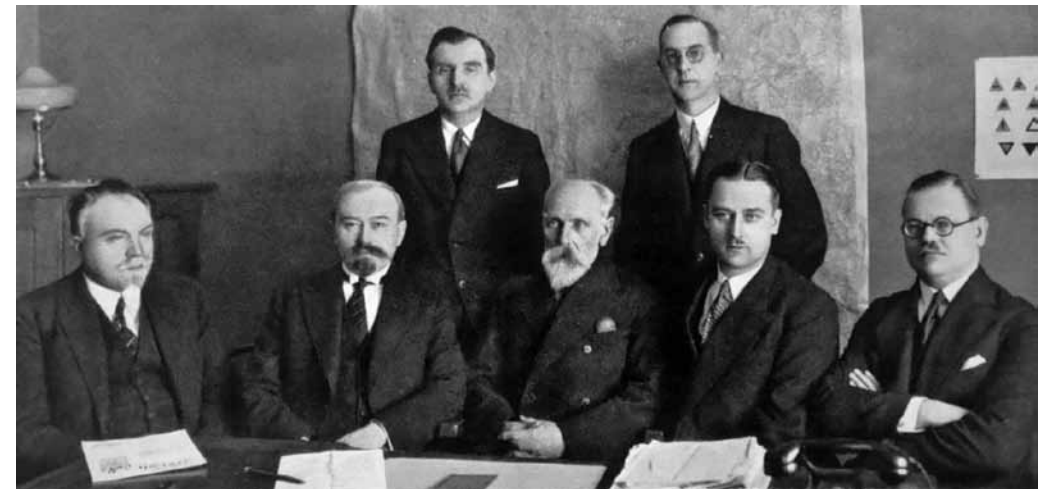
jėgos reikia galima gauti iš vandens. Vanduo duos elektros jėgą, kurios užteks fabrikams, geležinkeliams ir apšvietimui. Koks iš tų ypatybių vaizdas išeina? Lietuva pavirsta į didelius laukus ir sodus, gražias pievas, tarp kurių išmėtyti gražūs, paskendę žalumoj ūkininkų namai. Viensėdžiai ir miesteliai surišti lygiais keliais. Kraštas išbraižytas geležinkeliais. Į visas Lietuvos puses lengva nuvažiuoti. Vietomis užėini didesnę fabriką. Bet jo nerodo iš tolo aukšti kaminai su dūmų debesiais. Jis elektra varomas, taigi galime pažinti, tik arčiau priėjus, kada išgirsti linksmą darbo užimą. Aplink jų auga eilė miestų ir miestelių. Skirtumas tarp miestų nedidelis: visi švarūs, visi malonūs, visi gyventi patogūs. Visur elektra, visur kanalizacija. Kas pamatys Lietuvą, pasakys „Čia darbo ir laimės šalis“. (Lietuvos aidas, Nr. 132, p. 2, 1918-11-15).

Atlikus elektrinių patikrinimą 1920 m. Lietuvoje (be okupuotos dalies) buvo 79 elektrinės, veikė 76. Iki Pirmojo pasaulinio karo pradžios buvo įrengta ir veikė 16 elektrinių. Spartus Lietuvos miestų, miestelių ir net didesnių dvarų elektrifikavimas vyko Pirmojo pasaulinio karo metu. Vokiečių okupacinė karinė administracija 1915–1917 metais įrengė 38, privatūs asmenys – 7 elektrines. Tikslų žinių nebuvo apie 4 elektrines. Per 1918–1920 metus privatūs asmenys įrengė dar 14 elektrinių. Dauguma jų buvo įrengtos sumontuojant elektros generatorius prie esamų vandens ratų, vandens turbinų ir lokomobilių veikiančiuose malūnuose. Elektros tinklai tiesiami plieniniais laidais.

Pirmais nepriklausomybės metais dėl savo nepatyrimo ir kitų priežasčių savivaldybės elektros energijos tiekimą dažniausiai atiduodavo atskiriems asmenims koncesijon, sudarydamos sau ir vietos gyventojams – elektros energijos vartotojams labai nepalankias sutartis. Šie trūkumai pasireiškė todėl, kad savivaldybės energetikos srityje dirbo kiekviena atskirai. Kad pasiekti didesnio planingumo ir tikslingumo, vyriausybė prie vidaus reikalų ministerijos įsteigė referento pareigybę elektros reikalams. Savivaldybės kiekvienu metu centre galėjo gauti reikalingų paaiškinimų ir patarimų. Perimant elektrines ir miestų elektros tinklus pasireiškė specialistų trūkumas. Lietuvoje buvo tik keletas energetikų, kurie buvo baigę aukštąsias mokyklas užsienyje. Tuo pasinaudami koncesioninkai nustatė tokias elektros energijos kainas, kad to nepakęsdami žmonės (turbūt vienintelis atvejus Europos energetikos istorijoje) 1933 m. Kaune ir kituose miestuose suorganizavo „Elektros boikotą“, kuris baigėsi pergale ir kaina buvo sumažinta. Augant miestų elektros energijos vartojimui, elektrinėse buvo įrengiami galingesni elektros generatoriai, nuolatinė srovė keičiama į kintamą. Vandens turbinos sėkmingai keitė vandens ratus. Plečiami ir rekonstruojami miestų elektros tinklai. Lietuvos specialistai, gindami visuomenės interesus, sugebėjo įtikinti vyriausybę, kad ir geriausias koncesioninkas, kad ir mažiausią pelną, bet deda į savo kišenę. Įvertindama energetikų pasiūlymus 1934 metais vyriausybė pripažino, kad elektros energijos ėmėjų

interesai, tinkamas elektrinių įrengimas, pastovus ir saugus energijos tiekimas elektros stočių savininkų yra pamirštami. Įpareigojo savivaldybes pasibaigus koncesijos laikui, o esant galimybei ir anksčiau, perimti savo žinion miesto elektrines ir elektros tinklus.

Lietuvos inžinierių sąjunga (LIS) ir jos valdyba (6 pav.) ne kartą atkreipė dėmesį į netvarką elektros energijos ūkyje ir būtinybę įvesti tvarką šiame ūkyje. Jau pirmame žurnalo „Technika ir ūkis“ 1929 m. numeryje buvo patalpinta informacija apie 1930 metais Berlyne birželio mėn. rengiamą antrąją Pasaulinę energijos konferenciją, kurią kviečia Vokietijos Tautinis energijos komitetas. Straipsnyje pristatoma, kas tai yra Pasaulinis energijos komitetas ir šio komiteto rengiamos konferencijos bei kokios uždavinių grupės bus nagrinėjamos šioje Berlyno konferencijoje. Straipsnyje taip pat buvo rašoma, kad konferencijos valdyba kviečia Lietuvos inžinierius, kurie domisi konferencijos darbais, dalyvauti joje. 1930 metais Berlyno energijos konferencijos įtaškoje aktyvus LIS narys inžinierius Leonas Kaulakis žurnalo „Technika ir ūkis“ straipsnyje „Elektros ūkio normavimo klausimu“ rašė, kad elektros energija yra vienas svarbiausių ekonominio gyvenimo veiksnių, jos suvartojimas yra šalies gerovės ir kultūringumo rodiklis. Todėl visos valstybės šiam reikalui skiria labai daug dėmesio. Tai pasireiškia atitinkamų organų steigimu, kurie rūpinasi planingu ir tikslingu elektros tiekimo plėtimu. Pabrėždamas pribrendusią būtinybę ir Lietuvoje steigti atitinkamą nevalstybinę elektros energijos planingo tvarkymo instituciją, L. Kaulakis pateikia ir galimą

6 pav. Lietuvos inžinierių sąjungos valdyba, 1929 m.

Iš kairės: prof. V. Mošinskis, J. Čiurlys (vicepirmininkas), prof. Pr. Jodelė, (pirmininkas), A. Novickis, J. Jankevičius. Stovi: V. Taujenis, B. Garšva

jos struktūrą bei jai skiriamus uždavinius. Šias mintis aktyviai palaikė inžinierius M. Kripas. Jis žurnale „Technika ir ūkis“ straipsnyje „Lietuvos Tautinio Jėgos Komiteto sudarymo reikalu“ rašė: „Lietuvos inžinierių sąjungos Valdyba pastaruoju laiku atlieka paruošiamus darbus Lietuvoje Tautiniam jėgos komitetui įkurti. Tokie komitetai veikia beveik visose pasaulio valstybėse, taip pat ir mūsų kaimyniniuose Pabaltijos kraštuose ir aktyviai palaiko kontaktą su Tarptautiniu pasaulio jėgos komitetu, kuris jungia visų valstybių tautinius jėgos komitetus. Sprendžiant energijos klausimus daug galėtų padėti ir naujas organas – Tautinis jėgos komitetas, kuris turėtų tikslą nuodugniai iširti mūsų krašto energijos išteklius ir jų sunaudojimo būdus; dalyvaudamas tarptautinėse Pasaulio jėgos konferencijose ir naudodamasis kitų kraštų patyrimais galėtų surasti naujus kelius mūsų tautos ūkiui pakelti. Todėl turime nedelsiant susirūpinti mūsų Tautinio jėgos komiteto sudarymu.“

Tokio komiteto steigimo klausimu aktyvios diskusijos vyko ne tik Lietuvos inžinierių draugijoje, bet ir Vytauto Didžiojo universiteto technikos fakultete ir įvairiose ministerijose. Pagaliau 1936 m. pirmame „Technika ir ūkis“ žurnalo numeryje pasirodo informacija, kad po ilgų diskusijų ir svarstymų įsteigtas Lietuvos energijos ūkiui ir žemės turtams tirti komitetas, kuris trumpai buvo vadinamas Energijos komitetu (7 pav.). Įdomus faktas, kad tarp 15 komiteto narių net 3 vietos skirtos Vytauto Didžiojo universiteto atstovams, kai pagrindinės ministerijos (Finansų, Žemės ūkio, Krašto apsaugos, Vidaus reikalų, Užsienio) turėjo tik po vieną atstovą. Tik Susisiekimo ministerija kaip steigėja turėjo 4 atstovus. Dar po vieną atstovą delegavo Lietuvos bankas, Prekybos ir Pramonės rūmai ir visuomeninė organizacija – Lietuvos inžinierių draugija (sąjunga). Komiteto veiklos gairės:

- 1) Sudaryti Lietuvos energijos išteklių planingo tyrimo ir katalogavimo perspektyvinį planą; paskiroms sritims toks planas gali apimti keliolikos metų laikotarpį;
- 2) Sudaryti panašų planą žemės gelmių turtams;
- 3) Rūpintis įstatymų paruošimu, kurie garantuotų energijos išteklių ir žemės gelmių turtų apsaugą nuo neracionalaus naudojimo ir valdymo;
- 4) Tirti esamą energetinį ūkį, nes esami daviniai parodo, kad šioje srityje yra labai daug trūkumų;
- 5) Pasirūpinti apie realų ekonomišką pagrindą atitinkamiems sumanymams realizuoti;
- 6) Sekti rūpimų sričių technikos pažangą svetur, nes dėl lėšų stokos eksperimentinio pobūdžio tyrimų savo krašte atlikti dažnai negalime ir negalėsime;
- 7) Spausdinti komiteto darbus; šie darbai turės sudaryti mūsų techniškos kraštotyros pagrindą;
- 8) Įtraukti visos reikalingos krašto kvalifikuotos jėgos Komiteto darban ir t. t.

46	ENERGIJOS KOMITETO DARBAI	1938 m.																					
Lietuvos energijos ūkiui ir žemės turtams tirti komiteto statusas.																							
<p>1. Lietuvos ūkiui ir žemės turtams tirti komitetas, trumpai vadinamas „Energijos Komitetu“, steigiamas:</p> <p>1) tirti Lietuvos energijos ūkio (vandens jėgos, durpynų ir kt.), išteklius, svarstyti jų racionalaus naudojimo, valdymo ir apsaugos klausimus,</p> <p>2) tirti Lietuvos žemės gelmių turtams ir svarstyti jų naudojimo galimybės ir būdams.</p> <p>3) tirti Lietuvos žemės paviršiaus statybinės medžiagos išteklius ir svarstyti jų naudojimo sritims ir valdymo tvarkai,</p> <p>4) dalyvauti Pasaulio Energijos Konferencijoje.</p> <p>2. Energijos Komitetas yra Susisiekimo Ministerio žinioje.</p> <p>3. Energijos Komitetą sudaro:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">1) Susisiekimo Ministerijos . . . . .</td> <td style="width: 20%; text-align: right;">4</td> </tr> <tr> <td>2) Finansų Ministerijos . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>3) Žemės ūkio Ministerijos . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>4) Krašto Apsaugos Ministerijos . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>5) Vidaus Reikalų Ministerijos . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>6) Užsienio Reikalų Ministerijos . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>7) Vytauto Didžiojo Universiteto . . . . .</td> <td style="text-align: right;">3</td> </tr> <tr> <td>8) Lietuvos Banko . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>9) Inžinierių organizacijų . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td>10) Prekybos ir Pramonės Rūmų . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">15</td> </tr> </table> <p>4. Energijos Komiteto narius ministerijų atstovus — skiria ir atšaukia atitinkami ministeriai, susitarę su Susisiekimo Ministeriu.</p> <p>Kitų organizacijų atstovai atšaukiami Susisiekimo Ministerio pasiūlymu.</p> <p>5. Energijos Komiteto reikalavimų tvarką Susisiekimo Ministerio skirtasis prezidiumas: pirmininkas, jo pavaduotojas ir sekretorius.</p> <p>Prezidiumas yra skiriamas iš Energijos Komiteto narių tarpo 3 metams.</p> <p>6. Energijos Komitetas gali sudaryti komisijas ir pakomisijas, kurių prezidiumą skiria Energijos Komiteto pirmininkas. Komisijų ir pakomisijų pirmininkais gali būti tik Energijos Komiteto nariai. Komisijos, Energijos Komiteto, pirmininkui sutikus, gali kooptuoti darbu naudingus ir kompetentingus asmenis.</p> <p>7. Energijos Komitetas veikia pagal Susisiekimo Ministerio patvirtintą darbo planą.</p>	1) Susisiekimo Ministerijos	4	2) Finansų Ministerijos	1	3) Žemės ūkio Ministerijos	1	4) Krašto Apsaugos Ministerijos	1	5) Vidaus Reikalų Ministerijos	1	6) Užsienio Reikalų Ministerijos	1	7) Vytauto Didžiojo Universiteto	3	8) Lietuvos Banko	1	9) Inžinierių organizacijų	1	10) Prekybos ir Pramonės Rūmų	1	15		<p>8. Energijos Komiteto narių darbas neatlyginamas.</p> <p>9. Energijos Komiteto lėšas sudaro:</p> <p>1) Susisiekimo Ministerijos metinė sąmata leisti kreditai,</p> <p>2) Kitos komitetui skirtos lėšos.</p> <p>10. Energijos Komiteto narius į paprastuosius posėdžius kviečia pirmininkas nereguliariai kaip 2 kartus per metus.</p> <p>11. Reikalui esant, Energijos Komiteto pirmininkas pats arba 3 nariams pareikalavus kviečia nepaprastus posėdžius.</p> <p>12. Nepaprasti ir paprasti posėdžiai laikomi teisėtais, kai juose dalyvauja nemažiau ¼ Energijos Komiteto narių.</p> <p>13. Energijos Komiteto narių posėdžiuose dalyvavimas yra būtinas. Negalį posėdžiuose dalyvauti nariai turi nedalyvavimo priežastį pranešti pirmininkui.</p> <p>14. Energijos Komiteto komisijų kooptuoti pagal 8 str. asmens turi teisę dalyvauti Energijos Komiteto susirinkimuose patariamuoju balsu.</p> <p>15. Energijos Komiteto prezidiumas kiekvieniems metams iš anksto paruošia ateinančių metų sąmatą ir ją pristato Susisiekimo Ministeriui tvirtinti.</p> <p>16. Energijos Komiteto atskaitomybės tvarką nustato Susisiekimo Ministeris, susitaręs su Valstybės Kontrolieriumi.</p> <p>17. Energijos Komiteto prezidiumas kiekvieniems metams paruošia savo darbų apyskaitą ir neveliau kaip ligi kitų metų vasario 15 dienos pristato Susisiekimo Ministeriui.</p> <p>18. Energijos Komiteto apyskaitiniai metai yra kalendariniai metai.</p> <p>19. Siam Statutui vykdyti Susisiekimo Ministeris leidžia taisykles.</p> <p>20. Šis Statutas veikia nuo 1936 m. kovo 1 dienos.</p> <p style="text-align: right;">(—) J. Tūbelis, Ministeris Pirmininkas</p> <p style="text-align: right;">(—) V. Mašalaitis, Ministerių Kabineto Reikalų Vedėjas</p>
1) Susisiekimo Ministerijos	4																						
2) Finansų Ministerijos	1																						
3) Žemės ūkio Ministerijos	1																						
4) Krašto Apsaugos Ministerijos	1																						
5) Vidaus Reikalų Ministerijos	1																						
6) Užsienio Reikalų Ministerijos	1																						
7) Vytauto Didžiojo Universiteto	3																						
8) Lietuvos Banko	1																						
9) Inžinierių organizacijų	1																						
10) Prekybos ir Pramonės Rūmų	1																						
15																							

7 pav. Lietuvos energijos komiteto statusas. Patvirtino Ministrų Taryba, 1936-02-15

Energijos komiteto darbas buvo plėtojamas dviem kryptim:

1. Bendro plano ruošimas energetikos ir žemės turto naudojimo klausimais (tyrinėjimai, jų sistematizacija, atitinkamų įstatymų bei taisyklių projektų ruošimas, bendro energijos naudojimo, taip pat elektrifikacijos planų ruošimas ir t. t.).

2. Konkrečių ir aktualių klausimų tyrinėjimas (konkrečiose vietose elektros stočių statybos klausimas, durpynų eksploatacijos problemos, cemento gamyba ir t. t.).

Energijos komiteto prezidiumą sudarė Lietuvos Respublikos Ministrų Tarybos pavirtintas pirmininkas inžinierius J. Čiurlys, vicepirmininkas – inž. Stasys Eidrygevičius, sekretorius – K. Rimkus. Naujasis Energijos komitetas labai aktyviai įsijungė į tarptautinę veiklą. Trečiojoje pasaulio energetikų konferencijoje (dabar – Pasaulio energetikų taryba), įvykusioje Vašingtone 1936 m. rugsėjo 7–12 d. (dalyvavo 2000 energetikų iš 54 valstybių), Lietuva, atstovaujama Lietuvos energijos komiteto pirmininko J. Čiurlio ir prof. S. Kolupailos, buvo priimta nare. Atidaryme sakė sveikinimo žodį 12 valstybių atstovai, tame tarpe ir J. Čiurlys. Žymus konferencijos įvykis buvo JAV prezidento Franklino Ruzvelto kalba. Tarp kitko jis pasakė: „Nuo seniai jau minimas „circulus vitiosus“: elektra brangi todėl, kad maža jos vartotojų, o maža elektros vartotojų todėl, kad elektra brangi; protingos politikos uždavinys – laužyti šitą „circulus vitiosus“: tą turi padaryti valstybė, reguliuodama tarifus ir darydama įtaką į energetinio ūkio vystymąsi.“ Toliau jis pabrėžė, kad energijos tiekimo sutvarkymas, ypač elektros energijos masinis naudojimas pakels visame krašte gyvenimo lygį ir pripažino, kad inžinieriai šiame darbe yra svarbūs talkininkai.

Per pirmus veiklos metus buvo inventorizuotas esantis elektros ūkis Lietuvoje, kurį atliko inž. Pranas Drąsutis. Iš padarytos analizės matome, kad 1935 metais elektros gamyba pasiskirstė sekančiai: vandens jėga – apie 2,5%, durpėmis – 17,0%, malkomis – 2,7%, diz. kuru – 18,0%, anglimis – 59,8%. Panaudojant vietinius išteklius buvo pagaminta 22,2% elektros energijos kiekio. Sekančiais metais buvo paruošta 1936 metų elektros statistinių duomenų santrauka. Ištirtas elektros energijos Šiaulių rajonui tiekimo klausimas. Energijos komiteto nariai, ypač po Vašingtono konferencijos, suprato, kad respublikos energetinį ūkį privalo tvarkyti valstybė. Tai akivaizdžiai liudija pasitarimų protokolai: „1937 m. balandžio mėn. 22 d. Komiteto posėdyje pirmininkaujantis Susisiekimo ministeris Inž. J. Stanišauskis painformavo posėdžio dalyvius apie sumanymus ir reikalą statyti Šiaulių rajoninę elektros stotį, kuri aprūpintų Šiaulius, Radviliškį, Linkaičius, Šeduvą ir Kuršėnus. Elektros energijai gauti ir aprūpinti kuru tame rajone esančias dirbtuves, numatoma išnaudoti Šiaulių apylinkės durpynai.“

Energijos komiteto iniciatyva 1937 m. liepos 20 d. Ministrų kabinetas priėmė nutarimą dėl valstybės kontroliuojamos akcinės bendrovės steigimo, kuri rūpintų elektros energetiką visoje Lietuvoje. Toliau, aktyviai dalyvaujant Energijos komitetui, prasidėjo

valstybinio kapitalo akcinės bendrovės „Elektra“ akcijų platinimas, o 1937 m. lapkričio 12 d. įvyko steigiamasis akcininkų susirinkimas.

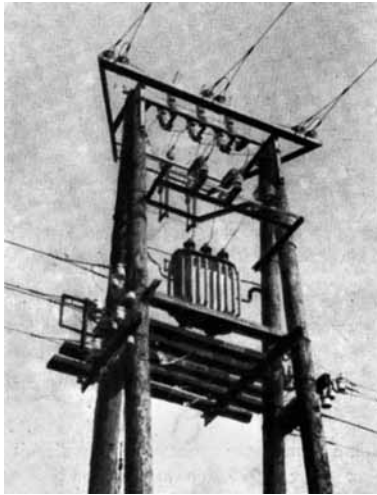
Energijos komitetas toliau plėtė tarptautinį bendradarbiavimą. 1937 m. birželio mėnesį Elektros komisijos pirmininkas P. Drąsutis dalyvavo IX tarptautinėje didžiųjų elektros tinklų (CIGRE) konferencijoje Paryžiuje. 1938 m. yra P. Drąsūčio straipsnis „Lietuvos elektrifikacijos plano metmenys“, kuriame, remiantis turima statistine baze, paskaičiuotas elektros energijos poreikis 1938, 1940, 1950 ir 1960 metams atskiriems Lietuvos miestams ir rajonams priimant metinį prieauglį nuo 6 iki 10% (priklausomai nuo rajono perspektyvų). Planas parodė, kad didžiausia elektros problema bus intensyviai pramonę vystančiuose Šiaulių ir Panevėžio rajonuose. Energijos komiteto nariai suprato, kad pirmiausia elektros ūkį reikia tvarkyti įvedant valstybės kontrolę laukiniam kapitalizmui. 1938 m. pavasarį komitetas Seimui pateikė svarstymui Elektros energijos tvarkymo įstatymą; pridėtame aiškinamajame laiške buvo rašoma: „Mūsų energijos ūkis plėtėsi ligi šiol be jokių teisinių normų, privati iniciatyva čia jau visą eilę metų turėjo beveik visišką laisvę. Iš viso elektros ūkio klausimai tik šiek tiek paliesti vietos savivaldybių ir 1933 m. paskelbtu Elektros energijos kainoms normuoti įstatymu. Matome šiandien, kad ir po keliolikos metų laisva privati iniciatyva pasirodė visiškai bejėgė tinkamai energijos ūky tvarkytis: elektros energija brangi, energetinės įmonės techniškai neleistinam stovy, vietinės energijos versmės maža naudojamos. Imant dėmesin, kad savo krašte teturime, palyginti, labai nedaug energijos versmių, tinkamos naudoti upių vandens jėgos ir durpynų pavidale, turime ypatingai susirūpinti tikslingu krašto energijos ūkio tvarkymu.“ Įstatymas buvo svarstomas ilgai ir galutinė redakcija buvo priimta 1939 m. birželio 30 d. Kartu buvo priimtas Energijos komiteto įstatymas, kuris dar labiau įtvirtino komiteto svarbą ir veiklą (įstatymo pagrindas – anksčiau veikęs statutas).

Tuo laiku prasidėjo bendravimas su kaimynų energetikais. 1938 m. spalio 14 d. Rygoje pirmą kartą įvyko pasitarimas, kuriam pirmininkavo Latvijos energijos komiteto pirmininkas prof. M. Bimanis. Jo išsakytos mintys įžanginiame žodyje: „Pabaltijo valstybės energijos ūkyje turi panašių klausimų ir todėl glaudžiai bendradarbiaudami, pasikeisdami nuomonėmis ir diskutuodami rūpimais klausimais, prieisime prie geresnio mūsų kraštuose esamų energijos šaltinių išnaudojimo ir gerovės pakėlimo.“ Buvo nutarta toliau susitikimus ir konferencijas ruošti kas antri metai.

Nuolat tobulėjo elektros perdavimo ir skirstymo įrenginių konstrukcija, techninis ir administracinis valdymas. Elektros energetikos dispečerinio valdymo būtinybė iškilo didėjant elektros energijos reikšmei ir jos plačiam naudojimui įvairiose gyvenimo ir ūkio srityse. Dispečerinio valdymo svarba aktualizavosi dėl pagrindinių elektros energijos ypatybių – gamybos ir naudojimo vienlaikiškumo, transportavimo ir paskirstymo pa-

togumo. Sparčiai augant elektros energijos poreikavimui suvalstybinto ūkio sąlygomis pirmaeilis dėmesys buvo skiriamas elektrinių, perdavimo ir skirstomųjų tinklų statybai.

Prieškaryje Lietuvoje aukščiausia elektros tiekimo linijų įtampa buvo 30 kV. Linijos buvo statomos ant vienstiebių medinių atramų su metalinėmis lyros formos traversomis ir smaiginiais porcelianiniais izoliatoriais. Čia buvo statomi ir transformatoriai (8 pav.). Pokaryje šios linijos buvo perjungtos į 35 kV įtampą.

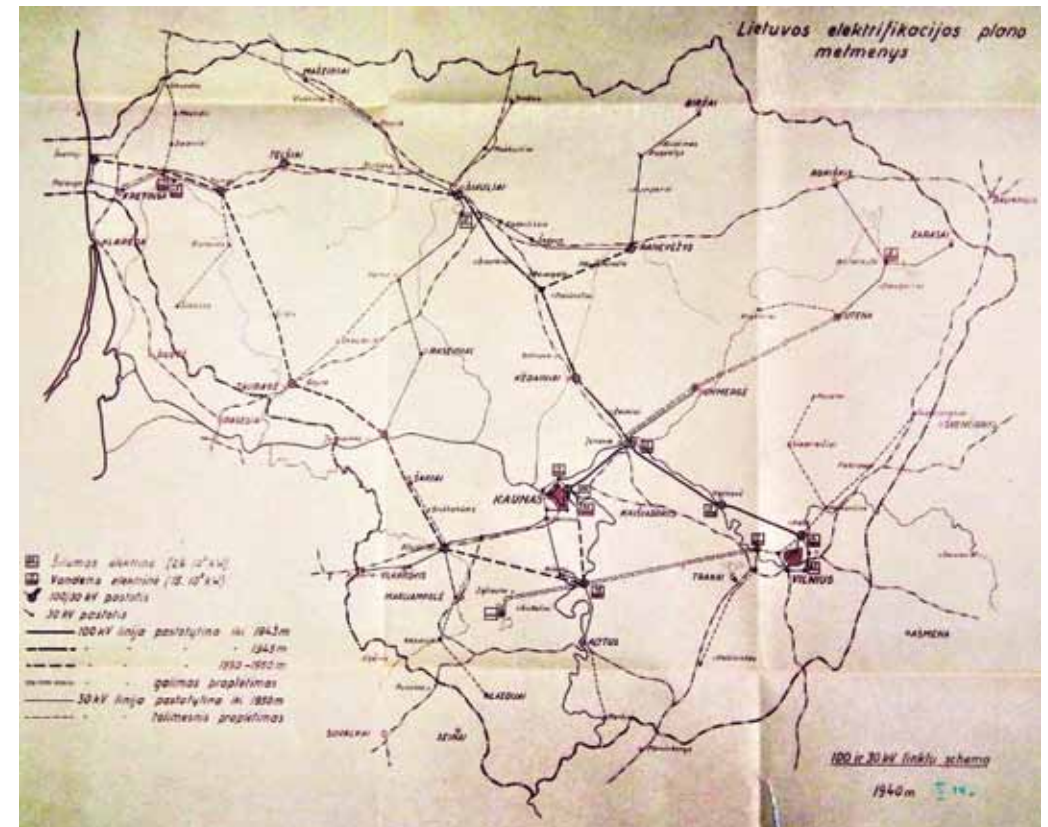
8 pav. 6/0,4 kW transformatorinė pastotė Vilniaus priemiestyje, 1938 m.

1939 m. prasidėjęs Pasaulinis karas Lietuvai pažėrė naujus iššūkius. Atgavus Vilniaus kraštą, buvo nuspręsta tęsti Turniškių HE (14 MW) statybą. 1940 m. gegužės 14 d. Lietuvos vyriausybė patvirtino Energijos komiteto pateiktą atnaujintą schemą (9 pav.) ir planą, kuriame numatyti darbai dešimtmečiui, užbaigiant Turniškių HE iki 1942 m., II Neries HE (prie Jonavos) – 1949 m., Antalieptės HE – 1945 m., pastatyti aukštos įtampos jungtis tarp Vilniaus ir Kauno – 1942 m., tarp tik pastatytos Rėkyvos elektrinės ir Kauno – 1943 m., atlikti paruošiamuosius darbus Nemuno HE (prie Birštono) statybai.

1940 m. birželio 15 d. prasidėjusi sovietinė okupacija neleido realizuoti numatytų darbų. Energijos komitetas ir jo nariai tapo represijų taikiniu.

Komiteto pirmininkas J. Stanišauskis buvo suimtas ir ištremtas į Krasnojarsko lagerius. Didelė dalis komiteto narių karo metu pasitraukė į Vakarus.

Jau birželio 17 d. buvo sudaryta nauja vyriausybė. Po mėnesio, liepos 25 d. buvo įsteigta Pramonės liaudies ministerija, kuriai buvo pavesta perimti ir pertvarkyti visų pramonės šakų, iš jų ir energetikos valdymą. Šiam tikslui ministerijoje įkurtas Elektros

9 pav. Atnaujinta Lietuvos elektrifikavimo schema (su Vilniaus kraštu, 1940-05-14)

skyrius, kuris privalėjo tarybinės santvarkos pagrindais reorganizuoti nacionalizuotą elektros pramonę. Iš keturių šio skyriaus darbuotojų trys užsiėmė energetikos ūkiu, tai skyriaus viršininkas Pranas Drąsutis, vyr. inžinierius Antanas Gruodis ir inžinierius Jakovas Heleris. Skyrius pirmiausia turėjo nacionalizuoti visas viešojo naudojimo elektrines ir garantuoti nepertraukiamą šių elektrinių darbą.

Lietuvoje buvo nacionalizuotos 123 elektrinės, kurių instaliuota galia (be Vokietijos okupuoto Klaipėdos krašto) buvo 36,3 MW. Elektrinėms buvo paskirti nauji direktoriai ir valdžios atstovai – komisariai. Pastarieji kartu su direkcija privalėjo perimti elektrinių turtą ir garantuoti tolesnį patikimą jų darbą.

Nacionalizuotoms įmonėms valdyti trijų specialistų nepakako, todėl įsteigti liaudies komisariatai, iš jų ir Komunalinio ūkio komisariatas, 1940 m. spalio 10 d. įsteigta jam

pavaldi Lietuvos TSR energijos valdyba, kurios valdytoju paskirtas inž. Leonas Šušys, vyr. inžinieriumi A. Gruodis, eksploatacijos skyriaus viršininku inž. J. Mačiūnas, technikos eksploatacijos sektoriaus vadovu inž. J. Heleris.

Technikos eksploatacijos sektoriuje dirbo įvairių specialybių darbuotojai: vidaus degimo variklių, lokomobilių ir garo mašinų, elektros tinklų ir kiti specialistai. Paminėtini sektoriuje dirbę inžinieriai Juozas Linkaitis, Romualdas Trečiokas, Josifas Volfas, kurie daug prisidėjo tvarkydami ir eksploatuodami elektrinių įrengimus.

Kad būtų lengviau dirbti mažosioms elektrinėms, kurios dažniausiai neturėjo techniškai išsilavinusio personalo, Lietuva buvo suskirstyta į devynis energijos tiekimo rajonus: Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Ukmergės, Telšių ir Tauragės. Jiems dažniausiai vadovavo didžiausios šiame rajone elektrinės direkcija su rajono direktoriumi priešakyje.

Buvo suvienodinti ir žymiai sumažinti elektros energijos tarifai. Tai sukėlė staigų elektros poreikių augimą, padidino elektrinių apkrovas, bet tuo pačiu ir labai apsunkino jų darbą. Didėjant elektros poreikiui, buvo aktualu statyti naujus pajėgumus. Rusijos institutas „Hidroenergoprojekt“ perprojektavo Turniškių statomą hidroelektrinę (nauja valdžia – naujas projektas) ir statybą buvo bandoma pratęsti.

Buvo toliau tęsiami Rėkyvos šiluminės elektrinės baigiamieji darbai, jau 1940 m. gruodžio mėnesį buvo pradėti paleidimo darbai. Visa elektrinė pilnam komplekse buvo baigta ir priduta valstybinei komisijai 1941 m. birželio 18 d. O po trijų dienų prasidėjo Vokietijos–Sovietų Sąjungos karas.

1941 m. birželio mėnesio pabaigoje buvo okupuota visa Lietuva. Kadangi karas prasidėjo netikėtai, šalies energetinis ūkis beveik be pakitimų perėjo naujo okupanto žinion. Per mėšius buvo sunaikintos tik kelios nedidelės elektrinės, visos stambiosios liko nepaliestos. Pirmaisiais mėnesiais vokiečių valdžia energetikos valdymo nekeitė – išliko tarybinių metų respublikos energetikos ūkio padalinimas į 9 rajonus, savo funkcijas iš dalies vykdė Lietuvos energijos valdyba, kurios laikinasis vadovas buvo P. Drąsutis.

Tačiau nuo pirmųjų dienų vokiečiai ėmė kontroliuoti energetikos įmonių veiklą: didesnėse elektrinėse atsirado jų statytinių, kurie stebėjo įmonių veiklą, personalą ir faktiškai valdė įmones. Energijos valdyboje praktiškai vadovavo okupacinės valdžios statybinis inžinierius Eberlė. Energijos valdyba iš pradžių veikė Pramonės ministerijoje, paskui buvo priskirta Krašto ūkio valdybai. Kiek vėliau Lietuvos energijos valdyba buvo reorganizuota į Rytų krašto energijos tiekimo bendrovės Lietuvos generalinį rajoną. Šios bendrovės Lietuvos generaliniam rajonui priklausė 32 elektrinės ir 3 elektros tinklų įmonės. Tai buvo stambiausios elektrinės, išskyrus Klaipėdos kraštą. Šių elektrinių instaliuota galia buvo 36 tūkst. kW, o metinė elektros energijos gamyba 1942 m. – 61,3 mln. kWh, taigi jos gamino daugiau negu pusę visoje Lietuvoje gaminamos elektros energijos. Šioms įmonėms priklausė dauguma

elektros tiekimo linijų: 1944 m. pradžioje – 1602 km žemos įtampos ir 601 km aukštos įtampos (3–30 kV) tinklo. Karo metais (be Klaipėdos krašto) buvo nutiesta 15 kV elektros linija Kybartai–Virbalis–Vilkaviškis ir tokios pat linijos iš Klaipėdos į Tauragę, Kretingą, Palangą.

Lietuvos energetika vokiečių okupacijos metais buvo apleista, nes buvo norima su kuo mažesniais kapitaliniais įdėjimais iš veikiančių įmonių išspausti kuo didesnę elektros energijos gamybą. Nuo pat karo pradžios Lietuvoje ribojama elektros energija. Jau 1942 m. žiemą nustatomi griežti elektros energijos naudojimo limitai įvairioms vartotojų kategorijoms: butų apšvietimui, šildytuvams, elektrinėms viryklėms, krautuvėms, dirbtuvėms, pramonės įmonėms. Blogėjant Vokietijos padėčiai fronte, dėl kuro stokos 1943 m. rudenį šie apribojimai dar padidinami, paliekant 80% galiojusių.

Lietuvos elektros energetikos vartojimo struktūrą karo metais apytikriai rodo Lietuvos generalinio rajono elektrinių teikiamos elektros energijos suvartojimas. Pavyzdžiui, 1942 metais elektros energija buvo pakirstyta taip:

1) pramonei ir amatams	–	28,2 mln. kWh	61,6 %
2) buitiniams poreikiams	–	15,7 „ „	34,1
3) lengvatiniu tarifu – valdžios įstaigoms	–	1,1 „ „	2,4
4) smulkiems ir žemės ūkio vartotojams	–	1,1 „ „	2,4

Okupacijos metais sumažėjo naftos produktų naudojimas katilinėse, o padidėjo durpių ir akmens anglių. Iš 1942 metais Lietuvos generalinio rajono elektrinėse pagamintos 61,3 mln. kWh elektros energijos buvo pagaminta:

Akmens anglimis	–	32,0 mln. kWh
Durpėmis	–	24,5 „ „
Gazolinu	–	2,1 „ „
Vandeniui (HE)	–	1,9 „ „
Malkomis	–	0,8 „ „

Kita padėtis buvo Klaipėdos krašte, kuris buvo laikomas Reicho dalimi. 1942 metais Klaipėdos elektrinėje sumontuojamas naujas 10 tūkst. kW galingumo AEG firmos turbogeneratorius ir elektrinės galingumas padvigubėjo. Elektros energijos perdavimui į Rytprūsius buvo nutiesta 60 kV ETL Klaipėda–Tilžė. Linija tiesiama ant metalinių atramų, kurios Nemuno užliejamose pievose buvo statomos ant aukštų betoninių pagrindų. Padidėjus Klaipėdos elektrinės galiai, iš Rytprūsių energetikos sistemos elektros energiją ėmė gauti ne tik Palanga, Kretinga ir Tauragė, bet per Gumbinę–Kybartai ir Vilkaviškis. Pavyzdžiui, 1943 metais iš šios sistemos gauta 3,77 mln. kWh elektros energijos. Į Mažeikius iš Kegumo HE (Latvija) gauta 1,25 mln. kWh.

Daugelis lietuvių mokslininkų, inžinierių ir aktyvistų nesiliovė rūpintis Lietuvos ūkio, technikos pažanga. Hitlerinės okupacijos laikotarpiu jau veikęs Vyriausiasis lietuvių komitetas (vėliau – Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas – VLIK-as) 1943 m.

buvo suorganizavęs įvairias komisijas krašto ūkiui atkurti po išsivadavimo. Tų komisijų veiklą koordinavo inž. Juozas Paknys. Tačiau jie nebaigė rengti Lietuvos atkūrimo projekto, nes 1944 m. gegužės mėn. daugelis jų buvo gestapo suimti.

Artėjant frontui prie Lietuvos, vokiečiai įsakė didesnes elektrines demontuoti ir išgabenti į Vokietiją. Patriotiškai nusiteikę Lietuvos energetikai dėjo visas pastangas, kad elektrinės būtų išsaugotos – vokiečių nurodymų nevykdė, delsė, juos sabotavo. Petrašiūnų elektrinėje vokiečiams pavyko du 3200 kW galios turbogeneratorius demontuoti ir Nemunu išplukdyti į Vokietiją. Pradėjus elektrinės demontavimą, jos darbininkai kiek įmanydami slėpė įrankius, montavimo prietaisus, kitą smulkią įrangą, tikėdamiesi, kad elektrinė bus išgelbėta. Deja, 1944 m. liepos 29 d. 19 val. Kauną sudrebino galingas sprogimas – elektrinės vietoje liko griuvėsiai.

Vilniaus centrinė elektrinė buvo susprogdinta dar anksčiau – liepos 7 d. Tokio pat likimo laukė Rėkyvos ir Bačiūnų elektrinės, tačiau staigus fronto pasikeitimas atkirto vokiečius nuo elektrinių ir jos liko sveikos.

1945 m. sausio mėnesį, baigiantis vokiečių evakuacijai iš Klaipėdos, siekiant kuo greičiau ir lengviau sugriauti elektrinę, buvo susprogdinti abu kaminai. Buvo tikimasi, kad griūdami jie labai sužalos pastatus ir juose esančius įrengimus. Ne visi sprogdintojų lūkesčiai išsipildė: prie Dangės buvęs 80 m aukščio kaminas beveik sveikas nugriuvo ant anglių krūvos. Griūdamas kitas 90 m kaminas sulaižė katilinės ir turbinų salės stogo konstrukcijas, nugriovė du anglių bunkerius. Sprogimo bangos išpūtė visų katilų kaitrinių paviršių konstrukcijas, išbiro apmūrinimai. Kas nebuvo demontuota ir išvežta, sugadinta sprogdinimo metu, buvo brutaliai sudaužyta plaktukais. Tai matavimo prietaisai, skirstyklos ir reaktorių izoliatoriai, generatorių žadintuvų kolektoriai ir kita. Nustojus veikti elektrinei, įvairiuose vamzdynuose ir įrengimuose likęs vanduo šaltą 1945 m. žiemą užšalo. Taip buvo susprogdinti visi penki maitinimo siurbiai, nedemontuoti turbinų kondensato ir cirkuliaciniai siurbiai, katilų prietaisai, įvairios sklendės, vandens valymo įrengimų vamzdynai.

Dėl praūžusios karo audros labai nukentėjo ir elektros skirstymo tinklas: sugriauti skirstymo punktai, sugadintos kabelių ir oro linijos. Nemažiau nukentėjo ir dyzelinės bei hidroelektrinės – griuvėsiais pavirto Kėdainių dujų generatorinė elektrinė, didelės Panevėžio, Raseinių ir Kalvarijos dyzelinės, Marijampolės hidroturbina ir dyzeliai, daugelis kitų mažų elektrinių.

1944 metai, tikriausiai, buvo patys sudėtingiausi per visą Lietuvos energetikos istoriją. Iš bendros tuo metu turėtos 54 tūkstančių kW galios elektrinių panaudoti buvo galima tik 7 tūkstančius kW, buvo sugriauti elektros tinklai: linijos ir transformatorių pastotės.

Tai buvo didelę kainą turintys praradimai, tačiau ją galima įvertinti ir net apskaičiuoti vienokiomis ar kitokiomis valiutomis. Tačiau negrįžo nepriklausoma valstybė – vieną

okupantą pakeitė kitas. Ta žala labai sunkiai vertinama, o gal net jos apskaičiuoti materialiais rodikliais ir neįmanoma. Ką mes praradome? Galimybę gyventi, plėtoti savo ūkį laisvoje, demokratiškai tvarkomoje nepriklausomoje Lietuvoje.

Energetikai tvarkyti ir pirmiausia atstatyti tuos objektus, kuriuos dar buvo galima atstatyti, 1944 m. rugpjūtyje buvo įsteigtos Vyriausioji energijos valdyba prie LSSR komisarų tarybos ir Kuro ir energetikos valdyba prie Komunalinio ūkio komisariato.

Dispečerinės funkcijos ir jos tarnybos poreikį ir apimtį apsprendžia operatyviai valdomų elektrinių, elektros tinklų ir vartotojų struktūra, elektrinių galia, elektros tiekimo linijų ir pastočių kiekis bei darbo režimas.

Jei vienas generatorius maitina vieną vartotoją (elektros lemputę, virdulį ar variklį) – tokia elektros energetikos sistema dispečerinio valdymo nereikalauja, tačiau, jei prie vieno šynų prisieina prijungti kelis elektros generatorius, net ir vienoje elektrinėje, jau turime dispečerinio valdymo elementų – sinchronizacija, galių paskirstymas, įtampos ir galios srautų reguliavimas.

10 pav. Brigada stato elektros stulpus, 1945 m.

Elektros energetikos sistemoje su keliomis atskiromis elektrinėmis, jas jungiančiais elektros tinklais ir tam tikroje teritorijoje išsidėsčiusiais vartotojais, dispečerinis operatyvinis valdymas tampa neišvengiamas ir turi atlikti visas būdingas funkcijas.

Pokario metais dauguma elektrinių tiekė energiją tik tam tikram rajonui ir jų operatyvinis personalas dispečerine prasme valdė elektrinę ir jai priklausančią elektros tinklą. Tik Šiaulių regione Rėkyvos ir Bačiūnų elektrinės, Kaune Petrašiūnų elektrinė ir Kauno dyzelinė elektrinė bei Klaipėdoje Klaipėdos miesto ir Celiuliozės fabriko elektrinės galėjo tiekti energiją į bendrą miesto tinklą. Iš pradžių jų tarpusavio klausimus spręsdavo elektrinių operatyvinis personalas abipusiu susitarimu arba vadovaudavo vienos, paprastai stambesnės elektrinės budintis inžinierius.

Vyriausioji energijos valdyba iš pradžių buvo įsikūrusi Kaune, Donelaičio gatvėje 55, vėliau persikėlė į namą Laisvės alėjos ir Vasario 16 gatvės kampe. Valdybai priklausė 4 energijos rajonai – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių. Kitų miestų energetiką tvarkė Kuro ir energetikos valdyba prie Komunalinio ūkio komisariato.

Energijos rajonai energetinio ūkio operatyviam valdymui ėmėsi kurti savas dispečerių tarnybas. 1944 metais, tik praėjus frontui, po mėnesio buvo įkurta Vilniaus energetikos rajono dispečerinė. Ji buvo Černiachovskio aikštės kampiniame name Nr. 1/8 (dabar toje vietoje Lietuvos Vyriausybės rūmai). Pirmuoju dispečerinės viršininku paskirtas S. Leonov. Kauno energetikos rajono dispečerinė įkurta 1945 metais rugpjūčio mėnesį, įsikūrė Kęstučio gatvėje 22. Pirmasis viršininkas – V. Dobrikas. Klaipėdos energetikos rajono dispečerinė įkurta 1945 metais Klaipėdos elektrinėje. Pirmasis viršininkas Levin.

1945-12-01 buvo įkurtas Šiaulių energetikos rajono dispečerinis punktas. Jis buvo įrengtas Tilžės g. 140, viršininkas V. Klajumas. Energetikos rajono dispečeris tvarkė durpių gamybą ir transportą, elektrinių darbą, pramonės ir buities vartotojų aprūpinimą elektros energija. Elektros energijos poreikis greitai augo, todėl nuolat buvo jaučiamas jos trūkumas. Durpių gamyba ir jų kokybė priklausė nuo oro sąlygų. Rėkyvos ir Bačiūnų elektrinės kurui naudojo tik durpes. Sugedus bet kuriam įrenginiui ar gavus šlapesnių durpių, reikėjo riboti vartotojus. Siauruką geležinkelį, kuriuo atveždavo durpes, kartais užpustydavo. Buvo atvejų, kai kuro bunkeriuose likdavo tik kelioms valandoms, o ešelonas su durpėmis stovėdavo už kelių kilometrų užpustytas. Tuomet budintis inžinierius surinkdavo darbą baigusią pamainą ir, prie atsarginio garvežiuko prikabinęs porą vagonėlių, atsikasdami sniegą, važiuodavo pasitikti ešelono. Grįžtant dalis kelio vėl būdavo užpustyta. Grįždavo su kuru nuvargę, bet su džiaugsmu. Elektros tinklų dispečerio operatyvinė brigada tinklų aptarnavimą vykdė pėsčiomis, kartais su arklio traukiamu vežimu. Vėliau operatyvinė brigada buvo aprūpinta transporto priemonėmis – dviračiais. Įrenginių ir remonto priemonių gabenimui buvo naudojamas arklinis transportas, tik po metų – buvo suremontuota trofėjinė mašina.

11 pav. Šiaulių dispečeriai vyksta į perjungimus objekte, 1945 m.

12 pav. Dispečerių džiaugsmas – trofėjinė mašina

Visiems dispečeriniams punktams tie patys minimalūs reikalavimai: pagrindiniai įrenginiai yra dispečerinis skydas su objektų ir elektros tinklų operatyvine schema, dispečerinis pultas (stalas) su tinklo įrenginių signalizacijos, matavimo, distancinio valdymo ir ryšio priemonėmis.

13 pav. Dispečerio darbo vieta prie savadarbio pulto, 1945 m.

Kaip jau buvo rašyta, didžiuosiuose miestuose veikė elektrinės, sujungtos į bendrą tinklą, taigi organizuoti dispečerinį valdymą energetikos rajonuose buvo būtina. Atskirų energetikos rajonų vietinės sistemos (elektrinės ir tinklai) tarpusavyje nebuvo sujungtos. Nepaisant to, Lietuvos energijos valdybos 1945 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. 49 šios valdybos vyriausiuoju dispečeriu paskiriamas Eugenijus Sipavičius. Nors Respublikos energetikos sistemos dar nebuvo, tačiau energetikos valdymo ir ūkio ekonomikos sąlygos leido centralizuotai operatyviai valdyti dar techniškai necentralizuotą (nesujungtą į vieną sistemą) energetikos ūkį. Beje, tokį, kaip pradinį Lietuvos energetikos ūkio dispečerizavimo etapą numatė ir tarpukario Lietuvos energetikos planuotojai.

Oficiali Lietuvos energetikos sistemos dispečerių tarnybos įkūrimo data laikytina 1945 m. spalio 19 d. Tą dieną išleistas įsakymas Nr. 108.

Lietuvos energetikos valdybos "Litenergo"
Valdytojo įsakymas Nr. 108

Kaunas

1945 m. spalio 19 d.

Tikslu paruošti centrinės dispečerių tarnybos aparatą Lietuvos TSR atstatomosios sistemos darbo vadovavimui, įsakau:

1. Nustatyti, pradedant 1945 m. spalio 25 d. "Litenergo" paros budėjimus.
2. Užvesti budėjimų knygą ir vykdyti budėjimų priėmimą - perdavimą, pasirašant knygoje.
3. Įpareigoti budinčius dispečerius vykdyti sistemos operatyviniai technikinį vadovavimą, sutinkamai su Techninės eksploatacijos taisyklėmis (skyr. 32), o taipogi sudaryti energijos paskirstymo mėnesinius ir paros grafikus.
4. Įpareigoti vyriausiąjį dispečerį drg. Sipavičių organizuoti visų budinčiųjų dispečerių apmokymą pagal techninės eksploatacijos taisykles. Egzaminus iš šių taisyklių užbaigti ne vėliau 1945 m. gruodžio 1 d.
5. Įpareigoti "Litenergo" budinčius dispečerius perduoti ir priimti visas tarnybines telefonogramas dėl elektros stočių ir tinklų darbo, apskaitos, atsakomybės, kuro suvartojimo, likučių ir t. t.
6. Sąryšyje su budėjimų organizacija dispečerių tarnyboje panaikinti anksčiau praktikuotus "Litenergo" budėjimus nuo 1945 m. spalio 25 d.
7. Nustatyti, kad visi Energijos rajonai, pamainai pasibaigus, praneša "Litenergo" budinčiajam dispečeriui apie energijos įrengimų darbo būklę, energijos išdirbį, elektros ir kuro suvartojimą, įvykusias per pamainą avarijas ir gedimus, darbo režimą sekančiai pamainai, įrengimų atidavimą remontui ir įrengimų įvedimą eksploatacijon po remonto, atitinkamai nurodant įvedimo eksploatacijon (dabartinio atidavimo remontui atveju) arba atidavimo remontui (dabartinio įvedimo eksploatacijon atveju) laiką.
8. Įpareigoti mano pavaduotoją drg. Ramašauską išskirti patalpas dispečerių tarnybai ir ir aprūpinti jas laikinuoju ryšiu ne vėliau 1945 m. spalio 25 d.
9. Įpareigoti vyriausiąjį dispečerį drg. Sipavičių pateikti man patvirtinimui ne vėliau 1945 m. lapkričio 1 d. savo sumetimus dėl pamainų pradžios ir pabaigos laiko Energijos rajonuose ir "Litenergo" dispečerių tarnyboje.
10. Patvirtinti pareigose:

a) vyriausiąjį dispečerį e. p.	-	drg. Sipavičių,
b) budintį dispečerį	-	drg. Svylą,
c) budintį dispečerį	-	drg. Randakevičių,
d) budintį dispečerį	-	drg. Jakštį.

"Litenergo" valdytojas Basajev

14 pav. Įsakymas dėl Dispečerinės tarnybos įkūrimo 1945 m. spalio 19 d.

Eugenijaus Sipavičiaus prisiminimai: „Vyriausioji Lietuvos energetikos valdyba buvo pervesta į Tarybų Sąjungos Energetikos vyriausiąją valdybą. Aš buvau paskirtas pirmuoju Lietuvos energetinės valdybos vyriausiuoju dispečeriu, pradėjau organizuoti vyriausiąją dispečerių tarnybą. Paskyriau budintį dispečerinį personalą, Algirdą Svylą, Plūką ir Joną Randakevičių budinčiais dispečeriais, techniku Joną Kurapką. Nors telefoninis ryšis su Maskva silpnai veikė, bet beveik kasdien perduodavome Maskvai žinias apie Lietuvos energetiką. Gavome naujas patalpas Mickevičiaus g. Nr. 5 (buvusi Lietuvos draudimo įmonė) ir ten dirbome. Mums priklausė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų dispečerinės tarnybos, kurios kasdien pranešdavo apie atliktą darbą ir gaudavo įvairius nurodymus tolimesniam darbui. Viskas buvo sudėtinga, labai trūko medžiagų, įrangos, specialistų. 1946 m. pavasarį Vyriausiąjai energetikos valdybai persikėlus į Vilnių, aš atsisakiau važiuoti ir perėjau dirbti į Kauno elektros tinklų JAV energotraukinį, kuris buvo Aleksoto Maisto fabriko teritorijoje, budinčiu inžinierium.“

Nors Lietuvos energetikos sistemos vadovybė persikėlė į Vilnių, Kaunas ir toliau liko energetikos specialistų kalvė, įtakojanti visą energijos ūkio plėtrą šalyje. Be abejonės, tam turėjo didelę įtaką tarpukario energetikų darbai bei ateities išvalgos. Kauno universitete (nuo 1950 m. Kauno politechnikos institutas) toliau dirbo žinomi energetikai – profesoriai Leonas Kaulakis, Jurgis Vidmantas, inž. Juozas Linkaitis ir kt. Vilniuje vienas iš energetikos vadovų buvo Antanas Gruodis.

II DALIS

LIETUVOS ENERGETIKOS SISTEMOS DISPEČERINĖS TARNYBOS VEIKLA IR PLĖTRA 1946–1990 M.

Saulius KUTAS, Vitulis VALEIKA

Reprezentaciniame 2015 metų „Litgrid“ leidinyje, skirtame prisiminti Lietuvos energetikos sistemos dispečerinio valdymo kūrimo pradžią prieš 70 metų Kaune, rašoma:

„Tūkstančius metų mūsų gyvenimą valdė saulė. Diena prasidėdavo saulei patekėjus ir baigdavosi jai nusileidus. Saulė švietė ir šildė. Saulė teikė gyvybę.

Žmogus garbino saulę, tačiau nenorėjo būti jos valdomas. Žmogus sukūrė daug nuostabių dalykų. Vienas iš jų – elektra. Šiandien išjungti šviesą ir įjungti tamsą galime tada, kai patys to norime. Saulė ir toliau mus džiugina, tik mūsų kasdienis gyvenimas nuo jos šviesos nebepriklauso.“

Tuometinis „Litgrid“ generalinis direktorius Daivis Virbickas tada sakė: „Pasirinkęs energetiką savo kelią pradėjau sistemos valdymo centre. Labai gerai žinau, kiek daug reikia išmokti, kaip labai reikia norėti sužinoti daugiau, kokios kantrybės ir užsispyrimo reikia, jei nori gerai atlikti savo darbą.“

Energetikos išskirtinumas kitų pramonės šakų tarpe, galbūt ir unikalumas, pasireiškia tuo, kad atskiros elektrinės, tinklai ir vartotojai efektyviai gali veikti tik būdami energetikos sistemoje, o elektros energijos gamyba ir jos vartojimas yra vientisas, nenutrūkstantis technologinis procesas. Energetikos saugumą ir patikimumą užtikrina energetikos sistemoje dirbančios ir gaminančios bazinę elektros energiją, naudojamos galimai įvairesnius pirminius energijos išteklius, elektrinės, o lokalinės energetikos sistemos turi būti integruotos į globalias energetikos sistemas, mūsų atveju – Lietuvos energetikos sistema sinchronizuota su kontinentinės Europos elektros energetikos sistemomis.

Pokario metais Lietuva grimzdo į antrosios sovietinės okupacijos tamsą, trukusią beveik 50 metų. Antrasis pasaulinis karas sugriovė tarpukariu kurtą Lietuvos energetiką.

Skaičiuojama, kad tuoj po karo tik apie 7 MW elektros galios galėjo pateikti Lietuvoje išlikusios elektrinės, taigi Lietuvoje visomis prasmėmis buvo tamsu.

Kaip jau buvo minėta, vieningos energetiką tvarkančios organizacijos nebuvo, o energetikos atstatymu rūpinosi visi, kas norėjo kuo greičiau turėti elektros šviesą, todėl jungiant naujus generatorius kilo nelaimingų atsitikimų pavojus dėl galimo atgalinės įtampos įjungimo į tinklus. Buvo leidžiama tokias elektrines jungti prie tinklų tik per vadinamuosius permetamus skyriklius, tokiu būdu atgalinės įtampos įjungimas techniškai buvo neįmanomas. Vis tik nelaimingų atsitikimų išvengti nepavyko.

Reikia primygtinai pažymėti, kad dispečerinio valdymo pareigūnų nurodymai yra privalomi jų operatyviai valdomų objektų personalui nepriklausomai nuo žinybinio ar ūkinio pavaldumo.

Jau minėta, kad Lietuvos energijos „Litenergo“ dispečerinė – Vyriausiosios dispečerių tarnybos pirmtakė – įsikūrė Kaune, Mickevičiaus gatvėje 5.

Vadovaujantis „Litenergo“ 1946 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 33, 1946 m. balandžio 1 d. „Litenergo“ kartu su dispečerių tarnyba persikėlė į Vilnių.

Pastatas Vilniuje Žygimantų gatvėje, kuriame iki 1962 metų buvo Lietuvos energetikos sistemos Vyriausiosios dispečerių tarnybos valdymo punktas

VDT vyriausioju dispečeriu dirbęs, vėliau – ilgametis Lietuvos energetikos sistemos vyriausiasis inžinierius A. Stumbras savo knygoje „Prisiminimai“ (2007 m.) rašė: „Dispečerinė – sistemos pulsas. Dispečeris – operatyvinis darbuotojas, čiuopiantis pirštais energetikos pulsą ir geriausiai žinantis padėtį.“

Dar 1945 metų gegužės mėn. Vyriausioji energijos valdyba prie LSSR Komisarų tarybos su jai priklausančiais Energijos rajonais buvo perduota SSRS Elektros stočių komisariato žinion. Tokiu būdu Lietuvos didžioji energetika tampa sąjunginio pavaldumo objektu, jos valdymo organas pavadinamas Lietuvos energetikos rajoninė valdyba „Litenergo“.

Ši valdyba tvarkė tik didžiąsias elektrines ir elektros tinklus didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Pokario metais „Litenergo“ valdyboje lietuvių buvo nedaug, gal kokia dešimtis. Žymiausias iš jų – energetikos sistemos vyriausiasis inžinierius Antanas Gruodis. Vadinamai „didžiai“ energetikai nuo 1944 m. spalio 9 d. vadovavo „Litenergo“ valdytojas, iš Maskvos atsiųstas inžinierius Ivanas Basajevas. Tai buvo aukštos kvalifikacijos elektrinių ir šilumos tinklų specialistas, senosios Rusijos inteligentijos palikuonis. Jis manė, kad lietuviai darbštūs ir sąžiningi, todėl jais pasitikėjo. 1947 metų pradžioje I. Basajevas grįžo į Maskvą. Jį pakeitė Romanas Jegorovas.

Štai kaip prisimena pirmuosius atsiųstus iš Maskvos Lietuvos energetikos vadovus Juozas Martusevičius ketvirtoje „Lietuvos energetika“ knygoje.

„Ruošiantis minėti elektros lempučių išradimo šimtmetį, nutarta į minėjimą pakviesti ir pirmąjį pokario valdytoją Ivaną Basajevą. Jis tuo metu buvo Maskvos 12-osios termofikacinės elektrinės direktorius. 1976 m. gruodžio 6 d., būdami Maskvoje, nuėjome su Algimantu Žilinsku asmeniškai pakviesti jį į minėjimą. Jis įsivedė mus į savo kabinetą ir ten ilgokai šnekėjome. Jis buvo nuoširdžiai nustebęs, kad po tiek metų jo neužmiršome. Prisiminė kai kuriuos bendradarbius, ypač Antaną Gruodį. Kalbėjome daugiau kaip valandą. Pavaišino, parodė elektrinės įrengimus ir padovanojo abiem po knygutę „Termofikacija Moskvje“ (jis buvo Maskvos termofikacijos komisijos pirmininkas). Išsiskyrėme kaip seni bičiuliai. I. Basajevas vienplaukis palydėjo mus iki autobusų stotelės ir ten atsiseikino. Į minėjimą neatvyko – sakėsi turėjęs svarbių darbų. Mirė 1980 metais“.

„Romanas Jegorovas buvo visai kitoks – diktatorius, F. Dzeržinskio bendražygis, ištikimai vykdęs okupacinę politiką. R. Jegorovui rūpėjo viena – kad Rusijos darbininkai turėtų darbo. Norėdamas išlaikyti „pusiausvyrą“ bardavo visus – ir lietuvius, ir kitataučius. Nepaklusnus buvo Lietuvos Vyriausybei, nemėgo „mažosios energetikos“. Net darbuotojus, kurie ten dirbo, laikė nevisaverčiais“.

1958 m. gegužės 4 d. Lietuvos liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos viršininku tapo Justinas Nekrašas, gamybinę patirtį sukaupęs Petrašiūnų ir Rėkyvos

elektrinėse, mokslus baigęs Kauno politechnikos institute, išbandęs sovietinių institucijų veiklą dirbdamas Šiaulių miesto Vykdomojo komiteto pirmininku.

„Litenergo“ Vilniuje įsikūrė pagrindinės miesto viešosios pirties buvusio savininko rūmuose Žygimantų gatvė 4 (pastatas išlikęs iki šiol). Dispečerių tarnybai buvo skirtos patalpos antrame aukšte su dideliu balkonu į Raudonojo kryžiaus ligoninės skverelį. Iš pradžių buvo sumontuotas savadarbis valdymo skydas. Vėliau, gavus firmos „Elektropult“ panelinį dispečerinį skydą, Centrinė dispečerinė tarnyba buvo perkelta į to paties pastato pirmąjį aukštą.

1953 metais budintys dispečeriai.

Iš kairės: Pranas Bielevičius, Algirdas Stumbras, Stasys Jadzgevičius, vyr. dispečeris S. Gorbačiov ir budintysis dispečeris Zenonas Kėkštas

Centriniame dispečeriniame punkte (CDP) buvo budima ištisą parą. Dispečerinės pareiga buvo kiekvieną parą elektrinių pagamintos elektros energijos, avarių ir nelaimingų atsitikimų su žmonėmis, o taip pat kuro sunaudojimo elektrinėse, jo gavimo ir likučio apskaitos duomenų perdavimas radijo bangomis į Maskvą. Visa perduodama ataskaita buvo pagal specialų kodą užkoduojama. Šifruodavo dispečeris, o į Maskvą perduodavo radijo siųstuvu budinti telefonistė. Jei radijo bangomis nepavykdavo perduoti, ataskaita būdavo perduodama naudojantis tarp miestiniu telefono ryšiu.

Iš pradžių Centrinė dispečerių tarnyba (CDT) tiesiogiai nevykdė elektrinių ir elektros tinklų operatyvinio-dispečerinio valdymo funkcijų, tačiau kontroliavo jų darbo ir remonto režimą, centralizuotai tvarkė ataskaitinius, įskaitant kuro, duomenis, vedė elektros gamybos ir vartojimo grafikus.

Pirmiausia CDT tiesiogiai operatyviai pradėjo valdyti Vilniaus pirmąją ir naują, 1951 rugsėjo 27 d. paleistą Vilniaus antrąją elektrinę, dirbančias lygiagrečiai, per 6 kV įtampos tinklą. 1953 m. įjungta 35 kV įtampos linija tarp Vilniaus antrosios elektrinės ir naujos 35 kV pastotės (RP-3) Vilniaus miesto šiaurinėje dalyje užtikrino stabilesnį abiejų elektrinių sinchroninį darbą. Įdomu pažymėti, kad jau tada savomis jėgomis buvo įrengtas Vilniaus pirmosios elektrinės apkrovimo srovės telematavimas per 6 kV kabelį iš RP-3 į Centrinį dispečerinį punktą. Po to buvo sumontuotas 6 kV įtampos iš Vilniaus pirmosios elektrinės telematavimas. Čia daug pasidarbavo dispečeris Zenonas Kėkštas. Tik vėliau buvo įrengtas pramoninis firmos „Elektropult“ telematavimų, telesignalizacijos ir televaldymo įrenginys.

Sekantis energetikos sistemos ir tuo pačiu dispečerių tarnybos raidos etapas buvo Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrinių sujungimas 110 kV įtampos linija 1956 m. lapkričio 11 d. (Šia linija 1955–1956 metais buvo tiekama elektros energija iš Petrašiūnų elektrinės 35 kV įtampa Panevėžiui.) Tokiu būdu Centrinė dispečerinė jau operatyviai valdė dvi lokalias elektros energetikos sistemas su pagal to meto mastelius pakankamai galingomis elektrinėmis, o linijų, jungiančių Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrines, ilgis gerokai viršijo 100 km, todėl dėl reaktyvumo jau kilo statinio ir dinaminio stabilumo problemų. Darbą sunkino ir tai, kad tarp operatyviai valdomų objektų ir CDT operatyviniam valdymui nebuvo nuosavų ryšio kanalų, todėl teko naudotis samdomais Ryšių ministerijos kanalais.

1958 metais prie jau sinchroniškai dirbančių Petrašiūnų ir Rėkyvos elektrinių prijungiamos Vilniaus elektrinės, o 1959 m. – Klaipėdos elektrinė. Taip buvo galutinai suformuota Lietuvos energetikos sistema, naudojant 110 kV įtampos tinklus – visos elektrinės dirba sinchroniškai. Sistemos patikimumą dar labiau padidino 110 kV žiedo, juosiančio Lietuvos vakarinę ir vidurinę dalį, uždarymas 1961 m. rugsėjo 30 d. įjungus 110 kV liniją Telšiai–Klaipėda.

Centrinės dispečerių tarnybos darbas įgavo naujų funkcijų 1960 m. vasario 8 d. lygiagrečiam darbui sujungus Lietuvos ir Karaliaučiaus energetikos sistemas 110 kV įtampos linijomis Kaunas–Prienai–Marijampolė–Gumbinė ir Klaipėda–Šilutė–Tilžė. Abiejų energetikos sistemų dispečerinės tarnybos bendravo pagal abipusiai suderintas taisykles. Svarbiausia buvo užtikrinti tarpsisteminių 110 kV linijų tinkamą eksploataciją ir kontroliuoti tarpsisteminius srautus.

Tačiau elektros vartojimas Lietuvoje nuolat augo, buvo tiesiamos naujos elektros tiekimo linijos: 1959 m. lapkričio 5 d. pradeda veikti Kauno hidroelektrinė, 1962 m.

gruodžio 30 d. – galingiausia Lietuvos šiluminė elektrinė Elektrėnuose, 1983 m. gruodžio 31 d. – pirmasis Ignalinos atominės elektrinės blokas. Naujų elektrinių atsiradimas energetikos sistemoje nereikalavo esminių pokyčių dispečerinio valdymo struktūroje ar metodikoje, bet žymiai padidino darbų apimtį, kontroliuojamų parametrų ir vykdomų dispečerinio valdymo operacijų skaičių.

Buvo aišku, kad 110 kV įtampos linijomis perduoti tokių stambių elektrinių, kaip Elektrėnuose, galią bus neįmanoma ir juo labiau šios linijos negalės patenkinti reikalavimų, kylančių planuojamiems tarpsteminiais ryšiams. Buvo nuspręsta naudoti 330 kV įtampą ir šios įtampos elektros tiekimo linijų pagrindu formuoti Sovietų sąjungos jungtines energetikos sistemas.

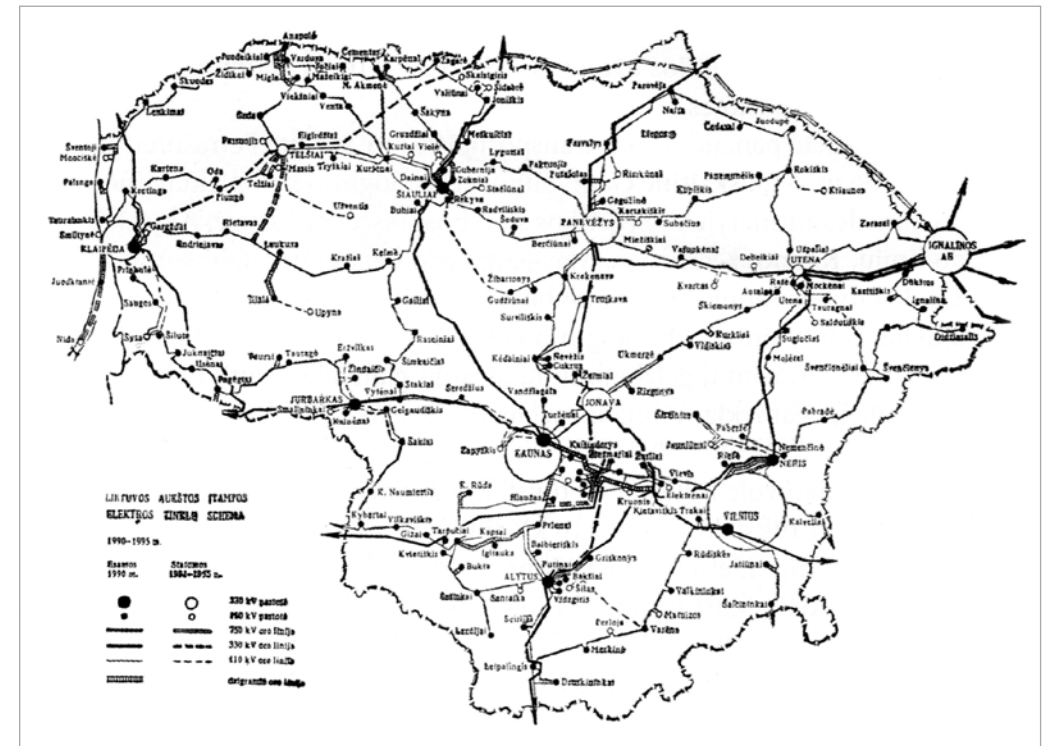
Lietuvoje pirmiausia nutiesiama 330 kV įtampos linija Šiauliai–Jelgava. Ši linija apie metus laiko veikė 110 kV įtampa. Pastaciaus Šiaulių 330/110 kV pastotę, 1962 m. spalio 12 d. Lietuvos ir Latvijos energetikos sistemos sujungiamos 330 kV įtampos linija ir nuo to laiko dirba sinchroniškai.

Praėjusio amžiaus septintajame dešimtmetyje Sovietų sąjungoje pradėta kurti jungtines energetikos sistemas, siekiant ateityje turėti Bendrąją visos Sąjungos energetikos sistemą. Lietuvos energetikos sistema buvo kuriamos Jungtinės šiaurės-vakarų energetikos sistemos dalis. Šią sistemą sudarė Baltarusijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Karelijos, Leningrado (dabar Sankt-Peterburgo) ir Kaliningrado energetikos sistemos. Šios sistemos turėjo būti sujungtos 330 kV įtampos linijomis. Buvo priimta centralizuoto dažnio reguliavimo koncepcija, tam naudojant didžiųjų upių hidroelektrinių kaskadų generatorius. Milžiniškų galių generatorių, esančių didžiulėse teritorijose, sujungimas lygiagrečiam darbui buvo neeilinis iššūkis energetikams, visų pirma, užtikrinant generatorių veikimo statinį ir dinaminį stabilumą. Buvo įsteigtos dispečerių tarnybų valdybos: Jungtinė šiaurės-vakarų – Rygoje, Centrinė – Maskvoje. Jos turėjo koordinuoti, derinti relinės apsaugos ir automatikos įrenginių nustatymus, sekti ir reguliuoti energetikos sistemų režimus, griežtai prisilaikant dispečerinio valdymo struktūros ir hierarchijos.

1964 m. lapkričio 29 d. įjungiamą 330 kV įtampos linija Vilnius–Minskas. Lietuvos ir Baltarusijos energetikos sistemos nuo to laiko dirba sinchroniškai. Baltarusijos energetikos sistemos dispečeris tapo trečiuoju, po Kaliningrado ir Latvijos, energetinių sistemų dispečerio lygio partneriu.

Lietuvos energetikos sistema devintajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje turėjo keturias 330 kV įtampos linijas, jungiančias su Latvijos energetikos sistema, tris – su Baltarusijos, dvi – su Kaliningrado. Lietuvos energetikos sistemos elektrinių galia buvo per 4 milijonus kW, įvairių įtampų linijų buvo virš 125 tūkstančių kilometrų.

Elektrinio ryšio su Lenkijos energetikos sistema nebuvo. Jungtinė šiaurės-vakarų

Lietuvos energetikos sistemos 330, 110 kV įtampos elektros tinklų schema 1990 m.

energetikos sistema su Europos sovietinio bloko šalių energetikos sistemomis buvo sujungta per specialiai tam skirtą 330 kV įtampos liniją tarp Lenkijos ir Baltarusijos.

Dispečeriniam valdymui esminės įtakos turėjo 1957–1958 metais vykusią reorganizaciją, susijusią su Liaudies ūkio tarybų steigimu. Aktyviai dalyvaujant Lietuvos mokslo darbuotojams ir energetikos specialistams, buvo nutarta Lietuvoje visą energetiką, pradedant 330 kV įtampos linijomis bei galingomis elektrinėmis ir baigiant kaimo 10 kV pastotėmis (ir „didžiąją“, ir „mažąją“ energetiką), perduoti Lietuvos liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybai.

1960 m. buvo galutinai suformuota dispečerinio valdymo struktūra ir jos valdymo organai.

Visai energetikos sistemai operatyviai vadovavo Vyriausioji dispečerių tarnyba (VDT). VDT ir jos valdymo pultas buvo Vilniuje Energetikos ūkio valdybos (vėliau pavadinimai keitėsi) patalpose.

5 elektros tinklų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio – įmonėse (vėliau buvo įsteigtos dar 2 įmonės – Alytaus ir Utenos) buvo sukurtos Centrinės dispečerių tarnybos. Jos operatyviai valdė elektros tiekimo ir skirstymo tinklus, taip pat toje teritorijoje esančias mažas elektrines. Centrinę dispečerių tarnybų valdymo punktus buvo nutarta kurti tik 330 kV įtampos pastotėse.

Šiame pastate 1964 metais buvo įsikūrusi Alytaus elektros tinklų administracija

Elektros tinklų įmonėse 10 ir 0,4 kV elektros tiekimo linijos ir pastotės teritoriniu principu buvo suskirstytos pagal administracinius rajonus į Elektros tinklų rajonus. Šiuos įrenginius operatyviai valdė Elektros tinklų rajonų dispečerių tarnybos (RDT) arba miestų dispečerių tarnybos (MDT). RDT buvo kuriamos pagrindinėse rajono 110 kV pastotėse. Tiesiogiai RDT operatyviai valdomų elektros tinklų operatyviam aptarnavimui rajonų ir miestų dispečerių tarnybose buvo kuriamos operatyvinės brigados.

Ypač sunkiai buvo kuriamos rajonų dispečerių tarnybos. Lietuvos energetikos sistemos dispečerių tarnybos 40-mečiui skirtame leidinyje rašoma: „Rajoninės dispečerinės buvo pradėtos organizuoti dar septintojo dešimtmečio pradžioje, tačiau oficialiai jos pradėtos kurti tik 1968 metais. Rajoninės dispečerinės buvo labai reikalingos, bet, pasirodo, sunkiausiai sukuriamas dispečerinis padalinys. Jų kūrimo istoriją lydėjo avarijų ir kraupių nelaimingų atsitikimų šešėliai. Vyko sunki kova dėl darbuotojų komplektavimo.

<...> Vadovavę operatyviam darbui elektros tinklų rajonų viršininkai ir toliau nenorėjo išleisti iš savo rankų operatyvinio vadovavimo. Įmonių vadovai nenorėjo geriausių darbo jėgą atiduoti dispečerių tarnyboms, gi Vyr. valdybos darbo organizavimo ir atlygio skyrius sakė, jog rajone užtenka vieno dispečerio. Po ilgų svarstymų 1968 metais pagaliau buvo patvirtintas rajono dispečerių tarnybos etatų sąrašas.“

Vyriausioje dispečerių tarnyboje be budinčiųjų dispečerių buvo režimų grupė, užsiimanti energetikos sistemos režimų planavimu ir atitinkamais inžineriniais skaičiavimais bei kuro dispečeris, užsiimantis kuro elektrinėms ir šilumos tinklų katilinėms tiekimo planavimu ir apskaita.

1963 metais energetikos sistema iš miestų ir rajonų Vykdomųjų komitetų perėmė savo žinion šilumos tinklus, įskaitant rajonines katilines. Energetikos sistema šilumą vartotojams tiekė trylikoje didžiųjų Lietuvos miestų. Buvo sukurta atitinkama šilumos ūkio operatyvinio valdymo sistema, įskaitant šilumos tinklų dispečerių tarnybas.

Alytaus elektros tinklų Lazdijų rajono dispečerių tarnybos vadovas J. Paciukonis (kairėje) ir dispečeris E. Vaikšnoras, 1985 metai

Dispečerinio valdymo sistemos sukūrimas leido atsisakyti budinčio personalo 110 kV ir 35 kV įtampos pastotėse, žymiai sumažino galimybes įvykti nelaimingiems atsitikimams su žmonėmis, greičiau likviduoti avarinius režimus.

Šiaulių elektros tinklų centrinis dispečerinis punktas

VDT viršininko Juozo Martusevičiaus iniciatyva buvo atsisakyta pastotes vadinti numeriais. 330, 110, 35 kV įtampos pastotėms ir minėtų įtampų elektros tiekimo linijoms buvo suteikti nesikartojantys gražūs lietuviški vietovių pavadinimai.

Dispečerinio valdymo instrukcijose ir taisyklėse nustatyti du operatyvinio valdymo lygiai: dispečeriniame valdyme ir dispečerinėje žinioje. Dispečerinis valdymas reiškė, kad objektas ar įrenginys pervedamas iš vieno režimo į kitą režimą tik pagal atitinkamo lygio dispečerio nurodymus kiekvienai operacijai, pranešant apie jos įvykdymą; dispečerinė žinia – duodamas bendras nurodymas, pvz., „išjungti liniją Šėta–Jonava“, atsiskaitant tik atlikus visas tam reikalingas operacijas. Tai buvo taikoma ne tik pagrindiniams įrengimams – jungtuvams, skyrikliams, bet ir susijusiai relinės apsaugos ir automatikos aparatūrai.

Stambiose pramonės įmonėse elektros įranga, pastotės, kartais net elektrinės (vadinamos blokinės elektrinės), tiesiogiai dalyvaujančios technologiniame procese, priklausė toms įmonėms ir jas operatyviai valdė įmonių budintis personalas, palaikantis operatyvinį dispečerinį ryšį su atitinkamu energetikos sistemos dispečerinio valdymo organu.

Buvo numatyta, kad 1959 m. lapkričio 5 d. pradėjusi veikti Kauno hidroelektrinė bus televaldoma. Tam tikslui buvo sumontuotas firmos „Elektropult“ įrenginys VDT valdymo pulte ir Petrašiūnų elektrinėje (rezervinis). Juo VDT dispečeris naudodavosi tik tais atvejais, kai Kauno hidroelektrinėje budinčio personalo elektrinės pulte nebūdavo.

Kaip jau buvo minėta, pirmasis energetinės sistemos dispečerinio valdymo pultas buvo įrengtas Vilniuje Žygimantų gatvėje.

1962 metais pastačius Vilniuje, Žvejų gatvėje 14 Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos pastatą, VDT valdymo punktas buvo perkeltas į naujo pastato ketvirtą aukštą (su langais į Neris upę). Sumontuoti senieji, jau naudoti dispečerinis skydas ir pultas. VDT režimų grupėje sumontuotas energetikos sistemos trumpo jungimo srovių skaičiavimo įrenginys, sukurtas ir pagamintas Kauno politechnikos institute.

Pastatas Vilniuje, Žvejų gatvėje 14, kuriame 1962 metais įsikūrė Vyriausioji gamybinė energetikos ir elektrifikacijos valdyba

1975 m. VDT patalpos rekonstruotos. Sumontuotas naujas mozaikinis skydas ir tobulesnės konstrukcijos pultas su naujais ryšio komutatoriais. Taip pat sumontuota tobulesnė telemechanikos aparatūra, kurios pagalba dispečeriai galėjo žymiai operatyviau kontroliuoti ir valdyti sistemos darbą.

1985 metais Juozapavičiaus gatvėje pastatytas naujas pastatas, skirtas Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos gamybinėms tarnyboms. Naujas pastatas buvo sujungtas estakada su pastatu Žvejų gatvėje. Į jį persikėlė skaičiavimo centras, centrinė ryšių ir telemechanikos tarnyba, centrinė relinės apsaugos ir automatikos bei kitos tarnybos. Specialiai įrengtose patalpose įsikūrė ir VDT. Nuolatinį budėjimą naujame dispečeriniame punkte VDT dispečeriai pradėjo 1986 m. gegužės 10 d. Šešių metrų aukščio salėje sumontuotas naujas firmos „Elektropult“ didelės apimties mozaikinis dispečerinis skydas. 1987 m. įrengtas naujos konstrukcijos dispečerinis pultas. Iš skaičiavimo centro prijungtų displejų vaizdą budintis dispečeris galėjo stebėti specialių veidrodžių pagalba.

VDT pulte jau nuo 1978 metų veikė automatizuota dispečerinio valdymo sistema (ADVS). Dvi elektroninės skaičiavimo mašinos EC-1010, apdorojusios telemechanikos būdu iš elektrinių ir pastočių gautus duomenis, pateikdavo lentelių ir schemų pavidalu ekranuose dispečeriui. Tai suteikdavo dispečeriui daug informacijos ir padėdavo ope-

Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos gamybinių tarnybų pastatas Vilniuje, A. Juozapavičiaus gatvėje 13

ratyviau tvarkyti energetikos sistemos režimą. Be to, elektroninės skaičiavimo mašinos rašė paros, mėnesio ir metų žiniaraščius, savo atmintyje laikė labai daug duomenų, kurie prireikus galėjo būti naudojami analizuojant energetikos sistemos režimus, tiriant avarines situacijas, sudarant energetikos raidos planus.

Anomaliuose situacijose (priešavarinės, avarinės, poavarinės) dispečeris labai greitai turi nuspręsti, kaip išeiti iš šios situacijos ir duoti valdymo komandas. Dispečeris, dirbdamas laiko deficito sąlygomis, gali padaryti klaidų (dažnai ir padaro), o klaidingi sprendimai gali sukelti brangiai kainuojančių, energetikos sistemai žalingų padarinių. Todėl aktualu dispečeriui turėti greitai veikiančių intelektualų pagalbininką. Tobulinant ADVS pasirodė, kad yra būtina tam tikslui panaudoti matematinius modelius. Labai svarbu, kad naudojami matematiniai modeliai būtų adekvatūs. Jau nuo 1970 metų Lietuvos energetikos institute buvo atliekami identifikacijos metodų, plačiai naudojamų kuriant energetikos matematinius modelius, tyrimai. Dinaminių energetikos objektų (energetinių blokų, branduolinių reaktorių ir kt.) matematinio modeliavimo, identifikavimo ir adaptyvaus valdymo srityse dirbo Energetikos instituto mokslininkai S. Nemura, V. Kaminskas, S. Valteris, Č. Tallat-Kelpša, D. Janickienė. Šie tyrimai palengvino operatyvinio personalo, įskaitant dispečerius, darbą, nes ADVS tiekiami duomenys buvo tikslesni, detaliau apibrėžiantys realią situaciją.

Lietuvos energetikos sistemą 1990 metais valdė ir tvarkė 20 Vyriausiosios dispečerių tarnybos dispečerių ir inžinierių, 60 CDT dispečerių, 296 RDT ir MDT dispečeriai bei 385 operatyvinių brigadų elektromonteriai.

Beveik visi VDT, CDT, RDT ir MDT darbuotojai buvo baigę aukštąjį arba specialųjį vidurinį mokslą. Periodiškai, kas 7–10 metų, budintieji dispečeriai vykdavo į vieno mėnesio trukmės tobulinimosi kursus Maskvoje, Leningrade, Rygoje.

Vyriausioje dispečerių tarnyboje nuo 1967 m. nustatytas dviejų dispečerių budėjimas nuo 8 iki 24 valandos (0–8 val. – vienas dispečeris), nuo 1970 metų – dviejų dispečerių budėjimas ištisą parą.

Vyriausioji dispečerių tarnyba pasižymėjo kadrų stabilumu. Daug žmonių joje dirbo po 30 ir daugiau metų – tai ilgametis jos viršininkas Juozas Martusevičius, jo pavaduotojas Ksaveras Juškauskas, dispečeriai Pranas Bieliavičius, Zenonas Kėkštas, Jonas Valiukonis, Stasys Jadzgevičius, Jonas Šliogeris, Česlovas Cemnolonskis, Sigitas Smilgevičius, Algimantas Žilinskas, Arūnas Konradas Vasilis-Vasiliauskas.

VDT dispečeriais taip pat dirbo E. Sipavičius, A. Svyilas, J. Randakevičius, Jakštis, S. Gorbačiov, A. Stumbras, A. Dragūnas, V. Raudonikis, J. Paltanavičius, D. Bičiūnas, S. Smilgevičius, D. Pekšys, V. Žukauskas, S. Ligeika. Daug metų kuro dispečeriu dirbo Michailas Gerasimovičius, savo atsidavusiu darbu padėjęs spręsti energetikos įmonių aprūpinimo kuru klausimus ypač sudėtingu žiemos apkrovų maksimumo metu.

Lietuvos energetikos sistemos buvę ir dirbantys Vyriausiosios dispečerių tarnybos darbuotojai 1990 metais. Iš kairės pirmoje eilėje: J. Valiukonis, P. Bieliavičius, J. Martusevičius, A. Stumbras, S. Kutas, Z. Kėkštas, Č. Cemnolonskis. Antroje eilėje: A. Kisielius, A. Vadapalienė, R. Bikulčius, A. Nalivaika, E. Adomavičienė, V. Valeika, S. Smilgevičius, D. Gailiušaitė, D. Bičiūnas, P. Kuznecovas. Trečioje eilėje: A. Žilinskas, J. Paltanavičius, V. Nockūnas, D. Pekšys, K. Juškauskas, A. Vasilis-Vasiliauskas, S. Jadzgevičius, V. Poderis, J. Preikšaitis, A. Dragūnas

Lietuvos energetikos sistemos valdymo organas – valdyba (jos pavadinimas daug kartų keitėsi) buvo suformuota iš funkcinių valdymo skyrių ir gamybinių tarnybų. (Gamybinių tarnybų darbuotojai nebuvo laikomi valdymo aparato darbuotojais. Tada valdymo aparato darbuotojų skaičius buvo griežtai kontroliuojamas). Gamybinės tarnybos visų pirma užtikrindavo įrangos, būtinos centralizuotam valdymui eksploataciją ir atliko specializuoto technologinio valdymo funkcijas. Priklausomai nuo energetikos sistemos raidos, jos sudėties, eksploatuojamos įrangos apimtys tarnybų skaičius, darbuotojų kiekis ir funkcijos keitėsi. Vyriausioji dispečerių tarnyba buvo labiausiai technologiškai susijusi su energetikos sistemos Relinės apsaugos ir automatikos, Ryšių ir technologinio valdymo priemonių, Automatizuoto valdymo sistemų (skaičiavimo centras) centrinėmis tarnybomis.

Vyriausiosios dispečerių tarnybos valdymo punkte, minint tarnybos įkūrimo 50-ąsias metines. Sėdi (š kairės): K. Juškauskas, Z. Kėkštas, J. Martusevičius, A. Svylas, E. Sipavičius, A. Kisielius

Lietuvos energetikos sistemos vyr. dispečeriai prie valdymo skydo 1985 metais. Iš kairės: Eugenijus Sipavičius, Algirdas Stumbras, Zenonas Kėkštas, Juozas Martusevičius

Lietuvos energetikos sistemos Centrinė relinės apsaugos ir automatikos tarnyba buvo įsteigta 1948 metais, elektros tinklų įmonių relinės apsaugos ir automatikos tarnybos susikūrė 1957–1958 metais. Aprašomuoju laikotarpiu centrinei relinės apsaugos ir automatikos tarnybai ilgiausia vadovavo Juozas Kalinauskas – nuo 1959 m. rugpjūčio 1 d. iki 1993 m. sausio 21 d. (iki mirties).

Elektrinių ir elektros tinklų relinės apsaugos ir automatikos įrangai iš pradžių buvo naudojama elektromechaninė aparatūra, vėliau elektroninė. Jos atliekamos funkcijos nuolat tobulėjo, gabaritai sumažėjo, jautrumas padidėjo. 1955 metais elektrinėse ir elektros tinkluose viekė 782 relinės apsaugos, 54 automatinio pakartotinio įjungimo, 22 automatinio rezervo įjungimo, 9 automatinio dažninio nukrovimo irenginiai.

Budinčiųjų dispečerių darbui palengvinti buvo kruopščiai sudarytos ir labai atsakingai nuolat papildomos bei koreguojamos relinės apsaugos, hidroelektrinių avarinio paleidimo, energetikos sistemos schemas dalijimo, avarinio elektrinių nukrovimo pavojingai mažėjant dažniui, asinchroninei eigai išvengti ar avarijos atveju persikraunant kuriai nors 330 kV elektros tiekimo linijai, atominės elektrinės savųjų reikmių elektros

Relinės apsaugos ir elektroautomatikos tarnybos darbuotojai 1990 metais.

Iš kairės pirmoje eilėje: Natalija Konenkova, Juozas Kalinauskas, Elena Mejerienė,

Ada Vadapalienė, Sigitas Alfonsas Tamošiūnas. Antroje eilėje: Vytautas Ūsaitis,

Jonas Bukauskas, Algimantas Čekys, Vytautas Klimas, Algis Ladyga, Liudvikas Bukauskas

maitinimo aprūpinimo ir kitos svarbios sisteminės automatikos režimų nuostatų keitimo specialios kortos. Jos paruoštos ne tik Lietuvos energetikos sistemos objektų, bet ir kaimyninių energetikos sistemų objektų darbo, planinio bandymo ar remonto, gedimų ir kitų režimų pasikeitimo atvejams. Relinės apsaugos ir automatikos įrangos techninė eksploatacija, nuostatų skaičiavimai buvo atliekami laikantis dispečerinio valdymo hierarchijos.

Suprantama, kad operatyviam dispečeriniam valdymui yra būini ryšio kanalai tarp visų dispečerinio valdymo hierarchijos lygių operatyvinio personalo, telemechanikos aparatūra įrengimų būklės (įjungta–išjungta) informacijos ir matavimo duomenų perdavimui bei visos minėtos informacijos apdorojimui.

Iki 1960 metų energetikos sistemos valdymui buvo naudojami Ryšių ministerijos ryšio kanalai. Kadangi energetikos sistemos operatyviam darbui reikia itin operatyvaus ryšio, šiam tikslui sėkmingai buvo panaudotos pačiai energetikos sistemai priklausančios elektros tiekimo linijos: specialia ryšių aparatūra 50–600 kHz dažnio diapazone, jomis veikia telefoninio ryšio kanalai. Pirmasis toks ryšio kanalas pradėtas eksploatuoti tarp Vilniaus ir Gumbinės 1960 metais. Iš pradžių buvo naudojama vienkanelė ryšių aparatūra, vėliau pereita prie daugiakanalės. Ryšiai buvo automatizuojami, įmonėse įrengiamos automatinės telefono stotys, sujungtos tolumo rinkimo komplektais, įgalinančiais kompleksiskai išnaudoti kanalus dispečeriniam ir technologiniam ryšiui.

Aštuntajame dešimtmetyje pradėtos tiesti žinybinės kabelinės ryšių linijos, sutankintos 60 ir 24 kanalų aparatūra. Pirmoji tokia linija Kaunas–Jonava pradėta eksploatuoti 1971 metais. 1979 metais ryšių kabelinėmis linijomis jau buvo sujungti visi, išskyrus Klaipėdą, svarbiausi energetikos sistemos mazgai.

Energetikos sistemoje telefoninių ryšių kanalai organizuojami dispečerinio valdymo struktūros pagrindu – elektrinių, elektros tinklų įmonių centriniai dispečeriniai punktai, elektros tinklų rajonų dispečeriniai punktai, rajone esančios 35, 110, 330 kV pastotės. Vyriausiasis dispečerinis punktas turi tiesioginį ryšį su lygiagrečiai dirbančiomis kaimyninėmis energetikos sistemomis ir Jungtinės šiaurės-vakarų sistemos valdymo punktu.

1967–1970 metais skirstomiesiems elektros tinklams aptarnauti įrengta per 600 radijo stočių. Kiekviename elektros tinklų rajone organizuojami radijo tinklai su centrine radijo stotimi ir keliomis automobilinėmis radijo stotimis, įrengtomis operatyvinių ir remonto brigadų automobiliuose. Plačiai naudojamos ir nešiojamos radijo stotys. Daugelyje svarbesnių pastočių įrengiamos stacionarinės radijo stotys, kurios perduoda signalus apie padėtį pastotėje arba jomis valdomi tų pastočių komutaciniai aparatai.

Operatyvią informaciją teikia sistemos telemechanikos įrenginiai. Jie siunčia teletinforaciją apie elektros tiekimo linijų, generatorių ar transformatorių įjungimą ir

išjungimą, apie linijų ar elektrinių, generatorių apkrovas, tarpsteminis energijos srautus ir pan. 1962–1963 metais Vyriausiasis dispečerinis punktas jau buvo telemechanizuotas.

1977 metais energetikos sistemoje jau buvo telemechanizuota (aprūpinta avarine perspėjančiąja signalizacija į rajono dispečerių punktą) 95 procentai visų 35–110 kV pastočių. 60 procentų minėtų pastočių 10 kV įtampos jungtuvų 1987 metais buvo valdomi iš rajonų dispečerinių punktų. Tai įgalino dispečerių tarnybas operatyviai likviduoti avarinius išsijungimus, patikimiau aprūpinti vartotojus elektros energija, taupyti operatyvinių brigadų laiką ir transportą.

Ryšių aparatūrai eksploatuoti Lietuvos energijos rajoninėje valdyboje „Litenergo“ veikė ryšių grupė, 1962 m. tapusi Centrine ryšių ir telemechanikos tarnyba. Lietuvos

Ryšių ir teleinformatikos tarnybos darbuotojai, 1990 metai.

Iš kairės pirmoje eilėje: Regina Šliogierienė, Danutė Matačiūnienė, Eleonora Zumerienė, Algirdas Kirsnys, Virginija Narbutaitė-Jaščianienė, Janina Bacevičienė, Jonas Garunkštis.

Antroje eilėje: Alvydas Velička, Liudmila Sidorenko, Kazimieras Ivanauskas, Gintaras Kolumba, Stasys Macijauskas, Alfredas Banevičius, Petras Bičiūnas, Lina Merkelienė, Rapolas Klimavičius, Ramutis Petras Padleckis, Stanislava Padleckienė, Jonas Bertašius, Vygandas Mangevičius, Albertas Samardokas.

Trečioje eilėje: Vytautas Jančiauskas, Algirdas Platakis, Algirdas Stonkus, Juozapas Markevičius, Algimantas Vilys, Algis Šakėnas

energetikos sistemos ryšių ir telemechanikos raidoje ryškūs Vlado Bulavo, dirbusio ryšių ir telemechanikos tarnyboje 1959–1974 metais ir 1962 m. minėtoje tarnyboje pradėjusio dirbti viršininko pavaduotoju (vėliau viršininku) Algio Šakėno nuopelnai.

Jau minėta automatizuoto dispečerinio valdymo sistema buvo sudėtinė Lietuvos energetikos sistemos automatizuoto valdymo sistemos (AVS) dalimi. ADVS kompiuterinę dalį tvarkė, užsiėmė programavimu 1970 metais įkurtas Informacinis skaičiavimo centras, jo tikslas buvo padėti valdymo aparatui, Vyriausiajai dispečerių tarnybai ir kitoms gamybinėms tarnyboms techninėmis priemonėmis valdyti energetikos sistemą. Pirmoji eksploatuojama skaičiavimo mašina buvo „Minsk-22“, pradėjusi veikti 1970 metais.

1980 metų pabaigoje ESM sprendė 54 uždavinius ir uždavinių kompleksus. Pagal apdorojamos informacijos kiekį stambiausias buvo elektros ir šilumos energijos realizavimo uždavinių kompleksas. Šių uždavinių sprendimui tada buvo sunaudojama apie pusę viso mašininio laiko. Energetikos automatizuoto valdymo sistemai buvo svarbios buhalterinės apskaitos problemos. 1980 metų pabaigoje atliekama prekinė-materialinių vertybių apskaita 12 įmonių, pagrindinių priemonių ir amortizacinių atskaitymų apskaita – 8, darbo užmokesčio – 3 įmonėse. Buhalterinei apskaitai sunaudojama apie 37 procentai mašininio laiko.

Automatizuoto valdymo sistemos atliekamų skaičiavimų tarpe svarbią vietą užėmė techninių ekonominių uždavinių grupė su inžineriniais elektrotechniniais skaičiavimais. Šiems uždaviniams spręsti reikia nedaug pirminės informacijos, informacija dažniausiai mažai kintanti, tačiau juos matematiškai išspręsti yra sudėtinga ir be skaičiavimo technikos praktiškai neįmanoma. ESM įgalino spręsti energetikos sistemos režimo optimizavimo problemas.

Pirminei informacijai rinkti ir apdoroti kuriami atraminiai punktai Kaune (1975 m.), Elektrėnų elektrinėje, Alytuje, Panevėžyje, Utenoje, Šiauliuose.

1981 metais, atiduodant Lietuvos energetikos sistemos ADVS pramoninei eksploatacijai, telemechanikos pagalba iš 330 ir 110 kV pastočių bei elektrinių į VDT buvo gauti 305 elektrinės galios ir įtampos matavimai bei 430 telesignalų.

Automatizuoto valdymo sistemos buvo kuriamos ir energetikos įmonėse. 1984 metais atiduodama pramoninei eksploatacijai Vilniaus elektros tinklų automatizuotos valdymo sistemos pirmoji eilė, pradėdami naudoti personaliniai kompiuteriai TAP-34.

1980 metais Lietuvos energetikos sistemos Automatizuoto valdymo sistemų tarnyboje dirbo 111 darbuotojų. Tobulėjant kompiuterinei technikai, aptarnaujančių darbuotojų skaičius mažėjo, 1988 metais jų buvo 72 žmonės.

Lietuvos energetikos sistemos Automatizuotų valdymo sistemų tarnybai vadovavo Algirdas Dragūnas.

Kompiuterių centro darbuotojai, 1991 metai.

Iš kairės pirmoje eilėje: Natalija Kovalenko, Kristina Brazienė, Algirdas Dragūnas, Nadežda Pogorelova, Gražina Narbut, Teresa Gasinska, Elyvra Cvilikienė, Galina Radiun.

Antroje eilėje: Liucija Menčiūnienė, Emanuelis Šakalys, Aldona Bieliūnienė, Irena Vosyliūtė, Juozas Šimkus, Janina Gorskytė, Virginija Žukauskaitė, Jakovas Šraibmanas, Olga Brigevičienė, Regina Rukavičienė, Ana Samoiluk, Danutė Kuncevičienė, Vincas Jusaitis, Eugenija Kirlytė, Valė Kesiūnienė, Kęstutis Dumskis, Algis Cibulskas, Arūnas Stašionis, Vytautas Plūkas, Vytautas Andreikėnas, Vytautas Tarulis

Lietuvos energetika buvo tampriai integruota į Sovietų sąjungos energetiką. Pirminių energetinių išteklių (dujų, mazuto ir pan.) tiekimas buvo sprendžiamas SSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerijoje. Sąjungos energetikos ūkio reorganizavimas bei techninė jo plėtra, Šiaurės-vakarų jungtinės sistemos kūrimas dispečerinei tarnybai išskėlė naujus uždavinius kuro tiekimo klausimais. Mazutu, gamtinėmis dujomis ir akmens anglimi, reikalingais elektros ir šilumos energijos gamybai, aprūpindavo Energetikos ministerija. Vyriausiosios dispečerių tarnybos kuro dispečerio darbas buvo, remiantis Planavimo ir ekonomikos skyriaus pateikta elektros ir šilumos energijos planuojama gamyba, apskaičiuoti kuro poreikį pagal rūšis: metams, ketvirčiams, elektrinėms ir rajoninėms katilinėms bei pateikti paraiškas SSRS Energetikos ministerijos Kuro transporto-valdybai.

Mazuto tiekimą vykdė Lietuvos kuras. Kuro dispečeris kiekvieną darbo dieną gaudavo informaciją iš „Lietuvos kuro“ apie mazuto išsiuntimą geležinkelio vagonais iš Sąjungos naftos perdirbimo gamyklų, kiekvieną dieną pildė mazuto išsiuntimo žurnalą pagal Naftos perdirbimo gamyklas. Taip pat perduodavo paraišką naujoms siuntoms.

Elektrinėms ir rajoninėms katilinėms, neturinčioms geležinkelio privažiavimo kelių, pagal pateiktą paraišką mazutas buvo vežamas Lietuvos automobilių transporto ir plentų ministerijos įmonių transportu.

„Lietuvos dujos“ gamtines dujas tiekė elektrinėms ir rajoninėms katilinėms pagal dispečerio paskirstymo planą. Įvedus gamtinių dujų vartojimo ribojimus, jų valandiniai suvartojimo kiekiai buvo derinami su kuro dispečeriu.

Durpes Vilniaus TE-2, Petrašiūnų TE ir Rėkyvos elektrinei tiekdamo Durpių pramonės valdyba pagal iš anksto suderintus tiekimo planus.

Kuro dispečeris rinkdavo iš energetikos įmonių praėjusios paros duomenis apie kuro gavimą, suvartojimą ir atsargas elektrinėse, rajoninėse katilinėse ir pildė kuro apskaitos žurnalą. Darbo dienos pradžia informaciją privalėjo pateikti Energetikos sistemos viršininkui. Kiekvieną darbo dieną duomenis apie kurą perduodavo SSRS Energetikos ministerijos Kuro-transporto valdybai telefoniniu ryšiu į Maskvą. Vėliau, pakeitus tvarką, ši informacija buvo perduodama Jungtinei dispečerinei valdybai į Rygą. Žiemos metu, išaugus kuro suvartojimui šalyje, Energetikos ministerijos įsakymu minėti duomenys buvo perduodami ir švenčių bei poilsio dienomis.

Informacija apie sukauptas kuro atsargas žiemai buvo teikiama Lietuvos komunistų partijos centro komitetui ir Lietuvos SSR Ministrų tarybai.

Sutrikus kuro tiekimui, kuro dispečeris Lietuvos geležinkelių valdyboje gaudavo leidimą sulaikyti vežamas cisternas su mazutu ir pakeisti jų gavėjus.

Kuro dispečeris rūpinosi Elektrėnų elektrinės, Vilniaus ir Kauno termofikacinių elektrinių, turinčių nuosavus vagonus ir lokomotyvus, jų remontu. Teikdavo statistines ataskaitas apie kuro apskaitą, krovinių vežimą geležinkeliais ir krovos darbus Lietuvos statistikos valdybai, SSRS Energetikos ministerijos Kuro-transporto valdybai.

Vyriausioji dispečerių tarnyba buvo atsakinga už Lietuvos elektros energijos poreikio prognozavimą ir elektros energijos gamybos elektrinėse planavimą bei gamybos ir vartojimo balansavimą realiu laiku, atsižvelgdama į Jungtinės šiaurės-vakarų dispečerių valdybos nustatytą tarp sisteminių galios srautų užtikrinimą. Nepaisant to, kad Lietuvos energetikos sistema buvo perteklinė, aštuntajame ir devintajame dešimtmėčiuose dažnai reikėdavo riboti elektros energijos tiekimą saviems vartotojams, tiekti energija pagal JDV nustatytus tarp sisteminių galios srautų grafikus, siekiant aprūpinti energija vartotojus, esančius energetikos sistemose, stokojančiose generuojančių galių.

Lietuvos energetikos sistemos elektrinių instaliuota galia ir maksimalus elektrinės galios poreikis

Metai	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Instaliuota galia, MW	188	412	977	1474	2160	2426	4129
Maks. galios poreikis, MW	97	226	611	1158	1675	2264	2841

Elektros energijos gamyba ir jos vartojimas Lietuvoje

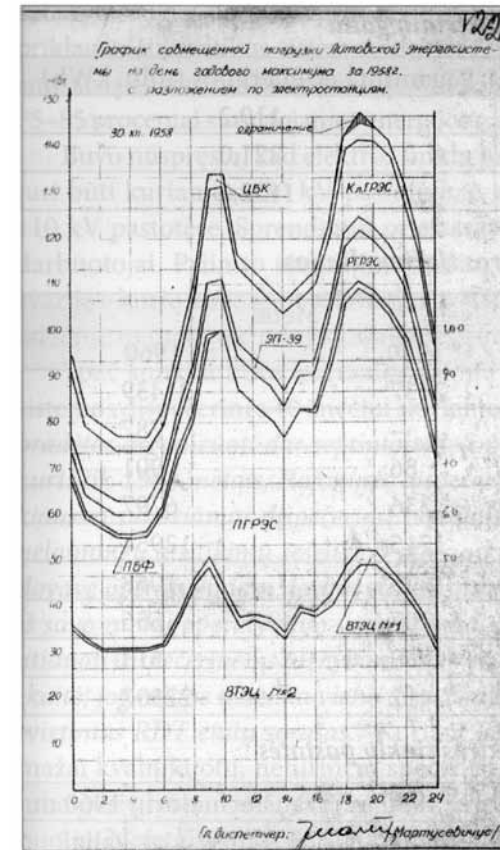
Metai	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Elektros energijos gamyba, mlrd. kWh	0,574	1,122	3,851	7,363	8,990	11,66	20,96
Elektros energijos vartojimas, mlrd. kWh	0,580	1,150	2,887	5,186	8,480	11,54	14,71

Lietuvoje beveik nebuvo sunkiosios pramonės, todėl elektros energijos vartojimo grafikas buvo netolygus, pvz. 1970 metų žiemos naktį elektros energijos poreikis buvo beveik du kartus mažesnis negu rytinio maksimumo metu. Netolygus poreikis buvo ir metų bėgyje. Tai smarkiai apsunkindavo elektrinių režimo planavimą ir galių balansavimą realiu laiku bei didindavo sutartinio kuro sąnaudas 1 kWh elektros energijos pagaminti elektrinėse.

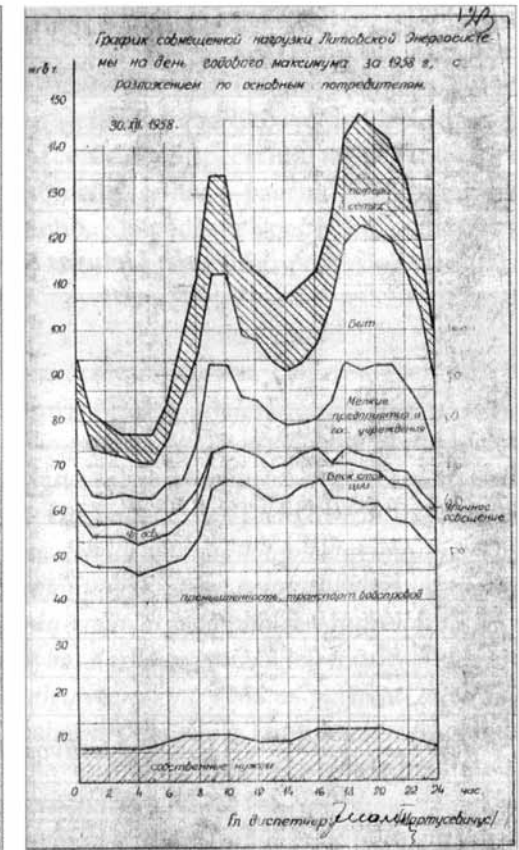
Keitėsi ir apkrovų grafikų charakteris. Iki 1965 metų žiemą maksimali apkrova buvo vakarais. Vėlesniais metais, padidėjus pramonės lyginamajam svoriui, daugiausia elektros energijos reikėjo rytais. Tuo tarpu vasarą maksimalios apkrovos vakarais buvo tik iki 1950 metų. 1950 metų vasarą minimalios ir maksimalios apkrovos santykis buvo 0,48, 1960 metais – 0,55, 1970 metais – 0,57.

Išlyginti elektros energijos vartojimo grafiką buvo stengiamasi visą antrosios sovietinės okupacijos laikotarpį. Pirmaisiais pokario metais, trūkstant galios, energijos rajonų dispečerių grupių darbuotojai nurodytomis valandomis išjungdavo vartotojus maitinančius fiderius arba įvadus pas vartotojus. 1955–1965 metais grafikus bandyta reguliuoti įvedant trijų pamainų darbą arba kai kurių pamainų darbą naktimis, buvo draudžiama maksimalių apkrovų metu įjungti kai kuriuos įrenginius.

Problemą buvo bandoma spręsti taikant dvikainį tarifą, kurį sudaro pagrindinis

Lietuvos energetikos sistemos apkrovų 1958 m. gruodžio 30 d. pagal elektrines grafikas. ЦБК – Klaipėdos celiuliozės kombinato elektrinė; Кл. ГРЭС – Klaipėdos elektrinė; ЭП-39 – energetinis traukinys; РГРЭС – Rėkyvos elektrinė; ПБФ – Petrašiūnų popieriaus fabriko elektrinė; ВТЭЦ-1 – Vilniaus pirmoji elektrinė; ВТЭЦ-2 – Vilniaus antroji elektrinė; ограничение – vartojimo apribojimai

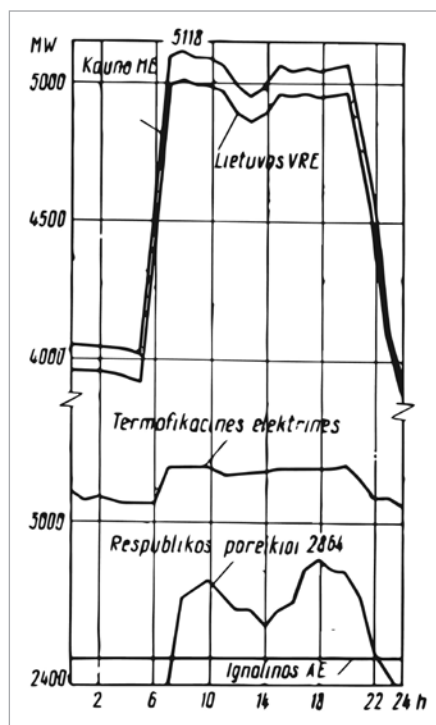

Lietuvos energetikos sistemos apkrovų 1958 m. gruodžio 30 d. pagal vartotojus grafikas. Потери в сетях – nuostoliai elektros tinkluose; быт – buities vartotojai; предприятия и гос. учреждения – smulkios įmonės ir valstybinės įstaigos; уличное освещение – gatvių apšvietimas; промышленность, транспорт, водопровод – pramonė, transportas, vandentiekis; собственные нужды – elektrinių savi reikalai

mokestis už prie energetikos sistemos tinklų prijungtų vartotojo elektros įrenginių galią ir papildomas mokestis – už suvartotą elektros energiją. Taip pat buvo taikomas vadinamas zoninis tarifas – skirtingos kainos už dieną ir naktį suvartotą elektros energiją.

Iki 1961 metų dvikainis tarifas buvo taikomas vartotojams, kurių įrenginių galia didesnė kaip 50 kVA. Pagal tarifus, įsigaliojusius 1967 metų liepos mėn., nustatytas pagrindinis mokestis už vartotojo reikalaujamą galią energetikos sistemos maksimalių apkrovų metu. Šis tarifas buvo taikomas vartotojams, kurių maksimali apkrova ne mažesnė kaip 500 kW.

Kaip rodo anksčiau pateikti skaičiai ir apkrovų grafikai, nepaisant, kad buvo taikomos minėtos skatinimo priemonės, iš esmės apkrovų grafiko konfigūracijos nepakeitė ir sąlygų žymiai pagerinti elektrinių darbo režimą nesudarė, todėl visiškai logiškas ir techniškai pagrįstas sprendimas buvo statyti kaimuose elektrodines katilines su šilumos akumulatoriais, veikiančias tik nakties metu. Pradėjus veikti Ignalinos atominėi elektrinei, kurį turi dirbti visa galia ištisą parą, hidroakumuliacinės elektrinės reikalingumas tapo akivaizdus.

Lietuvos elektrinių maksimalios galios per parą grafikas 1990 m. sausio 18 d.

Svarbus dispečerių tarnybų kontroliuojamas rodiklis yra elektros energijos nuostoliai elektros tinkluose, tai yra skirtumas tarp į tinklus patiektos elektros energijos ir vartotojams realizuotos energijos. Užfiksuota, kad 1945 metais nuostoliai tinkluose buvo 23,8 procento, 1952 metais – 16,5 procento. Tai skaičiai tik iš dalies atspindintys rodiklio „nuostoliai elektros tinkluose“ techninę prasmę, t. y. elektros energijos praradimą, tekant elektros srovei linijų laiduose ir transformatoriuose dėl jų varžos. Tai būtinos energijos sąnaudos jos transportavimui, ir taip, kaip ir sutartinio kuro sąnaudos, gaminant elektros energiją, yra neišvengiamos. Visą laiką buvo stengiamasi ir vienas, ir kitas optimizuoti.

Pirmaisiais pokario metais užfiksuotus techniškai nepaaiškinamus nuostolių rodiklius lėmė trūkumai, apskaitant vartotojams realizuojamą elektros energiją, ir labai dažnai elektros tinklais perduodant žymiai didesnes galias negu leistina. Dėl to buvo neįmanoma užtikrinti daugumai vartotojų ir reikiamo įtampos lygio – 220 V.

Dėka tobulinamos vartotojams realizuojamos elektros energijos apskaitos pavyko praktiškai išvengti taip vadinamų „komercinių“ nuostolių. 1950 metais Lietuvos energetikos sistemoje buvo 72700 elektros skaitiklių, o 1983 metais – jau 1219340 įvairių tipų elektros skaitiklių.

Elektros energijos sąnaudų jos transportavimui mažėjimą lėmė: naudojamos elektros tinklų įtampos didinimas – 6 kV įtampos elektros įrenginių pervedimas 10 kV įtampai, 110 ir 330 kV tinklų panaudojimas, tarp sisteminių srautų didėjimas, elektros energijos sąnaudų jos transportavimui skaičiavimai ir planavimas atskiruose tinklų elementuose. Atsiradus galingsoms skaičiavimo mašinoms – elektros tinklų optimizavimas visumoje. 1965 metais energijos sąnaudos jos transportavimui buvo 11,2 procento, 1972 metais buvo sumažintos iki 8,32 procento. Tačiau apkrovoms augant greičiau negu buvo vystomi elektros tinklai, 1982 metais vėl padidėjo iki 12,8 procentų. 1983 metais, pradėjus veikti Ignalinos atominėi elektrinei ir drastiškai išaugus tarp sisteminiams srautams, sąnaudos energijos transportavimui pradėjo mažėti ir 1989 metais buvo 6,09 procento.

1980 metais, pradėjus veikti 4000 MW galios Sosnovy bor atominėi elektrinei Jungtinėje šiaurės-vakarų energetikos sistemoje, per Lietuvos elektros tinklus žymiai padidėjo tranzitiniai galios srautai, kurie turėjo įtakos elektros energijos nuostoliams Lietuvos energetikos sistemoje. Kartu kėlė rūpestį ir vainikinio išlydžio (koronos) nuostoliai 330 kV tinkluose. Kartu su VDT dispečeriais Kauno politechnikos instituto Elektros sistemų katedros darbuotojai atliko daugelio 330 kV įtampos linijų tuščios eigos bandymus ir skaičiavimus vainikinų išlydžių nuostoliams įvertinti. Buvo sukurta programa 330 kV elektros tinklo nuostoliams skaičiuoti, analizuoti ir minimizuoti realaus laiko režime.

Vyriausiosios dispečerių tarnybos nuolatinio dėmesio centre buvo tiekiamos vartotojams elektros energijos dažnio užtikrinimas. Energijos poreikio ir gamybos balansavimas kiekvienu momentu buvo pagrindinis būdas užtikrinti pastovų 50 Hz dažnį. Tai

atlikdavo elektrinių budintysis personalas. 1980 metais Elektrėnų elektrinėje įrengiamas 150 MW galios bloką automatinis galios reguliavimas. Tai buvo Jungtinės šiaurės-vakarų energetikos sistemoje įgyvendinamo galios ir dažnio automatinio reguliavimo sudedamoji dalis. Energetikos sistemoje buvo naudojami automatinio dažninio nukrovimo įrengimai, kurie automatiškai išjungdavo vartotojų įrenginius dažniui energetikos sistemoje sumažėjus daugiau negu nustatyta. Greta to buvo įrengiami automatinio dažninio pakartotinio įjungimo įrenginiai, įjungiantys išjungtus įrenginius, atsistačius dažniui. 1980 metais sistemoje buvo 204 automatinio dažninio nukrovimo įrengimai ir 180 automatinio dažninio pakartotinio įjungimo įrenginių.

Be to, planine tvarka iš anksto buvo sudaromi vartotojų pareikalaujamos iš energetikos sistemos galios apribojimų grafikai. Grafikuose buvo numatomos trys atjungimų eilės, priklausomai nuo dažnio sumažėjimo. Grafikai buvo suderinti su vartotojais ir vietos valdžios organais. Buvo stengiamasi, kad minėti atjungimai kuo mažiau pakenktų vartotojams, netrikdytų technologinių procesų. Įvesti šiuos grafikus buvo Vyriausiosios dispečerių tarnybos kompetencija.

Plečiantis energetikos sistemai, atsirandant galingiems tarpsteminėms ir sisteminiams 110, 330 kV įtampos ryšiams, didėjant juose cirkuliuojantiems energijos srautams vis pavojingesnis tapo bet koks šių ryšių pažeidimas, todėl energetikos sistemoje buvo įdiegta daug dalijimo ir dažninio nukrovimo automatikos.

Sutrikus normaliam režimui, ši automatika išdalija atskiras sistemos dalis dirbti izoliuotai, o trūkstant galios, automatiškai jas nukraunant. Svarbiausiuose tarpsteminėse tranzituose, siekiant apsaugoti nuo asinchroninės eigos, įrengiamos atitinkamos apsaugos.

Dispečeriams daug padėjo ir Kauno politechnikos institute sukurta elektros linijų gedimo vietos apskaičiavimo programa.

Kitas nemažiau svarbus parametras, apsprendžiantis vartotojams tiekiamos elektros energijos kokybę, yra įtampa. Reikiamas įtampos lygis blogiausiai buvo užtikrinamas kol elektros energija buvo tiekiamą iš izoliuotai veikiančių, dažniausiai smulkių elektrinių.

Įtampa yra reguliuojama elektrinėse generatorių žadiniu ir pastotėse rankiniu arba automatinio būdu perjungiant transformatorių ir autotransformatorių atšakas. Už įtampos reguliavimą atitinkamuose energetikos sistemos taškuose yra atsakinga dispečerių tarnyba pagal dispečerinio valdymo hierarchiją. Užtikrinti reikiamą įtampos lygį įmanoma tik tada, kai pasiekiamas reaktyvinės galios generavimo ir vartojimo balansas. Be to, reaktyvinės galios srautai sukelia aktyvinės galios nuostolius elektros tiekimo linijose. Todėl dispečeriai nuolat stebi šį parametą.

Siekiant riboti reaktyviosios galios srautus elektros tinkluose, vartotojai buvo skatinami mažinti iš elektros tinklų imamą reaktyviąją galią režminėmis priemonėmis arba

statant kondensatorių baterijas. Buvo nustatomos nuolaidos arba priemokos tarifui už elektros energiją priklausomai nuo reaktyviosios galios kompensavimo. Nustatant nuolaidos ar priemokos dydį buvo vertinamas vartotojo elektros įrenginių, taip vadinamo galios koeficiento $\cos \varphi$ vidutinė reikšmė.

Iki 1961 metų buvo nustatyta, kad priemokų ir nuolaidų skalė už reaktyvinės galios kompensavimą buvo taikoma, kai vartotojo įrenginių galia būdavo didesnė kaip 100 kVA. Pagal tarifus, įsigaliojusius nuo 1967 metų liepos, nustatytas pagrindinis mokestis už vartotojo pareikalaujamą galią energetikos sistemos maksimalių apkrovų metu. Jis buvo taikomas pramonės vartotojams, kurių maksimali apkrova ne mažesnė kaip 500 kW. 1977 metais pakeista priemokų ir nuolaidų už reaktyvinės galios kompensavimą tvarka. Kompensavimo lygis nustatomas pagal vartotojo pareikalaujamos galios koeficientą energetikos sistemos maksimalių apkrovų metu.

Vyriausioji dispečerių tarnyba pastebėjo, kad darosi vis sunkiau subalansuoti generuojamas ir vartojamas reaktyviasias galias, visuose energetikos sistemos mazguose užtikrinti reikiamą įtampos lygį, kad reaktyvąją galią generuojančių šaltinių pasiskirstymas Lietuvos teritorijoje nesudaro sąlygų optimaliam elektros tinklų režimui. Tai patvirtino ir projektuotojų skaičiavimai. Remiantis šiomis aplinkybėmis, 1966 metų pabaigoje pirmą kartą Lietuvos energetikos sistemoje Šiaulių 330 kV įtampos pastotėje įjungiamas 50 MVar galios sinchroninis kompensatorius, tačiau nesugebėjus užtikrinti kompensatoriaus aušinimo vandeniliu, jo galia buvo apribota iki 24,5 MVar. Be to, sinchroninio kompensatoriaus vartojama aktyvioji galia jam veikiant buvo 1,5 karto didesnė negu aušinant vandeniliu. Suprantama, kad naujojo įrenginio efektyvumas skyrėsi nuo projekte numatyto.

Energetikos sistemos patikimumas, jos atsparumas avarinėms situacijoms ir išoriniams trukdžiams labai priklauso nuo pastotėse panaudotų įrengimų sujungimo schemų, todėl Vyriausiosios dispečerių tarnybos nuomonė parenkant pastočių ir elektrinių schemas buvo labai svarbi. Iš kitos pusės, pastočių schemas įtakoja ir operatyvinio personalo veiksmus atliekant operatyvinius perjungimus ar likviduojant avarijas. Paprasčiausiose pastotėse buvo naudojamos vienos sekcionuotos arba nesekcionuotos šynų sistemos schemas. Sudėtingesnėse pastotėse buvo dviejų sekcionuotų arba nesekcionuotų šynų sistemų schemas. Visą sovietinį laikotarpį buvo jaučiamas finansavimo, medžiagų ir įrengimų deficitas, todėl bet kurį techninį sprendimą įtakojo ir taupymo faktorius.

1962 metų kovo mėn. pradedama eksploatuoti Šiaulių 330 kV įtampos pastotė, kurioje pirmą kartą Lietuvos energetikos sistemoje panaudota taip vadinama „tiltelio“ schema, vėliau buvo sukurta vadinama „keturkampio schema“.

Planuojant ir jau pradėjus statyti Ignalinos atominės elektrinės trečiąjį bloką, realybe tapo milžiniškos aukštos įtampos skirstyklos su daugybe prijunginių, jų svarba patiki-

mumo atžvilgiu yra labai didelė. VDT dispečeris Zenonas Kėkštas 1985 metais sukūrė vadinamąją „daugiakampio“ schemą, kuri yra patikimesnė už anksčiau naudotas, jai reikia mažiau jungtuvų, todėl ji yra ir ekonomiškesnė. Sovietų sąjungoje schema pripažinta išradimu, o 1993 metais užpatentuota Lietuvoje (patentas Nr. 2084).

Energetikos sistemoje iškildavo netikėtų ir sunkiai sprendžiamų problemų. Aštuntojo dešimtmečio pradžioje Jonavoje pradėjusi veikti Sąjunginio pavaldumo azotinių trąšų gamykla „Azotas“ buvo tuometinės Lietuvos pasididžiavimas, stambiausias elektros energijos vartotojas, suvartodavęs per 10 procentų visos šalies elektros, tačiau dėl nepakankamai apgalvotos 110 kV įtampos schemos trikdžiai energetikos sistemos 110 kV įtampos elektros tinkluose sutrikdydavo gamyklos technologinį procesą ir atnešdavo didžiulę žalą. 1972 metais Kauno politechnikos instituto Elektros sistemų katedra pagal ūkiskaitinę sutartį atliko mokslinį darbą elektros variklių savilaidos sąlygoms tirti, trumpojo jungimo srovių skirstomuosiuose tinkluose su daugeliu galingų elektros variklių skaičiuoti. Įdiegus siūlomas priemones, padėtis pagerėjo, tačiau telegramų iš „Azoto“ apie elektros tiekimo sutrikimus iš Jonavos 330 kV pastotės į Lietuvos komunistų partijos centro komitetą srautas nesiliovė. Ne vieną kartą buvo pramušama 330 ir

330 kV izoliacijos plovimas Jonavos pastotėje neišjungus įtampos

110 kV izoliacija energetikos sistemos Jonavos pastotėje. Tyrimai aiškiai rodė, kad to priežastis – „Azoto“ išmetami į atmosferą teršalai, iškrentantys ant Jonavos pastotės įrenginių. Tačiau taip reikalingų žemės ūkiui trąšų gamintojai tvirtino ir jais aukšti partiniai veikėjai tikėjo, kad kalti energetikai, teršalai ne iš „Azoto“. Viename iš pasitarimų, vykusių partijos centro komitete energetikos sistemos vyriausiasis inžinierius Algirdas Stumbras pasakė maždaug taip: „Kol Jonava elektros ieškos Centro komitete, o ne energetikos sistemoje – taip ir bus.“ Kol Jonavos „Azotas“ nesumažino taršos emisijų į atmosferą, Jonavos 330 kV pastotėje buvo parengtas ir įgyvendintas projektas plauti 330 ir 110 kV pastotės įrenginius neišjungus įtampos.

Visų dispečerinio valdymo hierarchijos lygių dispečeriams buvo labai svarbu užtikrinti kuo spartesnę gedimo vietas nustatymą, darbo vietas remontininkams parengimo laiko sutrumpinimą ir būtinų tiek avariniams, tiek planiniams remontams veikiančių įrenginių atjungimo trukmės mažinimą. Tai labai svarbios elektros tiekimo vartotojams patikimumo užtikrinimo priemonės. 1986 m. lapkričio 13 d. Šiaulių elektros tinkluose, įsigijus reikiamą įrangą, po stažuotės pirmą kartą Lietuvos energetikos sistemoje buvo vykdomi remonto darbai 330 kV linijoje Šiauliai–Kaunas – keičiama izoliatorių girliandų ir sukabinimo armatūra neišjungus įtampos.

Remonto darbai 330 kV įtampos linijoje neišjungus įtampos

Nepaisant visapusiškų pastangų, pradedant projektavimu, elektros energiją vartotojams tiekti kiek galima patikimiau, avarinių atsijungimų elektros tinkluose išvengti nepavykdavo. Pagal to meto galiojančias instrukcijas, atsižvelgiant į įvykio svarbą, jo apimtį ir trukmę nenormalūs įvykiai energetikos sistemoje buvo skirstomi į avarijas ir sutrikimus. Kiekvieną tokį įvykį iširdavo atitinkamo lygio komisija. Dispečerių tarnybos pagal hierarchiją pirmosios gaudavo informaciją apie atsijungusius arba įsijungusius komutacinius aparatus, telemechanikos pagalba perduodamais signalais arba stebėdamos telematavimų rodmenis dispečerinio valdymo pultuose. Dispečerio pareiga užtikrinti, jei to nepadarė priešavarinė automatika, rezervinio maitinimo šaltinių panaudojimą, imtis priemonių, kad avarinė situacija neišplistų, kad gedimai galimai trumpiausiu laiku būtų pašalinti ir vėl visi vartotojai gautų reikiamos kokybės elektros energiją.

Ypatingai sudėtinga likviduoti avarijas elektros tinkluose gamtinių stichinių reiškinių metu: apledėjimai, uraganai, potvyniai. Štai kaip prisimena vieną iš tokių situacijų Šiaulių elektros tinklų linijų tarnybos viršininkas Antanas Daugmaudis: „1981 metų lapkričio 25 d., esant stipriam vėjui ir prasidėjus apledėjimui, atsijungė 330 kV oro linija Šiauliai–Kaunas, paskui eilė 110 kV ir 35 kV oro linijų. Apšalui ant laidų ir trosų viršijus keturis kartus projektinius apkrovimus, lūžo 330 kV linijos Šiauliai–Kaunas dviejų atramų apsauginius trosus laikę stovai, dėl to trosai gulė ant linijos laidų. Lūžo 110 kV ir 35 kV linijų gelžbetoninės atramos ir apsauginiai trosai. Ši stichija siautėjo Raseinių, Kelmės ir Radviliškio rajonuose. Aš šią zoną praminiau „Bermudų trikampiu“. Esančios visų įtampų oro linijos ištisais kilometrais gulėjo ant šono.“

Avariniams atstatomiesiems darbams buvo atsiųstos brigados iš visų respublikos elektros tinklų linijų tarnybų ir elektros tinklų statybos įmonės. Daužyti apšalą su kartimis nuo lengvai pasiekiamų 35, 110 ir net 330 kV laidų buvo siunčiamas mūsų įmonės administracijos ir kitų skyrių bei tarnybų personalas. Pirmiausia reikėjo duoti įtampą į 330 kV liniją Šiauliai–Kaunas, o tai galėjome tik užinkaravę į žemę apsauginį trosą bei išlaikydami reikiamą atstumą nuo fazinių laidų, padarius taip, galėjome palikti liniją iki perkūnijos sezono pradžios, kol bus sumontuoti nauji trosų stovai rankiniu būdu, varžtų pagalba viršuje. Pagal svarbumą buvo atstatytos 110 ir 35 kV oro linijos. Tai buvo sunkiausias „egzaminas“, tekęs linijų tarnybai, keliems elektros tinklų rajonams ir visos įmonės personalui.“

Reti metai, kad potvynio metu nekenėtų Rusnė. 1981 metų pavasarį, Nemunui išsiliejus iš krantų, ledonešio neatlaikė gelžbetonio atramos ir visa 35 kV įtampos linija Šilutė–Rusnė buvo nugriauta. Į Rusnę buvo nutiesta laikina 10 kV įtampos linija, kurios atramoms panaudoti netgi pakelėje augantys medžiai, o Rusnėje pastatyta kilnojamoji dyzelinė elektrinė.

VDT, CDT, RDT dispečeriai, žinoma, nebraidė purve ir nedaužė apšalo nuo laidų, bet, kaip rašė Algirdas Stumbras, čiuopė pirštais energetikos pulsą ir geriausiai žinojo

Laikina 10 kV įtampos linija į Rusnę 1981 metais potvynio metu

padėtį, rūpinosi, kad kaip galima greičiau būtų atstatytas elektros tiekimas vartotojams, operatyviai paruošiama saugi darbo vieta atvykstančioms brigadoms. RDT operatyvinių brigadų darbo laikas avarijų metu neapsiribojo aštuoniomis valandomis.

Juozas Martusevičius, bene iš visų gamybinių tarnybų viršininkų ilgiausiai vadovavęs Vyriausiajai dispečerių tarnybai, ypatingai domėjosi energetikos praitimi, kaupė istorinę medžiagą. Jis buvo dar 1960 metais pasirodžiusios knygos tarnybiniam naudojimui „Elektra Lietuvoje“ rašymo iniciatorius, rašytojas ir atsakingas redaktorius. Joje pirmą kartą oficialiai įvardijamas Rietavas kaip Lietuvos energetikos, elektrifikacijos pradžios vieta. Labai svarbus asmuo rengiant minėtą ir pirmuosius leidinio „Lietuvos energetika“ du tomus buvo VDT dispečeris Algimantas Žilinskas. Tai buvo žmogus jau išleidęs kelias knygas, sugebantis archyvuose rasti tai, kas apsprendė Lietuvos energetikos raidą, fiksuoti istorinius faktus. Atliktų tyrimų pagrindu devintajame dešimtmetyje J. Martusevičiaus ir A. Žilinsko iniciatyva buvo parengta plakatų formato Lietuvos energetikos istorijos kilnojama paroda, kurį buvo demonstruojama energetikos įmonėse ir iškilmingame Lietuvos energetikos šimtmečio minėjime Rietave 1992 metais. J. Martusevičius domėjosi ir skatino rengti bei publikuoti atskirų energetikos įmonių istorijas. Galima drąsiai

sakyti, kad jei ne puikus tikslas ir atkaklus darbas, kurį atliko daug iniciatyvos tęsėjų, vargu ar šiandien turėtume šią, jau IX „Lietuvos energetika“ knygą.

Kai po 1991 metų sausio 13-osios kruvinųjų įvykių buvo užblokuoti viešieji ryšiai, Vyriausiosios dispečerių tarnybos budintys dispečeriai operatyviais energetikos ryšių kanalais sujungė Lietuvos Respublikos Seimą su Lietuvos Respublikos atstovybe Maskvoje. Kalbėjosi Kazimieras Motieka su Egidijumi Bičkausku. Energetikos valdybos raštinės vedėja Jadvyga Mačiukienė sugebėjo faksu dispečeriniiais kanalais perduoti žinutę Michailo Gorbačiovo kanceliarijai apie tai, kad 23 tūkstančiai Lietuvos energetikų palaiko savo Vyriausybę.

III DALIS

ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS DISPEČERINĖS TARNYBOS IR AB „LITGRID“ VEIKLA NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE 1990–2020 M.

Zenonas RUŽINSKAS

Elektros energetikos sistema yra sudėtinga organizaciniu ir techniniu požiūriu, apimanti elektros energijos gamintojus, elektros tinklus ir vartotojus, sinchroniškai, t. y. bendru režimu dirbanti su kitomis elektros energetikos sistemomis. Elektros energetikos sistemos darbo režimai apibūdinami energijos, srovių, galių, įtampų, dažnio, fazinių kampų ir kitais parametrais, kurie pasižymi nuolatine kaita. Režimus reikia tinkamai valdyti, kad jie neviršytų leistinų parametrų ribų ir tai yra elektros energetikos sistemos operatoriaus pagrindinis uždavinys.

Iki 1990 metų Lietuvoje ir Baltijos valstybėse buvo sukurtas gana galingas ir modernus elektros energijos perdavimo ir paskirstymo tinklas, integruotas į buvusios SSRS Šiaurės–Vakarų jungtinės energetikos sistemą. Jos įrenginių operatyvų valdymą ir darbą teko ir tenka koordinuoti su kaimyninių elektros perdavimo sistemų operatoriais. Patikimam energetikos sistemos darbui užtikrinti Lietuvos energetikos sistema veikia bendrame 330 kV, 500 kV ir 750 kV elektros tinklų žiede Lietuva–Latvija–Estija–Rusija–Baltarusija. Lietuvos elektros perdavimo tinklas pilnai tenkina vidaus poreikį, jis sujungtas keturiomis 330 kV elektros tiekimo linijomis su Latvijos, penkiomis – su Baltarusijos ir trimis – su Rusijos (Kaliningrado) energetikos sistemomis. Be to, dar trys 110 kV elektros tiekimo

linijos eina į Latviją, penkios – į Baltarusiją ir trys – į Kaliningrado sritį. 1990 metais Lietuvos energetikos sistemoje dirbančių elektrinių įrengta galia buvo 5751,85 MW. Tiekimo linijų ilgis – 127600 km, transformatorių pastočių skaičius – 28454, jų galia – 21000 MVA. 1991 m. Lietuvoje buvo pagaminta rekordinis elektros energijos kiekis – 29,37 TWh, tai didžiausias metinis pagamintos elektros energijos kiekis per visą Lietuvos energetikos sistemos gyvavimo laikotarpį. Atominė elektrinė pagamino 58%, Lietuvos elektrinė – 30%, termofikacinės elektrinės – 11% ir hidroelektrinės – 1%. Bendras elektros energijos suvartojimas Lietuvoje 1991 m. sudarė 14,40 TWh, eksportuota – 12,75 TWh.

1990 metų kovo 11 dieną Lietuvai paskelbus Nepriklausomybę, po mėnesio, tai yra balandžio 18 dieną, Sovietų Sąjungos valdžia sustabdė žaliavų, pirmiausia naftos, taip pat apribojo dujų, prekių bei kitų žaliavų – priskaičiuota apie 40–60 rūšių – tiekimą Lietuvai. Ši ekonominė blokada truko 75 dienas, iki 1990 m. liepos 1 dienos. Tačiau ir po jos kuro ir žaliavų tiekimas nepagerėjo.

Ilgametis Lietuvos energetikos sistemos vyriausiasis inžinierius Algirdas Stumbras savo knygoje „Prisiminimai“ rašo: „1990 metų balandžio 20 dieną Lietuvai buvo paskelbta ekonominė blokada. Šią žinią išgirdau Rygoje, lankydamasis Jungtinėje dispečerių tarnyboje. Tad su šios tarnybos specialistais skubiai ėmėme tartis ir operatyviai planuoti kaip išgyventi, jei iš Rusijos negausim kuro. Kadangi Lietuvos energetikų santykiai su Jungtine dispečerių tarnyba buvo geri, nutarta maksimaliai sumažinti Lietuvos elektrinės apkrovą, o trūkstamos elektros energijos gauti iš Estijos arba Baltarusijos, kuriai nesenai dar patys tiekėm. Buvo sudaryti režimo grafikai, ir trūkstama energija ėmė tekėti iš Estijos. Ignalinos atominė elektrinė dirbo visa galia, o Lietuvos elektrinė – mažiausia, tad visiško ir dalinio elektros energijos nutraukimo šaliai buvo išvengta.

Nors po Maskvos pučo Lietuva buvo pripažinta nepriklausoma valstybe, tačiau mažo tiekimo nesisekė išspręsti. Derybos ir pokalbiai su TSRS vyriausybe rezultatų nedavė. Premjerui G. Vagnoriui grįžus iš Maskvos, sužinojom, kad papildomai 1992 metų pirmąjį ketvirtį galime gauti vos keletą tūkstančių tonų mazuto. Tai kaip dirbti? Buvo svarbu „neušaldyti“ elektrinių ir šilumos tinklų, nes tai vėliau būtų labai brangiai kainavę. Šiek tiek mazuto turėjom, dar buvo valstybės rezervas, ėmėm derinti strategiją, kaip dirbti žiemą, apsirūpinti elektra ir nesustabdyti elektrinės. Susitikę su energetikos ministru L. Ašmantu (pas ministrą nuvykom kartu su generaliniu direktoriumi A. Mikužiu – kad nebūtų nesuipratimų, jog vieno vadovo vienokia nuomonė, kito kitokia), svarstėm, kad turimų kuro atsargų gali užtekti Lietuvos elektrinėje deginant per parą ne daugiau kaip 1,5 tūkst. tonų mazuto ir pagaminant 6 mln. kilovatvalandžių elektros energijos. Jei gautume papildomai dujų, apkrovą galima padidinti, o jeigu ne, dirbti tokiu režimu, kad daugiausia elektros energijos gamintų Ignalinos AE ir pasilikti 50 tūkst. t rezervą, jeigu sustotų Ignalinos AE. Tokio režimo ir laikėmės, tačiau sausį užėjo dideli šalčiai, ypač padidėjo apkrova, todėl

linija Ignalinos AE–Lietuvos elektrinė pasiekė kritinę ribą ir galėjo bet kada išsijungti. Energetikos ministro pavaduotojas S. Kutas davė nurodymą apkrovą mažinti.“

Kaip matome, kokia sudėtinga situacija buvo susidariusi energetikos sistemoje ir tik teisingų tuometinių energetikos sistemos vadovų sprendimų dėka energetikos sistemos stabilumas nebuvo pažeistas. Todėl, kad nenukentėtų visi respublikos vartotojai, buvo nutarta mažinti pareikalaujamą galią pramonės įmonėse, t. y. riboti pramonės įmonių vartotojus. Ribojimų dydžiai buvo numatomi iš anksto ir kiekvieniems metams skirtingi. Kaip taisyklė jie buvo sudaromi prieš metų pradžią, suderinami su įmonių vadovais, savivaldybėmis ir patvirtinami energetikos sistemos vyriausiojo inžinieriaus.

1992 m. avarinių apribojimų dydis buvo numatytas 500 MW ir padalintas į 10 režimų. Pirmas režimas – 50 MW, antras – 100 MW, trečias – 150 MW ir t. t., iki 10 režimo – 500 MW.

Elektros energija taip pat buvo ribojama pramonės įmonių vartotojams (dažniausiai dėl kuro stokos). 1992 m. maksimalus avarinis elektros energijos apribojimų dydis buvo nustatytas 12,7 mln. kWh per parą. Tai 15-as režimas. Atitinkamai įmonės, dirbdamos 11-uju režimu, privalėjo sumažinti elektros energijos poreikimą 2,6 mln. kWh, 12-uju – 5,1 mln., 13-uju – 7,6 mln., 14-uju – 10,1 mln. ir 15-uju – 12,7 mln. kWh per parą. Tai sudarė 25% bendro respublikos paros poreikavimo, o pramonė šiuo atveju turėjo sumažinti savo poreikimą elektros energijai daugiau 50 proc.

Tokie pokyčiai energetikos sistemoje nemažai rūpesčių kėlė elektros energetikos sistemos operatyviam dispečeriniam valdymui.

DISPEČERINIS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS VALDYMAS

Lietuvos elektros energetikos sistema yra didelės buvusios Sovietų Sąjungos Šiaurės–Vakarų jungtinės elektros energetikos sistemos dalis. Jos įrenginių operatyvinį valdymą ir darbą tenka koordinuoti su kaimyninių elektros perdavimo sistemų operatoriais. Lietuvos elektros energetikos sistemą valdė AB „Lietuvos energija“ dispečerinis centras (iki 2001 m. buvusi Vyriausioji dispečerinė tarnyba). Bet kuriuo momentu elektros turi būti pagaminta tiek, kiek reikia vartotojams, nes elektros atsargų sukaupti negalima. Taigi šios sudėtingos grandinės – nuo elektros gamybos iki patiekimo vartotojams valdymą ir koordinavimą atlieka dispečerinio valdymo struktūros.

Atkūrusios nepriklausomybę, Baltijos valstybės 1992 metų sausio 8 dieną pasirašė sutartį dėl Estijos, Latvijos ir Lietuvos elektros energetikos sistemų lygiagretaus darbo, o 1992 m. vasario 6 d. Baltijos šalių energetikos kompanijos „Lietuvos valstybinė energe-

tikos sistema“, „Latvenergo“ ir „Eesti energija“ įsteigę uždaryją akcinę bendrovę Baltijos elektros energetikos sistemų dispečerinį centrą Rygoje – DC „Baltija“. Kiekvienai Baltijos valstybei priklausė 33,33 proc. bendrovės įstatinio kapitalo. Aukščiausias bendros įmonės DC „Baltija“ valdymo organas buvo Baltijos energetikos sistemų taryba. Baltijos energetikos kompanijos pasirašė daugiašalę sutartį su DC „Baltija“, o DC „Baltija“ pasirašė sutartį su Rusijos Vieningos elektros energetikos sistemos Centrine dispečerine valdyba dėl Baltijos ir Rusijos energetikos sistemų lygiagretaus darbo.

Dispečerinis centras DC „Baltija“ buvo atsakingas už:

– viso Baltijos jungtinės sistemos 330 kV tinklo dispečerizaciją ir bendradarbiavimą su kaimyninėmis Rusijos ir Baltarusijos energetinėmis sistemomis esant normalioms ir avarinėms sąlygoms;

– dienos, savaitės, mėnesio ir metų elektros energijos balanso planavimą ir vykdymą Baltijos šalyse;

– 330 kV tinklo veiklos patikimumą;

– rezervų poreikio nustatymą ir rezervų alokaciją;

– reaktyviosios galios rezervų tiekimą ir dažnio kontrolę 330 kV tinkle;

– pagrindinių gamintojų, perdavimo linijų ir relinės apsaugos įrenginių remonto laikotarpių koordinavimą;

– stabilumo, saugumo ir kontrolės gerinimo tyrimų, skirtų 330 kV tinklui, vykdymą;

– konsultacinę pagalbą ruošiant perdavimo tinklo planavimą ir veiklą.

DC „Baltija“ ne tik koordinavo Baltijos valstybių energetikos sistemų darbą, bet ir atstovavo jas santykiuose su Rusijos ir Baltarusijos energetikos sistemomis. DC „Baltija“ organizuodavo Baltijos valstybių energetikos kompanijų atstovų pasitarimus, buvo keičiamasi patirtimi, svarstomi elektros rinkos liberalizavimo, poįstatyminių aktų suderinamumo, būsimos rinkos funkcionavimo klausimai. Baltijos valstybių energetikos kompanijų ir bendros įmonės DC „Baltija“ sukurtos darbo grupės sprendė techninius Baltijos valstybių elektros rinkos įgyvendinimo klausimus, rengė Baltijos elektros tinklo kodeksą, pagal kurį derinamos priėjimo prie tinklo techninės sąlygos bei technologinių sistemų funkcionavimas. AB „Lietuvos energija“ dispečerinis centras pastoviai dalyvavo rengiant dokumentus, reglamentuojančius dispečerinių centrų tarpusavio santykius.

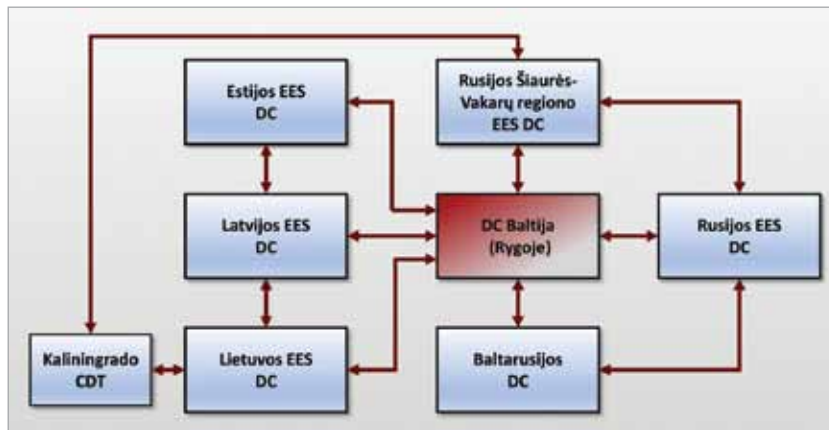
2002 m. balandžio 5 d. DC „Baltija“ kartu su AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“, „Eesti Energia“ atliko trumpalaikį eksperimentinį lygiagrečiai dirbančių Lietuvos, Latvijos, Estijos elektros energetikos sistemų, Kaliningrado srities ir dalies Baltarusijos energetikos sistemos atsijungimą nuo Rusijos vieningos elektros energetikos sistemos. Pagrindinis šio eksperimento tikslas – nustatyti Baltijos šalių energetikos sistemoje veikiančių elektrinių dažnio reguliavimo efektyvumą bei nustatyti Baltijos elektros energetikos sistemų sisteminės dažnines charakteristikas. Į šį bandymą buvo įtrauktos visos

pagrindinės Lietuvos elektrinės – Lietuvos elektrinė, Kauno TE, Vilniaus TE, Mažeikių TE, Ignalinos AE, Kruonio HAE ir Kauno HE. Išanalizavus gautus duomenis buvo atliktas Lietuvos elektrinių reguliavimo sistemų pertvarkymas pagal Vakarų Europos elektros energetikos sistemų susivienijimo (UCTE) reikalavimus. Taip pat bandymo rezultatai parodė, kad Baltijos energetikos sistemos gali dirbti stabiliai izoliuotu režimu, tačiau ilgesniam laikui toks darbo režimas neužtikrina patikimo elektros energijos tiekimo ir saugumo dėl didelių vienetinių galių ir didelės instaliuotų galių koncentracijos. Eksperimento rezultatai buvo naudojami sprendžiant Baltijos šalių elektros energetikos sistemų susijungimo sinchroniniam darbui su UCTE (Vakarų Europos energetikos sistemų susivienijimas).

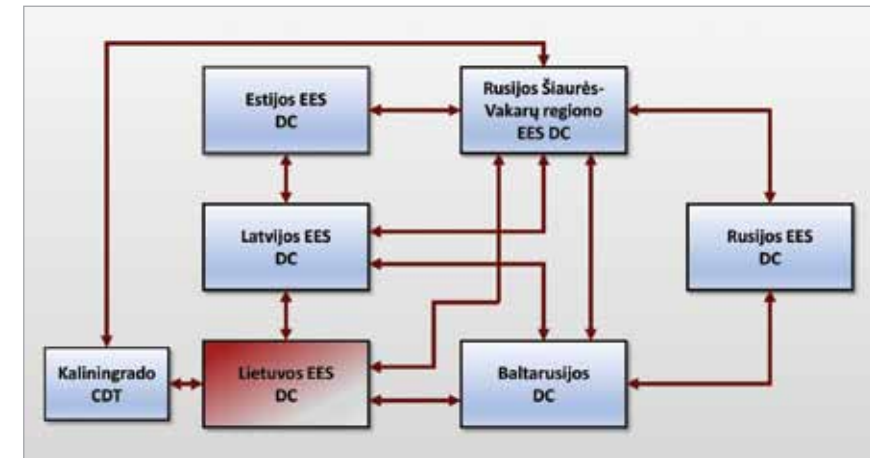
1-1 pav. Baltijos valstybių elektros perdavimo tinklų schema (Šaltinis: Nacionalinė energetikos strategija, 2002 m.)

2005 metais trijų Baltijos valstybių elektros perdavimo sistemų operatoriai AB „Lietuvos energija“, „Augstsprieguma Tikls“ (Latvijos PSO) ir OU „Pohivork“ (Estijos PSO) tapo Europos perdavimo sistemų operatorių asociacijos ETSO narėmis ir savo veikloje vadovavosi ETSO principais. Siekdamas palankesnių sąlygų bendros elektros rinkos kūrimui, 2006 metais AB „Lietuvos energija“, AS „Augstsprieguma Tikls“ ir OU „Pohivork“ įkūrė Baltijos elektros perdavimo sistemų operatorių organizaciją BALTSO, panašią į NORDEL. BALTSO – ne pelno siekianti organizacija, kurios tikslas – spręsti lygiagrečiaus Baltijos šalių energetikos sistemų darbo klausimus: užtikrinti veiksmingą, koordinuotą ir patikimą Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros rinkų darbą; plėsti ir koordinuoti elektros perdavimo tinklą, kurti Baltijos elektros tinklų kodeksą; koordinuoti Baltijos šalių 330 kV tinklo projektavimo darbus; vystyti ir skatinti Baltijos šalių elektros energetikos kompanijų bendradarbiavimą su kitų šalių elektros energetikos kompanijomis, organizacijomis ir institucijomis Europoje ir kitose pasaulio valstybėse.

1-2 pav. Dispečerinio centro DC „Baltija“ vaidmuo tarp lygiagrečiai dirbančių Lietuvos, Latvijos, Estijos, Rusijos ir Baltarusijos energetikos sistemų iki 2008 m. (Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Įkūrus BALTSO (Baltijos perdavimo sistemų operatoriai) ir turint geras, naujai įrengtas telekomunikacijų ir informacines sistemas, atsirado galimybė DC „Baltija“ vykdytas funkcijas pasidalinti tarp AB „Lietuvos energija“, „Latvenergo“ ir „Eesti energia“ dispečerinių centrų. Nuo 2006 m. gruodžio 1 d. DC „Baltija“ veikla buvo nutraukta, o 2007 m. gruodžio 1 d. įmonė buvo likviduota. Baltijos šalių perdavimo sistemų operatoriai „Lietuvos energija“, „Augstsprieguma Tikls“ (Latvija) ir „Pohivork“ (Estija) glaudžiai bendradarbiavo sprenddami energetikos sistemų lygiagrečiaus darbo klausimus.

1-3 pav. Dispečerinio centro vaidmuo po įmonės DC „Baltija“ likvidavimo (Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

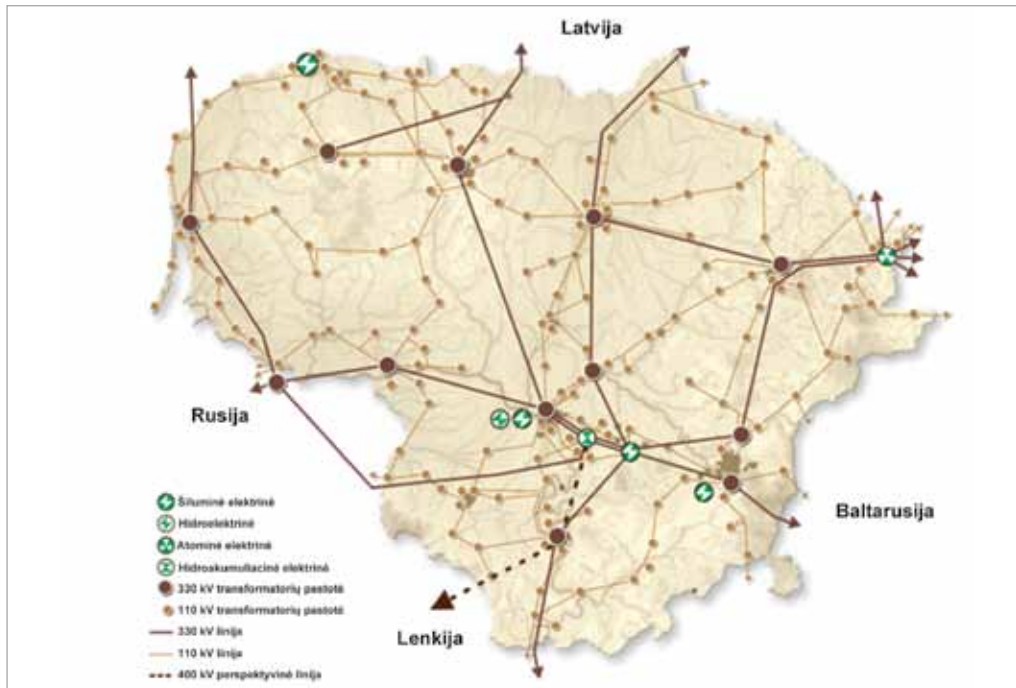
VYRIAUSIOSIOS DISPEČERINĖS TARNYBOS (DISPEČERINIO CENTRO) VEIKLA

Lietuvos elektros energetikos sistemos valdymo funkciją vykdė Vyriausioji dispečerinė tarnyba (nuo 2001 m. Dispečerinis centras). Energetikos sistemos valdymas apima operatyvųjį planavimą, dispečerinį valdymą ir sistemos patikimo veikimo užtikrinimą. Dispečerinis valdymas – tai operatyvus šalies elektros perdavimo sistemos įrenginių valdymas; elektros energijos balanso kontrolė ir valdymas, sistemos veikimo patikimumo ir stabilumo kontrolė; saugus, efektyvus ir patikimas operatyvusis elektros perdavimo tinklo bei tarp sisteminių jungčių valdymas; visų elektros energetikos sričių, susijusių su elektros energijos gamyba, skirstymu ir tiekimu, operatyvinės valdymo veiklos koordinavimas; visų rūšių galios rezervų ir papildomų paslaugų kontrolė ir valdymas; nuolatinis energetikos sistemos darbo koordinavimas su kaimyninių šalių energetikos sistemomis; avarijų, sutrikimų prevencija ir likvidavimas.

Operatyvinis planavimas užtikrina reikiamą sistemos patikimumo lygį ir pasirengimą sistemos valdymui realiaame laike. Operatyvinis planavimas apima įrenginių atjungimų planavimą, elektros energijos balanso sudarymą, papildomų paslaugų, reikalingų energetikos sistemai funkcionuoti, planavimą ir užsakymą.

Energetikos sistemos patikimumo užtikrinimo uždaviniai yra: perdavimo tinklo patikimumo ir stabilumo vertinimas ir planavimas; energetikos sistemos veikimui būtinų

techninių reikalavimų nustatymas; dispečerinio valdymo sistemos uždavinių priežiūra ir plėtra; elektros perdavimo tinklo ir elektrinių duomenų bei telematavimų patikimumo kontrolė ir analizė; avarijų prevencijos automatikos įtaisų nustatymas; avarijų likvidavimo planų sudarymas.

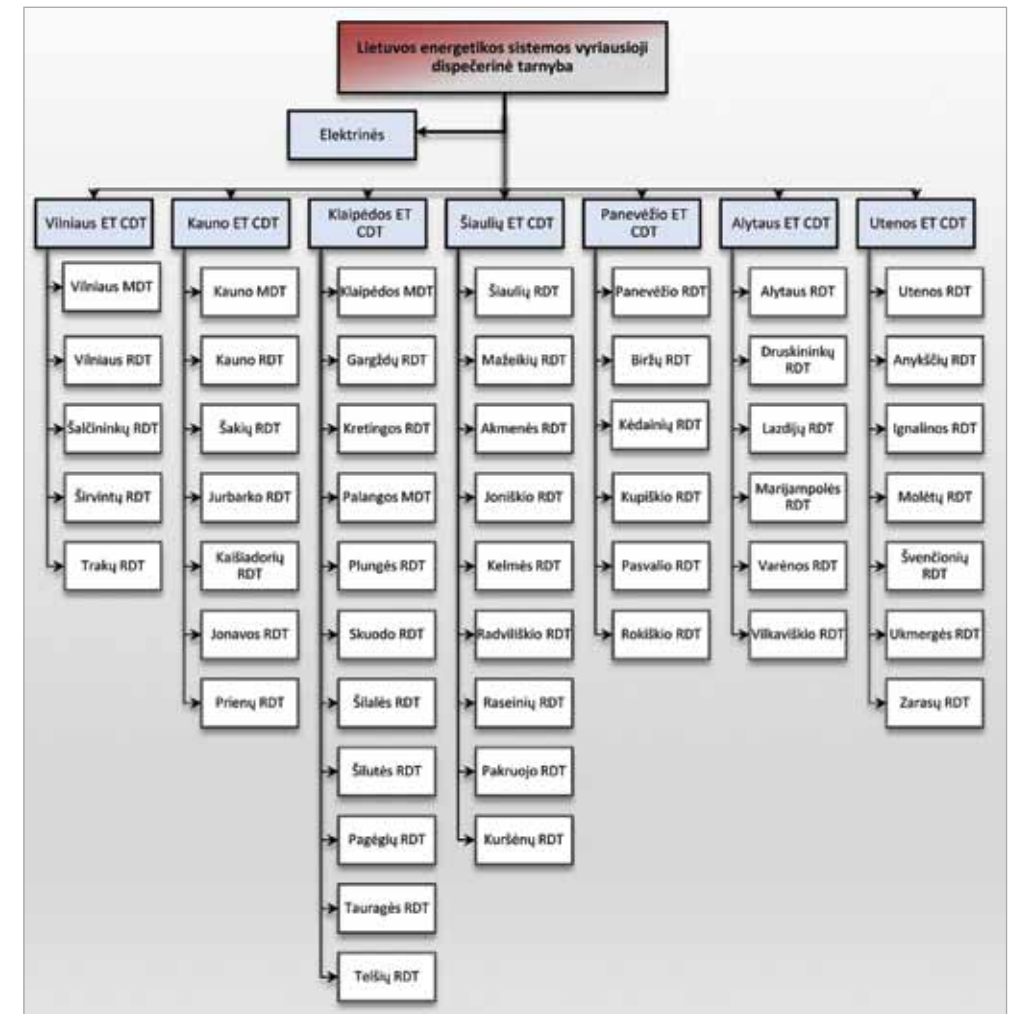
1-4 pav. Lietuvos energetikos sistemos 330, 110 kV elektros perdavimo tinklas 2002 m.
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Energetikos sistemos dispečerinis valdymas buvo organizuotas pagal pakopinę struktūrą, numatančią operatyvinės tvarkos, kontrolės ir valdymo funkcijų tarp pakopų pasiskirstymą, taip pat žemesniosios valdymo pakopos operatyvinį pavaldumą aukštesniajai. Iki 2001 metų Lietuvos elektros perdavimo ir skirstomuosius tinklus eksploatavo septynios elektros tinklų įmonės: Vilniaus ET, Kauno ET, Klaipėdos ET, Šiaulių ET, Panevėžio ET, Alytaus ET ir Utenos ET. Įmonių eksploatuojamų tinklų operatyvinį valdymą vykdė įmonių centrinės dispečerinės tarnybos ir miestų bei rajonų dispečerinės tarnybos.

Elektros tinklų centrinės dispečerinės tarnybos valdė 330, 110 ir 35 kV elektros perdavimo linijas, visus 330/110/10, 110/35/10 ir 35/10 kV transformatorių pastočių įrenginius, vykdė Vyriausiosios dispečerinės tarnybos nurodymus ir įpareigojimus,

koordinavo veiksmus su kaimyninių elektros tinklų centrinėmis dispečerinėmis tarnybomis bei rajonų dispečerinėmis tarnybomis.

Elektros tinklų rajonų dispečerinės tarnybos valdė 10 ir 0,4 kV tinklą, o taip pat vykdė Centrinės dispečerinės tarnybos užduotis ir nurodymus.

1-5 pav. Lietuvos elektros energetikos sistemos dispečerinio valdymo (operatyvinio pavaldumo) struktūrinė schema iki 2001 m.
CDT – centrinė dispečerinė tarnyba, MDT – miesto dispečerinė tarnyba,
RDT – rajono dispečerinė tarnyba

Iš pateiktos struktūrinės schemos 1-5 pav. matome operatyvinių pavaldumą tarp atskirų struktūrinių grandžių. Vyriausiosios dispečerinės tarnybos dispečeriui operatyviai pavaldūs elektrinių budintieji ir Elektros tinklų centrinių dispečerinių tarnybų dispečeriai. Elektros tinklų centrinės dispečerinės tarnybos dispečeriui operatyviai pavaldūs Elektros tinklų miestų ir rajonų dispečerinių tarnybų dispečeriai, taip pat 330 kV, 110 kV transformatorių pastočių budintieji ir perdavimo tinklą aptarnaujančios operatyvinės išvažiuojančios brigados. Elektros tinklų rajonų dispečerinių tarnybų dispečeriui operatyviai pavaldūs transformatorių pastočių budintieji ir jų žinioje esančios operatyvinės išvažiuojančios brigados.

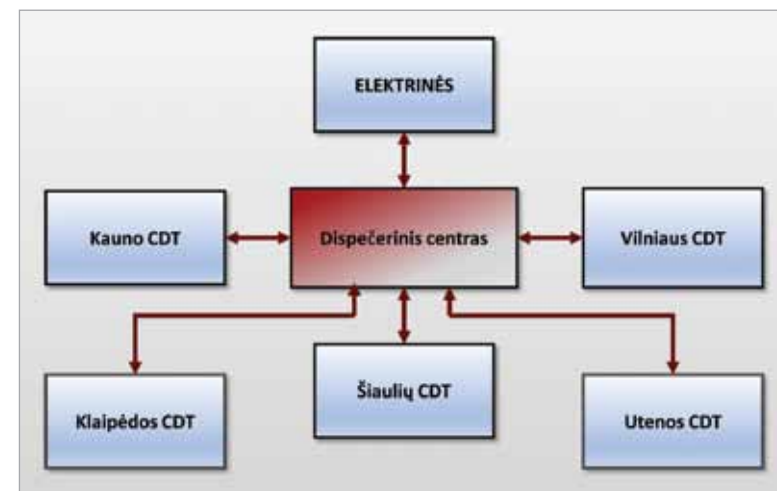
2001 m. spalio 29 d. vyriausybei pritarus parengtam AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo projektui ir lapkričio 5 d. šį projektą patvirtinus bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime, AB „Lietuvos energija“ buvo reorganizuota bendrovių skaidymo būdu. Buvo atskirta nepagrindinė veikla ir įsteigtos naujos bendrovės: „Lietuvos elektrinė“, „Mažeikių elektrinė“, „Rytų skirstomieji tinklai“ ir „Vakarų skirstomieji tinklai“. AB „Lietuvos energija“ nuo 2002 m. sausio 1 d. tęsė savo veiklą kaip perdavimo tinklo ir rinkos operatorius. AB „Lietuvos energijai“ atiteko elektros perdavimo tinklas, Dispečerinis centras (iki reorganizavimo buvusi Vyriausioji dispečerinė tarnyba), Kruonio HAE ir Kauno HE būtinos sistemos balansavimo ir reguliavimo funkcijoms atlikti; reguliavimo ir apsaugos įrenginiai darbo stabilumui užtikrinti; telekomunikacijų tinklas ir informacinė sistema perdavimo tinklo funkcionavimui ir tinklo operatoriaus funkcijoms vykdyti.

Perdavimo tinklo techninės charakteristikos 2000 m.:

	110 kV	330 kV	Iš viso
Orinių linijų ilgis, km	4407	1606	6013
Kabelinių linijų ilgis, km	9		9
Transformatorių pastotės		11	11
Skirstyklos	205		205
Transformatorių pastočių galia, MVA		3250	3250

(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Po reorganizacijos, AB „Lietuvos energija“ perdavimo tinklo eksploatacijai ir priežiūrai vykdyti buvo įsteigti penki regioniniai skyriai: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Utenos. Skyrių teritorijose esančių elektros perdavimo tinklų operatyviam valdymui kiekviename skyriuje buvo įsteigtos centrinės dispečerinės tarnybos (CDT).

1-6 pav. Dispečerinio centro vaidmuo Lietuvos energetikos sistemos operatyviniame valdyme po AB „Lietuvos energija“ reorganizavimo 2001 m.
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Po reorganizacijos pasikeitė ir energetikos sistemos dispečerinio valdymo struktūra. Funkcijų pasiskirstymas tarp struktūrinių vienetų buvo apibrėžtas dispečerinio valdymo nuostatuose. Kiekvienai dispečerinio valdymo pakopai buvo nustatytos dvi įrenginių valdymo kategorijos – operatyvinio valdymo ir operatyvinio tvarkymo.

Lietuvos energetikos sistemos dispečerinio centro dispečeris operatyviai valdo:

- 330 kV orines linijas ir jų relinę apsaugą ir elektroautomatiką bei priešavarinę automatiką;

- pagrindinius 110 kV tinklų įrenginius, kuriuos atjungiant, įjungiant reikia koordinuoti kelių įmonių (padalinių) operatyvinio personalo veiksmus.

Operatyviai tvarko:

- elektros energetikos sistemos objektų įrenginius, kuriuos tiesiogiai valdo kitos įmonės (padaliniai) ir kurių išjungimas turi įtakos sistemos, perdavimo tinklų ar trečiųjų įmonių patikimam darbui;

- elektrinių generuojančius įrenginius, mažinančius disponuojamą galią daugiau kaip 3 MW;

Perdavimo tinklų dispečeris operatyviai valdo:

- 110 ir 330 kV elektros energetikos sistemos dispečerio tvarkomus įrenginius su jų reline apsauga ir elektroautomatika;

- elektrinių skirstyklų 110 kV linijas ir jų relinę apsaugą ir elektroautomatiką;

– visus kitus 110 kV sistemos dispečeriui nepriskirtus įrenginius.

Operatyviai tvarko:

- 110 kV galios transformatorius ir jų relinę apsaugą;
- elektrinių 110 kV skirstyklų įrenginius;
- 110 kV transformatorių pastotėse esančius 10 ir 35 kV matavimo transformatorius, įrengtus elektros energijos apskaitai;
- 10 ir 35 kV automatinės dažninės nuokrovos įrenginius.

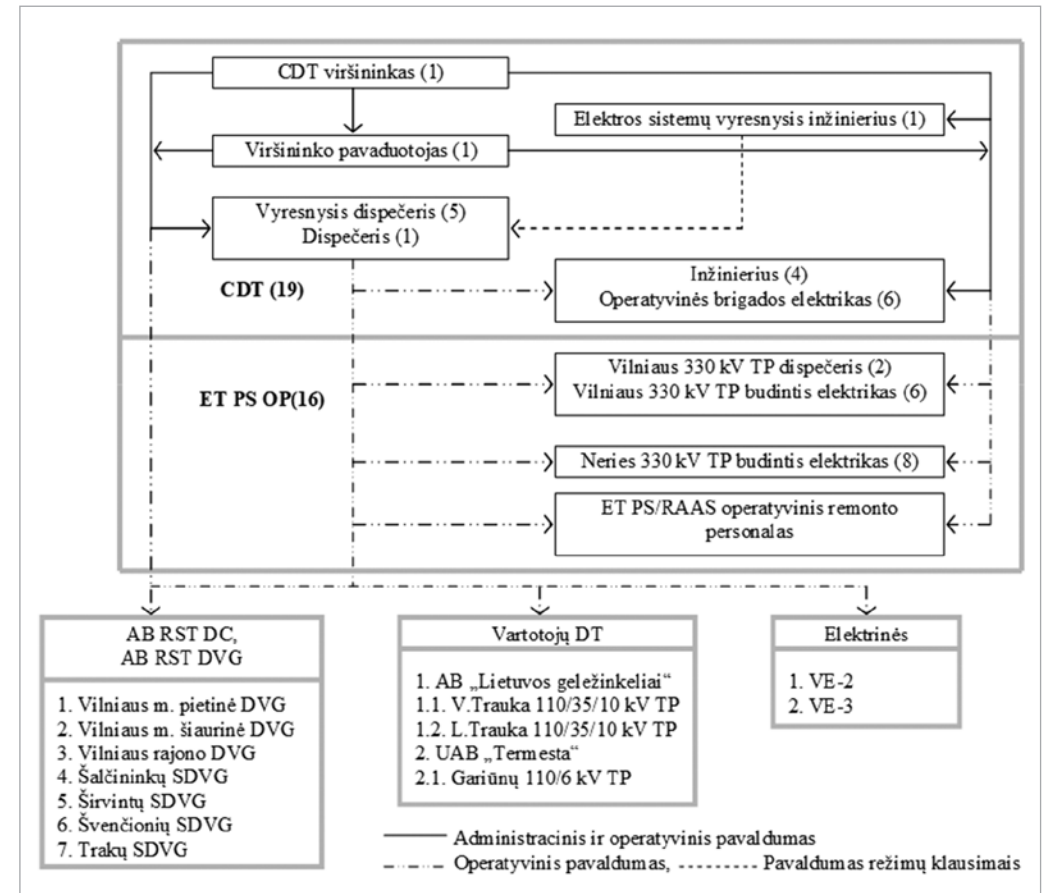
Skirstomųjų tinklų dispečeris operatyviai valdo:

- 110 kV galios transformatorius ir jų relinę apsaugą ir elektroautomatiką;
  - 6, 10 ir 35 kV linijas, išeinančias iš elektrinių skirstyklų ir jų relinę apsaugą ir elektroautomatiką;
  - skirstomųjų tinklų teritorijoje, balanse ir eksploatuojamus pagal šalių sutartis esančius 0,38, 10 ir 35 kV įrenginius, linijas ir jų relinę apsaugą ir elektroautomatiką;
  - 10 ir 35 kV automatinės dažninės nuokrovos įrenginius;
  - 110 kV transformatorių pastotėse esančius 10 ir 35 kV matavimo transformatorius.
- Skirstomųjų tinklų dispečeris operatyviai tvarko:
- 330 kV TP 10 kV šynas, prie kurių prijungtos skirstomųjų tinklų linijos;
  - elektrinių 6, 10 ir 35 kV skirstyklų įrenginius, išskyrus savųjų reikmių įrenginius;
  - vartotojų balanse esančius 0,38–10 kV įrenginius;
  - fizinių ar juridinių asmenų elektrą generuojančius įrenginius, prijungtus prie skirstomųjų tinklų.

Perdavimo tinklų skyrių Centrinį dispečerinių tarnybų operatyvinio valdymo struktūrinės schemos buvo analogiškos visuose skyriuose. Pav. 1-7 pateikta perdavimo tinklo Vilniaus skyriaus CDT. Kaip matome, perdavimo tinklų CDT dispečeris tiesiogiai vadovauja savo operatyvinei brigadai, transformatorių pastočių budintiems, operatyviam remonto personalui, skirstomųjų tinklų dispečeriams, elektrinių pamainos vadovams, vartotojų įmonės operatyviniams darbuotojams, atliekant perjungimus įrenginiuose, esančiuose perdavimo tinklų dispečerio operatyviniame valdyme.

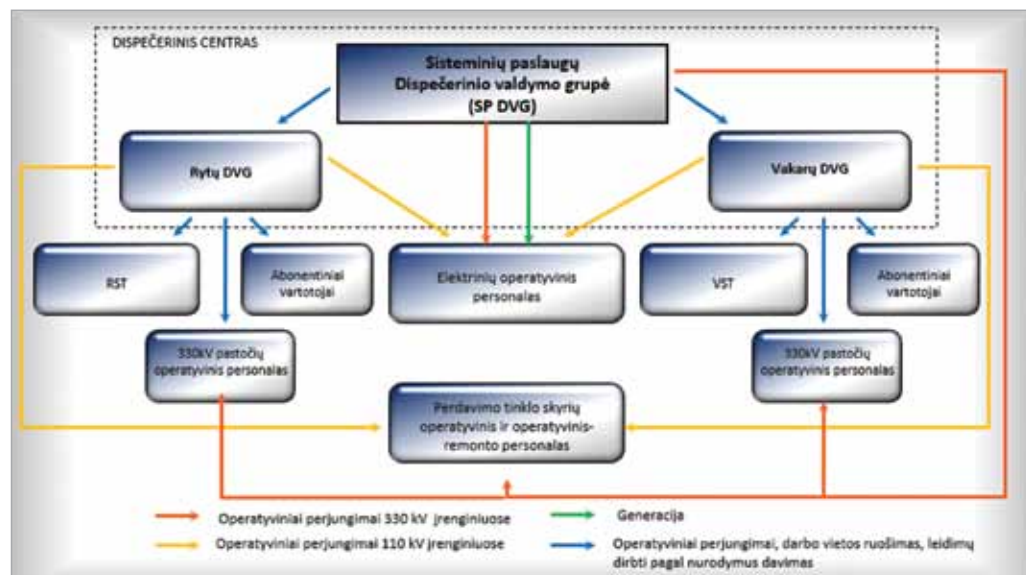
Perdavimo tinklo Vilniaus skyriaus CDT dirbo 19 darbuotojų, o visuose 5 skyrių CDT dirbo 82 darbuotojai.

Vykdamas perdavimo tinklo įrenginių rekonstrukcijas ir atnaujinimą, vis sparčiau plėtojant automatizuoto valdymo sistemas ir perdavimo elektros tinklo įrenginių valdymą nuotoliniu būdu susidarė galimybė dispečerinių funkcijų optimizavimui. 2006 metais buvo pradėtas rengti dispečerinių funkcijų optimizavimo projektas, jo įgyvendinimo planas buvo patvirtintas 2008 m. rugsėjo 17 d. Pagrindiniai šio projekto tikslai buvo padidinti operatyvinės veiklos efektyvumą, sumažinti vartotojų atjungimų ir sutrikimų skaičių, sparčiau įsisavinti automatizuotas dispečerinio valdymo sistemas ir kt.

1-7 pav. PT Vilniaus skyriaus CDT operatyvinio-dispečerinio valdymo struktūrinė schema (Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

2009 m. sausio 13 d. užbaigus šio projekto įgyvendinimą, vietoje penkių perdavimo tinklo skyrių Centrinį dispečerinių tarnybų buvo suformuotas dvi – Rytų ir Vakarų dispečerinio valdymo grupės. Šios grupės buvo suformuotos Dispečerinio centro sudėtyje ir perėmė buvusių penkių regioninių dispečerinių tarnybų funkcijas. Centralizavus dispečerinio valdymo funkcijas dispečeriniame centre pasikeitė ir dispečerinio centro struktūra. Kaip pateikta 1-8 pav. Dispečerinį centrą sudarė trys dispečerinio valdymo grupės – Sisteminių paslaugų dispečerinio valdymo grupė, Rytų dispečerinio valdymo grupė ir Vakarų dispečerinio valdymo grupė.

1-8 pav. Dispečerinio centro struktūra ir operatyvinio darbo organizavimas 2009 m.
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Nuo 1990 iki 2010 metų Lietuvos elektros energetikos sistemą valdanti organizacija keletą kartų buvo reorganizuota, keitėsi jos pavadinimai ir struktūros, tačiau Dispečerinio centro ir kitų dispečerinio valdymo padalinių funkcijos ir paskirtis mažai keitėsi.

Energetikos sistemos dispečeriniame valdyme labai svarbią vietą užima ryšiai, telemechanika, informacijos perdavimas, apdorojimas ir kaupimas. Visas šias funkcijas atliko AB „Lietuvos energija“ informacinių technologijų ir telekomunikacijų centras (anksčiau vadinosi Ryšių ir telemechanikos tarnyba). Informacinių technologijų plėtra užtikrina automatizuotos dispečerinio valdymo sistemos (ADVS) darbą. Bendrovės ADVS Lietuvos energetikos sistemos valdymui pateikia informaciją apie perdavimo tinklo ir elektrinių įrenginių būklę bei elektros kokybės parametrus iš elektrinių ir pastočių.

2000 metais pradėjo funkcionuoti nauja dispečerinio centro valdymo sistema. Naudojantis šios sistemos galimybėmis bei duomenų baze buvo kuriamos naujos elektros srautų valdymo funkcijos, būdingos Vakarų Europos energetikos sistemoms. Vėliau naujoje „GE Harris XA/21“ dispečerinio valdymo sistemoje buvo įdiegta automatizuota generacijos valdymo sistema. 2004 metais įdiegtas automatizuotas Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės valdymas. Naudojant šią sistemą galima greitai ir tiksliai sureguliuoti elektros sistemos paros apkrovimo netolygumus. Kruonio HAE tiesiogiai valdoma iš AB „Lietuvos energija“ Dispečerinio centro.

1-9 pav. Dispečerinė A. Juozapavičiaus g., budi V. Nauckūnas ir A. Dragūnas, 2000 m.

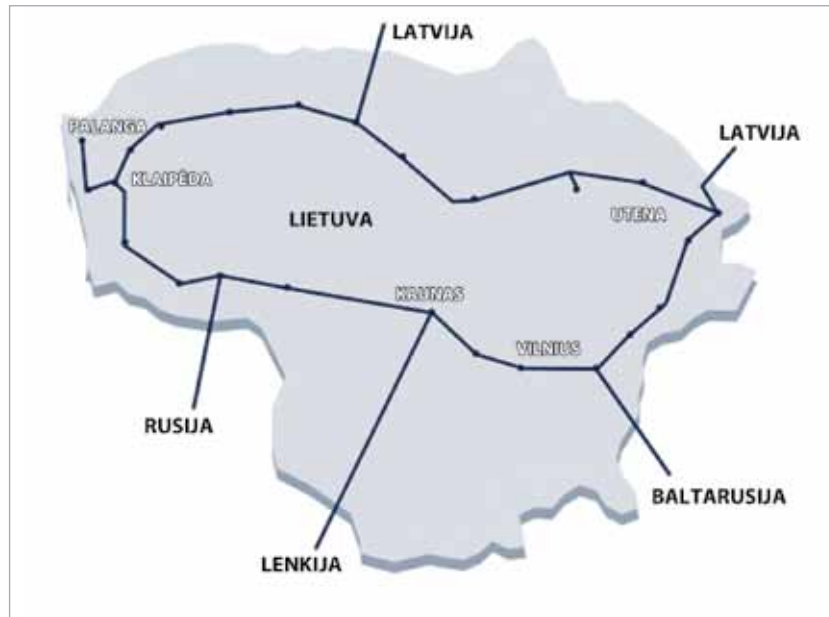

1-9a pav. Dispečerinė 2010 m., budi Gintautas Priešpilis (nuotr. Liudas Masys)

Tuo laikmečiu buvo sparčiai vystomas telekomunikacijų tinklas panaudojant šviesolaidžio ryšio linijas, kurios buvo įrengiamos pakeičiant 110 kV ir 330 kV orinių linijų žaibosaugos lynus optinio ryšio kabeliais. Iki 2000 metų buvo įrengtos pagrindinio žiedo šviesolaidinio ryšio linijos Vilnius–Lietuvos elektrinė–Kruonio HAE–Kaunas–Jurbarkas–Tauragė–Pagėgiai–Šilutė–Klaipėda. 2001 metais buvo įrengta ruože Klaipėda–Telšiai–Šiauliai–Panevėžys. 2002 metais šviesolaidinis ryšis sumontuotas Panevėžio–Ignalinos AE ruožuose. 2003 metais sumontavus optinį ryšį Ignalinos AE–Vilnius buvo užbaigta žiedinė šviesolaidinio tinklo struktūra. Taip pat buvo susijungta su Latvija Šiaulių–Jelgavos ruože, su Lenkija tarp Lazdijų ir Ogdronikų, su RF Kaliningrado sritimi tarp Pagėgių ir Sovetsko, rezervuotas susijungimas su Latvija tarp Zarasų ir Daugpilio. Pakankamai sparčiai plėtėsi ir vidaus tinklas, tai leido patikimai rezervuoti duomenų perdavimo kanalus. Plėtojant telekomunikacijų tinklą atsirado galimybė informacinių technologijų ir telekomunikacijų paslaugas teikti ir kitiems vartotojams, šių paslaugų apimtys pastoviai didėjo.

2008 metais buvo užbaigtas Dispečerinės valdymo sistemos atnaujinimo projektas, papildomai sukurta ir įdiegta dispečerinio centro informacinė sistema, apimanti operatyvinio planavimo, sistemos patikimumo vertinimo bei dalį operatyvinio valdymo veiklos. Bendrovė pastoviai plėtojo duomenų centrų verslą. 2008 metais padidinusį jų

1-10 pav. Šviesolaidinis duomenų perdavimo tinklas Lietuvoje 2003 m.
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

galingumą ir atnaujinusi įrangą pradėjo teikti paslaugas finansinėms ir internetinėms kompanijoms.

TRUMPŪJŲ JUNGIMŲ BANDYMAI 330 KV LINIJOJE ŠIAULIAI–JELGAVA IR TELŠIŲ 330 KV TP

1999 m. spalio 29 d. Baltijos dispečerinio centro DC „Baltija“ iniciatyva buvo atlikti trumpųjų jungimų bandymai 330 kV linijoje Šiauliai–Jelgava (linijos ilgis 88,8 km) su atšaka į Telšius (atšakos linijos ilgis 93,2 km). Šioje linijoje prieš du metus buvo sumontuoti nauji mikroprocesoriniai relinės apsaugos įrenginiai, tai buvo pirmieji mikroprocesoriniai RAA įrenginiai Lietuvoje, panaudoti šios įtampos klasės linijoms. Šių bandymų tikslai buvo šie:

- Relinės apsaugos mikroprocesorinių įrenginių patikimumo ir efektyvumo bei nustatymų skaičiavimo tikslumo patikrinimas. Reikėjo įsitikinti, ar iš tikrųjų apsaugos bei DC Baltija atlikti nustatymų skaičiavimai trumpojo jungimo atveju leidžia greitai iš visų galų atjungti liniją. Sudėtingoje trijų galų linijoje nebuvo paprasta parinkti relių nustatymus taip, kad jos tiksliai reaguotų į trumpojo jungimo vietą, greitai ir tiksliai atjungtų gedimą visuose tinklo darbo režimuose, suderinti apsaugas su gretimų linijų ir transformatorių apsaugomis.

- Išsiaiškinti ar taikomos skaičiavimų metodikos ir turimi prietaisai leidžia tiksliai nustatyti, kurioje linijos vietoje įvyko trumpasis jungimas.

- Nustatyti realias trumpojo jungimo sroves ir palyginti jų dydį su reikšmėmis, kurios apskaičiuojamos skirtingomis kompiuterinėmis programomis bei metodikomis.

Pagal DC „Baltija“ paruoštą ir su AB „Lietuvos energija“ dispečeriniu centru suderintą programą buvo atlikti vienfazio trumpojo jungimo bandymas 330 kV linijoje Šiauliai–Jelgava atšakoje į Telšius, trifazio trumpojo jungimo bandymas Telšių 330 kV pastotėje ir vienfazio trumpojo jungimo bandymas Šiaulių 330 kV pastotėje L–Jelgava prijungime. Bandymų parametrai ir vaizdai buvo fiksuoti milisekundžių greičiu. Trumpojo jungimo bandymas linijoje buvo atliktas per papildomą varžą, kurią sudarė 10 m aukščio medinis stulpas. Bandymo metu trumpas jungimas buvo atjungtas per 0,11 sek. Srovė trumpojo jungimo vietoje buvo apie 5000 A, galia – apie 1500 MVA.

Bandymams vadovavo Baltijos dispečerinio centro vadovai, dalyvavo Lietuvos ir Latvijos elektros energetikos sistemų dispečerinių atstovai, Šiaulių bei Jelgavos elektros tinklų operatyvinis ir relinės apsaugos ir automatikos tarnybų personalas.

Bandymų metu gautus duomenis išanalizavus buvo patvirtinta, kad dauguma skaičiavimo duomenų pasitvirtino, o keletą teko pakoreguoti.

Trumpojo jungimo bandymas 330 kV linijoje Šiauliai–Jelgava atšakoje į Telšius.

1-11 pav. Vaizdas praėjus
120 ms nuo trumpojo jungimo

1-12 pav. Vaizdas praėjus
240 ms nuo trumpojo jungimo

1-13 pav. Trumpojo jungimo bandymas Telšių 330 kV pastotėje.
Vaizdas praėjus 80 ms nuo trumpojo jungimo

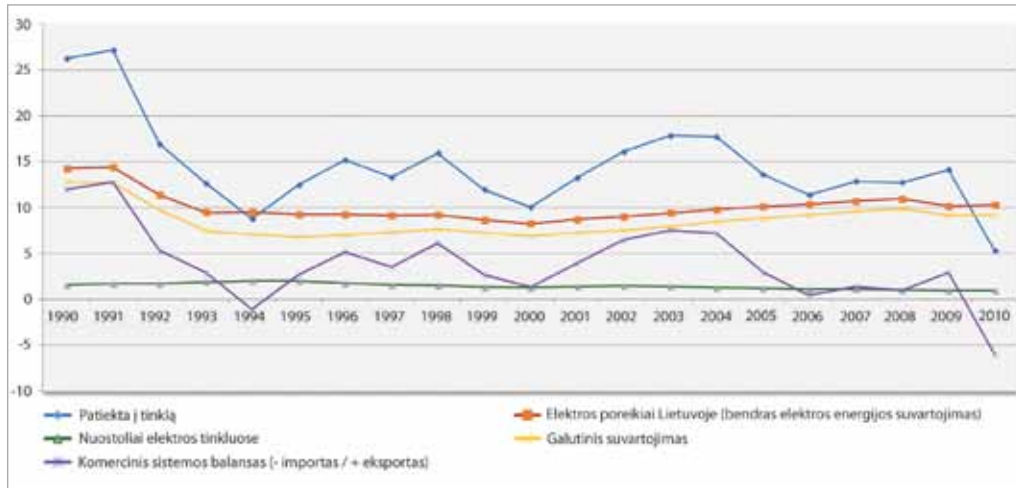
ELEKTROS ENERGIJOS GAMYBA IR VARTOJIMAS LIETUVOJE 1990–2010 M.

Elektros energijos gamyba Lietuvoje 1991 metais pasiekė rekordinį lygį 29,37 TWh, iš kurių arti 60 proc. buvo pagaminta Ignalinos AE. Vėlesniais metais Ignalinos AE buvo gaminama apie 3/4 bendro šalyje gaminamo elektros energijos kiekio, tuo tarpu dėl kuro stokos ir elektros energijos poreikio sumažėjimo šiluminėse elektrinėse elektros energijos gamyba stipriai sumažėjo ir sudarė tik apie 17 proc. nuo bendrai šalyje gaminamo elektros energijos kiekio. 2010 metais sustabdžius Ignalinos AE ir pasikeitus elektros energijos gamybos struktūrai, šiluminėse elektrinėse gaminamas elektros energijos kiekis išaugo virš 60 proc. 1992 metais, pradėjus veikti Kruonio HAE, joje vėlesniais metais buvo pagaminama apie 0,4–0,6 TWh elektros energijos, o 2010 m. – 0,76 TWh. Tačiau pagrindinė jos funkcija – naktinės energijos akumuliacija ir sistemos apkrovimų netolygumų išlyginimas.

1-1 lentelė. Lietuvos elektros balansas 1990–2010 m. (TWh)

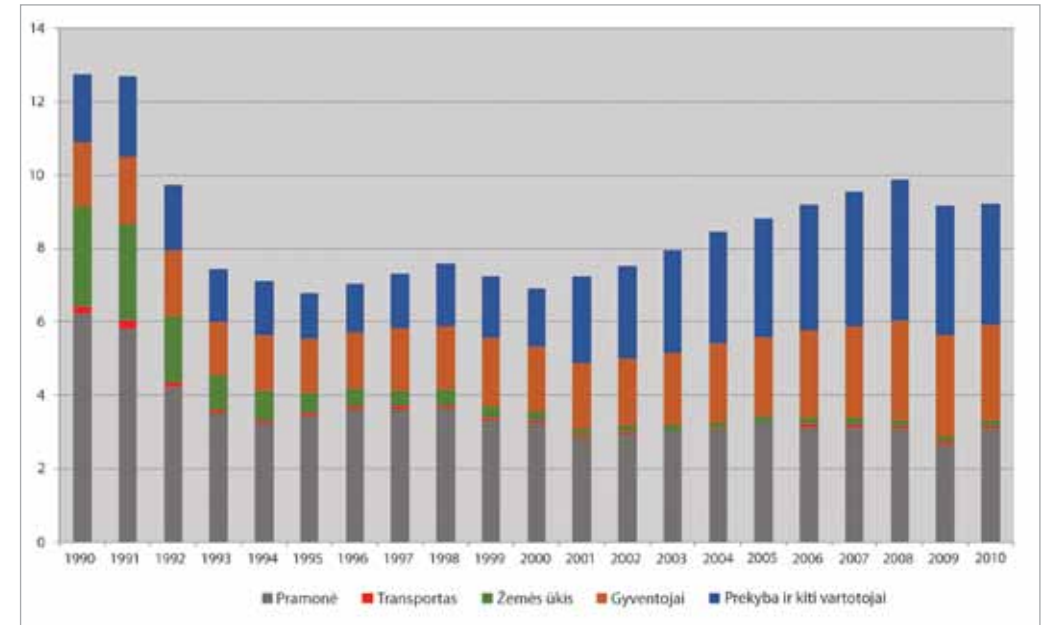
Metai	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Elektros energijos gamyba	28,39	29,37	18,69	14,11	10,01	13,89	16,78	14,84	17,61	13,51	11,42	14,72	17,71	19,46	19,27	14,78	12,46	14,00	13,88	15,32	5,7	
Ignalinos AE	17,03	17,00	14,64	12,26	7,71	11,82	13,94	12,02	13,55	9,86	8,42	11,36	14,14	15,48	15,1	10,34	8,65	9,83	9,89	10,85		
Lietuvos elektrinė	7,81	8,75	1,82	0,58	0,77	0,55	0,79	0,69	1,70	1,09	0,71	0,82	0,74	0,72	0,74	1,07	0,99	0,96	0,88	0,96	2,02	
Vilniaus elektrinė (VE3 + VE2 kita)	1,70	1,74	0,74	0,16	0,21	0,22	0,47	0,65	0,71	0,82	0,91	0,96	1,08	1,19	1,21	1,25	0,70	0,69	0,74	0,63	0,77	
Kauno elektrinė	0,74	0,77	0,52	0,02	0,10	0,01	0,16	0,20	0,24	0,42	0,30	0,44	0,49	0,67	0,69	0,69	0,66	0,71	0,71	0,63	0,50	
Mažeikių elektrinė	0,53	0,61	0,41	0,48	0,45	0,47	0,46	0,44	0,43	0,37	0,30	0,33	0,30	0,19	0,18	0,16	0,20	0,24	0,16	0,21	0,14	
Klaipėdos elektrinė	0,04	0,05	0,03	0,01	0,03	0,03	0,03	0,02	0,03	0,03	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,02	0,03	0,02	0,02	0,02	
Panevėžio elektrinė																					0	
Kauno hidroelektrinė	0,40	0,33	0,30	0,38	0,44	0,36	0,32	0,28	0,39	0,39	0,31	0,28	0,32	0,28	0,36	0,38	0,34	0,32	0,33	0,35	0,45	
Kruonio HAE			0,16	0,19	0,27	0,38	0,55	0,47	0,48	0,45	0,30	0,38	0,43	0,66	0,52	0,37	0,41	0,54	0,58	0,71	0,76	
Mažosios hidroelektrinės	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,02	0,03	0,04	0,04	0,05	0,07	0,07	0,06	0,10	0,07	0,07	0,09	
Kitos elektrinės	0,12	0,11	0,06	0,02	0,02	0,04	0,05	0,05	0,07	0,06	0,10	0,07	0,15	0,18	0,37	0,42	0,39	0,41	0,27	0,43	0,40	
Vėjo elektrinės																		0,01	0,11	0,13	0,16	0,22
Biomosės elektrinės																		0,03	0,06	0,06	0,11	0,15
Elektrinių savos reikmės	2,11	2,21	1,75	1,47	1,23	1,42	1,60	1,52	1,67	1,56	1,37	1,49	1,61	1,60	1,54	1,17	1,09	1,14	1,15	1,20	0,37	
Patiekta į tinklą	26,28	27,16	16,94	12,64	8,78	12,47	15,18	13,32	15,94	11,95	10,05	13,23	16,10	17,86	17,73	13,61	11,37	12,86	12,73	14,12	5,33	
Kruonio HAE užkrovimas			0,24	0,28	0,39	0,54	0,77	0,65	0,67	0,68	0,64	0,45	0,55	0,61	0,92	0,75	0,54	0,76	0,82	1,01	1,04	
Komercinis sistemos balansas (- importas / + eksportas)	11,98	12,75	5,30	2,89	-1,10	2,68	5,16	3,53	6,09	2,68	1,34	3,96	6,49	7,53	7,19	2,96	0,44	1,37	0,95	2,93	-5,99	
Eksportas	12,39	12,75	6,20	2,89	0	2,89	5,24	3,76	6,47	3,30	1,48	4,16	6,79	7,53	7,32	4,05	1,98	2,54	2,63	3,61	1,14	
Importas	0,41	0	0,90	0	1,10	0,21	0,08	0,23	0,38	0,62	0,14	0,20	0,30	0	0,13	1,09	1,54	1,17	1,68	0,68	7,13	
Elektros poreikiai Lietuvoje (bendras energijos suvartojimas)	14,30	14,4	11,40	9,47	9,49	9,25	9,25	9,14	9,18	8,64	8,26	8,72	9,00	9,41	9,79	10,11	10,35	10,73	10,96	10,18	10,28	
Nuostoliai elektros tinkluose	1,55	1,71	1,69	1,91	1,98	2,00	1,78	1,58	1,52	1,33	1,28	1,42	1,43	1,41	1,27	1,23	1,09	1,12	1,02	0,97	0,99	
Elektros tinklų savos reikmės	0	0	0	0,10	0,39	0,45	0,43	0,25	0,06	0,06	0,07	0,06	0,06	0,06	0,07	0,06	0,06	0,06	0,06	0,05	0,07	
Galutinis suvartojimas	12,75	12,69	9,72	7,46	7,11	6,80	7,04	7,31	7,60	7,25	6,91	7,24	7,51	7,94	8,45	8,82	9,20	9,55	9,88	9,16	9,22	
Pramonė	6,22	5,83	4,23	3,51	3,26	3,47	3,62	3,61	3,66	3,30	3,27	2,85	2,96	3,02	3,08	3,25	3,14	3,13	3,09	2,65	3,07	
Transportas	0,21	0,23	0,13	0,08	0,07	0,07	0,08	0,10	0,09	0,08	0,07	0,07	0,06	0,02	0,02	0,02	0,09	0,09	0,06	0,07	0,08	
Žemės ūkis	2,70	2,59	1,80	0,97	0,8	0,52	0,46	0,42	0,39	0,30	0,23	0,15	0,15	0,15	0,16	0,15	0,16	0,16	0,16	0,16	0,17	
Gyventojai	1,76	1,84	1,80	1,44	1,52	1,49	1,57	1,70	1,74	1,89	1,77	1,82	1,84	1,97	2,15	2,18	2,39	2,50	2,75	2,75	2,59	
Prekyba ir kiti vartotojai	1,85	2,20	1,76	1,45	1,46	1,24	1,32	1,48	1,72	1,68	1,57	2,36	2,5	2,78	3,04	3,22	3,42	3,67	3,82	3,53	3,30	
Maksimali pareikalaujama galia, vid. MW per val.	2948	3011	2657	2045	1997	1845	1864	1931	1957	1918	1779	1916	1977	2015	1952	1918	1971	1969	1930	1824	1817	

(Šaltinis: AB „Litgrid“)

1-14 pav. Elektros energijos balanso dinamika 1990–2010 m. (TWh)
(Šaltinis: AB „Litgrid“)

Nutrūkus ekonominiam bendradarbiavimui su SSRS, Lietuva neteko ne tik pagrindinių žaliavų tiekėjų, bet ir pramonės produkcijos pirkėjų. Sovietų okupacijos laikotarpiu statytos gamyklos daugeliu atvejų buvo neekonomiškos, gamino produkciją daugumoje SSRS rinkai, o vakarų rinkoje paklausos neturėjo. Todėl daugelis gamyklų buvo priverstos nutraukti savo veiklą. Teko uždaryti gana sudėtingą produkciją gaminančias ir vakarų rinkoje neturinčias paklausos gamyklas (Sigma, Ekraną, Kuro aparatūros gamyklą, Suvirinimo aparatų gamyklą ir daugelį kitų). Įvykus ekonominiam nuosmukiui smarkiai sumažėjo elektros energijos poreikis. Energetikos sistema neteko daugelio stambių elektros energijos vartotojų. Nuo 1991 metų elektros energijos suvartojimas Lietuvoje palaipsniui mažėjo, iki 2000 metų sumažėjo nuo 14,30 TWh iki 8,26 TWh, tai daugiau negu 41 procentu. Pramonėje suvartojimas sumažėjo 47 proc., žemės ūkyje – net virš 90 proc., transporto sektoriuje – virš 70 proc., tuo tarpu gyventojų, prekybos ir kitų vartotojų sektoriuose suvartojimas mažai keitėsi. Nuo 2000 metų Lietuvos ekonomika palaipsniui pradėjo atsigausti, jos atsigavimą paspartino didėjančios tiesioginės užsienio investicijos, pradėta gauti ES parama, dėl to suaktyvėjo verslas, didėjo pramonės produkcijos eksportas į Vakarų šalis. Ekonomikos augimas lėmė ir elektros energijos poreikių didėjimą. Nuo 2000 metų iki 2010 metų elektros energijos bendras suvartojimas padidėjo daugiau negu 24 proc. Iš jų gyventojų vartojimas padidėjo 46 proc., o prekybos ir kitų vartotojų sektoriuje vartojimas išaugo net 110 proc., t. y. nuo 1,57 TWh iki 3,3 TWh (1-15 pav.).

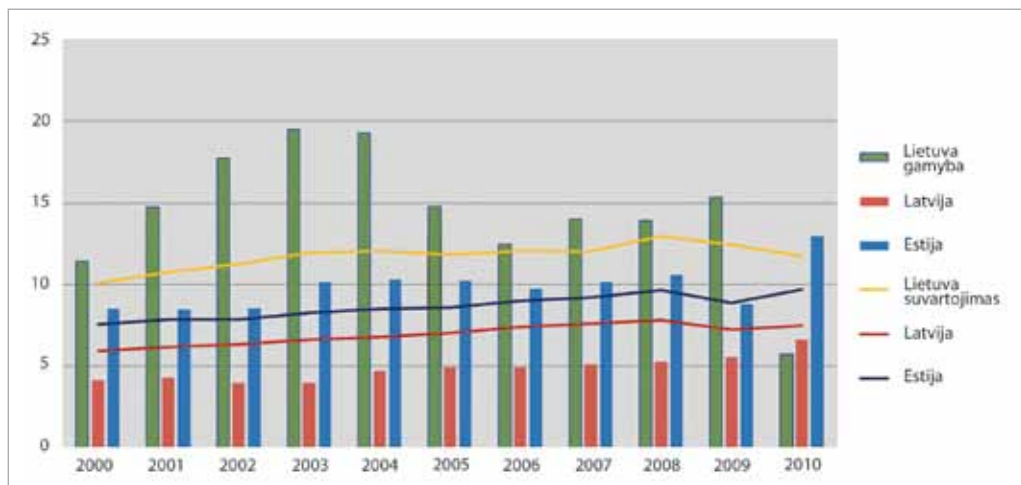

1-15 pav. Elektros energijos suvartojimas Lietuvoje 1990–2010 m. (TWh)
(Šaltinis: AB „Litgrid“)

BALTIJOS VALSTYBIŲ ELEKTROS ENERGIJOS GAMYBA IR SUNAUDOJIMAS

Po nepriklausomybės atkūrimo prasidėjus struktūrinėms reformoms ir įvykus ekonominiam nuosmukiui, visose Baltijos valstybėse stipriai sumažėjo elektros energijos vartojimas, o tuo pačiu ir elektros energijos gamyba. 1994 metais elektros energijos suvartojimas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje palyginus su 1990-ųjų metų suvartojimo lygiu atitinkamai sudarė 55,7 proc., 55 proc. ir 72,4 proc. Vėliau, atsigaunant Baltijos valstybių ekonomikai, palaipsniui didėjo ir elektros energijos suvartojimas.

Kaip matome pav. 1-16., elektros energijos gamyba Latvijoje nepadengia šalies poreikio. Didžioji dalis (apie 64–78 proc.) gaminama hidroelektrinėse, todėl elektros energijos gamyba priklauso nuo kritulių kiekio regione. Pagrindinės gamintojos yra hidroelektrinės ant Dauguvos upės: Kegums hidroelektrinė (263 MW), Plavinas hidroelektrinė (870 MW) ir Rygos hidroelektrinė (402 MW). Apie 21–36 proc. gaminama termofikacinėse elektrinėse: Ryga TEC-1 ir Ryga TEC-2. Tačiau bendra gamyba padengia

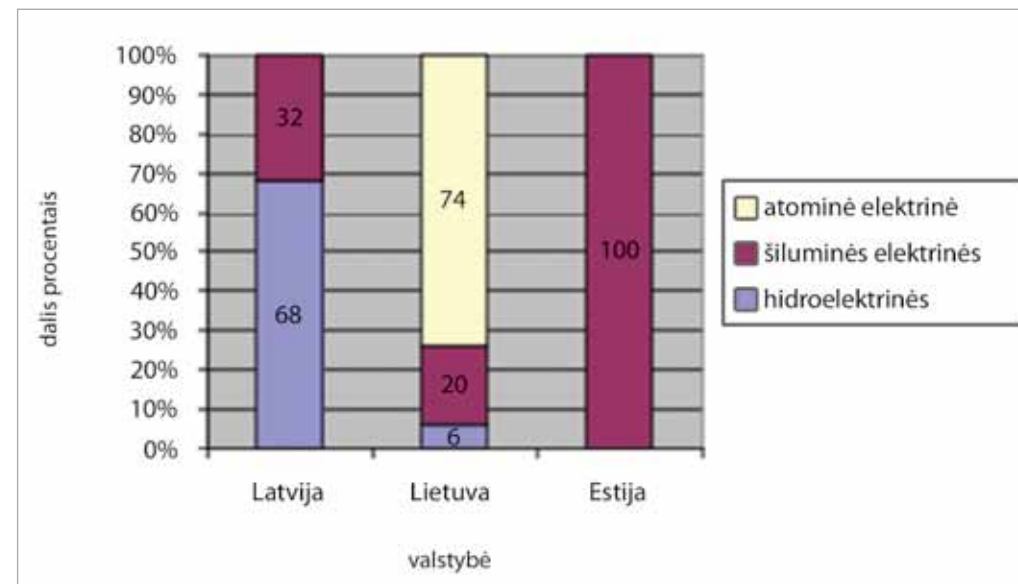
1-16 pav. Baltijos valstybių elektros energijos gamybos ir bendrųjų sąnaudų grafikas 2000–2010 m. (TWh)

(Šaltinis: Lietuvos energetikos institutas, statistinių duomenų leidiniai „Lietuvos energetika“)

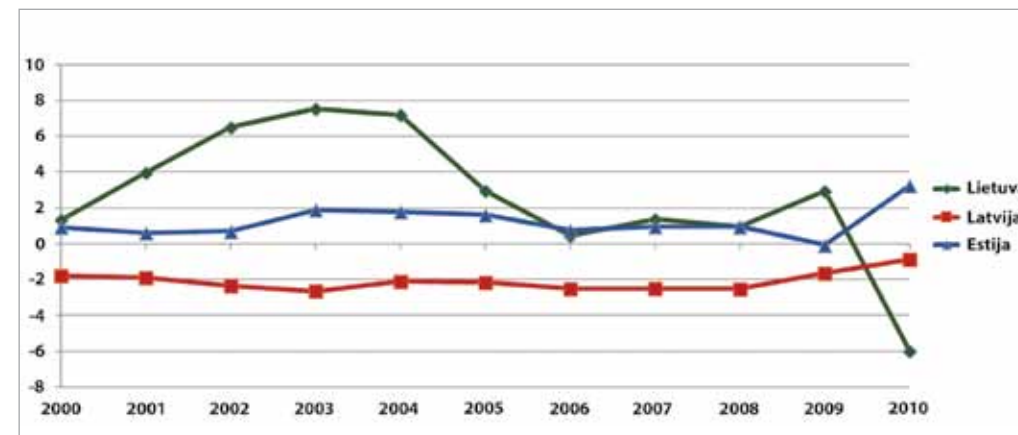
tik 56–70 proc. viso elektros energijos poreikio šalyje, likusi dalis (apie 30–44 proc.) elektros yra importuojama.

Elektros energijos gamyba Estijoje yra pagrįsta vietinio kuro skalūnų deginimu. Šis kuras naudojamas Eesti ir Balti elektrinėse. Iki 2004 m. šiose elektrinėse pagaminta energija sudarė 6,96–6,98 TWh, o nuo 2004 m. pradėjo mažėti. Per sekančius metus elektros energijos gamyba augo dėl išaugusio elektros energijos poreikio regione. Pagrindinis gamybos augimą lemiantis veiksnys 2010 metais buvo Ignalinos AE uždarymas Lietuvoje. Estijos elektros energijos eksportas į Latviją ir kitas šalis 2000 m. sudarė 10–20 proc. šalyje gaminamos energijos, o 2010 m., pradėjus eksportuoti į Lietuvą, eksportas viršijo 25 proc. šalyje gaminamos elektros energijos.

Lietuva iki 2010 metų, kaip perteklinė elektros energijos gamintoja, didelę dalį pagamintos energijos eksportuodavo į kitas šalis. 1990–1991 m. eksportas sudarė virš 42 proc. šalyje pagamintos elektros energijos. Vėliau dėl sumažėjusio elektros energijos poreikio ir iškilusių sunkumų atsiskaitant už pateiktą energiją eksportas sumažėjo, o nuo 2000 m. vėl pradėjo didėti. 2002–2004 m. eksportas sudarė 37–39 proc. šalyje pagamintos energijos. 2010 m., uždarius Ignalinos atominę elektrinę, Lietuva tapo deficitine elektros energijos poreikio šalimi ir teko importuoti virš 58 proc. bendro elektros energijos poreikio.

1-17 pav. Elektros energijos gamyba Baltijos valstybėse pagal elektrinių tipus 2000 m. (Šaltinis: Energy – Yearly statistics 2003)

1-18 pav. Baltijos valstybių elektros energijos komercinis balansas (- importas / + eksportas) 2000–2010 m.

(Šaltinis: Lietuvos energetikos institutas, statistinių duomenų leidiniai „Lietuvos energetika“)

AB „LIETUVOS ENERGIJA“ ELEKTROS ENERGIJOS EKSPORTO / IMPORTO VEIKLA 2002–2010 M.

Iki 2000 metų pagrindinės elektros eksporto rinkos buvo Latvija ir Baltarusija, o 2000 metais AB „Lietuvos energija“ pradėjo eksportuoti elektrą į Estiją. 2002 metais buvo pasirašytos ilgalaikės bendradarbiavimo sutartys su Rusijos bendrovės RAO „JES Rosii“ dukterine įmone „Inter RAO JES“ ir Estijos bendrove „Narva Elektrivork“, užtikrinančios Ignalinos atominę elektrinę stabilų visos jos pagamintos elektros energijos eksportą iki 2004 m. pabaigos. 2002-aisiais metais „Inter RAO JES“ buvo pats stambiausias AB „Lietuvos energija“ eksporto partneris, per šiuos metus šiai kompanijai parduota 5,7 TWh elektros energijos – beveik 84 proc. Lietuvos elektros energijos eksporto. 2002 m. AB „Lietuvos energija“ pasirašė sutartį ir pradėjo veikti dar vienoje eksporto rinkoje – elektrą pradėta tiekti į Lenkijos Respubliką. 2003 metais AB „Lietuvos energija“ pradėjo eksportuoti piko valandų elektros energiją, per 2004 metus buvo parduota 488 GWh. Nuo 2004 m. gegužės mėn. pradėjo eksportuoti savaitgalių ir šventinių dienų elektros energiją. 2004 m. parduota 404 GWh. 2007 m. pradėta prekiauti su Skandinavijos šalimis.

1-2 lentelė. *Maksimalūs galimi galios srautai su kaimyninėmis valstybėmis esant normaliai tinklo schemai*

Jungtis	Galia
Lietuva–Latvija	1500
Latvija–Lietuva	1300
Lietuva–Baltarusija	1350
Baltarusija–Lietuva	1100
Lietuva–Kaliningradas	680
Kaliningradas–Lietuva	680

(Šaltinis: AB „Litgrid“)

Perdavimo tinklo pralaidumui skaičiuoti naudota pjūvių pralaidumo metodika. Pagal šią metodiką yra vertinami maksimalūs srautai, dinaminis stabilumas, avariniai rezervai ir kiti tinklo būklės parametrai.

2009 metų pabaigoje nutraukus Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimą, 2010 metais Baltijos elektros energetikos sistemoje persiskirsčius elektros energijos srautams, išryškėjo perkrovų problemos Latvijos–Estijos tarpsisteminėje jungtyje.

2010 metais balandį buvo pasirašytas memorandumas tarp Baltijos šalių perdavimo sistemos operatorių dėl tarpsisteminių jungčių galios paskirstymo ir perkrovų valdymo. Jo pagrindu Estija–Latvija (Elering ir AST) ir Latvija–Lietuva (AST ir Litgrid) sudarė atskirus susitarimus dėl tarpsisteminių jungčių galios paskirstymo. Elektros pralaidumo padidininimui tarp Latvijos ir Estijos buvo numatyta 2018–2020 m. pastatyti trečiąją 330 kV elektros perdavimo liniją. Ši linija buvo pastatyta ir pradėjo veikti 2021 sausio 1 d.

1-3 lentelė. *Lietuvos elektros energijos komercinis balansas (- importas / + eksportas) 1990–2010 m.*

Lietuvos elektros energijos (- importas / + eksportas) pagal prekybos partnerius, GWh							
Metai	Latvija	Estija	Baltarusija	Rusija	Lenkija	Skandināvija	Iš viso
1990	-413		9862	2526			11975
1991	763		9359	2628			12750
1992	168		3901	1234			5303
1993	704		1849	179			2732
1994	446			-1519			-1073
1995	868		2063	-253			2678
1996	1345		3584	230			5159
1997	688		2991	-154			3525
1998	-55		6287	-150			6082
1999	804		2019	-141			2682
2000	574	136	717	-91			1336
2001	1110	176	2055	623			3964
2002	688	126	3061	2310	301		6486
2003	553	54	4043	2389	490		7529
2004	480	50	2548	3906	210		7194
2005	530	-37	132	2341			2966
2006	779	-77	631	-905			428
2007	431	278	554	-252		345	1356
2008	491	1167	304	-1417		415	962
2009	188	2258	299	-219		406	2932
2010*	-2799		-4090	900			-5990

* 2010 m. (- importas / + eksportas) pagal tarpsisteminius elektros energijos srautus.

(Šaltinis: Lietuvos energetikos institutas, statistinių duomenų leidiniai „Lietuvos energetika“)

1-19 pav. Elektros energijos mainai su kaimyninėmis šalimis 2008 m.
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

AB „Lietuvos energija“, vykdydama elektros energijos eksporto ir importo veiklą, bendradarbiaudama su Lietuvos, Latvijos, Rusijos, Estijos ir Skandinavijos kompanijomis, užtikrindama balansavimo paslaugą visiems elektros energijos tiekėjams Lietuvoje, pirkdavo elektros energiją eksportui iš Lietuvos gamintojų bei tiekėjų, o Ignalinos AE avarinio arba planinio sustojimo laikotarpiu parduodavo importuotą elektros energiją.

Elektros energijos gamybos ir vartojimo specifika lemia elektros energijos skirstymą į tam tikras rūšis:

– Bazinė elektros energija – importuojama ir eksportuojama elektros energija, gaminama elektrinėse, kurių valandinė apkrova nekinta, t. y. elektros energija į tinklą tiekama lygiu grafiku – vienodu dydžiu kiekvieną paros valandą.

– Papildoma elektros energija – importuojama elektros energija Ignalinos AE remonto metu, kai bazinės elektros energijos apimčių nepakanka Lietuvos poreikiui užtikrinti.

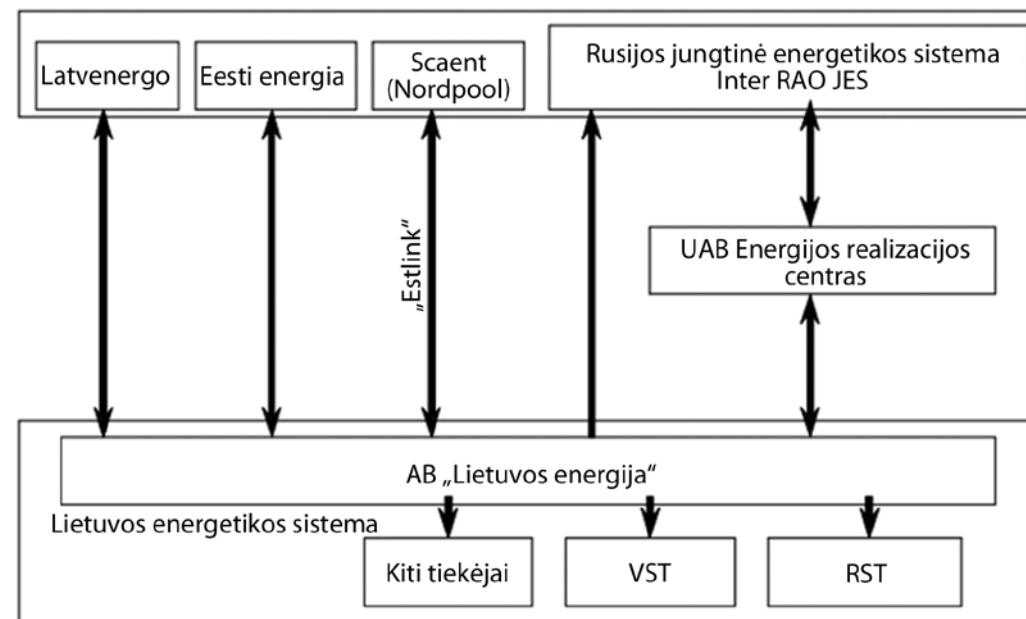
– Pikinė elektros energija – eksportuojama elektros energija, gaminama greitą galios pakeitimą technologiskai užtikrinančiose elektrinėse (Kruonio HAE).

– Perteklinė elektros energija – eksportuojama elektros energija, kurios sistema negali suvartoti arba negaminti dėl technologinių elektros energijos gamybos ypatumų.

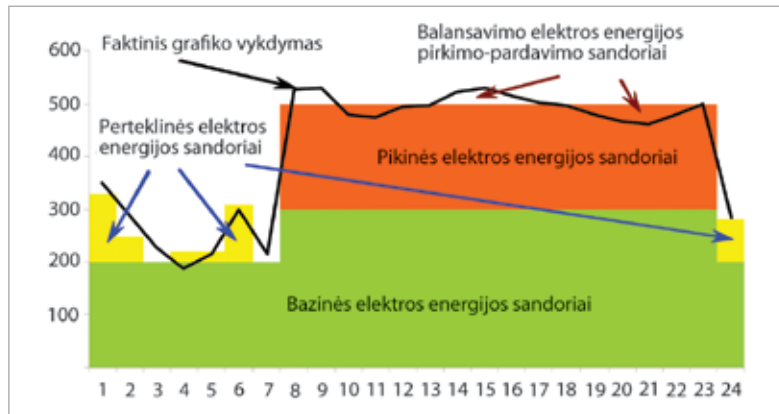
– Reguliavimo elektros energija – perdavimo sistemos operatoriaus perkama–parduodama elektros energija, skirta operatyviai, t. y. nuo dienos prieš iki faktinio tiekimo valandos užtikrinti sistemos vartojimo ir gamybos balansą.

– Balansavimo elektros energija – perkama–parduodama elektros energija, kuri yra faktiškai patiekta arba nepateikta neišlaikius planuoto tiekimo grafiko gamintojams ar tiekėjams.

Kiekviena energijos rūšis turi skirtingą paklausą, skirtingą kainą ir skirtingas tiekimo sąlygas. Pati paklausiausia ir kartu brangiausia yra pikinė energija. Pati pigiausia – perteklinė elektros energija. Balansavimo energija yra pigiai parduodama ir brangiai perkama. Ši elektros energija yra kaip sankcija už suplanuotą gamybos ir vartojimo grafikų nesilaikymą.

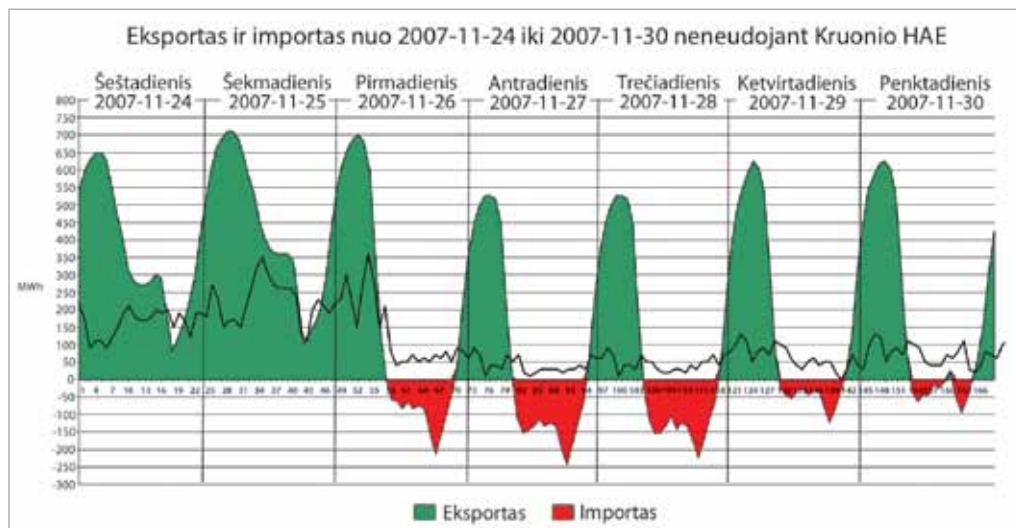

1-20 pav. Importuojamos / eksportuojamos elektros energijos prekybos schema 2007 m.
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

1-21 pav. Elektros energijos pirkimo-pardavimo sandorių struktūra per parą
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Panaudojus Kruonio HAE galias elektros energijos suvartojimui užpildant viršutinį baseiną nakties valandomis ir pikinės elektros energijos gamybai dienos valandomis Lietuvos elektros energetikos sistema turi potencialą eksportuoti elektros energiją į kaimynines šalis (1-22 pav.). Šiuo atveju eksporto potencialas pavaizduotas juoda linija grafike.

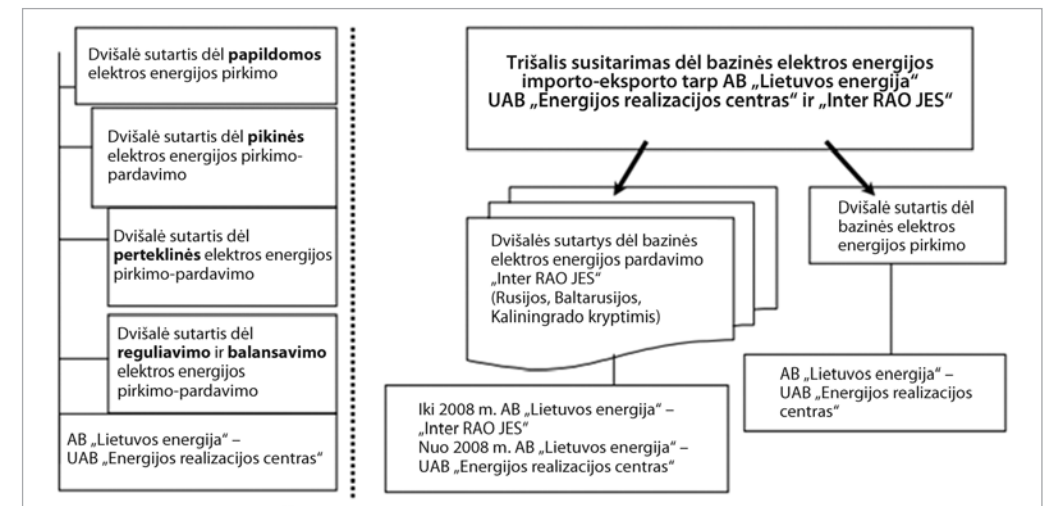
1-22 pav. Eksportas–importas per savaitę
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

IMPORTO / EKSPORTO VEIKLA SU LATVIJA

AB „Lietuvos energija“ sutartis su „Latvenergo“ numatė visų rūšių elektros energijos tiekimus abiem kryptimis, tiek perkant elektros energiją iš Latvijos, tiek ją parduodant. AB „Lietuvos energija“ turimos sutarties sąlygomis potvynio laikotarpiu tiekdamo elektros energiją Lietuvos elektros energijos rinkai iš Latvijos, mažesne nei Ignalinos AE kaina. Taip pat buvo pasirašyta potvynio elektros energijos mainų sutartis. Ši sutartis AB „Lietuvos energijai“ garantuoja pigios elektros energijos pirkimą potvynio laikotarpiu iš „Latvenergo“ ir tiekimą į Skandinaviją per „Estlink“ jungtį, o „Latvenergo“ – tokio paties elektros energijos kiekio importą iš Lietuvos kitais periodais, kuris gali būti eksportuojamas į Skandinavijos rinką.

IMPORTO / EKSPORTO VEIKLA SU RUSIJA

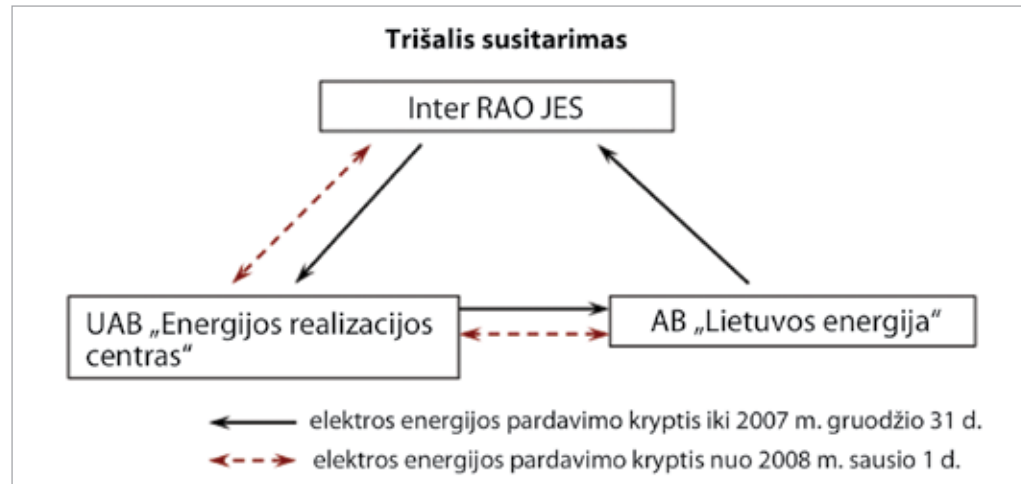
Rusijoje prekiauti elektros energija su užsienio šalimis įgaliojimus turėjo tik vienintelė kompanija „Inter RAO JES“. Tačiau pagal Lietuvos elektros energetikos veiklą ir elektros rinką reguliuojančius teisės aktus negalėjo veikti Lietuvos elektros energetikos rinkoje, todėl nepriklausomas elektros energijos tiekėjas, UAB „Energijos realizacijos centras“, pasirašęs atitinkamas sutartis su „Inter RAO JES“ dalyvavo prekiaujant elektros rinkoje bei teikiant sistemines paslaugas perdavimo sistemos operatoriui.

1-23 pav. Elektros energijos prekybos su „Inter RAO JES“
ir UAB „Energijos realizacijos centras“ struktūra 2007 m. (Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Visų pirma buvo sudaromi bazinės elektros energijos pirkimo-pardavimo sandoriai. Šie sandoriai buvo sudaryti remiantis trišaliu susitarimu tarp AB „Lietuvos energija“, UAB „Energijos realizacijos centras“ ir „Inter RAO JES“ ir dvišaliu susitarimu tarp AB „Lietuvos energija“ ir UAB „Energijos realizacijos centras“. Šių susitarimų pagrindu buvo sudaromos dvišalės elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartys.

Trišalis elektros energijos pirkimo-pardavimo susitarimas numatė galimybę Lietuvai palankiomis sąlygomis, t. y. mažesnėmis nei Lietuvos elektros rinkos kainomis, įsigyti Rusijoje pagamintą elektros energiją Ignalinos AE planinių remonto laikotarpiu bei po Ignalinos AE uždarymo.

1-24 pav. Trišalio susitarimo tarp AB „Lietuvos energija“, UAB „Energijos realizacijos centras“ ir „Inter RAO JES“ schema
(Šaltinis: AB „Lietuvos energija“)

Būdama „Nordic Energy Link“ akcininke bei „Estlink“ jungties bendrasavininke kartu su kitomis Baltijos šalių ir Suomijos elektros energetikos kompanijomis, AB „Lietuvos energija“, pasinaudodama dalimi kabelio galios, prekiavo elektros energija Skandinavijos „Nordpool“ rinkoje.

AB „Lietuvos energija“ buvo sudariusi bazinės elektros energijos pirkimo-pardavimo sutartį su „Eestienergia“, pagal kurią elektros energija buvo tiekama tik iš Ignalinos AE ir tik pagal suderintus valandinius grafikus.

ELEKTROS ENERGIJOS PERSIUNTIMO PATIKIMUMAS

Didžioji elektros tinklų ir elektrinių eksploatuojamų įrenginių dalis buvo pastatyti prieš 25–30 ar net daugiau metų ir jų eksploatacijos laikas artėjo prie pabaigos ar net viršijo projektinį tarnavimo laiką. Įrenginių senėjimas, stichiniai reiškiniai, personalo klaidos ir kitokios priežastys elektros energetikos ūkyje sukelia avarijas, sutrikimus ir gedimus, kurie neigiamai atsiliepia energetikos sistemos darbo patikimumui ir veiksmingumui.

2005 m. liepos 15 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 4-265 buvo patvirtinti elektros energijos persiuntimo patikimumo ir elektros energijos perdavimo, skirstymo bei tiekimo paslaugų kokybės reikalavimai, kurie nustatė individualiai ir bendrai taikomų paslaugų kokybės reikalavimų sąrašą.

Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais (sistemos operatoriaus AB „Lietuvos energija“) vertinamas dviem rodikliais: END (angl. *Energy not delivered*) – perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis, kuris parodo dėl nutraukimų perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekį per ataskaitinį laikotarpį, AIT (angl. *Average interruption time*) – vidutinis nutraukimo laikas, kuris parodo vidutinę nutraukimų trukmę per ataskaitinį laikotarpį.

Elektros energijos perdavimo nutraukimo priežastys:

- „Force majeure“ (nenugalima jėga) priežastys: apima stichinių gamtos reiškinių ir gaisro atvejus; karo, teroristinius veiksmus; kitus išimtinius įvykius, dėl kurių paskelbta ekstremali padėtis; kitus įvykius ar aplinkybes, kurie pagal galiojančius teisės aktus gali būti priskiriami šiai priežastčiai.

- Išorinio poveikio priežastys: apima nutraukimus (ar sutrikimus), kurie įvyko dėl vartotojų kaltės; vartotojų veikimą ir neveikimą, nutraukimus, kurie įvyko dėl trečios šalies poveikio; gaisrai, sutrikimai, gedimai ar avarijos kito operatoriaus tinkluose, kurie turėjo įtakos nutraukimo atsiradimui.

- Operatoriaus ar tiekėjo atsakomybei priskiriamos priežastys: nutraukimai, kurie įvyko dėl operatoriaus ar tiekėjo kaltės.

1-4-oje lentelėje pateikti duomenys rodo, kad didžioji dalis perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekio įvyksta dėl „force majeure“ ir išorinio poveikio priežasčių. Per pateiktą laikotarpį daugiausia perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos buvo 2006 metais (167,47 MWh), o didžiausia vidutinė nutraukimo trukmė buvo 2010 metais (5,55 min.). Per 2005–2011 metus dėl operatoriaus atsakomybei priklausančių priežasčių nepersiųstos elektros energijos kiekis, o taip pat ir vidutinis nutraukimo laikas siekia iki 10 proc. lyginant su bendru metiniu, išskyrus 2007 me-

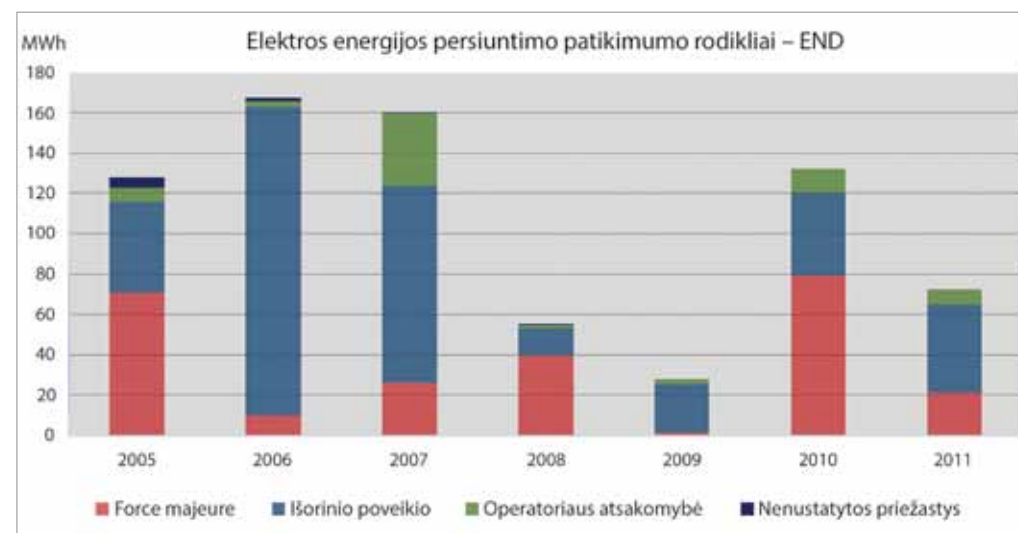
1-4 lentelė. AB „Lietuvos energija“ END (MWh) ir AIT (min.) patikimumo rodikliai pagal nutraukimo priežastis 2005–2011 metais

Elektros energijos persiuntimo patikimumo rodikliai	Nutraukimo priežastis	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.
END (MWh)	Force majeure	70,83	9,92	26,31	39,68	1,47	79,15	21,21
	Išorinio poveikio	44,97	152,8	97,39	13,6	24,08	41,33	43,65
	Operatoriaus atsakomybė	6,95	2,85	36,00	1,45	2,23	11,63	7,53
	Nenustatytos priežastys	5,12	1,90	0,50	0,34	0	0	0
	Iš viso	127,87	167,47	160,19	55,07	27,78	132,11	72,39
AIT (min)	Force majeure	2,01	0,32	0,78	1,19	0,04	3,32	0,97
	Išorinio poveikio	1,27	4,96	2,90	0,41	0,71	1,74	2,00
	Operatoriaus atsakomybė	0,20	0,09	1,07	0,04	0,07	0,49	0,35
	Nenustatytos priežastys	0,15	0,06	0,01	0,01	0	0	0
	Iš viso	3,62	5,44	4,78	1,65	0,82	5,55	3,32

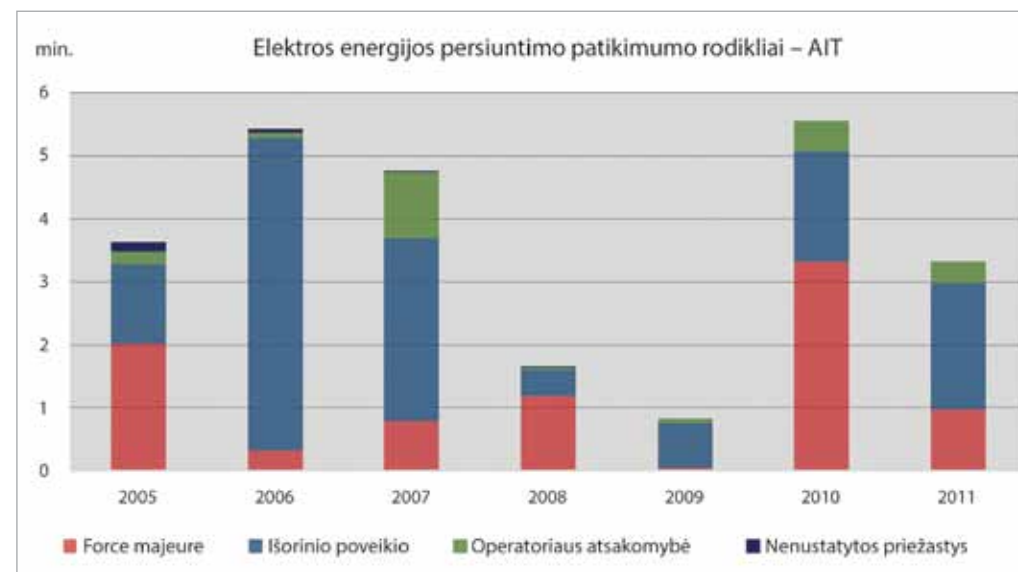
(Šaltinis: Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK))

tus. 2007-10-13 perdavimo tinklo Klaipėdos skyriuje, Miglos 110/10 kV TP, 110 kV skyriklio L-ME. Vk-O dėl blogo kontakto nudegus „B“ jungčiai buvo pagesinta šeši antros ir 14587 trečios patikimumo kategorijos vartotojai. Atjungimo trukmė viršijo 8 val. Neatleista 36 MWh elektros energijos ir vidutinis nutraukimo laikas – 1,07 min. Priežastis – įrenginių eksploatacijos reikalavimų pažeidimas.

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK), įvertindama keleto pastarųjų metų duomenis, nustato minimalų elektros energijos persiuntimo patikimumo lygį (operatoriaus atsakomybė) END ir AIT. 2009, 2010, 2011 m. nustatytas END atitinkamai 14,35; 13,51; 5,22 MWh/vartotojui, AIT – 0,49; 0,46; 0,26 min./vartotojui.

1-25 pav. AB „Lietuvos energija“ perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END MWh) per 2005–2011 metus (Šaltinis: VKEKK)

1-26 pav. AB „Lietuvos energija“ vidutinė nutraukimų trukmė (AIT, min.) 2005–2011 m. (Šaltinis: VKEKK)

Elektros energijos persiuntimo patikimumas skirstomaisiais tinklais yra vertinamas trimis rodikliais: SAIDI (angl. *System average interruption duration index*) – sistemos vidutinės nutraukimų trukmės rodiklis, kuris parodo, kiek vidutiniškai laiko per atskaitinį laikotarpį elektros energija nebuvo persiunčiama vienam vartotojui; SAIFI (angl. *System average interruption frequency index*) – sistemos nutraukimų, trunkantiems 3 ir daugiau minučių, vidutinio dažnumo rodiklis, kuris parodo, kiek vidutiniškai kartų per atskaitinį laikotarpį elektros energija nebuvo persiunčiama vienam vartotojui; MAIFI (angl. *Momentary average interruption frequency index*) – vidutinis elektros energijos persiuntimo trumpų nutraukimų, kurių trukmė ilgesnė nei tinklų automatikos įsijungimo laikas ir trumpesnė nei 3 minutės, dažnumo rodiklis, kuris parodo, kiek vidutiniškai kartų per atskaitinį laikotarpį elektros energijos persiuntimas buvo nutrauktas.

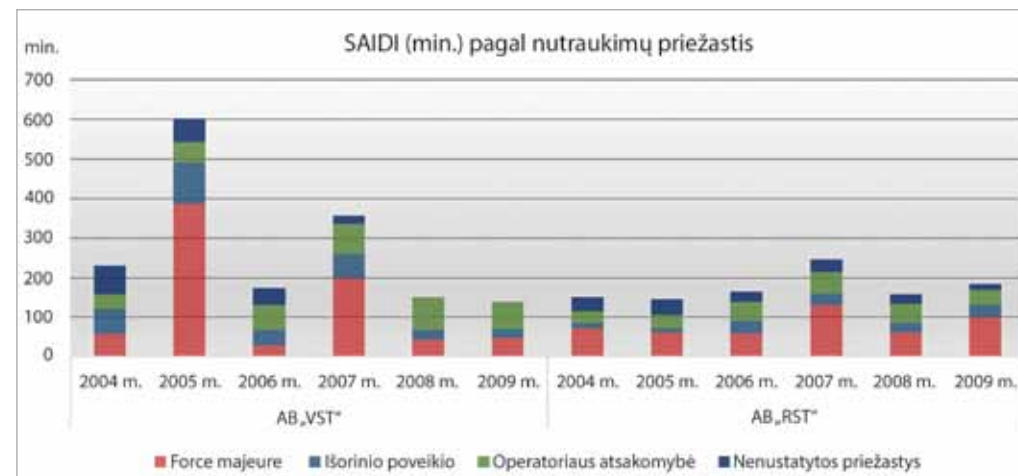
1-5 lentelė. Skirstomųjų tinklų neplanuotų ilgų (daugiau nei 3 min.) elektros energijos persiuntimo nutraukimų vidutinė trukmė vienam vartotojui SAIDI (min.) pagal nutraukimų priežastis 2004–2009 m.

	AB „VST“						AB „RST“					
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Force majeure	58	385	28	200	43	47	71	61	59	132	61	100
Išorinio poveikio	64	105	40	59	25	23	15	11	32	27	25	32
Operatoriaus atsakomybė	36	52	64	77	82	69	28	34	48	56	47	38
Nenustatytos priežastys	73	58	41	21	0	0	36	40	26	30	24	13
Iš viso	231	600	173	358	150	139	150	147	165	246	157	183

(Šaltinis: VKEKK)

Iš 1-5-oje lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad per 2004–2009 metus vidutinė neplanuotų ilgų elektros energijos persiuntimo nutraukimų vienam vartotojui trukmė vidutiniškai sudarė: AB „Rytų skirstomieji tinklai“ – 174,6 min., AB „VST“ – 275,2 min. Didžioji dalis nutraukimų įvyksta dėl „force majeure“ ir išorinio poveikio priežasčių ir, kaip taisyklė, dėl stichinių reiškinių. 2005 metais vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų trukmė (SAIDI) vienam AB „VST“ vartotojui siekė 600 minučių, AB „Rytų skirstomieji tinklai“ vartotojui – 147 minutes. Didžiausia dalis nutraukimų AB „VST“ skirstymo veiklos teritorijoje įvyko per 2005 m. I ketvirtį (455 minutės) dėl sausį per Lietuvą praūžusio uragano Ervino. Per kitus tris metų ketvirčius vidutinė

neplanuotų persiuntimo nutraukimų trukmė vienam AB „VST“ vartotojui buvo 145 minutės. Dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių įvykusių neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų vidutinė trukmė vienam vartotojui buvo 52 minutės (AB „VST“) ir 34 minutės (AB „Rytų skirstomieji tinklai“).

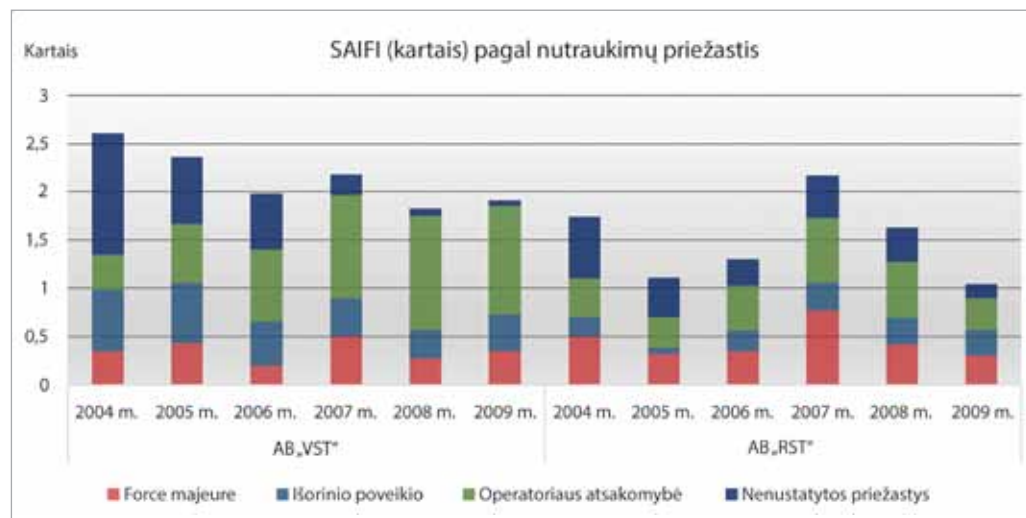

1-27 pav. Vidutinės neplanuotų ilgų elektros energijos nutraukimų trukmės vienam vartotojui (SAIDI, min.) pokyčiai pagal nutraukimų priežastis 2004–2009 metais

1-6 lentelė. Vidutinis neplanuotų ilgų elektros energijos persiuntimo nutraukimų dažnumas vienam vartotojui SAIFI (kartais) pagal nutraukimų priežastis 2004–2009 m.

	AB „VST“						AB „RST“					
	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Force majeure	0,35	0,43	0,20	0,50	0,27	0,35	0,50	0,32	0,35	0,77	0,42	0,30
Išorinio poveikio	0,63	0,63	0,45	0,40	0,30	0,38	0,20	0,07	0,21	0,29	0,27	0,27
Operatoriaus atsakomybė	0,37	0,61	0,75	1,06	1,18	1,13	0,40	0,31	0,47	0,67	0,58	0,33
Nenustatytos priežastys	1,25	0,69	0,58	0,22	0,08	0,05	0,64	0,41	0,27	0,44	0,36	0,14
Iš viso	2,60	2,36	1,98	2,18	1,83	1,91	1,74	1,11	1,30	2,17	1,63	1,04

(Šaltinis: VKEKK)

1-28 pav. Skirstomųjų tinklų neplanuotų ilgų (daugiau negu 3 min.) elektros energijos persiuntimo nutraukimų vidutinis dažnumas vienam vartotojui SAIFI (kartais) pagal nutraukimų priežastis 2004–2009 m.

Dėl operatoriaus atsakomybės elektros energijos persiuntimo nutraukimų vidutinio metinio dažnumo vienam vartotojui vidurkis buvo: AB „VST“ – 0,85 kartai/vartotojui, AB „RST“ – 0,46 kartai/vartotojui. VKEKK 2009 metams buvo nustatytas minimalus elektros energijos persiuntimo SAIDI lygis – 173 min./vartotojui, SAIFI – 2,21 kartas/vartotojui.

1995 m. sausį buvo įkurta Energetikos valstybinė inspekcija prie Energetikos ministerijos, jos viršininku buvo paskirtas didelę darbo energetikos sistemoje patirtį turintis buvęs Vilniaus elektrinių technikos direktorius dr. Vytautas Miškinis. Jo iniciatyva buvo pradėtas leisti periodinis leidinys „Energetikos priežiūra“, kuriame buvo spausdinami Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai ir kiti norminiai dokumentai, reglamentuojantys energetikos ūkio veiklą. Be to, šiame leidinyje buvo pateikiama išsami informacija ir statistiniai duomenys apie energetikos ūkyje įvykusias avarijas, sutrikimus, gedimus bei kitus įvykius. Pasinaudojant šiuo leidiniu parengta 1-7 lentelė, kurioje pateikti avarijų ir pirmo laipsnio sutrikimų, įvykusių perdavimo tinkle ir elektrinėse, duomenys 1995–2010 metais.

1-7 lentelė. Avarijos ir sutrikimai įvykę 1995–2010 m.

Avarijų ir sutrikimų pasiskirstymas pagal sektorius (vnt.)						
Metai	Elektros perdavimo tinklai		Elektrinės		Viso	
	Avarijos	I laipsnio sutrikimai	Avarijos	I laipsnio sutrikimai	Avarijos	I laipsnio sutrikimai
1995	0	3	0	4	0	7
1996	0	9	2	5	2	14
1997	0	7	0	6	0	13
1998	0	3	2	5	2	8
1999	0	2	1	6	1	8
2000	0	3	0	1	0	4
2001	0	3	0	6	0	9
Pasikeitus avarijų ir sutrikimų klasifikacijai						
Metai	Avarijos	Sutrikimai	Avarijos	Sutrikimai	Avarijos	Sutrikimai
2002	0	12	0	1	0	13
2003	0	8	1	4	1	12
2004	0	3	1	6	1	9
2005	0	4	0	2	0	6
2006	1	8	0	3	1	11
2007	2	6	0	1	2	7
2008	1	3	0	2	1	5
2009	0	4	0	2	0	6
2010	0	3	0	0	0	2

(Šaltinis: leidiniai „Energetikos priežiūra“)

TRUMPI AVARIJŲ IR SUTRIKIMŲ APRAŠYMAI

1995-10-24. 1-o laipsnio sutrikimas. Alytaus ET 330/110/10 kV transformatorių pastotėje esant normaliai 330 kV schemai sprogo 330 kV fazės „A“ srovės transformatorius. Priežastis – pagrindinės izoliacijos pramušimas ir įrenginio konstrukcijos defektai. Srovės transformatorius sugadintas neatstatomai. Elektros energijos vartotojai nebuvo atjungti.

1996-01-08. Avarija. Vilniaus T-3 dėl relinių apsaugų veikimo atsijungė energoblokai Nr. 1 ir Nr. 2. Energobloko Nr. 2 tikslios atsijungimo priežasties nustatyti nepavyko,

kadangi technologinėje apsaugų schemoje nėra įtaisų, fiksuojančių apsaugos poveikio pirminę priežastį. Energobloko Nr. 1 atsijungimo priežastis – dingus operatyvinei įtampai neveikė automatika. Aptarnaujantis personalas neužtikrino technologinių procesų valdymo sistemų darbingos būklės. Nepagaminta 877 MWh elektros energijos.

1996-04-22. 1-o laipsnio sutrikimas. Alytaus elektros tinklų 330/110/10 kV transformatorių pastotėje, paveikus diferencinei apsaugai, atsijungė autotransformatorius AT-2. Priežastis – pažeista 110 kV AT-2 įtampos reguliavimo apvija – įrenginių senėjimas.

1996-07-07. Avarija. Kauno elektrinėje, 110/6 kV transformatoriaus schemoje, per klaidą operatyvinis personalas įjungė žeminimo peilius į įtampą turinčias dalis. Buvo užgesintos kelios 110 kV pastotės Kauno mieste. Nutrūko technologinis procesas Kėdainių chemijos kombinate, Kauno pluošte, sustojo KHE G-6. Neteisingai veikė relinės apsaugos automatika. Buvo nepatiekta 12,5 MWh elektros energijos ir 3057 MWh šilumos energijos.

1996-07-26. 1-o laipsnio sutrikimas. Panevėžio ET Rokiškio 110/35/10 kV TP, 10 kV F 1100 sprogo alyvinio jungtuvo du bakeliai. Klaidingai veikė transformatoriaus T-1 dujų apsauga. Priežastis – įrenginių konstrukcijų trūkumai ir defektai. Nepatiekta 6,5 MWh šilumos energijos.

1996-08-10. 1-o laipsnio sutrikimas. Vilniaus ET 330/110/10 kV TP Neris, įvykus suspausto oro nutekėjimui agregatinėje spintoje dėl neteisingų operatyvinio personalo veiksmų, buvo atjungtas OJ „Verkiai“. Operatyvinio personalo klaida.

1997-03-24. 1-o laipsnio sutrikimas. Lietuvos elektrinėje 330 kV ASĮ dėl izoliacijos senėjimo sprogas srovės transformatoriui ir paveikus I šynų sistemos dif. apsaugai buvo atjungtas blokas B-1.

1997-04-01. 1-o laipsnio sutrikimas. Klaipėdos ET 110/10 kV, transformatorių pastotėje „Sendvaris“ įvykus perdengimui 10 kV įvadinio alyvinio jungtuvo T-12 narvelyje, buvo pagesinta pastotė. Priežastis – 10 kV pereinamojo izoliatoriaus defektas. Nepatiekta 9,47 MWh elektros energijos.

1997-05-08. 1-o laipsnio sutrikimas. Vilniaus 330/110/10 kV pastotėje orinio jungtuvo TL-300 remonto metu dėl klaidingų operatyvinio-remontinio personalo veiksmų buvo įjungta skyriklio TL-300-1 fazė „B“ į žemintas šynas, įvyko trumpas jungimas su „žeme“. Dėl to įvyko eilė atsijungimų 330 ir 110 kV elektros tinkle.

1997-07-22. 1-o laipsnio sutrikimas. Šiaulių ET „Rekyvos“ 110/35/10 kV transformatorių pastotėje, įvykus trumpam jungimui 10 kV narvelyje Nr. 13, nesuveikus apsaugoms, neatstatomai sudegė 10 vnt. 10 kV narvelių ir buvo pažeistas transformatorius. Nepatiekta 23,5 MWh elektros energijos.

1998-04-29. 1-o laipsnio sutrikimas. Vilniaus 330/110/10 kV pastotėje po šyninio skyriklio AT-101-1 remonto atstatant schemą dėl operatyvinio personalo kaltės buvo

įjungta įtampa į 110 kV žemintas šynas. Įvykus trumpam jungimui buvo pagesinta eilė vartotojų. Nepatiekta 1400 kWh elektros energijos.

1998-05-21. 1-o laipsnio sutrikimas. Vilniaus ET, 110 kV ETL TE-2–Vilkpėdė, skrisdamas oro balionas kupolu užkliudė 110 kV linijos laidus, įvyko trumpas jungimas tarp fazių A ir B, suveikus apsaugoms linija buvo atjungta. Balionu skridę žmonės nenukentėjo.

1998-09-27–30. Avarija. Lietuvos energetikos sistemoje pažemėjo dažnis iki 49,27 Hz. 1998-09-29 12 val. 25 min. dažnis buvo virš 49,5 Hz, atsistatė 1998-09-30 21 val. 05 min. Vartotojai buvo maitinami iš elektros tinklo pažemintu dažniu. Pagal operatyvinį DC Baltija pranešimą, dažnio pažemėjimas Vieningoje energetikos sistemoje įvyko dėl galios deficito Rusijos energetikos sistemoje. Baltijos energetikos sistemų Techninis komitetas nustatė techninio atsidalinimo nuo Vieningos energetikos sistemos kriterijus.

1998-10-09. Avarija. Kauno elektrinės katilo Nr. 3 kūrimo metu kūrykloje susidarė degių dujų ir oro sprogstamas mišinys. Uždarinėjant antro degiklio rankinę darbinę sklenę kūrykloje nuo įkaitusių degiklių ambrazūros paviršių sprogo dujų oro mišinys. Buvo deformuoti kūryklos ekranai ir skersinės sijos, plyšo pelekai kūryklos kampuose, stipriai sugadinti kiti įrenginiai. Avarija įvyko dėl operatyvinio ir techninio personalo kaltės.

1999-05-27. 1-o laipsnio sutrikimas. Panevėžio 330/110/10 kV pastotėje vykdant 330 kV linijos L-317 atjungimą VDT dispečeris davė klaidingą komandą Panevėžio CDT dispečeriui, o pastarasis, neįsitikinęs komandos teisingumu, perdavė komandą Panevėžio pastotės budinčiajam ją vykdyti ir buvo užgesintas Panevėžio mazgas. Buvo atjungti vartotojai. Suveikus ARĮ, įtampa buvo įjungta į 110 kV šynas, tačiau dėl žemo įtampos lygio veikiant nukrovimo automatikai įtampa vėl buvo atjungta. Nepatiekta 0,245 MWh elektros energijos.

1999-10-14. Avarija. Kauno elektrinėje paveikus diferencinei ir dujinei apsaugoms atsijungė blokinis transformatorius T-1. Transformatoriuje, įvykus trumpam jungimui, dėl dinaminio jėgų poveikio buvo deformuotos 6 kV jungiamosios šynos. Padidėjęs spaudimas transformatoriuje pažeidė viršutinio dangčio suvirinimo siūlę, viršutinėje bako dalyje atsivėrė angos, per jas ir apsauginį vamzdį išmesta alyva užsidegė. Priežastis – transformatoriaus viršutinėje dalyje esančiame kompensatoriuje (kompensatorius sudarytas iš 28 vnt. galuose sulituotų 340×100 mm 0,2 mm storio plokštelių, pagamintų iš vario M-1) atitrūkus kraštinei plokštei ir jai prisilietus prie fazės B kontaktinio sujungimo įvyko trumpas jungimas. Įrenginių defektai.

2004-01-23. Avarija. Lietuvos elektrinė, energoblokas Nr. 1. Savo reikmių transformatoriaus 21 T atšakų perjungiklio kontaktoriuje K-2 (dešinys kontaktorius) nulūžus kontaktorių su perjungikliu jungiančio strypo galūnei, skirtai lankščios jungties tvirtinimui, įvyko trumpas jungimas tarp fazių A ir C. Dėl trumpojo jungimo atšakų perjungiklio

kontaktorių skyriuje staiga susidarė spaudimas, kuris nuplėšė kontaktorių dėžės dangtį ir pralaužė tekstilinę pertvarą į transformatoriaus baką. Iš dėžės išsiveržusios dujos sudegė vienu pliūpsniu, o išbėgusi ant žemės alyva užsidegė. Atvykus Elektrėnų PGT komandos ugniagesiams gaisras buvo likviduotas labai greitai. Paveikus bloko diferencinei, blokinių transformatoriaus 1T ir savų reikmių transformatoriaus 21T diferencinėms apsaugoms bei 21T dujiniai apsaugai buvo atjungtas energoblokas Nr. 1. Avarijos priežastis – medžiagų senėjimas. Buvo nepagaminta 471 MWh elektros energijos.

2004-08-04. Sutrikimas. 330/110/10 kV TP „Jonava“. Rangovo personalas, atliekantis metalo konstrukcijų dažymo darbus 110 kV atviroje skirstykloje, savavališkai valdė 110 kV įžeminimo peilius ir paliko juos tarpinėje padėtyje priartėjusius prie srovinių dalių. Baigus darbus, vykdant perjungimus operatyvinis personalas nepastebėjo, kad įžeminimo peiliai buvo priartėję prie srovinių dalių, todėl įjungiant skyriklio fazę įvyko trumpasis jungimas. Suveikus apsaugoms atsijungė 110 kV šynos, prie kurių tuo metu buvo prijungtos 6 oro linijos, 6 min. buvo pagesinti vartotojai. Nepatiekta 1000 kWh elektros energijos. Operatyvinio personalo klaida.

2006-08-09. Avarija. AB „Lietuvos energija“ Kauno regiono Vilijampolės 110/10 kV TP užsidegė galios transformatorius T-2. Užgesinus gaisrą buvo rastas žmogaus kūnas, kuris neleistinai priartėjo prie transformatoriaus 110 kV įvado ir sukėlė avariją. Buvo nepatiekta 9790 kWh elektros energijos.

2007-01-11. Avarija. 330/110/10 kV Vilniaus TP vėjo gūsis nulaužė stipriai korozijos paveiktą žaibolaidį, kuris nukrito ant autotransformatoriaus AT-2 10 kV šynų tilto, įvyko trumpas jungimas ir nuo susidariusio mechaninio smūgio buvo pažeistos autotransformatoriaus AT-2 330 110 kV apvijos, įvyko vidinis trumpasis jungimas. Priežastis – įrenginių eksploatavimo norminių reikalavimų nevykdymas, stichinių reiškinių poveikis.

2008-06-16. Avarija. 110 kV linijoje Mažeikių elektrinė–Varduva dėl žaibo iškrovos diferencinė apsauga atjungė linijos jungtuvus. AKĮ metu Mažeikių elektrinės skirstykloje sprogo linijos Varduva 2B fazės ryšio kondensatorius, įvyko B fazės trumpas jungimas, kuris perėjo į trifazį ir, suveikus apsaugoms, buvo pagesintos 110 kV šynos. Mažeikių elektrinėje savų reikmių sekcijoje dingo įtampa, dėl to išsijungė katilo maitinimo siurblys ir nuo apsaugų veikimo buvo atjungtas generatorius. Elektrinė neteko įtampos. Turbinų skyriuje dingus įtampai išsijungė visi siurbliai, turbina sustabdyta atkirtos vožtuvo raktu iš valdymo pulto. Operatyviniam personalui neįjungus nuolatinės srovės alyvos avarinio siurblio buvo nutrauktas alyvos tiekimas į garo turbinos ir generatoriaus guolius, todėl buvo sugadinti turbogeneratoriaus guoliai. Sutrikus elektros energijos tiekimui naftos perdirbimo gamyklai buvo nutrauktas gamybos procesas. Priežastys – operatyvinių darbuotojų klaida, įrenginių projektavimo klaidos, nenumatytų procesų atsiradimas (viršnorminiai komutaciniai ir atmosferiniai antiįtampiai), stichinių reiškinių povei-

kis. Nepatiekta 37 MWh elektros energijos, 272 MWh šilumos energijos, neperdirbta 40937 tonų naftos. Nepagaminta 14000 MWh elektros energijos.

Lietuvos elektros energetikos ūkiui nemažai žalos pridaro gamtos stichijos – audros, smarkūs vėjai, apledėjimai, šlapdrības ir kiti reiškiniai, kurie sukelia masinius gedimus elektros tinkluose ir sutrikdo elektros energijos tiekimą vartotojams. Dėl gamtos stichijos reiškinių didžiausius nuostolius patiria elektros skirstomieji tinklai. Keletas iš jų:

2002 sausio 28–30 d. dėl stipraus vėjo (vėjo greitis siekė 32 m/s) įvyko 0,38–35 kV įtampos elektros linijų ir įrenginių masinis išsijungimas. Dėl vėjo laužomų ir raunamų medžių virtimo ant linijų buvo nutraukti linijų laidai, nulaužtos atramos, pažeisti izoliatoriai, sugadinti transformatoriai ir kiti įrenginiai. Buvo atsijungę apie 400 10 kV elektros linijų, virš 4000 10 kV transformatorinių, pagesinta kelios dešimtys tūkstančių vartotojų. Analogiški atsijungimai įvyko 2004 m. sausio 2 d. (atjungtos 1104 10/04 kV transformatorinės, atjungta apie 22000 vartotojų), 2005 m. sausio 8–10 dienomis (atjungtos 22 35–110/10 kV transformatorių pastotės, 5621 10/04 kV transformatorinės, nulaužtos atramos, nutrauktas elektros energijos tiekimas daugiau nei 110000 vartotojų), 2007 m. sausio 11 d. (atsijungė virš 15700 10/0,4 kV transformatorinių, nulaužta virš 320 vnt. 10–0,4 kV atramų, nutraukta 35–0,4 kV linijų laidų virš 1000 vietų, pagesinta virš 166190 elektros energijos vartotojų). Tai tik keletas masinių elektros tinklų įrenginių sugadinimų.

Dar vienas pavyzdys, kuomet dėl elektros energetikos sistemos įrenginių eksploatacijos trūkumų bei operatyvinio personalo klaidingų veiksmų įvyksta stambios avarijos. Viena iš jų įvykusi Maskvos energetikos sistemoje 2005 m.

„Avarija prasidėjo 2005 m. gegužės 24 d. 21 val. 17 min., kai sprogo 110 kV įtampos srovės transformatoriui išsijungė 500 kV įtampos „Čagino“ transformatorių pastotė. Srovės transformatoriaus skeveldros sudaužė kabamuosius izoliatorius ir sugadino orinių jungtuvų oro tiekimo sistemą. Dėl šių priežasčių išsijungė 220 kV įtampos „Kapotnios“ transformatorių pastotė, iš kurios elektra tiekama keletui Maskvos miesto rajonų, tarp jų ir Maskvos naftos perdirbimo gamyklai.

2005 m. gegužės 24 d. 22 val. „Čagino“ transformatorių pastotė buvo įjungta, bet mažesne apkrova. „Očakovo“ transformatorių pastotės įrenginiai pradėjo veikti ribinės apkrovos režimu, tačiau kitą dieną (rytinės maksimalios apkrovos metu) atsijungė keturios 220 kV įtampos elektros perdavimo linijos iš „Očakovo“ transformatorių pastotės. 110 kV įtampos tinkle įtampa sumažėjo iki 90 kV, pradėjo atsijunginėti elektrinės, dar kartą atsijungė 500 kV įtampos „Čagino“ transformatorių pastotė ir 45 miesto bei srities 220 kV ir 110 kV įtampos transformatorių pastotės. Elektros energijos vartojamoji galia sumažėjo daugiau kaip 7000 MW, tai tris kartus daugiau, nei visa Lietuvoje naudojama galia. Toliau avarija persimetė į Tulos energetinę sistemą, atsijungė „Aleksinskaja“, „Jefremovskaja“ ir kt. elektrinės. Tulos ir Kalugos energetikos sistemos atsiskyrė ir pradėjo veikti atskirai.

Maskvoje iš dalies sustojo metro traukinių eismas. Iš užblokuotų traukinių buvo evakuota apie 20 tūkstančių žmonių. Be elektros energijos liko trečdalis Maskvos miesto ir 24 Maskvos srities miestai: sutriko visuomeninio transporto eismas, sustojo daugiaaukščių namų liftais. Avarijos padarinius pajuto kiekvienas Maskvos ir jos apylinkių gyventojas.

Avarijos nuostoliai įvertinti daugiau nei 700 milijardų rublių (~ 70 mlrd. Lt). Pagrindinės avarijos priežastys – susidėvėję elektros įrenginiai ir neprofesionalūs elektrotechninio personalo veiksmai, dėl kurių buvo išjungti atskiri Maskvos energetikos sistemos padaliniai. Daug kritikos iš aukščiausių valdžios institucijų susilaukė Rusijoje vykdoma energetikos reforma, siekimas bet kokiomis priemonėmis didinti pelną, neskiriant pakankamai lėšų įrenginių remontui ir jų atnaujinimui.“ („Energetikos priežiūra“, leidinys Nr. 61).

DISPEČERINIO CENTRO PERSONALAS

Vyriausioje dispečerinėje tarnyboje (Dispečeriniame centre) per visą laikotarpį sėkmingai dirbo ir dirba patyrę aukštos kvalifikacijos specialistai, turintys aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą. Jie periodiškai kas keletą metų tobulina savo kvalifikaciją tobulinimo kursuose, dalyvauja mokymuose skirtuose profesinių-techninių/technolo-

1-29 pav. Vyriausiosios dispečerinės tarnybos darbuotojai 1990 m.
(Šaltinis: privačios nuotraukos)

1-30 pav. 1990-10-20 Lietuvos energetikos sistemos dispečerinių tarnybų viršiniųjų pasitarimo dalyviai (Šaltinis: privačios nuotraukos)

1-31 pav. Dispečerinio centro darbuotojai ir DC „Baltija“ vadovai 2005 m.
(Šaltinis: privačios nuotraukos)

ginių kompetencijų palaikymui ir atnaujinimui modernizuojant įrenginius, keičiantis technologijoms ir pan. Dispečerinio personalo kaita nedidelė, didžioji dalis būdiniųjų dispečerių dirba daugelį metų. Jų patirtis elektros energetikos srityje, dalykinė kompetencija, teorinės žinios užtikrina patikimą operatyvinių elektros energetikos ūkio valdymą.

2008 metų duomenimis Dispečeriniame centre dirbo 28 darbuotojai, visi turintys aukštąjį išsilavinimą: 2 iš jų mokslo daktarai, 24 magistras ir 2 bakalaurai.

Dispečerinio centro specialistai pastoviai dalyvavo daugelyje tarptautinių organizacijų, dirbdami įvairiose darbo grupėse. Keletas iš jų:

- ETSO (*European Transmission System Operators Organisation*) dalyvauja nagrinėjant elektros energijos tranzito, tarp sisteminių pjūvių pralaidumo valdymo, IT platformų kūrimo koordinavimo, balanso valdymo ir kitus klausimus;

- BALTSO (*Baltic Transmission System Operators*) dalyvauja sprendžiant lygiagretaus Baltijos šalių energetikos sistemų darbo koordinavimo klausimus;

- ENTSO-E (*European Network of Transmission System Operators for Electricity*) dalyvauja nagrinėjant energetikos sistemų valdymo ir kt. klausimus.

1-32 pav. Dispečerinio centro, Perdavimo tinklo skyrių CDT ir DC „Baltija“ vadovai 2005 m.
(Šaltinis: privačios nuotraukos)

1-33 pav. Dispečerinio centro darbuotojai 2010 m.
(Šaltinis: privačios nuotraukos)

- BRELL (Baltarusijos, Rusijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos elektros žiedas) nuolat dalyvauja techninių lygiagretaus darbo koordinavimo klausimų komitete.

Dispečerinis centras arba sistemos valdymo centras – tai perdavimo tinklų operatoriaus „Litgrid“ struktūrinis padalinys, užtikrinantis stabilų ir saugų šalies energetikos sistemos darbo režimo palaikymą, patikimą ir kokybišką elektros energijos perdavimą, sutrikimų bei avarijų likvidavimą bei jų lokalizavimą, sistemos darbo režimo atkūrimą bei kitų funkcijų vykdymą. Šiam padalinii vadovauti atrenkami ir skiriami kompetentingi, labai aukštą kvalifikaciją ir nemažą darbo patirtį energetikos veiklos srityje turintys specialistai, dauguma iš jų turintys mokslų daktaro ar magistro mokslinius laipsnius.

1990–2020 metais Vyriausiosios dispečerinės tarnybos (Dispečerinio centro, Energetikos sistemos valdymo centro) vadovais dirbo:

Juozas Martusevičius, Augustinas Stanislovas Kisielius, dr. Ramūnas Bikulčius, Jan Balinski, MSc. Dainis Virbickas, Giedrius Radvila, Gintautas Monkevičius.

Juozas Martusevičius – 1957–1993 m. Vyriausiosios dispečerinės tarnybos viršininkas. Juozas Martusevičius 36 metus vadovavo Vyriausiajai dispečerių tarnybai, buvo vienas iš pagrindinių energetikos sistemos operatyvinio valdymo struktūros kūrėjų, puikus energetikos sistemos dispečerinio valdymo žinovas, keturių knygų „Lietuvos energetika“ bendraautoris ir išleidimo iniciatorius. Aktyvus B. Balzukevičiaus skulptūros „Elektra“ atstatymo ant Vilniaus elektrinės pastato dalyvis ir organizatorius.

Juozas Martusevičius (pirmoje eilėje ketvirtas iš kairės) kartu su perdavimo tinklo skyrių ir DC vadovais

Augustinas Stanislovas Kisielius – inžinierius elektrikas, nuo 1969 m. dirbo Energetikos ūkio valdyboje. **1977 m. paskirtas Vyriausiosios dispečerinės tarnybos viršininko pavaduotoju, 1993 m. – tarnybos viršininku,** po ketverių metų iki 2000 m. tęsė darbą vadovaujančio inžinieriaus pareigose.

Dr. Ramūnas Bikulčius – inžinierius elektrikas. Nuo 1990 m. dirbo Vyriausiojoje gamybinėje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje, Vyriausiojoje dispečerinėje tarnyboje inžinieriumi, nuo 1993 m. – tarnybos viršininko pavaduotoju. 1995–1997 m. – VĮ „Energetikos agentūra“ direktoriaus pavaduotoju, **1997–2002 m. – AB „Lietuvos energija“ Vyriausiosios dispečerinės tarnybos viršininku, 2002–2009 m. – Dispečerinio centro direktoriumi.** 2005 m. Kauno technologijos universitete apgynė technologijos mokslo krypties disertaciją „Elektros energijos gamybos valdymas restruktūrizuotose elektros energetikos sistemoje“. 2009–2014 m. dirbo Europos elektros perdavimo sistemų operatorių asociacijoje (ENTSO-E) Briuselyje vyresniuoju patarėju elektros sistemų valdymo klausimais. Grįžęs į Lietuvą nuo 2014 m. dirba „Litgrid“ Strategijos ir tyrimų skyriaus vadovu.

Jan Balinski – inžinierius elektrikas. Lietuvos energetikos sistemoje dirbo nuo 1964 m. 1979 m. paskirtas Lietuvos elektrinės direktoriaus pavaduotoju, 1987 m. skiriamas Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos viršininko pavaduotoju, 1988 m. – direktoriaus pavaduotoju. **Nuo 1996 m. dirbo AB „Lietuvos energija“ dispečeriniame centre, 2001–2002 m. ėjo Dispečerinio centro direktoriaus pareigas.**

MSc. Daivis Virbickas – elektros sistemų inžinierius ir vadybininkas. Nuo 2000 m. dirbo AB „Lietuvos energija“ Vyriausiojoje dispečerinėje tarnyboje inžinieriumi, skyriaus vadovu, nuo **2008–2010 m. – Energetikos sistemos valdymo departamento direktoriumi,** 2010–2011 m. – Litgrid AB technikos direktoriumi, 2011–2013 m. – Šveicarijos energetikos holdingo Alpiq SE Baltijos šalių komercijos direktoriumi, **2013–2020 m. – Litgrid AB generaliniu direktoriumi ir valdybos pirmininku.** Taip pat, lygiagrečiai pagrindinėms pareigoms, **2008–2009 m. dirbo energetikos holdingo LEO LT stebėtojų tarybos nariu,** 2008–2016 m. – bendros Lietuvos-Lenkijos įmonės LitPol Link Sp.z.o.o

stebėtojų tarybos nariu ir vicepirmininku, 2010–2013 m. – Lietuvos energetikos instituto Mokslo tarybos nariu, 2019–2020 m. – Europos elektros perdavimo sistemų operatorių ENTSO-E valdybos nariu, 2016–2020 m. – Europos Komisijos energetikos ekspertų grupės nariu.

Šiuo metu dirba investicijų ir verslo valdymo konsultantu Europos energetikos sityje.

Giedrius Radvila – elektros sistemų inžinierius, magistras. 1998 m. pradėjo dirbti AB „Lietuvos energija“ Vyriausiojoje dispečerinėje tarnyboje inžinieriumi, nuo 2001 m. – Dispečerinio centro operatyvinio planavimo sektoriaus vadovu, 2005–2009 m. vadovavo elektros prekybos skyriui bei dirbo rinkos plėtros vadovu. Įkūrus 2010 metais perdavimo sistemos operatorių LITGRID AB, buvo atsakingas už sisteminių paslaugų ir rinkos plėtros veiklą bei operatoriaus paslaugų susitarimus su tinklų naudotojais bei kitų šalių operatoriais. **2011–2021 m. laikotarpiu, 10 metų,**

vadovavo Sistemos valdymo departamentui, kurio sudėtyje buvo Nacionalinis sistemos valdymo centras. Šiuo metu dirba akcinėje bendrovėje „Ignitis gamyba“ ir vysto sisteminių paslaugų sritį, susijusią su pasirengimu sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais, inicijuoja automatizuotus generacijos valdymo sprendimus bei dalyvauja Kruonio HAE naujo 5 hidroagregato statybos projekte.

Gintautas Monkevičius – inžinierius elektrikas. 1989 m. pradėjo dirbti Kruonio hidroakumuliacinėje elektrinėje būdinčiu elektromonteriu. 1993–1998 m. dirbo elektros įrangos prekybos versle. Nuo 1998 m. dirbo Kauno elektros tinklų Kauno 330 TP būdinčiuoju, nuo 2002 m. – Kauno centrinės dispečerinės tarnybos dispečeriu, nuo 2005 m. – Kauno CDT viršininko pavaduotoju, nuo 2006 m. – Kauno CDT viršininku, nuo **2008 m. – AB „Lietuvos energija“ Dispečerinio centro vadovu, nuo 2010 m. – Litgrid AB Sistemos valdymo centro vadovu, šias pareigas eina ligi šiol.**

AKCINĖS BENDROVĖS „LITGRID“ ĮKŪRIMAS IR VEIKLA BEI PLĖTRA 2010–2020 M.

AB „Lietuvos energija“, atsižvelgdama į 2009 m. liepos 13 d. patvirtintą Europos Parlamento Tarybos Direktyvą dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, 2009 m. spalio 9 d. įsteigė antrinę įmonę LITGRID UAB, kuri 2010 m. birželio 30 d. vienintelio akcininko sprendimu buvo pertvarkyta į akcinę bendrovę. 2009 spalio 22 d. bendrovė buvo įregistruota Juridinių asmenų registre. 2009 m. gruodžio 28 d. LITGRID AB suteikta elektros perdavimo veiklos licencija ir nuo 2010 m. sausio 1 d. bendrovė iš AB „Lietuvos energija“ perėmė ir vykdė elektros perdavimo sistemos operatoriaus funkciją.

LITGRID AB valdyba 2010 m. kovo 1 d. bendrovei nustatė šiuos tikslus:

- Parengti perdavimo sistemą sinchroniniam darbui Baltijos šalims prisijungiant prie kontinentinės Europos tinklų (CE – Continental Europe) – ilgalaikis tikslas.

- Parengti bendrovę dirbti savarankiškai pagal ES III energetikos paketo reikalavimus – 2010 metų tikslas.

- Įgyvendinti NPS BEMIP plėtros II etapo pirmąją dalį: pasirengti (teisinės-reguliacinės aplinkos paruošimas) veiklai Baltijos valstybių elektros rinkoje – 2010 metų tikslas.

BEMIP – tai iniciatyvinis Europos Komisijos projektas, skirtas Baltijos valstybių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – energijos rinkų integravimui į Europos Sąjungos vidaus energijos rinką. Šis projektas įsteigtas 2009 m. birželio 17 d., kuomet Europos Komisijos prezidentas ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono valstybių (Danijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Švedijos, Suomijos ir Lenkijos) atstovai pasirašė memorandumą dėl Baltijos energijos rinkos jungčių plano (Baltic Energy Market Interconnection Plan, BEMIP). Pagrindinis BEMIP tikslas – sukurti tinkamai veikiančią ir integruotą energijos rinką bei būtinają energetikos infrastruktūrą, taip pat pasiekti, kad ši sukurta Baltijos jūros regiono energijos rinka būtų konkurencinga, tvari ir saugi.

Siekiant sukurti laisvą Lietuvos elektros rinką, 2009 m. gruodžio 4 d. LITGRID AB įsteigė antrinę bendrovę BALTPPOOL UAB, kuriai buvo suteikta licencija užsiimti rinkos operatoriaus veikla. Lietuvos elektros rinkos veikla buvo organizuojama pagal „Nord Pool Spot“ rinkos, veikiančios Šiaurės Europos valstybėse, principus.

2010 m. gegužės 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė elektros energetikos įstatymo pakeitimo koncepcijai, kuria yra įgyvendinamas ES trečiasis energetikos paketas. Buvo nuspresta nuo akcinės bendrovės „Lietuvos energija“ atskirti elektros perdavimo tinklus, perdavimo sistemos operatorių LITGRID AB ir rinkos operatorių BALT POOL UAB, kurie Lietuvos valstybės bus kontroliuojami tiesiogiai. Įgyvendinant vyriausybės nutarimą, 2010 m. spalio 28 d. įvykusiame AB „Lietuvos energija“ neeiliniame visuotinia-

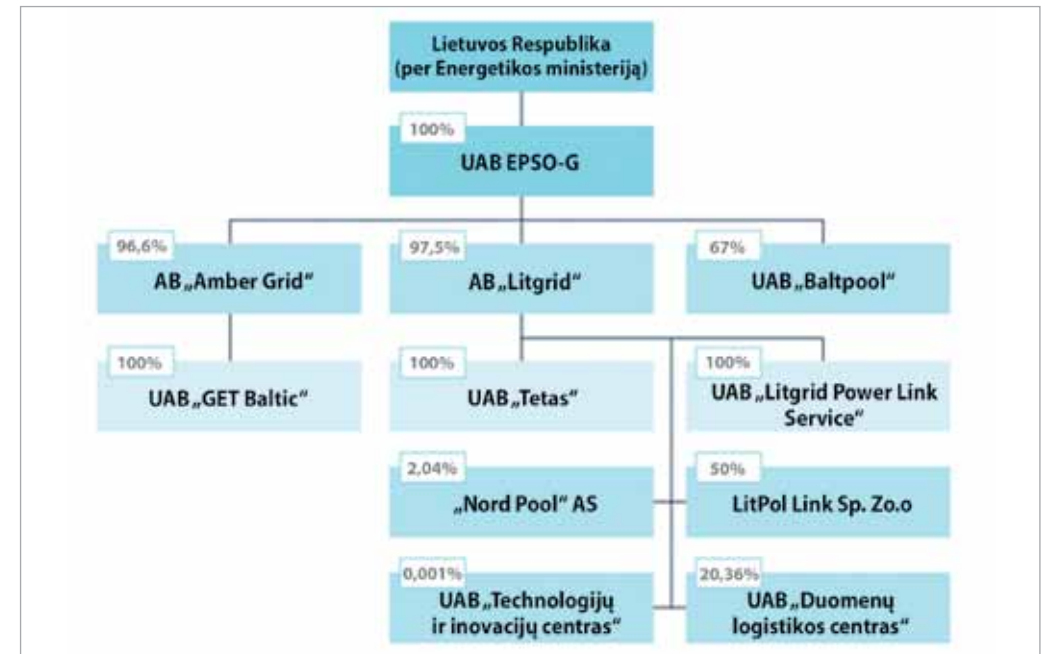
me akcininkų susirinkime buvo priimtas sprendimas nuo AB „Lietuvos energija“, kuri po atskyrimo tęs savo veiklą, atskirti jos veiklos dalį, apimančią perdavimo sistemos operatoriaus veiklą, elektros rinkos operatoriaus veiklą ir dalį su perdavimo sistemos operatoriaus vykdoma veikla susijusių informacinių technologijų bei kitos elektros energetikos veiklos. Šiai atskiriamai veiklos daliai priskirtų turto teisių bei pareigų pagrindu sukurti vieną tos pačios teisinės formos naują bendrovę LITGRID turtas AB, kuri po atskyrimo vykdys jai perduotą veiklą. Vadovaujantis atskyrimo sąlygomis 2010 m. gruodžio 1 d. buvo pasirašytas perdavimo-priėmimo aktas. LITGRID AB vieninteliu akcininku, valdančiu 100 proc. bendrovės akcijų, tapo LITGRID turtas AB. Bendrovės valdybos nariais nuo 2010-10-28 buvo patvirtinti: Valdybos pirmininkas Romas Švedas, valdybos nariai Violeta Greičiuvienė, Renatas Šumskis, Vidmantas Grušas ir nuo 2010-12-08 – Virgilijus Poderys. Generalinis direktorius: Vidmantas Grušas nuo 2010-11-05 iki 2010-12-07, Virgilijus Poderys nuo 2010-12-08. 2011 m. sausio 1 d. LITGRID turtas AB neeiliniame visuotiniame akcininkų susirinkime buvo nuspręsta reorganizuoti LITGRID turtas AB ir LITGRID AB prijungimo būdu ir buvo patvirtintos reorganizavimo sąlygos. Vadovaujantis šiuo sprendimu buvo pasirašytas perdavimo-priėmimo aktas tarp LITGRID AB ir LITGRID turtas AB. 2011 m. kovo 14 d. juridinių asmenų registre buvo įregistruota nauja bendrovės LITGRID AB įstatų redakcija. Bendrovės LITGRID turtas AB pavadinimas buvo pakeistas į LITGRID AB. Taigi tokiu neįprastu būdu buvo įsteigta bendrovė LITGRID AB.

Naujai įsteigtos bendrovės veiklos tikslai – savo kompetencijos ribose užtikrinti elektros energetikos sistemos stabilumą ir patikimumą Lietuvos Respublikos teritorijoje, sudaryti objektyvias ir nediskriminuojančias naudojimo perdavimo tinklais sąlygas, valdyti, naudoti ir disponuoti elektros energijos perdavimo sistemos turta ir jo priklausinius, valdyti elektros energijos rinkos operatoriaus funkcijas atliekančias ir veiklą vykdančias įmones bei įmones, kurioms priklauso tarpsteminės elektros jungtys su kitomis valstybėmis ar kurios jas vysto, valdo, naudoja ar jomis disponuoja. Bendrovės ilgalaikiai strateginiai tikslai siekiant nacionalinės energetinės nepriklausomybės buvo: įgyvendinti technines priemones, reikalingas Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimui su kontinentinės Europos tinklais darbui sinchroniniu režimu; sujungti Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemą su Lenkijos Respublikos ir Švedijos Karalystės elektros energetikos sistemomis; integruotis į Šiaurės Europos šalių ir kontinentinės Europos elektros rinkas. Bendrovės pagrindinė veikla – elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus veikla ir kita elektros energetikos veikla, kiek ji neprieštarauja elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus veiklai.

2012 m. birželio 30 d. „Litgrid“ įmonių grupę sudarė LITGRID AB, BALTPPOOL UAB ir UAB „Tetas“. LITGRID AB valdoma akcijų dalis BALTPPOOL UAB sudarė 67 proc., UAB „Tetas“ – 61,13 proc., taip pat „LitPol Link“ – 50 proc., UAB „Elektros tinklo paslaugos“ – 28,87 proc., UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ – 20,36 proc.

2012 m. liepos 25 d., įgyvendinant Lietuvos Respublikai iš Europos Sąjungos teisės kylančius privalomus III energetinio paketo reikalavimus dėl energijos gamybos ir skirstymo bei perdavimo veiklų atskyrimo, buvo įsteigta energijos perdavimo ir mainų įmonių grupės valdymo bendrovė EPSO-G. Iš pradžių bendrovė veikė kaip finansinis holdingas, kurio pagrindinė funkcija buvo konsoliduoti grupės įmonių finansinius rezultatus. Vėliau, atsižvelgiant į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) bei Pasaulio banko parengtus korporatyvinio valdymo valstybės valdomose įmonėse principus bei rekomendacijas, LR Vyriausybės bei tiesioginio akcijų valdytojo (LR energetikos ministerijos) sprendimais 2015–2016 m. nutarta iš esmės pertvarkyti EPSO-G į aktyvią valdymo bendrovę, kuri tiesiogiai dalyvauja patronuojamų bendrovių valdyme, vykdo jų veiklos priežiūrą bei kontrolę, atlieka kitas savarankiškas su grupės integruotu valdymu susijusias funkcijas.

Vadovaujantis LR Vyriausybės ir LR energetikos ministerijos sprendimais, 2015 m. rugsėjo 7 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-212 buvo patvirtintos „Valstybės valdomų energetikos sektoriaus įmonių grupės korporatyvinio valdymo gairės“, kurios įtvirtino naują grupės korporatyvinio valdymo modelį bei pagrindines funkcijas.

2-1 pav. „Litgrid“ – UAB EPSO-G grupės įmonė, 2016 m. (Šaltinis: „Litgrid“)

„Litgrid“ toliau tęsia Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriaus ir rinkos operatoriaus veiklą, atsako už sistemoje suvartojamos ir pagaminamos elektros energijos balanso palaikymą ir patikimą elektros energijos perdavimą bei vykdo strateginius Lietuvos elektros energetikos projektus, susietus su energetikos sistemos integracija į Europos elektros infrastruktūrą ir bendrą elektros rinką.

2-1 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos elektros energetikos sistemos rodikliai 2011–2020 m.

Metai		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bendras elektros energijos suvartojimas	TWh	10,4	10,61	10,57	10,72	10,86	11,43	11,73	12,12	12,15	12,0
Didžiausia sistemos pareikalaujama galia	MW	1715	1859	1810	1834	1748	1979	1896	1999	2032	1939
Elektrinių įrengtoji galia	MW	4021	4253	4296	4300	4157	3590	3666	3684	3699	3808
Šiluminės elektrinės (E):	MW	2758	2887	2827	2816	2510	1850	1911*	1915*	1914*	1914*
Lietuvos E	MW	1800	1955	1955	1955	1645	1045	1045*	1045*	1045*	1045*
Vilniaus E3	MW	360	372	360	360	360	360	360*	360*	360*	360*
Kauno E	MW	170	170	170	170	170	110	170*	170*	170*	170*
Panevėžio E	MW	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Kitos SE	MW	393	355	307	296	300	300	301	305	304	304
Kruonio HAE	MW	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900
Atsinaujinančius energijos išteklius naudojančios elektrinės:	MW	363	466	569	584	747	840	855	869	863	936
Kauno HE	MW	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101
Mazos HE	MW	26	26	27	27	27	27	27	27	27	27
Vėjo E	MW	185	274	281	287	438	509	521	533	534	540
Saulės E (įskaitant gaminančius vartotojus)	MW	1	8	68	72	73	80	82	83	103	169
Biokuro E	MW	50	57	92	97	87	101	102	103	98	99
– Biomasės E	MW	-	-	-	-	57	62	62	62	63	63
– Biodujų E	MW	-	-	-	-	30	39	40	41	35	36
Atliekų deginimo E	MW	-	-	-	-	21	22	22	22	22	48
Aukštos įtampos linijos	km	6683,2	6683,2	6702,8	6792	7092,4	7080,4	7048,3	7246,5	7190,1	7245,2
400 kV oro linijos	km	-	-	-	-	51	102	102	102,6	102,7	102,7
330 kV oro linijos	km	1671,6	1671,6	1671,6	1760	1761	1761	1761	1870,1	1864	1894,8
110 kV oro linijos	km	4966,7	4966,7	4966,7	4966,7	4984	4980	4946	5033,3	4982,6	4988,4
300 kV nuolatinės srovės povandeninis kabelis	km	-	-	-	-	198	136,23	134,31	134,3	134,3	134,3
300/330 kV kabelių linijos	km	-	-	-	-	12,86	11,15	12,86	13,2	13,2	13,2
110 kV kabelių linijos	km	44,6	44,6	64,5	64,5	85,5	90,1	92,18	93	93,3	111,8
AJNS keitikliai/keitiklių pastotės	vnt.	-	-	-	-	2	2	2	2	2	2
Aukštosios įtampos transformatorių pastotės	vnt.	233	233	234	234	236	236	236	236	235	236
400 kV transformatorių pastotės	vnt.	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
330 kV transformatorių pastotės/skirtyklos	vnt.	15	15	15	15	16	16	16	17	16	17
110 kV transformatorių pastotės/skirtyklos	vnt.	218	218	219	219	219	219	219	218	219	218

* Ivertinus rezerve laikomus ir konservuotus E blokus

(Šaltinis: „Litgrid“)

Iš 2-1 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad elektrinių įrengtoji galia nuo 4021 MW 2011 m. sumažėjo iki 3808 MW 2020 m., t. y. 5,3 proc. Šiluminių elektrinių įrengtoji galia sumažėjo virš 30 proc. Tačiau atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių galia išaugo 2,6 karto, iš jų vėjo elektrinių įrengtoji galia išaugo 2,9 karto, t. y. nuo 185 MW iki 540 MW, o saulės elektrinių – nuo 1 MW iki 169 MW. 2020 m. „Litgrid“ priklausė 6985,88 km 400–110 kV įtampos oro linijų, tarp jų 102,70 km 400 kV įtampos, 1894,82 km 330 kV įtampos ir 4988,36 km 110 kV įtampos. Kabelinių linijų ilgis siekė 259,30 km (0,33 km 330 kV įtampos, 147,20 km 300 kV įtampos ir 111,77 km 110 kV įtampos).

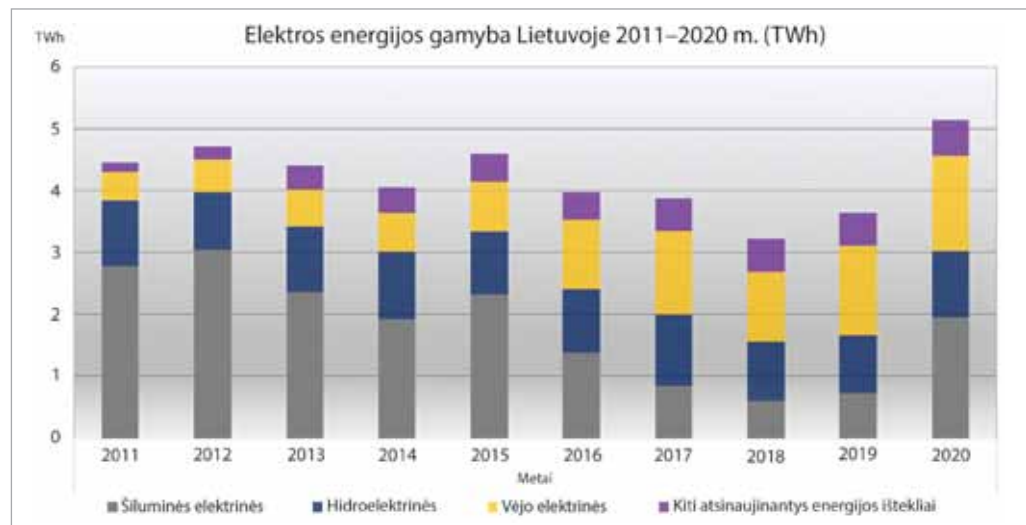
Lietuvos elektros energetikos sistema, 2020 metų būklei, tiesiogiai sujungta su penkiomis kaimyninėmis (Švedija, Lenkija, Baltarusija, Latvija, Rusija) elektros energetikos sistemomis: su Švedijos EES jungia nuolatinės srovės jungtis, kurios pralaidumas iš/į Lietuvos EES 700 MW; su Lenkijos EES jungia 400 kV dvigrandė elektros perdavimo linija, kuri veikia per nuolatinės srovės keitiklį. Šio keitiklio galia – 500 MW, pjūvio pralaidumas siekia 500 MW į Lietuvos EES ir 500 MW iš Lietuvos EES; su Latvijos EES jungia keturios 330 kV ir trys 110 kV linijos. Pjūvio techninis pralaidumas siekia 1500 MW į Lietuvos EES ir 1200 MW iš Lietuvos EES; su Baltarusijos EES jungia keturios 330 kV ir septynios 110 kV linijos. Pjūvio techninis pralaidumas siekia 1300 MW į Lietuvos EES ir 1350 MW iš Lietuvos EES; su Rusijos (Kaliningrado) EES jungia trys 330 kV ir trys 110 kV linijos. Pjūvio techninis pralaidumas siekia 600 MW į Lietuvos EES ir 680 MW iš Lietuvos EES.

2-2 lentelė. Lietuvos elektros balansas 2011–2020 m. (TWh)

Eil. Nr.	Balansas, TWh	Metai									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Elektros energijos gamyba (Neto)	4,453	4,706	4,398	4,054	4,598	3,973	3,870	3,220	3,640	5,142
1.1	Šiluminės elektrinės	2,783	3,036	2,356	1,931	2,321	1,385	0,845	0,607	0,726	1,948
1.1.1	LE	1,099	1,423	1,099	0,840	1,050	0,479	0,136	0,062	0,023	1,200
1.1.2	KTE	0,369	0,321	0,261	0,162	0,117	0,041	0,000	0,000	0,001	0,002
1.1.3	PTE	0,187	0,096	0,070	0,067	0,094	0,086	0,058	0,001	-	0,002
1.1.4	Atliekas deginančios elektrinės (ne AEI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,149
1.1.5	Kitos elektrinės	1,128	1,196	0,927	0,861	1,060	0,780	0,651	0,543	0,702	0,595
1.2	Hidroelektrinės	1,049	0,935	1,059	1,075	1,013	1,018	1,147	0,947	0,926	1,065
1.2.1	KHE	0,386	0,325	0,424	0,322	0,276	0,364	0,466	0,359	0,280	0,238
1.2.2	KHAE	0,573	0,514	0,543	0,681	0,667	0,568	0,574	0,521	0,584	0,768
1.2.3	Mazos hidroelektrinės	0,090	0,096	0,092	0,072	0,070	0,086	0,107	0,066	0,062	0,059
1.3	Vėjo elektrinės	0,473	0,538	0,600	0,636	0,807	1,131	1,357	1,139	1,453	1,544
1.3.1	Perdavimo tinklo vėjo el.	0,382	0,437	0,494	0,515	0,654	0,987	1,191	0,992	1,245	1,318
1.3.2	Skirstomojo tinklo vėjo el.	0,091	0,101	0,106	0,121	0,153	0,143	0,166	0,146	0,208	0,226
1.4	Kiti atsinaujinantys energijos ištekuliai	0,148	0,197	0,383	0,411	0,458	0,440	0,516	0,528	0,535	0,585
1.4.1	Elektrinės kūrenamos biomase	0,148	0,195	0,263	0,190	0,221	0,217	0,244	0,240	0,233	0,251
1.4.2	Elektrinės kūrenamos biodujomis	-	-	-	0,057	0,073	0,100	0,129	0,136	0,145	0,150
1.4.3	Saulės energijos elektrinės	-	0,002	0,045	0,073	0,073	0,067	0,067	0,080	0,084	0,108
1.4.4	Atliekų deginimo elektrinės	-	-	0,076	0,091	0,091	0,056	0,076	0,071	0,073	0,075

Eil. Nr.	Balansas, TWh	Metai									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2.	Komeracinis sistemos balansas (- importas / + eksportas)	(6,739)	(6,619)	(6,946)	(7,623)	(7,208)	(8,275)	(8,677)	(9,632)	(9,344)	(7,909)
2.1	Importas	8,708	8,561	7,606	7,779	7,460	10,101	11,168	12,437	13,385	11,261
2.2	Eksportas	1,969	1,942	0,660	0,156	0,253	1,827	2,490	2,805	4,042	3,352
3.	Bendras elektros energijos poreikis Lietuvoje	11,192	11,325	11,344	11,676	11,806	12,247	12,543	12,853	12,983	13,051
3.1	KHAE užkrovimas	0,796	0,718	0,770	0,961	0,945	0,814	0,817	0,746	0,830	1,077
3.2	Bendras elektros energijos suvartojimas	10,396	10,607	10,574	10,715	10,861	11,434	11,726	12,107	12,154	11,973
4.	Perdavimo ir skirstomojo tinklų technologinės sąnaudos	0,937	0,947	0,929	0,870	0,845	0,965	0,966	0,931	1,009	0,997
5.	Galutinis elektros energijos suvartojimas	9,458	9,660	9,645	9,844	10,015	10,468	10,760	11,176	11,145	10,977
5.1	Pramonė	3,607	3,704	3,712	3,788	3,909	4,045	4,203	4,283	4,336	4,240
5.2	Transportas	0,100	0,110	0,106	0,101	0,097	0,100	0,100	0,108	0,104	0,091
5.3	Žemės ūkis	0,205	0,230	0,233	0,237	0,232	0,251	0,262	0,260	0,255	0,258
5.4	Gyventojai	2,618	2,642	2,591	2,656	2,660	2,775	2,838	2,985	2,913	3,059
5.5	Paslaugos	2,927	2,974	3,003	3,063	3,118	3,297	3,357	3,539	3,537	3,328

(Šaltinis: „Litgrid“)

2-2 pav. Elektros energijos gamyba pagal gamybos sektorius 2011–2020 m. (TWh)

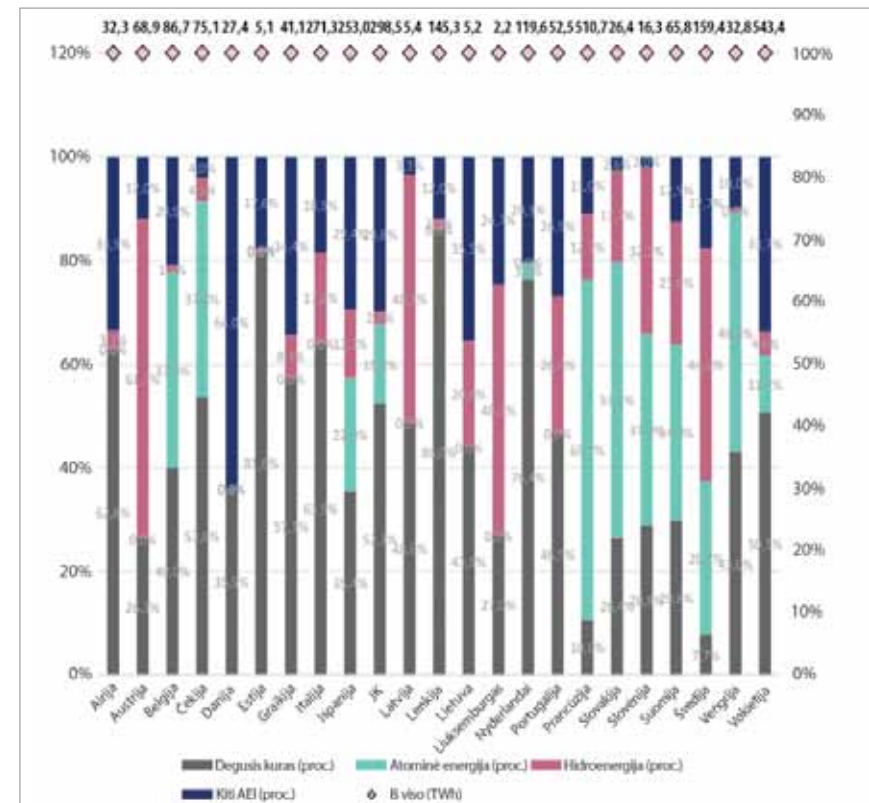
Šaltinis: (Litgrid)

Iš lentelėje 2-2 pateiktų duomenų matyti, kad elektros energijos gamyba (Neto) 2020 m. buvo 5,142 TWh ir, lyginant su 2011 m., padidėjo 15,47 proc., tuo tarpu šiluminėse elektrinėse gamyba sumažėjo nuo 2,783 TWh iki 1,948 TWh arba 30,6 proc. 2020 m. daugiausia elektros energijos gamyba augo Lietuvos elektrinėje, joje buvo pagaminta

1,2 TWh. Tai paskatino žemos dujų kainos ir paklausa rinkoje, pilnu pajėgumu veikė 9-as kombinuoto ciklo blokas, kuris ankstesniais metais teikdavo tik tretinio rezervo paslaugą, o energijos beveik negamino.

Lyginant 2020 m. ir 2011 m. elektros energijos gamybos kiekius matome, kad labiausiai gamyba išaugo vėjo elektrinėse nuo 0,473 TWh iki 1,544 TWh arba 3,3 karto. 2020 metais vėjo elektrinės pagamino 30 proc. nuo bendrai pagamintos elektros energijos kiekio Lietuvoje. Kituose atsinaujinančiuose energijos išteklių šaltiniuose gamyba padidėjo nuo 0,148 TWh iki 0,585 TWh arba keturis kartus. Pastoviai didėjo saulės elektrinių gamyba, 2020 m. jos pagamino 0,108 TWh. Tai lemia sparčiai auganti prie skirstomojo tinklo prijungtų saulės elektrinių galia.

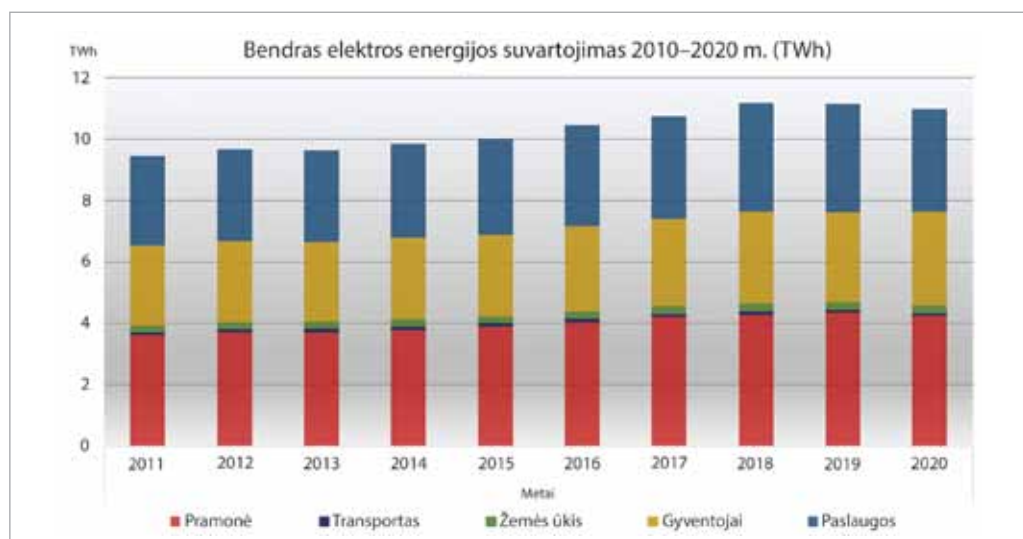
2-3 pav. pateikta elektros energijos gamybos struktūra ES valstybėse (procentais nuo bendrai pagamintos elektros energijos).

2-3 pav. Elektros energijos gamybos struktūra ES valstybėse – EBPO narėse, 2020 m.

(Šaltinis: IEA)

Tarptautinės energetikos agentūros duomenimis¹, 2020 m. 9 iš 23 ES valstybių (EBPO narių) nuo 50 proc. iki 86 proc. elektros energijos pagaminta deginant kurą (įskaitant degiuosius AEI ir deginant atliekas). Prancūzija ir Slovakija daugiau nei pusę elektros energijos pagamino atominėse elektrinėse, Austrijoje daugiau nei pusę elektros energijos pagaminta hidroelektrinėse; tarp atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių valstybių išsiskyrė Airija, Danija, Graikija, Ispanija, Jungtinė Karalystė, Lietuva, Liuksemburgas, Portugalija ir Vokietija (daugiau nei 24 proc. visos gamybos).

2-4 pav. Galutinis elektros energijos suvartojimas pagal vartotojų sektorius 2011–2020 m. (TWh) (Šaltinis: „Litgrid“)

Lietuvoje 2020 m. galutinis elektros energijos suvartojimas buvo 10,977 TWh arba 14 proc. didesnis negu 2011 m. Nuo 2011 m. iki 2020 m. elektros energijos suvartojimas pramonėje išaugo nuo 3,607 TWh iki 4,24 TWh arba 15 proc., žemės ūkyje – nuo 0,205 TWh iki 0,258 TWh arba 20 proc., gyventojų elektros energijos suvartojimas padidėjo nuo 2,618 TWh iki 3,059 TWh arba 14 proc., paslaugų – nuo 2,927 TWh iki 3,328 TWh arba 12 proc, o transporto sektoriuje elektros energijos suvartojimas sumažėjo nuo 0,100 TWh iki 0,091 TWh arba 10 proc.

¹ International Energy Agency, Monthly Electricity Statistics, April 2020, OECD/IEA, July 2020// <https://www.iea.org/reports/monthly-electricity-statistics>

ELEKTROS ENERGIJOS PERSIUNTIMO PATIKIMUMAS PERDAVIMO TINKLAIS 2011–2020 M.

Elektros energetikos sistemos darbo patikimumui didelę įtaką turi pagrindinių perdavimo sistemos elementų – elektros perdavimo linijų ir transformatorių pastočių techninė būklė. Nors Lietuvoje yra gana neblogai išvystyti elektros perdavimo tinklai, tačiau nemažos dalies elektros tinklo įrenginių darbo amžius yra pasiekęs ar net viršijęs numatytą eksploataavimo laiką. Ir tai daro didelę įtaką visos elektros energetikos sistemos darbo patikimumui. Šiai problemai spręsti „Litgrid“ pastoviai formuoja ir kuria transformatorių pastočių ir elektros perdavimo linijų atstatymo strategijas ir atskirų įrenginių būklės vertinimo metodikas, periodiškai atlieka TP ir EPL būklės vertinimą, analizuoja elektros perdavimo tinklo faktinį apkrovimą ir inicijuoja infrastruktūros rekonstravimo ir plėtros projektus.

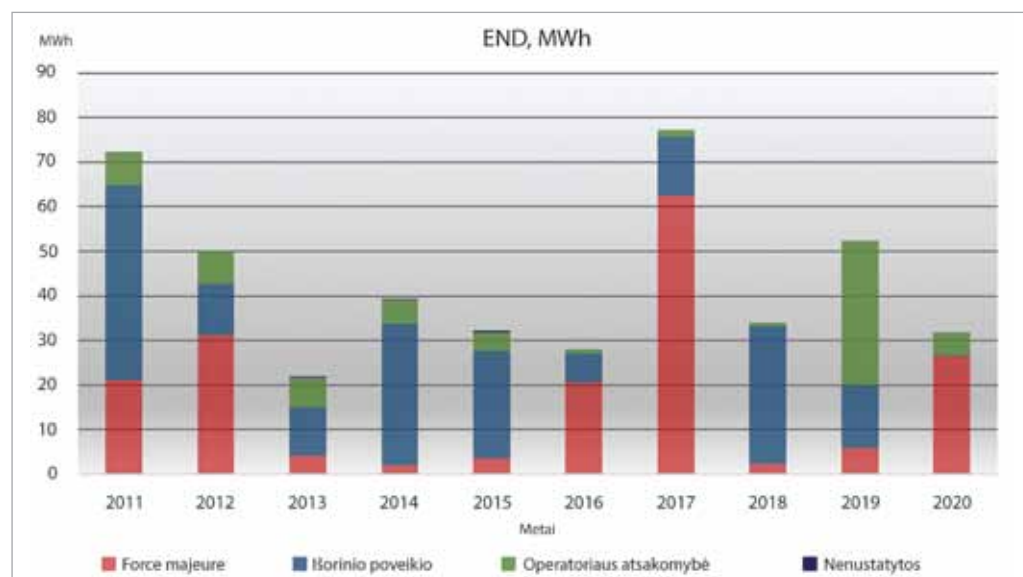
Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais yra vertinamas dviem rodikliais: ENS arba END (angl. *Energy not supplied/delivered*) – perdavimo tinklu nepersiusios elektros energijos kiekis dėl elektros tiekimo nutraukimų perdavimo sistemoje (MWh); AIT (angl. *Average interruption time*) – vidutinis nutraukimo laikas, kuris parodo vidutinę nutraukimo trukmę perdavimo sistemoje (min.).

2-3 lentelė. Elektros perdavimo sistemos pagrindiniai patikimumo rodikliai

Rodyklis	Nutraukimo priežastys	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
END (MWh)	Force majeure	21,21	31,20	4,06	1,90	3,59	20,62	62,41	2,31	5,89	26,46
	Išorinio poveikio	43,65	11,43	10,94	31,99	24,00	6,41	13,21	30,81	14,16	0,14
	Operatoriaus atsakomybė	7,53	7,36	6,60	5,30	4,17	1,03	1,68	0,95	32,34	5,25
	Nenustatytos	0	0	0,03	0,06	0,37	0	0	0	0	0
	Iš viso	72,39	49,99	21,70	39,25	32,13	28,06	77,29	34,08	52,39	31,85
AIT (min)	Force majeure	0,97	1,44	0,19	0,09	0,17	0,81	2,48	0,07	0,20	0,89
	Išorinio poveikio	2,00	0,53	0,51	1,50	1,16	0,25	0,47	1,15	0,48	0,01
	Operatoriaus atsakomybė	0,35	0,34	0,34	0,25	0,20	0,04	0,06	0,04	1,10	0,17
	Nenustatytos	0	0	0	0	0,02	0	0	0	0	0
	Iš viso	3,32	2,30	1,02	1,84	1,55	1,10	3,01	1,26	1,78	1,07

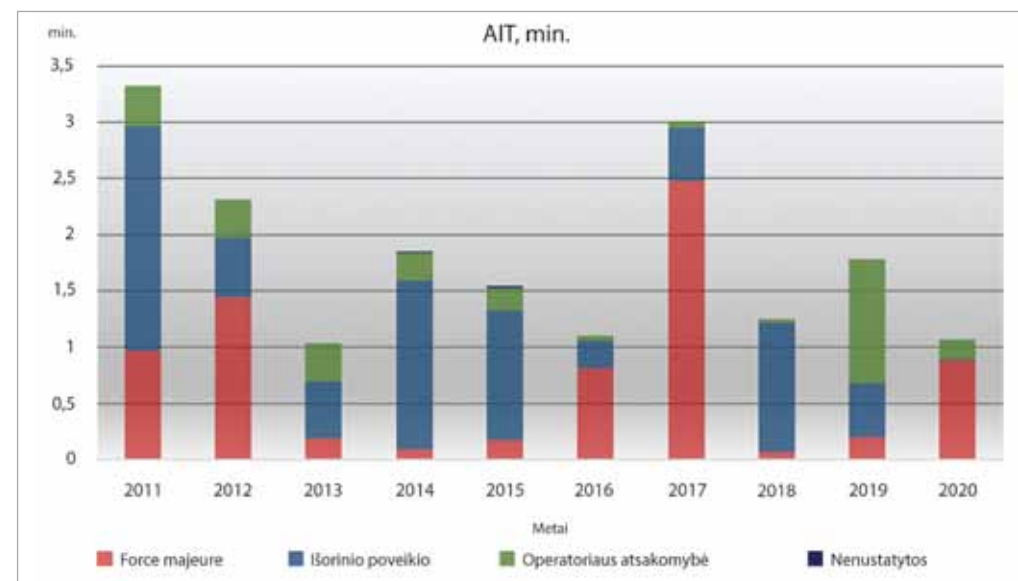
(Šaltinis: VKEKK)

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija bendrovei „Litgrid“ 2011–2015 metų periodui buvo nustačiusi minimalius elektros energijos persiuntimo patikimumo lygius (dėl operatoriaus atsakomybės): END – 5,0 MWh, AIT – 0,26 min; 2016–2020 m. periodui – END – 6,3 MWh, AIT – 0,29 min. Elektros perdavimo sistemos neperduotos (nepersiuštos) elektros energijos kiekis ir nutraukimo trukmė pateikti 2–3 lentelėje. Iš pateiktų duomenų matyti, kad 2020 metų suminiai END ir AIT rodikliai yra žymiai geresni negu 2011 m. 2017 m. END ir AIT rodikliai buvo ženkliai prastesni lyginant su 2013–2020 metais. Pagrindinė to priežastis buvo birželio mėnesį dėl žaibo iškvos įvykęs gedimas 110 kV EPL Vilnius–Pagiriai 1, po kurio atsijungė 110/35/10 kV galios transformatorius bei turbogeneratorius Vilniaus antrojoje elektrinėje. Dėl tuo metu vykdomų Vilniaus E2 rekonstravimo darbų, Vilniaus E2 110 kV skirstyklos schema nebuvo pilnai sujungta. Dėl operatoriaus atsakomybei priskirtų įvykių nepatiekta energija sudarė 1,68 MWh. 2019 m. išaugusį rodiklį didžiaja dalimi lėmė įvykęs sutrikimas Kapsų 110/10 kV transformatorių pastotėje. Nutraukimas įvyko dėl operatoriaus atsakomybei priskirtinų priežasčių, o dėl poveikio sudėtingumo elektros energijos tiekimo atstatymas užtruko 2 val. ir 7 min., vartotojams nepatiekta 23,8 MWh. Taip pat metų eigoje įvyko dar septyni įvykiai, kurių metu buvo nutrūkęs elektros energijos tiekimas vartotojams. Pagrindinės įvykių priežastys – senų elektros įrenginių gedimai (6,603 MWh

2-5 pav. Nepersiuštos elektros energijos kiekis dėl tiekimo nutraukimų 2011–2020 m. (MWh)
(Šaltinis: „Litgrid“)

END), užvirtę medžiai ant 110 kV oro linijų, rangovams vykdant trasų valymo darbus (0,402 MWh END) ir darbuotojų klaidos vykdant įrenginių eksploatacinius elektros įrenginių darbus (1,534 MWh END). Lyginant 2011 metus su 2020 metais, matome, kad END sumažėjo nuo 72,39 MWh iki 31,85 MWh arba 2,27 karto, o AIT sumažėjo nuo 3,32 iki 1,07 arba 3,1 karto.

2-6 pav. Vidutinis elektros energijos nutraukimo laikas 2011–2020 m. (min.)
(Šaltinis: „Litgrid“)

LIETUVOS IR LENKIJOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMŲ SUJUNGIMAS

Siekiant efektyvios elektros rinkos 2007 metų sausio 18 dieną Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje buvo numatyta visomis galimomis ekonominėmis ir politinėmis priemonėmis skatinti ir kuo skubiau pastatyti galingas jungtis su Lenkijos ir Švedijos elektros energetikos sistemomis (jas pastatyti iki 2012 metų), rekonstruoti ir atstatyti fiziškai bei morališkai susidėvėjusius elektros perdavimo ir skirstomuosius tinklus.

2008 metų gruodžio 19 dieną Briuselyje susirinkusios Europos elektros perdavimo sistemos operatorių funkcijas vykdančios Europos kompanijos iš 42 šalių įsteigė naują

asociaciją ENTSO-E. ENTSO-E nariais tapo 34 valstybių 41 elektros perdavimo sistemų operatorių bendrovės, tarp jų ir Baltijos valstybių perdavimo sistemų operatorių bendrovės – Litgrid (Lietuva), Augstsprieguma Tikls (Latvija) ir Elaring (Estija). ENTSO-E pagrindinės funkcijos – spręsti europinio masto perdavimo tinklų valdymo, plėtros, elektros rinkos klausimus, skatinti regioninį PSO bendradarbiavimą, teikti pasiūlymus Europos Komisijos rengiamiems teisės aktų projektams, rengti dešimties metų Europos perdavimo tinklo plėtros planą (TYNDP) ir tinklų kodeksus. „Litgrid“ atstovai dalyvavo Sistemos valdymo, Sistemos plėtros, Rinkos, Tyrimų ir plėtros komitetuose bei juose suformuotose darbo grupėse. Veikla ENTSO-E siekiama atstovauti nacionaliniams ir „Litgrid“ interesams priimant europinius ar regioninius sprendimus, susijusius su sistemos valdymu, Lietuvos elektros infrastruktūros plėtros projektų planais ir įgyvendinimu, elektros rinkų sujungimo ir elektros perdavimo sistemų integracijos planais.

Lietuvos ir Baltijos šalių energetikos sistemų prisijungimo prie UCTE (Vakarų Europos energetikos sistema) politiniuose sluoksniuose buvo diskutuojama jau 1990-aisiais metais. 1992 m. vasario 10 d. Vilniuje įvykusiame Lietuvos ir Lenkijos energetikų pasitarime buvo sutarta išnagrinėti Baltijos šalių ir Lenkijos energetikos sistemų sujungimo galimybes. Po metų, 1993 m. vasario 23 d. buvo pasirašytas ketinimų protokolai tarp Lenkijos kompanijos „Polske Sieci Elektroenergetyczne“, Bialystoko energetikos įmonės ZEB PP ir VĮ „Lietuvos valstybinė energetikos sistema“ dėl Lietuvos ir Lenkijos energetikos sistemų sujungimo galimybių studijos rengimo ir įsteigta darbo grupė. Darbo grupė, išnagrinėjusi įvairius Lietuvos ir Lenkijos energetikos sistemų sujungimo variantus, pasiūlė sujungimą atlikti sumontuojant 400 kV elektros liniją Alytus–Elk–Bialystok su nuolatinės srovės intarpu Alytaus 330 kV pastotėje. 1997-07-31 darbo grupė galutinai užbaigė galimybių studiją ir parengė sutartis 400 kV elektros linijos statybai bei pikinės energijos eksportui iš Lietuvos į Lenkiją. Rugsėjo 7 d. atvykus „Polskie Sieci Elektroenergetyczne“ atstovams pasirašyti sutarties dėl Lietuvos ir Lenkijos energetikos sistemų sujungimo pirmojo etapo, Lietuvos Respublikos ūkio ministras tokios sutarties pasirašyti neleido. Žlugus šiam projektui, Lenkijos pusė išsprendė pikinės energijos importo problemą įgyvendinus Švedijos–Lenkijos jungties projektą ir jungtis su Lietuva jiems tapo nebeaktuali.

1999 m. spalio 19 d. Varšuvoje pasirašytas Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos ekonomikos ministrų memorandumas dėl Lenkijos ir Lietuvos energetikos sistemų sujungimo. Vykdamas šį memorandumą, 2000 metų balandžio 28 d. bendra Lenkijos–Lietuvos ekspertų grupė baigė darbą ir parengė ataskaitą². Galimybių studi-

² „Report of bilateral working group on interconnection between Lithuanian and Polish power systems“

joje išnagrinėti Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo projekto įgyvendinimo scenarijai. Pagal rekomenduojamą scenarijų bendra investicijų suma siektų apie 383,40 mln. eurų, iš jų Lietuvos pusės išlaidos – 153,33 mln. eurų, Lenkijos pusės išlaidos – 200,75 mln. eurų, netiesioginės išlaidos 29,0 mln. eurų. Darbo grupės skaičiavimais projekto finansavimui būtina gauti apie 103,75 mln. eurų Europos Sąjungos negrąžinamą paramą. 2000 m. rugsėjo 26 d. Lenkijos Respublikos Ministras Pirmininkas J. Buzek ir Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas A. Kubilius bendru laišku kreipėsi į Europos Komisijos Prezidentą R. Prodi dėl ES paramos įgyvendinant Lenkijos ir Lietuvos energetikos sistemų sujungimo projektą, skirtą Baltijos šalims integruoti į UCTE elektros energijos tinklų erdvę. Europos Komisijos Pirmininkas savo atsakyme pasiūlė atlikti projekto gilesnę analizę, įtraukiant nepriklausomus ekspertus. 2001 m. vasario 5 d. Lietuvos ir Lenkijos Vyriausybės Bendradarbiavimo Tarybos VII posėdyje nutarta pritarti Lietuvos–Lenkijos darbo grupės siūlymui kartu su Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku (EBRD) parengti finansinę-ekonominę Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo galimybių studiją. 2003 m. kovo mėn. IPA Energy Consulting kartu su SwedPower ir SEK Advisory Services parengė „Lietuvos–Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo galimybių studiją“. Europos Sąjunga skyrė finansinę paramą studijos atlikimui. 2003 m. lapkričio 17 d. Alytus–Elk (Lenkija) projektas buvo įtrauktas į „Quick start“ prioritetinių projektų sąrašą. Projekto pradžia – 2006 metais, pabaiga – 2008 metais. Projekto sąmata – 434 mln. eurų. 2005 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos ir Lenkijos Respublikos ekonomikos ir darbo ministerijos buvo pasirašytas bendras komunikatas, kuriame išdėstytas ketinimas įkurti bendrą įmonę Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo projekto įgyvendinimui.

2007 metų liepos mėn. darbo grupė, sudaryta iš Lietuvos energetinės kompanijos AB „Lietuvos energija“ ir Lenkijos energetinės kompanijos „Polskie Sieci Elektroenergetyczne“ atstovų, pasirašė baigtinį Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemų sujungimo galimybių studijos dokumentą.

Galimybių studijos rezultatai: projektas yra techniškai, juridškai ir ekonomiškai pagrįstas, jeigu ne mažiau kaip 75 proc. jo įgyvendinimo bus finansuojama iš Europos Sąjungos lėšų. Energetikos sistemų sujungimui numatyta nutiesti 154 km aukštos įtampos (400 kV) dvigrandę elektros perdavimo liniją nuo Alytaus iki Elk. Išankstiniu vertinimu projektas gali būti užbaigtas 2012–2015 metais. Projekto įgyvendinimui reikia 237 mln. eurų investicijų – 71 mln. eurų Lenkijos teritorijoje ir 166 mln. eurų – Lietuvos teritorijoje. Tarpsisteminių srautų užtikrinimui būtina išplėsti tiek Lietuvos, tiek Lenkijos vidaus elektros tinklus. Tam reikalingos papildomos investicijos – 371 mln. eurų Lenkijoje ir 95 mln. eurų Lietuvoje. Šias investicijas turi užtikrinti pačios projekto

šalys. Įgyvendinus šį projektą, bus visiškai užbaigtas Baltijos energetikos žiedas, jungiantis Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos ir Lenkijos energetikos sistemas. Ši elektros jungtis padės užtikrinti Baltijos šalių elektros tinklų funkcionavimo saugumą ir elektros energijos tiekimo patikimumą. Projektas buvo įtrauktas į prioritetinių Europos Sąjungos projektų sąrašą, o jo įgyvendinimui paskirtas koordinatorius – prof. Władysław Mielczarski (Lenkija).

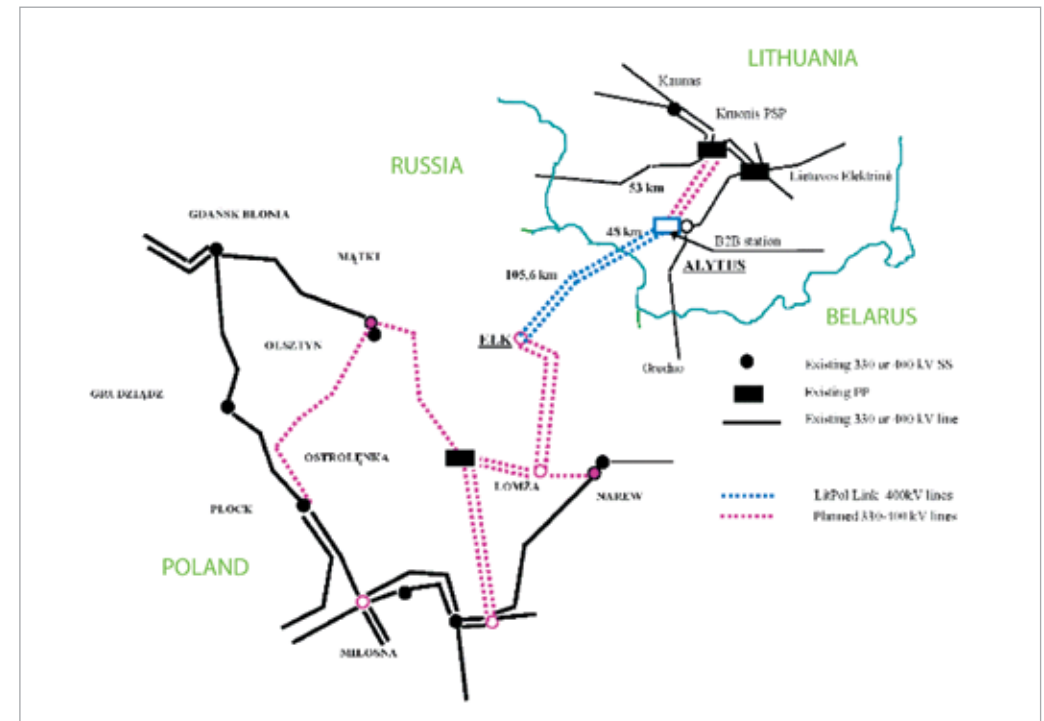
Po keleto metų derybų, 2008 m. gegužės 19 d. buvo įsteigta Lietuvos ir Lenkijos elektros perdavimo sistemų operatorių bendra įmonė „LitPol Link“. Įmonės vadovu tapo buvęs Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininkas Vidmantas Jančauskas, jo pavaduotoju – Lenkijos pusės atstovas Albert Kuzmicz. Bendros įmonės užduotis – parengti techninį projektą, atlikti reikiamas analizes ir studijas, suderinti elektros linijų trasas, atlikti poveikio aplinkai vertinimą, kitus parengiamuosius darbus ir projekto įgyvendinimui reikalingus leidimus.

Įsteigus įmonę „LitPol Link“, prasidėjo paruošiamieji darbai. 2011 m. buvo parengti visi reikiami dokumentai ir gautas leidimas 400 kV linijos statybai Lietuvoje, paskelbtas konkursas linijos techniniam projektui atlikti ir 2012 m. sausio 13 d. paskelbtas laimėtojas. 2012 m. vasario 21 d. pasirašyta Alytaus transformatorių pastotės rekonstrukcijos techninio projektavimo sutartis su tarptautinį viešąjį konkursą laimėjusiu konsorciumu („URS POLSKA“, „Energetikos projektai“, „URS Scott Wilson Ltd“ Lietuvos filialas). 2013 m. vasario 15 d. „Litgrid“ ir pasaulinė technologijų kompanija ABB (konkurso laimėtoja) pasirašė sutartį dėl nuolatinės srovės intarpo su 400 kV skirstykla projektavimo ir statybos Alytuje rangos darbų. 2013 m. rugsėjo 30 d. „Litgrid“ ir elektros įrenginių projektavimo ir statybos įmonė A. Žilinskio ir Ko pasirašė sutartį dėl Alytaus transformatorių pastotės 330 kV skirstyklos rekonstrukcijos ir išplėtimo darbų, o lapkričio 11 d. pasirašė sutartį dėl elektros perdavimo linijos statybos darbų, pagal kurią iki 2015 m. liepos mėn. turės pastatyti 51 km ilgio elektros perdavimo liniją nuo Alytaus iki Lenkijos sienos.

Pagrindiniai jungties duomenys:

- Aukštos įtampos dvigrandė 400 kV elektros linija nuo Elko iki Alytaus.
- Elektros oro linijos ilgis: 163 kilometrai. 51 km linijos tęsis Lietuvoje, Alytaus ir Lazdijų rajonuose, 112 km – Lenkijos teritorijoje per Palenkės ir Varmijos–Mazūrijos vaivadijas.
- Alytaus pastotėje pastatytas vienas svarbiausių jungties elementų – nuolatinės srovės intarpas. Šis įrenginys reikalingas suderinti skirtingas Lietuvos ir Lenkijos elektros perdavimo sistemas.
- Jungties galia: 500 MW galios elektros perdavimo linija bus eksploatuojama nuo 2015 m. pabaigos, 1000 MW – nuo 2020 m.

- Numatoma jungties naudojimo trukmė – 50 metų.
- Preliminari Lietuvos–Lenkijos įgyvendinamo projekto vertė: 340 mln. eurų.

2-7 pav. „LitPol Link“ projekto principinė schema
(Šaltinis: „Litgrid“)

Nuo 2008 metų vyko parengiamieji jungties statybos darbai. Per šį laikotarpį buvo gauti visi statybų leidimai, parengti specialieji planai, atliktos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos Lietuvoje ir Lenkijoje, pasirašytos servitutų nustatymo sutartys ir išmokėtos kompensacijos žemės savininkams Lietuvoje, pasirašytos sutartys su viešųjų pirkimų būdu atrinktais rangovais, paruošta trasa, pradėta transformatorių pastočių rekonstrukcija.

2014 m. gegužės 5 d. iškilmingai paskelbta elektros tilto su Lenkija statybos pradžia. Jungties statybų aikštelėje darbų pradžia žyminčios kapsulės su laišku ateities kartoms įleidimo į jungties pamatą ceremonijoje dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, energetikos ministras Jaroslovas Neverovičius, Alytaus, Lazdijų rajonų merai, Lenkijos savivaldos atstovai ir kiti svečiai.

2-8 pav. 2014 m. gegužės 5 d. iškilmingai elektros tilto su Lenkija statybos pradžia žymintios kapsulės su laišku atėities kartoms į jungties pamatą įleidžia LR Prezidentė Dalia Grybauskaitė

„LitPol Link“ statybos darbai prasidėjo 2014 m. balandį, o rugpjūčio pabaigoje Lietuvos teritorijoje jau buvo įrengti 45 pamatai atramoms ir pastatytos 35 naujoviško dizaino 50 metrų aukščio metalinės atramos iš numatytų 150. Lenkijos pusėje įrengta 120 pamatų atramoms vienetų ir pastatyta 20 metalinių atramų iš numatytų 297. Sėkmingai vyko Alytaus transformatorių pastotės rekonstrukcija ir pagrindinio, svarbiausio technologinio „LitPol Link“ įrenginio nuolatinės srovės intarpo statybos darbai. 2015 m. lapkričio pradžioje, kaip ir buvo planuota, buvo baigti 163 km ilgio, 400 kV „LitPol Link“ elektros perdavimo linijos statybos darbai. 2015 m. lapkričio 19 d. prasidėjo pirmieji oro linijos bandymai. Vėliau buvo atliekami nuolatinės srovės keitiklių stoties bandymai ir visos jungties testavimas. Sėkmingai atlikus visus bandymus visa jungties infrastruktūra rangovų perduota valdyti ir prižiūrėti Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriui „Litgrid“. 2016 m. vasario 3d. elektros jungtis su Lenkija „LitPol Link“ pradėjo veikti darbinio režimu.

LIETUVOS IR ŠVEDIJOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMŲ SUJUNGIMAS

Lygiagrečiai su „LitPol Link“ projekto įgyvendinimu vyko ir „NordBalt“ jungties su Švedija projekto paruošiamieji, o vėliau ir statybos darbai. „NordBalt“ projektas skirtas Baltijos šalių energetikos sistemų integravimui į Šiaurės šalių elektros energetikos sistemą ir rinką bei padidinti energetinį saugumą ir elektros tiekimo patikimumą. Šio projekto pradžia galima laikyti 2004 m. spalio 1 d. Tada Lietuvos Respublikos ŪM ir Švedijos URM atstovų susitikimo metu buvo sutarta atlikti pirminę elektros perdavimo sistemų sujungimo galimybių studiją. 2004 m. gruodžio 8 d. buvo parengta pirminė studija „Swedlit“, kurioje buvo įvertintos galimybės sujungti Švedijos ir Lietuvos energetikos sistemas nuolatinės srovės kabeline linija. Po studijos pateikimo tarp AB „Lietuvos energija“ ir „Svenska Kraftnät“ vyko intensyvios diskusijos dėl projekto reikalingumo ir galimybių studijos rengimo tikslingumo. 2006 m. rugpjūčio 17 d. AB „Lietuvos energija“ ir „Svenska Kraftnät“ (perdavimo sistemų operatoriai) pasirašė bendradarbiavimo sutartį dėl galimybių studijos atlikimo ir buvo paskelbtas konkursas elektros jungties tarp Lietuvos ir Švedijos galimybių studijai. 2007 m. vasario 6 d. AB „Lietuvos energija“, „Svenska Kraftnät“ (šalys užsakovės) ir konkurso laimėtoja Švedijos kompanija „SWECO International“ Stokholme pasirašė paslaugų atlikimo sutartį. Galimybių studijos tikslas – įvertinti elektros jungties tarp Lietuvos ir Švedijos statybos galimybes. Galimybių studija buvo baigta 2008 m. kovo mėn.

2009 m. liepos 10 d. Lietuva, Latvija ir Švedija pasirašė memorandumą dėl „NordBalt“ – elektros jungties, sujungiančios Baltijos ir Šiaurės šalių elektros energijos rinkas. Memorandumą, įtvirtindamos siekį įgyvendinti projektą, pasirašė VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA), konsorciumo su AB „Lietuvos energija“ vardu, „Latvenergo“ (Latvija) ir „Svenska Kraftnat“ (Švedija). „Pagrindinis memorandumo tikslas – trys šalys sutaria dėl bendro darbo kartu, įgyvendinant elektros jungties projektą bei integruojant Baltijos ir Šiaurės šalių elektros rinką. Buvo pakeistas ir projekto pavadinimas: „SwedLit“ tampa „NordBalt“. „Latvenergo“ pasirašytu dokumentu įsipareigoja sustiprinti Vakarų Latvijos elektros tinklus. Memorandumu sutariama, kad elektros jungtis būtų ne komercinis, o infrastruktūrinis projektas, veiktų pagal Europos Sąjungoje galiojančius teisės aktus, kad būtų užtikrintos nediskriminacinės naudojimosi jungtimi sąlygos visiems bendros Europos Sąjungos elektros rinkos dalyviams. 2010 m. rugpjūčio 5 d. Europos Komisija nusprendė skirti finansavimą 131 mln. eurų jungčiai Švedija–Lietuva ir 44 mln. eurų Latvijai jų perdavimo tinklo plėtrai. Linijos eksploatacijos pradžia – 2016 m., planuojama, kad kabelis tarnaus apie 30 metų.

2010 m. gruodžio 17 d. Vilniuje Švedijos ir Lietuvos elektros perdavimo sistemų operatoriai „Svenska Kraftnät“ ir LITGRID turtas AB pasirašė 270 mln. eurų (932 mln. Lt)

vertės sutartį su bendrove ABB, kuri įsipareigojo pagaminti ir sumontuoti 300 kV HVDC kabelį „NordBalt“ elektros jungčiai. 2010 m. gruodžio 20 d. Stokholme buvo pasirašyta sutartis elektros jungties „NordBalt“ keitiklių stočių statybai. Konkursą laimėjusi bendrovė ABB įsipareigojo pagaminti ir sumontuoti srovės keitiklių stotis Nybro (Švedijoje) ir Klaipėdoje. Sutarties vertė – 147 mln. eurų (507 mln. Lt). Po sutarčių pasirašymo su ABB bendrove prasidėjo spartūs projekto įgyvendinimo paruošiamieji darbai: teritorijų planavimo, techninių sprendimų projektavimo, derinimo, statybos leidimų gavimo ir kiti.

2-9 pav. Elektros jungtis tarp Lietuvos ir Švedijos „NordBalt“

„NordBalt“ jungties nuo Klaipėdos 330/110/10 TP iki 400 kV Nybro TP 300 kV kabelio (HVDC) ilgis yra apie 450 km, iš jų 400 km kabelio nutiesta jūros dugnu, 13 km požeminio (HVDC) kabelio Lietuvos pusėje ir 40 km Švedijos pusėje. Jungties galia – 700 MW.

„NordBalt“ projekto įgyvendinimui 2012 m. vasario mėn. pradėta 330 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija. Klaipėdos 330 kV pastotė itin svarbus Lietuvos elektros perdavimo sistemos mazgas. Rekonstravus pastotę ir nutiesus linijas, buvo žymiai sustiprinta elektros perdavimo tinklo dalis Vakarų Lietuvoje, kur beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių, tai – deficitinis regionas, aprūpinamas elektra iš kaimyninių šalių. 2014 m. prie 330 kV Klaipėdos TP prijungta naujai pastatyta 330 kV elektros tiekimo linija Telšiai–Klaipėda. Linijos ilgis 98 km, perduodama galia 900 MW. Vykdamas pastotės rekonstrukciją buvo pakeisti 330 ir 110 kV įrenginiai, įdiegtos modernios informacijos perdavimo ir įrenginių distancinio valdymo technologijos, dalis pastotės teritorijos buvo atlaisvinta „NordBalt“ nuolatinės srovės keitiklio vietai.

2014 m. balandžio 11 d. Baltijos jūros dugne buvo sėkmingai ištiesti pirmieji „NordBalt“ kabelio kilometrai. Galingas ir modernus laivas „Topaz Installer“ Lietuvos teritoriniuose vandenyse darbus pradėjo nutolęs per 600 metrų nuo Kuršių Nerijos krantų

ties Alksnyne. Plieniniai vamzdžiai, kurie tęsiasi 800 metrų, kabeliai buvo ištraukti Baltijos jūros pakrantėje. Iki rugsėjo mėn. buvo nutiesta daugiau nei pusė 250 kilometrų povandeninio kabelio. Gegužės mėn. šalia Klaipėdos transformatorių pastotės pradėtos „NordBalt“ nuolatinės srovės keitiklio stoties statybos darbai.

2-10 pav. „NordBalt“ jūrinis kabelis, jo skersmuo 123 mm, vienas metras sveria apie 30 kg, kabelio laidininką saugo 11 izoliacijos sluoksnių (74 mm) (Šaltinis: „Litgrid“)

2-11 pav. „NordBalt“ kabelio klojimo darbus vykdamasis galingas laivas „Topaz Installer“

2015 m. lapkričio mėn. Baltijos jūroje buvo baigtas tiesti „NordBalt“ kabelis, jungiantis Klaipėdos 330 kV transformatorių pastotę su 400 kV Nybro transformatorių pastote Švedijoje.

2015 m. gruodžio 14 d. buvo simboliškai įjungtos tarptautinės elektros jungtys „NordBalt“ su Švedija ir „LitPol Link“ su Lenkija. Ceremonijoje Valdovų rūmuose dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Premjeras Algirdas Butkevičius, Energetikos ministras Rokas Masiulis, Europos Komisijos narys Vytenis Povilas Andriukaitis, Latvijos ir Estijos premjerai Laimduota Straujuma ir Taavis Roivas, Lenkijos vicepremjeras Mateusz Morawiecki, Švedijos energetikos ministras Ibrahim Baylanas bei projektus įgyvendinusių Lietuvos, Lenkijos ir Švedijos įmonių vadovai.

Šalies vadovės teigimu, 700 MW galios elektros jungtis su Švedija ir 500 MW elektros tiltas su Lenkija įkūnija dar vieną labai svarbų valstybės laimėjimą siekiant energetinio, ekonominio ir politinio saugumo.

„Nutiesę jungtis, stipriname stabilumą ir solidarumą, naikiname priklausomybę nuo vienintelio tiekėjo. Tampame Vakarų Europos energijos rinkos dalimi. Tai strateginis

2-12 pav. Simboliškas tarptautinių elektros jungčių „LitPol Link“ ir „NordBalt“ įjungimas
(R. Dačkaus nuotr.)

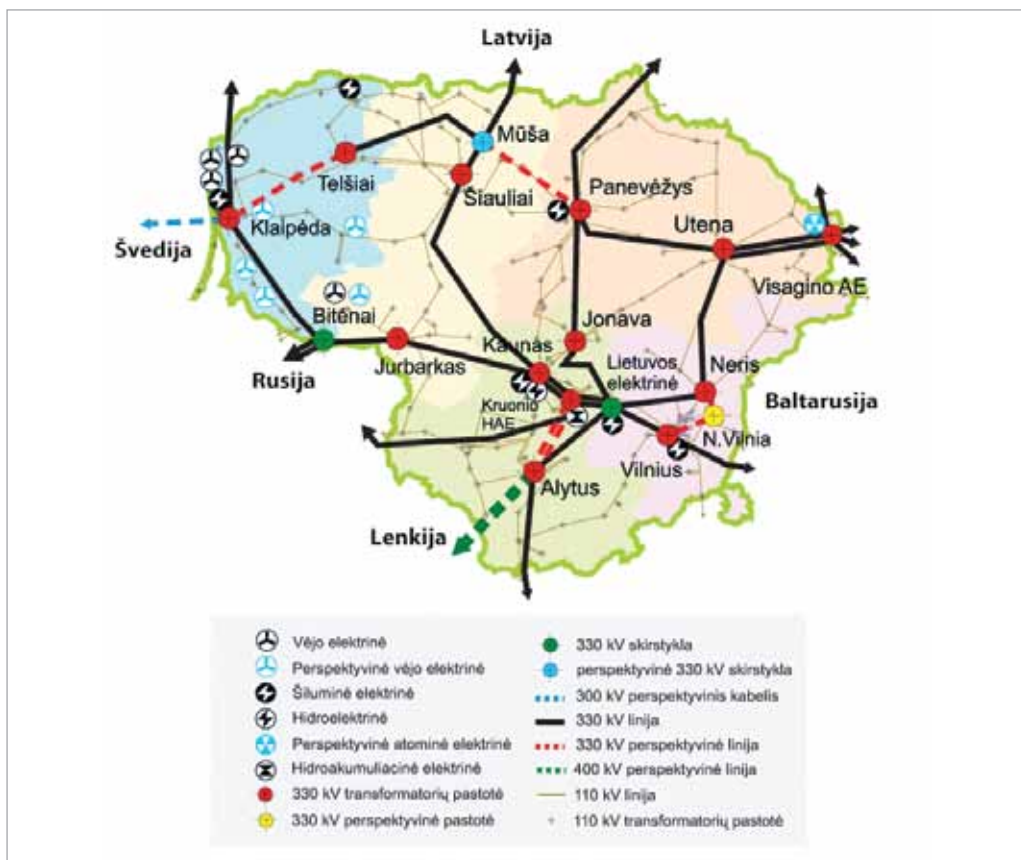
ir istorinis mūsų regiono pasiekimas. Šiandien kuriame tai, kas yra strategiškai svarbu Baltijos šalims ir visai Europos Sąjungai“, – sakė Prezidentė.

„LitPol Link“ ir „NordBalt“ jungtys yra Baltijos jūros regiono valstybių energijos rinkų sujungimo plano (BEMIP) dalis. Pagal šį planą sukūrus tinkamą energetikos infrastruktūrą Baltijos jūros regione, tolimesnis žingsnis būtų Baltijos šalių elektros sistemų sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklais.

BALTIJOS ŠALIŲ IR KONTINENTINĖS EUROPOS ELEKTROS TINKLŲ SUSIJUNGIMAS SINCHRONINIAM DARBUI

Nacionalinės energetinės nepriklausomybės ir energetikos sistemos susijungimo su Europos elektros tinklais idėja buvo aptariama ir svarstoma jau pirmaisiais nepriklausomybės metais. 1996-1998 metais buvo vykdyta „Baltijos žiedo“ (*Baltic Ring*) studija, kurioje dalyvavo aštuoniolika elektros bendrovių, tarp jų ir AB „Lietuvos energija“. Studijos pagrindinis tikslas buvo išnagrinėti elektros rinkos aplink Baltijos jūrą sukūrimo galimybes, kurios atsirastų nutiesus elektros tinklų žiedą aplink Baltijos jūrą. AB „Lietuvos energija“ iniciatyva vienas iš nagrinėjamų scenarijų – Baltijos energetikos sistemų sinchroninis darbas su UCTE. Studijoje nustatytos tik būtiniausios priemonės norint prijungti Baltijos energetikos sistemas prie UCTE. Atliekant „Baltijos žiedo“ studiją nustatyta, kad Lietuvai tinkamiausias būdas integruotis į Vakarų valstybių elektros rinkas būtų per nuolatinės srovės intarpą, leidžianti turėti tiesioginį ryšį su bendra žemyninės Europos energetikos sistema, tačiau neatsijungiant nuo Rytų kaimynų ir išsaugant galimybę prekiauti elektra su jais.

1999 metais „Eesti Energia“, „Latvenergo“, AB „Lietuvos energija“ vadovai sutarė, kad prie UCTE reikia jungtis Baltijos energetikos sistemoms kartu ir parengė kreipimąsi į UCTE prezidentą, UCTE Priežiūros komiteto pirmininką ir Lenkijos „Polskie Sieci Elektroenergetyczne“ prezidentą dėl techninių ir organizacinių sąlygų Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sinchroniniam prisijungimui prie UCTE. UCTE Prezidento atsakyme, gautame 2000 metų kovo 6 d., teigiama: „Šiuo metu mes matome eilę sunkumų, trukdančių sinchroniškai prisijungti prie UCTE sistemos. Sujungimas su UCTE pareikalauja Baltijos energetikos sistemų atskyrimo nuo vieningos Rusijos ir Baltarusijos energetikos sistemos, tai turės didelės įtakos ne tik minėtoms sistemoms, bet ir iškils klausimas, kas teks elektros energiją Kaliningrado sričiai. Taip pat kyla abejonių, ar Baltijos šalių prisijungimas viena linija prie UCTE sistemos patenkins Jūsų patikimumo reikalavimus. Kita vertus, nesinchroninis Baltijos energetikos sistemų ir CENTREL sujungimas leistų išvengti aukščiau minėtų problemų“.

2-13 pav. Elektros perdavimo tinklo schema 2012-07-21
(Šaltinis: „Litgrid“)

2002 m. nacionalinėje energetikos strategijoje buvo akcentuojama, kad priimtinausias būdas integruotis į Vakarų Europos elektros energijos rinkas turėtų būti nesinchroninė jungtis su Lenkija per nuolatinės srovės intarpą. Kitaip tariant, šiuo laikotarpiu buvo galvojama apie prekybos elektros energija privalumus, bet ne elektros sistemos funkcionavimo patikimumą ir saugumą.

Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. sausio 18 d. patvirtintoje Nacionalinės energetikos strategijoje numatomos šalies energetikos kaip vieningos sistemos raidos kryptys ilgalaikėje perspektyvoje, nustatyti energetikos strateginiai tikslai: energetinis saugumas, darni energetikos sektoriaus plėtra, konkurencingumas ir efektyvus energijos naudojimas. Nacionalinėje energetikos strategijoje pažymima, kad siekiant susijungti su kitų

šalių elektros energetikos sistemomis, reikia iš esmės sustiprinti elektros perdavimo tinklus Klaipėdos, Vilniaus ir kituose regionuose, pastatyti naujas transformatorių pastotes. Šalies vakarinės dalies elektros tiekimo patikimumui užtikrinti iki 2010 m. reikia pastatyti 330 kV liniją Telšiai–Klaipėda, o iki 2013 m. – 330 kV liniją Panevėžys–Šiauliai. Be to, iki 2020 m. Vilniaus ir Neris transformatorių pastotes būtina sujungti 330 kV linija. Akcentuota, kad pastaraisiais metais dalis elektros tinklo ir pastočių buvo atnaujinta, tačiau apie 60 proc. perdavimo ir skirstymo tinklų įrenginių yra senesni kaip 20 metų, o ketvirtadalis įrenginių senesni kaip 30 metų. Todėl būtina tęsti esamų transformatorių pastočių rekonstrukcijos ir modernizavimo darbus, sparčiau gerinti perdavimo tinklo ir skirstomųjų tinklų būklę, tenkinant vis didėjančius energijos tiekimo patikimumo ir stabilumo reikalavimus, ypač siekiant sukurti stabilią bendrą trijų Baltijos šalių elektros energijos rinką. Seimo patvirtintos Nacionalinės energetikos strategijos pagrindu, vienas iš Lietuvos elektros perdavimo tinklo stiprinimo darbų 2010 metais pasienyje su Kaliningrado sritimi buvo pastatyta 330 kV Bitėnų skirstykla. Ji sujungė 330 kV oro linijas Klaipėda–Sovietskas ir Jurbarkas–Sovetskas. Sujungus šias linijas padidėjo elektros tiekimo patikimumas Vakarų Lietuvai ir Klaipėdos miestui bei padidėjo nepriklausomybė nuo trečiųjų šalių.

2007 m. birželio 11 d. Estijos, Latvijos ir Lietuvos šalių premjerai pasirašė Komunikatą patvirtindami, kad Baltijos valstybių elektros perdavimo sistemų sinchronizacija su UCTE yra šių šalių „strateginis tikslas“ ir įpareigojo Baltijos elektros perdavimo sistemų operatorius atlikti Baltijos energetikos sistemų sujungimo su UCTE sinchroniniam darbui galimybių studiją bei pateikti ataskaitą dėl susijungimo išlaidų ir laiko grafiką.

2012–2013 m. Švedijos konsultacijų bendrovė „Gothia Power AB“ pagal pasirašytą sutartį su Baltijos šalių elektros perdavimo sistemų operatorių įmonėmis atliko išsamią Baltijos valstybių integracijos į ES vidaus elektros energijos rinką (ir jungčių variantų) iki 2020 m. galimybių studiją. Studijoje daroma išvada, kad darbas sinchroniniu režimu kontinentinės Europos elektros tinkle (toliau – KET) techniniu požiūriu, t. y. atsižvelgiant į elektros energijos srauto, kontrolės ir stabilumo rodiklius, yra įmanomas. Vis dėlto siekiant prisijungti sinchroniniam darbui su KET priklausomai nuo pasirinkto scenarijaus reikia sustiprinti dabartinės Baltijos šalių, Lenkijos ir Kaliningrado srities elektros perdavimo sistemas, modernizuoti kontrolės priemones ir rezervą, taip pat įrengti kelis (Back-to-Back) nuolatinės srovės konverterius su Rusija ir Baltarusija. Ypačingą dėmesį reikėtų skirti planuojamos Visagino atominės elektrinės dydžio ir konstrukcijos parametrams, nes šis įrenginys bus svarbus nustatant leistinas ribines vertes daugeliu veiklos atvejų, ypač izoliuoto darbo atveju. Be to, dėl planuojamos Visagino atominės elektrinės generatoriaus galios reikalingi dideli rezervai. Jokių didelių teisinių ar reguliavimo kliūčių sinchronizacijai su KET nebuvo nustatyta, bet daugeliu klausimų

turi būti deramasi, ieškoma sprendimų ir susitarta. Perėjimo prie sinchroninio darbo bendrosios investicinės ir metinės išlaidos lyginant su rinkos nauda yra gana didelės.

Lietuva laikėsi nuostatos, kad sinchronizacija su UCTE yra įmanoma tik tuo atveju, jeigu bus pastatyta antroji „LitPol Link“ jungtis. Tokia sąlyga, kaip būtinas žingsnis siekiant sinchronizacijos su kontinentine Europa, buvo įtraukta į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. balandžio 25 d. nutarimą Nr. 449 „Dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu projekto koncepcijos ir projekto įgyvendinimo strateginių kryptų patvirtinimo“. Buvo akcentuojama, kad Lietuvos ir Baltijos valstybių elektros energetikos sistemų sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu ir visavertei Baltijos valstybių elektros energijos rinkos integracijai į Europos Sąjungos bendrąją rinką užtikrinti būtina papildomai nutiesti ir antrąją elektros jungtį su Lenkijos Respublika.

Tačiau Lenkija buvo nesuinteresuota „LitPol Link“ 2 statyba, kadangi jau pirmoji „LitPol Link“ jungtis buvo sudėtingas procesas aplinkosaugos prasme, nes linija nuo Elko į Lietuvą ėjo per teritorijas, įtrauktas į saugomų teritorijų tinklą. Lenkijoje buvo nuogaustaujama, jog potencialus elektros importas per Lietuvą gali padidinti konkurenciją Lenkijos vietos energetikos sektoriui (ypač anglies pramonei ir anglimi kūrenamoms elektrinėms). Be to, kaip pastebėjo buvęs „LitPol Link“ vadovas, buvęs energetikos ministras J. Neverovičius, kad tuo metu Šiaurės Rytų Lenkijoje nebuvo tinkamo elektros tinklo, vedančio iki Elko. „Vienintelė linija, kuri ėjo į Rytus, buvo pasenusi, neatitiko modernaus perdavimo tinklo reikalavimų, ir Lenkijai pačiai reikėjo sukurti naują perdavimo tinklą Šiaurės Rytų Lenkijoje“. Lenkijos nenoras prisiimti įsipareigojimų dėl antrosios „LitPol Link“ jungties ir nenoro kalbėti apie sinchronizacijos būtinybę pagimdė Estijos pasiūlymą apsvarstyti galimybę sinchronizuoti Baltijos elektros tinklus per Suomiją. Naują studiją, kurioje būtų aptariami ir Estijos siūlomi variantai, ėmėsi rengti Europos Komisijos finansuojamas Jungtinis Tyrimų Centras (Joint Research Centre, JRC). Jau 2016 m. kovą buvo pateikti tarpiniai rezultatai, o 2017 m. birželį buvo pateikta galutinė ataskaita. Joje buvo įvertinti trys galimi scenarijai:

1. Baltijos šalys lieka nesinchronizuotos nė su viena europinių tinklų sistema: a) Baltijos šalys nesikeičia pirminiais galios rezervais su kaimyninėmis šalimis; b) Baltijos šalys turi galimybę keistis pirminiu galios rezervu per Estlink 1 ir NordBalt jungtis.

2. Baltijos šalys sinchronizuojasi su NORDEL tinklu per naują povandeninę kintamos srovės (AC) liniją tarp Estijos ir Suomijos.

3. Sinchronizacija per Lenkiją dviem būdais: a) tik su egzistuojančia dvigubos grandinės kintamos srovės linija „LitPol Link“ 1; b) su LitPol Link 1 ir nauja antra dvigubos grandinės kintamos srovės linija „LitPol Link“ 2.

Studijos vertinimu, brangiausiai galėtų kainuoti sinchronizavimas su NORDEL scenarijus – apie 600 mln. eurų (įtraukus Visagino AE galimybę – net 974 mln. eurų). Pigiausias variantas buvo numatyta sinchronizacija per Lenkiją tik su „LitPol Link“ 1 (18 mln. eurų), o papildomos „LitPol Link“ 2 jungties įtraukimas į scenarijų kaštus padidintų iki 209–215 mln. eurų (priklausomai nuo to, ar būtų statoma Visagino AE). Kaip papildomi argumentai prie JTC studijos 2016 m. lapkritį buvo parengta Šiaurės šalių elektros tinklų operatorių Statnett, Fingrid, Energinet.dk ir Svenska Kraftnät studija „Baltijos šalių sinchronizacijos poveikis Šiaurės šalių elektros sistemos stabilumui“ (*Impact of Baltic Synchronization on the Nordic Power System Stability*). Šios studijos išvados buvo gana konkrečios: „Sinchronizavimas gali turėti didelės įtakos sistemos stabilumui, jei nebus imtasi korekcijų. Akivaizdu, kad sinchronizacija sukels pasekmes ir sąnaudas tiek Šiaurės, tiek Baltijos sistemoms, pavyzdžiui, dėl naujos įrangos, studijų poreikių ir darbų, skirtų visų pirma Baltijos šalims atnaujinti generatorių valdymo blokus“. Kaip esminė rekomendacija buvo pateikta išvada, kad Baltijos šalims, jei jau jos nori pasitraukti iš IPS/UPS sistemos, geriau sinchronizuotis su taip pat didele ir stabilia kontinentinės Europos elektros sistema, o ne Šiaurės šalimis. Šiaurės šalių operatoriai labai grubiai apskaičiavo, kad vien tik tiesioginės išlaidos (susijusios su dinaminio ir įtampos stabilumo užtikrinimu) tokiam sinchronizavimo būdai siektų 550–600 mln. eurų. Vėliau buvo atliktos dar papildomos galimybių studijos ir sinchronizavimo klausimai buvo aptariami įvairiuose lygiuose dalyvaujant Europos Komisijai. 2017 m. rugsėjį Lietuvos Vyriausybės ir Lietuvos Prezidentės D. Grybauskaitės pastangomis į politinio susitarimo tarp Baltijos šalių paieškas dar aktyviau įsitraukė Europos Komisija.

Toliau tęsiant diskusijas ir svarstymus buvo pasiektas susitarimas su Lenkija. Lenkija iš esmės sutiko prisidėti ir įsipareigojo Baltijos šalių sinchronizacijai su tokia prielaida, kad tai neturėtų sukelti grėsmės strateginiams Lenkijos interesams. Jau tuo metu buvo pradėta kalbėti apie galimas alternatyvas antrai „LitPol Link“ jungčiai, t. y. kad šalia esamos sausumos jungties galbūt kaip kompromisas galėtų būti jūrinė jungtis.

2018 m. birželio 22 d. vykstant Europos Vadovų Tarybos susitikimui specialioje ceremonijoje buvo pasirašytas istorinis susitarimas dėl Politinių kelio gairių (*Political Roadmap*), vedančių į sinchronizacijos projekto įgyvendinimą. Jį pasirašė EK pirmininkas Jeanas Claude'as Junckeris, Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Estijos premjeras Jūri Ratas, Latvijos premjeras Māris Kučinskis ir Lenkijos premjeras Mateusz Morawieckis. Skirtingai nei visos kitos iki tol buvusios politinės deklaracijos, susitarimas numatė labai konkrečius veiksmus ir terminus jiems įgyvendinti. Šiame susitarime jau konkrečiai užfiksuota, kad Baltijos šalių sinchronizacija su žemyninės Europos tinklais turi vykti per Lenkiją, remiantis jau egzistuojančia „LitPol Link“ jungtimi ir papildoma asinchronine jūrine HVDC jungtimi tarp Lietuvos ir Lenkijos bei papildomomis techni-

nėmis priemonėmis, kurios užtikrins tinklo stabilumą. Šis susitarimas buvo svarbiausia politinė pergalė, kuri žymėjo baigtą svarbų ilgo proceso etapą – užbaigtas politinis sinchronizacijos būdo derinimas ir pereita prie techninio įgyvendinimo dalies. Aukščiausiu lygiu pasirašytas Kelio gairių dokumentas liudijo, kad pagaliau visos mechanizmo dalys ėmė sukintis sąveikaudamos viena su kita, nusistovėjo visų skirtingų interesų pusiausvyrą ir tai leido pereiti prie techninio sinchronizacijos projekto įgyvendinimo. Per likusį 2018 m. laiką reikėjo techniškai tiksliai atlikti būtinus veiksmus. 2018 m. rugpjūčio 31 d. buvo pateiktos Dinaminio ir Dažnio stabilumo studijos, o jau rugsėjo 14 d. BEMIP aukšto lygio grupės atstovų susitikime patvirtinta, jog techninis sinchronizacijos su KET sprendimas yra priimtinas.

2-14 pav. Susitarimo dėl Politinių kelio gairių (Political Roadmap), vedančių į sinchronizacijos projekto įgyvendinimą pasirašymo ceremonija. Iš kairės: Estijos premjeras Jūri Ratas, Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, EK pirmininkas Jeanas Claude'as Junckeris, Latvijos premjeras Māris Kučinskis ir Lenkijos premjeras Mateusz Morawieckis

2018 m. spalio 10 d. Baltijos šalių sistemų operatoriai „Litgrid“, AST ir „Elering“ pateikė bendrą paraišką gauti pirmojo sinchronizacijos etapo finansavimą iš ES – apie 432,5 mln. eurų. 2019 m. sausį pirmajam sinchronizacijos įgyvendinimo etapui numatyta skirti 324 mln. eurų (75 proc.), t. y. maksimalią galimą finansavimo sumą energetikos projektams. 2018 m. gruodžio 21 d. pasirašytas „Litgrid“ ir Lenkijos PSO susitarimas dėl

jūrinės HVDC jungties („Harmony Link“) projekto parengiamųjų darbų pradžios. Šios jungties statyba – pagrindinis antrojo sinchronizacijos etapo darbas. Buvo numatoma, kad galutinis investavimo sprendimas dėl „Harmony Link“ bus pasirašytas 2020 metais.

2019 m. birželio 20 d. Briuselyje buvo pasirašytas politinis susitarimas dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemos sinchronizacijos su Europos tinklais įgyvendinimo. Juo įtvirtintas konkretus veiksmų planas ir būtini įgyvendinti kertiniai projektai iki pat 2025 m., kuomet Baltijos šalys prisijungs prie saugios ir patikimos Europos energetikos sistemos.

Politinį susitarimą Europos Vadovų Tarybos metu pasirašė Europos Komisijos Pirmininkas Jeanas Claude'as Junckeris, Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Estijos Ministras Pirmininkas Jūri Ratas, Latvijos Ministras Pirmininkas Krišjānis Kariņšas ir Lenkijos Ministras Pirmininkas Mateusz Morawieckis.

Politiniame susitarime numatyta, kad Europos Komisijos vadovaujama BEMIP aukšto lygio grupė prižiūrės, kaip vyksta projekto praktinis įgyvendinimas ir užtikrins, kad būtų laikomasi sutarto darbų kalendoriaus, įgyvendinant svarbiausius gegužės pabaigoje įsigaliojusios prisijungimo prie kontinentinės Europos tinklų sutarties projektus.

Politinis susitarimas numato, kad toliau techniniu lygiu bus tęsiamos procedūros su Rusija ir Baltarusija dėl Baltijos šalių atsijungimo (de-sinchronizacijos) nuo IPS/UPS sistemos, nesukeliant papildomų rizikų elektros energetikos sistemų saugumui. Tai buvo įtvirtinta ir 2018-06-22 pasirašytame pirmajame politiniame susitarime.

2019 m. rugpjūčio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Elektros energetikos projektų, vykdomų įgyvendinant elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektą, sąrašą. 2021 m. balandžio 28 d. sąrašas buvo papildytas 15 punktu – „Elektros energijos kaupimo įrenginių sistemos įrengimas“.

Iki 2019 m. „Litgrid“ įgyvendino eilę svarbių elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektų. 2014 m. buvo rekonstruota Klaipėdos 330/110/10 kV transformatorių pastotė, paruošta elektros jungties „NordBalt“ prijungimui. 2014 m. spalį užbaigus statybą buvo pradėta eksploatuoti 330 kV elektros perdavimo linija Klaipėda–Telšiai. Tai buvo pirmoji 330 kV elektros perdavimo linija, pastatyta per atkurtos nepriklausomybės metus. 2015 m. rekonstruota 330/110/10 kV Alytaus transformatorių pastotė, sumontuota nuolatinės srovės keitiklių stotis, užbaigtos 500 MW galios jungtis su Lenkija „LitPol Link“ ir 700 MW galios jungtis su Švedija „NordBalt“. 2018 m. buvo užbaigti „Litgrid“ projektai: dvigrandės 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Alytus statyba, viengrandės 110 kV elektros perdavimo linijos Kretinga–Benaičių VE TP statyba, rekonstruota 330 kV oro linija Jurbarkas–Bitėnai, rekonstruotos 110 kV transformatorių pastočių skirstyklos: 110/10 kV Kauno HE, 110/35/10 kV VE-2, 110/35/10 kV Pagėgių TP, 110/35/10 kV Rietavo TP, 110/10 kV Juodupės TP, 110 kV OL ruože Rietavas–Endrie-

2-4 lentelė. *Elektros energetikos sistemos sinchronizacijos projektų sąrašas*

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas
1.	„LitPol Link“ jungties išplėtimas
2.	330 kV elektros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė–Vilnius rekonstravimas
3.	Šiaurės rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos energetikos sistema
4.	110 kV elektros perdavimo linijos Pagėgiai–Bitėnai statyba
5.	330 kV Bitėnų transformatorių pastotės išplėtimas
6.	330 kV elektros perdavimo linijos Vilnius–Neris statyba
7.	330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba
8.	330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba
9.	330 kV skirstyklos „Muša“ statyba
10.	„Harmony Link“ jungties statyba
11.	330 kV skirstyklos „Darbėnai“ statyba
12.	Naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas
13.	Elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo (FSAS) valdymo sistemos įrengimas
14.	Automatinio generacijos valdymo sistemos įdiegimas

(Šaltinis: LRV nutarimas 2019 m. Nr. 821)

javas–Klaipėda žaibosaugos linas pakeistas šviesolaidiniu kabeliu. Didėjant elektros energijos poreikiui Vilniaus regione bei ruošiantis sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais 2019 metais, 330/110/10 kV Vilniaus transformatorių pastotėje 175 MVA autotransformatoriai pakeisti naujais, žymiai galingesniais – 300 MVA autotransformatoriais. Demontuoti Vilniaus TP 175 MVA autotransformatoriai buvo pervežti į 330/110/10 kV Alytaus transformatorių pastotę, o Alytaus TP 125 MVA autotransformatoriai perkelti į 330/110/10 kV Utenos TP ir 330/110/10 kV Jurbarko TP.

2019 m. rudenį „Litgrid“ sėkmingai įgyvendino vieną iš sinchronizacijos projektų – Bitėnų transformatorių pastotės išplėtimą, kuris sudarė galimybes prijungti naują 110 kV elektros perdavimo liniją Pagėgiai–Bitėnai. Linija Pagėgiai–Bitėnai ženkliai padidino elektros perdavimo patikimumą visoms prie 110 kV tranzitinės linijos Klaipėda–Pagėgiai–Jurbarkas prijungtomis transformatorių pastotėmis (Šilutės, Juknaičių, Usėnų, Pagėgių, Taurų, Tauragės).

2020-12-02 Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorė „Litgrid“ užbaigė 330 kV elektros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė–Vilnius rekonstrukciją. Tai buvo jau trečias įgyvendintas strateginis projektas, būtinas Lietuvos elektros perdavimo sistemos sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais. Rekonstruota linija reikšmingai sustiprino Vilniaus regiono elektros tinklą, pagerindama elektros energijos tiekimo

patikimumą vartotojams. Rekonstrukcijos metu linija pertvarkyta iš vienos grandies į dvių grandžių liniją.

Vienas iš didžiausių ir svarbiausių Vyriausybės patvirtintų Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais projektų yra elektros jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos – „Harmony Link“. Įgyvendinant šį projektą, 2021-02-02 „Litgrid“ baigė vieną iš teritorijų planavimo etapų: Lietuvos teritorijoje buvo parinkta trasa jūroje ir sausumoje bei išsigyta teritorija Darbėnų pastotei statyti.

„Harmony link“ jungtį tarp Lietuvos ir Lenkijos sudarys aukštos įtampos nuolatinės srovės (toliau – AĮNS) maždaug 330 km bendro ilgio, 700 MW galios povandeninis ir sausumos kabelis, optinis kabelis bei nuolatinės srovės keitiklių stotis. 2021 m. rugpjūčio 13 d. „Litgrid“ paskelbė 700 MW galios aukštos įtampos nuolatinės srovės jungties kabelio įrengimo pirkimo konkursą, pagal kurį numatoma, kad rangovas turės nutiesti nuolatinės srovės aukštos įtampos kabelį, kuris sujungs Žarnoviecų pastotę Lenkijos Pomeranijos regione su Darbėnų pastote Kretingos rajone Lietuvoje. Nuo Darbėnų iki Baltijos jūros pakrantės bus tiesiamas požeminis kabelis. Pasirašyti sutartį su laimėtoju planuojama 2022 metais. Kabelio tiesimo darbai vyks 2023–2025 metais. Statybos darbus numatoma užbaigti 2025 metų pabaigoje.

Iš viso „Harmony Link“ projektui numatytos investicijos siekia apie 680 mln. eurų, iš kurių 493 mln. eurų sudarys parama iš Europos infrastruktūros tinklų fondo „Connecting Europe Facility“.

2-15 pav. Jungtis „Harmony Link“
(Šaltinis: Atvira Klaipėda.lt)

„Harmony Link“ bus jau antroji Lietuvos ir Lenkijos elektros perdavimo sistemas jungianti elektros jungtis. Kartu su 2016 m. įrengta sausumos jungtimi „LitPol Link“ ji leis sinchronizuoti Baltijos šalių elektros perdavimo sistemas su kontinentinės Europos tinklais.

2021-12-22 Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorė „Litgrid“ sėkmingai įgyvendino Šiaurės Rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimo projektą, kurį sudarė 330 kV Ignalinos AE ir 330 kV Utenos transformatorių pastočių rekonstrukcijos bei 330 kV tinklo pertvarkymas darbui be neveikiančios Ignalinos AE. Įgyvendiniant šį projektą buvo demontuota 750 kV elektros perdavimo linija, jungianti Ignalinos AE transformatorių pastotę su Baltarusija, taip pat 180 MVar galios valdomas šuntinis reaktorius kartu su susijusiais įrenginiais perkeltas iš Ignalinos į Lietuvos elektrinės 330 kV skirstyklą bei atlikti kiti projekte numatyti darbai.

2021 m. lapkritį „Litgrid“ sėkmingai užbaigė Lietuvos ir Lenkijos elektros jungties „LitPol Link“ išplėtimo projektą. Tai – reikšmingiausias iš keturių iki šiol įgyvendintų sinchronizacijos projektų. „LitPol Link“ jungties išplėtimo projektą sudarė „LitPol Link“ skirstyklos, Alytaus transformatorių pastotės, šalia esančių 330 kV ir 110 kV elektros

2-16 pav. Alytaus TP sumontuotas (vienas iš trijų) 410/345/10,5 kV, 600 MVA galios autotransformatorius (Šaltinis: „Litgrid“)

perdavimo oro linijų rekonstrukcijos. Vienas pagrindinių atnaujintos „LitPol Link“ skirstyklos elementų yra sumontuoti trys 410/345/10,5 kV, 600 MVA galios autotransformatoriai. Tai galingiausi tokio tipo įrenginiai Baltijos šalyse. Būtent jie leis vienu dažniu sujungti Baltijos šalių ir kontinentinės Europos elektros tinklus.

Prieš šešerius metus įrengta „LitPol Link“ jungtis tarnauja elektros energijos importui, eksportui tarp Lietuvos ir Lenkijos. Nuo 2025 m. šiai jungčiai teks svarbesnis vaidmuo, ji taps vartais visoms trims Baltijos šalims sujungti elektros energetikos sistemas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos tinklais. Iki bus nutiesta jūrinė jungtis su Lenkija „Harmony Link“ bei įrengti sinchroniniai kompensatoriai ir atlikti kiti sinchronizacijai reikalingi darbai, „LitPol Link“ jungtis veiks įprastu režimu. Po sinchronizacijos vietoje esamos 500 MW galios „LitPol Link“ prekybai bus naudojama 700 MW galios „Harmony Link“ jungtis, o „LitPol Link“ jungtis nuo 2025 m. bus naudojama energetikos sistemų sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos tinklais užtikrinti.

BATERIJŲ ENERGIJOS KAUPIMO SISTEMOS ĮRENGIMAS

2021-09-20 Litgrid 330/110/10 kV Vilniaus transformatorių pastotėje įrengė pirmąją prie elektros perdavimo tinklo prijungtą 1 MW galios, 1 MWh talpos baterijų energijos kaupimo sistemą. Tai yra pirmasis pilotinis projektas Baltijos šalių energetikos sistemose. Įrengta baterijų energijos kaupimo sistema skirta skirtingų sisteminių paslaugų teikimo ištestavimui.

„Litgrid“ specialistai realiomis elektros energetikos sistemos veikimo sąlygomis išbandė baterijos galimybes atlikti daugiau nei dešimt skirtingų perdavimo tinklo funkcijų. Testų metu patikrinta galimybė vietoje ir per nuotolį valdyti baterijos galią, išbandytas jos efektyvumas, avarinės galios funkcija, dažnio valdymo funkcijos, sintetinės inercijos atsakas, įtampos valdymo funkcija, izoliuoto darbo veikimas energiją tiekiant Vilniaus TP savosioms reikmėms. Taip pat baterijos projekto įgyvendinimo metu buvo sudarytos baterijų prijungimo prie „Litgrid“ tinklo sąlygos bei suformuoti siūlymai techninėms specifikacijoms, kurių pagrindu nustatyti reikalavimai ir 200 MW baterijų energijos kaupimo sistemoms įrenginiams.

2021 m. liepos pabaigoje Lietuvos Respublikos Vyriausybė paskyrė „EPSO-G“ įmonių grupės bendrovę „Energy cells“ momentinį elektros energijos rezervą Lietuvai turinčių užtikrinti kaupimo įrenginių operatorė ir patikėjo jai valdyti elektros kaupimo įrenginių sistemas.

„Energy cells“ iki 2022 m. pabaigos įrengs ir į Lietuvos energetikos sistemą integruos

keturias baterijų energijos kaupimo sistemas, kurių bendra suminė galia ir talpa sieks 200 MW ir 200 MWh. Šias baterijų energijos kaupimo sistemas „Energy cells“ įdiegs Vilniaus, Šiaulių, Alytaus ir Utenos 330 kV transformatorių pastotėse. Baterijų energijos kaupimo sistemas įrengs ir aptarnaus bendrovių „Siemens Energy“ ir „Fluence“ konsorciumas, kuris jungtinės veiklos pagrindu laimėjo „Energy cells“ skelbtą tarptautinį sistemos įrengimo paslaugų ir energijos kaupimo technologijų pirkimo konkursą.

Remiantis pasirašyta 109 mln. eurų vertės sutartimi „Siemens Energy“ ir „Fluence“ suprojektuos, pagamins ir prie elektros perdavimo sistemos prijungs baterijų energijos kaupimo sistemas, taip pat 15 metų teiks garantines aptarnavimo ir priežiūros paslaugas.

Baterijų energijos kaupimo sistemos užtikrins momentinį izoliuoto darbo elektros energijos rezervą ir iki sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais teiks energetikos sistemos izoliuoto darbo rezervo paslaugą, o po sinchronizacijos – tarnaus sparčiai augančių atsinaujinančių elektros energijos šaltinių integracijai.

2-17 pav. 1 MW baterijų energijos kaupimo sistema įrengta 330 kV Vilniaus TP
(Šaltinis: „Litgrid“)

SINCHRONINIŲ KOMPENSATORIŲ ĮRENGIMAS

Sinchroninis kompensatorius – tai perdavimo tinkle įrengtas didelis besisukantis variklis, kuris pats negamina elektros, o ją naudoja. Sukimosi sukurta inercija padeda užtikrinti stabilų sistemos dažnį ir patikimą sistemos darbą. Panašūs įrenginiai veikia Airijos, Danijos, Vokietijos, Italijos, Norvegijos elektros energetikos sistemose.

Inercijos užtikrinimas – tai būtina Baltijos elektros energetikos sistemos sinchronizavimo su kontinentinės Europos tinklais sąlyga, numatyta 2019 m. gegužės 27 d. sinchroninio prijungimo sąlygų sutartyje ir prijungimo sąlygų kataloge. Vykdydami šios sutarties nuostatas dėl reikiamo inercijos kiekio (17100 MWs) užtikrinimo Baltijos šalių operatoriai sutarė, kad dalinsis palaikomos inercijos kiekį kiekvienoje šalyje lygiomis dalimis. Tai reiškia, kad Lietuvoje turės būti palaikoma apie 6000 MWs inercijos. Remiantis 2018 metų elektros rinkos sąlygoto elektros energijos balanso ir veikiančių sinchroninių generatorių duomenimis, reikiamas kiekis inercijos Baltijos elektros energetikos sistemose buvo užtikrintas tik 1955 valandas arba apie 22 procentus laiko. Tačiau veikiant IPS/UPS elektros sistemoje, tai nesudarė rimtų problemų Baltijos elektros energetikos sistemos (EES) stabilumui, nes Baltijos ir Lietuvos EES gerai sujungta su kaimyninėmis šalimis ir, avarinių režimų metu, sistemos stabilumas užtikrinamas sinchroninių elektros jungčių pagalba. Nutraukus šias sinchronines jungtis ir sinchronizavus Baltijos EES su kontinentinės Europos tinklais per Lenkiją, palaikomos inercijos Baltijos šalių viduje svarba stipriai išauga, nes ženkliai padidėja izoliuoto Baltijos EES veikimo tikimybė. „Litgrid“ – perdavimo sistemos operatorius, siekdamas vykdyti sinchroninio prijungimo sąlygų katalogo nuostatas mažiausių sąnaudų ir įtakos elektros perdavimo tarifui, atliko sinchroninės inercijos, reikalingos patikimam sistemos veikimui po Baltijos EES sinchronizavimo su KET, užtikrinimo priemonių Lietuvoje analizę. Tyrimo metu nustatyta, kad optimalus sprendinys – trijų naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas, vertinant, kad šių naujų sinchroninių kompensatorių neprieinamumo (remonto) metu inerciją užtikrins Kruonio HAE agregatai.

„Litgrid“, išnagrinėjusi elektros srautų situaciją Lietuvos elektros energetikos sistemoje po sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais, nusprendė įrengti tris sinchroninius kompensatorius Alytaus, Telšių ir Neries (Nemenčinė, Vilniaus rajonas) 330 kV transformatorių pastotėse.

Šiose vietovėse įrenginiai efektyviausiai padės išlaikyti Lietuvos elektros energetikos sistemos stabilumą po atsijungimo nuo Rusijos ir Baltarusijos tinklų. Latvijoje ir Estijoje taip pat bus įrengiami po tris sinchroninius kompensatorius. Naujai įrengti sinchroniniai kompensatoriai atliks keletą sistemos patikimumui svarbių funkcijų – padės savarankiškai valdyti dažnį, į sistemą integruoti daugiau atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių, efektyviai naudotis energijos mainais su kaimyninėmis šalimis.

2021 m. gruodžio 29 d. „Litgrid“ pasirašė sutartį su tarptautinį konkursą laimėjusia bendrove „Siemens Energy“, kuri Lietuvoje iki 2024 m. pabaigos įrengs tris sinchroninius kompensatorius, būtinus Baltijos EES sinchronizacijai su kontinentinės Europos tinklais. Bendrovė „Siemens Energy“ ne tik įrengs sinchroninius kompensatorius, bet ir teiks garantinį aptarnavimą bei atsargines dalis, būtinus užtikrinti sinchroninių kompensatorių patikimą veikimą.

2-18 pav. Sinchroninis kompensatorius (Šaltinis: „Siemens Energy“)

Projektas	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1. 330 kV Bitėnų transformatorių pastotės išplėtimas		100%							
2. 110 kV elektros perdavimo linijos Pagėgiai–Bitėnai statyba		100%							
3. 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba						30%			
4. 30 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba						30%			
5. 30 kV elektros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė–Vilnius rekonstravimas			100%						
6. LitPol Link“ jungties išplėtimas				89%					
7. Siaurės rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su KET				88%					
8. Naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas Lietuvos EES					21%				
9. 30 kV EPL Vilnius–Neris statyba						24%			
10. 30 kV skirstyklos „Darbėnai“ statyba						14%			
11. 30 kV skirstyklos „Mūša“ statyba						15%			
12. „Harmony Link“ jungties statyba						15%			
13. Elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo (FSAS) valdymo sistemos įrengimas						12%			
14. Automatinio generacijos valdymo sistemos įdiegimas						11%			

2-19 pav. 2019 m. rugpjūčio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų Elektros energetikos sinchronizacijos projektų statusas 2021 m. sausio 1 d. (Šaltinis: „Litgrid“)

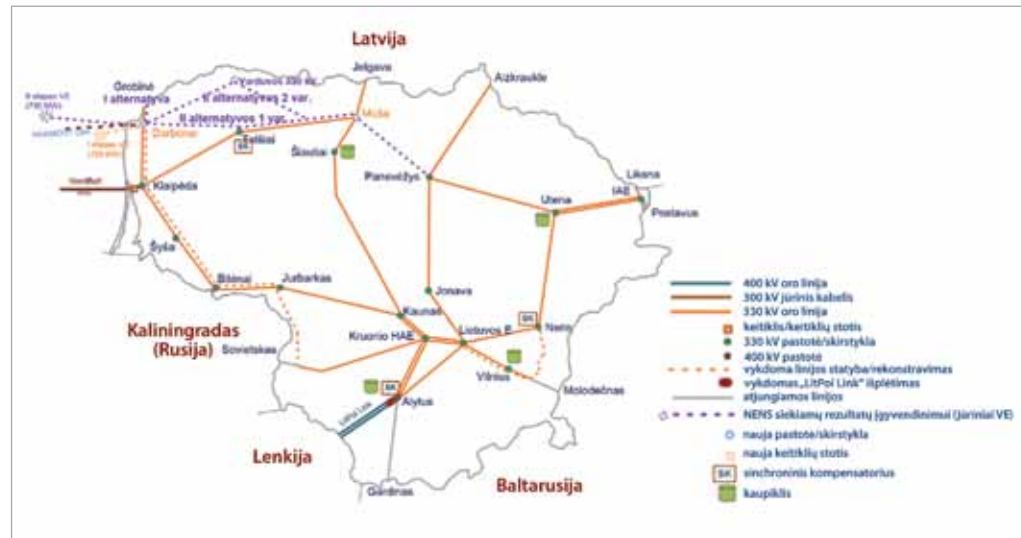
Iš 2-19 pav. pateiktų duomenų matyti, kad 2021 metų sausio 1 dienai iš 14 projektų trys užbaigti pilnai, o visi likusieji sėkmingai vykdomi. Taip pat yra vykdomas ir 15-as projektas – Baterijų energijos kaupimo sistemų įrengimas.

SINCHRONINĖS JUNGTIES BANDYMAS IR TOLIMESNĖ PERDAVIMO TINKLO PLĖTRA

Užbaigus elektros jungties „LitPol Link“ išplėtimo projektą, sumontavus 410/345/10,5kV autotransformatorius, Lietuvos ir Lenkijos elektros perdavimo sistemų operatorės „Litgrid“ ir PSE atliko išskirtinį bandymą, kurio metu dalis Lietuvos elektros energetikos sistemos pirmą kartą dirbo sinchroniškai su Lenkijos, o kartu – ir su kontinentinės Europos energetikos sistema. Bandymo metu buvo modeliuojama situacija, kai išsijungusioms didžiosioms Lietuvos elektrinėms, turinčioms galimybę pasileisti po sisteminės avarijos (angl. „black start“), elektros energija joms tiekama iš Lenkijos. Bandymo metu, simuliuojant avariją, pagrindiniai Lietuvos elektros energijos gamybos įrenginiai Kruonio HAE ir Lietuvos elektrinės kombinuoto ciklo blokas buvo atjungti nuo penkias posovietines šalis jungiančio BRELL žiedo elektros energijos sistemos. Jie buvo iš naujo paleisti veikti kontinentinės Europos elektros sistemoje, kurią valdo dispečerinis centras Vokietijoje, ir pirmą kartą išbandyti veikime su Lenkijos, o kartu – ir su kontinentinės Europos sistema. Šis bandymas išryškino technologinę įrenginių parengtį ir energetikos sistemos specialistų profesionalumą likviduojant avarines situacijas energetikos sistemoje.

Iki sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais yra suplanuoti dar du itin svarbūs bandymai. 2022 m. planuojama atlikti Lietuvos energetikos sistemos izoliuoto darbo bandymą, o vėliau – ir bendrą Baltijos šalių elektros energetikos sistemų izoliuoto darbo bandymą.

Ruošiantis Baltijos šalių EES sinchronizacijai su KET, Kaliningrado EES saugumui ir būtinų sisteminių paslaugų užtikrinimui Kaliningrado sričiai be šiuo metu turimos tinklo infrastruktūros gali būti įrengiami du papildomi HVDC back-to-back (BtB) keitikliai (tranzitui į Kaliningrado sritį), tačiau šiuo metu sprendimai šiuo klausimu nėra priimti. Baltijos šalių EES dirbant sinchroniniu režimu su Europos KET, esamos tarp-sisteminės linijos su Rusija, Baltarusija ir Kaliningrado sritimi tampa nereikalingomis ir 2024–2025 m. planuojamas šių linijų demontavimas. Atitinkamai 2020 metų plane, papildoma PT infrastruktūra (papildomi HVDC BtB su trečiosiomis šalimis) nėra vertinama. Nuo 2012 metų, kiekvienais metais, perdavimo sistemos operatorius „Litgrid“ rengia dešimties metų Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros

2-20 pav. 400–330 kV perdavimo tinklo plėtra iki 2030 m.
(Šaltinis: „Litgrid“)

planą. Šio plano pagrindinis tikslas – įvertinti esamą EES būklę bei numatyti galimus elektros energijos ir galios poreikių, generuojančių galių ir generavimo pasikeitimus, sistemos adekvatumo užtikrinimo galimybes ilgalaikėje perspektyvoje, numatyti PT plėtros kryptis, atstatymo apimtis, nustatyti orientacines investicijas tinklo plėtrai ir atstatymui. Planas rengiamas vadovaujantis Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija (NENS), Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB (2009 m. liepos 13 d.) nurodymais, elektros perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB strategija, ENTSO-E rekomendacijomis bei kitų norminių aktų nuostatomis, kuriose apibrėžiama PSO bei EES veikla ir principai. 2-20 pav. pavaizduota elektros perdavimo tinklo plėtra dešimtmečio plane iki 2030 m. Čia pavaizduotų baterijų energijos kaupimo sistemų (sutrump. kaupikliai arba BEKS) įrengimą vykdo specialiai tam dedikuota bendrovė UAB „Energy Cells“. Projekto įgyvendinimo metu bus įrengtos keturios 50 MW galios BEKS sistemos. BEKS sistemos bus prijungiamos prie perdavimo tinklo Alytaus, Utenos, Vilniaus ir Šiaulių pastočių 110 kV skirstyklių. Taip pat bus vykdomas valdymo sistemų modernizavimas (FSAS, AGC ir kt.), įtampos valdymo įrenginių įrengimas (trys sinchroniniai kompensatoriai). Be sinchronizacijai reikalingų projektų, taip pat bus vykdomi ir vidiniai elektros perdavimo tinklo plėtros ir atstatymo projektai (330 kV TP Neries, Jonavos, Kruonio HAE, Jurbarko rekonstravimas), 110 kV TP rekonstravimas bei EPL rekonstravimas ir kiti projektai, skirti tinklo darbo patikimumui užtikrinti, sistemos

valdomumo didinimui, technologiniam tinklo valdymui, fizinės ir informacinės saugos bei informacinių sistemų plėtrai. Atsižvelgiant į 2018 m. patvirtintą NENS (Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija) ir joje pateiktus siekiamus tikslus bei rezultatus, planuojama, kad po 2025 metų jūrinės teritorijos dalyje gali būti numatyta vėjo elektrinių (VE) parkų, kurių galingumas nuo 700 MW iki 1400 MW, plėtra. Jūrinių vėjo elektrinių (JVE) parkų integracijai bus reikalinga tiek vidinė elektros perdavimo tinklo plėtra, tiek infrastruktūra jūroje. I etape (planuojama iki 2028 m.) vystomų JVE (700 MW) parkų prijungimui prie 330 kV tinklo papildomos 330 kV PT plėtros sausumoje nereikia. Reikalinga bus tik jūroje. Kadangi nuosavybės riba planuojama Darbėnų skirstykloje ant galinės movos, visa jūrinė (įskaitant ir dalis sausumos kabelio) infrastruktūra (jūrinis kabelis ir platforma) priklausys ir bus vystoma gamintojų lėšomis kaip tą numato galiojantys teisės aktai. II etape (2030 m.) vystomų JVE (+700 MW) parkų prijungimui prie 330 kV tinklo gali būti reikalinga papildoma 330 kV PT plėtra tiek jūroje, tiek sausumoje. II etapo vystomų JVE parkų jungimui prie Lietuvos perdavimo tinklo galimos 2 alternatyvos: I alternatyva – stiprinti tarpsisteminių ryšių su Latvija (t. y. 330 kV OL Darbėnai–Grobinė rekonstravimas, atliekant papildomus pakeitimus Latvijos teritorijoje), tuo pačiu jūrinė (įskaitant ir dalis sausumos kabelio) infrastruktūra (antras jūrinis kabelis ir platforma). Pasirinkus šią alternatyvą, reikalingas bus ir Latvijos PSO sutikimas. II alternatyva – reikalinga PT plėtra sausumoje. Analizuojami šie variantai: 1 var. – kai tiesiamos naujos 330 kV EPL Darbėnai–Telšiai–Mūša ir Mūša–Panevėžys; 2 var. – kai tiesiamos naujos 330 kV EPL Darbėnai–Varduva–Mūša ir Mūša–Panevėžys. Kaip ir I alternatyvoje, reikalinga bus ir jūrinė (įskaitant ir dalis sausumos kabelio) infrastruktūra (antras jūrinis kabelis ir platforma). 3 šalių investicijos į JVE gamybą ir projektai tiek sausumoje, tiek jūroje bus vykdomi gamintojų iniciatyva ir jų lėšomis, kaip numato šiuo metu galiojantys teisės aktai.

LITERATŪRA

1. Lietuvos energetika, II tomas. Lietuvos valstybinė energetikos sistema, Lietuvos energetikos mokslo ir technikos draugija. – Vilnius: Mokslas, 1992.
2. Lietuvos energetika. Ketvirtas tomas / Sudarė ir parengė Jolita Daugvilienė, Juozas Martusevičius, Vilius Šaduikis. – Vilnius: UAB „Adomo Jakšto spaustuvė“, 2006.
3. Lietuvos energetika. Penktas tomas / Sudarytojas Vilius Šaduikis. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2015.
4. Lietuvos energetika. Šeštasis tomas / Sudarytojas Vilius Šaduikis. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2017.
5. Lietuvos energetika. Septintasis tomas / Sudarytojas Vilius Šaduikis. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2019.
6. Lietuvos energetika. Aštuntasis tomas / Sudarytojas Vilius Šaduikis. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2020.
7. Lietuvos elektrifikavimo istorija / Sudarytojas Vytautas Gritėnas. – Vilnius: Sidabrinis trimitas, 2006.
8. Lietuvos elektrifikavimo istorija. Antrasis tomas. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2013.
9. Algirdas Stumbras. Prisiminimai. – Vilnius: Margi raštai, 2007.
10. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinės ataskaitos Europos komisijai. – Vilnius, 2004–2020.
11. Lietuvos energetika. Lietuvos energetikos institutas / dr. Antanas Petras Juška, habil. dr. Vaclovas Miškinis. Leidiniai 2003–2010.
12. Energetikos priežiūra. Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos. Leidiniai 1995–2020.
13. Šiaulių elektros tinklai. Įmonės istorija, trečia dalis (1998–2002 m.).
14. „Žiburiai“, Lietuvos energetikų laikraštis. 1990–1995.
15. VŠĮ Energetinių tyrimų institutas. Elektros tinklų sinchronizacija su kontinentine Europa: politinis procesas 1999–2019 m. Analitinė studija. Studijos autoriai: dr. Tomas Janeliūnas, Evelina Maskoliūnaitė, 2019.
16. Lietuva Europos Sąjungoje, METRAŠTIS 2009–2013. Europos integracijos studijų centras. – Vilnius, 2014.
17. Energetikos bendrovių, Lietuvos energetikos muziejaus ir Lietuvos centrinio valstybinio archyvo sukaupta informacija.

LIETUVOS ENERGETIKAI, GIMĘ 1931–1940 M.

A

Liudvikas ABRAITIS (1938-08-16, Šiauliai), Lietuvos energetikas, habilituotas daktaras (technol. m.; techn. m. dr. 1973). Tėvas Blažiejus Abraitis (1899–1975) – gydytojas, mokslininkas, profesorius, motina Liudvika Abraitienė (1908–1992) – gydytoja, brolis Vaidotas Blažiejus Abraitis (1942–2015) – inžinierius, politikas, profesorius.

1960 m. baigė Kauno politechnikos institutą, nuo 1965 m. dėstė jame. Mokslų daktaro disertaciją apgynė 1973 m.

1976 m. L. Abraičiui suteiktas profesoriaus vardas.

1978 m. pradėjo dirbti KPI Skaičiavimo technikos laboratorijos moksliniu vadovu, dirbo iki 1989 m.

Svarbiausias veikalas – „Elektroninių skaičiavimo mašinų projektavimo automatizavimas“ (su kitais, 1978). LSSR valstybinė premija (1979, su R. Šeinausku).

Mirė 1989 m. sausio 13 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Klemensas ALIŠAUSKAS gimė 1940 m. balandžio 26 d. Margininkų kaime, Židikų vlsč., Mažeikių apskr., ūkininkų šeimoje. 1941 m. birželio 14 d. mama su trimis vaikais ištremta į Altajaus kraštą, o iš ten 1942 m. – prie Laptevų jūros į Muostacho žvejų gyvenvietę Lenos upės deltoje, Bykovo kyšulyje. Tėvas liko Lietuvoje ir buvo 1941 m. birželio mėn. sukilimo prieš sovietų okupacinę valdžią dalyvis.

K. Ališauskas pradinę mokyklą baigė Bykovo kyšulio gyvenvietėje, 7 klases – Jakutsko 26-ojoje vidurinėje mokykloje. 1955 m. įstojo į Jakutsko komunalinės statybos technikumą, Elektros tinklų ir sistemų skyrių. 1959 m. jį baigė ir įgijo elektromechaniko specialybę. Tais pačiais metais grįžęs į Lietuvą pradėjo dirbti Kauno elektros tinkluose kabelinių tinklų elektromonteriu, 1961 m. perkeltas į Kauno operatyvinę išvažiuojamąją brigadą elektromonteriu. 1961–1964 m. tarnavo tarybinėje kariuomenėje.

1964 m. priimtas dirbti į Kauno elektros tinklų Rajoninę dispečerių tarnybą budinčiu

dispečeriu. 1970 m. baigė Kauno politechnikos institutą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1969–1986 m. dirbo Centrinės dispečerių tarnybos viršininko pavaduotoju, nuo 1986 m. – šios tarnybos viršininku. Pertvarkų laikotarpiu (formuojant Rytų ir Vakarų skirstomuosius elektros tinklus, Perdavimo elektros tinklą, LEO LT ir pan.) kito elektros tinklų pavaldumas, atliekamos funkcijos ir pan. Keitėsi ir dispečerinės tarnybos bei tarnybos viršininko darbų pobūdis. Su iškylančiais darbo uždaviniais sėkmingai susitvarkė ir 2006 m. balandžio 28 d. buvo išleistas į pensiją.

Santuokoje su žmona Milda gimė dukra Aušra ir sūnus Paulius. Dukra, baigusi Kūno kultūros institutą, emigravo į JAV, sūnus gyvena Lietuvoje, dirba advokatu.

Parengė Boleslovas Paškevičius

Algimantas AMBRAZEVIČIUS gimė 1934 m. kovo 15 d. Kaune. Baigęs sidabro medaliu Kauno 6-ąją gimnaziją, 1950 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą studijuoti pramonės šiluminę energetiką. Būdamas nepaprastai energingas ir pilnas polėkių studentas, 1955 m. su pagyrimu baigė studijas ir įstojo į Lietuvos MA Fizikos-technikos instituto aspirantūrą. Čia, instituto Bendrosios energetikos laboratorijoje, ir žengė pirmuosius mokslo tyrimo darbų žingsnius, vėliau įtemptai dirbo šviesaus atminimo prof. A. Žukausko 1956 m. įkurtoje Šiluminės technikos laboratorijoje. 1960 m. KPI Mokslinėje taryboje apgynė technikos kandidato disertaciją, kurioje išnagrinėjo išilgai

aptekamos plokštės šilumos atidavimą – tai buvo pirmoji disertacija šiluminės fizikos srityje. Kitas labai svarbus tyrimų-darbų etapas – aukštatemperatūre šiluminė fizika. Čia, kuriant magnetohidrodinaminius generatorius (MHDG), buvo pradėti įvairių medžiagų ir šilumos mainų tyrimai esant aukštomis srautų temperatūroms. Sutelkė jaunų mokslininkų grupę, kuri jam vadovaujant 1965 m. sukūrė dujų aukštatemperatūrų dinaminį kontūrą su pirmuoju 300 kW galios plazmotronu šilumos mainų procesams tirti. Aukštos temperatūros srautų laboratorijoje, kuriai vadovavo iki 1989 m., buvo sumontuoti galingi elektros įrenginiai, dujų aušinimo ūkis, sukurtas 2 MW galios plazmotronas. Sukūrė metodiką, pagrįstą formulėmis šilumos mainams ir grūdinimo greičiui aukštos temperatūros (iki 5000 °C) dviatomųjų dujų srautuose (iki 1000 m/s) skaičiuoti, taikomą kosmonautikoje, lazerinėje raketinėje technikoje, plazmocheminėje technologijoje, azoto trąšų plazmocheminės gamybos elektros pagalba iš oro teorinius bei technologinius pagrindus. Nuo 1995 m. nagrinėjo ateities transporto energetiką, mokslines ir technines problemas. 1972 m. prof. A. Ambrazevičius paskelbė monografiją „Šilumos

mainai aukštos temperatūros dujų sraute“. Tuo metu ypač susidomėta šilumos mainų tyrimais plazmochemijos srityje. A. Ambrazevičius plėtojo intensyvaus dujų aušinimo tyrimus plazminiu būdu iš oro gaminant silpną azoto rūgštį. 1983 m. parengė monografiją „Šilumos mainai grūdinant dujas“, kuri buvo Baltarusijos MA Branduolinės energetikos institute 1984 m. apgintos daktaro disertacijos pagrindas.

1989–1992 m. A. Ambrazevičius dirbo įvairiose Lietuvos mokslo ir energetikos institucijose. 1991–2004 m. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Automobilių transporto katedros profesorius ir lygiagrečiai iki 2008 m. Lietuvos karo akademijos Inžinierinės vadybos katedros profesorius.

Prof. A. Ambrazevičius vienas ir su bendraautoriais paskelbė apie 500 mokslinių, mokslo ir technikos populiarinimo straipsnių įvairiuose leidiniuose. Jis buvo 16 išradimų autorius, aktyvus daugelio mokslinių tarybų narys, didelio pluošto populiarių straipsnių energetikos, šiluminės fizikos ir plazmochemijos, transporto energetikos klausimais autorius. Prof. A. Ambrazevičiui (su kitais) 1984 m. paskirta Lietuvos mokslo ir technikos premija už darbus aukštos temperatūros dujų srautų tyrimų srityje. Parengė keletą mokymo priemonių – paskaitų ciklą studentams. Pažymėtinas bibliografinis leidinys A. Ambrazevičius. Darbai Lietuvai 1960–2004 m., kuriame sutelkti visi autoriaus paskelbtieji minėtame laikotarpyje darbai.

Buvo vedęs. Žmona Regina (1939), sūnūs: Aidas (1963) ir Rytis (1967).

Mirė po sunkios ligos 2010 m. liepos 11 d. Vilniuje.

Parengė Vilius Šaduikis

Algirdas AMBRAZIŪNAS apie save.

Gimiau 1939 m. rugpjūčio 22 d. Biržuose, Povilo Ambraziūno ir Veronikos Ambraziūnienės (Strazdaitės) šeimoje. Baigęs Biržų Juliaus Janonio vardo vidurinę mokyklą, 1957 m. įstojau į Kauno politechnikos instituto (dabar KTU) mechanikos fakulteto pramonės šiluminės energetikos specialybę. Baigus studijas, 1962 m. valstybinė egzaminų komisija pripažino inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. Tais pačiais 1962 m. pradėjau dirbti Kauno „Kaunasenergoremontas“ įmonėje. Eidamas komandiruo-tėse meistro, šef. meistro, remontinės brigados vadovo pareigas įvairiose elektrinėse, rajoninėse katilinėse (ne tik

Lietuvoje) vykdžiau garo ir vandens šildymo katilų, jų pagalbinių įrenginių remontus, rekonstrukcijas. 1965 m. toje pat įmonėje, įgijęs inžinieriaus konstruktoriaus kvalifikaciją išvykstančioms į objektus remontinėms brigadoms, ruošiau būsimų remonto-

rekonstrukcijų darbų atlikimo dokumentaciją. 1966 m. liepą pervestas į Klaipėdos VRE ir pradėjau eiti Katilų cecho viršininko pareigas. Prijungus prie Katilų cecho Kuro padavimo ir Turbinų cechus, buvau paskirtas Katilų-turbinų cecho viršininku. Teko būti atsakingu už cecho (vėliau pervadinto į Šilumos tarnybą) saugią ir patikimą įrenginių eksploataciją, remontus, vykdyti darbą su personalu. Pradėjus dirbti elektrinėje, katilų kuras buvo akmens anglis. Garo katiluose kuro sudeginimui buvo sumontuoti mechaniniai ardynai, aerobilinei malūnai, veikė sudėtinga šlako-pelenų pašalinimo sistema. Katilams akmens anglis buvo gabenama vagonais iš Ukrainos ir kt. Ypač sudėtingas buvo sušalusio kuro iškrovimas žiemą. Mažai padėdavo ir vibratoriai. Toliau kuras buvo paduodamas į smulkintuvus, sutrupinta akmens anglis transporteriais buvo gabenama į katilų bunkerius. Visi darbai reikalavo daug fizinių aptarnaujančio personalo jėgų.

Kad padidinti darbo efektyvumą, buvo priimtas sprendimas atsisakyti kieto kuro ir pereiti dirbti mazutu ir dujiniu kuru. Reikėjo katilus rekonstruoti. Praktiškai kiekvienais metais buvo rekonstruojamas arba naujai statomas bent vienas garo ar vandens šildymo katilas, jau su dujų-mazuto degikliais, kitais vamzdynais ir įrenginiais. Eksploatuojant įrenginius, buvo taikomi pažangiausi darbo metodai, diegiamos naujovės (vibracinis oro šildytuvų valymas), o sukūrinis kuro sudeginimo metodas įdiegtas vandens šildymo katile PTVM-50 buvo apiformintas kaip išradimas. Apie tai buvo skelbiama žurnale „Elektros stotys“ bei buvo pateikta ir energetikų pasitarime Vilniuje.

Per visa darbinę veiklą jokių rimtesnių įrenginių darbo sutrikimų, nelaimingų atsitikimų nebuvo. Esu apdovanotas Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko A. Brazausko, Energetinės sistemos, įmonės garbės raštais, padėkomis, buvo suteiktas geriausio įmonės inžinieriaus garbės vardas, buvau talpinamas įmonės garbės lentoje, premijuotas.

Be tiesioginio darbo teko aktyviai dalyvauti įmonės visuomeninėje veikloje, organizuoti cecho darbuotojų aktyvų dalyvavimą įvairiuose renginiuose ir ypač kasmetinėse įmonės sporto šventėse. Rezultatai buvo puikūs – iškovota daugybė prizų, taurių, garbės raštų. Prisimenu, buvo gera Respublikos energetikų vadovujančių darbuotojų veteranų tradicija kasmet dalyvauti kompleksinėse įvairių sporto šakų varžybose, kurios vykdavo įvairiuose objektuose (Elektrėnuose, Alytuje ir kt.).

Pradirbęs įmonėje 43 metus, išėjau į užtarnautą poilsį. Kaip ir anksčiau, „mankštinuosiu“ kolektyviniame sode, gana aktyviai mėgėjiškai žvejoju, sportuoju. Be to, dar esu kviečiamas į Klaipėdos energetikų mokymo centrus dėstyti būsimiems katilų eksploataavimo specialistams.

1967 m. sukūriau šeimą. Žmona Vanda Vedlugaite 1940 m. gimė Šiauliuose. 1969 m. gimė sūnus Jaunius, 1970 m. – dukra Audronė. Sulaukiau 5 anūkų – Roko, Juliaus, Povilo, Beatričės, Urtės. Rokas ir Julius baigė aukštuosius mokslus, sukūrė šeimas, lauksiu

proanūkių. Sūnus Jaunius ir anūkas Julius (baigė KTU, įgijo inžinieriaus šilumininko specialybę), tęsdami šeimos tradicijas, sėkmingai dirba „Klaipėdos energijoje“.

Parengė Algirdas Ambraziūnas

Feliksas ANDRUŠKEVIČIUS gimė 1940 m. liepos 27 d. Šeduvoje, Panevėžio apskr., darbininkų šeimoje. 1947–1958 m. mokėsi Šeduvos vidurinėje mokykloje, kurią baigęs pradėjo dirbti Šeduvos remonto ir technikos stotyje. Nuo 1961 m. dirbo Petrašiūnų VRE centrinio valdymo pulto būdinčiuoju elektromonteriu. 1959–1962 m. mokėsi Kauno politechnikume. 1962 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigė 1967 m. ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1968 m. pagal paskyrimą pradėjo dirbti Šiaulių ET būdinčiuoju dispečeriu, nuo 1975 m. – ET rajono dispečeriu ir vadovu, 1977 m. – skirstomųjų ET tarnybos viršininku,

1989 m. – Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. Nuo 2003 m. dirbo Gamybos ir technikos skyriaus vadovaujančiuoju inžinieriumi. 2003 m. sausio 8 d. perėjo dirbti į UAB Šiaulių ryšių objektų statyba – projektų vadovu, čia dirbo iki 2008 m., iki išėjimo į pensiją. Dirbdamas įvairiose pareigose jis pasižymėjo kaip sumanus, principingas vadovas, sąžiningas ir kruopštus darbuotojas. Daug dėmesio skyrė techninės pažangos propagavimui, pažangių darbo ir valdymo metodų diegimui, techninių naujovių panaudojimui. Už nuopelnus energetikos ūkiui apdovanotas padėkos raštais ir AB „Lietuvos energija“ atminimo medaliu.

Feliksas Andruškevičius visada buvo ištikimas savo šaliai, aktyviai dalyvavo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo renginiuose. Dalyvaudamas 25-erių metų Baltijos kelio minėjime patikino, kad jeigu reikėtų – tą patį darytų vėl ir vėl.

Feliksas Andruškevičius susituokė 1970 m. Žmona – Janina Andruškevičienė, baigusi Kauno politechnikumo elektrotechnikos skyrių, nuo 1964 m. dirbo Šiaulių elektros tinkluose. Užaugino du sūnus. Sūnus Valdas gimė 1971 m., pasirinko muziką, o sūnus Paulius gimė 1976 m., pasirinko dailę.

Šiuo metu gyvena Šiauliuose.

Parengė Zenonas Ružinskas

Juozas Kazimieras ANKUDAVIČIUS gimė 1931 m. balandžio 9 d. Skriaudžių k., Veiverių vlsč., Marijampolės apskr., ūkininkų šeimoje. 1954 m. baigė Kauno politechnikos institutą, kur įgijo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus kvalifi-

kaciją ir pradėjo dirbti Klaipėdos elektros tinklų skyriuje inžinieriumi dispečeriumi. 1957 m. pradžioje buvo paskirtas to paties skyriaus operatyvinės tarnybos viršininku. Nuo 1957 m. rugpjūčio dirbo Kauno elektros tinkluose Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. Nuo 1960 m. vasario, įkūrus Elektros tiekimo linijų statybos- montavimo aikštelę, paskiriamas jos vadovu, o 1963 m. aikštelę pertvarkius į valdybą, tampa ETL statybos ir montavimo valdybos viršininku.

1965 m. sausį paskiriamas Vilniaus elektros tinklų direktoriumi. Tuo metu Vilniaus elektros tinklams priklausė Vilniaus miesto ir 4-ių administracinių rajonų elektros tinklai. Jam vadovaujant vyko sparti elektros tinklų plėtra, buvo vykdoma 330 kV Vilniaus TP statyba. 1968 metais sumontavus ir įjungus antrą 125 MVA autotransformatorių, 330 kV Vilniaus TP statyba buvo baigta. Vėliau, įvertinus pastoviai augančius elektros energijos poreikius ir tiekimo patikimumą, buvo priimtas sprendimas statyti antrą 330 kV TP. Pagal tuo metu veikiančius civilinės saugos reikalavimus, toliau nuo Vilniaus, šalia Nemenčinės buvo suprojektuota ir sumontuota 330 kV Neris TP su dviem 200 MVA galios autotransformatoriais. Neris TP maitinimui pastatytos 330 kV OL Lietuvos VRE–Neris, o vėliau – 330 kV OL Neris–Ignalinos AE. Tuo metu kasmet būdavo sumontuojama ir įvedama į eksploataciją po vieną, dvi ar daugiau 110 kV ir 35 kV transformatorių pastotes, sparčiai plėtėsi 330 kV, 110 kV ir skirstomieji elektros tinklai. 1979 metais sumontuojama ir įjungiamą į tinklą pirmoji respublikoje 110 kV kabelių linija Žvėrynas–Centras ir uždara 110 kV TP „Centras“, o po dviejų metų įvedama į eksploataciją ir antra 110 kV kabelių linija TE-2–Centras. Teko nemažai pastangų padėti gerinant dirbančiųjų darbo sąlygas, buvo pastatytos ir pradėtos eksploatuoti gamybinės bazės visuose elektros tinklų rajonuose, o vėliau ir įmonės centrinė gamybinė bazė Vilniuje, Motorų gatvėje. Buvo pastatyta daug gyvenamųjų namų Vilniaus mieste ir Elektros tinklų aptarnaujamuose rajonuose, kuriuose buvo apgyvendinti įmonės ir kitų energetikos sistemos įmonių darbuotojai. Būdamas sumanus ir principingas įmonės vadovas, J. K. Ankudavičius mokėjo sutelkti kolektyvą bendriems tikslams pasiekti, išaugino daug gerų specialistų, užsitarnavo didelę pagarbą ir autoritetą darbuotojų ir kolegų tarpe.

Už nuopelnus vystant ir plėtojant elektros energetikos ūkį apdovanotas daugeliu VGEEV ir kitų institucijų padėkos ir garbės raštais. Šeimoje išaugino tris šaunias atžalas: dukrą Liną, sūnų Gintarą ir sūnų Aidą.

Mirė staiga 1993 m. vasario 21 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Kęstutis Klemensas ANUŠKEVIČIUS gimė 1934 m. gegužės 14 d. Prienų rajone, Pabališkių kaime, Povilo Anuškevičiaus ir Onos Anuškevičienės šeimoje. Baigęs Prienų vidurinę mokyklą, 1952 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto pramonės įmonių elektifikavimo specialybę. Studijas baigė 1957 m. ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Studijuodamas jau dirbo 1,5 m. Lietuvos veterinarijos akademijoje elektromonteriu.

Nuo 1957m. rugsėjo 3 d. pagal paskyrimą dirbo Klaipėdoje, „Gulbės“ audinių fabrike Elektros cecho meistru, Remonto cecho viršininku, Elektros cecho viršininku. 1960 m. gegužės 12 d. perėjo dirbti į Klaipėdos VRE šiluminės jėgainės cecho vyr. meistru, Katilų ir turbinų cecho

viršininku. Įgijęs patirties gamybos srityje, Kęstutis buvo paskirtas gamybos technikos skyriaus viršininku. Išsiplėtus įmonės veiklai, į jos sudėtį įsijungus Tauragės ir Palangos katilinėms su jų šilumos tinklais, pradėjus veikti naujai stambiai katilinei Klaipėdoje Šilutės plente, pagrindinė įmonės veiklos funkcija tapo šilumos gamyba ir jos tiekimas vartotojams. Todėl įmonės pavadinimas Klaipėdos VRE pakeistas į Klaipėdos šilumos tinklus. Kuro, medžiagų, atsarginių dalių tiekimas tapo vis svarbesnis, ir to užtikrinimui buvo įvestas direktoriaus pavaduotojo etatas. 1966 m. gegužės 3 d. toms pareigoms buvo paskirtas K. Anuškevičius. Apart atsakingo darbo jis aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, mėgo sportą, puikiai žaidė krepšinį, stalo tenisą, buvo ilgametis žvejų-medžiotojų būrelio narys. Buvo apdovanotas medaliu, daugeliu garbės, padėkos raštų, ne kartą buvo talpintas Garbės lentoje, premijuotas.

Buvo vedęs, šeimoje išaugo dukra ir sūnus. Pablogėjęs sveikatai 1992 m. rugsėjo 18 d. išėjo iš darbo įmonėje, ilgai gydėsi. Mirė 1995 m. gegužės 20 d. Palaidotas Klaipėdos Lėbartų kapinėse.

Parengė Rūta Anuškevičienė ir Vytautas Petrulis

Leonas Vaidotas AŠMANTAS gimė 1939 m. sausio mėn. 1 d. Kaune. Tėvas – kalbininkas, pedagogas, publicistas Andrius Ašmantas (1906–1941 m.), motina – Ona Kizevičiūtė-Ašmantienė (1905–1985 m.)

Lietuvai atgavus Vilnių, Andrius Ašmantas pakviečiamas dėstyti Vilniaus universitete. Motina dirba Vrublevskių bibliotekoje. 1941 m. epidemijos metu tėvas, užsikrėtęs vidurių šiltine, miršta. 1944 m. našlė su su dukra Jolanta, sūnumis Leonu ir Ramūnu persikelia gyventi į Prienų valsčių pas savo vyresniąją seserį, po to – į Prienus ir dirba vaistinėje.

Darbinė Leono veikla prasidėjo ganant žąsis, vėliau – avis ir pagaliau karves, žvejojant Nemune žiobrius šeimai ir pardavimui, dirbant gretimame durpyne. Mokytis pradžios mokykloje pradėjo 1945 m., 1956 m. baigė Prienų vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos institutą. Baigęs du kursus, pagal konkursą buvo išsiųstas tęsti studijų į Maskvos energetikos instituto (MEI) Atominų elektrinių katedrą, kurios pilną kursą baigė 1962 m., įsigydamas inžinieriaus šilumininko kvalifikaciją. Mokydamasis MEI dalyvavo klubo „Baltikum“, jungiančio studentus lietuvius, latvius ir estus, veikloje, kurią smerkė MEI jaunimo organizacija. Jaunasis specialistas buvo paskirtas dirbti į Lietuvos energetikos institutą, kuriame darbą baigė 1990 m., būdamas laboratorijos vadovu.

1976 m. Maskvoje apgynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją. Technikos mokslų daktaro disertaciją apgynė 1987 m. Minske (nostrifikuota – habilituotas technikos mokslų daktaras). Dėstė Kauno politechnikos institute (vėliau Kauno technologijos universitetas), Vilniaus Gedimino technikos universitete. 1984 m. jam suteiktas docento vardas, 1991 m. tapo profesoriumi. 1989 m. Leonui Ašmantui suteiktas Lietuvos nusipelnusio mokslo veikėjo garbės vardas. 1991–2001 m. (dvi kadencijos) buvo Lietuvos mokslų akademijos narys-ekspertas. Pagrindinė mokslinių darbų kryptis: šilumos-masės mainai sudėtingos formos kanaluose tiek stacionarinėmis, tiek nestacionarinėmis vykstančių procesų sąlygomis. Dalyvavo projekte kuriant branduolinį raketinį variklį erdvėlaiviui kelionei į Marsą ir atgal. Tyrimų duomenys panaudoti kuriant efektyvius šilumokaičius, įvertintus trimis Sidabro medaliais parodoje Maskvoje. Su bendraautorais publikuotos monografijos Maskvoje rusų k. ir JAV anglų k.: „Šilumos mainai ir hidrodinamika sudėtingos formos kanaluose“ (1986 ir 1990 m.), „Nestacionarūs šilumos-masės mainai sraigtinių vamzdžių rinklėse“ (1988 ir 1990 m.), „Stacionariųjų ir pereinamųjų šiluminių hidraulinių procesų modeliavimas sudėtingos formos kanaluose“ (1994 ir 2000 m.). Kartu su bendraautorais parašė ir išleido vadovėlius: „Atominių elektrinių branduoliniai energetiniai įrenginiai“, „Šilumos perdavimas aviacijos-kosmoso technikoje“, „Termodinamika“. Leonas Ašmantas yra daugiau nei 70 mokslinių straipsnių, 7 išradimų bendraautoris, paskelbė daug publicistinių ir populiarinių straipsnių energetikos tematika, skaitė viešas paskaitas visuomenei.

1976–1990 m. Leonas Ašmantas neatlygintinai dirbo Atominės energetikos komisijos prie Mokslų akademijos prezidiumo moksliniu sekretoriumi. Ši komisija ir asmeniškai Leonas daug prisidėjo užtikrinant saugią Ignalinos AE eksploataciją ir mažiausią

galimą jos neigiamą įtaką aplinkai. Čia svarbiausi pasiekimai: įrodyta, kad pavojinga laidoti Ignalinos AE skystąsias radioaktyvias atliekas giluminiuose požemio vandenyse bei kad galimas vandens Drūkšių ežere neleistinas perkaitimas, jei Ignalinos AE galia viršytų 3000 MWe. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, 1990 m. kovo mėn. 26 d. Leonas Ašmantas paskiriamas pirmosios vyriausybės Energetikos ministru. Jis buvo net penkių vyriausybių Energetikos ministras, pačiais sunkiausiais atsikuriančiais Lietuvai metais iki 1993 m. balandžio 10 d. Didžiuliai jo nuopelnai maksimaliai sušvelninant Rusijos energetinės blokados pasekmes Lietuvos ūkiui, diegiant vakarietišką branduolinės saugos kultūrą Ignalinos AE, perimant ir pradėdant Lietuvos energetikos – elektros energetikos, šilumos, dujų, naftos tiekimo – pertvarką darbui rinkos sąlygomis. Pirmoji Energetikos ministerijos parengta ir vykdoma programa buvo 1991 m. patvirtinta energijos efektyvumo didinimo programa, tų pačių metų gruodį įkurta Energijos taupymo programos direkcija. Jo iniciatyva įkuriamą Ignalinos AE saugos mokslinės analizės grupę, aprūpinta galinga kompiuterine technika. Leono Ašmanto pasiūlyta ir įgyvendinta antžeminė, elektrinės teritorijoje, konteinerinė panaudoto branduolinio kuro sauso tipo saugykla. Joje PBK konteineriai aušinami natūralia konvekcija aplinkos oru. 1992 m. atkūrus Lietuvos narystę Pasaulio energetikos taryboje (PET), Leonas 1992–1995 m. ir 2001–2005 m. buvo PET Lietuvos komiteto pirmininkas. 1992 m. Energetikos ministrui pasirašius sutartį su TATENA, Lietuva tapo šios tarptautinės organizacijos nare, nuo tada galėjome įveikti branduolinį kurą.

1993–2000 m. Leonas Ašmantas buvo norvegų kompanijos „Pemco“ konsultantu, 1998–2013 m. – lietuviško kapitalo įmonės „Elgama-elektronika“, gaminančios daugiafunkcinius elektroninius elektros skaitiklius, valdybos pirmininkas. Leonas Ašmantas daug prisidėjo leidžiant ir platinant tėvo Andriaus Ašmanto kalbos, pedagogikos ir publicistikos darbus, politinių kalinių ir disidentų S. Stungurio, V. Skuodžio, V. Laukevičiaus atsiminimus. Išleido prisiminimų knygas „Laisvės skausmas“ 1996 m. ir „Likimo srovės“ 2008 m., yra daugelio knygų apie energetiką, jos objektus, Pirmąją atkurtos nepriklausomos Lietuvos vyriausybę, Pasaulio energetikos tarybą bendraautoris.

Leonas yra Rietavo Lauryno Ivinskio gimnazijos komandinės lietuvių kalbos olimpiados kalbininko Andriaus Ašmanto taurei laimėti vienas iš organizatorių, pereinamos taurės mokyklai nugalėtojai steigėjas. 2007 m. išrenkamas Rietavo kraštiečių klubo prezidentu, kuris svariai prisidėjo ruošiant Mykolo Kleopo Oginskio 250-ųjų gimimo metinių paminėjimą. 2012 m. jam suteiktas Rietavo savivaldybės garbės piliečio vardas.

Leonas Ašmantas apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiumi 2005 m., Lietuvos santarvės fondo Santarvės ordinu „Pro agenda concordia“ 2002 m., Lietuvos energetikų garbės ženklu 2006 m., Rotary organizacijos Aukso medaliu „Paul Harris Fellow“ 2011 m. Žmona Vida Laukevičiūtė-Ašmantienė (gim. 1940 m.)

baigė Medicinos mokyklą, akušerė, dukros: Vilija Gedminienė (gim. 1964 m.) – gydytoja stomatologė, Jurga Ašmantaitė (gim. 1974 m.) – ekonomikos magistrė. Leonas turi 3 anūkus. Visi gyvena Lietuvoje.

Parengė Saulius Kutas

Algirdas Antanas AVIŽIENIS (g. 1932 m. liepos 8 d. Kaune) – elektros inžinierius, informatikos mokslų daktaras, profesorius, Vytauto Didžiojo universiteto rektorius, žinomas visuomenės veikėjas.

Tėvas – Antanas Avižienis (1894–1973), nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas, Generalinio štabo majoras. Mama – Stasė Grigaitytė (1902–1986), medikė. 1940 m. prasidėjus sovietų okupacijai, Avižienių šeima grįžo į tėvo tėviškę Anykščiuose, o 1944 m. rudenį per Rytprūsius pasitraukė į Vokietiją. Iki 1950 m. gyveno Vokietijoje, DP stovyklose. Čia A. A. Avižienis 1949 m. baigė Hanau lietuvių gimnaziją.

1950 m. Avižienių šeima emigravo į JAV, įsikūrė Čikagoje. 1951 m. A. A. Avižienis įstojo į Ilinojaus valstybinį universitetą, įgijo bakalauro ir magistro laipsnius elektros inžinerijos srityje. 1960 m. ten pat įgijo daktaro mokslo laipsnį informatikos mokslų srityje. 1962 m. pradėjo dėstyti Kalifornijos universitete Los Andželo mieste (UCLA), vadovavo tyrimų laboratorijoms ir Informatikos fakultetui. Be mokslinio darbo dirbo ir administracinį – vadovavo Kalifornijos universiteto Kompiuterių mokslo departamentui.

Kalifornijos technologijos institute (Pasadenos mieste) vadovavo Reaktyvinių variklių laboratorijai JPL, 1967 m. paskelbė atsparumo gedimams (fault tolerance) principą, kurį pirmasis įdiegė NASA erdvėlaiviams valdyti skirtame save pasitaisančiame kompiuteryje STAR (Self Testing And Repairing), paskelbė apie jį per 100 mokslinių straipsnių. 1970 m. gavo šio išradimo JAV patentą, vėliau apdovanotas garbės ženklu ir JAV medaliu „Už ypatingus nuopelnus“ (Exceptional service). Atsparumo gedimams principas, sumažinantis gedimo pavojų, yra plačiai taikomas įvairiuose kompiuteriuose, kurie naudojami keleivinių lėktuvų skrydžių valdymui, atominių reaktorių saugumo užtikrinimo įrenginiuose, eismo valdymui, telekomunikacinių ryšių perdavimui Žemės palydovų dėka ir t. t. Įvairūs JPL sukurti kosminiai laivai iki šių dienų naudoja kompiuterius, pagrįstus STAR principais. 1977 m. į kosmosą išsiųsti du „Voyager“ tipo kosminiai laivai jau apleido Saulės sistemą, bet dar vis siunčia mokslinių tyrimų duomenis. 1972 m. Kalifornijos universitetas A. A. Avižieniui suteikė profesoriaus vardą ir pavedė įsteigti Patikimų sistemų laboratoriją, kuriai vadovavo iki 1990 m., 1994 m. tapo profesoriumi – emeritu.

1990 m. gruodžio 29 d. išrinktas Lietuvos mokslų akademijos užsienio nariu, buvo pirmosios Lietuvos Mokslo tarybos narys ir dalyvavo darbo grupėje, 1990–1991 m. parengusioje Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo projektą. Profesorius A. A. Avižienis buvo vienas aktyviausių Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) atkūrimo iniciatorių. 1989 m. balandžio 28 d. Kaune pirmininkavo Lietuvos ir išeivijos mokslininkų Tarptautinei konferencijai, kurioje paskelbtas VDU atkūrimo aktas. 1990 m. rugpjūčio 13 d. išrinktas VDU rektoriumi ir šiam universitetui vadovavo iki 1993 m. Vadovaujant A. A. Avižieniui, universitetas tapo vakarietiškos studijų sistemos pradininku Lietuvoje – jau 1990 m. jame įvesta liberaliųjų studijų sistema (bakalauro, magistro ir daktaro laipsnio). Įvertindamas pirmojo rektoriaus nuopelnus universitetui, 1994 m. VDU Senatas A. A. Avižieniui suteikė Garbės profesoriaus vardą. Nuo 2002 m. atstovauja Vytauto Didžiojo universitetą Europos informatikos mokslininkų darbo grupėje, rengiančioje projektus ES informacinės infrastruktūros patikimumui užtikrinti, kurioje dirba kartu su kolegomis iš Prancūzijos, Italijos, Didžiosios Britanijos, Švedijos, Vokietijos ir Austrijos. A. A. Avižienis jau daugiau nei 30 metų dirba Tarptautinėje informatikos federacijoje (IFIP), kuriai priklauso apie 50 daugiausia išsivysčiusių valstybių. 1980 m. įsteigė ir šešerius metus vadovavo IFIP Patikimo skaičiavimo ekspertų sekcijai. Informatikos klausimais parašė daugiau kaip 120 straipsnių, yra apdovanotas aukščiausiu IFIP garbės ženklu – Sidabro šerdimi (Silver Core). Už nuopelnus ugdant tarptautinius mokslo ryšius Prancūzijos Nacionalinis politechnikos institutas Tulūzoje jam suteikė Garbės daktaro laipsnį. 1995 m. A. A. Avižienis buvo vienas iš Česlovo Milošo gimtinės fondo steigėjų, šio fondo direktorius. 1992 ir 2002 m. išrinktas į Kauno miesto savivaldybės tarybą, ėjo Kauno miesto Plėtros ir ekologijos komiteto pirmininko pareigas.

Gyvendamas JAV buvo aktyvus JAV lietuvių bendruomenės ir Lietuvių skautų sąjungos narys. 1961 m. su draugais skautais kopė į kalnus Kalifornijoje. 1967 m. organizavo pirmąjį lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumą, kuris vyko Čikagoje. Taip pat buvo JAV lietuvių sporto veiklos rengėjas ir dalyvis, stalo teniso komandos narys. Už nuopelnus Lietuvai 1998 m. liepos 1 d. Prezidentas Valdas Adamkus jį apdovanojo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino III laipsnio ordinu. 2012 m. A. A. Avižieniui suteiktas Anykščių rajono garbės piliečio vardas už saugomą ir puoselėjamą dvasinį ryšį su protėvių augintais Anykščiais, už tarptautinį Lietuvos ir Anykščių garsinimą, visuomeninę ir švietėjišką veiklą Anykščių krašto bendruomenės labui.

Su žmona Jūrate Bulotaite (1940–1977), matematike, užaugino sūnų Algį Antaną (1963–1998), teisininką. Su žmona Jūrate Izokaitis (1937–2017) užaugino sūnų Rimą Robertą (1977), inžinierių informatiką ir Audrių Viktorą (1979), fiziką chemiką.

Parengė Vytautas Miškinis

B

Anzelmas BAČAUSKAS gimė 1940 m. sausio 5 d. Augmėnų k., Baisogalos vlsč., Kėdainių apskr., ūkininko šeimoje. Tėvas Martynas, motina Kotryna Balinskaitė. 1945 m. sausio 21 d. nuo strybių kulkos žuvo tėvas. Liko motina su 5 metų Anzelmu, 3 metų Petru ir visas ūkis.

1947 m. rudenį Anzelmas pradėjo lankyti Augmėnų pradinę mokyklą, bet neilgai. 1949 m. kovo 25 d. prasidėjo trėmimas ir šeima pabėgo iš namų, slapstėsi pas gimines. Tai tęsėsi iki Stalino mirties 1953 m.

1958 m. Anzelmas baigė Šiaulėnų vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. 1963 m. su pagyrimu baigė KPI, įgydamas elektrinių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus kvalifikaciją ir laikinai pradėjo dirbti KPI skaičiavimo centre inžinieriumi,

kur lapkričio mėnesį, kartu su Minske kursus baigusiais bendradarbiais, buvo paleista pirmoji KPI ESM Minsk-14. 1965–1968 metais A. Bačasuskas buvo elektros sistemų katedros aspirantas, kurią baigęs pradėjo dirbti elektros sistemų katedroje asistentu. 1971 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją, 1976 m. jam sutektas elektros sistemų katedros docento vardas. Nuo 1973 metų A. Bačasuskas dalyvauja elektros sistemos katedros darbuose, kurie buvo vykdomi Lietuvos Vyriausiajai gamybinei energetikos ir elektrifikacijos valdybai (VGEEV). 1984–1994 m. buvo elektros sistemų katedros vedėjas. 1988 m. kartu su Rygos ir Talino politechnikos institutų elektros sistemų katedrų vedėjais bei Estijos, Latvijos ir Lietuvos VGEEV vadovybių nariais ir ministrų tarybų atstovais dalyvavo sukurtoje Baltijos energetikos taryboje.

1990 m. pagaliau gavo leidimą aplankyti tėvo brolių Kazimierų Niujorke. Daugiau kaip du mėnesiai praleisti Niujorke su prieškariniais lietuviais leido pajusti, kaip Lietuvos žmonės pakeitė sovietmetis, o pažintis su ten gyvenančiais lietuviais energetikais, suteikusiais informacijos apie permainas JAV energetikoje, buvo vertinga ne tik rengiant pirmojo atkurto Lietuvos energetikos įstatymo projektą, į kurio darbo grupę buvo paskirtas 1990 m., tik grįžęs iš JAV, bet ir kituose darbuose. 1991 m. jam buvo įsimintini ne tik prie Aukščiausios Tarybos praleista visa sausio 13 diena, bet ir dalyvavimu Baltijos energetikos tarybos posėdyje spalio 1 d. Piarnu. Ten Estijos, Latvijos ir Lietuvos energetikai sutarė atsiskirti nuo SSRS Šiaurės–Vakarų jungtinės energetikos sistemos. Spalio 2 d. jungtinės energetikos sistemos tarybos posėdyje jie tai pranešė ir gavo visų

jos narių sutikimą. 1991–1993 m. A. Bačauskas buvo Vyriausybės konsultantu, su Lietuvos energetikos atstovais dalyvavo išvykose į JAV bei Didžiąją Britaniją susipažinti su energetikos valdymu. 1996–2001 metais dalyvavo USEA-USAID Pasaulio energetikų bendradarbiavimo programoje, kurios dėka dalyvavo išvykose ne tik į JAV, bet ir į Lisaboną, ir Budapeštą, susipažino su energetikos reguliavimu. 1995 m. pirmą kartą atstovavo Lietuvos nacionalinį komitetą Pasaulio energetikos kongrese ir asamblėjoje, vykusioje Tokijuje. (Vėliau dalyvavo Pasaulio energetikos kongresuose 1998 m. Hjustone, 2001 m. Buenos Aires, 2007 m. Romoje. 1999–2001 m. buvo Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos nacionalinio komiteto prezidentas). 1997 m. Respublikos Prezidento įsaku buvo paskirtas pirmosios Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nariu. 1996 m. naujai išrinktas Seimas panaikino Ekonomikos, Energetikos, Pramonės ir prekybos ministerijas ir įsteigė Ūkio ministeriją, kuriai buvo perduotos panaikintų ministerijų funkcijos. Ūkio ministras 1998 m. AB „Lietuvos energija“ generaliniu direktoriumi įkalbėjo būti A. Bačauską. Jis 1998 m., kartu su 11-os Baltijos jūros regiono valstybių atstovais, Švedijoje Gimo pilyje pasirašė Memorandumą dėl Baltijos elektros žiedo kooperavimo komiteto BALTREL steigimo. Išsiskyrus nuomonėms su Ūkio ministru dėl AB „Lietuvos energija“ reorganizacijos, 1999 m. pradžioje A. Bačauskas buvo atleistas iš generalinio direktoriaus pareigų, bet paskirtas generalinio direktoriaus pirmuoju pavaduotoju. Baltijos valstybėms rengiantis tapti Europos Sąjungos narėmis buvo būtinas „Eesti Energia“, „Latvenergo“, „Lietuvos energija“, „Belenergo“ ir RAO EES Rossii susitarimas dėl penkių energetikos sistemų lygiagretaus darbo. 1997 m. „Eesti Energia“ iniciatyva toks susitarimas buvo pradėtas ruošti ir po ilgų diskusijų buvo paruoštas, bet tik 1999 m. BALTREL metinio susitikimo metu pavyko susitarti, kad tą susitarimą, kuriuo padedamas pagrindas pereiti prie lygiateisių santykių tarp penkių valstybinių bendrovių pagal Europos Sąjungos principus, bendrovių vadovai pasirašys Vilniuje 1999 m. gegužės 29 d. Deja, paskutiniu momentu parengtas pasirašyti susitarimas keliems Lietuvos politikams nepatiko, ir ankstų gegužės 29 d. rytą Vyriausybė priėmė nutarimą neleisti AB „Lietuvos energija“ generaliniam direktoriui V. Jurgaičiui susitarimą pasirašyti. A. Bačauskas, dirbdamas AB „Lietuvos energija“, skaitė paskaitas KTU elektros sistemų katedros studentams, o 2008 m. pablogėjęs sveikatai, iš AB „Lietuvos energija“ grįžo į KTU elektros sistemų katedros docento pareigas ir ten dirbo iki 2011 m. A. Bačauskas yra paskelbęs su bendraautoriais per pusšimtį straipsnių Lietuvos ir užsienio leidiniuose. Dirbdamas katedroje parengė populiariąją „Apie elektros energetikos sistemų technologijas be formulių“, kurią AB „Lietuvos energija“ išleido 2010 m. Kaip pensininkas dalyvauja Lietuvos energetikos senjorų klubo veikloje, yra klubo rengiamų naujų „Lietuvos energetika“ knygų bendraautoris.

Būdamas studentu A. Bačauskas buvo KPI slidininkų komandos narys, o nuo 1967 m.

pradėjo dalyvauti įvairiuose tradiciniuose bėgimuose. Nuo 1975 metų virš dešimt kartų dalyvavo kasmetiniuose bėgimuose apie Elektrėnų marias, 1991–1996 metais buvo bėgimų „Gyvybės ir mirties keliu“ nuo Antakalnio kapinių iki televizijos bokšto dalyvis.

1966 m. A. Bačauskas susituokė su Marija Balčiūnaite, 1949 m. tremtine, baigusia Vilniaus universitetą matematike-skaičiuotoja. 1968 m. jie susilaukė dukters Gedos, kuri baigė Vilniaus dailės akademiją, vėliau įgijusi daktaro laipsnį ir docentes vardą, gyvena Grenoblyje, užaugino vaikaitį Dominyką. 1972 m. gimė duktė Jurgita, kuri VDU baigė anglų kalbą, gyvena Kaune ir dirba vertėja, augina dvi vaikas Mariją ir Laurą.

Parengė Anzelmas Bačauskas ir Vilius Šaduikis

Vidmantas Domininkas BAKŠYS gimė Kaune 1938 m.

rugpjūčio 4 d., o po paros gimė ir jo sesuo dvynė Jūratė Marija. Tėvai, Justinas ir Veronika (Kondratavičiūtė) Bakšiai, susituokė Argentinoje, Rosario mieste 1935 m. Matyt, nieko gero Argentinoje neradę, Bakšiai nusprendė grįžti į Lietuvą. Justinas Bakšys 1936 metais grįžo į Lietuvą, o Veronika Bakšienė dar metams liko dirbti Argentinoje, kad galėtų nusipirkti bilietą į laivą. Lietuvoje Bakšiai įsikūrė Vilijampolėje, Veršvų kaime ir dirbo „Inkare“, vėliau persikėlė į Aleksotą, gyvena pas Justino pusseserę Konstanciją Bražėnienę. Prasidėjus karui, pirmą dieną vokiečiai bombardavo Aleksoto aerodromą, šalia kurio jie gyveno. Nutarę, kad čia likti pavojinga, Bakšiai išvažiavo į Asmalų kaimą Kuktiškių valsčiuje, Utenos apskrityje. Ten gimęs Justinas Bakšys iš savo senelio buvo paveldėjęs 12,9 hektaro žemės, ir J. Bakšys tapo ūkininku.

1945 metais Vidmantas su seserimi Jūrate pradėjo lankyti Lieponiškių pradinę mokyklą, o 1949–1951 m. mokėsi Kuktiškių septynmetėje mokykloje. Lietuvoje pradėjus nacionalizuoti žemę, žmonės prievarta varė į „kolchozus“. Tarp žmonių atsirado susipriešinimas, prisimintos senos skriaudos. Sukūrus „Asmalų“ kolūkį, V. Bakšio tėvas, kaip išsimokslinęs, mokėjęs kelias kalbas rimtas ūkininkas, buvo „išrinktas“ kolūkio pirmininku, nors motina maldavo grįžti į Kauną. Tėvas jos nepaklausė. 1951 m. sausio 15 dieną J. Bakšys savo namuose buvo nušautas. Tų pačių metų vasarą V. Bakšienė su vaikais persikėlė gyventi į Uteną, išsinuomojo kambarį mediniame name prie Dauniškio ežero. Vidmantas su Jūrate pradėjo eiti į Utenos antrąją vidurinę mokyklą. Kaip Vidmantas prisimindavo, mama buvo pasišventusi vaikams, jiems vis sakydavo: „Vaikeliai, jūs tik mokykitės“. 1956 m. Vidmantas baigė vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Statybos fakultetą. Po penkerių metų studijų Vidmantas baigė pramoninės-civilinės statybos inžinieriaus specialybę ir pagal paskyrimą

1961 m. rugsėjo 1 d. pradėjo dirbti meistru Lietuvos VRE statyboje prie Vievio. Ten po trijų metų darbo susipažino su Vilniaus konservatorijos studente Janina Staniūte, o 1965 m. jie susituokė. Jiems gyvenant Elektrėnuose, 1966 m. gimė sūnus Vidmantas, o 1971 m. – duktė Rūta.

1971 m. Lietuvos VRE statybos valdybos viršininku buvo paskirtas legendinis statybų vadovas J. Velaniškis, o vyriausioju inžinieriumi – V. Bakšys. 1972 m., baigus statyti Lietuvos VRE, statybos valdyba 1972–1976 metais statė Kauno TE, 1976–1979 m. – Mažeikių TE. 1977 m., pradėjus statyti Kaišiadorių (dabar Kruonio) HAE, Lietuvos VRE statybos valdyba pavadinta „Lietenergostatyba“ (Tresto teisėmis), o V. Bakšys paskirtas jos vyriausioju inžinieriumi. 1982–1983 m. V. Bakšys buvo komandiruotas į Irano Termofikacinės elektrinės „Ramin“ statybą. Grįžęs į Lietuvą, 1983–1985 m. dirbo Kaišiadorių HAE statybų valdybos vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. 1985 m. jis buvo paskirtas Kaišiadorių HAE statybos valdybos viršininku. 1991 m., panaikinus Kaišiadorių HAE statybų valdybą, V. Bakšys tapo Kruonio HAE statybos valdybos direktoriumi. Vėliau ji tapo AB „Kruonio HAE statyba“ ir buvo Kruonio HAE statybos genrangovu. Per tą laikotarpį Nepriklausomoje Lietuvoje buvo pastatyta pirmą didelę elektrinę ir paleisti visi keturi Kruonio HAE 200 MW galios agregatai. 2004 m. visa elektrinė priduota Valstybinei komisijai.

2006 m. V. Bakšys išėjo į pensiją, aktyviai dalyvavo Energetikos objektų statytojų klubo veikloje. Po trumpos ligos mirė 2016 m. birželio 1 d., palaidotas Kaune, Petrašiūnų kolumbariume.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Remigijus BALČIŪNAS gimė 1937 m. gruodžio 16 d. Ukmergėje, Lietuvos kariuomenės karininko šeimoje. 1939 m. spalio mėn., kai Vilnius buvo grąžintas Lietuvai, tėvas su LDK Gedimino pulko daliniais perkeltas į Vilnių ir nuo tada (su nedidelėmis išimtimis) R. Balčiūno gyvenimas susijęs su Vilniumi: mokėsi Vilniaus 1-ojoje berniukų gimnazijoje, vėliau – vidurinėje mokykloje. Kadangi tėvas kentėjo katargą Norilsko lageriuose ir po to tremtį, nuo 1952 m. Remigijus gyveno pas gimines Šiauliuose ir mokėsi Šiaulių J. Janonio vidurinėje mokykloje. 1954 m. ją baigė ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, mokėsi elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės.

1959 m. R. Balčiūnas studijas baigė, įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją ir buvo paskirtas dirbti į Vilniaus elektrinę. Čia dirbo visą darbo veiklos laiką: Elektros la-

boratorijos viršininku, Elektros cecho viršininku, nuo 1979 m. iki išėjimo į pensiją 2000 m. – direktoriaus pavaduotoju. Per jo veiklos laikotarpį buvo užbaigta statyti ir labai išplėsta Vilniaus antroji termofikacinė elektrinė, suprojektuota, sumontuota ir paleista 2×200 MW Vilniaus trečioji elektrinė. Vykstant nuolatinėms statyboms ir rekonstrukcijoms, rūpesčių netruko ir Elektros cecho viršininkui, ir direktoriaus pavaduotojui. 2003 m. vasario 15 d., švenčiant Vilniaus elektrinės 100 metų jubiliejų, apdovanotas LR Prezidento Valdo Adamkaus padėkos raštu.

Parengė Vytautas Miškinis

Bronislovas BANIŪNAS gimė 1939 m. balandžio 20 d. Rubikių k., Anykščių vlsč., Utenos apskr. Tėvai – ūkininkai, turėję apie 20 ha žemės. 1949 m. kovą kartu su tėvais buvo ištremtas į Kukulionovkos k., Zimos r., Irkutsko sr. 1957 m. baigė Batamos mokyklos (Zimos r.) 8 klases.

1957 m. su tėvais grįžo į Lietuvą ir įstojo į Vilniaus politechnikumą. 1961 m. jį baigė ir įgijo techniko elektriko specialybę. 1961 m. paskirtas Pramoninės statybos projektavimo instituto Vilniaus filialo vyresnioju techniku. Nuo 1961 iki 1964 m. tarnavo kariuomenėje Krasnojarsko krašte ir Minsko srityje. 1964 m. gruodžio 4 d. priimtas į Vilniaus 1-ąją šiluminę elektrinę elektromonteriu. 1967 m. tapo Vilniaus 2-osios elektrinės Elektros cecho pamainos viršininku, 1970 m. – šios įmonės elektrinės pamainos viršininku. 1974 m. neakivaizdiniu būdu baigė Leningrado geležinkelio transporto institutą ir įgijo inžinieriaus energetiko kvalifikaciją. 1983–1988 m. dirbo Vilniaus 3-iosios elektrinės Elektros cecho viršininko pavaduotoju, 1988–2003 m. – cecho viršininku. Vėliau dirbo UAB „Vilniaus energija“ elektros įrenginių pagrindiniu specialistu. Tarnybą baigė ten pat būdamas projekto vadovu 2011 m.

Aktyviai užsiėmė sportu – turizmu, dviračiais, slidinėjimu, lauko tenisu.

Su žmona Eugenija (g. 1944 m.), baigusia Vilniaus pedagoginį institutą chemijos-biologijos specialybę, susilaukė dukters Dianos (g. 1968 m.), kuri baigė Vilniaus pedagoginį institutą, dirbo 11 metų mokytoja, vėliau tapo vadybininke. Sūnus Mindaugas (g. 1973 m.) dirba versle Kaliningrado srityje ir Vilniuje. Bronius ir Eugenija turi tris anūkus, viena iš jų baigė mokslus Didžiojoje Britanijoje ir liko ten dirbti.

Mirė 2017-09-19 staiga, žaisdamas lauko tenisą. Palaidotas Vilniuje, Karveliškų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Stanislovas BARKUS gimė 1939 m. liepos 14 d. Šarkės k., Skuodo r., valstiečių Bronislovo Barkaus (1900–1983) ir Rozalijos Mažonaitės-Barkienės (1904–2005) šeimoje. Augo kartu su dviem vyresniais broliais ir jaunesne sesute. Tėvas buvo Lietuvos kariuomenės savanoris. 1920 m. kovojo su lenkais prie Žiez marių, pasistatė namą Klaipėdos Melnragėje. 1939 m. persikėlė į lietuviško Kretingos r. Želvių k., o 1945 m., iš Klaipėdos krašto daugumai būrų pasitraukus į Vokietiją, persikėlė į Klaipėdos r. Nemirsetos k. šalia Palangos. Brolis Pranas Barkus (1930–2001) po septynių Palangos gimnazijos klasių 1948 m. buvo areštuotas už priklausymą Lietuvos partizanams, nuteistas 25 metams ir ištremtas į Bratsko geležinkelio lagerius. Į Lietuvą grįžo 1956 m., su-

kūrė šeimą ir dirbo kolūkyje statybininku. Brolis Kazimieras Barkus (1928–2012) baigė Palangos gimnaziją ir įstojo į Kauno technologijos universitetą, bet po brolio Prano arešto buvo pašalintas kaip politiškai nepatikimas. Grįžęs iš studijų sukūrė šeimą ir dirbo Kretingalėje. Sesuo Zita Barkutė-Dirgėlienė (1941–2004) baigė Klaipėdos buhalterinį technikumą, ištekėjo ir dirbo Klaipėdos r. ūkio buhalterė.

Stanislovas 1946 m. pradėjo lankyti Nimirsetos pradinę mokyklą, vėliau mokėsi Palangos vidurinėje mokykloje. Mokydamasis vidurinėje aktyviai dalyvavo jaunųjų technikų būrelio darbe. Savarankiškai pasiruošęs Vilniuje išlaikė egzaminus ir įgijo kino mechaniko specialybę. Baigęs vidurinę mokyklą, vienerius metus dirbo laisvai samdomu kino-radijo mechaniku kariniame dalinyje. 1959 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Pagal tuometinę studentų mokymo programą dienomis pusantrų metų teko dirbti Kauno Petrašiūnų VRE šaltkalviu, tekintoju ir šaltkalviu elektriku, o vakarais klausyti paskaitas. Vėliau, baigus gamybinę praktiką, dirbo Fizikos laboratorijos laborantu, demonstravo mokomuosius kino filmus studentams.

1964 m. baigęs institutą ir įgijęs inžinieriaus elektriko kvalifikaciją buvo paskirtas į Lietuvos elektrinę Elektrėnuose. Elektrinėje dirbo Elektros ceche būdinčiuoju elektromonteriu, vėliau ėjo cecho pamainos viršininko-budinčiojo inžinieriaus, Remonto tarnybos elektros baro vyresniojo meistro, Kapitalinės statybos skyriaus inžinieriaus, Tobulinimo ir kontrolės tarnybos elektros įrengimų vyriausiojo specialisto pareigas. Dirbdamas elektrinėje vakarais 8 metus dėstė KPI Elektrėnų filiale ir Elektrėnų vakariniame energetikos technikume, išlaikė KPI kandidatinius egzaminus ir paruošė technikos mokslų kandidato darbą.

Nuo 1988 m. S. Barkus – Lietuvos elektrinės vyriausiojo inžinieriaus pavaduotojas Kruonio hidroakumuliacinei elektrinei, o nuo 1991 m. – Kruonio hidroakumuliacinės

elektrinės vyriausiasis inžinierius. Savo technines žinias ir patirtį jis panaudojo statant, montuojant bei paleidžiant visus keturis 200 MW Kruonio HAE agregatus.

Stanislovas visose pareigose buvo darbštus, kruopštus, atsakingas už pavestą darbą. Už gerą darbą ne kartą apdovanotas įvairių institucijų garbės raštais, atminimo medaliais, Lietuvos Respublikos energetikos ministro, Seimo pirmininko padėkomis. 2009 m. vasario 25 d. S. Barkus po 45 metų darbo Lietuvos energetikoje išėjo į pensiją.

1964 m. Stanislovas sukūrė šeimą su iš tremties Irkutsko krašte grįžusia Elena Valatkaite (1940). Elena dirbo Lietuvos elektrinės profilaktoriume iki pensijos. S. Barkus mėgsta meistrauti, dirbti sode, išvykas į gamtą.

Barkai užaugino sūnų Arūną (gim. 1965 m.) ir dukterį Danutę (gim. 1967 m.). Sūnus baigė VU medicinos fakultetą, apgynė medicinos mokslų daktaro laipsnį ir dirba docentu VU medicinos fakultete. Duktė baigė Kauno profesinį technikumą ir įgijusi siuvėjos-sukirpėjos specialybę dirbo Elektrėnų organizacijose.

Parengė sūnus Arūnas Barkus ir Algis Viktoras Mekas

Stasys BILYS gimė 1934 m. rugsėjo 24 d. Margių k., Pagirių vlsč., Ukmergės apskr. 1954 m. baigė Kauno politechnikumą, 1974 m. – Vilniaus inžinerinį institutą. Pradėjo dirbti 1953 m. tekstilės fabrike „Liteksas“ būdinčiu elektromonteriu. 1954–1956 m. tarnavo kariuomenėje. 1956 m. Petrašiūnų statybos montavimo valdyboje dirbo elektromonteriu, 1957 m. – darbų vykdytoju. 1959 m. perkeltas į trestą „Elektrocentromontaž“ Pabaltijo aikštelę darbų vykdytoju, 1962 m. paskirtas vyriausiuoju inžinieriumi. Dalyvavo montuojant pirmąsias 330 kV pastotes Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje. 1963 m. perkeltas į Elektros tiekimo linijų statybos montavimo valdybą. Valdyba darbus vykdė Lietuvoje ir Kaliningrado srityje. 1964 m. paskirtas valdybos viršininko pavaduotoju, 1975 m. – valdybos viršininku. Ši valdyba montavo visas 35–330 kV elektros perdavimo linijas ir daugumą šių įtampų pastočių Lietuvoje, tokiu būdu suformavo pagrindinį elektros perdavimo tinklą Lietuvoje. 1992 m. – įmonės „Tena“ generalinio direktoriaus pavaduotojas. Dirbdamas šioje įmonėje, vadovavo Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko paskolos valdymo grupei. 1995 m. išėjo į pensiją.

1962 m. įjungus 330 kV elektros tiekimo liniją Pabaltijo VRE–Ryga–Šiauliai, apdovanotas Latvijos SSR Aukščiausiosios tarybos Prezidiumo garbės raštu. 1965 m. – Lietuvos SSR Aukščiausiosios tarybos Prezidiumo garbės raštu. Už darbus plėtojant energetikos sistemos tinklus 1987 m. suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

2010 m. apdovanotas Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto Lietuvos energetikų garbės ženkle.

Parašė ir išleido knygas: „Hidroelektrinių mirażai Lietuvoje“ (2010 m.), „Pirmosios elektrinės Lietuvoje“ I, II, III dalys (2011, 2012, 2013 m.). Knygų „Lietuvos elektrifikavimo istorija“ I t. (2006) redkolegijos narys ir bendraautoris, II t. (2013) redkolegijos narys. Knygos „Mažoji hidroenergetika“ (2017) redkolegijos narys ir bendraautoris. Knygų „Lietuvos energetika“ V t. (2015) redkolegijos narys, VI t. (2017), VII t. (2018) redkolegijos narys ir bendraautoris. 2018 m. parašė ir išleido knygą „Lietuvos elektrifikavimas. Nuo pirmųjų elektrinių iki energetikos sistemos“. 2021 m. – „Lietuvos elektrifikavimas. Antra dalis. Elektra Klaipėdos krašte. Apskričių centrų ir miestelių elektrinės“. Spausdino straipsnius žurnaluose. Laisvalaikio pomėgiai – sodas, bitininkavimas, energetikos istorija, jaunystėje radiotechnika.

Parengė Zenonas Ružinskas

Algirdas Mykolas BRAZAUSKAS (1932 m. rugsėjo 22 d. Rokiškyje–2010 m. birželio 26 d. Vilniuje, palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse) – LR prezidentas, Ministras Pirmininkas.

Tėvas – buhalteris Kazimieras Brazauskas (1906–1997), motina – notarė Sofija Perezilevičiūtė-Brazauskienė (1904–1979). Į Kaišiadoris Brazauskai atsikėlė gyventi prieš Antrąjį pasaulinį karą, tad Algirdas Kaišiadoryse pradėjo lankyti mokyklą. Vidurinę baigė 1951 m. (sidabro medaliu). Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos institutą, kur studijavo hidrotechniką. Institutą baigė 1956 m. (su pagyrimu). Buvo paskirtas dirbti Kauno HE statyboje. Dirbo statybos direkcijos inžinieriumi. „Gamybos sukuryje, kur kasdien malasi daugybė žmonių, apstu nestandartinių situacijų, veikia susiformavo A. Brazauskui būdingas stilius, kurio pagrindiniai bruožai – greita orientacija, dalykiškumas, konkretumas, gebėjimas palaikyti normalius, bet kartu ir reiklius santykius su kolegomis ir pavaldiniais. Šis stilius išliko visą gyvenimą“; – rašo R. Geleževičius („Lietuvos prezidentai“, 1995).

A. Brazauskui buvo patikimos vis atsakingesnės pareigos: 1959 m. – Energetikos statybos tresto Petrašiūnų valdybos viršininko, Kauno gelžbetoninių konstrukcijų gamyklos statybos direktoriaus, 1962 m. – Liaudies ūkio tarybos Statybinių medžiagų pramonės valdybos viršininko. 32 metų būdamas (1964), A. Brazauskas – Statybinių medžiagų pramonės ministras. 1966–1977 m. A. Brazauskas dirbo Valstybinio plano

komiteto pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Apie vėlesnius savo biografijos tarpsnius A. Brazauskas knygoje „Lietuviškos skrybybos“ (1992) rašė: „Nuo 1977 m. tapau LKP CK sekretoriumi ekonomikai ir pramonei. Viena sunkiausių problemų buvo kapitalinė statyba: čia mes stengėmės kuo daugiau investuoti, kad sukurtume kuo didesnę gamybinį ir kultūrinį potencialą, padėtume pamatus moderniam ūkiui“. Tai patvirtina energetikos veteranas Algirdas Stumbras, pažinęs A. Brazauską nuo 1958 m. „Su energetikais jis bendravo labai artimai per visą savo gyvenimą. Jis aktyviai dalyvavo statant Lietuvos elektrinę, Ignalinos AE, Kruonio HAE, Mažeikių NPG, Mažeikių elektrinę.“

1988 m. spalio 21 d. A. Brazauskas buvo išrinktas LKP CK pirmuoju sekretoriumi. Jo kandidatūrą į šį postą palaikė Lietuvos nacionalinio išsivadavimo judėjimas „Sąjūdis“. Jam vadovaujant, 1989 m. Lietuvos komunistų partija pirmoji atsiskyrė nuo Sovietų Sąjungos komunistų partijos. Kaip faktinis LSSR vadovas, kontaktuodamas ir su SSRS vadovais, ir su Sąjūdžio vadovybe, stengėsi neutralizuoti Maskvos spaudimą Lietuvai siekiant taikiai atkurti nepriklausomybę. Prezidiumo pirmininko A. M. Brazausko vadovaujama LSSR Aukščiausioji Taryba 1990-02-07 priėmė nutarimą, kuris panaikino 1940-07-21 Liaudies seimo deklaraciją dėl Lietuvos įstojimo į SSRS, ir SSRS neteko teisinio pagrindo laikyti Lietuvą savo dalimi. A. Brazauskas formaliai nepriklausė Sąjūdžiui, tačiau kaip tik tuo metu jis tapo vienu iš tautos lyderių. „A. Brazauskas buvo vienintelis aukščiausiojo Lietuvos komunistų partijos elito atstovas, sugebėjęs tapti demokratiniu visuomenės vadovu. Šia prasme jo kaip politiko demokratinė evoliucija yra unikali.“ („Lietuvos prezidentai“). 1990 m. gruodį įvykusiame Lietuvos demokratinės darbo partijos (LDDP) steigiamajame suvažiavime buvo išrinktas jos pirmininku ir tapo didžiausios Lietuvos politinės partijos vadovu.

1990–1991 m. A. Brazauskas – LR Ministrės pirmininkės pavaduotojas, LR Aukščiausiosios Tarybos deputatas, 1992–1993 m. – LR Seimo Pirmininkas-laikinas einantis Prezidento pareigas. „Prašyčiau Jūsų Ekscelenciją priimti mano linkėjimus Jums pradėjus eiti aukščiausiojo valstybės vadovo pareigas. Meldžiuosi, kad Dievas padėtų sėkmingai atlikti Tamstai patikėtą didžią atsakingą darbą lietuvių tautai“; – be kita ko, buvo rašoma popiežiaus Jono Pauliaus II sveikinime A. Brazauskui.

1993 m. vasario 14 d. A. Brazauskas buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Prezidentu (surinkęs 60,03 proc. rinkėjų balsų). Tai buvo pirmieji Lietuvos istorijoje visuotiniai prezidento rinkimai. A. Brazausko prezidentavimo metais iš Lietuvos buvo išvesta tarybinė kariuomenė, mūsų šalį aplankė Šv. Tėvas, Lietuva buvo priimta į Europos Tarybą. Būdamas Lito komiteto pirmininku, 1993 m. vadovavo nacionalinės valiutos įvedimui. 1993 m. inicijavo Valdovų rūmų Vilniuje atstatymą. A. M. Brazauskas formulavo Lietuvos užsienio politikos tikslus, principus ir prioritetus, ypač iškėlė gerų santykių su gretimomis valstybėmis, glaudaus bendradarbiavimo su Baltijos šalimis (Latvija,

Estija) ir Lenkija svarbą, sėkmingai vedė dvišalių santykių normalizavimo dialogą su Rusija (1997 m. pasirašyta sutartis dėl Lietuvos ir Rusijos sienos). 1994 m. NATO generaliniam sekretoriui įteikė prašymą priimti Lietuvą šios organizacijos nare. 1998 m. sausį Vašingtone pasirašė (su kitais) Jungtinių Amerikos Valstijų ir Baltijos valstybių partnerystės chartiją.

2001–2006 m. A. Brazauskas – Lietuvos Vyriausybės Ministras Pirmininkas. Jam vadovaujant vyriausybei sustiprėjo šalies ūkis, pagerėjo makroekonomikos rodikliai. 2002 m. Lietuva pakviesta į NATO, priimtas Europos Sąjungos šalių vadovų sprendimas dėl Lietuvos pakvietimo į Europos Sąjungą. A. M. Brazausko, Prezidento ir Ministro Pirmininko, veiklai būdinga stabilumas, prognozuojamumas, ekonominis pagrįstumas.

A. Brazauskas su žmona gydytoja Julija Brazauskiene išaugino dvi dukras dvynukes (g. 1959): Audronę Usonienę, gydytoją, ir Laimą Mertinienę, menotyrininkę. Su Julija išsiskyręs, 2002 m. vedė Kristiną Butrimienę. Jaunystėje lengvaatletis, disko ir kūjo metikas. 1956 m. Lietuvos lengvosios atletikos rinktinės narys. 1957 m. ir 1958 m. kartu su Jurgiu Vilemu tapo Žvaigždės klasės Lietuvos buriavimo čempionu. Lietuvos buriuotojų sąjungos garbės narys. Aistringas medžiotojas, Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos garbės pirmininkas.

LR prezidento V. Adamkaus dekretu (1998 m. vasario 26 d.) A. Brazauskas apdovanotas Vytauto Didžiojo 1-ojo laipsnio ordinu. Ekonomikos mokslų daktaras (1974), penkių universitetų garbės daktaras. 2010 m. A. Brazauskui suteiktas Kaišiadorių garbės piliečio vardas, 2014 m. Kauno hidroelektrinė pavadinta Kauno Algirdo Brazausko hidroelektrinė, 2015 m. – Vilniaus miesto garbės pilietis.

Parengė Vytautas Miškinis

Robertas Jonas BUDRYS gimė 1939 m. kovo 8 d. Kaune, darbininkų šeimoje. 1957 m. baigė Kauno A. Mickevičiaus vidurinę mokyklą, 1968 m. – Vilniaus universitetą ir įgijo chemiko kvalifikaciją.

1959 m. pradėjo dirbti Lietuvos VRE vyresnioju aparatininku, o nuo 1962 m. – Chemijos cecho pamainos viršininku. 1972 m. perkeltas dirbti į Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos Chemijos tarnybą vyresnioju inžinieriumi. Sprendė vandens paruošimo ir jo cheminių režimų klausimus. Daug nuveikė prižiūradamas Lietuvos VRE blokų kondensato nudruskinimo įrengimų montavimą, paleidimą bei derinimą. Atliko Lietuvos VRE būgninių katilų valymą.

1975 m. buvo paskirtas Centrinės chemijos tarnybos viršininku. Jo vadovaujama

tarnyba prižiūrėjo elektrinių bei rajoninių katilinių vandens, alyvos režimus, tikrino gamots apsaugos ir pramoninės sanitarijos parametrus.

Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Buvo sienlaikraščio „Energetikas“ red kolegijos narys. Nuo 2000 m. rugsėjo 25 d. pensininkas. Ne kartą buvo paskatintas pinigineis premijomis, apdovanotas garbės raštais.

Su žmona Dina (1937), lituaniste (VU), užaugino sūnų. Sūnus Rolandas (1959) baigęs VISI – statybos inžinierius. Padovanojo du vaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

Bronius BUINEVIČIUS gimė 1937 m. rugsėjo 3 d. Tautgailių k., Papilės vlsč., Šiaulių apskr., ūkininko šeimoje. 1944–1947 m. lankė Auksučių pradžios mokyklą, 1955 m. baigė Kuršėnų vidurinę mokyklą, 1960 m. – Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą ir įgijo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Baigęs pradėjo dirbti Energetikos statybos tresto Kauno statybos ir montavimo valdyboje meistru, darbų vykdytoju. Dalyvavo Šilutės, Tauragės, Šilalės, Raseinių, Jurbarko, Molėtų ir Ukmergės rajonų kaimų elektrifikavime. 1964–1967 m. šioje valdyboje dirbo skyriaus viršininku. Toliau buvo perkeltas į Kauno elektros tinklų Technikos skyrių viršininko pavaduotoju, 1968–1970 m.

buvo transformatorių remonto dirbtuvių gamybinės bazės viršininkas. 1970–1980 m. dirbo Energetikos tinklų projektavimo instituto žemės ūkio elektrifikavimo sektoriaus viršininku, buvo atsakingas už žemės ūkio objektų elektrifikavimo objektų rengimą. 1980–1990 m. dirbo Ministrų Taryboje vyresnioju referentu, kuravo elektrinių statybos, vėliau – žemės ūkio elektrifikavimo ir saugos darbe sritį, 1989 m. paskirtas Pramonės skyriaus vedėju. 1990–1992 m. dirbo LR vyriausybės patarėju energetikos plėtros, ekonomikos ir strategijos klausimais. Toliau dirbo VĮ „Tena“ direktoriaus pavaduotoju, rūpinosi energetikos įmonių materialiniais ištekliais. 1993 m. šią įmonę reorganizavus į Lietuvos energetikos sistemos filialą, paskirtas jo direktoriumi. Nuo 2000 m. – AB „Lietuvos energija“ filialo „Vilniaus diskas“ direktorius, po reorganizacijos – UAB „Skaipas“ direktorius. Būdamas pensininku, 2003–2010 m. dirbo AB „Lietuvos energija“ Turto valdymo skyriuje inžinieriumi.

Bronius Buinevičius visada buvo darbštus, pareigingas, iniciatyvus, taktiškas, santūrus, mandagus, kuklus, linksmas, išradingas – gerųjų savybių sąrašas būtų labai ilgas. Per ilgą profesinės veiklos laikotarpį daugybę kartų skatintas ir apdovanotas raštais,

ženklais, medaliais, premijomis. Didelį dėmesį skyrė šeimai: žmonai Lilei, dukrai Audrai ir dvynukėms anūkėms.

Bronius Buinevičius, žinomas Lietuvos energetikas, mirė 2011 m. gegužės 25 d.

Parengė Vladas Buinevičius

Vladas BUINEVIČIUS gimė 1934 m. gruodžio 3 d. Tautgalių k., Papilės vlsč., Šiaulių apskr., ūkininkų šeimoje.

Tėvas Antanas Buinevičius (Banys) 1918 m. buvo Lietuvos savanoris, o pasibaigus karui užsiėmė statybom. Motina Ona Kardinskytė mokytojavo Smurgių kaimo mokykloje. 1932 m. jie sukūrė šeimą. Paveldėjo tėvų žemę ir ūkininkavo iki 1946 m. gegužės 21 d. Tą dieną jų ūkis buvo išbuožintas sovietų. Tėvai palaidoti Žarėnų-Latvelių kapinėse.

1945 m. mokėsi Kuršėnų gimnazijoje. Baigęs 9 klases, įstojo į geležinkelininkų mokyklą Nr. 3, įsigijo garvežio mašinisto padėjėjo specialybę ir baigė Kauno darbo jaunimo mokyklą Nr. 7. 1954–1959 m. studijavo Leningrado geležinkelio transporto institute, įgijo inžinieriaus energetiko kvalifikaciją.

1959 m. dirbo Lietuvos geležinkelių valdyboje inžinieriumi. 1961 m. dirbo Vilniaus staklių gamybos technikumė elektrotechnikos dėstytoju, vakarinio skyriaus vedėju. Nuo 1961 m. rugsėjo 9 d. pradėjo dirbti Lietuvos VGEEV Relinės apsaugos tarnyboje. 1963 m. buvo pervestas darbui į Šiaulių elektros tinklų Aukštos įtampos skyrių meistro pareigoms. 1966–1969 m. – skyriaus viršininko pavaduotojas. 1974–1974 m. – šio skyriaus viršininkas, 1974–1986 m. – direktoriaus pavaduotojas, 1986–1999 m. – direktorius. Į pensiją išėjo 1999 m.

Aktyviai dalyvavo pirmosios Lietuvoje 330 kV pastotės Šiauliuose paleidimo, derinimo ir rekonstrukcijos darbuose. 1997 m. buvo išrinktas Šiaulių miesto savivaldybės tarybos nariu. 2000 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose Dainų rinkimų apygardos Nr. 7 komisijos pirmininkas. Vaikystėje ir jaunystėje dalyvavo rezistentų susitikimuose. Vedęs, žmona Regina, sūnus Arvydas, duktė Asta. Visi gyvena Vilniuje. Už gerą darbą apdovanotas medaliu, energetikos žymūno ženklu.

Parengė Vladas Buinevičius ir Zenonas Ružinskas

Eimuntas Stanislovas BUIVYS gimė 1937-11-09 Panevėžyje. Tėvas Buivis Vladas – geležinkelio inžinierius, mama Eugenija Buivienė – buhalterė. Brolis Leonardas (1932–2019) – ŠPI (vėliau ŠU) docentas, geležinkelio elektrifikavimo inžinierius.

Baigęs Kauno politechnikumo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės kursą, 1958-03-15 pradėjo dirbti vyresniuoju elektromonteriu Šiaulių elektros tinklų (toliau ŠET) Šiaulių skyriuje. Nuo liepos 1 d. paskirtas meistru. 1962-03-23 skiriamas Radviliškio ET skyriaus viršininku, nuo 1968 m. pradžios – to paties rajono viršininku. 1977–1981 m. dirba ŠET Patikimumo ir saugos tarnybos viršininku, o 1981–1985 m. – ŠET pastočių tarnybos viršininku, užsiima 330–35 kV pastočių aptarnavimu ir plėtra Šiaulių regione. Nuo 1985-08-01 dirba Šiaulių ETR viršininku.

1969 m. baigė vakarinį KPI fakultetą ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. 1987-04-20 perkeltas į SSRS energetikos ir elektrifikavimo ministerijos Elektrinių ir tinklų eksploatavimo valstybinę inspekciją Šiaurės vakarų zonos vyresniuoju inžinieriumi inspektoriumi ŠET, vėliau ir Panevėžio bei Utenos elektros tinklams. 1991–1995 m. dirbo Lietuvos energetikos sistemos Patikimumo ir saugos tarnyboje, o 1995 m. įkūrus Lietuvos valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos, buvo pakviestas į ją dirbti Šiaulių teritorinio skyriaus viršininku ir juo dirbo iki pensijos 2005 m. Pasižymėjo kruopštumu ir nuoseklumu.

E. S. Buivys daug metų dėstė Energetikų mokymo centre, dirbo statybos objektų elektrinės dalies projektų ekspertu, techniniu prižiūrėtoju. Už puikų darbą, aktyvią visuomeninę veiklą daug kartų apdovanotas įvairiais garbės raštais, pinigėmis premijomis, turėjo autoritetą tarp bendradarbių. Entuziastingas sodininkas ir gėlininkas.

Su žmona Romute Zita (1938), statybininke, užaugino sūnų Vygintą (1964), IT inžinierių ir dukrą Aidą (1967), medicinos elektronikos inžinierę. Susilaukė keturių anūkų ir dviejų proanūkių.

Parengė Vytautas Miškinis

Vladas BULAVAS (1936 m. spalio 24 d. Kaune–2004 m. kovo 11 d. Vilniuje) – Lietuvos inžinierius elektrikas, technologijos mokslų daktaras, bibliotekininkas. Tėvai – Juozas Bulavas (1909–1995) teisininkas, istorikas, visuomenės veikėjas ir Vanda Bulaviene (1906–1999).

1959 m. baigė Kauno politechnikos institutą, įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1959–1974 m. dirbo Vyriausiojoje gamybinėje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje Ryšių ir telekomunikacijų tarnybos pirmuoju viršininku, vėliau – Perspektyvinio vystymo tarnybos viršininku. Tai buvo audringo energetikos sistemos vystymo metai. 1974 m. – technikos mokslų kandidatas. Nuo 1974 iki 1982 m. dirbo Sąjunginio energijos

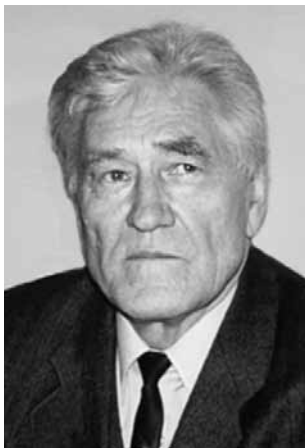
tinklų projektavimo instituto „Energosietprojekt“ Lietuvos skyriaus viršininku. 1982–2004 m. – LSSR valstybinės respublikinės bibliotekos (nuo 1989 m. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka) direktorius. Nuo 1983 m. – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dėstytojas; nuo 1994 m. – docentas.

Nuo 1992 m. – Europos nacionalinių bibliotekų direktorių konferencijos narys. 1993 m. – Lietuvos mokslinių bibliotekų susivienijimo steigėjas ir iki 1998 m. jo pirmininkas. Nuo 1988 m. – „Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminų žodyno“ vyr. redaktorius.

Valstybiniai apdovanojimai: 1997 m. DLK Gedimino 5 laipsnio ordinas, 1999 m. Sausio 13-osios atminimo medalis, 2003 m. Vytauto Didžiojo ordino Karininko kryžius.

Žmona – Gražina Bigelytė-Bulavienė, pirmoji Lietuvos televizijos diktore (1938–2009), sūnūs Gediminas ir Viktoras. Palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Juozas BURNEIKIS – habilituotas geografijos mokslų daktaras, profesorius. Gimė 1931-03-01 Kvėšų k. (Kauno r.). 1949 m. baigė Vilkijos (Kauno r.) vidurinę mokyklą. 1954 m., baigęs Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos fakultetą, įgijo hidrotechninės statybos inžinieriaus kvalifikaciją. Pagal paskyrimą metus dirbo darbų vykdytoju Šiaulių valstybiniame statybos trešte, vėliau dvejus metus darbavosi Šiaulių miesto laikraščio „Raudonoji vėliava“ redakcijoje. 1957 m. akad. A. Žukauskas ir prof. M. Lasinskas pakvietė J. Burneikį dirbti į MA Energetikos ir elektrotechnikos institutą. Apibendrinęs Nemuno metinio nuotėkio pasiskirstymo problemas, 1961 m. J. Burneikis apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją ir tapo Hidroenergetikos laboratorijos vadovu. Buvo sprendžiami aktualūs mokslinių tyrimų uždaviniai, kuriuos kėlė to meto ekonomikos, energetikos, vandens ūkio sistemų pokyčiai. Pagrindinis dėmesys buvo skiriamas krašto paviršinių vandenų energijos išteklių tyrimams ir jų racionaliam naudojimui, upių hidrotechninių charakteristikų ir potencinių išteklių nustatymui, hidroenergetikos objektų statybos galimybių analizei.

1972 m. apgynė geografijos mokslų daktaro (dabar habil. dr.) disertaciją. Prie svarbiausių J. Burneikio teorinių darbų priskiriama upių nuotėkio pasiskirstymo per vienerius metus charakteristikų sudarymo metodika, jų priklausomybės nuo vietinių fizinių-geografinių veiksnių sezoninio nuotėkio skaičiavimo metodika bei nomogramos, vandens ūkio balansų sudarymo metodika ir kt. Naujausiuose darbuose nagrinėtos įvairios aktualios energetikos problemos, gamtosaugos ir ekologiniai energetikos objektų eksploatavimo aspektai, mokesčiai už gamtos išteklius bei aplinkos teršimą.

J. Burneikis vienas ir su bendraautoriais paskelbė per 350 mokslinių darbų, parengė ir paskelbė 10 monografijų ir leidinių hidroenergetikos ir inžinerinės hidrologijos klausimais (apie vandens išteklių kompleksinį naudojimą, upių nuotėkio reguliavimą, jo apskaičiavimo metodiką ir reguliavimo galimybes Lietuvoje, vandens ūkio sistemų planavimo optimizavimą, vandens ūkio balansą). Su akad. M. Lasinsku parengė „Lietuvos TSR upių kadastrą“ II dalį. 1965 m. šis darbas buvo įvertintas Lietuvos mokslo premija. 1970 m. J. Burneikis su prof. Brunonu Gailiušiu parengė „Lietuvos TSR upių kadastrą“ IV dalį.

J. Burneikis aktyviai dalyvavo parengiant naujus mokslo daktarus. Atliktų darbų reikšmę patvirtina J. Burneikiui suteikti titulai ir apdovanojimai: 1976 m. jis buvo išrinktas Lietuvos MA nariu korespondentu, jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio mokslo ir technikos veikėjo garbės vardas. Buvo vedęs. Žmona Birutė, dukros: Loreta (1958) ir Dalia (1962).

Mirė 2005-09-09 Kaune, palaidotas Kauno Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

C

Anatolijus CHROMČENKO gimė 1932 m. lapkričio 30 d. Novosibirsko srities Togučinsko rajono Brusiankos kaime. Tėvas – Ivan Chromčenkov, gimęs 1904 m., stalius, motina – Elena Chromčenkova, gimusi 1900 m., namų šeimininkė. 1937 m. šeima persikėlė gyventi į Sachalino srities Sudoverf gyvenvietę, kur 1940 m. pradėjo mokytis ir 1950 m. baigė Cholmsko vidurinės mokyklos 10 klasių. Anatolijus turėjo brolių Piotrą (gimęs 1927 m.), kuris žuvo Antrojo pasaulinio karo metu, seseris – Antaniną (1925 m.) ir Tamarą (1940 m.). Žmona Syrkina Inesa (1933 m.) dirbo Ignalinos atominėje elektrinėje laboratorijos viršininke. Duktė Elena Muraševa (1956 m.) dirbo sporto komplekso Krasnojarsko srities Talnako mieste instruktore.

Anatolijus 1950-09–1956-07 studijavo Uralo politechnikos institute ir įgijo spalvotųjų

metalų metalurgijos inžinieriaus technologo kvalifikaciją. Darbo veiklą Anatolijus pradėjo 1956 m. kalnakasybos ir metalurgijos pramonėje. 1956-07–1970-05 dirbo Kalnakasybos ir chemijos kombinate (pašto dėžutė, Krasnojarskas 26) inžinieriumi technologu, vyresniuoju inžinieriumi, pamainos viršininko pavaduotoju, pamainos viršininku, vyresniuoju objekto pamainos viršininku. 1970-05–1977-04 – Leningrado atominės elektrinės Reaktorių cecho viršininkas.

1977 m. balandžio 13 d. Anatolijus paskiriamas statomos Ignalinos atominės elektrinės vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju eksploatacijai ir įrengimų paruošimui, nuo 1979-05-23 – statomos IAE vyriausiasis inžinierius.

1986-07-29 paskiriamas einančiu Ignalinos atominės elektrinės direktoriaus pareigas, o nuo 1986 m. gruodžio 18 d. Anatolijus Chromčenko – Ignalinos atominės elektrinės direktorius. 1991 m. rugsėjo 2 d. iš pareigų atleistas, perkeliant 27 Vyriausiosios valdybos žinion (TSRS Atominės energetikos ministerijos 1991-09-24 įsakymas Nr. 768 k).

Anatolijus daug nusipelnė kuriant ir eksploatuojant RBMK tipo reaktorius. Jis buvo atominės elektrinės su RBMK-1000 tipo pirmuoju eksploatuojamu reaktoriumi Reaktorių cecho viršininkas. Jam dirbant elektrinės vyriausiuoju inžinieriumi ir direktoriumi, IAE buvo pastatyti ir eksploatuojami RBMK-1500 tipo reaktoriai. A. Chromčenko (kartu su kitais) 1981 m. „Už naujo tipo įkrovimo-iškrovimo mašinos sukūrimą ir įdiegimą liaudies ūkyje“ buvo suteikta TSRS valstybinė premija. Buvo apdovanotas Spalio revoliucijos ir Darbo raudonosios vėliavos ordinais ir keturiais medaliais. Jo vadu išduoti 4 išradimų liudijimai. Tarnybiniais reikalais buvo komandiruotas į Čekoslovakiją, Švediją, Austriją, Ispaniją ir Kanadą.

A. Chromčenko prisimenamas kaip impulsyvus ir greitai atlyžtantis vadovas. Nuo 1977 m. gruodžio buvo renkamas Sniečkaus miesto (dabar Visaginas) tarybos nariu. 1991 m. sausio 8 d. vakare IAE darbo kolektyvų konferencija priėmė rezoliuciją, reikalaujančią atsistatydinti nepriklausomos Lietuvos Respublikos Vyriausybę, priešingu atveju grąšindama atominės elektrinės darbuotojų streiku. 1991 m. rugpjūčio ginkluoto pučo Maskvoje metu A. Chromčenko dalyvauja Sniečkaus miesto tarybos posėdyje, kuriame priimama rezoliucija, remianti Maskvos pučistus. Nepaisant to, kad mieste veikė demokratų klubas, reiškiantis lojalumą nepriklausomai Lietuvai, pagaliau, kad vėliau apie 90 procentų IAE darbuotojų tapo Lietuvos Respublikos piliečiais, A. Chromčenko tuo metu buvo solidarus su Lietuvos Nepriklausomybės priešininkais ir Maskvos pučistais. Numalšinus rugpjūčio maištą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo

atleisti iš darbo, daugiausia sąjunginio pavaldumo, įmonių vadovai, priešinęsi Lietuvos Nepriklausomybei, jų tarpe ir Anatolijus Chromčenko.

Nepatikrintomis žiniomis, išvykęs iš Lietuvos, dirbo Rusijoje Voronieže. 1999 m. mirė.

Parengė Saulius Kutas

Aloyzas CITVARAS gimė 1937 m. birželio 27 dieną Biržuose, Lietuvos Banko tarnautojo šeimoje. Mokytis pradėjo Radviliškio rajone, kaimo mokykloje, nes, praūžus karo audrai, laikinai įsikūrė senelio ūkyje. Pokario metais šeima dažnai keitė gyvenamąją vietą, todėl toliau teko mokytis Kėdainių, Radviliškio, Joniškio, Akmenės mokyklose.

1954 metais baigė Šiaulių J. Janonio vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos institutą. Studijų metu pradėjo dirbti statomos Pliušo-šilko kombinato katilinės meistru, katilinės viršininku, šilumos ūkio viršininku. 1963–1968 m. dirbo Pramoninio montavimo tresto valdybose darbų vykdytoju, aikštelės viršininku, vyriausiuoju inžinieriumi. Ruošiant eksploatacijai statomą Druskininkų miesto rajoninę

katilinę, kuri pagal planą buvo numatyta perduoti energetikos sistemos eksploatacijon, gavo pasiūlymą vadovauti šiai katilinei. Buvo įsteigtas Kauno šilumos tinklų Druskininkų rajonas ir jo viršininku A. Citvaras dirbo 1968–1970 m. Aloyzas operatyviai anglim kūrenamą katilinę rekonstravo, pritaikė dirbti skystu kuru. Anglies bunkerio vietoje buvo įrengta pirtis su plaukymo baseinu. 1970 m. vasario 1 d. susikūrus Alytaus šilumos tinklams, paskirtas vyriausiuoju inžinieriumi. Šias pareigas ėjo 27 metus.

2001 m. susidomėjo galimybe energijos gamybai panaudoti medienos atliekas. Buvo paruoštas siūlymas Varėnos katilinėje sumontuoti 6 MW galios garo katilą su medienos deginimo pakura. 1995 m. katilas pradėtas eksploatuoti ir, vertinant to meto medienos atliekų perteklių, jau pirmais metais davė pelną.

Išėjęs į pensiją, 1997 metų gruodį sukūrė individualią konsultacinę įmonę „Biokonas“, kuri veikė iki 2018 metų. Per tą laikotarpį dalyvauta projektuojant ir statant eilę biokurą naudojančių katilinių, bioelektrinių.

Parengė Vilius Šaduikis

Č

Rimantas ČELEDINAS (pilnas vardas – Rimantas Robertas Juozapas) gimė 1939 m. birželio 7 d. Tauragėje, buvo vienintelis vaikas inžinieriaus Stasio Čeledino (1910–1974) ir Malvinos Rumšaitės-Čeledinienės (1915–2006) šeimoje. 1941 m. Lietuvą okupavus vokiečiams, Čeledinų šeima persikėlė į Šiaulius, o karo frontui praėjus į vakarus, 1945 m. – į Klaipėdą, kur Stasys Čeledinas įsijungė į Klaipėdos elektrinės atstatymą ir visą savo gyvenimą dirbo energetikoje (žr. „Lietuvos energetika“, 6-as tomas).

1946 m. Rimantas pradėjo mokytis Klaipėdos K. Donelaičio vidurinėje mokykloje, kurią baigęs 1956 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos fakultetą, tačiau po metų studijas tęsė jau Elektrotechnikos fakultete. 1961 m. apgynė diplominį darbą ir įgijo inžinieriaus elek-

triko kvalifikaciją. Jo svajonė buvo dirbti statomoje Lietuvos elektrinėje, tačiau, kaip prisimena Klaipėdos VRE direktorius V. Petrulis: „*Kad įgytų darbo patirtį, Lietuvos VRE direktorius Pranas Noreika sutarė su tuometiniu Klaipėdos VRE direktoriumi Vladu Grigaravičiumi, kad priimtų R. Č. kurį laiką padirbėti Kl. VRE budinčio inžinieriaus pareigose. Tokiu būdu 1961 m. liepos 7 d. jis pradėjo dirbti Kl. VRE budinčiu inžinieriumi-stažuotoju. 1961 m. lapkričio 3 d., išlaikęs visus reikiamus egzaminus, gavo sutikimą savarankiškam darbui. 1962 m. vasario 19 d. Rimantas Čeledinas buvo pervestas dirbti į Liet. VRE. Dirbdamas Kl. VRE jis pasireiškė kaip labai gabus, racionaliai mąstantis specialistas.*“ 1962 m. būsimoje Lietuvos elektrinėje vyko eksploatacinio personalo ruošimas. Tuo tikslu Rimantas su kitais kolegomis buvo pasiūstas mokytis į Azerbaidžano elektrinę „GRES Severnaja“, kur jau buvo eksploatuojamas aukštų garo parametrų 150 MW galios energetinis blokas, identiškas montuojamam Lietuvos elektrinėje. Ten mokėsi pusę metų. Sugrįžęs skiriamas budinčiu inžinieriumi, budinčios pamainos vadovu. 1962 m. pabaigoje jau tenka vykdyti pirmojo 150 MW energetinio bloko paleidimo eksploatacijon operacijas. Prasideda įtemptas atsakingas darbas užtikrinant patikimą elektrinės veikimą, sekančių energetinių blokų paleidimą. 1963 m. vasarį paskiriamas vyresniuoju budinčiu inžinieriumi, atsakingu ir už visų budinčių inžinierių darbo organizavimą. Plečiantis Lietuvos elektrinei, didėjo ūkinės veiklos apimtys, todėl 1964 m. įvedamas direktoriaus pavaduotojo etatas. Įvertinant parodytą darbštumą ir įgytą patyrimą, juo skiriamas Rimantas Čeledinas. Jam pavedamos tiekimo, transporto, buities ir kitos bendros ūkinės

veiklos sritys. Tai buvo didelis iššūkis jaunam inžinieriui, tačiau vadovybės pasirinkimas pasiteisino. Rūpesčių ir darbo buvo daug, beveik pamečiui buvo sumontuojami ir pradedami eksploatuoti nauji energetiniai blokai, plėtėsi Elektrėnai. Tiekimo klausimai „planinės ekonomikos“ sąlygomis buvo ypač sudėtingi, tačiau dėl savo komunikabilumo Rimantas juos sėkmingai sprendė tiek respublikinėse, tiek sąjunginėse organizacijose. Jo iniciatyvos ir pastangų dėka iš Maskvos „Energotechpromo“ kombinato buvo gauti deficitinių greit surenkamų pastatų komplektai. Juos panaudojant buvo pastatytas laboratorinis korpusas, katilų remontininkų dirbtuvės, sporto salė Elektrėnuose, veršidė šefuojamam kolūkiui. Daug pastangų skyrė elektrinės sandėlių ūkio sutvarkymui.

1983 m. Rimantas Čeledinas paskiriamas Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos (VGEEV) viršininko pavaduotoju. Tai jam buvo vėl naujas nelengvas iššūkis, tačiau daug padėjo Lietuvos elektrinėje sukauptas patyrimas, gamybiniai kontaktai. Buvo iniciatyvus, mėgo naujoves. Tarp jų – kasmet vis kitoje įmonėje rengiami neformalus VGEEV įmonių direktorių pavaduotojų susitikimai. 1990 m., Lietuvai atgaunant nepriklausomybę, pasikeitė pareigų pavadinimas – tapo „Lietuvos energijos“ generalinio direktoriaus pavaduotoju. Tiekimo klausimai komplikavosi, prasidėjo ekonominė blokada. Prisitaikant prie susidariusių sąlygų organizavo tiekimo specializaciją tarp bendrovės įmonių: atskirose įmonėse gautų medžiaginių fondų realizavimą pavesdavo daugiausia atskiras pozicijas naudojančiai įmonei, kuri vėliau jomis aprūpindavo kitas, mažiau naudojančias. Ieškant racionalesnių tiekimo sprendimų, 1992 m. organizavo VĮ „Tena“, buvo jos generaliniu direktoriumi. Įmonę 1993 m. reorganizavus, perėjo dirbti prezidentu į Lietuvos-Amerikos firmą „Litimpex“.

2003 m. dėl pablogėjusios sveikatos išėjo į pensiją. Už nuopelnus dirbant energetikoje Rimantas Čeledinas 1970 m. apdovanotas medaliu „Už šaunų darbą“, 1974 m. – „Garbės ženklas“ ordinu, 1974 m. jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Gavo eilę kitų paskatinių.

Dar mokykloje ir studijuodamas Rimantas pamėgo sportą. Buvo daug pasiekęs irklavime. Pradėjęs dirbti Lietuvos elektrinėje, įsitraukė į lauko tenisą. Organizavo teniso kortų įrengimą, paruošė stiprią elektrinės tenisininkų komandą. Tą pačią veiklą pratęsė ir dirbdamas „Lietuvos energijoje“. Vėliau sportą pakeitė darbas kolektyviniame sode.

Šeimą Rimantas sukūrė 1961 m. su vidurinės mokyklos bendramoksle Adele Mikalauskaite-Voronikaityte (1939). Adelė 1962 m. baigė Kauno medicinos institutą ir iki pensijos dirbo gydytoja Elektrėnų, vėliau – Vilniaus ligoninėse. Adelė ir Rimantas Čeledinai išaugino du sūnus: Darių (1964), kuris, baigęs Kauno technologijos universitetą, dirbo Lietuvos elektrinėje ir kitose Lietuvos energetikos įmonėse, ir Tomą (1970), kuris baigė KPI ir verčiasi privačia praktika. Sulaukė dviejų vaikaitių. Tai Dariaus sūnūs: Tadas (1986), gyvena ir dirba Vilniuje ir Mindaugas (1989), kuris JAV Dalaso universitete

baigė bakalauro bei Majamio universitete magistro studijas ir ten dirba. Abu užsiima profesionaliu lauko teniso sportu.

2005 metais Rimantas Čeledinas netikėtai mirė, palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Donatas ČEPONIS gimė 1934 m. lapkričio 4 d. Pama-laičio kaime, Svėdasų valsčiuje, Rokiškio apskrityje, ūkinin-ko šeimoje. 1954 m. baigė Svėdasų vidurinę mokyklą (dabar Tumo Vaižganto gimnazija) ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos fakultetą. Jį baigęs 1959 m., įgijo inžinieriaus specialybę ir pagal paskyrimą pradėjo dirbti Energetikos statybos tresto Anykščių statybos montavi-mo valdyboje meistro pareigose. 1960 m. D. Čėponis buvo paskirtas darbų vykdytoju. 1968 m. Anykščių SMV buvo pavadinta Anykščių SKMK. 1969 m. D. Čėponis paskirtas Anykščių SKMK viršininko pavaduotoju, 1971 m. – vyriausiuoju inžinieriumi. 1973 m. D. Čėponis paskirtas Panevė-žio SKMK viršininku. 1991 m. Panevėžio SKMK pavadinta Panevėžio VESI, kurios direktoriumi paskirtas D. Čėponis. 1992 m. Panevėžio VESI privatizuojama ir pavadinta AB „Virgula“, jos generaliniu direktoriumi išrenkamas D. Čėponis. 1994 m. D. Čėponis paskirtas AB „Virgula“ statybos direktoriumi.

D. Čėponis, dirbdamas Anykščių SMV, vadovavo valdybos gamybinės bazės išplė-timui, vėliau vadovavo Anykščių, Zarasų, Rokiškio, Ukmergės, Molėtų, Ignalinos, Ne-menčinės rajoninių elektros tinklų gamybinių bazių ir gyvenamų namų, skirtų elektros tinklų darbuotojams, statyboms. Jis taip pat vadovavo Kavarsko siurblinės statybai, Alytaus medvilnės kombinato vandens siurblinių, Anykščių HE, Gondingos HE Plungės rajone statyboms, taip pat tiesiant 10 kV elektros linijas Panevėžio, Vilniaus, Šiaulių, Utenos elektros tinklų aptarnavimo zonose, energetikų poilsio namų Molėtų rajone prie Baltųjų Lakajų ežero statyboms.

D. Čėponio tėvai Juozas Čėponis ir Ona Merkytė buvo ūkininkai. Be to, tėvas buvo auksarankis kalvis, pokario metais partizanams remontuodavo ginklus, už ką buvo nu-teistas 10 metų katorgos. J. Čėponis iš katorgos grįžo jau po Stalino mirties, kai sūnus Donatas ruošė diplominių projektą.

D. Čėponis turėjo brolių Aloyzų. Donatas ir Laimutė Čėponiai užaugino sūnų Ra-mūną, elektriką, ir dukrą Laisvūnę, medikę. D. ir L. Čėponiai sulaukė trijų vaikaičių ir vieno proanūkio. Donatas Čėponis mirė 2018 m., palaidotas Panevėžio Šilaičių kapinėse.

Parengė Viktoras Merkys

D

Vincas DAMBRAUSKAS gimė 1934 m. sausio 1 d. Tauragės apskr., Šilalėje. 1951–1962 m. dirbo Rėkyvos-Ba-čiūnų elektrinėje elektromonteriu, budinčiuoju inžinieriu-mi. Dirbdamas, 1956–1962 m. neakivaizdiniu būdu mokė-si Leningrado politechnikos institute ir įgijo inžinieriaus elektriko specialybę.

1962–1973 m. dirbo Kėdainių chemijos kombinato šiluminės elektrinės viršininku, 1973 m. – pusmetį Panevėžio šilumos tinklų rajoninių katilinių cecho viršininku. Tais pačiais metais skiriamas Vilniaus šilumos tinklų direk-toriumi. Jam vadovaujant labai išsiplėtė Vilniaus miesto šilumos ūkis: pastatytos dvi naujos ir išplėstos esamos katilinės, prakloti nauji šilumos tinklai, nutiestos ir pradėtos eksploatuoti 1000–1200 mm skersmens šiluminės trasos su galingomis siurblinėmis. Atliktas trasų sužiedinimas ir visų katilinių sujungimas į bendrą tinklą. Sujungta naujoji elektrinė TE-3 su TE-2 ir su miestu. Daug padaryta automatizuojant katilinių valdymo procesus.

Vincas daug nuveikė suburdamas darbo kolektyvą, parinkdamas kadrus ir jį, to meto Vilniaus sąlygomis, paversdamas lietuvišku. Labai šefavo sportą, dėl to Vilniaus šilumos tinklai laimėdavo tarptautines spartakiadas (4-ių respublikų sostinių energetikų susitikimai). Kaip iniciatyvus, rūpestingas vadovas ne kartą apdovanotas vyriausybiniais garbės raštais.

Staiga mirė 1993 m. sausio 9 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Vytautas Jonas DAMIJONAITIS gimė 1937 m. kovo 24 d. Kauno apskr., Zapyš-čio valsč., Papiškių k. Tėvas turėjo 4 ha žemės. Prasidėjus kolektyvizacijai, 1948 m. pradėjo dirbti Kauno rajono Pramkombinato Papiškių vandens malūne, pastatyto ant Skirpstaujės upelio netoli Zapyškio. Tėvas buvo geras stalius. Jaunystėje pasistatė gražius namus, gamindavo baldus bei žemės ūkiui reikalingus įrankius. Malūne buvo įrengtas 110 V, 1 kW nuolatinės srovės generatorius, todėl jis pasistatė oro liniją iki savo sodybos (apie 1 km). Tai buvo pirmoji elektrifikuota kaimo sodyba. Tėvas dirbo malūne iki 1974 m. Mama buvo kaimo siuvėja. Šeimoje augo broliai Juozas ir Stasys, sesuo Elena.

1944 m. Vytautas pradėjo lankyti Papiškių pradinę mokyklą. 1948–1951 m. mokėsi

Kačerginės septynmetėje mokykloje. 1951–1955 m. mokėsi Kauno politechnikumo Elektrotechnikos skyriuje. Politechnikumą baigė su pagyrimu. 1955–1960 m. studijavo Kauno politechnikos institute Elektrotechnikos fakultete. 1960 m. baigė studijas ir įgijo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų inžinieriaus kvalifikaciją. 1960 m. buvo paskirtas dirbti į Kauno „Pramprojekto“ Žemės ūkio elektrifikacijos skyrių. 1960–1962 m. dirbo inžinieriaus pareigose. 1962–1963 m. – grupės vadovas. Projektavo 0,4 kV–10 kV elektros tinklus kolūkių gyvenvietėms bei gamybiniais centrais visoje Lietuvoje.

1963 m. buvo įkurtas Visasąjunginio projektavimo instituto „Energosietprojektas“ Lietuvos kompleksinio projektavimo skyrius. 1963–1967 m. V. J. Damijonaitis dirbo grupės vadovu Automatikos ir relinės apsaugos skyriuje. Derino transformatorinių pastočių 10 kV ir 35 kV narvelių gamybos užduotis. Vykdamo derinti užduočių į Maskvą, Kuibyševą (Samarą), Zaporozę, Taškentą. 1967–1983 m. – projektų vyriausiasis inžinierius (dabar projekto vadovas). Jam vadovaujant buvo pirmą kartą Lietuvoje atlikti tokie projektai, kaip 110 kV uždaro tipo transformatorinė pastotė Centras Vilniuje (1978 m.), 110 kV kabelinė linija Žvėrynas–Centras Vilniuje (1979 m.), 330 kV OL Elektrėnai–Jonava (1967 m.), Uosto 110 kV pastotė Klaipėdoje (panaudota vakarų firmos ABB įrengimai, 1995 m.), Kvietišio 110 kV pastotė Marijampolėje (uždaro tipo mažo gabarito 35 kV narveliai, 1998 m.). Vykdamo tolimesnius projektavimo darbus buvo pritaikomi tik firmų ABB, Siemens, Alcatel, Alstom gaminami įrengimai. Su šių firmų gaminamais įrengimais, jų techninėmis charakteristikomis vykdavo susipažinti į Vokietiją, Švediją, Šveicariją, Norvegiją, Suomiją, Prancūziją. Vadovavo daugeliui Lietuvos 330 kV ir 110 kV transformatorinių pastočių projektavimui. Daug pastangų įdėjo renkanti ir derinant 400 kV oro linijos trasą Kaišiadorių HAE–Lenkija (2000 m.) bei atliekant geležinkelio „Rail Baltica“ Marijampolė–Kaunas ruožo elektrotechninės dalies techninį projektą (2012 m.).

1983–1991 m. – instituto vyriausiasis inžinierius. 1991–1995 m. VĮ Elektros tinklų projektavimo instituto technikos direktorius. 1995–2005 m. – AB Energetikos tinklų projektavimo instituto technikos direktorius. 2005–2012 m. – technikos direktoriaus pavaduotojas. Tai buvo labai aukštos kvalifikacijos nuolat besitobulinantis specialistas (darbo stažas energetikoje 52 metai).

Turi vyriausybinį apdovanojimą: Garbės ženklų ordinas (1981 m.), AB „Lietuvos energija“ atminimo medalis (2003 m.), Ūkio ministerijos garbės raštas (2007 m.), Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto garbės ženklas (2012 m.). Su žmona Irena

(g. 1947 m.), kuri taip pat dirbo instituto Automatikos ir relinės apsaugos skyriuje, išaugino sūnų Iraldą (1972 m.), gydytoją. Susilaukė trijų anūkų: Ignas (1995 m.) – Kauno technologijos universiteto studentas, Kostas (2000 m.), Guoda (2003 m.) – moksleiviai.

Parengė Vytautas Miškinis

Stanislovas DANILA gimė 1932 m. spalio 12 d. Vilkaviškyje, darbininkų Juozo Danilos (1897–1934) ir Zofijos Dimšaitės-Danilienės (1909–1956) šeimoje. Juozas Danieličius (pavardę sulietuvindamas 1930 m. pakeitė į Danila) 1919 m. kovo 15 d. stojo į organizuojamą Lietuvos kariuomenę, dalyvavo nepriklausomybės kovose prieš bolševikus, bermontininkus ir lenkus. 1919 m. lapkritį už kovose prieš bolševikus parodytą narsą apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi. Karinę tarnybą baigė viršilos laipsniu. Be Stanislovo šeimoje augo vyresnis brolis Jonas Antanas (1931). 1934 m. mirė tėvas, mažų vaikų auginimo našta teko vienai motinai. Stanislovas 1940 m. pradėjo lankyti Vilkaviškio pradžios mokyklą. 1945 m. šeima persikėlė gyventi į Kapsuką (Marijampolę) ir čia jis 1951 m. baigė vidurinę mokyklą. Studijuoti išvažiavo į Maskvą ir įstojo į V. Kuibyševo vardo Inžinerinio statybos instituto Hidrotechnikos fakultetą. 1956 m. studijas baigė ir įgijo inžinieriaus hidrotechniko kvalifikaciją, pagal specialybę – upių įrenginių ir hidroelektrinių hidrotechninė statyba.

Grižęs į Lietuvą jaunas specialistas buvo nukreiptas LTSR Komunalinio ūkio ministerijos žinion, kuri jį 1956-08-01 paskyrė Vievio hidroelektrinės direktoriumi. Tai buvo Pastrėvio kaime ant Strėvos upės 1951 m. Anykščių statybos valdybos pastatyta 90 kW galios elektrinė, tiekusi elektrą Vieviui ir greta jos esančiam kolūkiui. Pareigų pavadinimas jaunam žmogui gal buvo ir neblogas, tačiau ne apie tai Stasys svajojo studijuodamas institute, kur jam dėstė apie tūkstančius kartų galingesnių elektrinių hidroįrenginius. 1958 m. vykdamo respublikos energetikos ūkio valdymo reorganizaciją Vievio HE buvo perduota Vyriausiajai energetikos ir elektrifikavimo valdybai, HE direktoriaus pareigybės panaikinta. Taip išsipildė Stasio troškimas dirbti didžiojoje hidroenergetikoje – jis buvo pervestas į statomos Kauno HE statybos direkciją pagrindinių hidrotechninių statinių statybos techniniu prižiūrėtoju. Čia atsiskleidė Stasio hidrotechninės žinios ir jo darbštumas. Pradedant eksploatuoti elektrinę 1959-09-20 skiriamas hidrotechninių įrengimų meistrui, o nuo 1960-01-01 – Hidrotechninio cecho viršininku.

Nusistovėjęs Kauno HE ramiam darbui ir sumažėjęs technikinių problemų apimčiai,

Stanislovas Danila nuo 1969-08-16 pervedamas dirbti į Respublikinio vandens ūkio projektavimo institutą. Iš pradžių Hidrotechnikos skyriaus vyresnioju specialistu, o nuo 1969-10-01 – grupės vadovu.

Nusprendus statyti Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę (KHAE), užsakovo funkcijos buvo pavestos Lietuvos elektrinei (LE). 1978 m. balandžio 4 d. patvirtinus techninį projektą prasidėjo darbai statybos aikštelėje. LE buvo plečiama HAE specialistų grupė. Į ją, kaip patyręs hidroenergetikas, pakviečiamas Stanislovas Danila ir taip jis 1978-08-14 pradeda dirbti LE įrengimų tobulinimo tarnyboje vyriausioju hidrotechnikos specialistu. HE statybvietėje buvo pati darbų pradžia, tačiau Stanislovui darbų baras buvo platus: statybos aikštelės paruošimas, sodybų ir statinių įkainojimai ir nukėlimas, naujų kelių ir karjerų statyba, valymo įrenginiai, vandenvietės projektavimo ir tyrinėjimų kuravimas. Lygiagrečiai vyko darbo brėžinių ruošimas, reikėjo bendrauti su „Hidroprojekto“ darbuotojais Maskvoje ir su projektavimo darbo grupe statyboje. Toliau – hidrotechninių statinių darbų kokybės kontrolė ir priėmimas. Nuo 1988 m. paskiriamas HAE Gamybos ir technikos skyriaus viršininku, tačiau darbo esmė nesikeičia. Įdėto triūso rezultatai – 1992 m. paleidžiamas pirmasis 205 MW galios hidroagregatas. Tuo darbai nesibaigia. Tai ir aukštutinio baseino užbaigimas, dar trijų agregatų paleidimas. Toliau – hidrotechninių įrenginių eksploatavimo kontrolės organizavimas ir vykdymas. Daug triūso įdėjo į nebenaudojamos statybos bazės teritorijos rekultivavimą.

Į pensiją Stanislovas išėjo 2006 m. Jis yra Knygos „Kruonio HAE didybė ir vargai“ bendraautoris. Jau išėjęs į pensiją parašė knygą „Kruonio HAE trumpasis radimosi metraštis“ (išleista 2009 m.), kurioje aprašomi Kruonio HAE hidrotechniniai statiniai, jų statybos istorija.

Šeimą sukūrė 1957 m. su mokytoja Irena Dumbliauskaite (1937). Daniloms iš Pastėvio persikėlus į Kauną, Irena įstojo studijuoti į KPI Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigusi iki pensijos dirbo inžiniere Vandens ūkio projektavimo institute. Danilos užaugino sūnų Arūną (1958), kuris, baigęs Kauno medicinos institutą, dirba pediatru ir dukrą Danguolę (1960), farmacininkę. Sulaukė ir džiaugėsi vaikais: Arūno Viliūm (1981), Karolina (1986) bei Andrium (2007) ir Danguolės Dziurbeikienės Sigita (1984) bei Rimantu (1990).

Mirė Stanislovas Danila 2012 m. gegužės mėn. 13 d., palaidotas prie tėvų Marijampolės senosiose kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Vytautas Jurgis DANILEVIČIUS gimė 1934 m. vasario 21 d. Skraičionių k., Butrimonių vlsč. Baigus 9 klases Butrimonių vidurinėje mokykloje, 1950 m. nuteistas

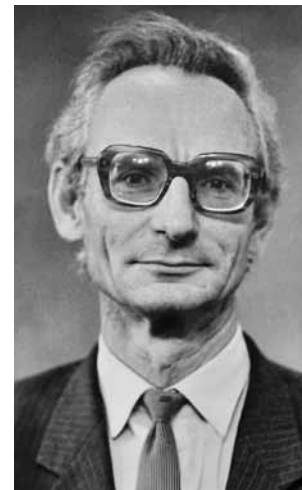

Mirė 2019 m. vasario 10 d.

už antitarybinę veiklą ir 10 metų ištremtas į Intos lagerius (Komija). 1954 m. grįžęs į Lietuvą mokėsi Kauno politechnikume ir įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1968 m. baigė KPI Elektrotechnikos fakultetą ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. Daug pasidarbavo statydamas Kapsuko putliųjų verpalų gamyklą.

Nuo 1977 m. dirbo Energetikos statybos tresto Kapsuko (Marijampolės) mechanizuotos kolonos vyriausioju inžinieriumi, nuo 1978 m. – viršininku. Po reorganizacijos 1993 m. buvo išrinktas Marijampolės energetikos statybos įmonės direktoriumi.

Parengė Viktoras Merkys

Antanas Rimgaudas DANIŪNAS gimė 1933 m. rugsėjo 13 d. Rokiškio mieste. Tėvas, Antanas Daniūnas (1905–1995), baigęs Dotnuvos žemės ūkio technikumą, dirbo agronomu. Motina, Elena Daniūnienė-Paunksnytė (1906–1978), akušerė, dirbo Rokiškio medicinos sistemoje, aktyviai dalyvavo Rokiškio liaudies teatro veikloje. 1977 m. jai suteiktas LTSR meno saviveiklos žymūnės vardas. Be Antano šeimoje buvo dar trys vaikai. Brolis Donatas Eugenijus (1936–2017), kuris, baigęs KPI Mechanikos fakultetą 1959–1999 m. dirbo Vilniaus šlifavimo staklių gamykloje, ten nuo cecho meistro išaugo iki technikos direktoriaus. Seserys Aurelija Tvaskienė (1938) ir Stanislava Pakarklienė (1945), baigusios Kauno medicinos institutą, dirbo Vilniaus medicinos įstaigose.

Antanas, 1952 m. baigęs Rokiškio 1-ąją vidurinę mokyklą, įstojo studijuoti į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Išklause elektros stočių, tinklų ir sistemų visą kursą ir 1957 m. įgijo elektrotechnikos inžinieriaus kvalifikaciją, gavo diplomą su pagyrimu. Skirstant jaunuosius specialistus dirbti buvo nukreiptas į Kaliningrado VRE 2 (valstybinė rajoninė elektrinė) ir priimtas į Elektros cechą vyresnioju meistru. Tai buvo vokiečių jau karo metu pastatyta nauja, tiems laikams moderni, virš 90 MW galios elektrinė. Jaunam specialistui čia buvo labai gera gamybinės praktikos mokykla. Tačiau Kaliningradas – ne namai. 1960 m. pradėjus statyti būsimą Lietuvos elektrinę, komplektuojamas jos personalas. Antanas pasistengia gauti atleidimą iš Kaliningrado VRE 2 ir,

kaip jau patyręs inžinierius elektrikas, priimamas į Lietuvos VRE Kapitalinės statybos skyrių skyriaus viršininko pavaduotoju. Čia dar tik pati pradžia, dar tušti laukai. Tenka organizuoti ir priiminėti pirmuosius rangovų darbus. Antanas atsakingas už elektrinę dalį. Toliau prasideda iš gamyklų gaunamų įrengimų priėmimas, jų revizija ir patiekimas montuotojams, sumontuotų patikrinimas ir išbandymas. Darbo ir problemų daug, tempai dideli. Per rekordiniai trumpą laiką 1962 m. pabaigoje paleidžiamas pirmasis 150 MW galios energetinis blokas, elektrinė pradeda veikti. Organizuojamas Elektros cechų, Antanas Daniūnas skiriamas jo viršininku. Darbo pobūdis nesikeičia, tik prasideda veikiančių įrenginių aptarnavimas. Per dešimtmetį sumontuojami visi aštuoni energetiniai blokai, elektrinė pasiekia projektinę 1800 MW galią, pastatoma 330 kV skirstykla. 1974 m. Lietuvos elektrinėje įdiegiant funkcinę (necechinę) valdymo struktūrą Antanas skiriamas Remonto tarnybos viršininko pavaduotoju – elektros įrengimų baro viršininku.

1983 m. jis skiriamas Kauno TE direktoriumi. Tai jam naujas iššūkis. Kauno TE buvo nauja elektrinė, paleista 1975 m., tačiau vyko tolimesnis jos plėtimas. Antanui tenka vykdyti trečią ir ketvirtą jos plėtimo etapą. Sumontuotas trečiasis energetinis katilas, praplečiamas cheminis vandens valymas, pastatomi trys vandens šildymo katilai, išplečiamas mazuto ūkis. Kauno TE tapo didžiausia ir svarbiausia to meto Kauno elektrine.

Netausodamas nei energijos, nei laiko, nei sveikatos A. Daniūnas 37 gyvenimo metus atidavė energetikai. Tai buvo plačios erudicijos, principingas vadovas, reiklus sau ir darbuotojams, labiausiai vertinęs sąžiningumą. Jo darbinė veikla įvertinta eile apdovanojimų, tarp jų 1962 m. – LTSR Aukščiausiosios Tarybos garbės raštas už Lietuvos elektrinės pirmąjį energobloką, 1968 m. – LTSR nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Laisvalaikiu Antanas labai domėjosi Lietuvos istorija, nuo pat jaunystės buvo užsiėmęs pašto ženklų kolekcionavimu. Buvo aktyvus senjorų pramoginių šokių dalyvis ir propaguotojas, tą tikriausiai paveldėjo iš mamos. Šeimą sukūrė 1961 m. veddamas Oną Aldoną Norkūnaitę (1936), bajorų Stanevičių palikuonę. Daniūnai išaugino sūnų Rimgaudą (1965) ir dukrą Dalią Babičienę (1968). Rimgaudas 1990 m. baigė KPI ir iki 2011 m. dirbo AB Lietuvos elektrinėje, dabar dirba UAB Elektrėnų energetikos remonte projektų vadovu. Dalia 2005 m. baigė Kauno žemės ūkio akademiją, įgijo agronomės specialybę, o 2008 metais baigė M. Riomerio universitetą įgydama teisininkės specialybę. Iki 2019 metų dirbo Kauno termofikacinėje elektrinėje. Užaugo anūakai: Rimgaudo Paulius (1990) ir Tomas (1997) ir Dalės Onutė (1990), Mantas (1993) bei Odeta (1994). Ona Daniūnienė tragiškai žuvo autoavarijoje 1978 m. rugpjūčio 18 dieną. Palaidota Elektrėnuose, Sabališkių kapinėse. 1981 m. Antanas Daniūnas vedė Ireną Jaraitę-Banelienę.

Mirė 1994 m. spalio 13 d. Darbo vietoje išstiko infarktas. Palaidotas Elektrėnuose, Sabališkių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Rimvydas Boleslovas DARGUŽIS gimė 1935 m. kovo 3 d. Panevėžyje. Šeimoje buvo dar sesuo Gražina. R. B. Dargužis 1945–1953 m. mokėsi Panevėžio J. Balčikonio gimnazijoje. Tuo pačiu metu baigė Panevėžio muzikos technikumą fortepijono klasę. 1953 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, kuriame 1958 metais įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Tais pačiais metais R. B. Dargužis pradėjo dirbti Kauno elektros tinklų Elektros laboratorijos meistru. 1962 m. buvo paskirtas Energetikos statybos tresto Kauno mechanizuotos kolonos darbų vykdytoju. Po pusmečio jaunas išsilavinęs ir darbštus specialistas buvo patvirtintas šios įmonės viršininku. Vadovo pareigose Dargužis dirbo iki 1984 m. Pablogėjęs sveikatai, jis buvo perkeltas į Gamtos ir technikos skyrių inžinieriumi. Per ilgus darbo metus R. B. Dargužio įmonė daug prisidėjo prie Lietuvos kaimo elektrifikavimo.

Buvo vedęs, žmona Nijolė dirbo medike.

Už gerą darbą ne kartą apdovanotas vyriausybės garbės bei padėkos raštais, buvo nominuotas Energetikos ir elektrifikacijos žymėnu. Visą gyvenimą aktyviai domėjosi muzika, pats muzikavo. Mėgo filateliją, buvo išrinktas Kauno filatelistų klubo pirmininku.

Mirė 2002 m. gegužės 11 d., palaidotas Kaune Karmėlavos kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Kazimieras DEGUTIS gimė 1932 m. rugpjūčio 15 d. Girgždų k., Kruonio vlsč., Kaišiadorių apskr., ūkininkų Anelės Tirvaitės-Degutienės ir Adomo Degučio, auginusių keturis vaikus: Joną (1921–2003), Onutę Degutytę-Dastikienę (1922–2011), Juozą (1925–2003), Adelę Degutytę-Paškevičienę (1928–2008), šeimoje. 1932 m. rugpjūčio 15 d. gimė penktas vaikas Kazimieras. Visi vaikai nuo mažens buvo pratinami prie darbo. Jau nuo penkerių metų Kazimieras padėjo Adelei ganyti ūkio galvijus. Dar nesukakus aštuoneriems metams, jam teko pradėti savarankiškai ganyti galvijus.

1939 m. Kazimieras pradėjo lankyti Buivydonių pradžios mokyklą. 1940 m., pasikeitus valsčių administraciniams riboms, turėjo persikelti į Kruonio valsčiaus Kovaičių pradžios mokyklą. Atstumas iki mokyklos padidėjo dviem kilometrais. Ją baigė 1942 m. 1942–1943 m. nesimokė, o

ganė gyvulius ir pagal jėgas dirbo žemės ūkio darbus tėvo ūkyje. 1944 m. Kazimieras įstojo į naujai įsteigtos Žiežmarių progimnazijos pirmą klasę. Baigęs pirmą klasę labai gerais pažymiais, per vasaros atostogas, broliui padedant, pasiruošė ir Kaišiadorių gimnazijoje eksternu išlaikė antros klasės kurso egzaminus. 1945 m. rudenį pradėjo mokslą jau trečioje klasėje. 1947 m. baigęs Žiežmarių progimnaziją, įstojo į Kaišiadorių gimnazijos penktą klasę. 1950 m. persikėlė gyventi į Kauną. 1951 m. labai gerais pažymiais baigė Kauno IV gimnaziją. Ją baigęs, 1951 m. be konkurso įstojo ir 1956 m. baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją liudijantį diplomą su pagyrimu.

1956 m. pradžioje pradėjo dirbti Lietuvos žemės ūkio projektavimo institute inžinieriaus pareigose. Baigus studijas, jaunas specialistas buvo paskirtas dirbti KPI aukštosios matematikos katedroje asistento pareigose. 1957 m., gavęs atleidimą nuo paskyrimo, perėjo dirbti į Lietuvos miestų statybos projektavimo institutą vyresnio inžinieriaus, vėliau – vyresnio projektų inžinieriaus pareigose. Daug ryžto parodė projektuojant Kauno miesto „gilų elektros įvadą“ – 35 kV dvigrandę elektros tiekimo oro liniją „Petrašiūnų VRE–Šančiai“ ir 35/10 kV pastotę Kauno geležinkelio depo teritorijoje. Vėliau, organizavus keturių jaunų inžinierių perspektyvinio projektavimo grupę, sudarė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų aukštos įtampos elektros tinklų schemas 10–15 metų perspektyvai. Atliko Lietuvos kaimo skirstomųjų elektros tinklų įtampų parinkimo ekonominį skaičiavimą, sudarė Lietuvos kaimo elektrifikavimo 10 kV schemą ir 330-110-35 kV tinklų schemą 15 metų perspektyvai. Tais laikais visose projektavimo organizacijose projektai buvo rašomi rusų kalba. Suderinus su instituto vadovybe, 1956 m. ryžosi ir išleido pirmą projektą lietuvių kalba.

Baigus šiuos sudėtingus projektus, 1963 m. perėjo dirbti į Kauno elektros tinklų centrinę dispečerinę tarnybą. 1964 m. buvo perkeltas į Šiaulių elektros tinklus, kur 1965 metų pradžioje paskirtas Šiaulių centrinės dispečerinės tarnybos viršininku.

1967 m. baigėsi pirmas Lietuvos kaimo elektrifikacijos etapas. Elektros tekimo patikimumo didinimui kaimo skirstomieji elektros tinklai buvo žieduojami. Administracinių rajonų elektros tinklų dispečeriniam valdymui buvo organizuotos rajoninės dispečerinės tarnybos. Aktyviai dalyvavo ruošiant šių tarnybų budinčius dispečerius. Elektrėnuose organizuotuose rajoninių tarnybų dispečerių ruošimo kursuose dėstė dispečerinio valdymo discipliną. Sukūrė elektros tinklo elementų pavadinimų, numeravimo sistemą, dispečerinių valdymo skydų projektus. Parašė leidinį „Elektros tinklų įrenginių dispečerinis valdymas 1944–2015 m“. Suredagavo „Šiaulių elektros tinklų istoriją“ (tris tomus).

1957 m. vedė ekonomistę Ireną Kalinauskaitę. Užaugino tris vaikus – sūnų Raimondą, dukrą Danetą ir sūnų Giedrių. Visi vaikai baigė Kauno politechnikos institutą.

2000 m. išėjo į pensiją. Iki 2012 m. dirbo Energetikų senjorų klubo pirmininku ir

Šiaulių pagyvenusių žmonių asociacijos tarybos nariu. 1967–2012 m. dalyvavo Šiaulių sodininkų draugijos darbe, užsiėmė naujausių rūšių vaismedžių skiepijimu ir svarainių selekcija.

Parengė Kazimieras Degutis, Vytautas Miškinis

Simonas DIŠKEVIČIUS gimė 1939 m. lapkričio 29 d. Balbieriškio mstl., Marijampolės apskr., ūkininkų šeimoje. Tėvai – Vincas Diškevičius (1911–2000) ir Marijona Motuzaitė-Diškevičienė (1911–2001), turėję 25 ha žemės. Šeimoje buvo gimę 6 vaikai, bet trys iš jų mirė mažamečiai. Visa šeima 1951 metų spalį buvo ištremta į Tomsko sritį, Kargasoko rajoną, priversta dirbti miško kirtimo darbuose. Šeima grįžo iš Sibiro 1959 m.

Simonas 1946 m. pradėjo mokytis Balbieriškio vidurinėje mokykloje, Sibire baigė septynmetę mokyklą. Po Sibiro mokslus tęsė Kaune ir 1962 m. baigė Kauno šeštąją vakarinę vidurinę mokyklą rusų kalba. Nuo 1961 iki 1970 m. dirbo Kauno elektros tinklų įvairiuose skyriuose: miesto kabelinio tinklo, transformatorių remonto ir aukštosios įtampos tinklų skyriuose nuo elektromonterio iki vyriausiojo meistro pareigose. 1963 m. pradėjo mokytis Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto vakariniame skyriuje, kurį 1970 m. baigė ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1970 m. pradėjo dirbti Utenos elektros tinklų Linijų ir pastočių tarnyboje vyriausiuoju meistru, o nuo 1971 m. – šios tarnybos viršininku. Nuo 1987 m. dirbo Šiaurės vakarų zonos valstybinėje elektrinių ir tinklų eksploatavimo inspekcijoje vyresniuoju inžinieriumi inspektoriumi. Nuo 1990 iki 1995 m. buvo Utenos elektros tinklų Energijos realizavimo skyriaus viršininko pavaduotojas. Nuo 1995 m. iki 2007 m. dirbo Valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos Utenos teritorinio skyriaus vedėju. Visose pareigose S. Diškevičius pasižymėjo kaip geras darbų organizatorius, nekonfliktiškas darbuotojas. Apdovanotas Ūkio ministro garbės raštu. Mėgo dirbti sode, žaisti biliardą.

Su žmona Brone Baltuškaite-Diškevičiene (g. 1941 m.), gydytoja, užaugino du sūnus – Robertą (1968), techniką elektriką ir Darių (1972), IT specialistą. Susilaukė keturių anūkų.

Parengė Vytautas Miškinis

Kazimieras DYFARTAS gimė 1938 m. vasario 26 d. Išlaugo bažnytkaimyje, Prienuų vlsč., Marijampolės apskr., vidutinių valstiečių šeimoje. Tėvai: Povilas Dyfartas ir

Marija Petraitytė-Dyfartienė. Žmona Marija Gražina Mičiūnaitė-Dyfartienė, sūnus Gintaras, marti Eglė Montvilaitė-Dyfartienė, anūkai Meda ir Justinas Dyfartai.

Kazimieras 1945–1954 m. mokėsi Išlaužo progimnazijoje, 1954–1958 m. – Kauno politechnikume, kurį baigęs įgijo techniko statybininko kvalifikaciją. 1959–1965 m. dirbo Miestų ir kaimų statybos projektavimo instituto Kauno filiale. Dirbo techniko, inžinieriaus, vyresniojo inžinieriaus pareigose. Nuo 1965 m. mokėsi Kauno politechnikos instituto Statybos ir santchnikos fakulteto vakarinio skyriaus šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo specialybėje. 1972 m. birželio 19 d. Valstybinės egzaminų komisijos nutarimu pripažinta inžinieriaus statybininko kvalifikacija. Pagal apginto realaus diplominio darbo brėžinius buvo klojami magistraliniai šilumos tiekimo tinklai Kauno mieste Vilijampolėje.

Nuo 1965 m. dirbo Kauno šilumos tinkluose saugumo technikos inžinieriumi inspektoriumi, inžinieriumi kapitalinei statybai, vyresniuju inžinieriumi kapitalinei statybai. 1970–1972 m. buvo Kapitalinės statybos skyriaus viršininkas, 1972–1974 m. – Remonto cecho viršininkas, 1974–1976 m. – Kapitalinės statybos skyriaus viršininkas, 1976–1997 m. – direktoriaus pavaduotojas. Vėliau įmonėje ėjo įvairias kitas pareigas.

1998 m. paskirta senatvės pensija, bet ir toliau darbavosi iki 2009 m. Už gerą darbą ne kartą premijuotas ir apdovanotas garbės raštais bei Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko padėka, kurią pasirašė Ministras Pirmininkas Algirdas Mykolas Brazauskas.

1998 m. paskirta senatvės pensija, bet ir toliau darbavosi iki 2009 m. Už gerą darbą ne kartą premijuotas ir apdovanotas garbės raštais bei Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko padėka, kurią pasirašė Ministras Pirmininkas Algirdas Mykolas Brazauskas.

Parengė Kazimieras Dyfartas ir Vilius Šaduikis

Algirdas DRAGŪNAS gimė 1935 m. spalio 26 d. Kukutėlių k., Tverėčiaus vlsč., Švenčionių apskr. 1954 m. baigė Mielagėnų vidurinę mokyklą. 1954–1959 m. studijavo Kauno politechnikos institute. 1959–1961 m. dirbo Petrašiūnų elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi, 1961–1977 m. – VEEV Dispečerių tarnybos būdinčiuoju dispečeriu, režimų grupės inžinieriumi, tarnybos viršininko pavaduotoju. 1977 m. paskirtas Automatizuotos valdymo sistemos skyriaus viršininku, 1991 m. – kompiuterių centro direktoriumi.

1993 m. tapo Vyriausios dispečerinės tarnybos vadovaujančiuoju dispečeriu. 2005 m. išėjo į pensiją. Su žmona Terese (1939–2012), bibliografe (VU), užaugino dukrą Jo-

lantą (1964). Dukra baigusi Vilniaus dailės institutą – dailės pedagogiką. Padovanojo vaikaitę Eveliną (1987) – architektę.

Mirė 2013 m. kovo 10 d. Palaidotas Vilniuje, Liepynės kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Arimantas DRAGŪNEVIČIUS gimė 1935 m. vasario 12 d. Kaune, tarnautojų šeimoje.

1953 m. aukso medaliu baigė Kauno 6-ąją vidurinę mokyklą. 1959 m. – Kauno technologijos universitetą (buv. Kauno politechnikos institutas). Įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1959–1964 m. dirbo inžinieriumi, vyresniuju inžinieriumi, skyriaus viršininku Kauno elektros tinklų projektavimo ir žemės ūkio elektrifikavimo organizacijose. 1964–1972 m. – Energetinių tinklų projektavimo instituto Lietuvos skyriaus (energetikos plėtra, energetikos sistemų vadyba, moksliniai tyrimai ir kt.) grupės vadovas, vyriausiasis projektų inžinierius.

1972–1992 m. – Lietuvos energetikos instituto (orinių tinklų pakeitimas požemniais kableliais, nepikinės elektros energijos panaudojimas, elektros energijos poreikių valdymas ir kt.) mokslinis bendradarbis. 1992–1994 m. buvo Lietuvos Respublikos Vyriausybės vadovybės patarėjas energetikos klausimais. 1995–1997 m. – PHARE programos konsultantas miestų energetikos efektyvumo klausimais. 1997–2001 m. buvo Lietuvos Respublikos Seimo Ekonominės reformos ir integracijos komisijos ir Ekonomikos komiteto patarėjas.

1990–1995 m. ir 1995–1997 m. buvo Kauno miesto tarybos narys, inicijavo dideles investicijas į Kauno energetikos ūkį. Nuo 1991 m. – Baltijos energetinių sistemų tyrimo asociacijos viceprezidentas, Tarptautinės energetikos ekonomistų asociacijos narys. Paskelbė per 100 straipsnių energetikos, terminologijos, kultūros klausimais lietuvių, rusų, anglų ir lenkų kalbomis. Kelių knygų bendraautoris.

Visuomeninė veikla: Kauno m. Urbanistikos architektūros tarybos narys, kuriamos viešosios įstaigos „Okupacijos muziejus“ direktorius. Pomėgiai: filosofija, istorija, menas, politika. Šeimyninė padėtis – nevedęs.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos rėmėjas, nuo 2004 m. – Tėvynės sąjungos Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos narys.

Po sunkios ligos mirė 2017 m. balandį. Palaidotas Kaune, Panemunės kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Kęstutis Jonas DRĖGŪNAS gimė 1935 m. lapkričio 23 d. Alytaus m., tarnautojų šeimoje. Prieš II pasaulinį karą tėvai nusipirko 37 ha žemės ir persikėlė į Vainiūniškio k., Vabalninko vlsč., Biržų apskr. 1945 m. tėvas „už antitarybinę veiklą“ buvo nuteistas 10 m. kalėti, 1956 m. reabilituotas. Pradžios mokyklą Kęstutis baigė 1947 m. Vainiūniškio k. 1950 m. įstojo į Klaipėdos amatų mokyklą, kurią, baigęs 1952 m., įgijo laivų motoristo šaltkalvio dyzelininko specialybę. Pradėjo dirbti Klaipėdos laivų remonto įmonėje šaltkalviu, paskui perkeltas į Plungės mašinų traktorių stotį šaltkalviu. Kartu mokėsi darbininkų jaunimo vidurinėje mokykloje. 1955 m. ją baigė ir įstojo į Kauno politechnikos institutą, Mechanikos fakultetą, kurį, 1960 m. baigęs, įgijo pramonės šiluminės energetikos specialybės inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

1959–1960 m. dirbo Kauno pliušo ir šilko kombinate meistrų, katilinės viršininku, Šilumos cecho viršininku. 1962 m. pradėjo dirbti Elektrėnuose Lietuvos VRE Katilų ir turbinų cecho pamainos viršininku. Nuo 1968 m. dėl smarkiai pablogėjusios sveikatos perėjo į lengvesnes pareigas – dirbo LVRE Katilų ir turbinų cecho meistrų. Nuo 1971 m. kovo 23 d. perkeltas į VGEEV Šiluminių įrengimų eksploatavimo tarnybą vyresniuoju inžinieriumi. 1974–1996 m. dirbo šios tarnybos viršininko pavaduotoju, 1996–2000 m. – AB „Lietuvos energija“ Šiluminių įrengimų eksploatavimo ir remonto tarnybos vadovaujantysis inžinierius. Dirbdamas Lietuvos VRE dalyvavo rengiant elektrinės įrenginius aptarnaujantį personalą, o perėjus dirbti į Vyriausiosios energetikos ir elektrifikacijos valdybą dėstė Energetikų mokymo centre – dalyvavo ruošiant energetikos įmonėms darbuotojus.

2000 m. rugpjūčio 4 d. išėjo į pensiją. Kęstutis vedęs – žmona Zita. Sūnūs – Gintaras ir Kęstutis.

Parengė Kęstutis Drėgūnas, Vilius Šaduikis

E

Jurgis Mykolas ENDZIULAITIS gimė 1937 m. spalio 27 d. Ukmergėje, inteligentų šeimoje. Tėvas Vaclovas Endziulaitis – Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, baigęs Dotnavos žemės ūkio akademijos Miškininkystės fakultetą. Mama – anglų kalbos mo-

kytoja. Šeimoje augo du broliai ir sesuo. Tėvas dirbo urėdu ir šeima gyveno Baisogaloje. Čia prabėgo Jurgio vaikystė, čia jis baigė keturias klases.

Vaikystės džiaugsmas baigėsi 1948 m. gegužės 22 d., kai šeima buvo ištremta į Krasnojarsko kraštą. Manos gyvenvietę supo miškinga taiga ir kalnai. Mama dirbo įvairius miško darbus. Jurgis su broliu eidavo į taigą rinkti kedro riešutų žiemai, taip papildydavo vitaminų stoką. Gyveno dideliame nepritekliuje. Mama stengėsi, vaikams padalindavo duoną, kurios ne visada gaudavo nusipirkti, ji buvo normuota. Kad prisidurti prie vargano maisto, Jurgis išmoko prisiūti veltiniams padus, paklijuoti guminius batus. Susidomėjo fotografija, įsigijo fotoaparata, fiksavo nuotraukose gyvenimą Sibire. Nuotraukas darydavo pats,

jas išsaugojo kaip savo gyvenimo istorijos dalį.

1954 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Klaipėdoje, ten baigė rusų kalba vidurinę mokyklą ir įstojo į LŽŪA mechanizacijos fakultetą, kurį baigė 1963 m. įgijęs inžinieriaus mechaniko specialybę ir tais pačiais metais pradėjo dirbti mechaniku Klaipėdos Statybos montavimo valdyboje, vėliau buvo paskirtas vyriausiojo mechaniko pareigoms. Nuoširdžiai prisimena valdybos vadovą Vytautą Paznanskį. Jo vadovaujamoje valdyboje dauguma darbuotojų – buvę politiniai kaliniai, laisvės kovų dalyviai, tremtiniai buvo darbštūs, sumanūs, pasiryžę dirbti pajūrio kraštui reikalingoje elektrifikavimo misijoje. Technika, su kuria dirbo, buvo gerokai susidėvėjusi, reikalavo dažno remonto. J. Endziulaitis ėmėsi iniciatyvos pagerinti mechanizmų ūkį. Reikalingų atsarginių detalių ir mechanizmų įrangos teko pasiekti Maskvą, Gorkį, Iževską, Volgogradą, Kamenec-Podolską ir dar daug Rusijos vietų. J. Endziulaitis toje pačioje įmonėje išdirbo 41 metus ir 2004 m. išėjo į pensiją.

J. Endziulaitis nuo Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos susikūrimo Klaipėdoje aktyviai dalyvavo jos visuomeninėje veikloje, yra Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos koordinatorius Klaipėdos apskrįčiai. Jam skirti garbingi apdovanojimai LPKTS I ir II laipsnio žymenys „Už nuopelnus Lietuvai“, padėkos raštai, atminties ir pagarbos ženklas „Lietuvos Ažuolai“.

1963 m. J. Endziulaitis sukūrė šeimą, su žmona Julija užaugino du sūnus – Gytį ir Rolandą, didžiuojasi trimis vaikais ir dėkingas likimui, kad turi tokį neįkainojamą turtą – nuostabią šeimą.

Pagal J. Endziulaičio medžiagą parengė A. Bačauskas

G

Jonas Vytautas GAIDYS gimė 1939 m. birželio 18 d. Šiaulių mieste, tarnautojo Jono Gaidžio (1911–1984) ir Onos Gaidienės-Sidaugaitės (1920–1999) šeimoje. Seserų ir brolių neturėjo. Artėjant Antrojo pasaulinio karo frontui iš rytų šeima persikėlė gyventi į Striukų kaimą (Pašvitinio seniūnija, dabar Pakruojo rajonas) ir apsigyveno senelės (iš mamos pusės) namuose bei padėjo jai tvarkyti ūkį.

Jonas Vytautas 1946 m. pradėjo lankyti Liesų pradinę mokyklą, po to mokėsi Žeimelio ir Linkuvos vidurinėse mokyklose, o nuo 1952 m. – Pakruojo vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1956 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto mechanikos fakultetą. Studijas baigė 1961 m. įgydamas inžinieriaus mechaniko kvalifikacijos diplomą ir skirstymo komisijos buvo paskirtas dirbti Margių

durpių įmonės (Vilniaus r.) elektrinės būdinčiuoju inžinieriumi.

1962 m. rudenį padavė pareiškimą ir, kaip turintis, nors ir nedidelį, darbo elektrinėje patyrimą, buvo priimtas Lietuvos elektrinės energetinio bloko mašinistu. Dalyvavo pirmojo 150 MW energetinio bloko paleidimo operacijose. 1963 m. pradėjo savarankiškai dirbti energetinio bloko mašinistu, paskui dirbo energetinio bloko vyresniuoju mašinistu, pamainos viršininku. Įvertinus įgytą patyrimą ir darbštumą 1964 m. pervedamas į Turbinų cechą meistro, atsakingo už būdinčio personalo ruošimą ir lavinimą, pareigas. Vėliau, keičiant elektrinės valdymo struktūrą, 1965 m. paskiriamas Katilų-turbinų cecho viršininko pavaduotoju. Vykdamas Lietuvos elektrinės valdymo restruktūrizaciją – įdiegiant becechinę valdymo struktūrą, 1975 m. skiriamas Tobulinimo ir kontrolės tarnybos turbinų vyriausiuoju specialistu, o nuo 1983 m. – tos pačios tarnybos tobulinimo baro viršininku. Pagrindiniai darbai buvo elektrinės šiluminių įrenginių darbo režimų kontrolė ir derinimas, priemonių, gerinančių įrengimų patikimumą ir ekonomiškumą, paruošimas ir įdiegimas. Du darbai susiję su šilumokaičių valymo guminiiais rutuliukais metodu ir turbinos paskutinių laipsnių mentelių erozinio susidėvėjimo sumažinimu buvo pripažinti išradimais, publikuoti moksliniuose žurnaluose, o J. V. Gaidys, kaip bendraautoris, gavo išradimo autorystės pažymėjimus. Atgavus Lietuvai nepriklausomybę iškilo mazuto tiekimo iš Rytų problemos. Kaip alternatyva ir kaip pigesnis kuras buvo pasiūlyta Venesuelos tiekiamas taip vadinama orimulsija (bitumo ir vandens emulsija). Lietuvos elektrinė 1995 m. pradėjo šio kuro panaudojimo bandymus. Tobulinimo barui

reikėjo spręsti saugaus transportavimo, įrenginių pritaikymo ir deginimo technologijos problemas.

Ruošiant Lietuvos elektrinę numatomam Ignalinos AE sustabdymui, J. V. Gaidys aktyviai dalyvavo Swedpower vykdomame projekto „Lietuvos elektrinės gamtosauginis ir techninis patobulinimas“ sudaryme. Tai apėmė katilų regeneratyvinių oro šildytuvų modernizavimą, valdymo sistemų kompiuterizavimą, katilų mažos azoto oksidų išėigos degiklių ir apsaugos nuo sprogimų sumontavimą bei dūmų valymo įrenginius. 2005 m. gavus Europos Sąjungos paramą ir pradėjus šį projektą vykdyti, nepriklausomai darbų ir finansų panaudojimo kontrolei buvo įkurta, kaip Suomijos firmos ENPRIMA subrangovė, UAB „Elektrėnų projektai“. Į šią bendrovę perėjo grupė patyrusių LE specialistų, vadovu tampa J. V. Gaidys. Pabaigus vykdyti gamtosauginį projektą, kontroliuoja 450 MW kombinuoto ciklo bloko (KCB) statybą. 2011 m. dėl ūmios ligos Jonas Vytautas Gaidys baigė darbinę veiklą, būdamas 72 m. amžiaus išėjo į užtarnautą poilsį. Už nepriekaištingo darbo rezultatus ne kartą buvo apdovanojamas Lietuvos elektrinės ir Lietuvos energetikos valdybos vadovybės padėkomis ir garbės raštais. 2002 m. įteikta LR Prezidento Valdo Adamkaus padėka, o 2005 m. apdovanotas Lietuvos energetikų garbės ženkle.

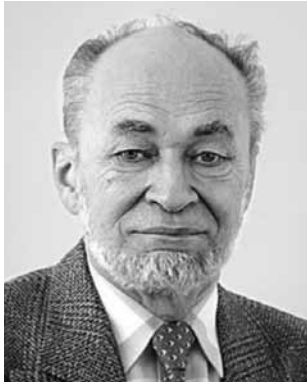
J. V. Gaidys pastoviai gilino savo žinias, sekė techninę literatūrą. Siekiant susipažinti su kitų energetikų patyrimu, aplankė ne vieną buvusios Tarybų Sąjungos stambiablokinę elektrinę. 1967 m. ir 1974 m. Maskvoje, 1984 m. Čeliabinske baigė vadovaujančių darbuotojų patobulinimo kursus. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kartu su kitais Lietuvos energetikais lankėsi eilėje Švedijos, Danijos, Lenkijos, Vokietijos ir JAV elektrinių. Stažavosi Švedijos kompanijoje „Vattenfall“, JAV kompanijoje „Stone and Webster“. Laisvalaikiu J. V. Gaidys dalyvavo kolektyvo sportiniame gyvenime, žaidė krepšinį, rankinį, tenisą ir kt. sportinius žaidimus. Mėgsta fotografiją. Nuotraukose ir kino juostose fiksavo elektrinės gamybinio ir viešojo gyvenimo įvykius. Aktyvus sodininkas.

Šeimą Jonas Vytautas Gaidys sukūrė 1964 m. Lilija Gaidienė-Adamonytė (1945) nuo 1962 m. iki išėjimo į pensiją 2009 m. dirbo Lietuvos elektrinės administracijos skyriuje. L. ir J. V. Gaidžiai užaugino dukrą Virginiją (1966) ir sūnų Audrių (1968). Sulaukė keturių vaikų: Enrika, Brigita ir Monika baigė Vilniaus universitetą, Mykolas – Vilniaus technikos kolegiją. Džiaugiasi provaikaitėmis Meda ir Jore.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Brunonas GAILIUSIS, gim. 1939-04-17 Adučiškis, lietuvių inžinierius hidrotechnikas, habil. dr. (1989). Žmona Halina (1938), dukra Svajonė (1961), sūnus Žilvinas (1968).

1960 m. baigęs Kauno politechnikos institutą dirba Energetikos institute (iki 1990 m. Fizikinių ir techninių energetikos problemų institutas), nuo 1988 m. – Hidrologijos

laboratorijos vedėjas. 1993–1997 m. dar dėstė Vilniaus universiteto, Kauno humanitarinio fak.; profesorius (1994).

Tyrimų kryptys: upių nuotėkis, vandens ūkis. Lietuvos mokslo premija (2002, su J. Jablonskiu, M. Kovalenkoviene) už darbų ciklą Lietuvos paviršiniai vandens ištekliai, jų kaita ir naudojimas energetikai bei jūrų transportui (1980–2001).

Veikalai: Lietuvos TSR upių kadastras (d. 4, Nuotėkio reguliavimas, su J. Burneikiu, 1970), Lietuvos upių nuotėkio naudojimas (1986, rusų kalba), Lietuvos upės. Hidrografija ir nuotėkis (2001), Lietuvos tvenkinių žinynas (su kitais, 2017).

Parengė Vilius Šaduikis

Alfonsas GARGASAS gimė 1938 m. sausio 15 d. Radviliškyje. 1959 m. baigė Kauno politechnikumą, elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybę, įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1969 m. neakivaizdiniu būdu baigė Kauno politechnikos institutą, elektros pavarų ir pramonės įrengimų automatizavimo specialybę, įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. Darbinę veiklą energetikos srityje pradėjo 1959 m. Rėkyvos elektrinėje, kurioje dirbo iki 1973 m.

Kaip patyręs energetikas 1973-aisiais buvo priimtas į statomą Kauno termofikacinę elektrinę Elektros laboratorijos vyresniojo inžinieriumi. Vėliau dirbo šios elektrinės

Elektros cecho viršininko pavaduotoju, Elektros cecho viršininku, Technikos skyriaus viršininku. Tai buvo reiklus vadovas, aukštos kvalifikacijos specialistas. Jam dalyvaujant ir vadovaujant sumontuota, rekonstruota bei pakeista daug energetikos įrenginių Rėkyvos ir Kauno termofikacinėje elektrinėse. Už gerą darbą apdovanotas garbės raštais, premijomis, Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko padėkos raštu. 2002 m. išėjo į pensiją.

Po sunkios ligos mirė 2012 m. Su žmona Judita (1934–2014) užaugino dukrą. Palaidotas Kauno Petrašiūnų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Jonas GARUNKŠTIS gimė 1939 m. sausio 1 d. Kaimynų k., Utenos r., valstiečių šeimoje. 1945 m. liepos 15 d. jų sodyboje, susidūrus partizanams su tarybiniais kariais, susišaudymo metu žuvo tėvas, sudegė trobesiai. Motina liko su 6 vaikais. Jauniausiajam, Jonukui, buvo vos šešeri. Šeima labai vargo, bet visi vaikai mokėsi. Jonas 1958 m. baigė

Užpalių vidurinę mokyklą, 1961 m. – Vilniaus politechnikumo žemės ūkio elektrifikacijos specialybę ir įgijo elektriko techniko kvalifikaciją. Pagal paskyrimą 1961 m. pradėjo dirbti VEEV Centrinėje dispečerinio ir technologinio valdymo priemonių tarnyboje techniku, meistru, vyresniojo inžinieriumi, grupės vadovu.

1968 m. baigė Kauno politechnikos instituto elektros pavarų ir gamybos įrengimų automatizavimo specialybę ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Vadovavo telemechanikos sektoriui. Dėka jo asmeninės iniciatyvos energosistemos ADVS tapo viena iš gausiausiai aprūpintų teleinformacija kitų energetinių sistemų tarpe, 35–110 kV pastočių su televaldymu. 1996 m. perkeltas dirbti į Ryšių ir teleinformatikos tarnybą vyresniojo inžinieriumi. Atliko naujų įrengimų, atsarginių dalių, kabelių, telefono aparatų, įrankių, medžiagų bei baldų pirkimus ir apskaitą. Prižiūrėjo naudojamas metrologines priemones, organizavo jų patikrą, kontroliavo tiekimo sutarčių vykdymą. Ne kartą buvo paskatintas pinigėmis premijomis, apdovanotas garbės raštais.

2001 m. išėjo į pensiją. Su žmona Danute, (1938) medike (VU), užaugino 2 dukras. Jolita (1961) baigusi Vilniaus universitetą, anglų kalbos specialybę. Rengia mokslinį darbą anglų kalbos humanitarine tema. Dukra Jūratė (1968) įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją (KPI). 21 metus išdirbo Energetinėje sistemoje. Turi 3 vaikaičius ir 2 provaikaites.

Mirė 2020 m. vasario 8 d. Palaidotas Vilniuje, Saltoniškių kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Vladas GAUŠYS gimė 1934 m. rugpjūčio 10 d. Miklusėnų k., Alytaus r., valstiečių šeimoje. 1940 m. pradėjo lankyti Likiškių pradinę mokyklą, kurią baigė 1944 m. Vėliau mokėsi Alytaus 1-ojoje vidurinėje mokykloje. 1952 m. ją baigęs įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektronikos fakultetą. 1957 m. baigęs institutą įgijo inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją. Nuo 1957 m. paskirtas dirbti į Lietuvos miestų statybos projektavimo institutą inžinieriumi. 1957 m. perkeltas į Pramonės statybos projektavimo institutą vyresniojo inžinieriumi, vėliau – grupės vadovu. 1960 m. pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinklų Gamybinės techninės tarnybos viršininku, o vėliau – Prijungimų ir gamybos organizacijos tarny-

bos viršininku. 1964 m. skiriamas Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos Elektros tinklų ir pastočių tarnybos viršininku. Tais pačiais metais neakivaizdžiai pradėjo studijuoti Kauno politechnikos instituto aspirantūroje elektros tinklų ir sistemų specialybę. 1970 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Miestų kabelinių tinklų parametrų optimizavimas“. Daug dėmesio skyrė elektros tinklų patikimumui didinti. Skaitė pranešimus mokslinėse konferencijose, rašė straipsnius spaudai.

Su žmona Regina (1939), maisto gamybos technologe, užaugino penkis vaikus: Raimondą (1963) – psichologė, Jūratę (1966) – ekonomistė, Violetą (1967) – ekonomistė, Rolandą (1971) ir Dovilę (1976) – vidurinis išsilavinimas. Turi 7 vaikaičius ir 4 provaikaičius. Mirė 1986 m. vasario 17 d., palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Antanas GILYS gimė 1932 m. vasario 3 d. Jurdonių k., Pabaisko vlsč., Ukmergės apskr. 1941 m. pradėjo lankyti Daumantiškių pradinę mokyklą, kurią baigęs mokėsi Gelvonų vid. mokykloje. Baigęs vid. mokyklą, įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigęs 1958 m. įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Pagal paskyrimą pradėjo dirbti Jonavos baldų kombinate energetiku. 1960 m. rugsėjį perėjo dirbti į Klaipėdos elektros tinklus, Šilutės ET rajono meistrui, o 1961 m. sausį paskirtas šio ET rajono viršininku. 1960 m. prasidėjus sparčiam žemės ūkio elektrifikavimui, vienas iš pirmųjų buvo elektrifikuotas Šilutės rajonas, teko rūpintis ne tik tinklo eksploatacija, bet ir atsakingu naujai sumontuotų elektros linijų ir transformatorių priėmimu.

Kaip gabus organizatorius ir sumanus vadovas 1969 m. kovo 17 d. perkeltas į Utenos elektros tinklus direktoriaus pavaduotoju, šias pareigas ėjo iki mirties 1981 m.

Antanas Gilyls buvo darbštus, pareigingas darbuotojas, sumanus vadovas, visas jėgas ir sugebėjimus skyrė energetikos vystymui, aktyviai dalyvavo rajono visuomeniniame gyvenime, savo nuoširdžiu darbu ir visuomenine veikla jis pelnė pagarbą ir autoritetą darbuotojų tarpe. Pirmoje santuokoje susilaukė dviejų dukterų: Rositos ir Svajos. Antroje santuokoje gimė sūnus Antanas, kuris 2001 m. baigė Kauno technologijos universitetą, dabar dirba AB „ESO“ relinės apsaugos ir automatikos inžinieriumi.

Žmona Stanislava Gilienė dirbo irgi Utenos elektros tinkluose, administracinį darbą.

Antanas Gilyls mirė 1981 m. rugpjūčio 27 d., palaidotas Pabaisko kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Gajus Saturinas GIMBUTIS gimė 1932 m. liepos 12 d. Svėdasų miestelyje (Anykščių r.) pradinės mokyklos mokytojo šeimoje. Anksti neteko motinos. 1941 m. tėvą ištrėmus į Altajaus kraštą, gyveno pas gimines. 1951 m. baigęs Svėdasų vidurinę mokyklą, įstojo į KPI Mechanikos fakulteto pramonės šiluminės energetikos specialybę. 1956 m. su pagyrimu baigė šią specialybę (diplominio darbo vadovas buvo doc. N. Milenskis) ir kelis metus dirbo pramonės įmonėse inžinieriumi mechaniku.

1959–1961 m. mokėsi LTSR MA Energetikos ir elektrotechnikos instituto (dabartinis Lietuvos energetikos institutas) aspirantūroje. Baigęs aspirantūrą ir 1963 m. Maskvos

G. Kržižanovskio energetikos institute apgynęs technikos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją, iki 1966 m. dirbo institute vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. 1964 m. jam suteiktas mokslinis technikos mokslų kandidato laipsnis. Tuo pat metu nuo 1964 m. buvo KPI valandiniu dėstytoju. Tolesnė visa veikla susijusi su KPI (dabar KTU). 1966–1970 m. buvo Mechanikos fakulteto prodekanu, ėjo docento pareigas KPI Chemijos pramonės mašinų katedroje, nuo 1967 m. – Šiluminės energetikos katedroje. 1985–1995 m. išrinktas Šiluminės energetikos katedros vedėju. 1985 m. Valstybiniame A. Kržižanovskio mokslinio tyrimo institute (Maskvoje) apgynė technikos mokslų daktaro (habilituoto daktaro) disertaciją. 1988 m. jam suteiktas profesoriaus pedagoginis mokslo vardas.

Prof. G. S. Gimbutis buvo labai produktyvus mokslininkas, naujos krypties šilumos mainų moksle – šilumos mainų gravitacinėse skysčio plėvelėse – pradininkas ir vadovas, paskelbta monografija „Šilumos mainai esant gravitaciniam skysčio plėvelės tekėjimui“. Jam vadovaujant parengtos 6 daktaro disertacijos. 4 išradimų šaldymo ir šiluminės technikos srityje autorius. Užsienio ir Lietuvos mokslinėje spaudoje vienas ir su bendraautoriais paskelbė daugiau kaip 150 mokslinių straipsnių. Kartu su bendradarbiais parašė vadovėlius „Bendroji šiluminė technika“ (1974 m.), „Šiluminė technika“ (1993 m.), „Šilumos transformacijos pagrindai“ (1993 m., 146 p.) bei kitas mokymo priemones. Buvo Lietuvos energetikos instituto mokslinės tarybos, KTU Senato, Lietuvos MA žurnalo „Energetika“ redkolegijos nariu.

Žmona chemikė, pensininkė. Užaugino sūnų ir dukrą. Dukra dirba energetikos srityje. G. S. Gimbutis mirė 1995 m. spalio 18 d. Palaidotas Kauno Romainių kapinėse.

Parengė Aleksandras Gluosnis, Juozas Gudžinskas, Vytautas Miškinis

Romualdas GYLYS gimė 1934 m. sausio 24 d. Likėnų k., Pabiržės vlsč., Biržų apskr., valstiečių šeimoje. 1948 m. baigė Pabiržės pradinės mokyklos 4 klases, o 1954 m. – Pabir-

žės vidurinę mokyklą. 1954 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1959 m. ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Tais pačiais metais pradėjo dirbti Klaipėdos elektros tinkluose Gamybos ir techninio skyriaus inžinieriumi. 1974 m. paskiriamas Pastočių tarnybos viršininku. Teko rūpintis 330/110 kV pastotės „Klaipėda“ ir daugelio 110/10 kV bei 35/10 kV transformatorinių pastočių eksploatacija ir priežiūra bei naujai įvedamų pastočių priėmimu ir įjungimu į tinklą. Augant elektros energijos poreikiui naujai statomų pastočių skaičius vis didėjo. 1973 m. sumontuotos ir pradėtos eksploatuoti 110/10 kV Endriejavo ir 35/10 kV Mosėdžio pastotės. 1975 m. įvedama į eksploataciją 110/10 kV Kartenos pastotė, 1976 m. – 110/10 kV Sendvario pastotė ir t. t.

1977 m. Romualdas Gylys kaip darbštus ir sumanus darbuotojas, turintis organizacinių gebėjimų, skiriamas Klaipėdos elektros tinklų vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. Šias pareigas ėjo iki išėjimo į pensiją 1997 m. birželio 1 d.

Už nepriekaištingą darbą apdovanotas Garbės ženkle ordinu, darbo veterano medaliu ir įvairių institucijų padėkos bei garbės raštais.

Su žmona Bernadeta Gyliene (1928–2008) m. užaugino du sūnus.

Mirė 2008 m., palaidotas Klaipėdos Lėbartų kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Aleksandras Eduardas GLUOSNIS gimė 1933 m. Kaune. 1941 m. pradėjo lankyti Kauno 17-ąją pradinę mokyklą, o nuo 1945 m. – Kauno 6-ąją vidurinę mokyklą, kur baigęs keturias klases, 1949 m. įstojo į Kauno Politechnikumą. 1953 m. jį baigė, įgydamas techniko mechaniko specialybę. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakulteto pramonės šiluminės energetikos specialybę. 1958 m. ją baigęs įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

Fakulteto dekanui doc. N. Milenskiui pasiūlius, liko dirbti asistentu Braižomosios geometrijos katedroje. 1960 m. buvo priimtas į Šiluminės energetikos katedros aspirantūrą, vadovu paskirtas doc. M. Zališauskas. 1961 m. perėjo į naujai organizuotos Šildymo ir vėdinimo katedrą.

Nuo 1965 m. bendradarbiavo atliekant mokslinio tyrimo darbą „Didelių gamybinių patalpų šildymas ir vėdinimas betarpiškai juose deginant gamtines dujas“. Šio darbo pagrindu jo sukurtas dujinis šildymo ir džiovinimo agregatas (DŠDA), kuris įdiegtas daugiau kaip 20-yje Lietuvos statybos organizacijų, Latvijos stambiapanelinės statybos kombinate, Talino namų statybos kombinate. Iš viso įdiegta daugiau kaip 500 agregatų, kuriuos gamino šios katedros laborantai.

A. Gluosnis dalyvavo beveik visose Baltijos šalių, Baltarusijos, Moldavijos ir Kaliningrado srities studentų mokslinėse techninėse konferencijose, buvo KPI Centrinės studentų mokslinės techninės tarybos narys, redagavo specialų puslapį „Kūrybinė mintis“ instituto laikraštyje, buvo laikraščio „Vakarinės naujienos“ neetatinis korespondentas Kaune. Vienolika metų buvo instituto daugiatairažinio laikraščio redaktoriumi ir jo pavaduotoju.

Nuo 1961 iki 1991 m. visa A. Gluosnio veikla susieta su KPI Šildymo ir vėdinimo katedra. 1962 m., įsteigus KPI Projektavimo ir konstravimo biurą, A. Gluosnis pradėjo vadovauti realioms studentų kursiniams bei diplominiams projektams šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo srityje, kurių dauguma buvo įdiegti Kauno, Vilniaus ir kitų miestų įmonėse. Nuo 1963 m. A. Gluosnis dėstė kursą „Kuras, kūryklos, katilai, katilinės“ KPI Santechnikos, Statybos ir santechnikos fakultetuose iki 1991 m., o nuo 1991 m. iki 2001 m. – Vilniaus inžineriniame statybos institute. Mokslinius pranešimus A. Gluosnis skaitė Maskvos, Leningrado, Kijevo, Minsko, Novopoločko, Lvovo, Čeliabinsko, Sevastopolio mokslinių techninių draugijų organizuotose konferencijose. 1967 m. A. Gluosnis apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją, o nuo 1970 m. jam suteiktas docento vardas. 1986 m. tapo vienu iš septynių geriausių KPI lektorių konkurso nugalėtoju.

Nuo 1990 m. doc. A. Gluosnis savo veiklą nukreipė šilumos energijos taupymo tyrimams pramonės įmonių, visuomeninių, administracinių ir komunalinių įmonių pastatuose. 1995 m. parengė mokomąją knygą „Šilumos taupymo galimybės veikiančiose pramonės įmonėse“ ir žinyną „Šilumos taupymo įrengimai. Šilumokaičiai oras-oras, vanduo–vanduo“. Ypač glaudūs ryšiai A. Gluosnį siejo su Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Energijos taupymo programų direkcija, kurios užsakyму jis parengė devynis specialybių žinynus, o 2008 m. – „Santechnikos montuotojo“ žinyną Lietuvos santechnikų asociacijos užsakyму. Nors doc. A. Gluosnis 2003 m. išėjo į pensiją, tačiau tęsė mokslinio tyrimo ir leidybos darbus pagal autorines sutartis, 2011 m. kaip bendraautoris su VGTU Pastatų energetikos katedros darbuotojais išleido knygą „Šildymo ir vėdinimo (pastatų energetikos) katedra 1961–2011 metais“, o 2012 m. – autorinį leidinį „Nuo LU Technikos fakulteto Statybos skyriaus iki KTU Statybos technologijų katedros 1922–2012 m.“ Nuo 2012 m. doc. A. Gluosnis savo veiklą nukreipė daugiabučių šiltinimo ir modernizacijos nagrinėjimui. Su pranešimais dalyvavo net aštuoniuose mokslinėse konferencijose, organizuotose KTU Šilumos ir atomo energetikos

katedros ir LEI. Spausdino straipsnius šia tema 2012–2017 metais žurnale „Statyba“ ir konferencijų medžiagoje. Nuo 2017 m. kaupia medžiagą knygai „Inžinierių šilumininkų rengimas Kaune nuo 1922 m.“ Teikė straipsnius VI, VII, VIII tomų leidiniui „Lietuvos energetika“.

Turi dvi dukras ir penkis anūkus. Vyresnioji dukra Gintarė su pagyrimu baigė KPI Cheminės technologijos fakultetą ir dirba Šiaulių vandentiekyje laboratorijos vedėja. Jaunesnioji Giedrė baigė Kauno medicinos institutą ir dirba chirurge Marijampolės ligoninėje.

Parengė Aleksandras Gluosnis, Vytautas Miškinis

Algimantas Juozapas GRAŠYS gimė 1934 m. balandžio mėn. 22 d. Utenos rajono Gedimino kaime, valstiečių šeimoje. 1940 m. pradėjo mokytis mokykloje, baigė 1952 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto (Kauno technologijos universitetas) elektrotechnikos fakultetą. 1957 m. baigė šio instituto elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės kursą, jam suteikta inžinieriaus elektrotechnikos kvalifikacija.

Nuo 1957 m. pradėjo dirbti Žemės ūkio statybos projektavimo institute vyresniojo techniko pareigose. Tais pačiais metais pervestas į vyresniojo inžinieriaus pareigas. Tais pačiais metais pervestas dirbti inžinieriumi į Lietuvos Statybos ministerijos spectrestą Nr. 6 Vilniaus mieste. 1958 m. pervestas dirbti į Vilniaus elektros tinklų ir stočių rajoną

Antalieptės hidroelektrinės statybos techninės priežiūros inžinieriaus pareigas. Nuo 1958 m. pabaigos iki 1962 m. dirbo vyresniu inžinieriumi, grupės vadovu Lietuvos Energetikos ūkio valdybos projektavimo-konstravimo biure.

1962 m. pervestas dirbti į Vilniaus elektros tinklus, kur dirbo Elektros prijungimų tarnybos viršininko pavaduotoju iki 1964 m. Nuo 1964 m. ėjo Visasąjunginio Energetikos tinklų mokslinio tyrimo ir projektavimo instituto „Energosetprojekt“ Lietuvos kompleksinio projektavimo skyriuje elektros sistemų padalinyje vyriausiojo projektų inžinieriaus pareigas. Institute A. J. Grašys dirbo iki 1992 m. Nuo 1992 m. dirbo Kauno, vėliau – Alytaus elektros tinkluose.

A. J. Grašys buvo aukštos kvalifikacijos specialistas, visą gyvenimą paskyręs Lietuvos energetikai. Jam vadovaujant ir pačiam dirbant atlikti daugelis 110 kV ir 330 kV elektros tiekimo linijų ir pastočių projektai, Lietuvos energetinės sistemos eksploatavimo organizavimo schemas, Lietuvos elektros tinklų išvystymo schemas.

Už pasiekimus darbe apdovanotas Visasąjunginio instituto „Energosetprojekt“ ir Elektros tinklų projektavimo instituto garbės raštais. 1964 m. suteiktas Sovietų Sąjungos Energetikos ministerijos nusipelnusio energetiko garbės vardas.

Su žmona Eugenija (gim. 1934 m.) išaugino sūnų Vaidotą (gim. 1963 m.) ir dukrą Vilmantę (gim. 1966 m.). A. J. Grašys mirė 1997 m. gruodžio 10 d.

Parengė Leonas Urbonas

Alvydas Vladislovas GRĖBLIŪNAS gimė 1939 m. liepos 20 d. Raseiniuose.

Tėvai: Mama – Anželė Marcinkutė-Grėbliūnienė, Tėtis – Vladislovas.

Tėtis buvo Lietuvos karininkas, tarnavo šaulių pulke. Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai, tėtis tarnavo Pabradėje 29-ojo korpuso būrio vadu. 1941 m. už antisovietinę agitaciją buvo suimtas ir įkalintas Karagandos lageryje, mirė 1944 m. Po mirties jam suteiktas Laisvės kovų dalyvio statusas.

Po tėčio suėmimo mama emigravo iš Lietuvos, Alvydas Vladislovas buvo paliktas pas senelę Jurbarkė, ten baigė 7 klases. Dėl sunkios materialinės padėties nuo 1951 m.

augo Viešvilės vaikų namuose, o vėliau perkeltas į Kauno m. vaikų namus Nr. 4. Kaune baigė 8-ą klasę ir Amatų mokyklą Nr. 15. 1955 m. pradėjo dirbti Kauno statybos montavimo valdyboje. 1958–1960 m. tarnavo sovietinės armijos aviacijos daliniuose. Po armijos dirbo Panevėžio kariniame aerodrome. Panevėžyje baigęs vakarinę vidurinę mokyklą, 1963 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Panevėžio vakarinių skyrių, kurį baigė 1968 m. ir įgyjo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. 1963 m. pradėjo dirbti Panevėžio elektros tinklų įmonėje elektromonteriu, vėliau – meistro, inžinieriaus, vyr. meistro, Centrinės dispečerinės tarnybos viršininko pareigose. Nuo 1977 iki 1998 m. dirbo Panevėžio elektros tinklų rajono viršininku. A. V. Grėbliūnas buvo darbštus, sąžiningas, aukštos kvalifikacijos specialistas, sumanus ir principingas vadovas. Per 35 darbo metus Panevėžio elektros tinkluose jis įdėjo daug triūso, jėgų ir energijos plėtojant Panevėžio rajono elektros tinklus, gerinant jų eksploataciją, didinant elektros energijos tiekimo patikimumą. Už gerą darbą daug kartų buvo apdovanotas padėkos ir garbės raštais.

1998–2001 m. dirbo Panevėžio apskrities viršininko pavaduotoju. Buvo apskrities Koordinacinės tarybos pirmininko pavaduotoju. Nuo 1989 m. dalyvavo Sąjūdžio judėjime Panevėžio mieste.

Nuo 1993 m. buvo Tėvynės sąjungos LKD partijos narys. 1990 m. kartu su kitais Sąjūdžio remiamais kandidatais buvo išrinktas deputatu į atkurtos Nepriklausomos Lietuvos Panevėžio miesto tarybą. Visą kadenciją buvo Miesto ūkio komisijos pirmininku. Buvo išrinktas TS-LK Panevėžio miesto vakarinio skyriaus pirmininku. Nuo 1993 m. iki 1995 m. buvo Didžiųjų miestų sąjungos nariu. Buvo aktyvus sodininkas, kelionių, sporto, žūklės mėgėjas. Iš pirmos santuokos turi dvi dukras Virginiją ir Jolantą, iš antros santuokos – dukrą Margaritą, užaugino įdukrą Irmą. Visos suaugusios, turi savo šeimas. Turi du anūkus Mindaugą ir Eriką ir anūkę Ugnę. Žmona Marytė Grėbliūnienė šiuo metu pensijoje.

Alvydas Vladislovas Grėbliūnas mirė 2005-02-07, palaidotas Panevėžio m. Šilaičių kapinėse.

Parengė Marytė Grėbliūnienė ir Zenonas Ružinskas

Vytautas GRITĖNAS gimė 1932 m. sausio 30 d. Ėriškių k., Ramygalos vlsč., Panevėžio apskr., daugiavaikėje pašto tarnautojo šeimoje (septyni vaikai). Senelis Zigmąs Mažeika savo jaunystę praleido sunkiai dirbdamas Amerikoje anglių kasyklose. Grįžęs į Lietuvą senelis Zigmąs nusipirko Ėriškių kaime 24 ha žemės, kurioje pasistatė erdvius namus ir ūkinius pastatus. Atrodė, kad jam belieka džiaugtis gyvenimu, savo rankomis ir sunkiu darbu sukurtu ūkiu. Bet tai truko neilgai. 1940 m. Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai, senelis kaip buože buvo ištremtas į tolimą Sibirą, iš kur nebegrižo. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę senelio žemė buvo sugrąžinta anūkams, kurie ją greitai pardavė ir šiuo metu nebeturi nei žemės, nei pinigų.

Vytautas Gritėnas pradėjo mokytis Panevėžio berniukų gimnazijoje Nr. 1, o baigęs šešias klases 1949 m. persikėlė į Kauną. Vidurinio mokslo atestatą įgijo baigęs Kauno suaugusiųjų gimnaziją Nr. 6 Aleksote. 1950–1952 m. V. Gritėnas mokėsi fabrikinio apmokymo mokykloje prie Kauno mėsos kombinato ir įgijo šaldytuvų mechaniko specialybę, o 1952–1957 m. studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijoje ir įgijo inžinieriaus mechaniko diplomą. V. Gritėnas, baigęs Žemės ūkio akademiją, gavo paskyrimą į Šilutės mašinų melioracijos stotį meistrui. Šilutės MMS tuo metu vykdė darbus Kaune, ruošiant statyti Kauno politechnikos instituto studentų miestelį ir V. Gritėnas metus laiko dirbo Kauno mieste, vadovavo atliekant nulinio ciklo darbus. Toje teritorijoje buvo išlikę Kauno tvirtovės statinių, kuriuos reikėjo nugriauti, vietovė buvo kalvota, 10–15 stambių buldozerių dirbo dviem pamainomis. 1958 m. V. Gritėnas buvo perkeltas į Petrašiūnų

statybos montavimo valdybą vyriausiuoju mechaniku. 1960 m. jis vadovavo statant 110 kV elektros tiekimo liniją nuo Kauno iki Grigiškių, kurios metalinės atramos buvo pagamintos valdybos metalistų brigados, vadovaujamos V. Barščio. Vėliau statė 35 kV elektros liniją Klaipėda–Šilutė. Už sąžiningą darbą V. Gritėnas buvo apdovanotas garbės ir padėkos raštais. 1963 m. liepos 1 d. V. Gritėnas buvo paskirtas Petrašiūnų energetikos autoūkio direktoriumi ir šias pareigas ėjo 33 metus – iki 1996 m. 1965–1968 m. dirbdamas, V. Gritėnas studijavo KPI vakariniame skyriuje ir įgijo inžinieriaus ekonomisto specialybės diplomą.

1994 m. V. Gritėnas buvo išrinktas Energetikos objektų statybos organizacijų asociacijos direktoriumi. 1999 m. energetikos objektų statybų organizacijų asociacija susijungė su Lietuvos elektros energetikos asociacija, kurios prezidentas buvo Rimvydas Rukšėnas. 2004 m. Viktoro Antanavičiaus, Vytauto Gritėno, Alfonso Kraujelio iniciatyva buvo įkurtas Energetikos objektų statytojų klubas, kurio Tarybos pirmininku buvo išrinktas Vytautas Gritėnas. Energetikos statytojų klubo Taryba atliko reikšmingą švietėjišką darbą visuomenės ir klubo narių tarpe, pagerbė nusipelnusių Lietuvos energetikų atminimą ir, daugiausia V. Gritėno pastangomis, pagamino jiems bareljefines atminimo lentas: Justinui Nekrašui ir Jonui Velaniškiui atminimo lentos iškilmingai buvo atidengtos Lietuvos elektrinės patalpose, o dar aštuoniems energetikos veteranams – Energetikos muziejuje Vilniuje. Švenčiant Kauno HE penkiasdešimtmetį iškilmingai hidroelektrinėje buvo atidengtos bareljefinės lentos Jonui Velaniškiui ir Antanui Gruodžiui.

Vieni iš reikšmingiausių Energetikos objektų statytojų klubo Tarybos darbų, vadovaujant V. Gritėnui ir jo rūpesčiu, parengtos ir sėkmingai išleistos knygos: „Lietuvos elektrifikacijos istorija“ I tomas 2006 m. ir 2013 m. – II tomas. 2019 m. Energetikos objektų statytojų klubas atšventė 15 metų jubiliejų, o Vytautui Gritėnui buvo suteiktas klubo Tarybos Garbės pirmininko vardas. Vytauto Gritėno šeimoje užaugo du sūnūs (Gintaras ir Vytautas) ir dukra Ilona. Sūnus Vytautas senelio džiaugsmui augina septynias atžalas.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Gražvydas Jonas GUDYNAS gimė 1935 m. gegužės 6 d. Židikų mstl., Mažeikių apskr., pirmosios Nepriklausomos Lietuvos inteligentų kartos šeimoje. Tėvas buvo pradinėjų klasių mokytojas, o motina – technologė ir buhalterė. 1940 m. Gražvydas pradėjo lankyti parengiamąją klasę Smiglių pradinėje mokykloje (Panevėžio apskr.) 1944 m. baigė Kentaupilio (Biržinos) pradinę mokyklą. 1945 m. įstojo į Kėdainių berniukų gimnazijos pirmąją klasę, tačiau mokytis negalėjo, nes sudegė pradinės klasės baigimo pažymėjimas. 1949 m. šeimai persikėlus į Panevėžį, tęsė mokslus Panevėžio pirmojoje

berniukų vidurinėje mokykloje. Baigęs mokyklą, įstojo į Kauno politechnikos institutą Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigė 1958 m. ir įgijo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1958 m. rugpjūčio 16 d. pradėjo dirbti Panevėžio elektros tinklų ir elektrinių rajone (vėliau pavadintą Panevėžio elektros tinklais) laboratorijoje meistru. Tuo metu prasidėjo spartus kolūkinio kaimo elektrifikavimas, teko važinėti po aptarnaujamos zonos tinklus bei dyzelines elektrines ir bandyti elektros įrenginių izoliacijos būklę. Vėliau buvo paskirtas elektrotechninės laboratorijos ir transformatorių remonto dirbtuvių viršininku.

1961 m. buvo pervestas į Gamybinio-techninio skyriaus viršininko pareigas. Šiose pareigose išdirbus iki 1965 m. G. J. Gudynas, kaip gabus ir sumanus vadovas, mokantis organizuoti darbus, buvo paskirtas įmonės vyriausiuoju inžinieriumi. Šias pareigas, kaip jis pats prisimena, „ėjau pačiu nedėkingiausiu ir sunkiausiu Lietuvos energetikams laikotarpiu. Labai sparčiais tempais vyko kaimo elektrifikavimas, 10 kV tinklas neatitiko elementariausių saugumo atžvilgiu techninių reikalavimų (nesukompensuotos įžemėjimo srovės 10 kV tinkle, pernelyg ilgi tarpatramiai, maži laidų skerspjūviai, nekokybiški aliuminijaus laidai, rajonų elektros tinklų skyriuose nebuvo dispečerinio valdymo ir t. t.“ 1969 m. įvykus keletui nelaimingų atsitikimų, jis pats atsistatydino iš vyriausiojo inžinieriaus pareigų. Toliau tęsė darbą vyr. inžinieriaus pavaduotoju, Panevėžio elektros tinklų rajono viršininku, o nuo 1976 m. iki išėjimo į pensiją 1999 m. dirbo vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju.

Gražvydas yra knygos „Panevėžio miesto savivaldybės elektrinės, dirbusios 1923–1944 metų laikotarpiu, istorija“ bendraautoris. Kartu su kitais kolegomis paruošė reglamentus skirstomiesiems elektros tinklams eksploatuoti, taip pat yra daugelio straipsnių autorius.

Su žmona užaugino dukrą Margaritą, gim. 1960 m., baigusį Vilniaus universitetą, dirbo M. Mažvydo nacionalinėje bibliotekoje bei Vilniaus XIV vid. mokykloje ir sūnų Arnoldą, gim. 1969 m., dirba firmoje.

Turi vieną anūkę ir tris anūkus (2005 m. duomenys).

Mirė 2021 metų kovo 16 d., eidamas 86-uosius metus, po sunkios ligos. Palaidotas Panevėžio miesto senosiose kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

I

Alfonsas Romutis IVANAUSKAS gimė 1937 m. sausio 5 d. Alytaus rajone, Daugų kaime, Aleksandros ir Konstantino Ivanauskų šeimoje. Motina Aleksandra Urbonavičiūtė, gimusi 1912 m. Gargžduose, kilusi iš bajoriškos giminės. Tėvas Konstantinas, gimęs 1911 m., buvo paskirtas policijos nuovados viršininku į Raseinių rajoną, Betygalą. Čia šeima ir persikėlė gyventi, gimė sesuo Nijolė Violeta. Dramatiški istoriniai įvykiai nulėmė, kad rusams okupavus Lietuvą, 1941 m. birželį jauna Ivanauskų šeima su vaikais, 4 m. Alfonsu ir pusės metų jo seserimi Violeta, prievarta sovietų buvo susodinti į gyvulinius vagonus ir ištremti iš Lietuvos į Komijos ASSR, Syktyvdinsko rajoną, Slobodskoi Reidą, vėliau perkelti į Syvtyvkarą.

Tremties metai pažymėti sunkiais išbandymais: šaltis, alkis, miško darbai, nepritekliai, svetima kalba... 1944–1954 m. Alfonsas lankė Syvtyvkaros septynmetę mokyklą, vėliau tęsė mokslus vidurinėje mokykloje, ypač domėjosi radiotechnika, o 1951 m. gavo ir kinomechaniko pažymėjimą. Mokslai, ypač tikslieji, jam sekėsi puikiai, todėl 1954 m. jis įstojo į tuo metu vieną iš geriausių Rusijos inžinerinių aukštųjų mokyklų – Uralo S. M. Kirovo politechnikos institutą Sverdlovske. Alfonsas buvo ne tik žingeidus ir stropus studentas, laisvu nuo studijų laiku jis žaidė šachmatais, grojo akordeonu, rodė kino filmus. Į šią sritį ypač gilinosi ir šis pomėgis jį lydėjo visą gyvenimą.

1959 m. A. Ivanauskas sėkmingai baigė Uralo politechnikos institutą ir įgijo inžinieriaus šiluminininko specialybę. Gabiam absolventui buvo puikios karjeros galimybės Urale, tačiau Alfonsas veržėsi į Lietuvą, į gimtinę. Ypatingo atkaklumo ir pastangų dėka visa šeima 1959 m. grįžo į Lietuvą, nes Alfonsas gavo paskyrimą dirbti Lietuvoje, Klaipėdos šiluminėje elektrinėje. Kurį laiką su šeima gyveno Gargžduose.

1961 m. Klaipėdoje jis susipažino ir susituokė su Zita Dokšaite, gimusia 1938 m., kilusia iš Žemaičių Kalvarijos, dirbusia dailininke „Gulbės“ fabrike. Jie susilaukė 2 dukterų: 1962 m. gimė Lolita Loreta (dabar Žulpienė), o 1965 m. gimė Rozita (dabar Kučinskienė). Darni šeima laiką leisdavo puoselėdama savo sodą, keliaudama po Lietuvą, vėliau ir po Europą.

Nuo 1960 m. A. Ivanauskas dirbo Turbinų cecho meistru, cecho viršininku, vadovavo turbinų rekonstrukcijai darbu termofikaciniame režime. Pabaigęs šiuos darbus, vadovavo Gamybiniam-techniniam skyriui. Labai plečiantis termofikacijai, buvo pa-

skirtas vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju ir jam buvo pavesti visi šilumos tinklų eksploatacijos, remontų, plėtros klausimai. Jo dėka per daug metų ne tik Klaipėdos, bet ir Palangos, Tauragės šilumos tinkluose nebuvo jokių rimtesnių sutrikimų. Jo pastangomis buvo įkurtas įmonės muziejus. Už pasiaukojantį darbą buvo apdovanotas Energetinės sistemos, miesto vadovų ir įmonės garbės raštais, padėkomis. Pradirbęs vienoje įmonėje virš 40 metų, Alfonsas išėjo į užtarnautą poilsį.

Darbas ir šeima buvo Alfonso prioritetai – jiems jis skyrė visą savo laiką, širdį ir pastangas. Tačiau jaunystės pomėgio – kino, jis taip pat nepamiršo. Radęs laisvo laiko fotografavo, filmavo, ryškino ir tvarkė kino juostas, kurias vėliau rodydavo savo kolegoms ir artimiesiems. Jo videofilmuose įamžinti draugai, visa jo šeima, taip pat ir 4 anūkai: Simonas, Martyna, Kamilė ir Ieva.

2015 m. rugpjūčio 13 d. netikėta mirtis nutraukė Alfonso gyvenimo kelią. Palaidotas jis Gargždų senosiose kapinėse.

Parengė Lolita Žulpienė ir Vytautas Petrulis

J

Jonas JABLONSKIS gimė 1932 m. birželio 5 d. Šiaulių apskr., Gilvyčių k. 1944–1945 m. mokėsi Bazilionų (Šiaulių apskr.) progimnazijoje, 1945–1952 m. – Šiaulių J. Janonio vidurinėje mokykloje. 1952–1957 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos fakultete. Jaunas inžinierius hidrotechnikas buvo paskirtas į Lietuvos MA Energetikos ir elektrotechnikos instituto (dabar Lietuvos energetikos institutas) besikuriančią Hidroenergetikos laboratoriją.

Institute jis praleido gražiausius metus – 50 metų. Savo karjerą J. Jablonskis pradėjo nuo jaunesniojo mokslinio bendradarbio, vėliau dirbo konstruktorių grupės viršininku, vyr. moksliniu bendradarbiu, šio instituto sektoriaus vadovu bei vyriausioju moksliniu bendradarbiu. Nemažas jo įnašas ir į visuomeninį instituto gyvenimą: vadovavo aspirantams, buvo keletu doktorantūros ir habilitacijos komitetų narys.

1993 m. jis parengė ir apgynė habilitacinį darbą. 1959–1961 m. buvo parengtas labai reikšmingas ir svarbus „Lietuvos TSR upių kadastras“. 1965 m. už šiuos darbus buvo suteikta Lietuvos Respublikinė mokslo ir technikos premija. Tai buvo pirmoji premija

institute. „Lietuvos TSR upių kadastro“ I ir III dalys buvo svarus pagrindas J. Jablonskio kandidatinei disertacijai „Lietuvos upių vandens ir energetiniai ištekliai“, kurią apgynė 1964 metais. „Lietuvos TSR upių kadastro“ duomenys ilgai buvo naudojami Lietuvos organizacijose projektuojant hidroelektrines, užtvankas, kelių tiltus ir kt.

J. Jablonskiui dalyvaujant ar vadovaujant buvo išleistos monografijos: „Šventosios baseino hidrografija“ (1973), „Pietryčių Lietuvos hidrografija (Upės)“ (1975), „Šešupės baseinas“ (1975), „Pietryčių Lietuvos hidrografija (Ežerai)“ (1976), „Lietuvos upių nuotėkio kaita“ (1978) ir kitos, iš viso 15 stambių mokslo leidinių.

Daug metų praėjus nuo paskutinių Lietuvos upių nuotėkį vertinančių darbų, reikėjo parengti naujus nuotėkio skaičiavimo metodus. 2001 m. buvo išleistas autorių kolektyvo leidinys „Lietuvos upės. Hidrografija ir nuotėkis“, kurio vienas iš autorių buvo Jonas Jablonskis. Autoriams už šį reikšmingą darbą 2003 m. buvo paskirta Lietuvos valstybinė mokslo premija.

J. Jablonskis per visus savo mokslinės veiklos metus vienas ir su bendraautoriais yra paskelbęs apie 170 mokslinių straipsnių, padaręs 80 pranešimų mokslinėse konferencijose, parengęs 50 mokslinių ataskaitų.

Mirė 2020 m. rugsėjo 30 d. Palaidotas Kuršėnų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Tadas Feliksas JAGELAVIČIUS gimė 1931 m. sausio 6 d. Kelmėje, Raseinių apskr. 1937–1949 m. mokėsi Ariogalos gimnazijoje. 1949 m. įstojo į Kauno universiteto Elektrotechnikos fakultetą. 1952–1955 m. buvo represuotas už antitarybinę veiklą. Reabilituotas 1955 m. pratęsė studijas Kauno politechnikos institute ir 1957 m. įgijo inžinieriaus elektriko specialybę.

Dar studijų metais (1956) pradėjo darbinę veiklą Petrašiūnų elektrinėje elektromonteriui, 1957–1958 m. – Kapitalinės statybos skyriaus inžinieriumi, 1958–1963 m. – elektrinės budinčiuoju inžinieriumi. 1963 m. Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimu Petrašiūnų elektrinė perėmė į balansą 5 Kauno miesto katilines, o Tadas tapo rajoninių katilinių cecho viršininku. Šios katilinės 1968 m. pradžioje buvo perduotos neseniai įsikūrusiems Kauno šilumos tinklams. Čia šių katilinių aptarnavimui buvo sukurta Tado vadovaujama Gamybos tarnyba. Po reorganizacijų jis 1970 m. tapo 2-ojo rajono viršininku, o nuo 1972 m. – rajoninių katilinių cecho viršininku.

1976 m. T. F. Jagelavičius tapo Kauno šilumos tinklų įmonės vyriausioju inžinie-

riumi. Jam vadovaujant buvo pastatytos naujos šilumos magistralės nuo Kauno TE, 1983 m. pradėta tiekti šiluma iš Kauno termofikacinės elektrinės Vilijampolės rajonui, 1988 m. įmonėje įsisavinta nauja technologija – vamzdynų izoliacija padengiant putų poliuretano apvalkalu. Pastatytas cechasis aprūpindavo izoliuotais vamzdžiais ne tik Kauno poreikius.

Nuo 1994 m. Tadas išėjo į pensiją, bet ir toliau dirbo įmonėje direktoriaus padėjėju, o 1995–2000 m. – Dispečerinės tarnybos viršininku.

Mirė 2012 m. birželio 7 d. Palaidotas Kaune, Karmėlavos kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Albinas JAKUBAUSKAS gimė 1931 m. sausio 25 d. Šienlaukio k., Viduklės vlsč., Raseinių apskr. Tėvai buvo ūkininkai, dar buvo brolis.

1950–1955 m. A. Jakubauskas mokėsi Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos fakultete, kur įgijo hidrotechninės statybos inžinieriaus kvalifikaciją. Nuo 1955 iki 1958 m. jis dirbo Kauno statybos montavimo valdyboje darbų vykdytoju, Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. 1959 m. A. Jakubauskas buvo paskirtas Anykščių statybos ir montavimo valdybos vyr. darbų vykdytoju, vėliau tapo vyriausiuoju inžinieriumi.

1961 m., kaip patyręs specialistas, A. Jakubauskas buvo patvirtintas Petrašiūnų gelžbetoninių atramų gamyklos direktoriumi. Bendradarbiai jį prisimena kaip vadovą, itin daug dėmesio skyrusį darbui su personalu, kas tuo metu nebuvo populiaru. Kolektyvas jį mylėjo ir gerbė. Įmonė dirbo sėkmingai.

A. Jakubauskas nebuvo įstojęs į Komunistų partiją. Tai buvo reta išimtis asmeniui, kuris užėmė aukštas tarnybines pareigas. Dėl kai kurių nesusipratimų darbe ir nesant palaikymui iš vietinių partinių organų, jis 1971 m. buvo perkeltas į Petrašiūnų specializuotą kilnojamąją mechanizuotą koloną viršininko pavaduotoju, kur ir dirbo iki ankstyvos ir netikėtos mirties.

Už ilgametį darbą ne kartą buvo apdovanotas garbės raštais. Buvo vedęs, su žmona Gražina, inžiniere-projektuotoja, užaugino dvi dukteris, inžinierę ir farmacininkę. Senelį prisimena pulkas anūkų ir proanūkių.

Albinas buvo muzikalus, turėjo gražų balsą, kartu su žmona daug metų dainavo Kauno chore „Leliumai“, buvo renkamas šio kolektyvo prezidentu.

Mirė 1987 m., palaidotas Kauno rajono Kulautuvos kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Rimvydas JAKUBONIS gimė 1935 m. birželio 6 d. Pietų Amerikoje, darbininkų šeimoje. 1938 m. tėvai grįžo į Kauną. Rimvydas pradėjo mokytis pradinėje mokykloje Kaune, o 1953 m. baigė Kauno vidurinę mokyklą. Tais pačiais metais įstojo į Maskvos V. Kuibyševo inžinierinį statybos institutą, kurį baigė 1958 metais ir įgijo inžinieriaus hidrotechniko specialybę.

Nuo 1958 m. pradėjo dirbti Anykščių statybos montavimo valdyboje darbų vykdytoju-statybos aikštelės viršininku ir gyveno Anykščiuose iki 1964 m. Jam tiesiogiai vadovaujant pastatyta Gondingos HE Plungės rajone, Anykščių kanalizacijos siurblynė, daugelio rajonų elektros tinklų bazės ir transformatorinės pastotės. 1963 m. buvo paskirtas

Anykščių statybos montavimo valdybos vyriausiu inžinieriumi. Eidamas šias pareigas pasižymėjo kaip iniciatyvus dabuotojas, aktyvus naujos technikos ir technologijų energetikos statybose propaguotojas. Nuo 1964 m. pradžios skiriamas Energetikos statybos tresto Kapsuko (Marijampolės) statybos montavimo valdybos viršininku. Jam vadovaujant išaugo šios organizacijos darbų apimtys, sparčiai gerėjo ekonominiai rodikliai. 1965 m. R. Jakubonio vadovaujama įmonė buvo pertvarkyta į Energetikos statybos tresto Kapsuko specializuotą kilnojamą mechanizuotą koloną.

Nuo 1966 m. R. Jakubonis pradeda vadovauti Petrašiūnų statybos montavimo valdybai, kuri specializavosi tik statybos darbų vykdymu. Jam vadovaujant buvo sukurta moderni šios įmonės gamybos bazė Kaune. Tuo metu ypač augo statybos darbų apimtys gyvenamųjų namų ir socialines paskirties objektų statyboje. Jam vadovaujant pastatytos pagrindinės Lietuvos 110/330 kV transformatorinės pastotės: Kauno, Vilniaus I, Vilniaus II, Panevėžio, Klaipėdos, Alytaus bei Sovietų. Petrašiūnų statybos valdyba atnaujino ir naujai pastatė pagrindines gamybines Lietuvos elektros tinklų bazes.

1978 m. R. Jakubonis skiriamas Energetikos statybos tresto valdytojo pavaduotoju statybai, o 1982 m. – vyriausiuoju inžinieriumi. Jo iniciatyva Energetikos statybos trestas iš sąjunginio pavaldumo įmonių perėmė respublikinės reikšmės energetikos objekto statybas. Nuo 1982 m. Energetikos statybos trestui statant Vilniaus TE-3, statybos darbus organizavo R. Jakubonis. Jo didelių pastangų dėka 1984 m. paleistas Vilniaus TE-3 pirmasis 180 MW blokas.

1985 m. Energetikos statybos trestui perėmus Kruonio HAE statybą, R. Jakubonis skiriamas Kruonio HAE statybos valdybos viršininku. Jam vadovaujant sparčiai augo statybos apimtys, gerėjo darbų kokybė ir statybų ekonominiai rodikliai. Tačiau įtemptas darbas ir nervinė įtampa turėjo neigiamą įtaką sveikatai. 1988 m. dėl pablogėjusios svei-

katos R. Jakubonis grįžo tolimesniam darbui į Energetikos statybos trestą. Už nuopelnus Lietuvos energetikai jam suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Kartu su žmona Natalija užaugino ir išauklėjo du sūnus. Mirė 1994 m. kovo 13 d. Palaidotas Vilniuje Rokantiškių kapinėse. Amžininkų prisiminimuose Rimvydas Jakubonis išliko kaip sumanus vadovas, sugebėjęs nuoširdžiai bendrauti su bet kokio rango pavaldiniais ir nuteikti juos darbui.

Parengė Rimgaudas Rastenis, Anzelmas Bačasuskas

Algis Augustas JUNDA gimė 1935 m. vasario 15 d. Didžiasalio k., Leipalingio vlsč., Lazdijų apskr., ūkininkų šeimoje. 1942 m. pradėjo lankyti Leipalingio vidurinę mokyklą. Ją baigęs, 1958 m. sausio 22 d. pradėjo dirbti Kauno statybos-montavimo valdyboje. 1962 m. rugsėjo 10 d. pervestas inžinieriumi energetiku. 1959 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1964 m. ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją.

1964 m. liepos 2 d. pradėjo dirbti Alytaus elektros tinklų Druskininkų skyriuje meistrui, o nuo 1966 m. liepos 12 d. – Vilniaus elektros tinkluose Širvintų skyriaus vadovu, nuo 1970 m. sausio 4 d. – Širvintų elektros tinklų rajono viršininku. Tuo metu sparčiai plėtėsi skirstomieji elektros tinklai, didėjo transformatorinių skaičius ir jų galingumai, plėtėsi elektros tiekimo linijų tinklas, didėjo elektros energijos vartotojų skaičius. Jam teko įdėti daug pastangų, energijos ir sumanumo užtikrinant kokybišką elektros tinklo eksploataciją bei patikimą elektros energijos tiekimą vartotojams.

Už gerą darbą ne kartą apdovanotas padėkos ir garbės raštais. Už nuopelnus energetikos ūkiui jam suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

1996 m. gruodžio 31 d. išėjo į pensiją. Nuo 1995 m. iki 2018 m. ūkininkavo. Šiuo metu gyvena Širvintų mieste.

Su žmona, Jadvyga Balandyte-Jundiene (g. 1942 m.) užaugino dukrą Jolitą (g. 1980 m.), kuri baigė Mykolo Romerio universiteto Teisės fakultetą, šiuo metu dirba Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje. Anūkas Matas (g. 2009 m.) – moksleivis.

Parengė Zenonas Ružinskas

Juozas Virmantas JURGAITIS gimė 1940 m. lapkričio 13 d. Vidsodžio k., Kelmės r., mokytojų šeimoje. Tėvas Kazimieras Jurgaitis, aukštaitis, buvo mokyklų inspektorius, motina Bronislava Jurgaitienė-Matulionytė, mokytoja, dzūkė-suvalkietė iš Šiuoždų k.

Per pirmąją sovietų okupaciją šeima nenukentėjo, bet po karo tėvas buvo ištremtas į Uchtos lagerius „perauklėjimui“. Motina, gerų žmonių (Šaukėnų kanauninko) išpėta, su sūnumi spėjo pabėgti į savo tėviškę Dzūkijoje. Ten irgi dėdės šeima su sena močiute ištrėmė į Sibirą. Virmantas su mama liko be pastogės, bet Lietuvoje. Virmantas 1947–1956 m. mokėsi Krokialaukio vidurinėje mokykloje. 1953 m. tėvas grįžo iš lagerio, bet mokytoju jau nebetiko. Jam teko įsidarbinti girininkijoje medkirčiu. 1956 m. Jurgaičių šeima persikėlė į Šlienavą Kauno rajone, tėvas pradėjo dirbti parduotuvėje, o Virmantas toliau mokėsi Kauno 18-ojoje vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1957 m. 1957–1958 m. dirbo Kauno kailių apdirbimo fabrike. 1958 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Jį baigė

1963 m., įgijo elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją ir buvo paskirtas dirbti į Jonavos azoto trąšų gamyklos statybos direktorių energetiku. Statybos direktorių reorganizavus į Jonavos azoto trąšų gamyklą, joje dirbo energetiku, vyresniuoju gamybos energetiku, o 1971–1973 m. – Elektros remonto cecho viršininku, 1973–1994 m. – vyriausiuoju energetiku.

Nuo 1979 m. gamykla tampa Jonavos gamybiniu susivienijimu „Azotas“ ir stambiausiu elektros vartotoju Lietuvos energetikos sistemoje. „Azoto“ metinis elektros suvartojimas viršijo 1 TWh, t. y. suvartodavo virš 10 proc. visos Lietuvos metinio elektros suvartojimo. Neišvengiami trikdžiai elektros energetikos sistemos tinkluose kartais sutrikdydavo „Azoto“ technologinį procesą, dėl ko gamyklos darbas sutrikdavo keliolikai valandų. Tai jau būdavo ne tik gamyklos ir Lietuvos vyriausios energetikos valdybos, bet ir respublikos vyriausybės galvos skausmas.

Būdamas vyriausiuoju energetiku, V. Jurgaitis buvo siunčiamas stažuotis Maskvos kvalifikacijos kėlimo institute (1976 m., 1983 m.), Šiaurės Vengrijos menedžerių rengimo centre (1989 m.).

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1990 metais „Azotas“ tampa Lietuvos valstybine įmone. 1994 m. prasidėjo naujas gamyklos gyvenimo etapas – įmonė privatizuojama ir pavadinama akcine bendrove „Achema“. V. Jurgaitis lieka jos vyriausiuoju energetiku, jis buvo siunčiamas į stažuotes Londono tarptautinio biznio centre (1993 m.), JAV Hiustono naftos chemijos darbuotojų kvalifikacijos kėlimo centre (1995 m.).

V. Jurgaitis, kaip energetikos specialistas, buvo Lietuvos pramoninkų konfederacijos energetikos komiteto narys, Lietuvos energetikų mokslo ir technikos draugijos prezidento narys. 1998 m. jis skiriamas AB „Lietuvos energija“ generalinio direktoriaus

pirmuoju pavaduotoju. 1999 m. pusmetį jis buvo AB „Lietuvos energija“ generaliniu direktoriumi, 1999–2000 m. buvo AB „Lietuvos energija“ valdybos narys, 2003 m. – Energetikos tarybos prie LR Prezidento narys.

1999 m. V. Jurgaitis grįžo į AB „Achema“ konsultantu ir koncerno „Achemos grupė“ energetikos biuro viršininku. V. Jurgaitis kuravo koncerno „Achemos grupė“ veiklą plėtojant atsinaujinančių energijos išteklių energetiką. Tai buvo mažųjų hidroelektrinių statyba, tokių kaip 320 kW Pastrėvio (1997 m.) bei 980 kW Kavarsko (2002 m.), Benaičių vėjo elektrinių parkas. Jis kuravo ir 2007 m. koncerno „Achemos grupė“ įsigytų Kachetijos elektros tinklų Gruzijoje veiklą.

V. Jurgaitis 1965 m. vedė gamyklos ekonomistę, VVU absolventę Danguolę Gudeliskaitę, Norilske sovietų nužudyto Lietuvos karininko dukterį. Su žmona Danguole užaugino dvi dukras – Vaivą ir Jurgą.

Vaiva 1990 m. baigė KTU, elektros sistemų specialybės inžinierė, o 2003 m. – Policijos akademiją, įgydama teisininkės specialybę, gyvena ir dirba Vilniuje.

Jurga baigė VU, ekonomikos ir verslo administravimo magistrė, gyvena Jonavoje, dirba „Achemoje“.

V. Jurgaitis nuo 2014 m., pablogėjus sveikatai, yra pensininkas. Mirė 2022-05-19, palaidotas Jonavos kapinėse.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Antanas Petras JUŠKA gimė 1936 m. birželio 29 d. Vyžpiniuose, Žvirgždaičių vlsč., Šakių apskr., ūkininko šeimoje. 1945 m. baigė Antabūdžio pradinę mokyklą, paskui mokėsi Barzdų progimnazijoje, 1953 m. baigė Griškabūdžio vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Jį baigė 1958 m. ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Pagal paskyrimą 3 m. dirbo Vilniaus elektros tinklų Druskininkų ir Antalieptės skyriuose meistras, buvo Lentvario elektros tinklų skyriaus viršininkas.

1961 m. įstojo į Energetikos instituto aspirantūrą, kandidatinius egzaminus laikė, reikalingus disertacijai darbus publikavo Leningrado inžinerinio ekonomikos instituto moksliniuose darbuose. 1970 m. Kauno politechnikos instituto mokslo taryboje apgynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją „Miestų elektros tinklų parametrų ir schemų optimizavimas“. 1971 m. konkurso būdu paskiriamas instituto vyresnioju moksliniu bendradarbiu, darbą Energetikos institute baigė 1990 m., būdamas laboratorijos vadovu.

1969–1990 m. buvo Lietuvos energetikos vystymo nuolatinės komisijos mokslinis

sekretorius, 1976–1990 m. – Šiaurės vakarų regiono kompleksinių energetikos problemų mokslinės tarybos narys. Antanas Juška parengė ir redagavo 3 didelės apimties (300–500 p.) statistinius energetikos techninės-ekonominės apžvalgos bei analizės leidinius, apimančius 1965–1980 metų laikotarpį.

1990 m. A. Juška paskiriamas steigiamos Energetikos ministerijos Energetikos ir šilumos ūkio departamento direktoriumi. Po 1993 m. ministerijos reorganizavimo dirbo jai priklausančioje Energetikos agentūroje. 1997 m. panaikinus Energetikos ministeriją, naujai įsteigtoje Ūkio ministerijoje A. Juška tampa Energetikos strategijos skyriaus vyriausiuoju specialistu. Bendradarbiaudamas su „Eurostat“, Danijos, Lietuvos statistikos departamento specialistais pasiūlė patobulintą energijos (kuro, šilumos, elektros) balansų sudarymo metodiką, pagal kurią buvo rengiami ketvirtiniai, metiniai, prognoziniai (4 metų) energijos balansai.

A. Juška parengė ir kartu su Energetikos institutu išleido 13 leidinių lietuvių ir anglų kalbomis „Lietuvos energetika, Energy in Lithuania“, apimančių 1992–2004 metų laikotarpį. Per 43 veiklos metus vienas arba su bendraautorais parengė per 220 mokslinių ir mokslo populiarinimo darbų (straipsnių, pranešimų konferencijoms, energetikos vystymo programų ir pan.). 1994–1998 m. energetikos reformų ir energijos balansų raidos klausimais skaitė pranešimus užsienio valstybėse.

1982–1996 m. buvo Kauno politechnikos instituto Valstybinės egzaminų komisijos pirmininkas. 1996–2000 m. dirbo Lietuvos Seimo visuomeniniame Energetikos komitete. Nuo 1990 m. – Tarptautinės energetikų ekonomistų asociacijos narys. 1996 m. Kauno pramonės apygardoje buvo kandidatas į Lietuvos Respublikos Seimo narius.

A. Juška 2001 m. išėjo į pensiją. Domėjosi baltų (ypač prūsų ir jotvingių) istorija. Dalyvavo Vilniaus zanavykų bendrijos veikloje, parengė leidinėlį „Griškabūdžio kalendorius 2000“, mėgo keliones.

Žmona Aldona, baigusi Vilniaus Pedagoginį institutą geografijos specialybę, dirbo Lietuvos energetikos instituto Hidrologijos laboratorijoje. Šeima vaikų neturėjo.

A. Juška mirė 2018 m. birželio mėn. 29 d. Kaune. Palaidotas Kauno Fredos kapinėse

Parengė Saulius Kutas

Faustas JUŠKA gimė 1937 m. vasario 15 d. Kražiuose, ten ir baigė vidurinę mokyklą. 1954–1959 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete, kur įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją (specializacija – elektros stotys, tinklai ir sistemos).

1959–1970 m. dirbo Kaune, Fizikinių techninių energetikos problemų institute (dabar Lietuvos energetikos institutas) Ekstremalių uždavinių laboratorijoje, kur dalyvavo kuriant energetikos objektų optimalaus projektavimo algoritmus ir programinę įrangą.

1970 m. kartu su laboratorija buvo perkeltas į Fizikos ir matematikos institutą (dabar Matematikos ir informatikos institutas) Vilniuje, kur iki 1990 m. dirbo optimizavimo metodų kūrimo ir jų taikymo praktiniams optimalaus projektavimo uždaviniams spręsti srityse.

1990 m. kuriantis Lietuvos energetikos ministerijai, pakviečiamas dirbti į šios ministerijos Energetikos vystymo departamentą vyriausiojo inž. pareigoms. 1993 m. reorganizavus Energetikos ministeriją, buvo pervestas dirbti į naujai įsteigtą Energetikos agentūrą. 1997 m. panaikinus Energetikos ministeriją, perkeliamas dirbti į Ūkio ministerijos Energetikos departamento Energetikos vystymo skyriaus vedėjo pareigas, kurias ėjo iki išėjimo į pensiją 2003 m. gruodį.

Pagrindinės F. Juškos darbo kryptys buvo susijusios su Lietuvos energetikos plėtros planavimu bei tam tikslui reikalingų tiriamųjų darbų organizavimu. Svarbūs etapai buvo pirmosios nacionalinės energetikos strategijos ir su jos parengimu susijusių darbų komplekso užbaigimas 1994 m. Daug dėmesio skirta atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių panaudojimui. Jis daug prisidėjo rengiant šiuos klausimus reguliuojančių teisės aktų projektus, Lietuvos Energijos vartojimo efektyvumo didinimo programą.

Mirė 2017-05-20. Palaidotas Vilniuje Karveliškų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Zigmą JUŠKEVIČIUS gimė 1937 m. liepos 27 d. Laukuvos miestelyje, Šilalės vlsč. Tauragės apskr., pašto viršininko Pranciškaus ir mokyklos vedėjos Aleksandros Gaidamavičiūtės Juškevičių šeimoje. 1941 m. birželio 14 d. šeima buvo ištremta į Sibirą. Tėvas buvo atskirtas nuo šeimos ir įkalintas Krasnojarsko srities Rešotų lageryje. Mama ir sesuo Danutė numirė tremtyje. Gavus valdžios leidimą, Lietuvos pasiuntiniai – Pagėgių mokytojai, Zigmą ir jo seserį bei dar kelis vaikus 1946 m. birželio 14 d. parvežė į Lietuvą. Beveik visa Juškevičių-Gaidamavičių giminė buvo represuota. Parvežtas iš Sibiro Zigmą mokėsi Aukštągirės ir Laukuvos mokyklose. 1951 m. įstojo į Telšių mokytojų seminariją. 1955 m. baigęs seminariją, vienerius metus mokytojavo

Telšių rajono Viešvėnų septynmetėje mokykloje. Po metų įstojo į Vilniaus pedagoginį institutą, tačiau susirgo išsėtine skleroze ir mokslai nutruko. 1957–1959 m. dirbo Ne-

menčinės rajono Laurų sanatoriniuose vaikų namuose. Nuo 1960 m. vasario pradėjo dirbti Grigiškių popieriaus kombinato Kultūros namuose vaikų sektoriaus vedėju. Tapo veikliu visuomenininku. Lietuvos profesinių sąjungų taryba 1960 m. pasiuntė mokytis neakivaizdiniu būdu Leningrado aukštojoje profsąjungų kultūros-švietimo mokykloje. 1962 m. vasario 1 d. perėjo dirbti į kombinato Elektros cechą elektros montuotoju, vėliau tapo elektrikų pamainos brigadininku. 1967 m. baigė Vilniaus elektromechanikos technikumą, įgijo techniko elektriko kvalifikaciją ir buvo paskirtas į VEEV Saugumo technikos ir kovos su avarijomis tarnybą inžinieriumi. 1972 m. Baltarusijos mieste Vitbske energetikų profesinio meistriškumo varžybose pamatęs Norvegijoje pagamintą manekeną Atgaivinimo Anna, skirtą darbuotojų mokymui gaivinti nukentėjusiuosius nuo elektros srovės, inicijavo jų nupirkimą Lietuvos energetikams. Po metų buvo nupirktos dvi mokymo priemonės. Zigmui buvo patikėta mokyti Lietuvos energetikus nukentėjusiųjų gaivinimo būdų. Palankiai buvo įvertintos jo pastangos mokyti energetikus. 1974 m. paaukštino pareigose vyresniuju inžinieriumi, tačiau 1975 m. tarnybos vadovo iniciatyva buvo perkeltas į Elektros tinklų tarnybą. 1992 m. buvo grąžintas į Patikimumo ir saugumo technikos tarnybą pirmos kategorijos inžinieriumi.

1977 m. leidykla „Mokslas“ išleido jo parengtą leidinį „Nukentėjusiųjų nuo elektros srovės gaivinimas iki atvykstant gydytojui“, 1994 m. leidinį „Darbo traumas Lietuvos energetikos sistemoje 1960–1993 m.“, 1998 m. sukūrė vienos valandos trukmės mokomąjį videofilmą-paskaitą „Nukentėjusiųjų nuo elektros srovės gaivinimas“, 2000 m. „Lietuvos energija“ išleido leidinį „Darbo traumas Lietuvos energetikos sistemoje 1949–1999 m.“, kuriame paskelbtas 1949–1999 m. Lietuvos energetikos sistemos žuvusių darbe ir pakeliui į darbą darbuotojų sąrašas ir sąrašas darbuotojų, dėl kurių žūtis darbe ar pakeliui surašyti „nesusijusių su gamyba“ arba laisvos formos aktai. Paskelbė nemažai straipsnių energetikų laikraštyje „Žiburiai“ bei kituose leidiniuose. Prasadėjus Lietuvos atgimimui buvo Lietuvos tremtinių sąjungos respublikinės tarybos narys, Vilniaus tremtinių bendrijos narys. Buvo Vilniaus Sąjūdžio tarybos, Lietuvos laisvės lygos tarybos (1991–1993), Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) partijos narys (1993–2004), „Mažvydo“ klubo narys, „Sigmos“ bėgimo mėgėjų klubo narys (1980–1990), Vilniaus Žemaičių kultūros draugijos tarybos narys (2000–2015), Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos narys. Už gerą darbą ne kartą buvo skatintas.

2000 m. rugpjūčio 31 d. išėjo į pensiją. Žmona Svetlana (1939) ekonomistė. Užaugino dvi dukras: Jolanta (1963) – ekonomistė (VU ir KMI) ir Aida (1967) – akademinio irklavimo profesionalė. Turi keturis vaikaičius ir septynis provaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

K

Vytautas KAMINSKAS gimė 1937 m. birželio 15 d. Alytaus apskr., Simno miestelyje, tarnautojo Prano Kaminsko šeimoje. Kaminskai vėliau persikėlė į Šilutės miestą, kur Vytautas 1954 m. baigė vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą. 1960 m. baigęs laivų mašinų ir mechanizmų specialybės studijas, gavo inžinieriaus mechaniko diplomą ir pradėjo dirbti Kaunasenergoremont (KER) įmonėje.

Pirmosios pareigos – Turbinų gamybos cecho (formalus pavadinimas, iš tikrųjų tai buvo ne gamybos, o remonto padalinys) meistras. Patyrimui augant buvo skiriamas į vis atsakingesnes pareigas, tapo vyresniuoju meistru, darbų vadovu. Nauji iššūkiai atsirado kilus poreikiams remontuoti aukštų ir virškritinių garo parametrų turbinas Lietuvos elektrinėje. Dėka gero išankstinio pasiruošimo ir šią užduotį Vytautas sėkmingai sprendė. Apie jį, kaip aukštos kvalifikacijos specialistą, prisimena buvęs KER įmonės techninis vadovas Z. Paukštaitis:

„Kai atvykau pagal paskyrimą dirbti 1966m. į „Kaunasenergoremontą“ įmonę, Vytautas jau buvo šef-inžinierius garo turbinų remonto srityje. Tai buvo aukščiausias tuo metu techninio specialisto vardas. Kai reikėjo atlikti Lietuvos elektrinės pirmųjų 150 MW turbinų revizijas, jos buvo patikėtos Vytautui. Kai 1967 m. buvau komandiruotas į Lietuvos elektrinę kaip turbinų remonto meistras, jis tapo mano vadovu ir buvo jau visų pripažintas specialistas, gerbiamas elektrinės vadovų ir personalo. Mano akyse jis atrodė kaip korifėjus. Vytautas buvo be galo atsakingai vykdantis savo pareigas, suprantantis, kad ir maža klaida vykdant garo turbinų reviziją gali virsti sunkiomis pasekmėmis. Atsakingiausias operacijas tikrindavo asmeniškai. To jis reikalavo ir iš mūsų. Pavyzdžiui: surenkant turbiną jis patikrindavo visų darbininkų ir meistrų kišenes, jos turėjo būti tuščios, mažesnieji įrankiai privalėjo būti pririšti, kad netyčia neiškristų į turbiną. Tai nepastebėjus, gali sukelti avariją, o pastebėjus būtina tai išimti, kas surišta su nemažais papildomais darbais. Tuo metu vykdomų darbų terminai buvo labai griežtai kontroliuojami.

Vytautas Kaminskis buvo mano mokytojas ir atsakingumo pavyzdys. Ir toliau man dirbant įmonėje turbinų cecho viršininku, technikos direktoriumi žinojome – jei darbams vadovauja Vytautas, tai garantija, kad darbai bus atlikti laiku ir kokybiškai“.

Kauno energetikos remonto įmonė Vytautui buvo pirmoji ir vienintelė darbovietė. Per visą gamybinę veiklą jam vadovaujant buvo atlikta daug planinių ir avarinių turbinų remontų,

per tą laikotarpį jis išugdė daug jaunų inžinierių, perdavė jiems savo patyrimą. Paskutinis ilgalaikis jo darbo objektas – Vilniaus šiluminė elektrinė. Už gamybinę veiklą jis apdovanojamas įmonės garbės ir padėkos raštais, jam suteiktas nusipelnusio veterano garbės vardas.

Buityje buvo labai kuklus, truputį užduras, linkęs į vienišumą. Laisvalaikiu mėgo daug skaityti, ypač domėjosi Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų memuarais.

Mirė Vytautas Kaminskis 2014 m., palaidotas Pasvalio miesto kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Joana Nijolė KARVELIENĖ gimė 1935 m. vasario 1 d. Jiezno mstl., Alytaus apskr. Mokyklą pradėjo lankyti Jiezne 1942 m. 1953 m. ją baigusi įstojo į Vilniaus universiteto Chemijos fakultetą, kurį baigė 1958 m. Buvo paskirta dirbti Energetikos ūkio valdybos šiluminės tarnybos inžiniere, nuo 1961 m. pakelta vyresniąja inžiniere, nuo 1974 m. tapo grupės vadove, o nuo 1975 iki 1990 m. dirbo laboratorijos viršininke. Sprendė vandens paruošimo ir jo cheminių režimų klausimus. Tikrino elektrinių ir rajoninių katilinių padalinių vandens paruošimo režimus, gamtosaugos, pramoninės sanitarijos parametrus. Buvo darbšti ir sumani darbuotoja, nuolat kėlusi savo kvalifikaciją.

Daugelį metų buvo Lietuvos energetikų mokslo ir technikos draugijos mokslinė sekretorė. Buvo nuoširdi, draugiška, visada besišypsanti. Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Už sąžiningą darbą ne kartą buvo skatinta garbės raštais ir kitais apdovanojimais. Pomėgis – dailusis čiuožimas. Kai tėvelis pirmą kartą nuvedė su pačiužomis ant Nemuno, jai buvo tik 5 metukai. Dar besimokant S. Neries vidurinėje mokykloje prasidėjo jos kelias į dailųjį čiuožimą. Tapo daugkartinė Lietuvos dailiojo čiuožimo čempionė moterų čiuožime ir poriniame čiuožime – su V. Čibiru. Buvo daugelio dailiojo čiuožimo varžybų vyriausioji teisėja. Nijolė Karvelienė (Mazuronytė) šeimą sukūrė su Narimantu Vladu Karveliu (1928–2005). N. Karvelis buvo Vilniaus universiteto Chemijos universiteto docentas, chemijos mokslų daktaras. Nijolė ir Narimantas Karveliai užaugino dukrą Undinę (1959), kuri baigė Vilniaus Ekonomikos fakultetą, įgijo ekonomisto kvalifikaciją. Sulaukė vaikaitės Gintarės, kurios pomėgis – dailusis čiuožimas – tapo profesija. Ji baigė Lietuvos Kūno kultūros akademiją, įgijo pedagogo kvalifikaciją ir dirba Elektrėnų ledo arenoje dailiojo čiuožimo trenere.

Joana 1990 m. išėjo į pensiją. Mirė pakirsta sunkios ligos 1995 m. kovo 20 d. Palaidota Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Vaidutis Augustinas KASPERAVIČIUS gimė 1933 m. gegužės 12 d. Onuškio k., Juodupės vlsč., Rokiškio apskr., mokytojų šeimoje. 1941 m. su tėvais (tėvas buvęs ir šaulių būrio vadas, kaimyno lietuviu įskūstas) ištremtas į Jakutiją, Lenos žiotyse esančią Tit Arų salą. Dėl nežmoniškų darbo ir buities sąlygų tėvai po pirmos žiemos tapo pirmos grupės invalidais, nebetinkančiais žvejybai, todėl 1948 m. jiems su šeima buvo leista išvykti gyventi į Jakutską. Ten Vaidutis baigė septynklasę mokyklą, o 1954 m. baigė Jakutsko technikumą, įgijo techniko-elektriko specialybę (elektrinės, tinklai ir sistemos).

Pagal paskyrimą dirbo Jakutsko akmens anglimi kūrenamos 2×12 MW elektrinės pamainos viršininku. 1956 m. be tėvų (nes jų neišleido) grįžo į Lietuvą, bet buvo pašauktas į kariuomenę – 3 metus tarnavo Murmansko srityje. Tėvus ir brolių iš Sibiro išleido tik 1957 m.

1959 m. tarpininkaujant Lietuvos energetikos sistemos vienam iš vadovų Algirdui Stumbrui priimtas dirbti į Vilniaus antrąją elektrinę būdinčiuoju elektromonteriu. Vėliau lipo karjeros laiptais: dirbo Elektros cecho pamainos viršininku, elektrinės būdinčios pamainos viršininku, Elektros cecho viršininko pavaduotoju. Dirbdamas, mokėsi Kauno politechnikos instituto Vilniaus filiale. Jį baigęs 1966 m., įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Visą tą laiką buvo nuolat plečiama Vilniaus antroji elektrinė, pastatyta ir paleista trečioji Vilniaus elektrinė. 1979–1988 m. V. Kasperavičius buvo abiejų elektrinių Elektros cecho viršininkas. Nuo 1988 m. iki 2001 m. – Elektros cecho viršininko pavaduotojas.

Žmona Nijolė Zlatkutė (g. 1939 m.), technikė elektrikė. Sūnus Jurgis (1961 m.) Leningrade baigęs elektroninę medicinos aparatūrą, dirba Lietuvoje inžinieriumi pagal specialybę. Duktė Dangė (g. 1966 m.) dirba poliklinikos registratūroje. Vaidutis ir Nijolė turi 5 anūkus, visi – Lietuvoje.

1989 m. Vilniaus elektrinės techninėje bazėje V. Kasperavičius pagamino ir dalyvavo pastatant keturis titano paminklus – kryžius Laptevų jūros salose 1943 m. žuvusiems lietuviams ir suomiams atminti.

Mirė 2019 m. sausio 17 d. Vilniuje.

Parengė Vytautas Miškinis

Jonas KATINAS gimė 1940 m. gruodžio 22 d. Buitūnų k., Kuktiškių vlsč., Utenos apskr. Tėvas Julius Katinas (1912–1993), motina Ona Guobytė Katiniene (1912–1982), žemdirbiai. Jonas 1949–1953 m. mokėsi Buitūnų pradinėje mokykloje, 1953–1956 m. – Kuktiškių septynmetėje, 1957 m. baigė Saldutiškio vidurinę mokyklą. 1959 m. pradėjo dirbti Vilniaus

automobilininkų ir motociklininkų klube. 1959–1960 m. tarnavo kariuomenėje. 1960–1961 m. dirbo vairuotoju instruktoriumi minėtame klube, 1961–1962 m. – Vilniaus elektromechanikos technikumą vairuotoju instruktoriumi.

1962–1980 m. dirbo Vilniaus šiluminės elektrinės (VTE-2) elektriku, techniku, inžinieriumi, meistru, Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos Centrinės elektros įrengimų izoliacijos ir apsaugos nuo antįtampių bandymų tarnybos sektoriaus viršininku. Dirbdamas aukštos įtampos įrenginių izoliacijos specialistu, buvo priverstas daug kartų lįsti į karštą, prisotintą alyvos garų 330 kV transformatorių apžiūrai be jokių apsaugos priemonių. Vėliau tai stipriai paveikė Jono sveikatą. Kartu mokėsi neakivaizdiniu būdu: 1965 m. baigė Vilniaus elektromechanikos technikumą, 1974 m. – Vilniaus inžinerinį statybos institutą.

1980–1985 m. buvo Vilniaus elektrinės Centralizuoto remonto cecho viršininkas, 1985–1987 m. – VGEEV Automatizuoto valdymo sistemos skyriaus vyresn. inžinierius, 1987–1989 m. – SSRS Energetikos ministerijos Valstybinės Šiaurės vakarų zonos inspekcijos vyresn. inžinierius inspektorius, 1989–1991 m. – Lietuvos energetikos susivienijimo Transporto ir mechanizacijos tarnybos viršininkas, 1991–2002 m. – potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros Vilniaus elektrinėse (VTE-2 ir VTE-3) inspektorius.

Vėliau, baigęs darbą Lietuvos energetikoje, ilgai dirbo Energetikų mokymo centre. Mirė 2014-12-13. Palaidotas Vilniuje, Karveliškų kapinėse.

Žmona Irena Medvedevaitė (1943), VVPI absolventė, fizikos matematikos mokslų daktarė. Dukros Jūratė, Jolanta, Aušra (1977), VU baigusi gydytoja. Jonas susilaukė 8 anūkų.

Parengė Vytautas Miškinis

Vigantas Antanas KAZAKEVIČIUS gimė 1940 m. vasario 17 d. Vyžuonų mstl., Utenos apskr., tarnautojų šeimoje.

1954 m. baigė Užpalių vidurinės mokyklos 7 klases ir įstojo į Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikumą, kurį baigęs, 1958 m. pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinkluose vyr. elektromonteriu. Kartu 1960 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialą. Jį baigė 1967 m. ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Iki 1976 m. Vilniaus ET dirbo inžinieriumi, tarnybos viršininku. Nuo 1976 iki 1992 m. buvo Elektros tinklų statybos valdybos vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju, vyriausiuoju inžinieriumi. Nuo 1992 m. – direktorius.

Yra publikavęs straipsnių moksliniuose žurnaluose. Už gerą darbą apdovanotas įvairių institucijų garbės, padėkos raštais.

Parengė Viktoras Merkys

Jonas Rimantas KAZLAUSKAS gimė 1940 m. spalio 10 d. Raseiniuose, tarnautojų šeimoje. Tėvas Jonas Kazlauskas (1898–1982) dirbo Raseinių MTS (mašinų traktorių stotis) buhalteriu, o mama Kazlauskienė (Mickevičiūtė) Elena (1904–1998) dirbo Šarkių kaime pradžios mokyklos mokytoja. Turi dvi seseris: Audronė Dovydaitytė, gim. 1934 m. – mokytoja ir Nijolė Smilgevičienė (1937–2008) – farmacininkė. J. R. Kazlauskas, baigęs Šarkių kaimo pradžios mokyklą, tęsė mokslą Raseinių vidurinėje mokykloje. Vėliau, tėvams persikėlus į Viduklę, mokėsi Viduklės vidurinėje mokykloje (dabar Viduklės Simono Stanevičiaus gimnazija), kurią baigė 1957 m. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą, kurį baigė 1962 m.

Paskirtas dirbti į tuometinę Vyriausiąją gamybinę energetikos ir elektrifikavimo valdybą inžinieriumi Energetikos plėtros tarnyboje, vėliau – Šiluminių įrengimų derinimo, matavimų ir automatikos tarnyboje.

Nuo 1964 m. dirbo tuometinėje Lietuvos VRE Šiluminių matavimų ir automatikos ceche meistrų, vyresniuoju meistrų, atsakingu už technologines apsaugas, automatiką ir distancinį valdymą. Teko įsisavinti kaip 150 MW, taip ir 300 MW blokinių įrenginių technologines apsaugas ir automatiką. Už gerą darbą apdovanotas įvairiais įmonės, rajono ir respublikiniais apdovanojimais.

Nuo 1969 m. ėjo Pramoninės statybos projektavimo instituto Vilniaus filiale vyriausiojo šilumininko pareigas. Dalyvavo projektuojant įvairius objektus Vilniaus mieste. 1978 metų pabaigoje pradėjo dirbti tuometiniame Visasąjunginiame statybinių medžiagų tiriamajame institute „Termoizoliacija“ Šiluminės energetikos skyriuje vyr. moksliniu bendradarbiu, o nuo 1990 metų – naujai įsteigtos Aukštatemperatūrinių medžiagų laboratorijos vedėju. 1982 m. apgynė daktaro disertaciją Lietuvos energetikos institute.

Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, buvo pakviestas į LR energetikos ministeriją, kurioje dirbo Techninės pažangos ir mokslo departamente vyriausiuoju inžinieriumi, vėliau – Energetikos vystymo departamento direktoriaus pavaduotoju. 1996–1997 m. dirbo Energetikos ministerijos sekretoriumi, o vėliau, sujungus tris ministerijas į

vieną ir įkūrus Ūkio ministeriją, dirbo joje Ūkio ministro patarėju-departamento direktoriumi. Iki išėjimo į pensiją 2012 m. dirbo Energetikos agentūros direktoriaus pavaduotoju.

Dirbant energetikoje visą šitą laikotarpį, nuo nepriklausomybės atstatymo, teko nemažai tobulintis. Kaip vieni iš svarbesnių tobulinimosi mechanizmų buvo: 1992 m. kursai „Radiacinė apsauga ir branduolinės saugos įrenginiai Europos Sąjungoje“, Karlsruhe, Vokietija; 1995 m. „Valstybės tarnautojų pasitobulinimo kursai“, Bornholm, Danija; 1997 m. stažuotė Europos Komisijos Generaliniame Direkorate Nr. 17 „Europos Sąjungos energetikos politika ir įstatymdavystė stojimo į Europos Sąjungą kontekste“, Briuselis, Belgija.

Lietuvai tapus nepriklausoma, susidarė palankios sąlygos tarptautiniam bendradarbiavimui energetikoje. Prie Baltijos Ministrų Tarybos buvo įkurtas Energetikos Komitetas, kuriame kiekviena Baltijos šalis turėjo po vieną atstovą. Lietuvos energetikai teko atstovauti J. R. Kazlauskui. Intensyviai vyko derybos su Lenkijos energetikais ir Europos Komisija dėl elektros tinklų sujungimo, taip vadinamo „Elektros tilto“. Paskirtas bendros Lietuvos–Lenkijos elektros tinklų sujungimo darbo grupės Lietuvos pusės vadovu. Šis darbas tęsėsi ir vėliau, jau išėjus į pensiją.

J. Kazlauskas buvo skiriamas į Lietuvos energetikos įmonių valdymo organus: 1997–1998 m. – AB „Būtingės nafta“ valdybos narys, vėliau – valdybos pirmininkas, 1998–1999 m. – AB „Mažeikių nafta“ valdybos pirmininkas, 1997–2000 AB „Lietuvos energija“ – valdybos pirmininkas, 2002–2008 m. – AB „Rytų skirstomieji tinklai“ valdybos pirmininkas, 2003–2010 m. – Lietuvos energetikos instituto Tarybos narys.

Yra paskelbęs publikacijų spaudoje bei pranešimų konferencijose apie Lietuvos energetikos problemas.

Žmona Kazlauskienė Maja (1939–2014) dirbo AB „Lietuvos energija“ ekonomiste. Duktė Violeta Greičiuvienė, gim. 1972 m., dirba Energetikos ministerijos Europos Sąjungos paramos skyriaus vedėja. Sūnus Karolis Kazlauskas, gim. 1976 m., fizikos mokslų daktaras, dirba Vilniaus universiteto Fizikos fakulteto Fotonikos ir nanotechnologijų institute vyriausiuoju mokslo darbuotoju. Turi ketvertą anūkų.

Parengė Vytautas Miškinis

Kazimieras KESYLIS gimė 1939 m. liepos 6 d. Šipų k., Kamajų vlsč., Rokiškio apskr., ūkininkų šeimoje. 1958 m. baigė Kamajų A. Strazdo vidurinę mokyklą, 1967 m. – Kauno politechnikos instituto Klaipėdos fakultetą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Klaipėdos elektros tinkluose pradėjo dirbti 1963 m. techniku. 1967 m. skiriamas Kapitalinės statybos skyriaus viršininku. Šios pareigos pareikalavo nemažai pastangų ir sugebėjimų užtikrinant tolimesnę elektros tinklo plėtrą bei savalaikę TP ir ETL statybą

bei įvedimą į eksploataciją. 1969 m. buvo nutiesta 35 kV EPL Tauragė–Laukesa ir sumontuota Priekulės 110/10 kV pastotė. 1970 m. įvedamos į eksploataciją 110/10 kV pastotės Usėnuose ir Plungėje „Oda“. 1971 m. pradėdama eksploatuoti nutiesta 330 kV ETL Sovetskās–Klaipėda ir 330/110 kV pastotė „Klaipėda“, taip pat 110 kV ETL Klaipėda–Palanga, Klaipėda–Gargždai, Gargždai–Kretinga, 35 kV ETL Laukesa–Smalininkai. 1973 m. sumontuotos ir pradėtos eksploatuoti Mosėdžio 35/10 kV, Endriejavo 110/10 kV pastotės, 35 kV ETL Pagėgiai–Vilkiškis ir Salantai–Mosėdis. 1977 m. Kazimieras Kesylis skiriamas Klaipėdos elektros tinklų direktoriaus pavaduotoju. Šiose pareigose teko rūpintis Įrengimų remonto cecho, Materialinio aprūpinimo, Transporto, Ūkio ir kitų įmonės padalinių darbu. 2002 m. išėjo į pensiją. Už gerą darbą ne kartą apdovanotas įvairių institucijų padėkos ir garbės raštais.

Žmona Zita Danutė Kesylienė (1943–2016) m.

Mirė 2011 m. palaidotas Klaipėdos Lėbartų kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Augustinas Stanislovas KISIELIUS gimė 1935 m. rugpjūčio 28 d. Kaune, darbininkų šeimoje. 1954 m. sidabro medaliu baigė vidurinę mokyklą Vilniuje. 1954–1960 m. mokėsi Maskvos energetikos instituto Elektros energetikos fakultete, kurį baigė su pagyrimu ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Baigęs mokslus, 1960 m. pradėjo dirbti Vilniuje, Energetikos ūkio valdybos Centrinėje relinės apsaugos ir automatikos tarnyboje inžinieriumi. Vėliau dirbo vyresniuoju inžinieriumi, tarnybos viršininko pavaduotoju. 1969 m. vieneriems metams buvo komandiruotas į Iraką. Grįžęs iš komandiruotės toliau dirbo Centrinės relinės apsaugos automatikos ir matavimų tarnybos viršininko pavaduotoju. 1977 m. buvo paskirtas Vyriausiosios dispečerinės tarnybos viršininko pavaduotoju. Čia vadovavo sistemos režimų tvarkymui, didelį dėmesį skyrė automatinio dispečerinio valdymo sistemos įgyvendinimui. 1993 m. paskirtas Vyriausiosios dispečerinės tarnybos viršininku. Po ketverių metų pervestas dirbti vadovaujančiuoju inžinieriumi. Dirbo iki 2000 m., kol išėjo į pensiją.

Ne kartą apdovanotas garbės raštais bei pinigineis premijomis. Su žmona Marijona (1936–2016), pedagoge, užaugino du sūnus: Rinaldą (1963–2014) ir Saulių. Sūnus Saulius baigė Vilniaus dailės akademiją – dailininkas-keramikas. Sūnus Rinaldas padovanojo dvi vaikas.

Mirė 2003 m. spalį, palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Rudolfas KLAJUMAS gimė 1931 m. gegužės 5 d. Bačiūnų k., Šiaulių vlsč., Šiaulių apskr., tarnautojų šeimoje. Tėvas Vladas Klajumas (1922–1923 m.) statė Bačiūnų elektrinę, vėliau dirbo Palemono plytinės vyriausiuoju inžinieriumi. Rudolfas Klajumas tęsė šeimos elektrikų tradiciją ir 1937 m., baigęs Rėkyvos pradžios mokyklą, įstojo į Šiaulių 9-ąją gimnaziją, kurią baigė 1949 m. ir toliau tęsė mokslus Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete. 1955 m. baigė šio fakulteto Elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybę ir įgijo inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją.

1955–1963 m. dirbo Ukmergės statybos ir montavimo valdybos viršininku, 1963–1965 m. dirbo Liaudies kontrolės Panevėžio skyriuje, 1965–1969 m. – Panevėžio elektros tinklų direktoriaus pavaduotoju, 1969–1989 m. – Alytaus elektros tinklų direktoriumi. Per dvidešimt metų šiose pareigose atliko didelius darbus vystant ir plėtojant Alytaus regiono elektros tinklus. Buvo statomos naujos 110, 35, ir 10 kV transformatorių pastotės, 330–110–35–10–0,4 kV elektros tiekimo linijos. 1975 m. buvo pastatyta ir pradėta eksploatuoti Alytaus 330/110/10 kV transformatorių pastotė, nutiestos 330 kV elektros tiekimo linijos Elektrėnai–Alytus ir Alytus–Gardinas, teko rūpintis ir dirbančiųjų darbo ir buitinių sąlygų gerinimu. 1971 m. buvo pastatyta ir pradėta eksploatuoti nauja gamybinė bazė, 419 vietų bendrabutis, 80 butų gyvenamasis namas, elektros tinklų rajonų gamybinės bazės ir kiti statiniai. Už nuopelnus elektros energetikos ūkiui daug kartų buvo apdovanotas įvairių institucijų padėkos ir garbės raštais. 1991 m. rugsėjo 10 d. išėjo į pensiją.

R. Klajumas 1955 m. sukūrė šeimą. Žmona – Aldona Klajumienė (Čygaitė), gim. 1929 m., stomatologė. Sūnus – Dobilas Klajumas (1957), apie 20 m. dirbo Kauno elektros tinkluose. Dukra Aida (1959), inžinierė. Sulaukė 4 anūkų: Luko, Kristinos, Mykolo, Simono. R. Klajumas mirė 1992 m. liepą. Palaidotas Kauno Karmėlavos kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Aida Klajumaitė

Olegas KOPČIONOVAS gimė 1930 m. gruodžio 27 d. Rusijoje, Oriolo srityje, Livnų mieste, kariškio šeimoje. 1940 m. spalį Tėvas buvo perkeltas į Lietuvą, Vilkaviškį. 1941 m. birželio 21 d. grįžo į Rusiją, Maskvos sritį. Čia Olegas 1948 m. baigė vidurinę mokyklą ir įstojo į Maskvos energetikos institutą, kurį baigė 1954 m. ir įgijo šiluminių procesų automatizavimo inžinieriaus kvalifikaciją ir buvo paskirtas į Vilnių.

Dirbo Vilniaus 2-osios elektrinės šiluminės automatikos skyriaus inžinieriumi, nuo 1955 m. – Katilų ir turbinų skyriaus viršininko pavaduotoju. 1957 m. perkeltas į VGEEV šiluminės automatikos ir matavimų skyriaus vyresniuoju inžinieriumi, vėliau – grupės vadovu, tarnybos viršininku. 1968 m. parengė ir apgynė kandidatinę disertaciją tema: „Katilų su erdvinėmis kūryklomis, deginančių trupinines durpes, degimo proceso automatizacija“ ir gavo technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) laipsnį; parašė šia tematika daugiau kaip 60 straipsnių, 3 brošiūras; yra 3 išradimų autorius ir bendraautoris. Už gerą darbą 1965 m. Lietuvos SSR Aukščiausios Tarybos įsaku suteiktas Lietuvos SSR nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Už sąžiningą darbą ne kartą apdovanotas medaliais, įvairių institucijų padėkos ir garbės raštais.

1997 m. išėjo į pensiją. Žmona Margarita (1930–2005) – istorikė, ilgametė Lietuvos Valstybinio centrinio archyvo darbuotoja. Kopčionovai užaugino 3 vaikus: Darija – pedagogė, Nikolajus – žurnalistas, Aleksejus – technikas-mechanikas.

Turi 5 vaikaičius, 3 provaikaičius ir 1 provaikaitę.

Mirė 2009 m. vasario 11 d. Palaidotas Vilniaus r. Karveliškųjų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Alfonsas KRAUJELIS apie save.

Utenos apskr. Kuktiškių valsčiaus Paeisėtės kaime 1931 m. balandžio 7 d. pamačiau pasaulį. Penkių vaikų šeimoje buvau vyriausias, todėl nuo mažens turėjau padėti tėvams ūkio darbuose.

Mokyklą lankiau Pašekščių kaime, visos keturios klasės buvo vienoje patalpoje, ūkininko Bakano troboje. Karo ir pirmuosius pokario metus praleidau tėviškėje, kur teko patirti visus buitines sunkumus, išgyventi baimės, smurto akimirklų. 1946 m. įstojau į Utenos gimnazijos II klasę, o atostogų metu plukdžiau sielius maršrutu Aiseto ežeras–Vilnius. 1952 m. baigiau Utenos 1 vidurinę mokyklą, pasirinkau mokslus Lietuvos ŽŪA, studijuoti žemės ūkio inžineriją. Studijų metu įsitraukiau į visuomeninę veiklą, buvau išrinktas kurso, vėliau – fakulteto profsąjungos vadovu, dar vėliau – studentų kultūros

klubo pirmininku. Čia įgijau nemažą organizacinio darbo patirtį, kas padėjo dirbant gamyboje.

1957 m. gavęs inžinieriaus mechaniko diplomą, buvau paskirtas vyriausiojo inžinieriaus pareigoms Vilkaviškio MTS. Trumpai teko dirbti LŽŪA profesoriaus Antano Kondrato vadovaujamoje katedroje asistentu. Tais metais rudenį Kaune, Vytauto prospekte buvusiose kapinėse buvo surengtas Vengrijos revoliucijos metinių nelegalus minėjimas, kuriame ir aš aktyviai dalyvavau. Renginyje buvo daug KGB agentų, todėl daug mitingo dalyvių studentų ir dėstytojų buvo atleisti iš darbo, tame tarpe ir aš. Toliau įsidarbinau Geologijos ir gelmių apsaugos valdyboje vyriausiojo mechaniko pareigose. Čia gavau pirmuosius darbo įgūdžius. Tuo metu buvo atrasta ir išžvalgyta žvyro atsargos Jurbarko ir Trakų rajonuose, dolomitų telkiniai, Naujosios Akmenės klintys ir kt. Pradėjome Lietuvoje naftos paieškas. Marijampolės apskr. Kalvarijos grėžinyje, man dalyvaujant, 1000 m gylyje buvo rasta pirmoji nafta. Deja, atėjus naujam vadovui prasidėjo konfliktai ir aš 1961 m. įsidarbinau Energetikos statybos treste taip pat vyriausiojo mechaniko pareigose. Čia paaiškėjo, kad 6 statybos montavimo valdybose visoje Lietuvoje buvo eksploatuojama apie 100 GAZ ir ZIL tipo sunkvežimių, panašus skaičius DT-54 ir S-80 traktorių, keliolika 3–5 t kėlimo galios kranų. Skyriuje dirbo tik viena darbuotoja, topografijos specialistė. Pasirodė, kad darbininkai duobes kasa medinių stulpų statymui, rankiniu būdu kastuvais ir laužtuvais, o stulpus objektuose iškrauna rankomis. Tai vergiškas darbas, reikėjo skubiai spręsti darbų mechanizavimo problemą. Apie tai aprašyta „Lietuvos elektrifikavimo istorija“ I ir II tomuose.

Jau 1978 m. visi energetikos statybos darbai buvo pilnai mechanizuoti. Tais metais Treste dirbo apie 2000 darbuotojų, iškilo reikalas įkurti profsąjungų jungtinį komitetą, kurio pirmininku buvau išrinktas aš. 1984 m. Trestui buvo pavesta Kruonio HAE statyba. Statybos viršininku buvo paskirtas R. Jakubonis, pavaduotoju R. Rastenis ir aš – Tresto valdytojo pavaduotoju bendriems reikalams. Sunkiausia buvo išgyventi psichologinį smurtą, kai garsūs mokslininkai ciniškai, norėdami užsidirbti politinių dividendų, vienas akademikas paskelbė, kad ištikus avarijai Kauno mariomis nuvilnys 45 m aukščio vandens banga, kuri nušluos ne tik elektrinę, bet ir visą Kauno miestą. Kitas medicinos žinovas aiškino, kad kasant žvyrą marių dugne bus paliestos Napoleono karių kapinės su mirusių nuo maro palaikais ir kt. Dar gražiau, žymus JAV gamtosaugininkas, vėliau tapęs Lietuvos Prezidentu, vieno spaudos leidinio korespondentui pareiškė, kad jis surinktų visos Lietuvos dinamitą ir pakištų po elektrinės pamatais... Visas šias pranašystes paneigė gyvenimo realybė. Šiandien Kruonio HAE ir Kauno HE dirba žmonių labui.

Baigus darbą Kruonio HAE statyboje, buvau išrinktas Jungtinio profsąjungų komiteto pirmininku, o 1994 m. išėjau į pensiją.

Su žmona Nijole užauginame dvi dukras. Daiva su anūkele Agne jau 10 metų gyvena Kopenhagoje, o duktė Armida gyvena Vilniuje, anūkas Titas mokosi Vytauto Didžiojo universitete. Aš su žmonele gyvename Vilniaus priemiestyje, pasistatę namelį buvusiam kolektyviniame sode „Žėrutis“. Mūsų hobis – sodininkystė.

Parengė Alfonsas Kraujelis

Edmundas KRŪMINIS gimė 1937 m. vasario 12 d. Naujo Strūnaičio kaime, Švenčionių apskrityje, valstiečių šeimoje. 1957 m. baigė Švenčionių 1-ąją vidurinę mokyklą, 1961 m. – Vilniaus elektromechanikos technikumą ir įgijo techniko mechaniko kvalifikaciją.

Dirbti pradėjo 1958 m. laikraščių ir žurnalų leidyklos spaustuvėje darbininku. 1961–1963 m. buvo Liaudies ūkio tarybos Mašinų gamybos valdybos projektavimo ir konstravimo biuro technikas, vyresnysis technikas, inžinierius. 1963–1976 m. dirbo Lietuvos valstybinėje elektrinėje Elektrėnuose – buvo technikas konstruktorius, inžinierius konstruktorius, elektrinės profsąjungos pirmininkas, Kuro ir transporto cecho viršininko pavaduotojas, eksploataavimo

tarnybos viršininko pavaduotojas. Dirbdamas elektrinėje, 1973 m. baigė Kauno politechnikos institutą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1976 m. E. Krūminis buvo perkeltas į Ignalinos atominės elektrinės statybą – dirbo Statybos valdybos viršininko pavaduotoju. Tai buvo vienintelis lietuvis, užimantis tokį aukštą postą statyboje, kurią vykdė Sovietų sąjungos Vidutinių mašinų ministerija. Jam buvo pavaldus visas statomos elektrinės pagalbinis ūkis, įskaitant gyvenamuosius namus su visa infrastruktūra. 1979 m. paskiriamas Ignalinos atominės elektrinės direktoriaus pavaduotoju bendriems klausimams. Tokioje milžiniškoje statyboje problemų, įtampos, skubotų veiksmų netrūko. Štai kaip Edmundas prisimena pirmojo bloko paleidimą 1983 m. gruodžio 31 d. *„Visas darbas vyko bloko patalpose, o ten dar buvo tikras chaosas. Tai mane labai stebino, nes aš dalyvavau paleidžiant ne vieną šiluminį bloką, maniau, kad statant atominę elektrinę turėtų būti kitaip. Tą gruodžio 31 d. vakarą iš priėmimo komisijos posėdžio grįžau gana vėlai ir netikėjau, kad blokas bus paleistas, bet, sugrįžęs namo ir žiūrėdamas žinias per televizorių, išgirdau, kad paleistas Ignalinos AE pirmasis blokas. Nepatikėjau, todėl paskambinau elektrinės pamainos viršininkui V. Chamajevui, kuris tuo metu budėjo. Jis patvirtino, kad blokas iš tikrųjų paleistas, tačiau po kokių dešimties*

minučių sustabdytas. Tik po poros savaičių blokas vėl buvo paleistas ir pasiekė projekcinę galią.“ Perėmus Ignalinos atominę elektrinę Lietuvos jurisdikcijon, E. Krūminis buvo elektrinės generalinio direktoriaus pavaduotojas aprūpinimo reikalams. Į pensiją išėjo 2008 m. Šeima išaugino sūnų ir dukrą.

Edmundas Krūminis mirė 2011 m., palaidotas Visagino kapinėse.

Parengė Saulius Kutas

Saulius Aloyzas Bernardas KUTAS gimė 1935 m. birželio 21 d. Kupiškyje, muzikos mokytojo-vargonininko Bernardo Kuto (1901–1953) ir pradinių klasių mokytojos Valerijos Tulabaitės-Kutienės (1898–1981) šeimoje. Vyresnysis brolis Gerimantas Dominykas mirė 1943 m., jaunesnysis, Ginutis Pranas, gimęs 1939 m. – aplinkos inžinerijos ir kraštotvarkos mokslų daktaras, buvęs ilgametis Kauno politechnikos instituto Santechnikos fakulteto katedros vedėjas.

1938 m. šeima persikėlė gyventi į Kėdainių apskrities Šėtos miestelį. 1953 m. Saulius baigė Šėtos vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigęs, 1958 m. pradėjo dirbti Lietuvos energetikos sistemoje. Pirmosios pareigos – Dispečerių tarnybos režimų inžinierius, vėliau – dispečeris, tarnybos viršininkas. 1969–1972 m. buvo Energijos realizavimo įmonės direktorius, nuo 1972 iki 1990 m. – Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos vyriausiojo inžinieriaus pavaduotojas elektrotechnikos reikalams. Rašė straipsnius spaudoje, rengė ir skaitė pranešimus konferencijose, leido knygeles elektrotechninių režimų, elektros tinklų valdymo, jų automatizavimo ir telemechanizavimo, elektrosaugos, energijos tausojimo klausimais. Jų būtų daugiau kaip 40. Vertė iš rusų kalbos Elektrinių ir tinklų techninio eksploataavimo, elektrosaugos taisykles, redagavo daugelį energetikos norminių teisės aktų. Taip prisidėjo prie energetikos lietuviškos terminologijos įtvirtinimo. Saulius Kutas yra knygų „Lietuvos energetika“ II, V–IX tomų bendraautoris ir V–IX tomų redakcinės komisijos narys.

1990 m., atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę ir įsteigus Energetikos ministeriją, paskirtas ministro pavaduotoju. Jam, kartu su ministru Leonu Ašmantu, teko atstovauti Lietuvai Madride įvykusiame Pasaulio energetikos kongrese, kuriame 1992 m. buvo atstatyta Lietuvos narystė Pasaulio energetikos taryboje, nutrūkusi dėl buvusių okupacijų. Nuo 1996 m. kovo 1 d. iki gruodžio 16 d. – Lietuvos Respublikos energetikos ministras. Tuo metu jam teko daug bendrauti su Ignalinos atominės elektrinės vadovais,

suprasti jos problemas bei technologiją. Užimdamas šias pareigas ir siekdamas Lietuvos energetikos atvirumo, bendravo su tarptautinių organizacijų ir užsienio valstybių aukšto rango pareigūnais, užsienio bendrovių ir įmonių specialistais bei vadovais. Vyriausybės įgaliojimas, pasirašė tarptautinius ir tarpvalstybinius susitarimus.

Panaikinus Energetikos ministeriją, nuo 1997 m. dirbo Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos viršininku. Lietuvos ir užsienio specialistams atlikus visapusišką Ignalinos AE saugos vertinimą ir įgyvendinus dvi saugos gerinimo programas, 1999 m. Ignalinos AE pirmajam ir 2004 m. antrajam blokams S. Kutas pasirašė ilgalaikes eksploatacijos licencijas. 2006 m. liepos 1 d. išėjo į pensiją. S. Kutas visose pareigose pasižymėjo darbštumu, nuoseklumu, aukšta elgesio kultūra.

Aktyvus Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto, Europos branduolinės energetikos draugijos, Tarptautinės energetikos ekonomistų asociacijos, Lietuvos energetikos senjorų klubo dalyvis, buvo žurnalo „Mokslas ir technika“ redkolegijos narys. Apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro kryžiumi, PET Lietuvos komiteto garbės ženklui, jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas.

Žmona Marijona Petrovaitė-Kutienė (1933–2013 m.) – Lietuvos žemės ūkio akademijos absolventė, dirbo Žemės ūkio, Paruošų ministerijose, dukros – Vilniaus universiteto absolventės: Eglė (gim. 1961 m.) – chemikė, dukra Saulė (gim. 1971 m.) – gydytoja, medicinos mokslų daktarė, anūkė Marija Luiza Švedaitė – Lietuvos dailės akademijos magistrė.

Parengė Vytautas Miškinis

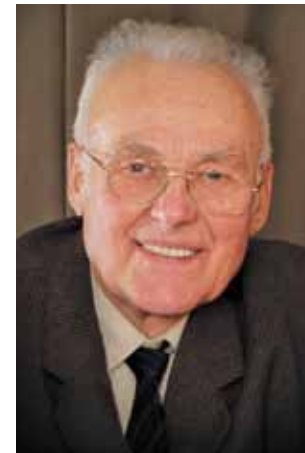
Vytautas KUZMINSKAS gimė 1936 m. gruodžio 4 d. Kauno mieste, tarnautojų šeimoje. Mokėsi Šiaulių ir Radviliškio pradinėse mokyklose. 1951 m., baigęs septynias klases, įstojo į Kauno politechnikumo stipriųjų srovių elektrotechnikos skyrių, kurį baigė 1955 m. ir įgijo techniko elektriko kvalifikaciją. 1955–1958 m. tarnavo kariuomenėje, tiesė geležinkelius. 1962–1968 m. mokėsi Kauno politechnikos instituto Panevėžio vakariniame fakultete, kurį baigęs įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją.

1959–1969 m. buvo Panevėžio ET elektromechaninių dirbtuvių (Įrenginių remonto cecho) viršininkas. Šiame padalinyje buvo remontuojami ir revizuojami 6–10 kV įtampos jėgos transformatoriai, džiovinama, valoma ir ruošiama eksploatacijai transformatorinė alyva, gaminama nestandartinė įranga, įrenginių remontui reikalingos detalės bei įvairios metalo konstrukcijos. Buvo įsteigtas statybos remonto baras, kuris vykdė transformato-

rinių pastočių, kitų energetinių objektų bei gamybinių pastatų statybinės dalies remontą. 1969 m. V. Kuzminskas paskiriamas įmonės direktoriaus pavaduotoju, teko rūpintis ne tik Įrenginių remonto cecho veikla, bet ir Autotransporto ir mechanizacijos tarnybos, Materialinio aprūpinimo skyriaus bei kitų padalinių veikla. Direktoriaus pavaduotojo, vėliau ūkio direktoriaus pareigas vykdė iki išėjimo į užtarnautą poilsį 2002 m. Už nuopelnus energetikos ūkiui apdovanotas padėkos raštais ir kitais apdovanojimais.

Sūnus – Gražvydas, gim. 1960 m., baigė Vilniaus inžinierinį statybos institutą – inžinierius statybininkas, dirba ESO pastočių eksploatavimo departamente Planavimo skyriaus vadovu. Sūnus – Dalius, gim. 1962 m., šiuo metu dirba užsienyje.

Parengė Zenonas Ružinskas

Juozas KVEDARAS gimė 1934 m. rugpjūčio 1 d. Daugirdų kaime, Gudelių vls2., Marijampolės apskr., ūkininkų šeimoje. Tėvas anksti mirė, motina viena užaugino 5 vaikus. Mokėsi Gudelių, Daugų, Krokialaukio mokyklose. Iš vidurinės mokyklos buvo paimtas į kariuomenę. 1957 m. grįžęs, toliau tęsė mokslus vidurinėje mokykloje Vilniuje, kartu dirbo montuotoju kontrolieriumi, vėliau – elektros montuotoju. Baigęs vidurinę mokyklą, įstojo į Kauno Politechnikos instituto Vilniaus filialą. Studijuodamas (1960–1962) dirbo elektros radijo montuotoju Vyriausioje tiekimo ir realizavimo valdyboje prie LTSR valstybinės plano komisijos, (1962–1964) Vilniaus kuro aparatūros gamykloje cecho meistras, vėliau dirbo vyr. inžinieriumi technologu bei vy-

riausiuoju energetiku. 1964 m. baigė institutą, įgijo pramonės įmonių elektrinių įrenginių inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Tais pačiais metais buvo perkeltas į Vilniaus elektros montavimo valdybą Nr. 51, kuri vėliau buvo pervadinta Elektros montavimo valdyba Nr. 1. Ten dirbo vyriausiuoju energetiku, vyriausiu inžinieriumi. 1966–1973 m. dirbo Vilniaus elektros tinkluose Įrenginių remonto cecho viršininku. Einant minėtas pareigas jis daug dėmesio skyrė techninės pažangos ir naujovių diegimui vykdant 6–110 kV įtampos jėgos transformatorių remonto darbus, nestandartinės įrangos gamybą, atliekant sunkiasvorių transformatorių takelazo ir kitus darbus. 1973 m. perkeltas į Vilniaus elektros montavimo darbų valdybą Nr. 2, vėliau pervadintą į AB „Elmonta“. Čia iki 1991 m. užėmė vyriausiojo inžinieriaus pareigas. Išėjęs į pensiją, įkūrė įmonę „Elkoruma“, vykdančią elektros montavimo darbus.

J. Kvedaras didelę savo gyvenimo dalį paskyrė energetikai. Už savo darbinę veiklą yra gavęs daugybę padėkų ir apdovanojimų. Giliomis žiniomis, meile darbui, kruopštumu,

dėmesiu bendradarbiams užsitarnavo pagarbą ir autoritetą. Turėjo gerą humoro jausmą, laisvalaikiu buvo aistringas medžiotojas. Visą gyvenimą palaikė stiprų ryšį su instituto grupės draugais, grupės susitikimai vykdavo kiekvieno rugsėjo pirmąjį šeštadienį.

Juozas buvo didelis savo šalies patriotas. Niekada nesusitaikė su Lietuvos okupacija, vaikus augino patriotizmo dvasia, aktyviai dalyvavo 1989–1991 metų įvykiuose. Visada tikėjo, kad Lietuva atgims, įveiks visus sunkumus ir taps stipria vakarietiška valstybe.

Juozas labai mylėjo savo didelę šeimą, džiaugėsi, kad 6 anūkai auga jau laisvoje Lietuvoje. Žmona Birutė (1935) didžiąją savo gyvenimo dalį dirbo Vyriausioje energetikos ir elektrifikacijos valdyboje (vėliau – AB „Lietuvos energija“) Ekonomikos skyriuje. Dukra Raselė (1963) dirba energetikos įmonėje LITGRID AB, Finansų departamente. Dukra Jolita (1965) dirba buhalterė Norvegijoje, sūnus Valdas (1961) – įmonėje „Transekspedicija“ ekspeditoriumi.

Juozas Kvedaras mirė 2016 m., palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Raselė Norkunienė ir Zenonas Ružinskas

L

Stasys Laimutis LAIŠKONIS gimė 1931 m. balandžio 20 d. Tauragės mieste, darbininkų šeimoje. 1950 m. baigė Tauragės gimnaziją ir įstojo į Kauno politechnikos institutą. Jį baigė 1955 m., įgydamas elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Tais pačiais metais pradėjo dirbti Palangos miesto komunalinio ūkio elektrinės direktoriumi. 1957 m. liepos 31 d. įkūrus Klaipėdos elektros tinklų ir elektrinių rajoną, kurį sudarė 6 skyriai, S. Laiškonis buvo paskirtas Klaipėdos priemiestinio skyriaus viršininku. Skyriui priklausė Kretingos, Priekulės, Gargždų ir Šilutės rajonai. Visi šio skyriaus abonentai elektros energiją gaudavo 15 kV linijomis iš

Klaipėdos. 1967 m. Klaipėdos elektros tinkluose įkuriami keturi elektros tinklų rajonai. S. Laiškonis paskiriamas Kretingos ETR viršininku, o 1971 m., padidėjus darbų apimtimis, įkuriamas Palangos elektros tinklų skyrius, kurio viršininku tampa S. Laiškonis. Šias pareigas ėjo iki 1994 m. Per 39 darbo metus Klaipėdos elektros tinkluose jis įdėjo daug jėgų ir sumanumo gerinant eksploatuojamų elektros tinklų būklę ir užtikrinant kaip galima patikimesnę elektros energijos tiekimą vartotojams. Už gerą darbą daug kartų buvo skatinamas įvairiais apdovanojimais.

Su žmona Rima Laiškoniene (1931–2013) užaugino dukrą Loretą.

Mirė staiga (po insulto) 1994 m. birželio 21 d. palaidotas Palangos kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Mykolas LAURINAVIČIUS gimė 1937 m. gegužės 17 d. Trakų r., Onušio sen., Pasamovio k., ūkininkų šeimoje. Augo su broliu ir dviem sesutėmis. 1945–1949 m. mokėsi Pasamovio ir Onušio pradinėse mokyklose (kad išvengtų represijų šeima persikėlė gyventi į kitą vietą). 1949–1955 m. mokėsi ir baigė Aukštadvario vidurinę mokyklą.

1955–1957 m. mokėsi Vilniaus pedagoginiame institute, 1957–1961 m. – Kauno politechnikos institute, Elektrotechnikos fakultete, kurį baigęs įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1961 m. pradėjo dirbti Šiaulių ET Aukštos įtampos skyriaus meistru, 1966 m. paskirtas vyresniuoju meistru,

1969 m. – 330 kV pastotės viršininku. Mokėsi Maskvos kvalifikacijos kėlimo institute. 1976 m. tapo įmonės vyriausiuoju inžinieriumi, technikos direktoriumi, direktoriaus pirmuoju pavaduotoju. Jo darbinė veikla sutapo su elektros pastočių galios didinimu, pasenusių įrenginių keitimu naujais, naujų linijų statyba. Ne tik rūpinosi kvalifikuotu įrenginių remontu ir eksploatacija, bet palaikė ir aktyviai prisidėjo šių darbų vykdymui reikalingos įrangos kūryba, gamyba ir įdiegimu. Dalis šios įrangos parodose buvo apdovanota medaliais ir diplomais. Skirstomajame el. tinkle šie įrenginiai naudojami ir dabar. Organizavo inovacinės įrangos testavimą ir bandymus – eksperimentinius remontus 330 kV linijoje be įtampos atjungimo, 330 kV past. Maskvos nuolatinės srovės tiriamojo instituto sukurtu 110 kV tiristorinio įrenginio komandų perdavimui į rajonines 110 kV pastotes bandomoji eksploatacija. Organizavo darbus, kurie dažnai buvo vykdomi pirmą kartą Lietuvoje. Jo pastangomis 1995 m. prasidėjo 330 kV skirstyklos rekonstrukcija panaudojant ABB firmos dujinius (SF6) jungtuvus, ir kitą reikalingą įrangą, mikroprocesorinius valdiklius, relines apsaugas, signalizacijos įrenginius ir informaciją iš jų šviesolaidžių pagalba perduodant į dispečerinės kompiuterį. Taip prasidėjo kokybiškai naujos technikos diegimas, pareikalavęs naujos inžinerinio personalo kvalifikacijos ir įgalinęs visų įrenginių nuotolinį centralizuotą valdymą bei elektros energetikos struktūros valdymo pokyčius.

Yra apdovanotas medaliu „Už pasižymėjimą darbe“, įvairių institucijų garbės ir padėkos raštais, energetikos žymūno ženklu. Darbinę veiklą Šiaulių elektros tinkluose

baigė 2004 m. Buvo visada kupinas energijos. Jos užteko įvairiapusei darbinei veiklai, namams, puoselėjamai sodybai gražiame gamtos prieglobstyje, medžiotojų draugijai.

Su žmona Danute (diplomuota prekių žinovė) užaugino dukrą Daivą (baigė Šiaulių pedagoginį institutą), auga anūkas Dovydas (šiuo metu studijuoja Mančesterio universitete informacines technologijas).

Mirė 2010 m. rugpjūčio 15 d., palaidotas Šiaulių Donelaičio kapinėse.

Parengė Jonas Gleveckas

Povilas LEIPUS gimė 1937 m. gegužės 30 d. Magutiškių k., Zarasų apskr., ūkininkų Antano Leipaus (1907–1977) ir Leokadijos Tuzikaitės-Leipuvienės (1911–2006) šeimoje, kurioje be Povilo dar augo sesuo Marytė (1944 – 2000). Ūkis buvo nedidelis, tačiau Antanas Leipus turėjo kalvę ir plačios apylinkės ūkininkams teikė kalvininkystės paslaugas. Povilas čia susipažino su geležimi, įgijo pirmąsias mechanikos žinias. Tai vėliau nulėmė inžinierinės specialybės studijų pasirinkimą.

1946 m. pradėjo lankyti Zarasų vidurinę mokyklą, kurią baigęs, 1956 m. įstojo studijuoti į Kauno politechnikos instituto (dabar KTU) Mechanikos fakultetą. Pasirinko automobilių transporto eksploatacijos specialybę.

1961 m. studijas baigė, apgynė diplominį darbą ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. Pagal jaunųjų specialistų paskirstymą pradėjo dirbti Zarasų autokelių valdyboje mechaniku. 1963 m. įvyko įmonės reorganizacija, į savarankišką vienetą išskiriamas autotransportas, Povilas paskiriamas naujai įkurtos Zarasų ATK (autotransporto kontoros) viršininku. Jaunam specialistui tai buvo nemažas iššūkis, ypač daug problemų sudarė automobilių aprūpinimas atsarginėmis dalimis.

Pradėjus būsimoje Lietuvos elektrinėje montuoti aukštų ir virškritinių garo parametrų energetinius blokus, siekiant išvengti neigiamo kitų TSRS elektrinių patyrimo, čia buvo organizuojama speciali metalų kontrolės laboratorija. Į ją jos vadovas St. Veinšreideris pakviečia ir savo kurso draugą Povilą. Taip, įveikęs Susisiekimo ministerijos prieštaravimus, Povilas 1964 m. pereina dirbti vyresniuoju inžinieriumi į Lietuvos elektrinės Metalų laboratoriją (ML). Ryšium su naujų aukštų garo parametrų pritaikymu energetikoje buvo daug neišspręstų problemų. Darbas ML reikalavo ir naujų žinių, ir kūrybingo darbo. Rezultatai geri – buvo išvengta daug sutrikimų, galėjusių būti dėl metalo problemų.

Baigus energetinių blokų montavimą ir sumažėjus ML darbų apimčiai, Povilas

1974 m. pervedamas dirbti vyresniuoju meistru į Remonto tarnybos pagalbinį barą, jam pavedama iš rangovų perimtos deguonies gamyklos sutvarkymas, remontas ir išplėtimas. Čia gaminamos azoto dujos buvo ypač reikšmingos vandenilio dujomis aušinamų elektros generatorių eksploatacijai. Deguonies dujos – remontų darbams.

Dar dirbant ML, LE direktorius Pranas Noreika Povilui buvo pavedęs sumontuoti žinomo skulptoriaus J. K. Patamsio dekoratyvinį skulptūrinį paminklą „Himnas darbui“. „Elektrėnų kronika“ rašė: „Pasikvietė direktorius į kabinetą, kuriame jie buvo kartu su architektu J. K. Patamsiu. Parodė eskizus, paklausė, ar apsiimsiu daryti, – prisimena energetikas. Pasakė, kad skulptūra vadinsis „Himnas darbui“, todėl darbą reikia atlikti gerai. Sutikau.“ Darbas buvo atliktas tikrai gerai. „Himnas darbui“ Elektrėnus puošia ir šiandien.

Lietuvos elektrinei vykdant Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės užsakovo funkcijas 1988 m. Povilas paskiriamas Mašinų cecho viršininku. Jam tai buvo didelis iššūkis. Buvo atsakingas už priešmontažinę įrengimų reviziją, remontininkų komplektavimą ir apmokymą, montavimo darbų kontrolę. Daug pastangų pareikalavo sunkiasvorių detalių, pristatomų vandens transportu, pergabenimas į montavimo vietą (turbinų darbo rato svoris – 120 t). Įdėto darbo rezultatai geri, elektrinė pradėjo veikti 1992 m., paskutinis, ketvirtas agregatas paleistas 1998 m. Paruošęs savo pamainai iš KTU atėjusius jaunos specialius, Povilas Leipus 2009 m. išėjo į pensiją. Už gerą darbą gavo ne vieną žinybinį apdovanojimą, 70-mečio proga – „Lietuvos energijos“ garbės ženklą. Eilę metų buvo Lietuvos elektrinės racionalizatorių draugijos pirmininku. Laisvalaikio pomėgis – įvairių mechanizmų konstravimas, neužmiršta automobilizmo.

Šeimą Povilas sukūrė 1966 m. vesdamas Lietuvos elektrinės medicinos punkte dirbančią medicinos felčerę Oną Račinskaitę (1940). Leipai užaugino dukrą Jurgitą (1969) ir sūnų Darių (1970). Jurgita KPI Maisto pramonės fakultete įgijo inžinierės technologės specialybę ir dirba Kaune Pica JAZZ restoranų tinklo vyriausiąja technologe, seneliams padovanojo anūką Mantą (1999), kuris studijuoja mechatroniką Kauno technologijos universitete. Darius baigė Kauno Stepo Žuko technikumą, įgijo skulptoriaus specialybę ir dirba Vievio baldų įmonėje „Dailinta“.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Česlovas LENICKAS apie save.

Gimiau 1933-iais metais gegužės 10-ą dieną Šėtos miestelyje, Kėdainių apskrityje, darbininkų šeimoje. Tėvai – Stasys Lenickas (1906–1951) ir Aleksandra Minkštimitaitė-Lenickienė (1908–1994) nebuvo baigę mokslų, tėvas buvo pramokęs dailidės amato, motina buvo namų šeimininkė.

1940 m. rudenį pradėjau lankyti Šėtos pradinės mokyklos pirmą skyrių. Mokslas

truko neilgai, 1941-ųjų metų birželio 22-osios dienos rytą miestelis skendėjo dūmuose, degė beveik visi miestelio centre buvę mediniai pastatai. 1941-ųjų metų rudenį mokslas vėl prasidėjo nuo pirmo skyriaus. 1951-ais metais baigiau devynias klases. Tų pačių metų pavasarį mirė tėvelis. Visi gyvenimo sunkumai krito ant motinos pečių, šeimoje augo sesuo Aldona (1938 m.), kartu gyveno tėvo motina Julija (1865–1956). Visa tai suprasdama klasės auklėtoja Liucija Sereikaitė pasiūlė man vasarą pasimokyti dešimtos klasės atskirų dalykų, kad nuo rudens galėčiau mokytis baigiamoje vienuoliktoje klasėje. Auklėtojai padedant, pasimokęs vasarą, rugpjūčio mėnesį nuvykau į Kėdainių miesto vidurinę mokyklą, kur eksternu sėkmingai išlaikiau būtinus dešimtos

klasės egzaminus. Rudenį pradėjau mokytis vienuoliktoje klasėje. 1952-ųjų metų pavasarį sėkmingai išlaikiau brandos egzaminus ir rudenį įstojau į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. 1957-ais metais baigiau mokslus instituto Elektrotechnikos fakultete, įgydamas elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus kvalifikaciją.

1957-ųjų metų rugsėjį pagal paskyrimą atvykau į Lentvario statybos montavimo kontorą, kuri buvo įsteigta Vilniaus regionui elektrifikuoti. Pirmasis projektas, kurį man teko įgyvendinti, buvo Verusovo tarybinio ūkio elektrifikavimas. Į ūkio centrą teko pastatyti 10 kV įtampos oro liniją ir stulpinę transformatorinę pastotę su 320 kVA transformatoriumi. Šioje kontoroje, pervadintoje į Vilniaus valdybą, dirbau iki 1961-ųjų metų. Per trejus metus teko elektrifikuoti eilę gyvenviečių bei ūkio gamybinių objektų. Po kiekvieno objekto elektrifikavimo ir jo įjungimo į veikiančią elektros tinklą, smagu buvo stebėti vietos gyventojų džiaugsmą sulaukus šviesesnio, jaukesnio gyvenimo.

1960-ais metais buvau pervestas tolimesniam darbui į naujai įsteigtą ETL statybos-montavimo aikštelę. Čia teko dirbti vyresniuoju inžinieriumi, Gamybos-technikos skyriaus viršininku. Pritrūkus personalo, buvau pasiūstas vadovauti 35 kV įtampos oro linijos iš Vievio 110/35/10 įtampos transformatorių pastotės statybai, kuri buvo skirta aprūpinti elektros energija pradėtus statyti Lietuvos elektrinės objektus.

1962-ųjų metų sausį pradėjau dirbti Vilniaus elektros tinkluose (VET). Tais metais Vilniaus krašto elektrifikacija vyko sparčiausiais tempais. Visuose rajonuose, kurie buvo VET aptarnavimo zonoje, o ta zona tęsėsi nuo Druskininkų iki Zarasų, vyko didelės apimties visų įtampų, ypač skirstomųjų tinklų, statybos-montavimo darbai. Siekiant geriau organizuoti Elektros tinklų skyrių darbą, palengvinti jiems susitvarkyti su didėjančia darbų apimtimi, VET buvo nutarta įsteigti centrinę remonto mechanizuotą stotį (CRMS).

Aš buvau paskirtas jai vadovauti. Darbai vyko sėkmingai, didėjo personalo skaičius skyriuose (vėliau pervadinti rajonais), buvo steigiamos dispečerinės grupės, gamybiniai poskyriai. 1965-ųjų metų gruodį buvau paskirtas VET vyriausiuoju inžinieriumi. Šias pareigas ėjau iki 1997-ųjų metų. Šis, virš 30-ies metų darbo laikotarpis buvo kupinas naujų, atsakingų darbų, reikalaujančių daug energijos, nemigo naktų, džiaugsmo ir liūdesio. Visų įtampų elektros tinklai ir toliau sparčiai plėtėsi, iškilo dideli reikalavimai įtampos kokybei, tinklų patikimumui užtikrinti. Per šiuos metus įsisavinta 330 kV įtampos elektros tinklų eksploatacija. Nutiestos pirmosios šalyje 110 kV kabelių linijos, atlikti ir kiti svarbūs darbai. Apie juos galima paskaityti „Lietuvos elektrifikavimo istorija“ II tomas (2013 m. laida) mano straipsnyje „Prisimenant žmones ir jų nuveiktus darbus, skirtus tiekti elektros energiją Vilniaus regionui“ 269–291 p. Nuo 1997-ųjų iki 2004-ųjų metų dirbau vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju, direktoriaus padėjėju, vyresniuoju specialistu.

Už ilgametį, sąžiningą darbą 1985-ais metais man suteiktas Lietuvos Respublikos nusipelnusio inžinieriaus vardas, o 2002-ais metais – Lietuvos elektrifikavimo pradžios 110-ųjų metų progą – įteiktas LR Prezidento Valdo Adamkaus padėkos raštas.

2004-ais metais kovą baigiau aktyvią darbinę veiklą. Malonu prisiminti, kad likimas man lėmė būti Vilniaus regiono spartaus elektrifikavimo, tolimesnės elektros tinklų plėtros bei eksploatacijos aktyviu dalyviu.

1960-ais metais vedžiau Danutę Širvinskaitę (1937 m.), kuri 1968-ais metais baigė Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą, įgydama gydytojos kvalifikaciją. Užauginome dukrą Ramunę ir sūnų Andrių, kurie baigė mokslus VU, įgydami atitinkamai gydytojos ir finansininko kvalifikacijas. Džiaugiamės trimis anūkais: Ramunės sūnumi Roku bei Andriaus dukromis Ieva ir Dominyka. Dabar visos mano vasaros ir žiemos skirtos darbui sode, malonu yra kapstytis tarp vaismedžių, gėlių, augalų. Taip pat iki „grabo lentos“ esu ištikimas krepšinio klubo „Žalgiris“ fanas. Kiek leidžia jėgos ir sveikata, nepraleidžiu nei vieno šio klubo rungtynių.

Parengė Česlovas Lenickas

Romualdas Algimantas LIUTKUS gimė 1940 m. kovo 20 d. Panevėžio apskr., Krekenavos miestelyje, Romualdo Liutkaus (1910–1996) ir Kotrynos Kerulytės-Liutkienės (1910–2003) šeimoje, buvo vienintelis vaikas. Tėvas dirbo Krekenavos valsčiaus valdyboje raštininku, motina – namų šeimininkė. Prasidėjus okupacijoms ir karo sumaiščiai Liutkų šeima persikėlė į Rozalimą, vėliau – į Subačių. 1945 m. galutinai apsigyveno Šeduvoje, tėvas dirbo Panevėžio plentų valdyboje kelio meistras. Romualdas 1946 m. pradėjo lankyti pradžios mokyklą, ją baigęs mokslus tęsė vidurinėje. 1957 m. baigęs Šeduvos vidurinę mokyklą, įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą. Pasirinko pramonės šiluminės energetikos specialybės kursą. 1962 m. apgynė diplomą

projektą, įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją ir nuo rugpjūčio 30 d. pradėjo dirbti Lietuvos elektrinėje, buvo priimtas Katilų cecho mašinisto padėjėju.

Elektrinėje dar vyko montavimo darbai, todėl praktiškai Romualdas buvo komandiruotas į panašius įrenginius turinčią, veikiančią netoli Charkovo, esančią Zmijevo elektrinę. Grįžęs susipažino su savo įrenginiais, jų aptarnavimo instrukcijomis ir pradėjo dalyvauti garo katilo derinimo bei paleidimo operacijose. Darbo pradžia buvo sunki, bet sėkminga – 1962-12-30 pradėjo veikti pirmasis energetinis blokas. Toliau vyko Romualdo kopimas gamybininko karjeros laiptais: išmoko ir dirbo energetinio bloko mašinistu, vyresniuoju mašinistu. Nuo 1964 m. kovo pradėjo dirbti energetinio bloko pamainos viršininku. O nuo 1964-09-15 skiriamas visos elektrinės pamainos viršininku-budinčiuoju inžinieriumi. Lietuvos elektrinėje pradedant montuoti virškritinių garo parametrų 300 MW galios energetinius blokus, buvo įsteigtas naujas padalinys – Katilų turbinų cechasis Nr. 2 (KTC 2). Romualdas 1967-07-01 paskiriamas šio cecho viršininko pavaduotoju. Tai jam naujas iššūkis, su kuriuo sėkmingai tvarkosi ir 1969-06-05 paskiriamas KTC 2 viršininku. Padidėja atsakomybė ir dabų frontas. Daug dėmesio tenka skirti įrengimų montavimo kontrolei. 1975 m. elektrinės valdymo struktūra iš cechinės reorganizuojama į funkcinę, becechinę. Romualdas paskiriamas Tobulinimo ir kontrolės tarnybos derinimo baro viršininku. Darbo pobūdis truputį pasikeičia – tenka spręsti įrengimų darbo patikimumo ir ekonomiškumo bei modernizacijos problemas.

1983-11-20 Romualdas paskiriamas elektrinės vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju – Eksploatacijos tarnybos viršininku. Šias pareigas ėjo iki savo gamybinės veiklos pabaigos. Paskutinis veiklos etapas buvo sudėtingas ir sunkus. Buvo diegiama daug naujovių. Stambiausios iš jų: pradėtas naudoti naujas kuras – vežama iš Venesuelos orimulsija, sumontuoti ir įvesti į darbą trijų tipų dūmų valymo įrenginiai, visuose 300 MW energetiniuose blokuose sumontuota ir suderinta naujausia valdymo sistema.

Į pensiją išėjo 2010 m. Per visą savo gamybinį laikotarpį už gerus darbo rezultatus gavo ne vieną paskatinimą. Tarp jų – 1968 m. TSRS Energetikos ir elektrifikacijos ministerijos garbės raštas už 6-o energetinio bloko įvedimą, 1972 m. LTSR AT garbės raštas už 8-o bloko įvedimą, 2010 m. LR Seimo pirmininko padėkos raštas.

Romualdas pastoviai kėlė savo kvalifikaciją, dalyvavo seminaruose. 1984 m. baigė Energetikos ministerijos dviejų mėnesių vadovaujančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursus. Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, teko susipažinti kaip dirba Lenkijos,

Vengrijos, Austrijos, Danijos, Vokietijos šiluminės elektrinės. Švedijoje baigė energetinės sistemos „Vattenfall“ organizuotus kursus, kuriuose buvo nagrinėjami vakarietiški energetinių sistemų ir elektrinių darbo, rezervo ir įrenginių konservavimo principai.

Jo laisvalaikio pomėgiai – sportas, sodas, knygų skaitymas. Jaunystėje aktyviai dalyvaudavo įvairiose sporto varžybose.

Šeima sukūrė 1962 m. su Aniceta Sirutavičiūte (1940), kuri, baigusi Kauno prekybos technikumą, dirbo Šeduvos universalinėje parduotuvėje. Susituokę iškart atvyko į pradėtus statyti Elektrėnus. Čia Aniceta pradėjo dirbti VRE Darbininkų aprūpinimo skyriuje, o 1964 m. perėjo į elektrinės Planavimo skyrių, kur ekonomiste dirbo iki pensijos. A. ir R. Liutkai užaugino du sūnus: Vygantą (1963), kuris baigė KPI Mechanikos fakultetą, dabar Elektrėnuose vadovauja tvirtinimo detalių gamyklai ir Romualdą (1973), kuris baigė Kauno VDU Informatikos fakultetą, dirba programuotoju. Džiaugiasi dviem anūkėmis – Karolina (1991) ir Monika (1993), jau baigusiomis aukštuosius mokslus ir dviem anūkais Žygimantu (2002), kuris studijuoja IT Olandijos universitete ir Romualdu Algimantu (2008), gimnazistu.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Rimvydas Jonas LYBERIS gimė 1940 m. spalio 10 d. Kaune Antano Lyberio (1909–1996), žymaus Lietuvos kalbininko, humanitarinių mokslų daktaro ir gydytojos odontologės Izabelės Eidukavičiūtės-Lyberienės (1911–2004) šeimoje. Be Rimvydo dar augo sesuo Jūratė Lukoševičienė (1945), kuri, baigusi Kauno politechnikos institutą, dirbo radijo inžiniere.

1941 m. Lyberių šeima persikėlė į Prienus. Čia Rimvydas 1947 m. pradėjo mokytis vidurinėje mokykloje, kurią 1957 m. baigė, gaudamas sidabro medalį. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą studijuoti elektros stočių ir sistemų specialybės. 1962 m. studijas baigė ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

1962 metais būsimoje Lietuvos elektrinėje ruošiantis paleisti pirmąjį energetinį bloką buvo komplektuojamas eksploatacinis personalas. Į KPI Elektrotechnikos fakultetą atvykęs direktorius P. Noreika susipažino su diplomantais, papasakojo apie statomą elektrinę ir su aštuonetu būsimų inžinierių elektrikų sutarė, kad jie bus laukiami statybvietyje. Tarp jų buvo ir Rimvydas Lyberis. Atvykęs jaunas specialistas 1962 m. rugpjūtį paskiriamas į Elektros laboratoriją meistrui. Pirmosios užduotys buvo baigiamo montuoti energobloko savų reikmių elektrinių įrenginių automatikos ir apsaugų derinimas bei

bandymas. Viskas buvo nauja, antrinių grandinių schemas sudėtingos, reikalavo tikslaus išpildymo ir atitinkamo sugebėjimo. Tam tiko Rimvydo charakterio bruožai: atsakingumas, kruopštumas bei logiškas mąstymas. Greitai pasidarė savo srities žinovu, buvo paskirtas vyresnioju inžinieriumi, vėliau – vyresnioju meistru, atsakingu už 330 kV skirstyklos apsaugų bei automatikos veikimą.

Lietuvos elektrinei pradėjus vykdyti būsimos Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės užsakovo funkcijas Rimvydui 1984 m. pavedama rūpintis jos elektrinės dalies automatikos bei apsaugų įrenginiais. 1988 m. čia organizuojama Elektros laboratorija, jis skiriamas jos viršininku. Elektrinės dar nėra, tačiau vyksta intensyvūs projektavimo darbai, reikalinga kruopšti techninės dokumentacijos analizė, montavimo darbų kontrolė, nuoseklus sumontuotų elementų derinimas ir eksploatacija. Atliktų darbų rezultatas – 1992 m. sėkmingai pradedamas eksploatuoti pirmasis hidroagregatas, elektrinės automatikos ir apsaugų schemas veikia nepriekaištingai. Toliau – dar trys hidroagregatai. Ketvirtasis paleidžiamas 1998 m. KHAE automatika ir apsaugos dirba patikimai, tai iliustruoja sėkmingi automatiniai KHAE agregatų paleidimai, avariniai atsijungus IAE reaktoriams (buvo bent 20 tokių atvejų). Tačiau Rimvydui iššūkiai nesibaigia, vyksta elektrinės tobulinimas. Ruošiantis Lietuvos energetinės sistemos atsijungimui nuo BRELL, keičiamos hidroagregatų reguliavimo ir generatorių žadinimo sistemos. Modernizuojama 330 kV skirstykla, relinė apsaugų bei automatikos aparatūra keičiama į skaitmeninę. Daug triūso tenka įdėti į penkto hidroagregato projektavimo techninės užduoties paruošimą. Taip nejučiomis praeina 75 m. sukaktis. Rimantas, atidavęs energetikai daugiau kaip 53 metų ir paruošęs savo pakaitai jaunimą, 2015 m. išeina į pensiją.

Mėgo turizmą. Beveik kiekvieną vasarą skirdavo laiko baidarių kelionėms Lietuvos upėmis, žiemą – slidinėjimui kalnuose. Žaidė stalo tenisą, krepšinį. Buvo aktyvus šachmatininkas. Savarankiškai išmoko anglų kalbą, dar sovietmečiu klausydavosi anglų radijo, sugebėdavo gauti ir skaitydavo angliškus žurnalus bei laikraščius.

Rimvydas Lyberis mirė 2018 m. liepos 20 d., palaidotas prie tėvų Vilniuje, Karveiškių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Algirdas LUKOŠEVIČIUS gimė 1934 m. kovo 21 d. Mitkiškių k., Vievio vlsč., Trakų apskr. (dabar Elektrėnų sav.), kaimo amatininko Kazimiero Lukoševičiaus (1900–1953) ir pradinės mokyklos mokytojos Paulinos Lukoševičienės (1904–1973) šeimoje. Be Algirdo dar augo brolis Stasys ir sesuo Danutė. Pirmąsias mokslo žinias Algirdas gavo Vievio r. (dabar Elektrėnų sav.) Našlėnų kaimo mokykloje, kurioje mokytojavo jo motina. Toliau mokėsi Žašlių vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1952 m. ir įstojo studijuoti į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą. Išklauses elektros stočių,

tinklų ir sistemų visą kursą ir apgynęs diplominį projektą, 1957 m. įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Jaunųjų specialistų paskirstymo komisijos siuntimą dirbti gavo į statomą Antalieptės HE. Tai buvo didžiausia tarp tuo metu Lietuvoje statomų mažųjų hidroelektrinių – trys po 850 kW galios agregatai. Čia atvykęs Algirdas 1957 m. rugpjūčio 27 d. priimamas meistru, tačiau, įvertinus darbštumą ir sugebėjimus, greitai paskiriamas darbų vykdytoju. Geras darbuotojas nelieka nepastebėtas – 1958 m. spalį Algirdas išrenkamas Dusetų r. DŽDT Vykdomojo komiteto pirminko pavaduotoju ir šias pareigas eina iki 1959-12-07, t. y. iki rajono panaikinimo.

1960 m. Vievio apylinkėse prasideda būsimos Lietuvos elektrinės statyba, organizuojama užsakovo direkcija, statybos valdyba, telkiamos rangovinės organizacijos. Gavęs nukreipimą dirbti į Lietuvos VRE Statybos valdybą, su pirmaisiais statybininkais atvyksta ir Algirdas Lukoševičius. Nepaisant visų sunkumų, gerai organizuoto intensyvaus darbo dėka per rekordiškai trumpą laiką (28 mėn. nuo darbų pradžios) 1962 m. pabaigoje paleidžiamas pirmasis 150 MW galios energetinis blokas. Algirdas pereina dirbti į veikiančią elektrinę – 1963-10-12 priimamas Elektros cecho pamainos viršininku. Dar dirbant elektrinės statyboje nuo pat pirmųjų dienų teko susidurti su visais jos įrengimais, todėl greitai pasiruošia ir 1964-06-01 skiriamas budinčiu inžinieriumi (elektrinėje budinčios pamainos vadovu). Elektrinė dar plečiama, pradedami eksploatuoti 300 MW galios energoblokai, darbų apimtys didėja. Atsiradus poreikiui, įvertinant įgytą patyrimą ir kompetenciją, Algirdas 1967-06-01 paskiriamas elektrinės vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju eksploatacijai. Vykstant personalo kaitai 1983 m. paskiriamas Tobulinimo ir kontrolės tarnybos viršininko pavaduotoju. Darbo pobūdis truputį pasikeičia – mažiau organizacinių, daugiau inžinierinių klausimų. Tai įrengimų darbo analize, jų tobulinimas ir modernizavimas, nauji aplinkosauginiai reikalavimai. 1994 m. Algirdas pereina į ramesnį darbą – Remonto-statybos baro viršininko pavaduotoju Elektrėnų socialiniams-kultūriniais objektams. 1997 m. balandžio 30 d. išejo į pensiją.

Algirdas Lukoševičius pasižymėjo pareigingumu ir darbštumu. Buvo ramaus būdo, mokėjo bendrauti su darbuotojais. Už gamybinius pasiekimus gavo eilę žinybinių ir valstybinių apdovanojimų, tarp jų 1965 m. LTSR AT garbės raštas, 1966 m. Garbės ženklų ordinas, 1971 m. LTSR nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Šeimą Algirdas sukūrė 1964 m. veddamas Lietuvos elektrinės cheminėje laboratorijoje dirbusią Justiną Žiubikaitę (1942). Justina ir Algirdas Lukoševičiai užaugino sūnų

Giedrių (1964), kuris gyvena Elektrėnuose. Sulaukė anūkų Audriaus ir Agnės. Mirė Algirdas Lukoševičius 2005-07-02. Palaidotas Elektrėnuose, Sabališkių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Antanas LUNGEVIČIUS gimė 1936 m. rugpjūčio 15 d. Cipiškių k., Juodupės vlsč., Rokiškio apskr., ūkininko šeimoje. Baigęs Rokiškio 1-ąją vidurinę mokyklą, 1955–1960 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultete ir įgijo laivų mašinų ir prietaisų gamybos specialybę.

1960–1965 m. dirbo Žvejybos laivyno projektavimo instituto Klaipėdos skyriuje konstruktoriumi. 1965–1979 m. Elektrėnuose buvo Lietuvos elektrinės Katilų ir turbinų cecho pamainos viršininkas. 1979 m. persikėlė į Mažeikių r., Juodeikius, ir tapo Mažeikių elektrinės katilų ir turbinų cecho viršininku, vėliau – vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju.

2000 m. rugpjūčio 1 d. išėjo pensiją. 1979 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas, 2002 m. pareikšta LR Prezidento V. Adamkaus padėka. A. Lungevičius yra vienas iš knygos „Lietuvos energetika“, t. 2, bendra autorių.

Parengė Vytautas Miškinis

M

Jonas Kastytis MAČĖNAS gimė 1937 m. rugsėjo 15 d. Žeimelyje, Šiaurės Lietuvoje, tarnautojų šeimoje. Lietuviškoje mokykloje spėjo baigti tik du skyrius – 1945 m. tėvai buvo ištremti į Rusiją, taigi trečią klasę baigė jau komių kalba Permės autonominės apygardos Jusvos rajono Dobjego kaime. Vėliau, 1956 m., jau rusų kalba baigė vidurinę mokyklą.

1956 m. šeimai buvo leista grįžti į Lietuvą. Buvęs stropus mokinys, turėjęs tvirtas matematikos, chemijos ir fizikos žinias, lengvai išlaikė stojamuosius egzaminus į Kauno politechnikos institutą ir po penkerių metų tapo inžinieriumi elektriku, gerai išmanančiu elektrinių, elektros tinklų ir sistemų problemas. Darbą pradėjo LVEEV Projektavimo ir konstravimo biure 1961 m., nors paskyrimą dirbti

buvo gavęs į Elektros montavimo darbų trestą, pavaldų Statybos ministerijai. 1963 m. valdžia privertė atidirbti pagal paskyrimą. 10 metų darbavosi minėto tresto Paleidimo ir derinimo valdyboje. Po to trejus metus dirbo Miestų statybos ir projektavimo institute, o 1976 m. grįžo ten, kur pradėjo savo darbinę veiklą, tik dabar jau ėjo vyresniojo inžinieriaus pareigas.

Praėjus pusantrų metų perkeliamas į LVEEV Patikimumo ir saugumo technikos tarnybą eiti viršininko pareigas. Čia išdirbo beveik 17 metų. Už gerą darbą ne kartą premijuotas ir apdovanotas garbės raštais. Į pensiją išlydėtas 1998 m. gegužės 16 d. Pomėgiai – elektropunktūra, bekontaktinis masažas, domėjimasis ezoterine medicina. 37 metus dainavo vyrų chore „Varpas“, su kuriuo apkeliaavo daug valstybių: Kubą, Vokietiją, Angliją, Vengriją ir kitas. Pelnė visų pagarbą tiek savo profesijos srityje, tiek visuomeninėje bei kultūros srityje.

Žmona Bernadeta (1937–1993) – vaistininkė (KMI). Sūnus Naglis (1966) – veterinarijos gydytojas (Kauno veterinarijos akademija). Dukra Jūratė (1969) – visuomeninių mokslų magistrantė (VISI). Turi 4 vaikaičius ir 2 vaikas.

Parengė Vitulis Valeika

Romualdas MAKAVECKAS gimė 1933 m. birželio 1 d. Jiezno r., Butrimonių m., totorių tarnautojų šeimoje. 1940 m. įstojo į Kauno 10-ąją pradžios mokyklą, o 1948 m. baigė Kauno I-osios gimnazijos 4-ias klases. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikumą. 1951 m. rugpjūčio 1 d. buvo priimtas dirbti į KPI Cheminės technologijos fakulteto Durpininkystės katedrą vyresniuoju laborantu. Technikumą baigė 1952 m. ir įstojo į KPI Mechanikos fakulteto Pramonės šiluminės energetikos specialybę. 1957 m. apgynė su pagyrimu diplominį darbą tema: „Turbogeneratorius Ar-2,5“ (vadovas doc. N. Milenskis) ir įgijo inžinieriaus-mechaniko pramonės šiluminės energetikos specialybės diplomą.

1957 m. rugsėjo 1 d. priimamas asistentu į KPI Šiluminių variklių katedrą. 1959 m. lapkričio 1 d. įstojo į Maskvos energetikos instituto aspirantūrą. Baigęs aspirantūrą, 1963 m. liepos 1 d. grįžo į KPI Šiluminės energetikos katedrą asistentu. Nuo 1963 m. rugsėjo 1 d. skiriamas vyr. dėstytoju. 1964 m. sausio 1 d.–rugsėjo 1 d. skiriamas KPI Mechanikos fakulteto dekano pavaduotoju.

Kandidatinė disertacija „Prie paaukštintų spaudimų ir temperatūrų helio-azoto ir jų mišinių klampumo tyrimas“ tema apginta 1964 m. minėtame Maskvos energetikos institute. 1961 m. sausio 27 d. išrenkamas eiti docento pareigas Šiluminės energetikos

katedroje. 1965 m. rugsėjo 1 d. išrenkamas KPI įkurtos Chemijos pramonės mašinų katedros vedėju. 1967 m. birželio 24 d. jam VAK nutarimu patvirtinamas docento vardas. Nuo 1973 m. vasario 15 d. iki 1973 m. birželio 15 d. komandiruojamas į Maskvos Chemijos mašinų institutą kelti kvalifikaciją. 1975 m. liepos 1 d. atleidžiamas iš KPI Chemijos pramonės mašinų katedros vedėjo pareigų paliekant jį šioje katedroje docentu. 1976 m. rugsėjo 1 d. keliamas į KPI Šiluminės energetikos katedrą docentu.

Buvo keturių išradimų bendraautoris, paskelbęs 45 straipsnius moksliniuose respublikiniuose ir du – sąjunginiuose leidiniuose. 1987 m. birželio 1 d. buvo komandiruotas į Lenkijos Liaudies Respublikos Glivicų politechnikos institutą mokslinei stažuotei, kur studentams skaitė termodinamikos, pramoninių šilumos išnaudojimo įrenginių disciplinų kursus, vadovavo praktiniams ir laboratoriniams darbams, kursiniams ir diplominiams projektams. Grįžęs į Kauną dėstė techninės termodinamikos ir šilumos mainų bei šilumą naudojančių procesų ir aparatų kursus termoinžinerijos specialybės studentams, o magistrams ir doktorantams – inžinerinės termodinamikos kursą. Buvo KPI trečiojo geriausių lektorių konkurso vienu iš laureatu.

1993 m. birželio 3 d. atleistas iš KTU pačiam prašant, ryšium su išėjimu į pensiją. Tada aktyviai įsijungė į Lietuvos totorių visuomeninę veiklą. 1995 m. įkūrė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungą, buvo jos pirmininkas. 1995 m. organizavo laikraščio „Lietuvos totoriai“ leidybą, buvo aktyvus jo redakcinės kolegijos narys. Ruošė istorinius, kultūrologinius straipsnius apie žymesnius totorių veikėjus. Buvo Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos ir Ukrainos totorių unijos tarybos narys. 1997 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Prezidento Algirdo Brazausko dekretu Nr. 1331 apdovanojamas Didžiojo Kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu. 2006 m. balandžio 20 d. mirė. Palaidotas Raižių kaime (Alytaus r.) totorių kapinėse.

Žmona Felicija Milkamanavičiūtė-Makaveckienė, gydytoja stomatologė, dabar pensininkė. Dukra Farida Dzenajavičienė, inžinierė matematikė, dirba LEI. Anūkas Danilius – projektuotojas. Anūkė Kamilė – socialinė darbuotoja.

Pagal dukros F. Dzenajavičienės medžiagą parengė Aleksandras Gluosnis

Arūnas MAKULIS gimė 1937 m. gruodžio 23 d. Prienuose mokytojų Nastasijos ir Juozo Makulių šeimoje. Tuo metu tėvas Juozas dirbo Prienų gimnazijos direktoriumi, mama Nastasija dėstė lietuvių kalbą toje pačioje gimnazijoje. Arūnas turėjo 5 metais vyresnę seserį Eugeniją. Atėjęs rusų okupantams Juozą Makulį, kaip šviesuolį ir gimnazijos direktorių, suėmė ir patalpino Marijampolės kalėjime, kur jis buvo kalinamas ir kankinamas iki pat II pasaulinio karo pradžios. Laimingo atsitiktinumo dėka jam baigiantis karui pavyko pasitraukti į vakarus, vėliau – į Ameriką ir dar vėliau – į Australiją. Ten jis ir gyveno iki savo mirties, puoselėdamas lietuviybę net ir toli nuo Lietuvos.

1941 m. birželį Arūnas su seserim Eugenija ir mama Nastasija buvo ištremti į Sibirą, Altajaus kraštą, Talitsos miestelį. Nuo mažų dienų Arūnas kartu su suaugusiais sunkiai dirbo maralų ūkyje bei tarybiniame ūkyje. Nuo 1944 m. mokėsi Talitsos pradžios mokykloje, ją baigęs mokėsi Ust Kano vidurinėje mokykloje. 1954 m. vėlyvą rudenį Arūno mama tragiškai žuvo – papuolė po traukinio ratais. 1955 m. vasarą Arūnas grįžo į Lietuvą ir apsistojo pas mamos gimines. Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos institutą, Statybos fakultetą, kur mokėsi kelių inžinieriaus specialybės. 1957 m. susipažino su medicinos mokyklos mokine Joana Lančinskaite, o 1959 m. pavasarį jie susituokė.

1960 m., baigęs institutą, gavo paskyrimą ir dirbo Vievio kelių valdyboje ir tais pačiais metais pradėjo dirbti technikinio skyriaus inžinieriumi Lietuvos VRE statyboje prie Vievio (Elektrėnai). Tais pačiais metais gimė sūnus Gintaras. 1965 m. buvo paskirtas Lietuvos VRE pavaduotoju statybos reikalams, persikėlė gyventi į Kauną. 1965 m. vasarą gimė dukra Jūra. 1971 m. Lietuvos VRE statybos valdybos viršininku buvo paskirtas legendinis statybų vadovas Jonas Velaniškis, o A. Makulis buvo paskirtas jo pavaduotoju. 1972 m. baigus statyti Lietuvos VRE, 1972–1976 m. statybos valdyba statė Kauno TE, 1976–1979 m. – Mažeikių TE. 1977 m., pradėjus statyti Kaišiadorių (dabar Kruonio) HAE, Lietuvos VRE statybos valdyba pavadinta „Lietenergostatyba“ (Tresto teisėmis), o A. Makulis paskiriamas viršininko pavaduotoju tiekimo klausimais. Nuo 1990 m. A. Makulis pradėjo darbą Kauno šilumos tinkluose, iš pradžių Transporto skyriaus viršininko pavaduotoju, o nuo 1991 metų – direktoriaus pavaduotoju. Kauno šilumos tinkluose A. Makulis išdirbo iki pensijos. Išėjęs į pensiją, A. Makulis aktyviai dalyvauja Energetikos objektų statytojų klubo veikloje.

Parengė Jūra Makulytė

Vytautas MANEIKIS gimė 1932 m. rugsėjo 6 d. Juodėjų kaime, Telšių rajone, ūkininkų šeimoje. Jis buvo 5-as vaikas šešių vaikų šeimoje.

Tėvas Juozapas Maneikis, gimęs 1900 m., daug dirbo savo ūkyje ir prarado sveikatą, dėl širdies problemų mirė jaunas, sulaukęs vos 38 metų, palikęs žmoną su penkiais mažamečiais vaikais bei šeštu dar negimusiu sūneliu ir 32 ha ūkį Žemaitijos kaime. Mama Zofija Maneikienė (Žalytė), buvo su vaikais ištremta į Sibirą, sugrįžo atgal į savo Juodėjų kaimą, o po kaimuose vykdytos melioracijos persikėlė į gretimą Tryškių miestelį Telšių rajone ir gyveno ten su 4 vaikų šeimomis iki pat 2000 metų.

1949 m. balandžio 21 d. Vytautas kartu su šeima buvo ištremtas į Sibirą, Bodaibo rajoną, Irkutsko srityje. Atsidūręs tremtyje iškart, būdamas tik 16-os metų, pradėjo dirbti anglies kasimo šachtose elektriku-montuotoju. 1955–1959 m. mokėsi Bodaibo kalnakasybos technikume ir įgijo techniko-elektromechaniko specialybę. Tremties laikas baigėsi 1957 m. birželio 4 d., šeima grįžo į Lietuvą, tačiau Vytautas liko Sibire, nes mokėsi technikume, o pabaigęs technikumą turėjo dirbti pagal paskyrimą. Pabaigęs technikumą, 1959–1962 m. dirbo Balachninske, Bodaibo rajone, dragose (naudingų uolienų daugiakaušėse kasimo baržose ant vandens). Dragoje darbinę veiklą pradėjo elektriku-šaltkalviu, o baigė vyriausiuoju inžinieriumi.

Sibire Vytautas 1958 m. vedė Anę Vilkytę, gimusią 1934 m. Sūnus Vytautas gimė Sibire, dukra Ina – jau grįžus į Lietuvą. Kartu su žmona Ane pragyveno 53 metus. Sulaukė 4 anūkų, iš kurių jauniausias – Andrius Maneikis – pasekė senelio pėdomis. Vytautas 1962 m. grįžo į Lietuvą ir Klaipėdos VRE direktoriaus Vytauto Petručio buvo priimtas elektriku-šaltkalviu. Vadovai Vytautą Maneikį iškart pastebėjo kaip sumanų, darbštą, atsakingą darbuotoją ir 1965 m. paskyrė dirbti Elektrotechninio cecho Elektros laboratorijos viršininku. Tais pačiais metais Vytautas įstojo į Kauno politechnikos instituto Klaipėdos vakarinę fakultetą, kurį baigė su pagyrimu 1971 m., įgydamas inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Elektrotechninio cecho Elektros laboratorijos viršininko pareigas Vytautas ėjo iki pat išėjimo į pensiją 1997 m. liepos 8 d. Už gerą darbą buvo apdovanotas daugybe pagyrimo raštų, skatinamųjų premijų. Darbe pasižymėjo giliu inžineriniu mąstymu, darbštumu, pareigingumu, kolektyve sukūrė puikų mikroklimatą, mokėjo paskirstyti ir išaiškinti darbuotojams užduotis. Vienas iš svarbesnių darbų buvo Vytauto parengtas ir sudėtingais skaičiavimais pagrįstas, išbandytas ir įdiegtas visos Klaipėdos rajoninės katilinės maitinimo šaltinių, kurių įtampų vektoriai skyrėsi 30° kampu, perjungimas, neatjungiant įtampos.

Vytautas buvo aktyvus visuomenininkas, domėjosi teise, mokėjo pedantiškai iki smulkmenų išnagrinėti kiekvieną situaciją. Ilgą laiką buvo Klaipėdos valstybinės rajoninės elektrinės draugiškojo teismo pirmininkas, sugebėjo sutaukinti daug besikivirčijančių pusių.

Vytautas Maneikis buvo labai darbštus, visada energingas, karšto būdo ir užsispyręs, kaip tikras žemaitis. Jo interesų ratas buvo labai platus. Be teisės jis dar domėjosi mokslo pasiekimais, politika, buvo tikras Lietuvos patriotas. Apsiskaitęs, mokėjo įdomiai pasakoti ir įtikinti kitus, turėjo savo tvirtą nuomonę ir principus. Laisvalaikiu mėgo

fotografuoti, keliauti, skaityti, ūkininkauti. Šeimoje liko daug nuotraukų iš gyvenimo Sibire. Išėjęs į pensiją, aktyviai ėmėsi atstatyti žmonai Anei gražintą tarybiniais laikais nusavintą sodybą Lėbartų kaime, Gargždų rajone.

Vytautas Maneikis mirė staiga, sulaukęs 78 metų amžiaus, 2011 m. kovo 29 d. Palaidotas Gargždų miesto Laugalių kapinėse.

Parengė Ina Misiūnienė (Maneikytė) ir Vytautas Puodžiūnas

Linus Andronis MARKEVIČIUS gimė 1940 m. birželio 7 d. Kupiškėje, darbininkų šeimoje. Antrojo pasaulinio karo metais jo tėvas priverstinai buvo išvežtas į Vokietiją, o vėliau emigravo į Kanadą, kur ir mirė. Šeima, likusi be tėvo – motina ir du sūnūs – 1948 m. persikraustė į Klaipėdą. Čia 1958 m. Linas baigė Klaipėdos IV vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais pradėjo studijuoti Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultete, nes jo biografija netiko studijoms Elektrotechnikos fakultete. Tik po metų jam buvo leista tęsti Elektrotechnikos fakultete elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės studijas.

1963 m. Linas baigė studijas KPI Elektrotechnikos fakultete, įgijo elektros stočių, tinklų ir sistemų inžinieriaus elektriko kvalifikaciją ir pagal paskyrimą pradėjo dirbti Elektros sistemų katedroje asistentu. Tais pačiais metais doc. R. Chomskio iniciatyva Linas buvo pasiūstas į Leningradą (Sankt Peterburgą) tęsti studijas aspirantūroje M. Kalinino politechnikos instituto (LPI) Aukštųjų įtampų mokslinėje laboratorijoje, vadovaujant prof. M. Levinšteinui. Baigęs aspirantūrą 1966 m. lapkritį, L. Markevičius grįžo į Kauną ir tęsė darbą KPI Elektros sistemų katedroje asistentu. 1967 m. L. Markevičius apgynė LPI parengtą technikos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją „Skaičiavimo mašinų panaudojimas viršįtampių tyrimui“. 1968 m. jam buvo suteiktas docento vardas. LPI Aukštųjų įtampų mokslinėje laboratorijoje praleisti metai suteikė L. Markevičiui galimybę gerai pažinti aukštųjų įtampų problemas elektros sistemose, todėl katedros vedėjas L. Kaulakis jam patikėjo ne tik vesti Aukštųjų įtampų technikos kursą studentams, bet ir Lietuvos VGEEV pageidavimu pradėti paieškos mokslo darbus aukštos įtampos jungtuvų režimų sąlygoms palengvinti elektros sistemoje.

L. Markevičius be Aukštųjų įtampų technikos disciplinos įvairiais laikotarpiais dėstė disciplinas: Elektromagnetiniai pereinamieji procesai elektros sistemose, Skaitmeninis valdymas energetikoje, Viršįtampiai ir antsvoriai, Skaitmeniniai metodai energetikoje, Elektros sistemų modeliavimas, Sistemų analizė.

1995–1997 m. doc. L. Markevičiaus iniciatyva buvo modernizuota Aukštųjų įtamų laboratorija, kurioje buvo vykdomi įvairūs įrenginių izoliacijos būklės parametrų matavimai ir kontroliniai bandymai, svarbūs Nepriklausomos Lietuvos energetikai. Nuo 1995 m. bendradarbiaujant su „Kauno energetikos remonto“ įmonės specialistais doc. L. Markevičiaus vadovaujama KTU Elektros sistemų darbuotojų grupė pradėjo dalinių išlydžių intensyvumo matavimus 110–330 kV įrenginių izoliacijoje. Keičiantis izoliacijos kontrolės strategijai šie tyrimai buvo labai aktualūs, nes Lietuvos elektros sistemoje pradėta naudoti daug pagal IEC standartą pagamintų įrenginių bei apsaugos priemonių. Doc. L. Markevičiui vadovaujant sukurtas kompleksas algoritmų ir programų viršįtampiams elektros sistemose tirti, procesams modeliuoti ir atpažinti bei izoliacijos būklei kontroliuoti, šiomis temomis keturi jo vadovaujami (A. Morkvėnas, S. Gudžius, V. Sučila, K. Jasiūnas) apgynė mokslų daktaro disertacijas. 1998–2002 m. doc. L. Markevičius buvo tarptautinės konferencijos „Electromagnetic Disturbances“ tarybos narys ir organizacinio komiteto pirmininkas.

Doc. L. Markevičius per savo veiklos metus yra paskelbęs per 100 mokslinių publikacijų, dalyvavo su pranešimais respublikos mokslinėse bei tarptautinėse konferencijose (Švedijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Italijoje bei Lenkijoje). Jam vadovaujant yra parengtos ir apgintos 7 mokslo daktaro disertacijos, be to, kartu su bendraautoriais parengtos 2 monografijos, dalyvavo rengiant penkių kalbų „Aiškinamąjį elektrotechnikos terminų žodyną“ bei „Technikos enciklopediją“, 2003 m. jam suteiktas KTU profesorius vardas.

Greta pagrindinių pareigų, doc. L. Markevičius daug laiko skyrė studentų mokslinės veiklos organizavimui, daug metų buvo KPI, vėliau KTU, studentų mokslinio darbo tarybos narys. Be to, 1991–2001 m. jis buvo Lietuvos-Suomijos draugijos Kauno skyriaus pirmininkas, dalyvavo įsteigiant sekmadieninę suomių kalbos mokyklą prie Kauno viešosios bibliotekos.

1963 m., po studijų KPI, Linas Andronis susituokė su Aleksandra Benetyte. Šeima užaugino dvi dukras. Dukra Arnolda 1987 m. baigė KPI Elektrotechnikos fakultetą ir tapo elektros sistemų diplomuota inžiniere, o 2001 m. įgijo magistro laipsnį. Ji užaugino dukrą Karoliną ir sūnų Gediminą. Dukra Lina, elektrikė inžinierė, užaugino dukrą Gabrielę ir sūnų Augustiną.

Prof. Linas Andronis Markevičius nuo 2014 m. emeritas.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Algirdas Jonas MATULIONIS gimė 1938 m. rugsėjo 17 d. Kauno m., darbininkų šeimoje. Nuo 1945 m. iki 1949 m. mokėsi pradinėje mokykloje Nr. 17, nuo 1949 m. iki 1956 m. – Kauno vidurinėje mokykloje Nr. 7. 1956 m. įstojo į Kauno politechnikos

instituto (Kauno technologijos universitetas) Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigė 1961 m., įgydamas inžinieriaus elektriko specialybę.

1961 m. A. J. Matulionis pradėjo eiti Kauno pramonės statybos projektavimo instituto Žemės ūkio elektrifikavimo skyriuje vyresniojo techniko pareigas. Iki 1963 m. dirbo inžinieriumi, vyresniuju inžinieriumi. 1963 m. pervestas į Visasąjunginio Energetikos tinklų mokslinio tyrimo ir projektavimo instituto „Energosetprojekt“ Lietuvos kompleksinio projektavimo skyriaus Žemės ūkio elektrifikavimo sektoriaus grupės vadovo pareigas. Nuo 1972 m. – projektų vyriausiasis inžinierius, nuo 1979 m. – Žemės ūkio elektrifikavimo sektoriaus vadovas – projektų vyriausiasis inžinierius. 1982 m. paskiriamas Lietuvos kompleksinio projektavimo skyriaus viršininku, 1989 m. – instituto „Energosetprojekt“ Lietuvos skyriaus direktoriumi. 1991 m. paskirtas VĮ „Elektros tinklų projektavimo institutas“ direktoriumi, kuriuo dirbo iki 1993 m.

Nuo 1993 m. iki 1997 m. ėjo UAB „Žilinskis ir Co“ projektų grupės vadovo pareigas. A. J. Matulionis buvo aukštos kvalifikacijos specialistas, visą gyvenimą paskyręs Lietuvos energetikai. Už pasiekimus darbe apdovanotas Visasąjunginio instituto „Energosetprojekt“, Elektros tinklų projektavimo instituto garbės raštais. 1970 m. apdovanotas medaliu „Už gerą darbą pažymint V. I. Lenino 100-ąsias gimimo metines“. 1971 m. už projektą „Kauno pramonės mazgo elektros tiekimas“ jam suteikta Sovietų Sąjungos Ministrų Tarybos premija.

Su žmona Aleksandra (gim. 1937 m.) išaugino sūnų Darių (gim. 1964 m.). A. J. Matulionis mirė 2007 m. liepos mėn. 8 d.

Parengė Leonas Urbonas

Elena MEJERIENĖ gimė 1939 m. kovo 7 d. Mišeikių k., Stačiūnų vlsč., Šiaulių apskr. Tėvai ūkininkai, šeimoje buvo dar trys seserys. 1946 m. lankė Stačiūnų vlsč. Aleniškių pradinę mokyklą, kur baigė dvi klases. 1947–1948 m. mokėsi Meškuičių progimnazijos trečiojoje klasėje. Ketvirtą klasę baigė Aukštelkų pradinėje mokykloje. 1953 m. baigė Stačiūnų septynmetę mokyklą ir įstojo į Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikumą, kurį baigė 1957 m. ir įgijo techniko elektriko specialybę.

Tais pačiais metais pradėjo dirbti Miestų statybos projektavimo institute Vilniuje, projektavo gatvių apšvietimo tinklus. Dirbo jame iki 1958 m. Vėliau dirbo Energetikos statybos tresto Gamybiniame-techniniame skyriuje inžiniere. Dirbdama mokėsi Kauno politechnikos instituto Vilniaus filiale, kurį baigė 1966 m. ir įgijo elektros ir automatikos

inžinieriaus kvalifikaciją. Nuo 1966 m. spalio 1 d. perkelta į VEEV Relinės apsaugos, automatikos ir matavimų tarnybą inžiniere. Nuo 1970 m. liepos 15 d. – šios tarnybos vyresniąja inžiniere. Atlikdavo 110 kV linijų relinės apsaugos skaičiavimus. Už gerą darbą ne kartą buvo skatinama įvairiais apdovanojimais.

Buvo aktyvi Energetikų folkloro ansamblio „Riduo-la“ dalyvė. Laisvalaikio pomėgis – darbas ir poilsis sode. Į pensiją išėjo 2000 m. sausio 1 d. Su vyru Zigmantu Mejeriu (1931–2009), inžinieriumi mechaniku (KPI), užaugino du sūnus: Gintarą (inžinierių, KPI) ir Marių (mediką, VU). Turi du vaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

Viktoras MERKYS gimė 1935 m. balandžio 13 d. Vilkabrukių kaime, Vyžuonų valsčiuje, Utenos apskrityje, ūkininkų šeimoje. Tėvas Kazimieras Merkys nuo 1911 m. iki 1923 m. dirbo Jungtinėse Amerikos Valstijose. Grįžęs į Lietuvą vedė Emiliją Gruoblytę. Už užsienyje uždirbtus pinigus nusipirko žemės, taip padidindamas senelių ūkio plotą, pasistatė namus bei ūkinius pastatus, įsigijo naujos žemės ūkio technikos ir sėkmingai ūkininkavo.

Merkių šeimoje augo trys sūnūs ir dukra, Viktoras buvo trečiasis vaikas. Tėvai daug dėmesio skyrė jų auklėjimui, skatino mokytis. Todėl visi keturi vaikai sunkiais pokario metais sugebėjo įgyti išsilavinimą ir tapti specialistais.

Viktoras mokėsi Šventupio pradinėje ir Vyžuonų septynmetėje mokyklose. 1954 m. baigė Svėdasų vidurinę mokyklą (dabar Juozo Tumo Vaižganto gimnazija). Tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1959 m. su pagyrimu, įsigydamas inžinieriaus elektrotechniko kvalifikaciją. Buvo paskirtas dirbti į Panevėžio statybos ir montavimo valdybą inžinieriumi. Vėliau sparčiai kilo karjeros laiptais, 1965 m. tapo įmonės vadovu.

1973 m. V. Merkys buvo perkeltas dirbti į Panevėžio elektros tinklus Gamybos ir technikos tarnybos viršininku. 1980 m. jis buvo paskirtas Energetikos statybos tresto Gamybinio ir technologinio komplektavimo valdybos viršininku, 1988 m. – šio tresto valdytojo pavaduotoju. 1994 m. tapo AB „Lietuvos energija“ filialo „Tena“ direktoriaus pavaduotoju. 2000 m. išėjo į pensiją.

Buvo Lietuvos energetikos istorijos knygų „Lietuvos elektrifikavimo istorija“, I t. (Vilnius, 2006 m., 432 p.) redkolegijos narys ir bendraautoris, o II t. (Vilnius, 2013 m., 504 p.) – redkolegijos pirmininkas.

1964 m. V. Merkys vedė Ziną Butkutę (1937–2018), gydytoją radiologę, su kuria užaugino du sūnus. Sūnus Vaidotas tapo inžinieriumi statybininku, Saulius – ekonomistu. Auga keturi anūakai. Už ilgametį sąžiningą darbą V. Merkys daug kartų buvo skatinamas valstybiniais apdovanojimais, jų tarpe yra LTSR AT garbės raštas, SSRS Garbės ženklo ordinas.

Laisvalaikiu mėgsta medžioklę, turistines keliones po Lietuvą ir užsienio šalis, prižiūri senelių sodybą, pasidarbuoja sode. Aktyviai darbuojasi Energetikų senjorų klube, siekdamas įamžinti iškiliausių energetikos atstovų atminimą.

Parengė Laimė Valotkienė

Leonas MIKALAJŪNAS gimė 1938 m. vasario 21 d. Pasvalio vlsč., Biržų apskr. Mokėsi Pasvalio pradinėje ir vidurinėje mokykloje.

1960 m. baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją ir pradėjo dirbti Panevėžio elektros tinkluose Elektrotechnikos laboratorijoje meistrui, vėliau – šios laboratorijos viršininku. 1963–1974 m. skaitė paskaitas Elektrotechnikos pagrindų ir įvado į specialybę disciplinomis Kauno politechnikos instituto Panevėžio filialo Elektrotechnikos fakulteto vakariniame skyriuje.

1965 m. paskiriamas įmonės Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. Jo vadovaujamas skyrius rengė elektros tinklų remonto, rekonstrukcijos ir perspektyvinius elektros tinklo plėtros planus, ruošė technines sąlygas naujų elektros energijos vartotojų prijungimui, derino projektus, ruošė įrenginių aptarnavimo instrukcijas, vykdė įmonei reikalingos nestandartinės įrangos projektavimą ir gamybos organizavimą.

1973 m. kaip sumanus vadovas, turintis organizacinių sugebėjimų, buvo paskirtas įmonės vyriausioju inžinieriumi. Šios pareigos pareikalavo daug jėgų ir pastangų užtikrinant tolimesnę elektros tinklo plėtrą, kad būtų patenkintas elektros energijos poreikių augimas ir užtikrintas patikimas elektros energijos tiekimas vartotojams. Atidirbus 20 metų vyriausiojo inžinieriaus pareigose, 1993 m. skiriamas įmonės direktoriumi. Tuomet teko rūpintis ne tik elektros tinklo plėtra, bet ir darbuotojų darbo sąlygų gerinimu. Buvo plečiamos ir rekonstruojamos gamybinės bazės elektros tinklų rajonuose, o

taip pat rūpinamasi darbuotojų aprūpinimu gyvenamuoju plotu. Direktorius pareigas ėjo iki išėjimo į pensiją 2003 m.

Už nuopelnus energetikos ūkiui apdovanotas įvairių institucijų padėkos ir garbės raštais.

Žmona Nijolė, g. 1941 m., 1965 m. baigė Panevėžio politechnikumą, pramoninė ir civilinė statyba. Daugiau kaip 15 metų dirbo Lietuvos energetikos sektoriaus įmonėse. Sūnus Dangiras, g. 1966 m., baigė Kauno politechnikos institutą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Lietuvos energetikos sistemoje ėjo įvairias pareigas, o 2001–2002 m. buvo AB „Lietuvos energija“ generalinis direktorius, šiuo metu tęsia darbą įvairiose užsienio energetikos kompanijose.

Leonas mirė 2016 m., palaidotas Panevėžio Šilaičių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

Anicetas MIKUŽIS gimė 1935 m. liepos 18 d. Mikužių k., Švėkšnos vlsč. Tauragės apskr., kalvio Jokūbo (1908–1980 m.) ir namų šeimininkės Adelės (1908–2001 m.) Mikužių šeimoje. Šeimoje užaugo ir dvi seserys Adelė (gim. 1933 m.), mokytoja bei Aldona (1936–2016 m.), ryšininė.

A. Mikužis 1954 m. baigė Švėkšnos vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos institutą. 1959 m. baigė KPI Mechanikos fakultetą ir įgijo pramonės energetiko šilumininko specialybę.

Dar studijų metu, 1958 m. pradėjo dirbti Kauno energetikos remonto įmonėje meistru, vėliau – vadovaujantį inžinieriumi. 1962–1971 m. dirbo Lietuvos elektrinėje Elektrėnuose cecho viršininko pavaduotoju, cecho viršininku, elektrinės vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. 1971 m. kaip sumanus ir turintis reikiamą patirtį specialistas skiriamas Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos (VGEEV) viršininko pavaduotoju – Gamybinės termofikacijos valdybos viršininku. 1981–1987 m. A. Mikužis VGEEV viršininko pavaduotojas, tuo metu jis kuruoja Vilniaus TE-3, Mažeikių TE, Kruonio HAE statybas.

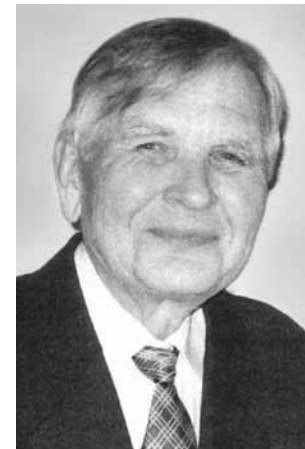
Nuo 1987 m. dirbo VGEEV viršininku. 1990 m., atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę ir pradėjus energetikos pertvarką veiklai rinkos sąlygomis, A. Mikužis tampa valstybinės įmonės „Lietuvos valstybinė energetikos sistema“ generaliniu direktoriumi. 1992–1994 m. Anicetas – Gamybos ir technikos skyriaus viršininkas, 1994–1997 m. – akcinės bendrovės „Lietuvos energija“ generalinio direktoriaus pavaduotojas, 1997–2000 m. – skyriaus inžinierius, tarnybos viršininkas. 1985 m. A. Mikužiui suteiktas

nusipelnusio inžinieriaus vardas. Anicetas didelę laisvalaikio dalį skyrė žvejybai, mėgo keliauti ir turistauti. Su malonumu dirbo ūkinius darbus, puoselėjo aplinką ir gamtą. Nuo 2000 m. pensininkas.

1969 m. Anicetas ir VGEEV Chemijos tarnybos inžinierė Meilutė (gim. 1945 m.) sukūrė šeimą. Šeima išaugino sūnų Vytį (gim. 1971 m.), informacinių technologijų specialistą.

Anicetas Mikužis mirė 2015 m. rugpjūčio 27 d., palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Saulius Kutas

Kostas MONSTVILAS gimė 1931 m. balandžio 3 d. Skuodo r., Būdvietės k., Kretingos apskr. Jo tėvas, taip pat Kostas Monstvilas, dirbo gaisrinės viršininku. Kartu su mama Monstviliene-Bagdonavičiūte, kuri darbavosi namuose, augino penkis vaikus – du brolius ir tris seseris. Kostas mokėsi Skuodo vid. mokykloje, kurią baigęs 1952 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą. Studijavo šiluminės energetikos specialybę. 1957 m. baigęs studijas įgijo šiluminės energetikos inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. Kadangi studijų metu buvo labai darbštus, jam buvo išduotas diplomą „Su pagyrimu“.

1957–1960 m. dirbo Klaipėdos zonos pramonės ir kasybos darbų saugumo priežiūros inžinieriumi kontrolieriumi. 1960 m. perėjo dirbti į Klaipėdos VRE Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. 1963 m. buvo paskirtas Klaipėdos VRE vyriausioju inžinieriumi. Jo vadovavimo techninei įmonės politikai metu buvo rekonstruoti katilai ir turbinos, pakeista kuro rūšis, pagrindine kryptimi tapo termofikacija. Nuolat buvo renkamas miesto tarybos nariu, joje vadovavo komunalinių klausimų komisijos darbui. Jo kvalifikuoti siūlymai buvo priimami teigiamai ir jie skatino spartų miesto vystymąsi. Termofikacijos plėtimasis Klaipėdoje pirmavo tarp didžiųjų Lietuvos miestų. Tai buvo pretekstu VGEE valdybai siūlyti K. Monstvilui vyksti į Kauną dirbti termofikacinės elektrinės vyriausioju inžinieriumi. Kadangi tai buvo aukštesnio lygio pareigos, geresnis uždarbis, pasiūlytos geresnės gyvenimo sąlygos, po ilgokų dvejonių jis sutiko su pasiūlymu ir 1982 m. buvo paskirtas Kauno TE vyriausioju inžinieriumi. Nepaisant gana sudėtingų sąlygų darbe, jis vyriausioju inžinieriumi dirbo 11 metų. Dėl nuolatinės įtampos darbe, sveikatos problemų, 1993 m. paprašė perkelti į Gamybos-technikos skyrių, o po poros metų – į Remontų paruošimo tarnybos viršininkus. 2000 m. pabaigoje išėjo į pensiją.

Tiek Klaipėdos, tiek Kauno energetikoje K. Monstvilas padarė labai daug įsimintinų ir vertingų darbų. Savo patirtimi jis dalinosi tiek vietinėje žiniasklaidoje, tiek specialiuose sąjunginiuose leidiniuose. Už ilgametį nepriekaištingą darbą buvo apdovanotas keliais ordiniais ir medaliais, Prezidento A. Brazausko, miestų vadovų padėkos raštais. 1981 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas.

Laisvalaikiu Kostas su žmona Danute, kuri buvo gydytoja, dažniausiai praleisdavo gamtoje, abu buvo aktyvūs sodininkai. Šeimoje užaugo dvi dukros ir trys anūakai.

Sunkiai susirgęs, K. Monstvilas mirė 2010 m. rugsėjo 12 d. Palaidotas Kauno r. Ledos kapinėse.

Parengė dukra Vilija Kapačiauskienė ir Vytautas Petrulis

N

Albertas NARGĖLAS gimė 1935 m. kovo 14 d. Leliūnuose, Utenos apskrityje. Tėvai buvo ūkininkai, turėjo 8 ha žemės. Šeimoje augo 3 vaikai (du broliai ir sesuo). Albertas mokytis pradėjo 1941 m. Leliūnų pradinėje mokykloje, kuri vėliau buvo perorganizuota į progimnaziją. Ją baigęs 1948 m. toliau mokėsi Utenos I vidurinėje mokykloje. Ją baigė 1953 m. sidabro medaliu ir turėjo teisę stoti į aukštąją mokyklą be stojamųjų egzaminų.

1958 m. A. Nargėlas baigė KPI, įgydamas elektros stočių, tinklų ir sistemų specialybės inžinieriaus elektriko diplomą su pagyrimu. Nuo pirmo kurso A. Nargėlas susidomėjo moksliniu darbu. Iš pradžių studentišką mokslinį darbą dirbo fizikos katedroje, vėliau – elektros sistemų katedroje. Jam įspūdį padarė dalyvavimas SMD konferencijose Taline 1955 m. ir Rygoje 1958 m. Studijų metais A. Nargėlas padarė neblogą įspūdį katedros vedėjui doc. Leonui Kaulakiui ir vyr. dėstytojui Algirdui Augustaičiui – baigiamojo semestro metu jie jam pasiūlė diplominio projektavimo metu paruošti nuolatinės srovės elektros sistemos modelį. Priešdiplomine praktiką A. Nargėlas atliko Rygos gamykloje, kuri gamino nuolatinės srovės modelius ir Maskvos projektavimo institute „Teploelektroprojekt“. Jo modelyje buvo numatyti naudoti elektroninius stabilizatorius, kurių neturėjo Rygoje gaminami modeliai. KPI elektros sistemų katedra priėmė Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos (VGEEV) užsakymą pagaminti nuolatinės srovės elektros sistemos modelį, kuris vėliau buvo vadinamas nuolatinės srovės elektros sistemų analizatoriumi.

A. Nargėlas buvo paskirtas į Petrašiūnų elektrinės laboratoriją, kad neišvažiuotų iš Kauno ir galėtų tęsti darbą prie modelio kūrimo. Elektrinėje Elektros laboratorijoje dirbdamas A. Nargėlas dienomis prižiūrėjo relinės apsaugos ir automatikos įtaisus, o vakarais eidavo į katedrą dirbti prie modelio kūrimo. 1960 m. jis įstojo į aspirantūrą KPI ir tęsė darbus prie elektros sistemos modelio kūrimo, pradėtus diplominio projektavimo metu. Doc. L. Kaulakiui pritariant A. Nargėlas pasiūlė sukurti specialų automatinį skaitmeninį matavimo prietaisą elektros sistemų modeliams ir jo veikimą pagrindžiančią teoriją, būtiną disertacijai. Modeliai buvo gaminami katedros dirbtuvėse. Be darbo vadovo L. Kaulakio modelio kūrimo, katedros vyresn. dėstytojai A. Augustaitis rūpinosi jų panaudojimo metodika bei reikalingų komponentų tiekimu, M. Bortkevičius – konstrukciniu išpildymu, o A. Nargėlas buvo neoficialiu naujų idėjų generatoriumi ir prie modelių kūrimo dirbo virš 20 metų. Pirmasis modelis buvo pagamintas Lietuvos energetikos valdybai 1961 metais. Iš viso buvo sukurta 10 modelių – paskutinis 1982 metais. Modeliai nuolat buvo tobulinami, siekiant nuolatine srove modeliuoti kintamos srovės grandines ir tuo pagrindu sukurti greitai veikiančias hibridines skaičiavimo mašinas elektros sistemų modeliavimui ir valdymui.

Katedros pagaminti nuolatinės srovės elektros sistemų analizatoriai buvo naudojami ne tik Lietuvoje, bet ir Magnitogorske, Minske, Maskvoje, Jaroslavlyje. Modelių pagrindiniai kūrėjai L. Kaulakis, A. Augustaitis, M. Bortkevičius ir A. Nargėlas buvo apdovanoti premijomis ir medaliais: 1964 m. – Visasąjunginės G. Krzyżanovskio mokslinės draugijos premija, 1967 m. – Lietuvos TSR valstybine premija, 1964 m. ir 1965 m. – SSRS Liaudies ūkio laimėjimų parodos sidabro medaliais, 1971 m. – bronzos medaliais. Apie 1980 m. paaiškėjo, kad neregėtų tobulumų pasiekę kompiuteriai nepaliko vietos tokiems modeliams elektros sistemose.

1965 m. A. Nargėlui buvo suteiktos vyresniojo dėstytojo pareigos ir jis savarankiškai pradėjo skaityti Elektros sistemų relinės apsaugos ir automatikos kursą, kurį laikui bėgant šiek tiek pakitusiais pavadinimais jis skaitė iki darbo pabaigos bakalaurams, magistrantams ir doktorantams. Jo pastangomis buvo modernizuota katedros Elektros sistemų automatikos laboratorija. 1966 m. A. Nargėlas apgynė mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją, 1968 m. jam suteiktas pedagoginis docento vardas, palaiapsniui jis tapo prof. L. Kaulakio dešiniąja ranka. 1974 m. jis buvo išrinktas Elektros sistemų katedros vedėju, katedrai vadovavo dvi kadencijas – iki 1984 m. Tuo laikotarpiu Elektros sistemų katedroje žymiai padidėjo dėstytojų, padidėjo ir katedros studentų skaičius, atsirado daugiau laboratorijų. Deja, katedros patalpos Statybos rūmuose tam nelabai tiko. Prasidėjus Ignalinos AE statybai SSRS energetikos ir elektrifikacijos ministro pavaduotojas, katedros absolventas J. Nekrašas 1977 m. pasiūlė statyti KPI Energetikos rūmus su energetikų parama. A. Nargėlo ir G. Gimbučio (Šiluminės energetikos katedros

vedėjas) pastangomis rūmų projektas buvo parengtas, KPI Elektrotechnikos fakultetas buvo pavadintas Energetikos fakultetu, VGEEV skyrė lėšas rūmų statybos vietai paruošti. Deja, per tą laiką sugriuvo SSRS, Lietuva atstatė Nepriklausomybę, ir naujai Kauno savivaldybei nebetiko parinkta rūmų statybos vieta...

Vadovaujant A. Nargėlui 1968 m. buvo sukurti skaitmeniniai avarinių elektros linijų parametrų fiksavimo prietaisai, kurie buvo pripažinti išradimais. 1974 m. A. Nargėlas su bendradarbiais buvo apdovanoti SSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos bronzos medaliais. Ta tema doc. A. Nargėlo vadovaujami disertacijos apgynė 3 doktorantai.

A. Nargėlas, vienas ir su bendraautoriais, yra paskelbęs per 150 straipsnių elektros sistemų modeliavimo bei automatizavimo klausimais Lietuvos ir užsienio šalių (Rusijos, Ukrainos, Latvijos, Azerbaidžano, Lenkijos, Švedijos, Norvegijos, Vokietijos, Ispanijos) moksliniuose žurnaluose bei mokslinių darbų rinkiniuose, dalyvavo ir skaitė pranešimus elektros energetikos krypties konferencijose Maskvoje, Rygoje, Varšuvoje, Stokholme, Trondheime, Glivicėje, Aachene, 2002 metais su pranešimu dalyvavo tarptautinės automatinio valdymo federacijos pasauliniame kongrese Barselonoje. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę toliau vadovavo mokslo darbams, buvo įvairių komisijų, svarščiusių Lietuvos energetikos strategijos ir plėtros problemas, narys, dalyvavo ruošiant techninę dokumentaciją: elektros įrenginių įrengimo taisykles, automatinio generacijos valdymo ir priešavarinės automatikos reglamentus, vadovavo doktorantams. Šeši jo vadovaujami doktorantai disertacijas apgynė Nepriklausomos Lietuvos metais. 2003 metais jam suteiktas profesorius vardas.

A. Nargėlas pedagoginį darbą dirbo iki 2013 metų. Su studentais sutardavo gerai, egzaminuodamas vertindavo esminius dalykus. Būdamas pensininku, A. Nargėlas pavasarį, vasarą ir rudenį daugiausia laiko praleisdavo savo kolektyviniame sode. Turbūt tai L. Kaulakio įtaka...

A. Nargėlas vedė 1960 metais Ireną Zitą Gudaitytę. Žmona Irena ilgus metus dirbo KPI (vėliau KTU) Grafinių darbų katedroje dėstytoja, 2002 metais išėjo į pensiją. Albertas ir Irena užaugino sūnų Vaidą (gimęs 1966 m.), kuris, baigęs KPI inžinieriumi programuotoju, dirba pagal specialybę, augina vaikaię.

Albertas Nargėlas mirė staiga 2019 m. sausio 11 d. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinių kolumbariume.

Parengė Anzelmas Bačauskas ir Vytautas Miškinis

Kazimieras NARMONTAS apie save.

Gimiau 1936-04-04 Raišaičių kaime, Plungės rajone. Čia pradėjau lankyti kaimo pradinę mokyklą. Tėvai turėjo 5 ha žemės, savo jėgomis įsirengtą sodybą. Mama Bronislava Jurkaitė-Narmontienė (1906-04-03–1982), baigusi pradinę mokyklą, buvo namų šei-

mininkė. Tėvas Kazimieras Narmontas (1903-10-25–1984) buvo bemokslis, tačiau gabus ir sumanus technikas, kalvis, stalius: turėjo įsirengęs vėjo jėgainę, kuri suko tekimo ir kitą įrangą, elektros generatorių namo apšvietimui, buvo sukonstravęs ir padaręs sudėtingą javų kuliamąją mašiną, kurią suko dyzelinis variklis. Tėvai užaugino tris sūnus.

Rusams okupavus Lietuvą, prasidėjo „neramūs“ laikai, visa tėvo technika buvo atimta. Šeima paliko sodybą ir persikėlė gyventi į Alsėdžių miestelį, Plungės rajone. Tėvas įsidarbino lėntpjūvėje, aš pradėjau lankyti Alsėdžių vidurinę mokyklą, kurią baigiau 1956 m. Tais pačiais metais įstojau į Kauno politechnikos institutą Mechanikos fakultetą į pramonės šiluminės energetikos specialybę. Institutą baigiau

1961 m. ir gavau paskyrimą į Klaipėdos elektrinę, buvau priimtas į inžinieriaus pareigas. 1962 m. buvau paskirtas į elektrinės būdinčio inžinieriaus pareigas, vėliau tapau vyriausiuoju būdinčiu inžinieriumi.

1963 m. spalio 1 d. įkūrus šilumos tinklų bazę, mane paskyrė vyriausiuoju meistru. 1964 m. gruodžio mėnesį įsidarbinau Klaipėdos remonto-statybos valdyboje vyriausiuoju darbų vykdytoju. Tuo metu vadovavau vienai elektrikų ir dviem santechnikų brigadoms. Remonto statybos valdyba tiesė šiluminės trasas kvartaluose. 1966 m. sausio 27 d. buvau pakviestas grįžti dirbti į elektrinę. Pradėjau dirbti šiluminės automatikos ir matavimo prietaisų cecho viršininku. Reikėjo daug pastangų ir sumanumo profesijos pakeitimui. 1974 m. birželį buvau paskirtas Elektros cecho viršininko pavaduotoju. Plečiant šilumos tinklus, pastatyta Klaipėdos rajoninė katilinė. Prie Klaipėdos šilumos tinklų buvo prijungtos vakarų Lietuvos miestų katilinės: Palangos, Gargždų, Plungės, Šilutės, Šilalės, Tauragės. Didelis dėmesys buvo skiriamas šių objektų katilų automatizavimui, reikalingų prietaisų komplektavimui ir atnaujinimui. Mano ilgametis darbas buvo įvertintas, aš buvau apdovanotas medaliu už sąžiningą ir ilgametį darbą įmonėje, 1968 m. mano vardas buvo patalpintas įmonės garbės lentoje, man, kaip aktyviam racionalizatoriui, pareikštos padėkos. 1972 m. ir 1973 m. buvau apdovanotas Maskvoje visasąjunginėje parodoje (VDHX) 2 medaliais už pasiekimus liaudies ūkyje. 2001-12-17 išėjau į užtarnautą poilsį.

Mano žmona Marija Narmontienė, gim. 1939-02-19, baigė Klaipėdos pedagoginę mokyklą ir Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto Pedagogikos fakultetą. Vyresnioji dukra Nelita Gedminienė (gim. 1963-10-21) baigė Šiaulių pedagoginį institutą, dirba Klaipėdos „Versmės“ progimnazijoje mokytoja metodininke. Jaunesnioji dukra Miranda Deinekienė (gim. 1973-01-15) baigė Klaipėdos universitetą Humanitarinių mokslų

fakultetą, įgijo filologijos bakalauro kvalifikacinį laipsnį ir Mykolo Romerio universitetą, Teisės fakultetą, įgijo teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinį laipsnį, dirba G. Daugėlos ir R. Tumėno advokatų kontoroje teisininke.

Parengė Vytautas Miškinis

Albertas Kazys NAVICKAS gimė 1937-10-01 Joniškėje, Šiaulių apskr. 1955 m. baigė Joniškio vidurinę mokyklą. Vėdęs, turi sūnų ir dukrą.

Neakivaizdiniu būdu 1964 m. baigė Rudnyj (Kazachstanas) kalnakasybos technikumą, 1966 m. – Čeliabinsko politechnikumą, 1977 m. – Maskvos visasąjunginį politechnikos institutą, 1988 m. – Maskvos valdymo institutą, 1990 m. – Lietuvos vadybos akademiją.

Visa darbo veikla susijusi su energetika. 1957–1976 m. – Jermakovo VRE mašinistas, vyr. meistras, pamainos viršininkas, elektrinės budintis inžinierius, cecho viršininkas, vyriausiasis inžinierius. Nuo 1976 m. – įmonės „Energetikos remontas“ darbų vadovas (Sojuzenergoremtrest'o siūlymu vykdė darbus ir Irake, Indijoje), vyriausiasis inžinierius, nuo 1991 iki 2008 m. rugpjūčio – UAB „Kauno energetikos remontas“ generalinis direktorius.

A. Navickui vadovaujant, įmonėje įkurta Aukštų įtampų laboratorija, rekonstruoti ir modernizuoti Elektros gamybos ir Mechaninis cechai, įrengtas Suvirintojų ruošimo centras, įsisavinta metalo konstrukcijų gamyba (tiek Lietuvos, tiek užsienio užsakovams), įvykdyta Lietuvos elektrinės 330 kV skirstyklos rekonstrukcija.

Už ilgametį ir sąžiningą darbą yra apdovanotas Lietuvos įvairių asociacijų garbės raštais. Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komitetas apdovanojo energetikų garbės ženklu, TSRS energetikos ministro įsakymu suteiktas garbės energetiko vardas. 2002 m. LR Ministro Pirmininko A. Brazausko padėkos raštas už ilgametį ir sąžiningą darbą Lietuvos energetikos sistemoje. 2003-07-05 Valdovų rūmų paramos fondo valdyba apdovanojo Lietuvos valdovų rūmų Didžiojo statytojo diplomu.

Kad ir kokias pareigas eitų, Albertas Kazys Navickas išliko paprastas žmogus, mylintis savo darbą, gerbiantis savo kolegas ir bendradarbius, visada pasidalijantis savo didžiule patirtimi gamybinių paslaugų ir elektrinių remonto klausimais.

2005 m. Kauno krašto pramonininkų ir darbdavių asociacijos teikimu už nepriekaištingą gamybines veiklas, profesionalumą, asmeninį indėlį pramonės plėtrai, Lietuvos pramonininkų konfederacija skyrė A. Navickui nominaciją „Profesijos Riteris“. Jam vadovaujant nemažai sertifikatų ir apdovanojimų gavo įmonės kolektyvas. Didžiausi

įmonės kolektyvo laimėjimai – Sėkmingiausiai dirbančios įmonės vardas, garbės diplomai už nuopelnus modernizuojant gamybą, taip pat „Metų gaminio“ medaliai iš šalies Prezidento rankų.

Mirė 2022-02-26, palaidotas Jonavos r. Užsalių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Algimantas Stanislovas NAVICKAS gimė 1940 m. kovo 24 d. Kaune, darbininkės ir tarnautojo šeimoje, prieš metus atvykusioje iš Alytaus į laikinąją Lietuvos sostinę. Po kelių mėnesių Lietuva buvo okupuota. Šeima grįžo į Alytų, kuriame Algimantas mokėsi pirmuosius tris pradinės mokyklos metus. 1949 m., vengiant priverstinės kelionės į Sibirą, šeima persikėlė gyventi į Varėną. 1957 m. Algimantas baigė Varėnos vidurinę mokyklą.

1958 m. jis pradėjo studijuoti Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete pramonės įmonių ir įrenginių elektrifikavimas. Po dviejų metų ši specialybė buvo pakeista į tuomet vis populiarėjančią skaičiavimo technikos specialybę. Mokytis buvo įdomu, traukė naujovės. Algimantui teko būti studentų mokslinės draugijos skaičiavimo specialybės pirmininku. 1962 m. prof. P. Kemėšis pasiūlė pasirinkti ikidiplominei praktikai Elektros sistemų katedrą, kurioje tuo metu buvo atliekami svarbūs Lietuvos energetikai moksliniai tiriamieji darbai. 1963 m. A. Navickui įteikiamas matematinių bei skaičiavimo prietaisų ir įrenginių specialybės elektriko inžinieriaus diplomai ir profesoriaus L. Kaulakio kvietimu Algimantas pradėta dirbti inžinieriumi Elektros sistemų katedroje, kurioje elektros energetiko „praktika“ truko 50 metų. Pereiti įvairūs praktinio, mokslinio ir akademinio darbo laipteliai: inžinieriaus, stažuotojo, aspiranto, docento, profesoriaus.

Elektros sistemų katedroje buvo atliekami tyrimai elektros energetikos sistemų valdymo ir modeliavimo klausimais. Algimantui teko projektuoti ir kurti nuolatinės srovės elektros sistemų analizatorių puslaidininkinius generavimo ir apkrovų elementus. Šie modeliai buvo naudojami Lietuvos ir Sovietų Sąjungos mokymo, projektavimo ir gamybinėse institucijose. Autoriai buvo apdovanoti įvairių parodų diplomais ir medaliais.

1963 m. katedroje pradėti tyrimai elektros kokybės ir tinklų valdymo klausimais. 1971 m. Algimantas apgynė technikos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją „Skirstomųjų elektros tinklų įtampos valdymo klausimai“. Įvertinant ekonomines elektros tinklo ir vartotojų charakteristikas, optimaliam įtampos reguliavimui buvo pasiūlyta kibernetinė galios transformatorių valdymo sistema. 1976 m. suteikiamas docento, o

2003 m. – profesoriaus mokslo vardai. Tolimesnė jo mokslinė veikla susieta su intelektinių metodų taikymu elektros sistemų valdymui, elektros apkrovų bei sistemų ir elementų patikimumo įvertinimui ir prognozavimui. Sukurta trumpalaikės apkrovų prognozės, naudojant dirbtinius neuroninius tinklus, metodika. Elektros tinklų įrangos darbo efektyvumui įvertinti panaudota fuzzy teorija. Neraiškios aibės panaudotos energijos poreikių ekonometriniam įvertinimui. Šia tematika Algimantui vadovaujant apgintos trys daktaro disertacijos. Be to, kartu su kolegomis buvo atliekami tyrimai skirti nustatyti elektros įrenginių izoliacijos resursą, įvertinti elektros tiekimo ekonomiškumą ir patikimumą. Daug darbų atlikta pagal stambiausių Lietuvos pramonės įmonių, tokių kaip Jonavos „Achema“, Kėdainių chemijos gamykla, Ignalinos atominės elektrinė, Mažeikių naftos perdirbimo gamykla, AB „Lietuvos energija“, užsakymus. Dauguma atliktų mokslo tyrimų yra energetikos ir termoinžinerijos mokslo krypties. Paskelbta apie 130 mokslinių publikacijų. A. Navickas parengė 6 mokomąsias knygas, vadovėlių „Elektros energetikos sistemų patikimumas“, aktyviai dalyvavo rengiant penkių kalbų „Aiškinamąjį elektrotechnikos terminų žodyną“.

Pagrindinė A. Navicko darbo veikla: 1973 m. – vyresn. dėstytojas; 1976–1990 m. – KPI Elektrotechnikos fakulteto prodekanas, docentas; 1990–1993 m. – KTU Energetikos fakulteto dekanas, docentas; 1993–2000 m. – KTU Elektrotechnikos ir automatikos fakulteto dekanas, docentas; 2000–2005 m. – KTU prorektorius-sekretorius, docentas, profesorius; 2005–2013 m. – KTU profesorius.

Darbą KTU A. Navickas baigė 2013 m., tapo KTU veteranų klubo Emeritus valdybos narys, dalyvauja KPI/KTU istorinio paveldo išsaugojimo ir viešinimo renginiuose, organizuojamuose užsienio kalbų mokymuose, sporto ir kitos savišvietos priemonėse, pažintinėse išvykose Lietuvoje ir užsienyje.

Laisvalaikį Algimantas skiria šeimai, gamtai, knygoms, sportui. 1962 m., baigiant studijas, Algimantas susituokė su to paties kurso Cheminės technologijos fakulteto studente Rozalija Šakauskaitė. Abu jauni specialistai 1963 m. pradėjo savo mokslininko pedagogo kelią KPI. Žmona Rozalija tapo docente. Šeima susilaukė dviejų dukrų. Dukra Aušrinė inžinierė projektuotoja, užaugino dvi dukras – Eveliną ir Gabiją. Dukra Vaiva verslininkė, augina tris moksleivius: Gabrielių, Saulę ir Vaidilę.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Petras NEDZINSKAS gimė 1935 m. vasario 11 d. Pupasodžio k., Miroslavo vlsč., Alytaus apskr. Tėvas Pranas Nedzinskas – Miroslavo seniūnas, mama Ona Biliūtė Nedzinskienė – namų šeimininkė. Šeima turėjo apie 10 ha žemės.

Petras 1942–1954 m. mokėsi Miroslavo vidurinėje mokykloje, 1957–1959 m. – Vilniaus 1-ojoje technikos mokykloje. 1960–1966 m. studijavo Kauno politechnikos

instituto Vilniaus filiale elektros pavarų ir gamybinių įrenginių automatizavimo specialybę ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. 1986–1988 m. studijavo Maskvos politechnikos institute, neakivaizdiniame skyriuje. Nuo 1959 m. dirbo Vilniaus elektros tinkluose elektro-monteriu. Nuo 1960 m. – Energijos realizavimo įmonėje elektros skaitiklių remonto dirbtuvių meistras, inžinierius, vyresnysis inžinierius.

Nuo 1966 m. – Šilumos inspekcijos viršininkas. Ši inspekcija vykdė visų Lietuvos šilumos vartotojų šilumos įrenginių valstybinę priežiūrą ir kontroliavo, kaip vartotojų energetikos personalas laikėsi šilumos įrenginių techninės eksploatacijos ir saugumo, šilumos energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių bei kitų norminių aktų reikalavimų. Tikrino, ar įmonės taupiai naudoja šilumos energiją, ar vykdo numatytas organizacines bei technines šilumos taupymo priemones, ar laikosi patvirtintų šilumos energijos naudojimo normų, limitų ir vartojimo režimų. Nuo 1995 m. dirbo AB „Lietuvos energija“ Vartotojų analizės ir serviso skyriaus vyresniuoju specialistu, nuo 2001 m. – AB „Rytų skirstomieji tinklai“ Elektros prekybos skyriaus vyresnysis specialistas, nuo 2003 m. – Lietuvos vartotojų asociacijos neetatinis konsultantas energetikos klausimais.

Paskelbė straipsnių, analitinių apžvalgų apie Lietuvos centralizuoto šilumos tiekimo vystymą bei racionalų ir saugų šilumos energijos vartojimą, tai propagavo radijo laidose. Išleido brošiūrą „Valstybinės šilumos inspekcijos istorija“ (Vilnius, 2008, 36 p.). Už gerą darbą apdovanotas garbės ir padėkos raštais.

Su žmona Nijole Kapčiavičiūte-Nedzinskiene, buhalterė, užaugino du sūnus: Evaldą (1967) ir Tomą (1983). Abu elektrikai. Susilaukė dviejų anūkų.

Parengė Vytautas Miškinis

Genadij NEGRIVODA gimė 1937 m. kovo 30 d. Archangelsko mieste, darbininkų šeimoje. Tėvas – Porfirijus, gimęs 1902 m. Mordovijoje, motina – Praskovja Komar, gimusi Kijeve. Genadijus turėjo brolių Vadimą (gim. 1943 m.). Žmona – Šidlovskaja, gimusi 1937 m. Slucke, inžinierė, dirbo Ignalinos AE.

Genadij Negrivoda 1954 m. Minske baigė vidurinę mokyklą, 1959 m. – Minsko politechnikos institutą ir įgijo šiluminės technikos energetikos inžinieriaus kvalifikaciją. Darbinę veiklą, kaip jaunasis specialistas, pradėjo 1959 m. Leninogorsko elektrinėje Kazachijoje būdamas budinčiuju inžinieriumi. Dirbdamas elektrinėje išaugo iki laboratorijos viršininko.

1962 m. šeima persikėlė į Elektrėnus. Genadij 1962–1968 m. dirbo Lietuvos valstybinės elektrinės Šiluminės automatikos cecho viršininku pavaduotoju. 1968–1972 m. – Estijos Narvos elektrinės Šiluminės automatikos cecho viršininku. 1972 m. G. Negrivoda persikelia į Sosnovyj Bor prie Leningrado. Čia prasideda jo veikla atominėje energetikoje, kurioje jis dirbo iki 2009 m., kada buvo sustabdyta Ignalinos atominė elektrinė galutiniam eksploatacijos nutraukimui. 1972–1983 m. Genadij dirbo Leningrado atominės elektrinės Šiluminės automatikos cecho viršininku. 1976 m. jam už nuopelnus, vystant atominę energetiką, suteikiama Sovietų Sąjungos valstybinė premija, 1982 m. apdovanojamas Darbo raudonosios vėliavos ordinu. 1983 m. šeima grįžta į Lietuvą, Genadij pradeda dirbti Ignalinos AE vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju eksploatacijai, 1987 m. skiriamas elektrinės vyriausiuoju inžinieriumi.

1991 m. rugpjūtį numalšinus Maskvos pučą ir Ignalinos atominę elektrinę perėmus Lietuvos jurisdikcijon, G. Negrivoda paskiriamas laikinuoju Ignalinos AE, kaip eksploatuojančios branduolinių objektų organizacijos, vadovu. Juo jis buvo, kol tų pačių metų spalį Ignalinos AE direktoriumi, vadovaujantis jau vakarietiškomis tradicijomis, direktoriumi buvo paskirtas Viktor Ševaldin. 1991–2009 m. G. Negrivoda buvo Ignalinos AE vyriausiasis inžinierius, technikos direktorius.

G. Negrivoda apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi. Buvo iniciatyvus ir reiklus vadovas, siekiantis užsibrėžtų tikslų, turintis pakankamai žinių ir patirties, reikalingų sprendžiant sudėtingas atominės elektrinės problemas. Į pensiją išėjo 2009 m.

Genadijaus šeima užaugino sūnų Jurijų (gim. 1960 m.) ir dukrą Eleną (gim. 1966 m.). Genadij Negrivoda mirė 2012 m. rugpjūčio 4 d.

Parengė Saulius Kutas

Algimantas NEMICKAS gimė 1931 m. balandžio 27 d. Rokiškio apskrities Obelių miestelyje, tarnautojų šeimoje. Mokėsi Rokiškio pradžios mokykloje. 1941 m. kartu su tėvais ištremtas į Kiseliovską Kemerovo srityje. Dešimties metų paauglys buvo priverstas dirbti artelėje. 1953–1956 m. mokėsi Stalinsko statybos technikume.

1956 m. grįžo į Lietuvą ir įstojo mokytis į Kauno politechnikos institutą, Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigė 1961 m. ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Tais pačiais metais buvo paskirtas Kauno elektros tinklų Ukmergės skyriaus inžinieriumi. 1962 m. buvo paskirtas šio skyriaus viršininku. Nuo 1964 m., įkūrus Utenos elektros tinklus,

dirbo Ukmergės elektros tinklų rajono viršininku. 1971 m. kaip geras organizatorius, sumanus inžinierius buvo paskirtas Utenos elektros tinklų vyriausiuoju inžinieriumi. Eidamas šias pareigas, jis vadovavo kuriant Aukštaitijos elektros tinklus, juos vystant ir eksploatuojant. Jam dirbant buvo statomos naujos 110 kv ir 35 kv pastotės, stiprinami esami tinklai. Labai rūpinosi darbuotojų darbo sąlygų gerinimu, buvo reiklus darbuotojų atžvilgiu darbų saugos srityje. Sumanumas, puikios inžinieriaus žinios, draugiškumas, jautrumas aplink esantiems – tai tik nedidelė dalis tų savybių, kuriomis pasižymėjo A. Nemickas. Kolektyve buvo gerbiamas už principingumą, sąžiningumą.

Būdamas plačios erudicijos, savo patirtį ir žinias jis perdavė kartu dirbusiems jauniems inžinieriams – jų per 40 darbo metų išugdyta ne viena dešimtis. 2001 m. spalio 1 d. išėjo į pensiją.

Rūpestingas vyras, tėvas (žmona Ona, dvi dukros Girda ir Vilija, sūnus Dainius) – A. Nemickas buvo nuoširdus, pareigingas ne tik darbe, bet ir šeimoje.

Mirė 2005 m. vasario 21 d. Palaidotas Utenos miesto naujosiose kapinėse.

Parengė Jurgis Dumbrava

Alfonsas NEMUNIS gimė 1932 m. rugpjūčio 10 d. Rukuižių k., Jonišio r., valstiečių šeimoje. Jis buvo jauniausias 7 vaikų draugijoje. Visi jie augo erdviame iš molio drėbtame name.

Tėvas Juozas Nemunis dirbo Rukuižių kooperatyvo pirmininku. Užėjus vokiečiams dirbo seniūnu, o prie Sovietų valdžios buvo ištremtas į šiaurę, į Karelijos miškus. Vieną dieną miške apalpo ir krito ant žemės. Prižiūrėtojas pasakė: „Šitas negyvens“, – ir paliko miške. O jis naktį atgavo sąmonę, susiorientavo ir patraukė pėsčias link namų. Grįžo sulysęs, barzda apžėlęs.

Mama Pranciška Nemunienė (Šimanskaitė) padovanojo vyrui 7 vaikus ir dar dirbo Žagarės kooperatyve pardavėja. O kai sūnus Viktoras ir kiti vaikai įsitvirtino Klaipėdoje, persikėlė į Klaipėdą. Nuostabus tai buvo žmogus.

Alfonsas Nemunis mokėsi Rukuižių pradinėje mokykloje, kurią baigęs įstojo į Ža-

garės gimnaziją. Mokėsi iki 1947 m. 1948 m. atvyko pas brolių Viktorą, kuris dirbo Klaipėdos elektrinėje inžinieriumi ir įstojo į Klaipėdos I vidurinės mokyklos VIII klasę.

1949 m. liepą pradėjo dirbti Klaipėdos elektrinės mechaninėse dirbtuvėse šaltkalvio mokiniu, o nuo rugsėjo pradėjo lankyti Klaipėdos darbo jaunimo vidurinę mokyklą.

1951 m. lapkritį buvo pašauktas būtinon karo tarnybon į Juodosios jūros karinį laivyną. Tarnaudamas laivyne įgijo elektriko specialybę, tad 1955 m. lapkritį grįžęs į Klaipėdą tęsė darbą elektrinėje, Elektros ceche elektriko pareigose. Labai greitai įsisavino sudėtingų elektros įrengimų eksploataciją, remontą, todėl jam buvo pavedami atsakingiausi darbai. Tapęs geru specialistu, reikalui esant pakeisdavo cecho meistrą, su juo dažnai tardavosi ir cecho viršininkas. Įgijo didelį pasitikėjimą kolektyve. Aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, dalyvaudavo sprendžiant nesutarimus tarp administracijos ir darbininkų.

1956 m. gruodį vedė Eleną Mariją Zenkevičiūtę, gimusią 1930 m. sausio 9 d. Dzingiškių k., Simno vlsč., Alytaus apskr. valstiečių šeimoje, Klaipėdos pedagoginės mokyklos rusų kalbos dėstytoją. A. Nemunis 1959 m. baigė Klaipėdos darbo jaunimo mokyklą. Neakivaizdiniu būdu mokėsi Vilniaus techninės kūrybos universiteto Klaipėdos filiale. 1962 m., baigdamas universitetą, atliko baigiamąjį darbą „Gamyklos RJB darbo analizė“, kuris įvertintas labai gerai.

1973 m. sausį A. Nemunis išrinktas Klaipėdos elektrinės profkomiteto pirmininku. Šiose pareigose labai rūpinosi darbuotojų poreikių tenkinimu, aprūpinimo gyvenamuoju plotu ir kitais klausimais. Už ilgametę veiklą kolektyvo naudai buvo daug kartų skatintas įvairių žinybų garbės raštais, padėkomis. Jis apdovanotas keletu medalių, aukščiausiu TSRS ordinu. Susirgus pagrindiniam poilsio bazės organizatoriui Juozui Šileikai, nuo 1986 m. dirbo poilsio bazės „Energetikas“ Šventojoje direktoriumi, čia poilsiaudavo energetikos sistemos darbuotojai iš visos Lietuvos. Pavasariais vykdavo energetikų spartakiados, koncertų salėje koncertuodavo įvairūs meno kolektyvai. 1991 m. spalio 8 d. A. Nemunis buvo pervestas į poilsio bazę „Žilvitis“ Šventojoje direktoriumi, šias pareigas ėjo iki 1994 m. pabaigos.

A. Nemunis su savo žmonele laimingai pragyveno 59 metus, susilaukė 2 sūnų, 11 anūkų ir 8 proanūkių. Visais metų laikais mėgdavo išvykas į gamtą, žiemą pėsčiomis, su slidėmis, vasarą taip pat pėsčiomis, su kateriu į Kuršių marias ir upėmis dar toliau. Kai paaugo vaikai, didelis malonumas visiems buvo vandens slidės. Didelį džiaugsmą suteikdavo „Energetiko“ poilsio bazė Nidoje, o dar didesnį, kai išsikėlė į Šventąją.

Alfonsas Nemunis savo gyvenimą baigė staiga, 2015 m. vasario 15 d. 5 val. ryte. Jo paties valia buvo kremuotas. Palaidotas Lėbartų kapinėse.

Parengė Elena Nemunienė ir Vytautas Petrulis

Jėvsignėjus NIKITINAS gimė 1933 m. rugpjūčio 18 d. Aukštakalnių k., Dūkšto vlsč., Zarasų apskr., daugiavaikėje šeimoje. Mokėsi Salako vidurinėje mokykloje. 1950 m. Jėvsignėjus su tėvais ir trimis broliais iš Aukštakalnių kaimo persikėlė gyventi į Kauną.

1957 m. Jėvsignėjus baigė Kauno politechnikos instituto šiluminės energetikos specialybės kursą ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. Tais pačiais metais buvo paskirtas dirbti Utenos elektros tinklų skyriaus viršininku.

Po Utenos elektros tinklų skyriaus reorganizavimo į Utenos elektros tinklus 1964 m. J. Nikitinas buvo perkeltas dirbti Gamybinės techninės tarnybos viršininku. Šias pareigas jis ėjo 34 metus, pasižymėdamas kaip geras strategas, darbų organizatorius, o siekdamas gerinti darbą pateikdavo ir racionalizacinių pasiūlymų.

Kaip paradoksaliai besikambėtų, deja, tolimesnei jo karjera tarybiniais metais sutrukdė Jėvsignėjaus tėtis Josifas. Jis, būdamas sentikių šventiku, buvo paskirtas Lietuvos Aukščiausios Sentikių tarybos pirmininku ir Lietuvos Sentikių Dvasinės komisijos pirmininku. To užteko, kad tuometiniai Utenos rajono partiniai vadovai Jėvsignėjų įtrauktų į nepatikimųjų sąrašą. Dar dirbdamas Utenos elektros tinkluose Jėvsignėjus organizavo Utenos sentikių maldos namų statybą. 1991 m. jis išėjo į pensiją ir pradėjo dirbti sentikių maldos namų dvasininku Vilniuje.

Jėvsignėjus su žmona Lidija (Domeikaite) Nikitiniene turėjo 3 vaikus: Anastasiją Vasiljevą (1958), Liviją Kondrašovą (1959), Pavelą Nikitiną (1966). Visą laisvalaikį Jėvsignėjus praleisdavo su šeima. Kartu važiuodavo į gamtą, žvejoti, grybauti, išsiruodavo į žygius su palapinėmis. Tėvo dėka šeima aplankė visus gražiausius, įdomiausius Aukštaitijos ir Žemaitijos kampelius. Vaikams jis buvo ne tik tėvas, jis buvo draugas, jis buvo stiprioji šeimos siena, į kurią visada galima atsiremti.

Jėvsignėjus buvo sporto fanatas. Jis ne tik stebėjo visas sportines varžybas, bet ir pats dalyvavo krepšinio, tinklinio, stalo teniso varžybose, gerai žaidė šaškėmis ir šachmatais. Mėgo boksą, kilnojo girą, galėjo nulenkti ranką bet kam. Dukras į sportą (sportinė gimnastika, rankinis) taip pat atvedė tėvas. Labai mėgo žvejybą. Ypatingą dėmesį skyrė bitininkystei. Turėjo gražų ir stiprų balsą. Daug metų dainavo Utenos kultūros centro „Aukštaičių“ chore. Vienas iš Utenos verslininkų Arūnas Lubys prisimena: „Nikitinas buvo charizmatiškas žmogus, turėjo neeilinę iškalbą. Kalbėjo visada konkrečiai, visada turėjo pasiūlymų, ir jei ką žadėdavo – tai ir padarydavo.“

Parengė Jurgis Dambrava

O

Baltramiejus Vincas Motiejus ONIŪNAS gimė 1935 m. liepos 19 d. Kaune, tarnautojų šeimoje. Pradžios mokyklą lankė Kaune, Linksmadvaryje, vėliau mokėsi „Saulės“ gimnazijoje. 1950 m. įstojo į Kauno politechnikumą, kurį baigė 1954 m. ir įgijo elektrotechniko kvalifikaciją. Pagal paskyrimą 3 mėnesius dirbo Vilniaus elektros įrengimų montavimo ir santechnikos darbų trešte meistru. 1954–1957 m. tarnavo kariuomenėje.

1957 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1963 m. Jam buvo suteikta inžinieriaus elektromechaniko kvalifikacija. 1957 m. pradėjo dirbti Kauno elektros tinklų rajone Gamybos skyriaus techniku, vėliau – inžinieriumi. Nuo 1960 m. dirbo eksploataavimo inžinieriumi inspektoriumi, kiek vėliau – vyresniuoju inžinieriumi inspektoriumi. 1963–1964 m. buvo paskirtas ir dirbo naujai įkurto Kauno miesto orinių tinklų skyriaus viršininku. 1964 m. buvo paskirtas Kauno elektros tinklų vyriausiuoju inžinieriumi. Šias pareigas ėjo iki išėjimo į pensiją 1999 m. gruodžio 31 d. Dirbant vyriausiuoju inžinieriumi (technikos direktoriumi) per 35 darbo metus buvo elektrifikuotas visas Kauno regionas, nutiesiant tūkstančius kilometrų 0,4 kV, 10 kV, 35 kV, 110 kV ir 330 kV elektros linijų bei sumontuojant tūkstančius įvairių įtampų transformatorinių pastočių, perduodant vartotojams milijardus kilovatvalandžių elektros energijos. Didelis indėlis organizuojant ir įgyvendinant šiuos darbus teko vyriausiajam inžinieriui.

Darbe buvo pareigingas, sąžiningas, skrupulingas. Santuokoje su žmona Nona gimė du sūnūs. Sūnus Albertas tragiškai žuvo dirbant reporteriu laikraštyje „Akistata“. Sūnus Evaldas gyvena ir dirba Lietuvoje.

Mirė 83-jų metų (2018), palaidotas Kaune, Romainių kapinėse.

Parengė Zenonas Ružinskas

P

Vytautas PAJAUJIS gimė 1938 m. kovo 21 d. Marijampolėje. 1956 m., baigęs Vilniaus politechnikumą ir įgijęs techniko elektriko specialybę, pradėjo dirbti Žemės ūkio ministerijai pavaldžiam „Litselenergo“ susivienijime elektromonteriu, vėliau – darbų vykdytoju. Prižiūrėjo tiesiamus kaimo elektros tinklus.

1957 m. įstojo į Vilniaus pedagoginį institutą, humanitarinį fakultetą. Kartu dirbo Energetikos, kuro ir transporto skyriaus vedėju Respublikiniame mokslinės techninės informacijos institute. Ten dirbdamas aktyviai bendradarbiavo su tuometine Vyriausiąja gamybine energetikos ir elektrifikavimo valdyba rengiant ir leidžiant įvairią literatūrą energetikos klausimais. 1968 m. baigęs Pedagoginį institutą pradėjo dirbti VGEEV mokslinės-techninės informacijos grupės viršininku. Čia dirbdamas propagavo energetikos naujoves Lietuvoje ir tuometinėje Sovietų Sąjungoje. Organizavo informacijos ir techninių bibliotekų darbą sistemos įmonėse, rengė žinybinius leidinius, rūpinosi jų spausdinimu.

1982 m. paskirtas dirbti VGEEV Kuro transporto tarnybos viršininku. Rūpinosi kuro talpų plėtimu, geležinkelio privažiuojamųjų kelių, geležinkelio riedmenų ir automobilių parko gerinimu. Nuo 1988 m. rudens iki išėjimo į pensiją dirbo AB „Lietuvos energija“ kopijavimo ir dauginimo biuro vedėju.

Aktyviai dalyvavo bendrovės visuomeninėje veikloje. Už nepriekaištingą darbą ne kartą apdovanotas garbės ir padėkos raštais. Su žmona Rima užaugino sūnų Raimondą (1966). Sūnus baigė Vilniaus pedagoginį universitetą, įgijo pedagogo kvalifikaciją.

Turi tris vaikaičius.

Mirė 2018 m. spalio 26 d., palaidotas Vilniaus r., Karveliškųjų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Julius PAKALNIŠKIS gimė 1932 m. sausio 2 d. Masių k., Kruopių vlsč., Šiaulių apskr. (dabar Šakynos seniūnija, Šiaulių r.). Tėvas Jonas Pakalniškis (1897–1951) palaidotas Irkutsko srities Taišeto r. Blagodarsko kapinėse. Motina Barbora Trikšaitė-Pakalniškienė (1895–1962). Tėvai ūkininkai turėjo 44 ha žemės, šeimoje augo keturi sūnūs ir dvi dukros. Julius, penktasis vaikas, baigęs Masių pradinę mokyklą toliau mokėsi Kuršėnų gimnazijoje. 1948 m. gegužį tėvus ir jauniausiąją seserį Antaniną sovietai ištrėmė į Sibirą (Irkutsko sritį). Neturėdamas pragyvenimo šaltinio, Julius įstojo į Kauno geležinkelininkų mokyklą Nr. 3, kur gavo varganą išlaikymą. Po pamokų geležinkelininkų mokykloje vakarais mokėsi Kauno darbo jaunimo vidurinėje

mokykloje, kurią baigė 1952 m. Nuslėpęs tėvų tremtį, tais pačiais metais įstojo į Maskvos V. R. Viljamsso vardo vandens ūkio inžinierių institutą.

Vakarais po paskaitų Julius dirbo mokslinio tyrimo instituto Hidraulikos laboratorijoje laborantu, kartu su kitais laboratorijos darbuotojais gamino hidroelektrinių turbinų kamerų modelius ir juos bandė imitaciniuose kanaluose. Tai labai padėjo tolimesnių studijų metų ir praktinėje veikloje (statant Kauno hidroelektrinę). Po trečio kurso gamybinę geodezijos praktiką, įsidarbinęs pagal rekomendaciją, atliko didelio žvyro karjero geodezinius matavimus Bijsko rajone, Barnaulo srityje. Ataskaita, kaip parodomoji, buvo pakabinta skelbimų lentoje.

Apgynęs diplominį darbą „Kauno hidroelektrinė“, 1957 m. rudenį pradėjo dirbti Kauno hidroelektrinės statyboje meistru prie žemės užtvankos. Pradėjus betonavimo darbus, buvo paskirtas darbų vykdytoju privedamojo-nuvedamojo kanalų ir atraminių sienų statybai. Darbas Jono Velaniškio, turinčio didžiulę patirtį ir autoritetą vadovaujamoje valdyboje-aikštelėje, Juliui buvo antras gyvenimo institutas, kuriame išmokta labai atsakingo požiūrio į darbą ir į tą darbą atliekančius darbuotojus. J. Velaniškio asmeninės, psichologinės ir profesinės savybės nulėmė, kad darbas elektrinės statyboje buvo ne prievarta, o sąmoningojo supratimo ir būtinumo veiksnys. 1959 m. liepos pradžioje visi statiniai, kurie bus po vandeniu, buvo baigti ir liepos 16 d. užtvindyti. J. Pakalniškis ir kiti buvo apdovanoti medaliais už darbo šaunumą.

1960 m. birželį J. Pakalniškiui buvo pavesta pradėti gamybinės bazės ir laikinosios gyvenvietės statybą Lietuvos VRE statyboje. 1963 m. pavasarį užbaigęs darbus Lietuvos VRE, pradėjo dirbti Kauno gelžbetoninių konstrukcijų gamyklos Nr. 3 Petrašiūnuose esančio stambiaplokščių gyvenamųjų namų Gamybos cecho viršininku. 1966 m. įkūrus Kauno namų statybos kombinatą, paskirtas gamybos viršininku. 1973 m. kartu su grupe Statybos ministerijos darbuotojų buvo komandiruotas į Vengrijos namų statybos kombinatą. 1974 m. paskiriamas kombinato vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju, kuravo namų montavimo darbus Marijampolėje, Vilkaviškyje, Šakiuose, Jurbarko, Ukmergėje, Kaišiadoryje, Kogalymo naftininkų mieste ir kt. Buvo atsakingas už jaunų specialistų kvalifikacijos kėlimą, susitaręs su įvairių Kauno įmonių, fabriків ir statybų technologais vykdavo į jas su jaunais specialistais.

Prasidėjus atgimimui kartu su Jonu Žuku, Remigijumi Visocku ir kt. įkūrė sąjudžio grupę ir joje aktyviai dalyvavo. 1992 m. sausio 2 d. išėjo į pensiją ir įkūrė UAB „Vijoklis“. 1988 m. susikūrus Kauno žemaičių bendrijai, aktyviai dalyvavo joje, nuo 1999 m. iki 2005 m. buvo jos pirmininku. 2001 m. ir 2002 m. dalyvavo su komanda Didžiojoje žemaičių talkoje sutvarkant Vembutų piliakalnį. 2003 m. įsitraukė į dviračių turizmą: 2005 m. Baltijos jūrą–Juodoji jūra, 2006 m. kelionė aplink Baltijos jūrą.

1968 m. sukūrė šeimą. Žmona Donata (Matukonytė) Pakalniškienė baigusi Vilniaus

universitetą dirbo Kauno medicinos institute ir KTU bibliotekose skyriaus vedėja. Sūnūs Mindaugas ir Kęstutis, abu baigė KTU. Mindaugas – verslininkas, Kęstutis – informacinių technologijų specialistas.

Parengė Anzelmas Bačauskas

Algirdas Juozapas PAULIUKAITIS gimė 1933 m. sausio 23 d. Vieškėnuose, Akmenės rajone. Mokėsi Rekečių pradinėje mokykloje, vėliau – Vieškėnių vidurinėje mokykloje, kurią baigė 1952 m. Abiturientas metus laiko mokytojavu Tirkšlių septynmetėje mokykloje. 1953–1958 m. studijavo Kauno politechnikos institute, Elektrotechnikos fakultete.

Pagal paskyrimą pradėjo dirbti Panevėžio statybos ir montavimo valdyboje meistru. 1960 m. buvo paskirtas darbų vykdytoju, 1961 m. – vyr. darbų vykdytoju. 1964 metų pradžioje Lietuvos energetikos ir elektrifikavimo valdyba nusprendė sukurti Šiaulių statybos mechanizuotą koloną. Šį darbą vyriausybė patikėjo A. J. Pauliukaičiui, todėl jis buvo patvirtintas naujai kuriamos įmonės viršininku. Teko rinkti darbuotojų kolektyvą, kurti įmonės materialinę bazę. Šiaulių mechanizuota kolona tiesė žemos ir vidutinės įtampos elektros tinklus, statė kitus energetikos objektus ne tik Šiaulių regione, bet ir visoje respublikoje. Teko statyti gyvenamuosius namus energetikams, dalyvauti Mažeikių naftos perdirbimo gamyklos statyboje.

1964 m. vedė. Su žmona Nijole užaugino dvynukus, sūnų ir dukrą.

1982 m. A. J. Pauliukaičiui buvo suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Vadovo pareigas A. J. Pauliukaitis ėjo iki pensinio amžiaus, tai yra, iki 1993 m. Pablogėjus sveikatai, iki 1997 m. dirbo viršininko pavaduotoju, meistru.

1997 m. išėjo į pensiją, domėjosi bitininkyste, daug laiko leido su šeima.

Mirė 2014 m. spalio 7 d.

Parengė Laimė Valotkienė

Jurgis PESECKAS gimė 1933 m. balandžio 22 d. Žagarių k., Alytaus vlsč., ūkininkų šeimoje. Baigęs Žagarių pradžios mokyklą, toliau mokėsi Punios progimnazijoje, kurią baigė 1949 m. ir įstojo į Alytaus 1-osios vidurinės mokyklos 8-ą klasę. 1953 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakulteto elektrinių, elektros tinklų ir sistemų specialybę. 1958 m. baigė institutą ir įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją.

Tais pačiais metais pradėjo dirbti Kauno elektros tinkluose Aukštos įtampos tinklų skyriaus meistru. Čia įgijo pirmuosius elektros tinklų eksploatavimo ir remonto įgūdžius.

1959 m. buvo perkeltas į Vilnių ir pradėjo dirbti Liaudies ūkio tarybos Energetikos ūkio valdybos technikos skyriuje vyresniuju inžinieriumi. 1961 m. perkeltas į naujai įsteigtą Perspektyvinio vystymo tarnybą, 1969 m. skiriamas šios tarnybos viršininko pavaduotoju, o 1976 m. – tarnybos viršininku. Tarnyba kuravo Lietuvos VRE, Kauno TE, Vilniaus TE, Mažeikių TE ir Kruonio HAE, 35-110-330 kV elektros bei šilumos tinklų projektavimo ir statybos klausimus, sudarydavo metinius ir perspektyvinius planus. 1960 m. dalyvavo Leningrado projektavimo instituto specialistų grupės darbe parenkant atominės elektrinės statybos vietą Lietuvoje ir toliau kuravo šios elektrinės statybos techninio-ekonominio pagrindimo sudarymą. 1994 m., reorganizavus

Perspektyvinio vystymo tarnybą į Strategijos skyrių, paskirtas šio skyriaus viršininko pavaduotoju.

2000 m. išėjo į pensiją. Žmona Aldona (1936–1996) baigė Vilniaus universiteto Biologijos fakultetą, buvo ilgametė Mokslų akademijos Botanikos instituto darbuotoja, habilituota gamtos mokslų daktarė. Užaugino dukras: Aušrelę (1960–1972), Rasą Skirmantę (g. 1962), baigusią Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetą, ir Jurgą (g. 1974), baigusią Vilniaus dailės akademiją. Turi tris vaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

Juozas PETKEVIČIUS gimė 1931 m. liepos 1 d. Kalniškių k., Ariogalos vlsč., Raseinių apskr., valstiečių šeimoje. 1938–1949 m. mokėsi Ariogalos vidurinėje mokykloje.

1951 m. buvo nuteistas už rezistencinę veiklą. Bausmės terminas tęsėsi iki 1957 m. Vorkutoje. 1958–1963 m. dirbo Pečioros anglių baseine šaltkalviu elektriku ir neakivaizdžiai mokėsi Vilniaus elektromechanikos technikume.

Grįžęs į Lietuvą, 1964 m. įsidarbino Panevėžio šilumos tinklų įmonėje. 1965–1971 m. dirbdamas ir kartu studijuodamas Kauno politechnikos institute, įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Nuo 1964–2000 m. dirbo Panevėžio šilumos tinklų įmonėje Automatikos tarnybos vadovu. Visą savo darbinę veiklą skyrė savo profesijai. Per visus darbo

metus yra pateikęs daugiau nei 70 racionalizacinių pasiūlymų, kurių vertė įmonei suteikė

didelę ekonominę naudą. Domėdamasis technikos naujovėmis bei būdamas savo srities profesionalu, publikavo straipsnius spaudoje.

1988 m. J. Petkevičiui suteiktas laisvės kovų dalyvio statusas. Už gerą darbą apdovanotas padėkos ir garbės raštais.

Parengė Vilius Šaduikis

Algimantas Juozas POŠKA (g. 1940-11-14, Vilniuje), prof., habil. dr. (technologijos m.). Tėvas Juozas (1912–2002), ilgametis Vilniaus I bibliotekos vedėjas, Lietuvos nusipelnęs kultūros ir švietimo darbuotojas, mama Pranė Šimonytė-Poškienė (1908–1987), medicinos sesuo. Tėvai užaugino 3 vaikus.

Algimantas 1955 m. baigė Vilniaus XXI 7-metę mokyklą, 1959 m. – Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikumą, 1965 m. – KPI Vilniaus filialą (inžinierius elektromechanikas), 1966–1969 m. studijavo KPI aspirantūroje.

1959–1965 m. – Vilniaus elektros tinklų Relinės apsaugos, automatikos, izoliacijos ir matavimų tarnybos vyresnysis elektromonteris, inžinierius, vyresnysis inžinierius, 1965–1966 m. – KPI Vilniaus filialo Elektrotechnikos ka-

tėdros asistentas, 1970–1972 m. – KPI Elektros pavarų katedros vyresn. inž., vyresn. mokslo darbuotojas, 1972–1973 m. – VISI (VGTU) Linijinių elektros mašinų mokslinio tyrimo laboratorijos vyresn. mokslo darbuotojas, 1973–1987 m. – Elektros pavarų katedros asistentas, vyresn. dėstytojas, docentas, 1987–1990 m. – KPI (KTU) Vilniaus fakulteto Elektros įrengimų katedros doc., 1991–1996 m. – VGTU Automatikos katedros doc., 1997–2015 m. – profesorius (2000–2006 m. – VGTU Elektronikos fakulteto Automatikos katedros vedėjas).

1972 m. KPI apgynė technikos mokslų kandidato disertaciją (1993 m. nostrifikuotas daktaro laipsnis); 1996 m. – VTU habilituoto daktaro disertacija. Suteikti docento (1977), profesoriaus (1997) pedagoginiai vardai. Pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose nepertraukiamai dirbo nuo 1965 iki 2015 m. Daugiau kaip 120 inžinierių diplominių projektų, bakalauro ir magistrų baigiamųjų darbų vadovas, dviejų sėkmingai apgintų daktaro disertacijų mokslinis vadovas. Vadovavo su Vyriausiąja gamybine energetikos ir elektrifikavimo valdyba (VGEEV) sudarytai ūkiskaitinei sutarčiai Tiesiaeigio variklio taikymas aukštosios įtampos jungtuvo pavaros tobulinimui (1976, 1977) ir vykdė kitą sutartį: buvo sukurtos, ištirtos bei įdiegtos 5 aukštosios įtampos linijų su izoliuota neutrale gedimo vietos automatinio šuntavimo ir paieškos sistemos.

Parašė daugiau nei 150 mokslinių straipsnių. Su bendraautoriais gavo trijų išradimų autorystės liudijimus ir išradimo „Valdomos eigos tiesiaeigė elektros pavara ir eigos valdymo būdas“ Lietuvos patentą (2017). Vadovėlio aukštosioms mokykloms „Tipinių technologinių procesų ir įrenginių automatizavimas“ (1992) autorius; monografijų: „Automatinės sistemos su tiesiaeigėmis elektros pavaromis“ (1993), „Tiesiaeigių elektros pavarų skaičiavimo ir valdymo algoritmai“ (1997), „Tiesiaeigės mechatroninės sistemos. Teorija ir taikymas“ (2006), „Savitai valdomos tiesiaeigės elektros pavaros. Teorija ir taikymas“ (2017) bendraautorius; mokomųjų knygų: „Lanksčiosios gamybos sistemų automatizavimas“ (2004) autorius, „Tiesiaeigės mechatroninės sistemos“ (2008), „Technologinių kompleksų automatizavimas“ (2012) bendraautorius; žodyno „Automatikos terminų žodynas. 8900 terminų“ lietuvių k., vokiečių k., anglų k., prancūzų k., rusų k. (2004) vyr. redaktorius.

Mokslinių pranešimų, skaitytų konferencijose Lietuvoje, Rusijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Slovakijoje, Kroatijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Latvijoje, Estijoje, Malaizijoje bendraautorius ir autorius. Pelnė bronzos medalį parodoje Maskvoje (VDNCH) už pafaziui valdomą aukštosios įtampos jungtuvą su CTAV. 1996–2000 m. buvo Lietuvos standartizacijos departamento komiteto Terminologija (TK 37) narys.

Išleido knygą „Baltieji pelenai: mažoji plastika ir poezija“ (2000). Žmona Gražina Janina Vitartaitė (g.1942), dailininkė tapytoja, Lietuvos nusipelnusi meno veikėja. Vaikai: Vytautas (g.1971), dailininkas monumentalistas, tarptautinės rinkodaros magistras; Rūta (g.1975), filologijos bakalaurė, vadybos ir verslo administravimo magistrė, gidė. Anūkai: Kotryna Verikaitė (g. 2001), Žirmūnų gimnazijos ir Balio Dvariono muzikos mokyklos solinio dainavimo specialybės absolventė; Simonas Poška (g. 2001), M. K. Čiurlionio muzikos mokyklos fortepijono specialybės absolventas.

Parengė Vytautas Miškinis

Antanas PŠEVLUCKAS gimė 1935 m. birželio 11 d. Pagiegalos k., Panevėžio r. Tėvas – Mykolas Pševlucas (1896–1971), geležinkelio darbininkas, motina – Teofilija Sesickaitė-Pševluckienė (1894–1968), namų šeimininkė, auginę šešis vaikus.

Antanas 1944–1947 m. mokėsi Karsakiškio pradžios mokykloje, o ją baigęs – Panevėžio berniukų gimnazijoje. 1954 m. įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1959 m., įgydamas inžinieriaus šilumininko specialybę.

Baigęs institutą, dirbo antrojoje Vilniaus termofikacinėje elektrinėje Technikos skyriaus inžinieriumi, 1962–1972 m. – Turbinų cecho viršininko pavaduotoju. Aktyviai dalyvavo rekonstruojant kondensacines garo turbinas į termofikacinį režimą siekiant žymiai padidinti jų darbo ekonomiškumą. Po to iki 1976 m. dirbo Centralizuoto remonto cecho viršininku. Vėliau, iki 2000 m., dirbo Kuro transporto cecho viršininku. Iš

pradžių VTE-2, vėliau ir VTE-3 nuolatos vyko kuro ūkio rekonstrukcijos, plėtra (mazuto rezervuarų iki 10 tūkst. tonų, geležinkelio kelių, kuro išpylimo estakadų, siurblių), tuo pačiu metu intensyvi ūkio eksploatacija reikalavo daug pastangų ir jėgų. 1961 m. mokėsi Leningrade eksploatuoti energetikos objektų dujų ūkį.

Baigęs karjerą elektrinėje, savo didžiulę patirtį energetikoje daug metų naudojo mokymo įstaigose: Energetikų mokymo centre, Vilniaus Jeruzalės statybininkų mokymo centre, UAB „Kompetencija“. Dėstė šilumos energetikos profilio kursus.

Su žmona Vida Grižaitė (1946), Vilniaus lengvosios pramonės technikum absolvente, užaugino du sūnus: Erlandą (1968), baigusį VU medicinos fakultetą, šeimos gydytoją ir Nerijų, baigusį VISI, statybos inžinierių. Antanas ir Vida Pševlucikai susilaukė trijų anūkų. Mėgaujasi gyvenimu sode. Keliasdešimt metų žaidžia stalo tenisą, dalyvauja varžybose su VŠT komanda.

Parengė Vytautas Miškinis

Vytautas PUODŽIŪNAS apie save:

Gimiau gražiausiame Lietuvos kampelyje – Anykščiuose – anykštėno Antano ir niūroniškės Rozalijos Sližytės, rašytojo Antano Biliūno kaimynės, darbščioje žemdirbių vidutinių šeimoje 1933 m. spalio 7 d. Buvau pagrandukas, visų lepinamas septintas vaikelis. Anksti išmokęs vaikščioti ir kalbėti (sesės pasakojo) ir skaityti (pats prisimenu), sėkmingai (su medaliu) baigiau ketvirtą vidurinę mokyklą, kadangi šeima migravo slapstydama nuo „baltųjų meškų“.

Į puikiausią pasaulyje Kauno politechnikos institutą 1953 m. buvau priimtas be stojamųjų egzaminų. Norėjau stoti į radiotechniką, bet mandatinėje komisijoje suabejojo mano patikimumu šiai specialybei. Kai profesorius K. Baršauskas pasiūlė į „pramonininkus“ – džiugiai sutikau. Nuo pat pirmųjų studijų dienų pasijutome esą „tikri elektrikai“.

Studijų metai paliko nuostabius prisiminimus apie dėstytojus, darbą rudeninių talkų metu žemės ūkyje, praktiką įvairiuose miestuose. Neišdyla iš atminties termodinamikos dėstytojo Garbaravičiaus paskaitos be jokių konspektų, kada tiksliai pakartodavo buvusios paskaitos paskutinį sakinį ir tęsdavo toliau. Arba hidrodinamikos dėstytojas M. Lasinskas, Energetikos muziejuje pasakojęs apie savo

darbą hidrotechnikos srityje prieškario metais, vienintelis peikęs savo specialybę. Apie visų studentų gerbiamą ir daug studentus užtarusį dekaną J. Matulionį, kaligrafiškais formulėmis garsėjusį J. Zdanį nėra ko nei kalbėti. Dėstytojais įkvėpė mums, darbštiems pokario sunkumų, įvairių baimių „išlepintiems“ ir žinių trokštantiems jaunuoliams norą siekti profesijos paslapčių, mylėti ir didžiuotis savąja – elektriko – profesija. Negaliu pamiršti ir to, kad Naujųjų metų sutikimo vakarėlyje su panele (būsimąja žmona) buvome apdovanoti gražiausios poros prizų. Kūrybinio jaunojo inžinieriaus darbo metu, kartu su Irute, sukūrėme Vytautą ir Eligiją, pastatėme namą (sode), pasodinome daug medžių (sode). Sulaukėme ir būrio proanūkių.

Inžinieriaus darbą pagal paskyrimą 1958 m. pradėjau Baltijos laivų statykloje meistrų, vėliau tapau Elektros laboratorijos viršininku. Laboratorija aptarnavo visos statyklos elektros ūkį. Laivų statykloje dirbau ketverius metus. Tolesnis darbas susirišo su energetika – tapau Klaipėdos valstybinės rajoninės elektrinės Elektros cecho viršininku. Tose pačiose pareigose, tik įvairiai pervadintose, sulaukiau ir „užtarnauto poilsio“ 2002 m. Malonu prisiminti, kad mano vadovaujamas kolektyvas gerai vykdė jam patikėtas užduotis – patikimai ir saugiai aprūpinti elektros energija įmonę, dalį miesto. Kartu su Elektros laboratorijos viršininku, buvusiu tremtiniu, inžinieriumi elektriku V. Maneikiu radikalai sulietuvinome cecho veiklą – pakeitėme dokumentaciją, kalbą ir t. t.

Be tiesioginio darbo įmonėje, susikūrus Klaipėdoje KPI filialui, trejetą metų skaičiau elektrotechninių disciplinų kursą statybininkams. Profesinio mokymo įstaigose kursantams dėščiau elektros ir priešgaisrinę saugą.

Esu publikavęs straipsnių gamybinėmis temomis žurnale „Energetika“ (Maskva) ir kt. spaudoje. Artėjant elektrinės 75-erių metų jubiliejui (2004 m.), būnant laisvu piliečiu, įmonės vadovybė pasiūlė parašyti tam skirtą leidinį – įmonės istoriją. Bendradarbių ir kitų asmenų atsiliepimai labai palankūs autoriui. Norėdamas palengvinti Homo sapiens rūšies skirtingų lyčių individams bendravimą ir susikalbėjimą, paruošiau ir išleidau dvikalbį, didelės apimties (net 46 p.) „Vyrų ir moterų kalbos žodynėlį“. Atsiliepimai – kuo puikiau.

Jau senokai būnant laisvam nuo bet kokių skambučių, labai dažnai sapnuoju ir mokslo metus institute, ir ilgametį darbą elektrinėje. Matomai, visa tai nebuvo katorga, o malonus profesijos ir darbo sutapimas. Turbūt tam turėjo įtakos darbinga atmosfera institute, puikus mikroklimatas darbovietėje, darna šeimoje. Dar ir dabar labai dažnai esu kviečiamas į renginius įmonėje ir įvairius kitokius energetikų susibėgimus kitur, pasveikinamas prieš kiekvienus Naujuosius metus.

Per visą darbine veiklą esu apdovanotas įvairių institucijų skirtingo svorio garbės, padėkos raštais, buvo suteiktas Geriausio įmonės inžinieriaus garbės vardas. Ne kartą teko kaboti ir „lentoje“.

Kiekvienas pavasarinis ir rudeninis miškas nepabėga nuo mano vizito – tenka susirinkti visa tai, kas man priklauso.

Mielieji kolegos energetikai, šiandien aš noriu Jums padovanoti saulę, kad debesėliai neužtemdytų dienų, šiandien aš noriu Jums padovanoti juoką, kad visad būtų linksma, gera ir jauku.

Parengė Vytautas Puodžiūnas

R

Vitalijus RADZEVIČIUS gimė 1935 m. Praulių k., Jonavos vlsč., Kauno apskr., tarnautojo šeimoje. 1942 m. pradėjo mokytis pradžios mokykloje. 1953 m. baigė Jonavos vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1958 m. ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. 1958 m. pradėjo dirbti Klaipėdoje, Baltijos laivų statykloje. Iš pradžių buvo inžinierius, paskui – vyriausiojo mechaniko skyriaus vyresnysis inžinierius, dar vėliau – Energetikos skyriaus viršininkas.

1960 m. persikėlė į Vilnių. Iš pradžių dirbo Valstybinio plano komiteto spalvotųjų ir juodųjų metalų bei kabelių skyriaus vyresniuju inžinieriumi, o metų pabaigoje pradėjo dirbti Lietuvos energetikos valdyboje Šiluminių matavimų, derinimų ir automatikos tarnybos viršininku. Nuo 1976 iki 1983 m. buvo Vilniaus 3-iosios elektrinės direktorius. Pablogėjęs sveikatai, 1983–1992 m. dirbo VGEEV Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. 1992 m. išvyko į Rusiją, žmonos gimtinę, Samaros miestą (buv. Kuibyšėvas). Samaroje dirbo Šilumos tinklų įmonėje vienu iš vadovų. Ten ir mirė.

Parengė Vytautas Miškinis

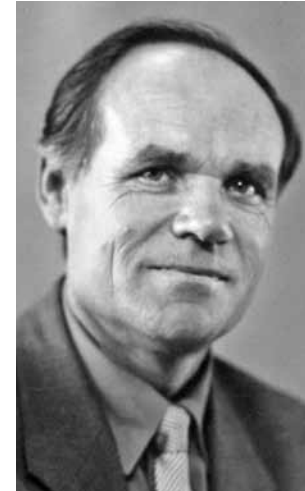
Rimgaudas RASTENIS gimė 1940 m. balandžio 15 d. Pakalnių k., Vištyčio vlsč., Vilkaviškio apskr. Lietuvos pasienio policininko šeimoje. Tėvas tarnavo Utenos baro pasienyje su Lenkija Antalksės kaime, kur vedė iš to kaimo Veroniką Šerėnaitę. Kai Vilniaus krašte pradėjo šeiminkauti sovietai ir gavę nurodymą vykdyti provokacijas, tėvas buvo pagrobtas ir tris mėnesius kalintas KGB pastate Vilniuje su kitais pasieniečiais. Lietuvos vyriausybės prašymų dėka tėvas buvo išlaisvintas ir perkeltas į pasienį su Vokietija. Sovietams okupavus Lietuvą, 1940 metų liepą šeima persikėlė gyventi į tėvo gimtąjį Ignalinos rajoną, kur tėvas dirbo pradžios mokytoju.

Rimgaudas 1947 m. pradėjo lankyti pradžios mokyklą Kalvasalyje, Maksimonyse, Daugėliškyje. 1958 m. baigė Ignalinos vidurinę mokyklą ir įstojo mokytis į Vilniaus politechnikumą, kurį baigė 1961 m., įgijęs techniko elektriko kvalifikaciją. 1961–1965 m. pagal paskyrimą dirbo Anykščių Statybos montavimo valdyboje meistrų, vyresniuoju inžinieriumi, Gamybos-technikos skyriaus viršininku. 1965 m. buvo paskirtas Energetikos statybos tresto vyresniu ekonomistu. Ten dirbdamas mokėsi Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultete, kurį baigęs 1967 m., įgijo ekonomisto diplomą. 1967–1985 m. buvo Energetikos statybos tresto skyriaus viršininku. Jam vadovaujant ekonominiams skyriams didėjo statybos darbų efektyvumas, augo našumas, mažėjo atliekamų darbų savikaina. Už nuopelnus ekonomikoje R. Rastenis buvo apdovanotas Energetikos ministerijos žymūno ženklu, įvairių institucijų garbės raštais. 1985 m. R. Rastenis buvo paskirtas Kruonio statybų valdybos (tresto) viršininko pavaduotoju. Jam pavesta vadovauti visos statybos ekonomikai, rūpintis, kad specialūs darbai turėtų reikiamas subrangos darbų apimtis ir subrangovus, vadovauti sąmatiniam darbui, spręsti visus finansinius klausimus Sąjunginiame banke ir Respublikos bankuose. R. Rastenis kartu vadovavo Statybos valdybos planavimo, Darbo ir darbo užmokesčio, Sąmatų ir sutarčių, Finansų skyriams bei buhalterijai. Jei iki 1985 m. statybos turėdavo apie 2 milijonus rublių nuostolio, tai dėl sėkmingo ekonominių tarnybų darbo padėtis pradėjo sparčiai gerėti ir jau 1988 m. dirbo be nuostolių, o jau nuo 1989 m. dirbo rentabiliai. Visų įmonės vadovų darbas prasidėdavo 8 val. ryte ir baigdavosi ne anksčiau kaip 21 val. Todėl nepaisant įtempto darbo sveikatai, keturi KHAE agregatai sėkmingai įvesti į eksploataciją. Ir šių dienų vadovai didžiuojasi KHAE, ką matome „Ignitis“ reklamoje.

Nuo 1991 m. pradžios dėl sumažėjusios statybų apimties, už ką turime būti „dėkingi“ žaliesiems, R. Rastenis buvo paskirtas tolimesniam darbui Energetikos statybos tresto valdytojo pavaduotoju vadovauti visų įmonių ekonominiam darbui. Tuo laikotarpiu vyko įmonių restruktūrizacija, Lietuvos vyriausybės sprendimu trestas buvo likviduotas. Tolesnį darbą R. Rastenis tęsė UAB „Termista“ direktoriumi ekonomikai, nuo 2003 m. – sekretoriumi Lietuvos elektros energetikos asociacijoje. R. Rastenis aktyviai dalyvavo tiek Sovietų Sąjungos Energetikos ministerijos spaudoje, tiek leidžiant lietuvišką žinybinį laikraštį „Žiburiai“.

Parengė Rimgaudas Rastenis, Anzelmas Bačauskas

Vilhelmas RATKEVIČIUS gimė 1940 m. rugsėjo 23 d. Daukšių k., Biržų apskr. 1959 m. baigė Pasvalio vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį 1965 m. baigė įgijęs inžinieriaus hidrotechniko kvalifikaciją.

1964–1968 m. V. Ratkevičius dirbo Žeimenos žuvivaisos įmonėje – atliko hidrotechninių įrenginių statybos techninę priežiūrą. 1968–1976 m. dirbo Petrašiūnų statybos ir montavimo valdybos darbų vykdytoju, vyresniuoju darbų vykdytoju. 1976–1979 m. buvo Vilniaus specializuotosios kilnojamosios mechanizuotos kolonos vyresnysis darbų vykdytojas, 1979–1981 m. – Energetikos statybos tresto vyresnysis dispečeris.

1981–1987 m. dirbo labai svarbaus to meto objekto – 400 MW šiluminės elektrinės Vilniaus TE-3 statybos ir montavimo valdybos viršininku. 1987–1989 m. buvo Energetikos statybos tresto Planavimo ir gamybos skyriaus viršininko pavaduotojas, 1990–1992 m. – skaičiavimo centro „Sistema“ vyr. technologas. Nuo 1992 m. dirbo UAB „Riteris“ vyr. technologu bei kitų privačių įmonių technologu ir sąmatininku.

1986 m. Vilhelmui suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas.

Su žmona Laimute, prekybininke, užaugino du sūnus ir dukrą. Mėgo gamtą, keliones. Mirė 2014 m., palaidotas Vilniaus Karveliškų kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Leonidas REZNIČENKA gimė 1938 m. kovo 2 d. Kijeve, Ukrainoje. Baigė Ivanovo energetikos institutą ir įgijo šilumos energetikos inžinieriaus specialybę.

1961 m. pradėjo dirbti Petrašiūnų elektrinėje Turbinų cecho inžinieriumi. 1962 m. perkeltas į statomas Lietuvos elektrinės Katilų ir turbinų cechą pamainos viršininku. 1974 m. baigė Leningrado poliechnikos instituto aspirantūrą, apgynė Lietuvos Respublikos energetikos ir termoinžinierijos mokslų daktaro disertaciją: „Gazogeneratoriaus PK-41 kaitinimo paviršių šilumos efektyvumo tyrimai, deginant mazutą“. Yra Lietuvos Respublikos energetikos ir termoinžinierijos mokslų daktaras. Tais pačiais metais

perkeltas dirbti į Vyriausiąją gamybinę energetikos ir elektrifikavimo valdybą Šiluminės automatikos, matavimų ir šiluminių įrenginių bandymų tarnybos viršininko

pavadootoju; 1983 m. paskirtas šios tarnybos viršininku. 1986 m. perkeltas dirbti į Vilniaus dujinių įrenginių derinimo barą vadovaujančiuoju inžinieriumi. Nuo 1992 m. dirbo Vilniaus Gedimino technikos universitete Šildymo ir vėdinimo katedroje, buvo išrinktas Šiluminės technikos instituto direktoriumi. Nuo 1995 m. dirbo Energetikos valstybinėje inspekcijoje Technikos skyriaus vyriausiuoju inžinieriumi. Dirbo Energetikos mokymo centre. L. Rezničenka yra 10 išradimų autorius, dalyvavo naujų šilumos įrenginių derintojų mokymo kursuose, atestavimo komisijose. Už gerą darbą ne kartą apdovanotas padėkos ir garbės raštais.

2003 m. išėjo į pensiją. Su žmona Valentina, ilgamete energetikos sistemos darbuotoja, užaugino dukras: Regina – inžinierė (KPI) ir Marina – matematikė (VU). Turi 4 vaikaičius ir 3 provaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

Mykolas RUTKAUSKAS gimė 1932 m. gegužės 20 d. Elmininkų k., Anykščių r., valstiečių šeimoje. Baigė Bikūnų pradžios mokyklą, mokėsi Anykščių gimnazijoje, 1952 m. baigė Anykščių vidurinę mokyklą. 1952–1959 m. studijavo Kauno politechnikos institute pramonės įmonių elektrifikacijos specialybės kursą ir įgijo inžinieriaus elektromechaniko kvalifikaciją. 1962–1967 m. dirbo Anykščių statybos montavimo valdyboje inžinieriumi.

Energetikos statybos trestas 1967 m. sausį įsteigė naują organizaciją – Vilniaus mechanizuotą koloną. Jos vyriausiuoju inžinieriumi paskiriamas M. Rutkauskas. Jam pavedama atlikti elektrifikavimo darbus Vilniaus mieste, Vilniaus, Trakų, Šalčininkų ir Širvintų rajonuose. Vyriausiojoje energetikos ir elektrifikavimo valdyboje pradėjo dirbti 1969 m. – Centrinės elektros tinklų pastočių tarnybos grupės vadovu. Nuo 1972 m. dirbo Elektros tinklų tarnybos viršininko pavaduotoju, vėliau – viršininku. Savo darbo veikloje užsiėmė žemės ūkio paskirstymo tinklais, jų kapitaliniu remontu. Nagrinėjo elektros energijos tiekimo patikimumo didinimo žemės ūkio vartotojams problemas, transformatorinių pastočių apkrovas. Aktyviai dalyvavo diegiant mechanizacijos priemones, užsiėmė racionalizaciniu darbu.

Sulaukęs pensijinio amžiaus jo paties prašymu 1995 m. gruodį buvo perkeltas dirbti į Lietuvos valstybinės energetikos sistemos Elektrotechnikos tarnybą vadovaujančiuoju inžinieriumi. Atliko elektros perdavimo sistemos techninio audito pagal PHARE programą darbų analizę, teikė pastabas bei nagrinėjo elektros tinklų filialuose skirstomųjų tinklų remonto darbų kokybę. Yra „Elektros įrenginių įrengimo taisyklių“ (2000), „Gelž-

betoninių atramų defektavimo taisyklių“ bei kitų leidinių bendraautoris. Ne kartą buvo paskatintas piniginėmis premijomis, apdovanotas garbės raštais.

Nuo 2000 m. – pensininkas. M. Rutkauskas buvo Vilniaus anykštėnų sambūrio narys, pirmojo elmininkiečių kraštiečių sąskrydžio organizatorius (2007). Jis sudarė ir išleido kraštotyros rinkinį „Elmininkai ir elmininkiečiai“ (2007). Žmona Elena (1935–2019) – inžinierė (KPI). Dukros: Jolanta, Edita, Miglė. Turi keturis vaikaičius.

M. Rutkauskas mirė 2014 m. lapkričio 25 d. Palaidotas Vilniaus r. Karveliškųjų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

Benas RUZGYS gimė 1935 m. vasario 10 d. Tryškių mstl., Telšių r., ūkininkų šeimoje. 1948 m., baigdamas trečiąją Tryškių progimnazijos klasę, kartu su tėvais buvo ištremtas į Sibirą, Buriatijos ATSR. Tais pačiais metais pradėjo dirbti Chandagatajaus miško pramonės ūkyje įvairius darbus: markiruotoju, brokuotoju, meistru, elektriku. Palengvėjus trėmimo režimo suvaržymams ir atsidarius vakarinei mokyklai, 1957 m. su pagyrimu baigė Novoilinsko vidurinės mokyklos vakarinio skyriaus septynias klases. Tais pačiais metais įstojo į Novosibirsko elektros mašinų gamybos technikumą. 1961 m. jį baigė su pagyrimu, įgydamas techniko elektriko kvalifikaciją.

Grįžęs į Lietuvą įsidarbino Vilniuje, Lietuvos liaudies ūkio tarybos centriniame projektavimo ir konstravimo biure techniku, nuo 1964 m. – grupės vadovu. 1962 m. įstojo į vakarinę Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo Elektros pavarų ir gamybos įrengimų automatizavimo fakultetą, kurį baigęs įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1966 m. pradėjo dirbti Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos Elektros tinklų ir pastočių tarnyboje vyresniuoju inžinieriumi, o 1968 m. pervestas į Centrinę izoliacijos ir apsaugos nuo viršįtampių tarnybą vyresniuoju inžinieriumi, nuo 1968 m. – sektoriaus viršininku, o 1986 m. paskirtas laboratorijos viršininku. 1988 m. pervestas į Elektrotechnikos tarnybą vadovaujančiuoju inžinieriumi, 1992 m. paskirtas šios tarnybos viršininko pavaduotoju, o nuo 1996 m. šios tarnybos vadovaujančiuoju inžinieriumi. Dirbdamas nuolat palaikė ryšius su kaimyninių energetinių sistemų analogiškų specialybių darbuotojais, aktyviai dalyvavo seminaruose, pasitarimuose ir konferencijose. Dalyvavo komisijose, tiriančiose avarijas ir sutrikimus elektrinėse bei elektros tinkluose. Bendradarbiavo su Kauno technologijos universiteto mokslininkais ir Kauno energetikos remonto įmonės specialistais. Leningrado energetikų

kvalifikacijos kėlimo ir Baltstogės instituteuose išklause specialias kvalifikacijos kėlimo kursų programas.

Vadovavo energetikų ir mokslininkų grupei rengiant ir išleidžiant norminį dokumentą „Elektros įrenginių bandymo normos ir apimtys“. Daug darbo įdėjo rengiant „Elektros įrenginių įrengimo taisykles“. Yra keliolikos racionalizacijos pasiūlymų autorius, apdovanotas Liaudies ūkio pasiekimų parodos bronzos medaliu. Už sąžiningą darbą buvo paskatintas pagyrimo raštais, piniginėmis premijomis. Dirbdamas „Lietuvos energijoje“ nuolat skaitė paskaitas Energetikų mokymo centre, turimas žinias perteikdamas energetinės sistemos inžinieriams ir darbininkams. Nemažai metų buvo renkamas Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos Techninės draugijos tarybos nariu. Spaudoje rašė straipsnius izoliacijos ir viršįtampių klausimais – energetikų leidžiamame laikraštyje „Žiburiai“. Įsikūrus Lietuvos atgimimo Sąjūdžiui, aktyviai jame dalyvavo, į šią veiklą įtraukdamas ir VGEEV darbuotojus.

Energetinėje sistemoje išdirbęs 34 metus, 2000 m. liepos mėn. 14 d. išėjo į pensiją. Žmona Aušra (1940) – biomedicinos mokslų daktarė (VU, Gamtos mokslų fakultetas). Sūnus Andrius (1968) – medikas (VU). Dukra Rūta (1970) – biomedicinos mokslų daktarė (VU, Gamtos mokslų fakultetas). Turi 3 vaikaičius ir 2 vaikas.

Mirė 2017 m. gruodžio 11 d. Palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

S

Albinas SAKALAUSKAS gimė 1936 metais Kaune prof. Mažylio gimdymo namuose, Antano ir Antaninos Sakalauskų šeimoje. 1942 karo metais šeima pasitraukė į tėvo gimtinę Šakių rajono Vidgirių kaimą, kur buvo likusi sena tėvų troba. Ten kūrėsi, statėsi naują namą. Albinas buvo tėčio pagalbininkas, nors ir mažas. Albino tėtis buvo kalvis, o mama namų šeimininkė, mokėjo gerai ir skaniai virti, kepti, tad ją kviesdavosi įvairiomis progomis pašeiminkauti. Albinas turėjo dvi seseris ir brolių, visi buvo jaunesni.

1954 m. Albinas baigė Griškabudžio vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos institutą, Mechanikos fakultetą, pramonės energetikos specialybę. Energetika, mechanika buvo Albino pašaukimas. Baigęs institutą buvo paskirtas Vilniun, Antakalnio katilinės vyriausiojo inžinieriumi.

1960 m. vasarį vedė Valentina Kasperaitę. Iš pradžių nuomavosi butus įvairiose vietose, vėliau gavo Vilniaus Naujamiestyje. Lapkritį jiems gimė dukra Violeta. 1963 m. tampa TE-2 Technikos bei gamybos skyriaus viršininko pavaduotoju. Apsigyvena Antakalnio rajone. Čia gimsta dukrelė Daiva. 1968 m. persikelia į Lazdynų rajoną. 1969 m. pradeda dirbti Specializuotos požeminių darbų montavimo valdybos vyriausiojo inžinieriumi, 1973 m. – Pramonės montavimo tresto vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju, 1978–1985 m. – gamybinio susivienijimo „Autoservisas“ generalinio direktoriaus pavaduotoju gamybai. 1985–1998 m. dirba Vilniaus šilumos tinklų vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju. Būdamas pensijinio amžiaus iki 2011 m. dirba AB „Alvora“ konsultantu gamybos klausimais. 2011 m. patiria insultą ir iki 2018 m. lapkričio gyvena labai ištvėringai, didvyriškai slaugomas dukrų ir žmonos. 2018 m. lapkričio 13 iškeliauja Amžinybėn...

A. Sakalauskas buvo labai darbštus, sąžiningas, reiklus, atsidavęs Lietuvai ir šeimai žmogus. Dukra Violeta rašo: „*Kažkada su reikalais užsukau į energetikos kažkokią firmą. Ten žmogus, sužinojęs, kad esu Albino dukra, pasakė, kad tokių žmonių, kaip Albinas Sakalauskas, mažėja šiais laikais, kurie giliai, kruopščiai, sąžiningai, iš esmės išmanytų savo darbą, būtų tokie išradimai, užsispyrę, nepasiduodantys nevilčiai, visad randantys išeitį... Ačiū Jam.*“

A. Sakalausko šeima: dukra Violeta baigė VISI ir VDU, dirba mokytoja, dukra Daiva baigė VU žurnalistikos fakultetą. Anūakai: Mantas Joneikis baigė VU klasikinės filologijos specialybę, yra jaunimo muzikinės grupės „Garbanotas“ muzikantas, Šarūnas Joneikis baigė Vilniaus dailės akademiją, grafikos specialybę, yra grupės „Garbanotas“ vokalistas ir muzikantas, Barbora Savickaitė studijuoja VU anglų kalbą.

Parengė Vilius Šaduikis

Rimgaudas SKRITULSKAS gimė 1933 m. sausio 12 d. Kaune, inteligentų šeimoje. Tėvas Jonas Skritulskas – miškų urėdas, motina Viktorija Skritulskienė (Blažonytė) – mokytoja. Baigęs Alytaus I vidurinę mokyklą, 1951 m. įstojo į Maskvos žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos institutą, kuri 1956 m. baigęs įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1963 m. pradėjo dirbti Alytaus elektros tinkluose Kapitalinės statybos skyriaus viršininku, vėliau – Gamybos ir technikos skyriaus viršininku. 1967 m. kaip gabus ir sumanus specialistas paskirtas įmonės vyriausiojo inžinieriumi. Teko įdėti daug jėgų, energijos ir pastangų plėtojant ir vystant Pietų Lietuvos energetikos ūkį. Jam vadovaujant, sparčiai plėtėsi 110, 35, 10 ir 0,4 kV elektros tinklas. 1975 m. buvo pastatyta ir pradėta eksploatuoti

Alytaus 330/110/10 kV pastotė su 125 MVA galios autotransformatoriumi, 330 kV – elektros tiekimo linija Elektrėnai–Alytus, kiek vėliau – 330 kV elektros tiekimo linija Alytus–Gardinas, kiti svarbūs objektai. Daugelį metų jis buvo įmonės mokslo ir technikos draugijos pirmininku, visus skatino kūrybingai dirbti, diegti naujoves. Tiek darbe, tiek ir gyvenime vadovavosi savo šeimoje suformuotomis vertybėmis – atsakingu požiūriu, tikslo siekimu, darbštumu, sąžiningumu, meile gimtajam kraštui ir pagarbiu požiūriu į žmogų. Jam pavyko suburti atsakingą, darbštų kolektyvą, išauginti nemažą būrį energetikos srities profesionalų. Už pasiaukojantį darbą ir nuopelnus elektros energetikos ūkiui 1989 m. jam suteiktas Lietuvos nusipelnusio inžinieriaus vardas, ne kartą buvo apdovanotas įvairių institucijų padėkos ir garbės raštais.

R. Skritulskas buvo reiklus sau ir kitiems, nuolat domėjosi ne tik profesijos naujovėmis, bet ir gimtojo krašto istorija, paveldu, tarptautinio gyvenimo aktualijomis, literatūra, kelionėmis, nuo ankstyvos jaunystės piešė, tapė paveikslus, fotografavo. Laisvalaikio pomėgiai: žvejyba, šachmatai, automobilizmas, darbas sode.

1956 m. R. Skritulskas sukūrė šeimą. Žmona Aldona Skritulskienė (Matukonytė) – vidurinės mokyklos bendrąklasė, Vilniaus universitete Gamtos mokslų fakultete įgijo biologės-zoologės specialybę. Baigusi universitetą dėstė biologiją Alytaus miesto mokyklose. Ji gerbiama ir prisimenama ne tik kaip mokytoja, bet ir kaip talentinga gimnastė, jaunystėje pelniusi ne vieną apdovanojimą. Dukra Jūratė Skritulskaitė-Butėnienė tęsdama šeimos tradiciją pasuko tėčio keliu: KPI Elektrotechnikos fakultete įgijo inžinierės specialybę. Daugiau kaip du dešimtmečius dirbo Alytaus šilumos tinkluose, dabar – valstybės tarnyboje. Anūkės Ieva ir Viktorija Butėnaitės. Ieva – Vytauto Didžiojo universitete įgijo politikos mokslų ir verslo administravimo specialybes, dirba pasaulinėje reklamos agentūroje Londone, JK. Viktorija – Vilniaus universiteto TSPMI politikos mokslų absolventė, dirba Didžiosios Britanijos finansinių technologijų įmonėje.

Rimgaudas Skritulskas mirė 1990 m. rugsėjo 20 d., palaidotas Alytuje.

Parengė Zenonas Ružinskas ir Juratė Butėnienė

Vaclovas SPUDULIS gimė 1939 m. rugsėjo 11d. Šiaulių r., Medragių k., ūkininkų Jono Spudulio (1897–1971) ir Uršulės Pleikytės-Spodulienės (1900–1975) šeimoje. Vaclovas buvo jauniausias iš šešių vaikų, turėjo brolių Joną (1926–2009) ir seseris: Vandą Slažinskiene (1927), Jadvygą Matutinę (1928–2012), Bronislovą Gotautienę (1930), Zofiją Martinaitienę (1931). Tėvas Pirmojo pasaulinio karo metu buvo išvežtas darbams į Vokietiją, dirbo pas vokiečių ūkininką. Vokietijai kapituliacijai grįžo ir savanoriu įstojo į organizuojamą Lietuvos kariuomenę. Nepriklausomybės kovoms pasibaigus kaip Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris gavo 15 ha žemės ir ūkininkavo iki buvo priverstas stoti į kolūkį.

Vaclovas 1946 m. pradėjo lankyti Juozapavo kaimo pradinę, 1950 m. perėjo į Kur-

šenų vidurinę mokyklą, kurią baigęs 1957 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą studijuoti pramonės šiluminės energetikos specialybę. Studijas baigė 1962 m., įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją, kurios patvirtinimas buvo diplomu su pagyrimu.

1962 m. vasarą sparčiais tempais vyko Lietuvos elektrinės statybos ir montavimo darbai, buvo ruošiami paleisti pirmąjį energetinį bloką. Dar ruošiant diplominius darbus į KPI Mechanikos fakultetą atvykęs elektrinės direktorius P. Noreika susipažino su diplomantais, papasakojo apie būsimą elektrinę, numatomas buitines sąlygas ir su septynetu būsimų inžinierių sutarė, kad jie bus laukiami statybvietėje.

Tarp jų buvo ir V. Spudulis. Gavęs diplomą, Vaclovas atvyksta į būsimą elektrinę ir 1962 m. rugsėį 15 d. priimamas dirbti Katilų cecho meistru. Pateko į patį pirmojo energetinio bloko montavimo baigimo ir pasiruošimo jo paleidimui darbų įkarštį (energetinis blokas paleistas 1962-12-30). Tai buvo puiki praktinio darbo pradžia. Toliau – sekančių energetinių blokų paleidimas, jau veikiančių techninė priežiūra, remontai. Įvertinant įgytą patyrimą ir darbštumą, Vaclovas 1965-06-01 skiriamas Centralizuoto remonto cecho viršininko pavaduotoju, 1970-03-01 – Įrengimų bandymo ir derinimo cecho viršininku. Įdiegiant elektrinėje becechinę organizacinę struktūrą, 1975-04-01 paskiriamas vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju – Remonto tarnybos viršininku.

1974 m. Lietuvos elektrinei buvo pavesta vykdyti Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės (KHAE) statybos užsakovo funkcijas. Patvirtinus techninį projektą ir prasidėjus darbams statybos aikštelėje, prie LVRE Kapitalinės statybos skyriaus užsakovo funkcijų vykdymui sudarytai specialistų grupei vadovauti 1982-02-01 pavedama V. Spuduliui, paskiriant jį Lietuvos elektrinės vyriausiojo inžinieriaus, o nuo 1988 m. – direktoriaus pavaduotoju KHAE statybai. Taip prasideda atsakingiausias jo gamybinės veiklos etapas. Statybvietėje darbai įgauna vis didesnę tempą. 1984-04-21 išliejamas pirmasis betonas, į pagrindinį pastatą įbetonuojama atminimo lenta. Toliau vyksta intensyvūs darbai: aukštutinis baseinas, slėginiai vamzdiniai, pagrindinis korpusas, reversinis kanalas, elektros skirstykla ir daugelis pagalbinių įrenginių. Kartu iškyla daug techninių problemų, kurias reikia operatyviai spręsti. Užtikrinama kruopšti statybos-montavimo darbų kontrolė. Komplektuojamas ir apmokomas elektrinės eksploatacinis personalas. Papildomus rūpesčius sukėlė nepagrįstos „žaliųjų“ akcijos prieš elektrinės statybą. Sutriko statybos montavimo darbų finansavimas, įrengimų tiekimas. Vaclovui daug laiko ir energijos teko išieškoti įrodinėjant nesuprantančiai publikai akumuliacinės elektrinės reikalingumą bei

patikimumą, bendrauti su žiniasklaida. Nepaisant visų trikdžių, su maždaug trijų metų pavėlavimu, 1992 m. vasario 18 d. pasisuka pirmasis 200 MW agregatas.

1992 m. balandžio 30 d. Kruonio HAE iš Lietuvos elektrinės pereina į tiesioginį Lietuvos valstybinės energetikos sistemos pavaldumą, tampa jos filialu. Pasikeičia V. Spudulio pareigų pavadinimas – tampa Kruonio HAE direktoriumi. Padidėja atsakomybė, darbas ir rūpesčiai lieka tie patys. Darbų tempas atsigauja, baigiamas ir užpildomas vandeniui viršutinis baseinas, vienas po kito paleidžiami agregatai, 1992 m. birželio 30 d. – paskutinis, ketvirtas. 2004-06-21 patvirtinamas Kruonio HAE statinių pripažinimo tinkamais naudoti aktas. KHAE dirba patikimai, ypač sėkmingai vykdo Ignalinos AE saugumo užtikrinimo funkcijas. Toliau vyksta įrenginių tobulinimas. Direktoriui atsiranda nauji rūpesčiai – ne visada pakankamai pagrįsti aukštesnių instancijų reikalavimai mažinti elektrinės personalo skaičių, atsakyti įrenginių darbo patikimumui reikalingų remonto ir modernizavimo darbų.

Vaclovas 2009-01-26, būdamas beveik 70 m. amžiaus, išėjo į pensiją, tačiau liko aktyvus Lietuvos energetikų bendrijoje, buvo Lietuvos energetikų senjorų klubo valdybos narys. Dar dirbdamas dalyvavo knygos „KHAE didybė ir vargai“ išleidime, KHAE ir jos statybą aprašė knygoje „Lietuvos elektrifikacijos istorija“ I ir II tomuose. Už gerą darbą ne kartą apdovanotas įvairių institucijų garbės raštais, medaliais, Garbės ženklų ordinu, ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi.

Darbe ir buityje Vaclovas buvo draugiškas, principingas ir teisingas, mėgstamas kolektyve. Jo iniciatyva eilę metų darbuotojams ir jų šeimoms buvo organizuojamos šventės „Gegužės žiedai“. Darbuotojų patogumui prie elektrinės gerai įrengtame medicinos punkte dirbo gydytoja ir stomatologė. Gamybinės veiklos pradžioje negausų laisvalaikį skyrė meninei saviveiklai, grojo „Galvės“ kaimo kapeloje, vėliau – Elektrėnų estradinėje grupėje. Visą laiką buvo aistringas bitininkas, sodininkas. Pagal savo charakterį ir čia jis viską darė įsigilindamas ir kruopščiai, buvo kitiems pavyzdžiu ir autoritetu.

V. Spudulis šeimą sukūrė 1966 m. su Kauno politechnikos instituto Cheminės technologijos fakulteto absolvente, buvusia Sibiro tremtine, Gražina Černiauskaite (1940). Gražina baigusi institutą pagal paskyrimą dirbo Vilniaus mėsos kombinate, ištekėjusi perėjo į Vievio paukštyną, kur dirbo paukštienos perdirbimo cecho viršininke, kol 2000 m. išėjo į pensiją. Gražina ir Vaclovas išaugino dukrą Eglę (1968), kuri baigė informatikos studijas Vokietijos Drezdeno Technikos universitete, ten pat apsigynė humanitarinių mokslų daktarės disertaciją, dabar dirba Briuselyje, Europos komisijoje, ir sūnų Kęstutį (1973). Kęstutis baigė studijas Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakultete, verslininkas, gyvena Vilniuje.

V. Spudulis mirė 20015 m. balandžio 8 d. Palaidotas Elektrėnuose, Sabališkių kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Mindaugas STIMBIRYS gimė 1933 m. Kaune, darbininkų Jono ir Angelės Stimbirių šeimoje. Kartu augo ir jaunesnysis brolis Narimantas. 1940–1944 m. šeima gyveno Vilniaus krašte – Šumske, Šalčininkėliuose, Medininkuose. Čia Mindaugas baigė pradinę mokyklą. Po karo šeima grįžo į Kauną, Mindaugas mokėsi „Aušros“ berniukų gimnazijoje, kurią baigė aukso medaliu.

1952 m. jis įstojo į Maskvos lengvosios pramonės technologijos institutą ir tapo inžinieriumi mechaniku. Vedė studijų laikų draugę Liliją, 1961 m. susilaukė sūnaus Vytauto. M. Stimbirys pagal paskyrimą dirbo inžinieriumi Permėje, Stavropolyje. Nesusiklosčius santykiams su Lilija, išsiskyrė. 1970 metais M. Stimbirys grįžo į Lietuvą.

Dirbo Vilniaus politechnikume (dabar Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija), dėstė matematiką ir technines disciplinas, dirbo Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijoje. 1975 m. perėjo dirbti į Lietuvos vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos mokymo kombinatą direktoriaus pavaduotoju. M. Stimbirio iniciatyva buvo keliami pedagogų kvalifikacija, pertvarkoma mokymo medžiaga, kuriamos naujos mokymo programos, atitinkančios naujausius energetikos sistemos dalykinius ir pedagoginius reikalavimus. Tokiu būdu kursų statusą turėjęs kombinatas tapo kvalifikuota suaugusiųjų mokymo įstaiga. M. Stimbirys reikšmingai prisidėjo prie naujojo Mokymo įstaigos pastato ir mokymo bazės projektavimo bei kūrimo: buvo įsteigtas mokymo metodikos kabinetas, techninė biblioteka, specializuoti mokymo kabinetai, parengta daug mokymo priemonių.

Nuo 1984 iki 1987 m. M. Stimbirys dėl sveikatos problemų buvo palikęs Mokymo kombinatą ir trejetą metų dirbo Valstybiniame Darbo komitete vedančiuoju ekonomistu. 1987 m. jis grįžo į Mokymo kombinatą ir dirbo mokymo kabineto vedėju iki 1999 m., vėliau – dėstytoju (apie 10 metų), kol leido sveikata.

Su žmona Salomėja Tauraite 1976 m. susilaukė dukros Jolės, archyvarės. Laisvalaikiu daug skaitė, mėgo darbą sode.

Mirė 2012 m., palaidotas Vilniuje, Sudervės kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Vytautas Alfonsas STONYS gimė 1939 m. balandžio 10 d. Uždubulio k., Telšių r., valstiečių šeimoje. 1948 m. šeimai persikėlus gyventi į Skuodo rajoną, lankė Skuodo pradinę, vėliau – vidurinę mokyklą. Ją baigęs 1957 m. įstojo į Kauno politechnikos

instituto pramonės šiluminės energetikos specialybę. 1962 m. baigęs institutą įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

Paskirtas į Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos projektavimo konstravimo biurą inžinieriumi, vėliau – vyresniuoju inžinieriumi, 1968 m. – grupės vadovu, 1981 m. – viršininko pavaduotoju. 1992 m. perkeltas į Lietuvos valstybinės energetikos sistemos Gamybos ir technikos skyrių viršininko pavaduotoju, o 2000–2003 m. dirbo Išorinių ryšių skyriaus sektoriaus viršininku. Jis aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, yra keliolikos racionalizacijos pasiūlymų autorius, apdovanotas Liaudies ūkio pasiekimų parodos bronzos medaliu, kitais pagyrimo raštais ir apdovanojimais.

2004 m. išėjo į pensiją. Su žmona Liudmila (1941), baigusią Vilniaus geležinkelio transporto technikumą, užaugino dukrą Liuciją (1967), teisininkę (VU) ir sūnų Andrių (1970), maisto gamybos technologą. Turi tris vaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

Š

Vilius ŠADUIKIS gimė 1940 m. lapkričio 10 d. Rokiškio apskr., Obelių vlsč., Audronių k. Tėvas Juozas Šaduikis (1902–1990) buvo darbštus ūkininkas (turėjo 18 ha žemės), motina Ona Šaduikienė-Puodžiūtė (1912–1983) augino dar brolių Ramutį (1936) ir seserį Danutę (1938).

Vilius nuo 1946 m. mokėsi Obelių gimnazijoje. 1951 m. tėvai buvo išbuožinti, laukė tremtis. Tėvai su vaikais slapta pasitraukė į Vilniaus kraštą ir iki Stalino mirties gyveno nelegaliai Rudaminos apylinkėse. Vilius mokėsi 1952–1954 m. Vilniaus 1-oje berniukų vidurinėje mokykloje. Reabilitavus tėvus, šeima 1954 m. persikėlė į Kauną. Vilius 1957 m. baigė Kauno 2-ąją vidurinę mokyklą. 1957–1962 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultete, suvirinimo įrengimų ir technologijos specialybę, įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. Dar studijuodamas susidomėjo

kalnais, dalyvavo daugelyje ekspedicijų, įskaitant ir Himalajus, daugkartinis Lietuvos ir Baltijos šalių alpinizmo čempionatų laimėtojas ir prizininkas, 1979–1993 m. Lietuvos alpinizmo federacijos (asociacijos) prezidentas. Ši aistra liko visam gyvenimui.

Nuo 1962 m. pagal paskyrimą – Liaudies ūkio tarybos mechanizacijos ir automatizacijos projektavimo ir konstravimo biuro vyresnysis inžinierius. 1965–1976 m. – Prammontažo tresto Specializuotos montavimo valdybos Nr. 2 (specializuotos katilinių montavimui) darbų vykdytojas, vyr. darbų vykdytojas, valdybos viršininko pavaduotojas, valdybos vyriausiasis inžinierius. 1976–2002 m. – Vilniaus šilumos tinklų direktoriaus pavaduotojas, šefuojantis statybos ir remonto tarnybas. Tai buvo Vilniaus energetikos ūkio audringo vystymo, statybų metai. Tuo laiku buvo pastatyta nauja Kirtimų ir Ateities katilinės, pakloti nauji magistraliniai tinklai nuo TE-3 ir TE-2, visos miesto katilinės buvo išplėstos ir sujungtos į bendrą tinklą, tam reikalui pastatytos naujos siurblinės.

2000–2003 m. kartu su Juozu Martusevičiumi parengė patalpas ir ekspoziciją būsimam energetikos muziejui. 2003 m. vasario 14 d. Vilniaus centrinės elektrinės 100 metų jubiliejaus proga buvo įkurtas Lietuvos energetikos muziejus, V. Šaduikis paskirtas pirmuoju jo direktoriumi. 2003–2010 m. – Lietuvos energetikos muziejaus direktorius. Už muziejaus naujas ekspozicijas apdovanotas LR Seimo Pirmininko (2006 m.) ir LR Ministro Pirmininko (2008 m.) padėkomis.

Vedė 1968 m. Žmona Elena Stankevičiūtė (1940–2012), inžinierė projektuotoja. Šeimoje užaugo dukros Jurga (1970) – gydytoja ir dvynukės (1976): Agnė – gydytoja ir Lina – dailininkė-tekstilinkė. Auga 7 anūkai.

Inicijavo ir ruošė Lietuvos energetikos žinyno-enciklopedijos „Lietuvos energetika“ III, IV, V, VI, VII, VIII, IX t. (2003–2022 m.) leidimą. Yra keletu leidinių apie alpinizmą bendraautoris.

Nuo 2010 m. – Lietuvos energetikų senjorų klubo prezidentas. 2016 m. apdovanotas Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto Garbės ženklu.

Parengė Vytautas Miškinis

Algis ŠAKĖNAS gimė 1935 m. birželio 1 d. Kaune, Lietuvos kariuomenės majoro ir mokytojos šeimoje. Tėvas, sovietams okupavus Lietuvą, 1941 m. birželį su kitais Lietuvos karininkais buvo suimtas ir išvežtas į Norilsko lagerius, kur iškalėjo iki 1947 m. vasario 6 d. Be abejo, dėl šios priežasties A. Šakėno vaikystė buvo sunki, nors vėliau tėvas buvo reabilituotas. Į pradžios mokyklą įstojo 1942 m. Vidurinę baigė Kaune 1953 m. ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Elektronikos fakultetą, kurį baigė 1958 m.

Gavo paskyrimą dirbti Energetikos ūkio valdybos Relinės apsaugos, automatikos ir elektros montavimų tarnybos inžinieriumi, po poros metų tapo šios tarnybos vyresniuoju inžinieriumi. 1962 m. paskirtas Vyriausiosios energetikos ir elektrifikavimo valdybos

Centrinės dispečerinės ir technologijos įrenginių valdymo tarnybos viršininko pavaduotoju. Buvo aktyvus visuomenininkas. 1992 m. kovo 12 d. Rytų Lietuvos Sandraugos Vilniaus m. skyriaus steigiamajame susirinkime Mokytojų namuose išrinktas šios Sandraugos pirmininku. Iki pat mirties dirbo Energetikos sistemos ryšių ir automatikos tarnybos viršininku.

Mirė staiga 1996 m. balandžio 26 d. Palaidotas Vilniuje, Rokantiškių kapinėse. Su žmona Danguole (1935–2013), pedagoge (VPI), užaugino dukrą Jurgitą (1963), menotyrininkę (VDI) ir sūnų Justą (1972), vadybininką (Verslo vadybos ir kalbų kolegija). Turi keturis vaikaičius.

Parengė Vitulis Valeika

Jurgis ŠAPALAS gimė 1934 m. gruodžio 16 d. Šakių mieste. Abu tėvai: Kazimieras Šapalas (1903–1982) ir Monika Kazlauskaitė-Šapalienė (1902–1996) buvo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Filosofijos-sociologijos fakulteto absolventai ir 1927 m. buvo paskirti į Šakių „Žiburio“ gimnaziją, tėvas – direktoriumi, motina – mokytoja. 1940 m., sovietams okupavus Lietuvą, tėvai buvo atleisti iš Šakių gimnazijos mokytojų pareigų. Tėvai nusprendė pasitraukti iš Šakių ir persikėlė gyventi į Alytų, kur tėvas pradėjo dirbti mokytoju Alytaus vidurinėje mokykloje. Vėliau, jau karo metais, 1941 m. persikėlė gyventi į Kauną, kur tėvai mokytojavo Kauno VI gimnazijoje. Tais pačiais metais Jurgis pradėjo lankyti pradžios mokyklą.

1953 m. baigė Kauno VI vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą. 1958 m. baigė šio instituto pramonės šiluminės energetikos specialybės kursą įgydamas inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. 1958 m. buvo paskirtas dirbti į Juodupės (Rokiškio r.) Vilnionių audinių fabriką „Nemunas“ vyriausiojo mechaniko pavaduotoju. Fabrikui teko verstis vietiniais elektros gamybos įrenginiais – garo lokomobiliumi, dyzeliniu generatoriumi, net hidroturbina. Vėliau, 1960 m., plečiantis fabriko gamybai, buvo nuspręsta energetinį ūkį išplėsti, pastatant Kauno „Pergalės“ gamybos dvi turbinas po 500 kW bei pastatyti du naujus garo katilus. Darbas fabriko energetiniame ūkyje buvo neįkainojama praktika.

1962 m. J. Šapalas gavo pasiūlymą dirbti Lietuvos elektrinėje, pradėjo dirbti Techni-

kos skyriaus vyresniuoju inžinieriumi. Dalyvavo paleidžiant ir derinant visus aštuonis elektrinės energetinius blokus. 1969 m. Lietuvos elektrinėje buvo sukurtas naujas padalinys – Derinimo cechasis. Jurgis paskirtas šio cecho katilų derinimo grupės vadovu. 1975 m. buvo paskirtas Tobulinimo baro katilų vyriausiuoju specialistu, dalyvavo tobulinant katilų degiklius ir kitus elementus, kad padidinti jų efektyvumą bei sumažinti teršalų išmetimą su išeinančiais dūmais. 1982–1990 m. visiems Lietuvos elektrinės katilams buvo modernizuoti degikliai, kurie žymiai sumažino kenksmingų medžiagų išmetimą į atmosferą.

Jurgis yra pateikęs daug katilų patobulinimų bei racionalizacinių pasiūlymų ir dalyvavęs juos įdiegiant gamyboje, už kuriuos apdovanotas eile Lietuvos energetikos sistemos, Lietuvos elektrinės bei Sąjungos energetikos ministerijos diplomų ir padėkos raštų. 1982–1983 m. tobulinosi Maskvoje vadovaujančių darbuotojų kvalifikacijos kėlimo fakultete pagal programą „Šiuolaikiniai garo katilų įrengimai“. 1975, 1979, 1988 m. su technologinių įrengimų patobulinimais dalyvavo Liaudies ūkio pasiekimų parodoje (VDNCH, Maskvoje), kur 1979 m. apdovanotas bronzos, o 1988 m. – aukso medaliu. Yra 1980 m. priimto „Dvirkontūrinių mazuto purkštuvų“ išradimo bendraautoris.

2002 m. už gamybinius pasiekimus apdovanotas Lietuvos Respublikos Prezidento padėkos raštu. 2005 m. grupė Lietuvos elektrinės specialistų buvo suburti į UAB „Elektrėnų projektai“. Į šią bendrovę 2006 m. buvo pakviestas ir J. Šapalas dirbti specialiosios priežiūros vadovu. Jis buvo atsakingas už garo katilų degiklių modernizavimo, o vėliau už 9-o kombinuoto ciklo energetinio bloko garo generatoriaus ir jo pagalbinių įrenginių montavimo darbų kontrolę.

Drauge su kitais Lietuvos elektrinės specialistais J. Šapalui teko apsilankyti eilėje Danijos, Švedijos, Vokietijos, Lenkijos ir kitų Europos valstybių elektrinių, siekiant pasidalinti jų patirtimi deginant įvairios rūšies kurą bei mažinant teršalų emisiją į atmosferą. Buvo surinkta daug vertingos medžiagos bei patirties, kurią buvo galima pritaikyti ir Lietuvos elektrinėje. 2010 m. išėjo į pensiją.

Žmona Vladislava Danutė (1938–2017) dirbo Elektrėnuose „Liftų tarnyba“ dispečere. Dukra Gražina, baigusi M. Riomerio universiteto magistratūrą, gyvena ir dirba Vilniuje, kita dukra – Jurgita, baigusi Kauno vadybos ir teisės kolegiją, gyvena Elektrėnuose.

Mirė Jurgis Šapalas 2020-09-13. Palaidotas Elektrėnų kapinėse.

Parengė Vytautas Miškinis

Albinas Kazimieras ŠEIMYS gimė 1939 m. gruodžio 18 d. Daukšų k., Igliaukos vlsč., Marijampolės apskr., ūkininkų Kazimiero ir Magdalenos Šeimių šeimoje. Albinas buvo vyriausias, turėjo seserį ir keturis brolius. Tėvai skatino vaikus siekti mokslo, kiek galėjo rėmė ir palaikė.

1958 m. Albinas baigė Marijampolės Jono Jablonskio vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno politechnikumą. Technikumą baigė 1961 m. ir tais pačiais metais pradėjo dirbti Kauno statybos ir montavimo valdyboje darbų vykdytoju. 1962 m. perėjo dirbti į Klaipėdos statybos ir montavimo valdybą darbų vykdytoju. 1966 m. A. K. Šeimys buvo perkeltas dirbti į Kapsuko (dabar – Marijampolės) mechanizuotą koloną vyriausiuoju inžinieriumi.

1973 m. A. K. Šeimys įstojo į Vilniaus universitetą, kurį baigė 1978 m., įsigydamas ekonomisto specialybę. Darbštus ir gabus, turintis didelę darbo patirtį specialistas, 1977 m. buvo paskirtas Klaipėdos mechanizuotos kolonos vyriausiuoju inžinieriumi, o nuo 1983 iki 1993 metų dirbo Klaipėdos MK viršininku. Įmonė svariai prisidėjo prie Vakarų Lietuvos elektros tinklų plėtimo bei modernizavimo.

1993 m. įmonę privatizavo. A. K. Šeimys pradėjo dirbti AB „Klaipėdos energetika“ generaliniu direktoriumi. 2000 m. išėjo į pensiją. Su žmona Stasele (1942), medike, užaugino dukrą Vilmą (1965), mokytoją ir sūnų Vygantą (1973), inžinierių. Auga du anūkai. Laisvalaikiu A. K. Šeimys domėjosi menu, muzika, tapė akvarele, neblogai grojo akordeonu.

Mirė 2005 m., palaidotas Klaipėdos Lėbartų kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Anupras ŠLANČIAUSKAS gimė 1932 m. lapkričio 3 d. Joniškio r., Rudiškių k. Lankė Rudiškių pradinę mokyklą, kurią baigė 1944 m. Toliau mokėsi Joniškio gimnazijoje, kurią baigęs, 1951 m. stojo į Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą, bet dėl konkurso nepateko. Tuo metu Mechanikos fakulteto Šiluminės energetikos katedrai leista papildomai priimti dvi grupes į pramonės šiluminės energetikos specialybę, į vieną iš jų jis įstojo. 1956 m. su pagyrimu baigęs šią specialybę, A. Šlančiauskas kviečiamas dirbti jaunesniuoju moksliniu bendradarbiu į Lietuvos TSR MA Energetikos ir elektrifikacijos institutą. Čia pradėjo tirti vamzdžių pluoštų mainus ir nustatinėti jų charakteristikas oro, vandens ir alyvos srautuose. 1962 m. apgynė technikos mokslų kandidato

(dabar daktaro) disertaciją tema „Vamzdžių pluošto šilumos mainai aptekant įvairiais skysčiais“. Svarbiausi disertacijos rezultatų teiginiai buvo atspausdinti JAV išleistame „Šilumos mainai“ vadovėlyje.

1962 m. skiriamas vyresniuoju moksliniu bendradarbiu. Pagrindine mokslinio darbo kryptimi buvo šilumos mainų intensifikacija įvairiomis priemonėmis turbulizuojant srautus. Nuo 1967 iki 1991 m. vadovavo šio instituto Šiluminio modeliavimo laboratorijai, kurioje buvo parengta daugiau kaip dvidešimt aspirantų. 1973 m. su akademiku A. Žukausku parengė ir rusų kalba išleido monografiją: „Šilumos mainai turbulentiniame skysčių sraute“. 1975 m. Baltarusijos mokslų akademijos Šilumos ir masės institute (Minske) apgynė technikos mokslų daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertaciją, tema „Turbulentinio šilumos pernešimo struktūros įvairių skysčių pasienio sluoksniuose“.

1975 m. A. Šlančiauskui, akademikui A. Žukauskui, habil. dr. V. Makarevičiui ir dr. V. Žiugždai skiriama Lietuvos respublikinė premija technikos mokslų srityje. 1985 m. už vadovavimą rengiant doktorantus suteiktas profesoriaus vardas. 1985 m. A. Šlančiauskas drauge su habil. dr. A. Pedišiumi parengė monografiją tema „Šilumos mainų intensifikacija turbulentiniuose skysčių srautuose“, kuri 1995 m. išleista JAV anglų kalba. 1994 m., gavus penkių JAV profesorių pritarimą, A. Šlančiauskas su dr. R. Šležu, dr. A. Džiugu, dr. A. Jazdausku gauna Sorošo fondo premiją. 1995 m. įsteigta Degimo procesų laboratorija, kuriai A. Šlančiauskas vadovavo 12 metų. Joje buvo konstruojami nauji skystojo kuro degikliai, suderinant liepsnos ir oro srautus. AB „Achema“ susivienijimui sukurta 70-ies degiklių sistema krosnyje dujų srauto skaidymui. Pagamintas bandomasis dujų generatorius kalkių gamyklai „Kalcitas“. 1998 m. A. Šlančiauskui kartu su akademiku A. Žukausku, habil. dr. prof. V. Katinu ir habil. dr. A. Pedišiumi skiriama Lietuvos respublikinė premija technikos mokslų srityje. Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, buvo habilituoto daktaro laipsniui pripažinti Tarybos narys.

Skaitė pranešimus Tarptautinėse šilumos mainų konferencijose Kanadoje ir VFR. Habil. dr. A. Šlančiauskas šiame institute, kurio pavadinimas keitėsi net tris kartus, išdirbo 60 metų. 2017 m., išėjęs į pensiją, rūpinosi ne tik prieš 35 m. įrengta sodyba Milikonų kaime (greta Žemaičių plento simbolinio žirgų paminklo), bet ir tęsė kūrybinę veiklą – 2020 m. lapkritį spaudai įteikė 110 p. savo monografiją „Apie drėgmę šeiminkaujantiems ir inžinieriams“. Žmona Irena Genė – dailininkė keramikė, sūnus Marius – architektas, dvi anūkės.

Parengė Aleksandras Gluosnis

Antanas ŠLEŽAS gimė 1937 m. sausio 16 d. Pajstriečių k., Pasvalio vlsč., Panevėžio apskr. 1944 m. pradėjo lankyti Pumpėnų vid. mokyklą, 1955 m. baigė Pasvalio vid. mokyklą, 1955–1961 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos fakultete, 1961–1963 m. dirbo Petrašiūnų elektrinėje inžinieriumi, 1963–1999 m. – Kauno šilumos tinklų direktorius, nuo 1999 m. – nepriklausomas konsultantas. Vedęs, žmona Ona Afroditė, sūnus Andrius (1965).

1958 m. A. Šležas pradėjo dirbti Vandentiekio ir kanalizacijos valdyboje, vėliau tęsė darbus tuometiniame Valgyklų treste, o 1961-aisiais, baigęs mokslus – Petrašiūnų elektrinėje Šilumos tinklų cecho inžinieriumi.

1963-aisiais metais, būdamas 26-erių, A. Šležas buvo paskirtas vadovauti ką tik sukurtai Kauno šilumos tinklų įmonei, būtent jos kūrimui ir vystymui jis paskyrė didžiąją savo inžinieriaus gyvenimo dalį. Jis vadovavo įmonei 37-erius metus.

Jo rūpesčiu ir jam vadovaujant sukurta ir išvystyta dabartinė Kauno miesto šilumos tiekimo sistema, kuria ir dabar šiluma patikimai tiekama kauniečiams, jo iniciatyva buvo įsisavinami pažangiausi to meto mokslo ir technikos pasiekimai bei technologijos, sukurta ir įdiegta trivamzdė gyvenamųjų namų aprūpinimo šilumos energija sistema, jo dėka įdiegtos plokštelių šilumokaičių bei iš anksto izoliuotų vamzdžių gamybos ir montavimo technologijos, jam vadovaujant sukurta ir pradėta vykdyti šilumos tiekimo tinklų atnaujinimo programa.

Be vadovavimo šilumos tinklų įmonei, A. Šležas dar dirbo ir ugdomąjį darbą – dėstė Kauno politechnikos institute, ugdydamas būsimuosius inžinierius šilumininkus, buvo instituto docentas. Jis buvo trijų išradimų autorius, parašė daugiau nei 30 mokslinių straipsnių, buvo vadovėlių „Šilumos tiekimo sistemų ir tinklų pagrindai“ (1979) ir „Šilumos tiekimas“ (1992) bendraautoris.

Už veiklą vystant Lietuvos energetiką A. Šležui 1989-aisiais metais buvo suteiktas Lietuvos Respublikos nusipelnusio inžinieriaus vardas, o 1993-aisiais buvo suteiktas technikos mokslų daktaro laipsnis.

A. Šležas puikiai gebėjo derinti vadovo darbą su profesine inžinieriaus veikla, taip pat ir su pedagogo bei kolektyvo organizatoriaus veikla. Nenuilstantis vadovas ir organizatorius, nusipelnęs inžinierius, daug prisidėjęs tiek prie Kauno, tiek prie visos Lietuvos energetikos sistemų vystymo.

Mirė 2017 m. gegužės 9 d. Palaidotas Lekėčiuose.

Parengė Vilius Šaduikis

Algimantas ŠPĖLIS gimė 1934 m. spalio 5 d. Kedainiuose, tarnautojų šeimoje. 1943 m. pradėjo lankyti Tiltgalių mokyklą. Baigęs 8 klases įstojo į Panevėžio pedagoginę mokyklą, kurią baigė 1954 m. ir 4-rius metus dirbo Panevėžio vidurinėje mokykloje. Nuo 1958 iki 1963 m. studijavo Kauno politechnikos institute ir kartu dirbo Elektros laboratorijoje laborantu. 1963 m. baigęs KPI Elektros pavarų ir pramonės įrenginių

automatizavimo specialybę bei įgijęs inžinieriaus elektriko kvalifikaciją, pradėjo dirbti Energetikos statybos treste meistru. 1964 m. paskirtas Kauno miesto elektros tinklų rajono viršininku. 1985 m. skiriamas Kauno elektros tinklų direktoriumi, 1989 m. – vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju.

Dirbdamas elektros tinkluose A. Špėlis įdėjo daug jėgų, energijos ir sumanumo vystant ir plėtojant Kauno miesto ir Kauno regiono elektros energetikos ūkį. Jo iniciatyva buvo spartinamas elektros tiekimo oro linijų keitimas kabelinėmis, buvo įkurta bei nuolat tobulinama Kauno miesto elektros tinklų teleinformacijos sistema ir skaičiavimo centras, diegiamos naujovės eksploatuojant elektros tinklus. Už gerą darbą ne kartą apdovanotas padėkos ir garbės raštais. Nuo 1996 m. iki išėjimo į pensiją dirbo AB „Neris“ generaliniu direktoriumi.

Žmona – Janina, gim. 1935 m., išsilavinimas aukštasis, baigė Kauno medicinos institutą, Farmacijos-stomatologijos fakultetą. Sūnus Aurelijus, gim. 1963 m., baigė KTU, inžinierius elektrikas. Dukra Gintarė, gim. 1966 m., baigė Kauno medicinos universitetą, psichiatrė. Anūkė Laura dirba Kauno klinikinėje ligoninėje medicinos srityje.

Parengė Zenonas Ružinskas

Kęstutis ŠUMACHERIS apie save:

Gimiau 1940 m. lapkričio 7 d. Kaune, gyvenau 4 asmenų šeimoje Aleksoto rajone. Mano tėvas, Vladas Šumacheris (1907–1990), įgijęs raidžių rinkėjo specialybę Šviesos spaustuvėje, visą darbinės veiklos laikotarpį išdirbo spaudos leidyboje. Motina, Elena Šumacherienė-Sadauskaitė (1910–1988), rūpinosi šeima, dirbo sveikatos sistemoje.

1958 m. baigiau Kauno 17-ą vidurinę mokyklą ir įstojau į Kauno politechnikos instituto Hidrotechnikos (vėliau pervadintą į Santechnikos) fakultetą, šildymo ir vėdinimo bei dujofikavimo specialybę. Besimokydamas institute, pradėjau domėtis termofikacijos technologijomis, todėl 1962 m. lapkričio 20 d. pradėjau dirbti Petrašiūnų elektrinėje, o baigęs institutą, 1963 m. liepos 1 d. gavau paskyrimą ten dirbti Šilumos tinklų skyriuje. 1963 m. rugpjūčio 20 d. buvo įkurta Kauno šilumos tinklų įmonė ir buvau paskirtas šilumos tinklų rajono viršininku, vėliau – Remonto cecho viršininku.

1968 m. į Kauno šilumos tinklų įmonės balansą buvo perimtos Druskininkų ir Ma-

rijampolės rajoninės katilinės su šilumos tinklais, kiek vėliau ir besiplečiantys šilumos gamybos ir tiekimo objektai Alytaus mieste. 1970 m. vasario 1 d. buvau paskirtas Alytaus šilumos tinklų direktoriumi ir įpareigojamas Alytaus, Marijampolės, Druskininkų, miestų šilumos ūkių bazėje įsteigti Alytaus šilumos tinklų įmonę, prie kurios vėliau prisijungė ir Varėnos šilumos ūkis. 1981 m. buvau perkeltas dirbti į Vilnių ir paskirtas Lietuvos Vyriausios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos viršininko pavaduotoju – Gamybinės termofikacijos valdybos viršininku.

1988 m. gruodžio 1 d., susikūrus Lietuvos energetikos ir elektrifikavimo gamybiniam susivienijimui, paskirtas generalinio direktoriaus pavaduotoju. Kuravau visos energetikos sistemos investicines programas, teko koordinuoti skulptūrinės grupės „Elektra“ ant Vilniaus centrinės elektrinės bokšto atstatymą. Buvo tęsiama Kruonio HAE statyba, plečiamas Kauno TE šilumos gamybos ūkis ir daug kitų smulkesnių elektrifikacijos objektų. Šias pareigas ėjau iki 1993 m. pabaigos. 1993 m. lapkritį buvau paskirtas VĮ „Lietuvos dujos“ direktorių valdybos pirmininku-generaliniu direktoriumi. 1995 m. rugpjūčio 1 d. įkurtoje AB „Lietuvos dujos“ dirbau iki 2000 m. gegužės 1 d. Vėliau dirbau Dujų ūkio asociacijos prezidentu iki 2001 m. gegužės 7 d.

Išėjęs į pensiją ir 2001 m. įkūręs personalinę įmonę, konsultavau klientus energetikos vystymo klausimais. Nuo 2002 m. rugsėjo 11 d. iki 2016 m. balandžio 29 d. dirbau asociacijos „Lietuvos dujotiekio statyba“ viceprezidentu.

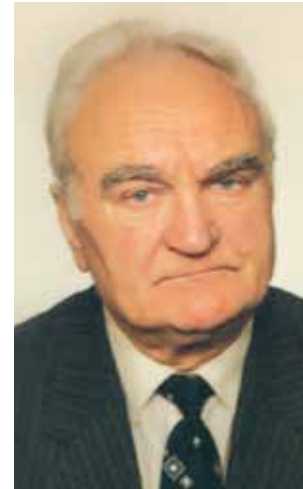
Šmona Marija Rūta Šumacherienė-Vaitoškaitė, gimusi 1942 m., baigė Kauno politechnikos instituto Technologijos fakultetą ir dirbo visuomeninio maitinimo srityje, persikėlus į Vilnių – VGEEV sistemoje.

Dukra Eglė, gimusi 1965 m., baigė Vokietijos Chemnitzo technologijos universiteto Informatikos specialybę ir atstovauja Šveicarijos ir Vokietijos energetines įmones Lietuvoje. Anūkas Rimvydas, gimęs 1990 m., baigęs Mykolo Riomerio universiteto psichologijos specialybę, dirba Vilniuje. Anūkė Miglė, gimusi 1995 m., baigusi Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą, tobulinasi rezidentūroje. Anūkė Ugnė, gimusi 2002 m., mokosi gimnazijoje. Sūnus Vytautas, gimęs 1972 m., užsiima individualia veikla. Anūkės: Julija, gimusi 1997 m. ir Emilija, gimusi 1999 m., baigė Nacionalinę MK Čiurlionio menų mokyklos baletu klasę ir šoka Lietuvos Nacionaliniame operos ir baletu teatre. Anūkas Steponas, gimęs 2017 m., darželinukas.

Parengė Kęstutis Šumacheris

Petras ŠVENČIANAS gimė 1934 m. liepos 2 d. Panevėžyje. 1953 m. baigė Vabalninko Balio Sruogos vardo vidurinę mokyklą ir 1954 m. įstojo į KPI Mechanikos fakultetą studijuoti pramonės šiluminę energetiką.

Studijas baigė 1959 m. ir nuo rugsėjo 1 d. priimamas asistentu į KPI Šiluminių varik-

lių katedrą. 1960 m. paskirtas institute įsteigto neakivaizdinio skyriaus vedėju, 1963–1975 m. dirbo prorektoriumi neakivaizdinio ir vakarinio mokymo reikalams. Institute dirbo ne vien pedagoginį, bet ir mokslo tiriamąjį darbą šiluminės fizikos srityje. Studijavo Lietuvos MA Fizikinių-techninių energetikos problemų instituto aspirantūroje. Parengė ir 1970 m. Rygos politechnikos institute apgynė technikos mokslų kandidato (daktaro) disertaciją „Kintamųjų fizikinių srauto savybių įtakos šilumos mainams išorinio aptekėjimo atveju tyrimas“ (vadovas – dr. V. Makarevičius). 1979 m. jam patvirtintas mokslinis docento vardas. 1975 m. stažavosi JAV mokslo centruose. 1974 m. P. Švenčianas išrinktas Mechanikos fakulteto Šiluminės energetikos katedros vedėju ir šias pareigas ėjo iki 1985 m.

Jo rūpesčiu ir pastangomis buvo suprojektuotas ir pastatytas priestatas, kuriame įrengtos kuro degimo, katilų, krosnių, kuro tiekimo mokomosios laboratorijos. Katedroje jis suorganizavo kuro su minimaliomis toksogenų emisijomis mokslinio tyrimo grupę. Vadovavo trims doktorantams, sėkmingai apgynusiems disertacijas. Ilgus metus buvo specializuotos daktaro disertacijų gynimo tarybos nariu.

Vienas ir su bendraautoriais paskelbė per 90 mokslinių straipsnių, iš jų daugiau kaip 20 – tarptautinėje spaudoje. Mokslinius pranešimus skaitė daugiau kaip 10 tarptautinių ir 30 respublikinių konferencijų. Studentams šilumininkams parengė labai aktualų studijų kursą „Oro baseino apsauga nuo užteršimo degimo produktais“. Jo pagrindu parašė ir 1994 m. išleido vadovėlį „Biosferos apsauga šiluminėje energetikoje“, buvo vadovėlių „Šiluminė technika“ (1993 ir 1997 m.) bendraautoris. Parašė daug metodinių priemonių studentams. 2004 m. su bendradarbiais išleido „Aiškinamąjį šiluminės ir branduolinės technikos terminų žodyną“.

1980–1992 m. P. Švenčianas dirbo KTU Mechanikos fakulteto dekanu, nuo 2000 iki 2004 m. – Lietuvos šiluminės technikos inžinierių asociacijos (LIŠTIA) direktoriumi, kartu organizavo šiluminės technikos inžinierių profesinį atestavimą ir peratestavimą. 2004 m. išėjo į pensiją, tačiau ir būdamas pensijoje palaikė glaudžius ryšius su katedra, kartu su doc. A. Adomavičiumi 2011 m. paruošė ir išleido vadovėlį „Inžinerinė termodinamika“.

Su pirmąja žmona Danute užaugino dvi dukras. 1981 m. žuvus pirmajai žmonai, 1984 m. vedė antrą kartą. Antroji žmona – taip pat medikė, kardiologė Jūratė Janina Dundulytė. Petras Švenčianas 2017 m. liepos 2 d. mirė. Palaidotas Kauno Romainių kapinėse.

Parengė Aleksandras Gluosnis, Juozas Gudžinskas, Vytautas Miškinis

T

Matas TAMONIS gimė 1938 m. birželio 15 d. Biržų apskr., Vabalninko vlsč., Šukonių k., ūkininko šeimoje. Jau 1941 m. tėvai buvo įtraukti į tremtinių sąrašus, bet prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, tremties išvengė. 1944 m. pradėjo lankyti Šukonių pradinę mokyklą. 1945 m. represuotas tėvas. 1947–1948 m. mokėsi Vabalninko progimnazijoje. Iškilus tremties pavojui, motina su keturiais vaikais nuolat turėjo keisti gyvenamąją vietą. Mokslą tęsė Pasvalio, Svėdasų ir Subačiaus gimnazijose. Pastarąją baigęs 1954 m. įstojo į KPI Mechanikos fakulteto šiluminės energetikos specialybę, studijų metais įsidarbino Petrašiūnų VRE Katilų ceche.

1959 m. baigęs KPI, pradėjo dirbti jaunesniuoliu moksliniu bendradarbiu Lietuvos MA Energetikos ir elektrotechnikos instituto naujai įkurtoje Dujofikavimo laboratorijoje, kur pradėjo tyrinėti kuro degimo procesus. Čia įgijo šilumos ir masės mainų modeliavimo patirtį, taikant ESM. Dirbdamas, 1961 m. įstojo į Maskvos Chemijos pramonės mašinų gamybos instituto neakivaizdinę aspirantūrą, kur susidomėjo vandenilio degimo problemomis. 1970 m. šiame institute apgynė technikos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją tema „Šilumos ir masės perneša chemiškai regeneruojančių dujų sraute“.

Minėtame Kauno institute nagrinėjo šilumos mainus aukštų temperatūrų srautuose bei radiacinius sudėtinius šilumos mainus aukštų temperatūrų srautuose, degimo kameroje kuro gazifikacijos reaktoriuose, kituose aparatuose. Kartu su bendradarbiais pasiskelbė daugiau kaip 100 mokslinių straipsnių, buvo aštuonių išradimų autorius. 1975 m. M. Tamoniui suteikiamas vyriausiojo mokslo darbuotojo vardas. 1981 m. parengė monografiją „Radiaciniai ir sudėtiniai šilumos mainai kanaluose“ rusų kalba, o 1986 m. ji buvo išversta į anglų kalbą. 1984 m. Maskvos Energetikos institute apgynė technikos mokslų daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertaciją tema „Radiaciniai ir sudėtiniai šilumos mainai aukštų temperatūrų technikos aparatuose“.

Nuo 1981 m. iki 1987 m. buvo FTEPI Radiacinių šilumos mainų sektoriaus vadovas, o nuo 1987 iki 2005 m. šio instituto Energotechnologinių procesų, vėliau – Regionų energetikos plėtros laboratorijos vadovas. 1984 m. tapo Lietuvos TSR Valstybinės premijos, o 1987 m. – Lietuvos TSR Ministrų tarybos premijos laureatu. 1987–1989 m.ėjo instituto direktoriaus pavaduotojo mokslo reikalams pareigas. 1990 m. spalio 10 d.

buvo sukurtos organizacinės koordinacinės komisijos Nacionalinės energijos vartojimo efektyvumo didinimo programos parengimui pirmininko pavaduotojas, o vėliau – pirmininkas. Rengė alternatyvius Energijos tausojimo įstatymo bei šalies energetinio ūkio valdymo decentralizavimo reformos projektus. Buvo dešimties doktorantų vadovas. Už tai 1991 m. jam suteikiamas profesoriaus vardas.

2007 m. kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija pasiūlė „Šilumos kainų grėsmin-go augimo sušvelninimo nacionalinę programą“. Toliau tyrinėjo ir parengė šalies ūkio pošakių ekonominės veiklos efektyvumo retrospektyvos vertinimo metodiką ribotos informacijos sąlygomis. 2007 m. išėjo į pensiją.

Vedęs, užaugino sūnų, dvi dukras ir sulaukė septynių anūkų.

Parengė Aleksandras Gluosnis, Vytautas Miškinis

Česlovas TEIŠERSKAS gimė 1932-06-17 Leonavoje, Raseinių r., ūkininkų Felicijos Andriuškevičiūtės ir Juozo Teišerskio šeimoje. Inžinierius elektrikas, technikos mokslų kandidatas (1970). 1957 m. baigė Leningrado (dabar Sankt Peterburgas) elektrotechnikos institutą.

1957–1963 m. dirbo Lietuvos energetikos valdyboje, 1963–1965 m. – Lietuvos ministrų tarybos Mokslinių tyrimo darbų koordinavimo komitete vyriausiuoju specialistu elektros tinklų ir energetinės sistemos plėtros klausimais. 1965–1969 m. dėstė Kauno politechnikos institute (dabar Kauno technologijos universitetas), 1961–2001 m. dėstė Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar Vilniaus Gedimino technikos universitetas); docentas (1974).

Doc. Č. Teišerskas dvylika metų buvo Automatizacijos fakulteto dekanas, dar vienuolika metų – Elektros inžinerinių ir elektros pavarų katedros vedėjas. 5 išradimai iš tiesinių elektros pavarų. Parašė straipsnių apie elektros tinklų, tiesinių elektros pavarų automatinį valdymą, praktinio pobūdžio knygas „Įtampos reguliavimas pramonės įmonėse“ (1967), „Kaip parinkti laidus, kabelius ir saugiklius“ (1967), „Kaip surasti elektros energijos taupymo rezervus“ (1972), mokomųjų priemonių.

Doc. Č. Teišersko vadovaujama mokslinė grupė sukūrė ir ištyrė originalias automatinės sistemas su tiesiaieigėmis elektros pavaromis, kurios įdiegtos Lietuvoje, Rusijoje, Moldovoje, Kirgizijoje.

Su žmona Jelena (1931–2014), gydytoja odontologe, užaugino dukrą Jūratę (1957), baigusią Vilniaus pedagoginį institutą, mokytoją ir sūnų Rimą, baigusį Vilniaus univer-

sitetą, fiziką. Susilaukė dviejų anūkų ir dviejų proanūkių. Mirė 2021-10-29. Palaidotas Vilniuje, Karveliškių kapinėse.

Parengė anūkė Virginija Raudonienė, Vytautas Miškinis

Bronislovas TELYČĖNAS gimė 1934 m. gegužės 31 d. Pošiūnų k., Tverečiaus vlsč., Švenčionių apskr. Mokėsi Pošiūnų pradinėje mokykloje, Švenčionių gimnazijoje, Tverečiaus progimnazijoje. 1952 m. baigė Vilniaus prekybos technikumą ir įgijo buhalterio specialybę. 1957 m. baigė Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetą ir įgijo finansų ir kredito ekonomisto specialybę. 1957–1964 m. dirbo Finansų ministerijoje kontrolieriumi revizoriumi. 1964 m. pradėjo dirbti Energetikos statybos treste Darbo ir darbo užmokesčio skyriaus viršininku. Dirbdamas treste tobulino darbo apmokėjimą energetikos statyboje. Išleido du leidinius „Darbų vykdytojo atmintinė darbo apmokėjimo klausimais“ (1968 m.) ir „Darbo apmokėjimo tobulinimas energetikos statybos organizacijose“ (1973 m.) Daugelį metų

dirbo dėstytoju Energetikos darbuotojų mokymo centre. Nuo 1996 m. dirbo AB „Lietuvos energija“ filiale „Tena“ Ekonomikos skyriaus viršininko pavaduotoju. Už ilgametį nuoširdų darbą bei aktyvią visuomeninę veiklą ir kadry kvalifikacijos tobulinimą ne kartą apdovanotas Lietuvos energetikos ir elektrifikavimo gamybinio susivienijimo garbės raštais, Energetikos statybos tresto garbės raštais. Išėjęs į pensiją, išliko veiklus – aktyviai dalyvavo Energetikos objektų statytojų klubo veikloje, palaikė draugiškus santykius su bičiuliais, artimai bendravo su giminaičiais, buvo paslaugus sodo ir namo kaimynams.

Turėjo jautrią sielą, labai mylėjo Lietuvos žemę, gamtą, gerai pažino ne tik Vilniaus apylinkių, bet ir Švenčionių, Palangos bei Šventosios girių paukščių ir grybų karalijas. Rašė eilėraščius – išleido poezijos knygelę „Ką širdy nešioju“.

Mirtis užklupo staiga 2018 m. kovo 19 d. vairuojant automobilį. Pajutęs stojant širdį, paskutinėmis valios pastangomis dar spėjo išjungti variklį ir sustoti eismo nuošalyje. Paliko amžinai liūdėti gyvenimo bendražygę žmoną Onutę, sūnų Tautvaldą ir martelę Vilną. Palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Parengė Rimgaudas Rastenis

Jonas TIČKA gimė 1935 m. sausio 9 d. Pakriaunio k., Kriaunų vlsč., Rokiškio apskr., ūkininkų Onos Prasceniūtės ir Boleslovo Tičkos šeimoje; augo apsuptas senelių dėmesio, stebėdamas nuolatos gyvybę, išmone ir darbštumu pulsavusius kaimo žmones,

regėdamas nuostabų Sartų, Pakenės paežerių kraštovaizdį. 1942–1946 m. mokėsi Kriaunų pradinėje mokykloje, 1946–1949 m. – Obelių gimnazijoje.

Lietuvos okupacija padarė didelę ir labai skausmingą įtaką Jono vaikystei ir jaunystei. 1944 m. lapkričio 20 d. ryte Kriaunų apylinkėse siautėję NKVD baudėjų būriai nušovė Jono tėvą Boleslovą Tičką, keliasdešimt gretimuose kaimuose ūkininkavusių vyrų. Pirmieji metai be tėvo buvo labai sunkūs. Jonas, būdamas dešimties metų, jau arė žemę, akėjo, šienavo, kapojo malkas, kaip galėjo padėjo savo mamai ir seneliui. 1949 m. balandžio 20 d. keturiolikmetis Jonas Tička su motina Ona Tičkienė buvo ištremti į Sibirą, į Irkutsko srities Čeremchovo rajoną.

Tremties metais Irkutsko srityje, Čeremchovo rajone J. Tička dirbo akmenskaldžiu šachtoje prie geležinkelio Čeremchovas-Makarjevo, darbininku lentpjūvėje ir medienos paruošimo sandėlyje, plytinės statybose, su statybininkų-dailidžių brigada statė barakus ir gyvenamuosius namus. Kartu su panašaus likimo broliais Jonui teko ne kartą imtis visokių sunkių ir pavojingų darbų prie griovių kasimo, dirbti iškraunant iš geležinkelio vagonų medienos rąstus ir anglį.

Sunkus likimas ir darbas, nepriteklus neišmušė Jono noro mokytis : nuo 1950 m. lapkričio iki 1951 m. birželio 10 d. mokėsi Čeremchovo kalnų pramonės mokykloje Nr. 8 dailide; 1953 m. mokėsi vietinės vakarinės mokyklos 7 klasėje; 1954 m. įstojo ir 1958 m. liepos 1 d. baigė Irkutsko sunkiosios pramonės technikos mokyklos pramonės įmonių elektros įrangos specialybę, jam suteikta techniko-elektriko kvalifikacija. Besimokydamas Jonas dirbo elektromonteriu. 1959 m. įstojo mokytis į Irkutsko žemės ūkio instituto mechaniko specialybę, kur pilnai baigė tris mokslo kursus.

1953–1962 m. J. Tička aktyviai dalyvavo Irutsko lietuvių saviveikloje. Chore dainavo tenoru. 1958 m. pavasarį lietuvių saviveiklininkų kolektyvas dalyvavo Irkutsko srities Dainų ir šokių šventėje, kur užėmė I vietą.

1959 m. balandžio 25 d. J. Tička pradėjo dirbti techniku-inspektoriumi „Irkutskenergo“ Irkutsko m. Energijos realizavimo skyriuje, o 1961 m. lapkričio 1 d. buvo paskirtas Irkutsko m. elektros inspekcijos viršininku. Čia Jonas dirbo iki 1962 m.

Irkutske J. Tička vedė tremtinę Vandą Eleną Valikonytę. Tais pačiais metais jis iš tremties sugrįžo į Lietuvą. 1963 m. Tičkų šeima susilaukė dukters Rimos, 1967 m. jiems gimė sūnus Vidmantas. Duktė Rima baigė Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto gydomosios medicinos specialybę ir dirba gydytoja, o sūnus Vidmantas baigė Kauno technologijos universiteto elektros sistemų specialybę ir yra inžinierius-elektrikas.

1962 m. rugpjūčio 26 d. J. Tička pradėjo dirbti Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos Energijos realizavimo įmonėje inžinieriumi-inspektoriumi. 1963–1964 m. dalyvavo elektrifikuojant Trakų, Molėtų, Širvintų ir kt. rajonus.

1963 m. J. Tička įstojo į Kauno politechnikos instituto neakivaizdinio skyriaus Elektros tinklų ir sistemų specialybės trečią kursą ir 1967 m. neakivaizdiniu būdu studijas sėkmingai baigė, jam buvo suteikta inžinieriaus elektriko kvalifikacija.

1977 m. birželio 27 d. J. Tička buvo paskirtas Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikavimo valdybos Energijos realizavimo įmonės direktoriumi. Šias pareigas ėjo iki 1999 m. rugpjūčio 18 d.

1984 m. gruodžio 21 d. J. Tičkai buvo suteiktas nusipelnusio inžinieriaus garbės vardas. Už ilgametį ir vaisingą darbą, diegiant mokslo ir technikos naujoves ne kartą apdovanotas padėkomis ir garbės raštais. Išėjęs į pensiją, Jonas buvo Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ valdybos narys išdininkas, atsakingas už ūkinius klausimus; dalyvavo Lietuvos energetikų senjorų klubo veikloje; mėgo kraštiečių sueigas, dainavo buvusių Irkutsko lietuvių meno saviveiklininkų-tremtinių chore, netgi suvaidino kino filme.

Gimęs ūkininkų šeimoje, Jonas visą savo gyvenimą išsaugojo meilę žemei ir augalams. Iš tremties sugrįžęs į Lietuvą su džiaugsmu savaitgaliais ir per atostogas dirbo savo sodo skypelyje Vilniuje, buvo Vilniaus gėlininkų susivienijimo narys.

Jonas Tička mirė 2014 m. gruodžio 2 d. Vilniuje, eidamas 79-uosius metus, palaidotas Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Parengė Vidmantas Tička, Anzelmas Bačauskas

Edvardas TUOMAS gimė 1939 m. vasario 13 d. Gataučių k., Linkuvos vlsč., Šiaulių apskr. 1955 m. baigė Linkuvos vidurinę mokyklą, 1960 m. – Kauno politechnikos institutą ir įgijo šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo specialybės inžinieriaus statybininko kvalifikaciją.

1959–1961 m. dirbo Pramonės projektavimo institute inžinieriumi, 1961–1963 m. – Kauno statybos ir montavimo darbų valdyboje darbų vykdytoju, 1963–1968 m. – Kauno dirbtinio pluošto gamykloje Šilumos ir oro kondicionavimo cecho niršininku, 1968–1988 m. – Kauno politechnikos instituto Šildymo ir vėdinimo katedroje asistentu, docentu. 1975 m., apsiginus disertaciją, jam suteiktas mokslinis daktaro laipsnis. 1988–2000 m. – Vilniaus Gedimino technikos universiteto šildymo ir vėdinimo katedros docentas, katedros vedėjas. Nuo 2001 m. iki 2006 m. – Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos direktorius.

Yra parašęs vadovėlį „Šilumos tiekimas“ (su kitais, 1993), „Oro kondicionavimo procesai“ (1991), „Oro kondicionavimo sistemos“ (1983). Be to, publikavo daugiau kaip 70 mokslinių straipsnių ir norminių dokumentų šilumos tiekimo, šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo klausimais.

Parengė Vilius Šaduikis

U

Povilas UOGINTAS gimė 1933 m. gruodžio 20 d. Manikūnų k., Saločių vlsč., Biržų apskr. Jo tėveliai, Ona ir Antanas Uogintai, buvo pasiturintys ūkininkai. Šeimoje augo penki sūnūs, Povilas buvo ketvirtasis vaikas. Po karo tėvai, bijodami represijų, persikėlė gyventi į Biržus pas giminaičius, o Povilas išvyko pas vyresnįjį brolių į Plungę.

1952 m. Povilas baigė Rietavo vidurinę mokyklą, stojo ir gerai išlaikė stojamuosius egzaminus į tuometinį KPI, bet nebuvo priimtas. Tuomet įstojo į Lietuvos žemės ūkio akademijos Mechanikos fakultetą, kurį 1957 m. baigė, įsigydamas inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. 1957 m. P. Uogintas buvo paskirtas dirbti dirbtuvių vedėju Varnių mašinų traktorių stotyje, 1958 m. perėjo į Rusnės žuvininkystės ūkį vyriausiuoju inžinieriumi. 1960 m. paskirtas inžinieriumi Vidaus vandens eksploatavimo valdyboje prie Liaudies ūkio tarybos Vilniuje, o po pusmečio pradėjo dirbti Gamybinio-techninio skyriaus viršininku, vėliau – vyriausiuoju inžinieriumi Remonto-mechaninėje gamykloje Nr. 1 prie LTSR Statybos ministerijos.

1962 m. P. Uogintas perėjo dirbti į Energetikos statybos trestą vyriausiuoju energetiku. 1966 m. Energetikos statybos tresto vadovybė pasiūlė P. Uogintui tapti naujai kuriamos įmonės – EST Gamybinio technologinio komplektavimo valdybos – viršininku. Teko rinkti darbuotojų komandą, rūpintis gamybinės bazės projektavimu bei statyba, sukurti labai svarbią sovietmečiu techninio tiekimo sistemą, organizuoti medžiagų bei gaminių pristatymą Lietuvos energetikos statybos objektams. 1971 m., kaip puikus specialistas, organizatorius bei vadovas, P. Uogintas buvo paskirtas Energetikos statybos tresto valdytoju pavaduotoju. Lietuvos energetikos sistema buvo tiesiogiai pavaldi TSRS Energetikos ministerijai Maskvoje, visi svarbiausi medžiagų, įrengimų bei mašinų tiekimo klausimai ministerijoje ir buvo sprendžiami, todėl nemažai reikėjo dirbti su Maskvos biurokratais. Kruopštus ir atsakingas vadovas su kvalifikuota komanda gerai

susidorodavo su visomis užduotimis, labai palengvindamas darbą visoms Energetikos statybos tresto įmonėms, išmėtytoms po visą respubliką. Šias pareigas ėjo iki 1979 m.

1979 m. dėl šeimyninių priežasčių P. Uogintas persikėlė gyventi į Kauną ir pradėjo dirbti direktoriumi Kaimo eksperimentinėje montavimo ruošinių gamykloje, 1980 m. – valdytojo pavaduotoju Specializuotoje montavimo organizacijoje. 1981 m. sunkiai susirgo ir į buvusį darbą negrįžo. 1982 m. P. Uogintas pradėjo dirbti gamybinės bazės vadovu UAB „Kauno restauracinės dirbtuvės“. Įmonė rūpinosi svarbių Lietuvai istorinių bei architektūrinių paminklų, kaip Pažaislio vienuolynas, Panemunės ir Raudonės pilys, remontu bei atkūrimu. 1993 m. vėl pablogėjo sveikata, todėl jis keletą metų nedirbo. 1996 m., sveikatai pagerėjus, pradėjo dirbti Kauno aukštesniojoje meno mokykloje kapitalinio remonto priežiūros inžinieriumi. 2009 m. išėjo į pensiją.

P. Uogintas užaugino tris sūnus: Kastytį (1963), Tomą (1978) ir Adomą (1981). Auga keturi anūakai. Povilas mėgo sportą, keliones, nuoširdžiai domėjosi menu, architektūra. Aktyviai dalyvavo Energetikų objektų statytojų klubo veikloje.

Mirė 2013 metais, palaidotas Kauno Panemunės kapinėse.

Parengė Laimė Valotkienė

Stasys URBANAVIČIUS gimė 1932 m. spalio 7 d. Ažušilių k., Molėtų vlsč., Utenos apskr. Baigęs vidurinę mokyklą, 1951 rugsėjo 1 d. pradėjo mokytojauti Migiškių pradinėje mokykloje. Tačiau po kelių mėnesių karo tribunolo nuteisiamas 10 metų kalėti „už antivalstybinę veiklą“. Permės srityje (Rusija) kalėjo iki 1955 m. rugpjūčio 12 d. Panaikinus teistumą grįžo į Lietuvą ir 1955 m. spalio 11 d. pradėjo dirbti Molėtų elektrinės elektromonteriu. 1957 m. rugsėjo 3 d. perkeltas į Utenos elektros tinklų skyrių eiti tokių pat pareigų. 1963 m. paskiriamas meistrui, 1964 m., įkūrus Utenos elektros tinklų Molėtų rajono skyrių, skiriamas šio skyriaus viršininku. 1992 m. sulaukęs 60 metų ir paskyrus pensiją dar dvejus metus dirbo Molėtų elektros tinklų rajono viršininku, o vėliau dirbo rajono dispečerinėje dispečeriu.

Su žmona Vita, kuri visą gyvenimą dirbo mokytoja, išaugino tris dukras – Reginą, Ritą ir Agnę. Stasio dukrytės išaugino būrį nuostabių anūkų, kuriuos jis be galo mylėjo ir džiaugėsi dažnai juos matydamas savo tėviškės sodyboje Molėtų rajone.

Mirė 1999 m. Palaidotas Molėtų kapinėse.

Parengė Jurgis Dumbrava

V

Justinas Feliksas VAICEKAVIČIUS gimė 1936 m. lapkričio 30 d. Vileikių k., Šeduvos vlsč., Panevėžio apskr., vals tiečių šeimoje. 1955 m. baigęs Sidabravo vidurinę mokyklą, įstojo į Kauno politechnikos institutą, kurį baigė 1960 m. ir įgijo pramonės šiluminės energetikos inžinieriaus kvalifikaciją. 1960–1964 m. dirbo Rėkyvos valstybinėje rajoninėje elektrinėje (Rėkyvos VRE) Gamybos ir technikos skyriaus inžinieriumi. 1964 m. pradėjo dirbti Panevėžio šilumos tinklų įmonėje miesto katilinės viršininku. Kaip gabus, perspektyvus darbuotojas, 1967 m. buvo paskirtas Gamybos ir technikos skyriaus viršininku ir ėjo šias pareigas iki 1982 m. 1982–1997 m. buvo vyriausiojo inžinieriaus pavaduotojas, o

1997–2002 m. užėmė gamybos direktoriaus pareigas. Sulaukęs pensijinio amžiaus, nuo 2002 m. pasiprašė iš užimamų pareigų atleidžiamas ir pervedamas į mažiau atsakingą darbą. Nuo 2002 m. ėjo AB „Panevėžio energija“ vyresniojo specialisto pareigas.

Kur ir ką dirbo J. F. Vaicekavičius, visada buvo reiklus sau ir kitiems. Savo pareigas atliko stropiai ir rūpestingai, jautė didelę atsakomybę. Domėjosi mokslo ir technikos naujovėmis ir jas taikė gamyboje, sprendžiant sudėtingas šilumos ūkio problemas. Sukaupta vertinga profesinė patirtis buvo perduota naujai specialistų kartai. Už gerą darbą apdovanotas padėkos ir garbės raštais, Darbo veterano medaliu.

Mirė 2006 m. Palaidotas Panevėžio Šilaičių kapinėse.

Parengė Vilius Šaduikis

Renaldas Vladas VAIČIŪNAS gimė 1931 m. sausio 3 d. Joniškio m., Šiaulių apskr. 1938–1950 m. mokėsi Kėdainių vidurinėje mokykloje. 1955 m. baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją.

1955–1956 m. dirbo Klaipėdos MTS vyresniuoju inžinieriumi, 1956–1958 m. – Raseinių žemės ūkio technikume dėstytoju, 1958–1961 m. – Vilniaus skaičiavimo mašinų gamykloje Tiekimo skyriaus viršininku, 1961–1963 m. – šioje gamykloje SKB vadovaujančiuoju inžinieriumi, 1963–1965 m. – Lietuvos SSR Liaudies ūkio taryboje skyriaus viršininku.

1965 m. pradėjo dirbti Vyriausios energetikos ir elektrifikavimo valdybos PKB viršininku, 1991 m. perkeltas LVES Kompiuterių centro PKB viršininku, o nuo 1994 m. – energosistemos Kapitalinio skyriaus grupės vadovas. 2000 m. birželio 2 d. išėjo į pen-

R. Vaičiūnas mirė 2021 m. sausio 3 d. Palaidotas Vilniuje, Kairėnų kapinėse.

Parengė Vitulis Valeika

siją. Daugelį kartų buvo skatinamas premijomis, ne kartą apdovanotas garbės raštais.

Žmona Irena (1929–1995) – medikė (KMI). Sūnus Renaldas – plastinės ir rekonstrukcinės chirurgijos gydytojas (KMI). Tobulinosi Maskvos Sąjunginiame chirurgijos mokslinio tyrimo institute, stažavosi Paryžiaus, Helsinkio, Zalcburgo, Rotenburgo, Bostono ligoninių plastinės chirurgijos skyriuose. Daugelį metų išdirbo Vilniaus universitetinėje Raudonojo kryžiaus ligoninėje, Universiteto ligoninės Žalgirio klinikose. Šiuo metu – Klaipėdos „Northway“ medicinos centro vadovas. Anūkė Marija (1985) – teisininkė (VU).

Albertas VALIKONIS gimė 1935 m. vasario 10 d. Ramygaloje. Tėvai Jonas Valikonis (1905–1976) ir Antanina (Marozaitė) Valikonienė (1906–1975) buvo ūkininkai, turėjo apie 8 ha žemės. Šeimoje augo dar 2 sūnūs, Algimantas (1937) ir Jonas (1940–2008).

1941 m. Albertas pradėjo lankyti Ramygalos pradžios mokyklą, ten pat mokslą tęsė vidurinėje. Mokėsi gerai, baigęs mokyklą, 1953 m. įstojo į Kauno politechnikos instituto (dabar KTU) Elektrotechnikos fakultetą, kurį baigęs 1958 m., įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. Skirstant jaunuosius specialistus buvo nukreiptas į Vyriausiąją energetikos ir elektrifikavimo Valdybą (VEEV), kuri jį pasiuntė

dirbti į Panevėžio statybos-montavimo kontorą. Vykdamas pirmąsias gamybines užduotis, Albertui vadovaujant, buvo sumontuotos ir įvestos į eksploataciją 35/10 kV transformatorinės pastotės Joniškyje ir Linkuvoje. Darbas vyko sėkmingai, tačiau nesisprendė buitinės sąlygos, nebuvo kur gyventi.

1959 m. VEEV patenkino Alberto pageidavimą ir pervedė jį į Rėkyvos elektrinę. Technikos skyriuje jis pradėjo eiti vyresniojo inžinieriaus pareigas, greitai paskiriamas Elektros laboratorijos viršininku. Čia susipažino su veikiančiais elektros įrenginiais, jų darbu, reglamentuotais profilaktiniais bandymais ir matavimais, įgijo gamybinį patyrimą. Sužinojęs apie pradėtą Lietuvoje statyti sunkiai įsivaizduojamas 1200 MW galios modernią elektrinę, Albertas nedvejodamas pareiškė norą ten dirbti.

Ir taip jis 1962-05-03 įsijungė į dar negausų būsimos Lietuvos elektrinės kolektyvą. Kaip turintis darbo elektrinėje patirtį, priimamas Elektros laboratorijos viršininku. Laboratoriją teko organizuoti nuo nulio, reikėjo išmąstyti jos struktūrą, parinkti ir paruošti personalą.

Toliau darbas normalizavosi, tapo ritmingesnis. Beveik pamečiui sumontuojami sekantieji energoblokai. 1972 m., pradėjus veikti aštuntajam, elektrinė pasiekia projektinę 1800 MW galią. Prie sėkmingo elektrinės paleidimo daug prisidėjo Elektros laboratorijos personalas. Skirtingai nei buvo priimta Sovietų Sąjungos elektrinėse, visų energetinių blokų savų reikmių mechanizmų derinimo ir paleidimo darbus vykdė ne specializuota derinimo organizacija, o Elektros laboratorijos personalas. 1983 m. Albertas paskiriamas Elektros įrenginių remonto baro viršininku. Darbo frontas prasiplėčia. Daug žinių ir pastangų pareikalauja prasidėjęs elektros įrenginių atnaujinimas ir modernizavimas, jo vadovaujamas kolektyvas pasižymi gerais gamybiniais rezultatais. Šias pareigas ėjo 15 metų.

Gavęs pasiūlymą, 1998 m. su žmona išvyko į Kolumbiją, kur dirbo ant Sinu upės statomos Urra1 hidroelektrinės elektros įrenginių montavimo darbų techniniu prižiūrėtoju. 2000 m. grįžta, dirba Lietuvos elektrinėje Techninio skyriaus vyresniuoju inžinieriumi, užsiima 330 ir 110 kV skirstyklų rekonstrukcijomis. Skirstykla iš Lietuvos elektrinės perdavus AB „Lietuvos energija“, nuo 2001 m. rugpjūčio perėjo dirbti į AB „Lietuvos energija“ perdavimo tinklo Vilniaus skyrių. Darbas nesikeitė, ėjo Lietuvos elektrinės 330 kV skirstyklos grupės vadovo pareigas. 2007 m. išėjo į pensiją. Tarp eilės gamybinių paskatinimų Albertas 1965 m. gavo TSRS LŪ Parodos bronzos medalį už naujų relinės apsaugos įtaisų įdiegimą, 1995 m. šešiasdešimtmečio proga už gerą darbą ir 2004 m., sėkmingai užbaigus 330 kV skirstyklos rekonstrukciją, „Lietuvos energijos“ generalinio direktoriaus padėkas.

Nepaisant užimtumo pagrindiniame darbe, Alberto laisvalaikis buvo intensyvus, turiningas. Keletą metų dirbo dėstytoju tuo metu Elektrėnuose veikusiuose Kauno politechnikos instituto ir Kauno politechnikumo vakariniuose fakultetuose, dėstė Relinės apsaugos ir automatikos bei Elektros sistemų stabilumo kursus. Dalyvavo Elektrėnų kultūros namų saviveikloje. Atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę aktyviai dalyvavo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Elektrėnų grupės veikloje. Atostogas dažniausiai leisdavo Kaukazo, Fanų ar Apatitų kalnuose užsiimdamas alpinizmu, kalnų turizmu ar kalnų slidinėjimu.

Šeimą Albertas Valikonis ir Elena Leokadija Urbonavičiūtė-Valikonienė (1936) sukūrė 1958 m. Elena buvo baigusi Vilniaus valstybiniame universitete bibliotekininkystę ir, persikėlus į Elektrėnus, iki pensijos dirbo Kultūros namų bibliotekos vedėja. Elena ir Albertas Valikoniai išaugino dvi dukras: Rasą Šrubšienę (1959 m.), kuri baigė Kauno

politechnikos institutą ir įgijo automatizuotų valdymo sistemų inžinierės specialybę, ir Nijolę Putrienę (1974). Nijolė baigė magistro studijas Vytauto Didžiojo universitete (organizacinės psichologijos specialybė) ir Kauno technologijos universitete (edukologijos specialybė), kur apgynė disertaciją ir tapo socialinių mokslų daktare, dirba Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje. Valikoniai džiaugiasi vaikais: Rasos Sibile (1984) bei Lina (1987), kurios gyvena ir dirba Londone, ir Nijolės Jokūbu (1998), VVU taikomosios matematikos magistrantu, ir Simonu (2006) bei Lėja (2012) Kauno SMU gimnazijos mokiniais.

Parengė Viktoras Mekas

Algimantas VAZNIOKAS gimė 1937 m. sausio 4 d. Alytaus r., Vaidaugų k., valstiečių šeimoje. Mokėsi Taučionių kaimo 8-metėje mokykloje. Baigęs mokyklą, įstojo į Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikumą (vėliau pavadintą Vilniaus politechnikumu), kurį baigė 1956 m. ir įgijo žemės ūkio elektrifikacijos specialybės techniko elektriko kvalifikaciją. Po technikumo baigimo 3 metus tarnavo sovietinėje armijoje.

Po armijos pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinkluose elektromonteriu, o nuo 1960 m. dirbo Vilniaus priemiesčio elektros tinklų skyriuje meistru ir mokėsi Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo vakariniame skyriuje. Tuo metu Vilniaus rajono, kuris pagal teritoriją buvo vienas didžiausių respublikoje, elektros tinklai plėtėsi labai sparčiai, didėjo galingumai, pastoviai augo vartotojų skaičius. 1967 m. įkūrus Vilniaus elektros tinklų rajoną, jo viršininku buvo paskirtas A. Vazniokas. Toliau plečiantis rajono elektros tinklui, jo iniciatyva 1983 m. buvo įkurtos 0,38–10 kV eksploatacinės grupės Vilniaus mieste, Nemenčinėje, Paberžėje, Kalveliuose ir Sudervėje. Transformatorinėms aptarnauti buvo organizuotos dvi eksploatacinės grupės Nemenčinėje ir Vilniaus mieste. Kabelių linijoms eksploatuoti buvo įkurta atskira grupė. A. Vazniokas daug energijos, jėgų ir sumanumo skyrė elektros tinklo patikimumo gerinimui. Jo iniciatyva vietoje komplektinių transformatorinių vis dažniau buvo naudojamos stulpinės, kurios tuo metu buvo patikimesnės, lyginant su komplektyinėmis. A. Vazniokas, būdamas principingas, sąžiningas ir sumanus vadovas įnešė didelį indėlį vystant ir puoselėjant Vilniaus rajono elektros tinklus. ETR viršininku atidirbęs 38 metus, 2005 m. išėjo į pensiją. Už ilgametį ir pasiaukojantį darbą daug kartų apdovanotas padėkos ir garbės raštais. Mėgo sportą, žvejybą, buvo aktyvus medžiotojas.

Su žmona Antanina Emilija Vazniokiene (Zdanavičiūtė) užaugino dvi dukras: Dai-

ną Čiudarienę (1964–2018) ir Laimą Saduskienę (g. 1971 m.), kuri šiuo metu gyvena Bruselyje, dirba Europos Parlamente.

A. Vazniokas mirė 2018 m. kovo 8 d., palaidotas Vilniaus Kairėnų kapinėse.

Parengė Antanina Vazniokiene ir Zenonas Ružinskas

Stanislovas VEINŠREIDERIS gimė 1938 m. sausio 5 d. tuometinio Dotnuvos vlsč. (dabar Kėdainių sav.) Šalčmiurių k., valstiečių Edvardo ir Marijos Veinšreiderių šeimoje mamos tėvui Antanui Liaugaudui priklausančiame 20 ha ūkyje. Vėliau tėvai netoli Krakių nusipirko dar 40 ha žemės, kurią valdė iki rusų okupacijos.

Iš pradžių mokėsi už penkių kilometrų nuo namų esančioje Stolyfino liaudies mokykloje, paskui kituose likusiuose karo metu nesusprogdintuose rūmuose, įsikūrusioje Dotnuvos Akademijos gimnazijoje. Vėliau gimnazijos rūmus užėmė kolūkio pirmininkus mokanti mokykla, ir mokiniai tapo „benamiai“, buvo mokomi skirtinguose namuose, kur tik atsirasdavo laisva patalpa. Stanislovas mokėsi gerai. Visada klasėje buvo pirmas arba antras mokinys. Mokytojai buvo įvairūs, kartais, matyt, jų trūkdavo, todėl ateidavo mokytojauti Selekcijos stoties mokslininkai. Bebaigiant vidurinę mokyklą, 1956 m. mokyklą sukrėtė saugumas (KGB). Per Velykas parke ant vandentiekio bokšto buvo iškelta lietuviška trispalvė vėliava. Tai padarė Stanislovo klasės mokinys Jonas Burnys, už ką jis Magadane praleido penkerius metus.

1961 m. S. Veinšreideris baigė Kauno politechnikos instituto (dabar KTU) mechanikos fakultetą. Tais pačiais metais buvo baigiami ruošti pamatai Lietuvos elektrinės montavimui. Pasiprašė priimamas, ir tais pačiais 1961 m. gruodžio 16 d. buvo priimtas į Lietuvos elektrinės Elektrėnuose direkciją. Gavo ir dviejų kambarių butą (buvo vedęs).

Direkcijos vadovai lankėsi kitose Sovietų Sąjungos elektrinėse. Pastebėjo, kaip nepatikimai jos dirba: po montavimo dar ilgą laiką negalėdavo bloko paleisti, o paleistas dažnai sustodavo. Buvo priimtas sprendimas paimti metalo kontrolę į savo rankas. Pirmiausiai reikėjo organizuoti, kad nepatektų nelegiruoto plieno vamzdžiai ten, kur turi būti pagaminti iš legiruoto plieno. Jeigu tai atsitinka tarp kaitinimo paviršių vamzdelių, turime plyšimą, bet jeigu taip atsitinka vamzdynuose, tai jau katastrofa. Antras svarbus pasitaikantis faktorius – suvirinimo darbų kokybė tiek gamykloje, tiek montavimo metu. Ir dabar tai nenuostabu, prisimenant kokia tuo metu buvo įranga. Lietuvoje pradėti ga-

minti VD-301 suvirinimo aparatai buvo vos ne stebuklas, nebuvo dabar įprastų kampinginių šlifavimo mašinėlių, kokybiškų rankinio lankinio suvirinimo elektrodų.

Šitą darbą teko organizuoti ir vykdyti Stanislovui. Buvo surasta daugybė klaidingai įvirintų vamzdžių, šimtai nekokybiškai suvirintų siūlių. Rezultate visi blokai buvo paleisti iš pirmo karto, per visą eksploatacijos laiką nebuvo dėl šių priežasčių nei vieno sustojimo. Vėliau reikėjo užsiimti metalo plyšimų priežasčių nustatymu, remonto technologijų kūrimu, pakeitimo terminų nustatymu. Tuo Sovietų Sąjungoje užsiiminėjo eilė tyrimo institutų. Teko su jais bendrauti. Lietuvos elektrinėje buvo vieni iš pirmųjų aukšto ir virškritinio parametrų 150 ir 300 MW blokai, todėl ir institutams ne viskas buvo žinoma, mokslininkai dažnai čia lankydavosi, domėjosi problemomis. „*Su kai kuriais garbiais mokslininkais buvau gerai pažįstamas. Džiaugiuosi, kad buvau pažįstamas su CKTI žinomumu mokslininku Viktoru Nikolajevičium Zemzinu, kuris, kaip vėliau paaiškėjo, buvo įslaptintas kosminių laivų ir raketų suvirinimo technologijų kūrėjas, didžiąją gyvenimo dalį paskyręs skirtingų legiruotų plienų suvirinimui, storasienių indų su įtrūkimais ir lieto plieno detalių remontui suvirinimu, austenitinio plieno vamzdynų ir skirtingo plieno detalių suvirinimui. Jam galėjau skambinti bet kuriuo metu*“. Dirbdamas tokioje aplinkoje S. Veinšreideris įsitraukė į mokslinę veiklą. 1972 m. KPI apgynė disertaciją, jam buvo suteiktas technikos mokslų kandidato laipsnis. Jis buvo pirmasis elektrinės darbuotojas, apgynęs disertaciją ir pirmasis metalotyros mokslininkas Lietuvos energetikos sistemoje. 1993 m. Lietuvos mokslo taryba nostrifikavo mokslinį laipsnį į technikos mokslų daktaro.

Pabaigus statyti Lietuvos elektrinę, prasidėjo kitų elektrinių statybos Lietuvoje darbai. S. Veinšreideris 1973-06-08 buvo pervestas dirbti į Vyriausiąją gamybinę energetikos ir elektrifikacijos valdybą Vilniuje. Sukūrė joje Metalų ir suvirinimo tyrimų tarnybą. Koordinavo Kauno, Mažeikių, Vilniaus šiluminių elektrinių metalų ir suvirinimo kontrolės darbus, ypatingą dėmesį skyrė daug metų dirbusių metalų būklės tyrimams. Dalyvavo tarptautinėse konferencijose ir seminaruose.

Sąjūdžio laikais dalyvavo beveik visuose stambesniuose mitinguose ir subuviuose Katedros aikštėje ir Vingio parke, Profsąjungų ir Verkių rūmuose. Atgavus Nepriklausomybę, prasidėjo energetikos reorganizacija, bet ne tokia, kokios tikėjosi energetikos specialistai. Metalų ir suvirinimo tarnyba buvo atskirta nuo AB „Lietuvos energija“. Ją priglaudė buvusi geriausia sovietų laikais Kauno energetikos remonto įmonė. Taip prie jos 2000 m. rugsėjį buvo įkurtas Metalų ir suvirinimo centras. Pradėjo dirbti konkurso sąlygomis. Keistai buvo skelbiamos konkurso sąlygos metalo kontrolės objektui, kartu reikėjo pateikti ir kontrolės planą ir įvykdymo kainą. Todėl, norint laimėti mažiausią kainą, pakakdavo numatyti mažesnę kainą. Tai absurdas, galintis privesti prie nelaimės. Bet atėjo laikas naikinti ir pačią Kauno energetikos remonto įmonę. Buvo

atleistas generalinis direktorius, o po to visi kiti kvalifikuoti darbuotojai. Pagaliau buvo panaikinta ir pati įmonė. S. Veinšreideriui buvo pasiūlyta atsiskirti ir įkurti savarankišką įmonę, bet, matydamas tvarką Lietuvoje, atsisakė. „*Energetikoje ėmė dirbti anksčiau joje nedirbę žmonės, dažniausiai vadybininkai ar vadybininkės, metalų kontrolės taisyklės rašyti nenutuokiantys apie tai žmonės. Matydamas kaip ir kas vyksta, ir dabar manau, kad savo laiku priėmiau teisingą sprendimą – išeiti į pensiją*“.

Turi du brolius ir seserį, sūnų ir dukrą, du jau suaugusius anūkus.

Parengė Vytautas Miškinis

Petras Romualdas VERBYLA gimė 1938 m. sausio 2 d. Šiauliuose, juristo Vytauto Verbylos ir pedagogės Kazimieros Verbylienės šeimoje. Tuo metu šeimoje jau augo du broliai Aleksandras Vytautas ir Kazimieras. 1940 m. šeima persikėlė gyventi į Marijampolę pas senelį.

1945 m. Petras pradėjo lankyti mokyklą, kurią baigė 1957 m. ir įstojo į Kauno politechnikos instituto (dabar KTU) Mechanikos fakultetą. Studijas baigė 1962 m., įgydamas inžinieriaus mechaniko diplomą.

Paskyrimą dirbti gavo į pradėtą statyti būsimą Lietuvos elektrinę ir buvo paskirtas energetinio bloko mašinisto padėjėju. Čia dar vyko bloko statybos ir montavimo darbai. Naujai priimtas personalas buvo siunčiamas pasimokyti į panašius įrenginius turinčias elektrines. Petru teko susipažinti kaip eksploatuojami garo katilai Ukrainos Respublikos

Zmijevo elektrinėje. Grįžus, reikėjo susipažinti su katilų įrenginiais, montuojamais Lietuvos elektrinėje, pasiruošti ir išlaikyti reikalaujamus egzaminus. Norint suprasti visą elektros gamybos technologiją, teko dar daug mokytis: padirbėti energoblokų mašinistu, vyr. mašinistu. Praėjęs šiuos etapus, skiriamas 150 MW, o nuo 1970 m. – 300 MW blokų pamainos viršininku.

1983 m. buvo komplektuojamas personalas Vilniaus TE-3 pirmojo energetinio bloko paleidimui. Kaip patyręs eksploatacininkas pakviečiamas ir Petras. Taip jis pereina dirbti pamainos viršininku į VTE-3. Energetinis blokas sėkmingai paleistas 1984 m. sausį. Įvertinant sugebėjimus ir patyrimą, 1984 m. pabaigoje Petras paskiriamas Derinimo cecho viršininku. Tai naujas iššūkis. Elektrinė plečiama, toliau vyksta derinimo, vėliau ir įrengimų modernizavimo darbai. Greta kasdieninių problemų, Petras dalyvavo tokiuose projektuose, kaip garo katilo TGME-206 oro šildytuvų (ROŠ) rekonstrukcija, katilo automatizacijai naujų ALSTOM žemų NOx degiklių įrengimas bei derinimas, garo

turbinos T-130-180/210 sandarinimų ir reguliavimo sistemos rekonstrukcija. 2001 m. išėina į užtarnautą poilsį, tačiau 2006–2008 m. kaip specialistas, turintis patirtį vykdant Vilniaus elektrinėje anglų firmos „ABBC ombustionservis“ gamtosauginius ir techninius patobulinimus, dirbo kaip šios firmos atstovas, įgyvendinant panašų projektą Lietuvos elektrinėje.

Petras virš 40 m. praleido eksploatuojant bei modernizuojant tiems laikams moderniausias energetikos įrengimus, pastoviai kėlė savo kvalifikaciją, studijavo techninę literatūrą. Savo gamybinės veiklos metais jis padėjo apmokyti ne vieną naujai į darbą priimtą darbuotoją, pateikė eilę pasiūlymų įrenginių ir atskirų jų mazgų patobulinimui, didinant jų patikimumą ir ekonomiškumą. Už nepriekaištingo darbo rezultatus ne kartą buvo apdovanotas vadovybės padėkomis ir garbės raštais.

Petras visą gyvenimą buvo labai kuklus, tvarkingas, draugiškas, principingas žmogus. Jau nuo studentiškų laikų daug laisvalaikio skirdavo turizmui, yra aplankęs daugelį Lietuvos vietų, buvusios Tarybų Sąjungos respublikų, Vakarų Europos šalių. Buvo geras kelionių organizatorius. Pagrindinis Petro pomėgis – tai istorija, istorinės knygos. Sekdamas tėvų pėdomis buvo Lietuvos patriotas, aktyvus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio dalyvis.

Šeimą P. Verbyla sukūrė 1963 m. Žmona Danutė Verbylienė-Preikškaitė (1936 m.), pedagogė, baigė Šiaulių pedagoginį institutą. 1958–1962 m. Radviliškio r. Tirulių, o nuo 1962 m. iki išėjimo į pensiją (2001 m.) – Elektrėnų vidurinių mokyklų lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja. Danutė ir Petras Verbylos užaugino dukrą Vaivą (1964 m.), kuri baigė VU Teisės fakultetą, dirba LR Prezidento kanceliarijoje. Sulaukė dviejų vaikų – Petro (1989 m.), kuris baigė Kembridžo universitetą, apgynė disertaciją ir šiuo metu dirba Londono banke, ir Tado (2001 m.) – VU informatikos fakulteto studento.

Petras Verbyla mirė 2013 m., palaidotas Elektrėnuose, Sabališkių kapinėse.

Parengė Liudas Juškevičius

Prof., habil. dr. **Jurgis VILEMAS** (gim. 1938-11-20, Klaipėdoje) – Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys (akademikas) nuo 1985 m., akademikas-emeritas nuo 2013 m., Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) profesorius-emeritas.

Tėvai: Vincas Vilemas (1908–1983) – elektrotechnikos inžinierius, Janina Vilemienė (1920–2011) – namų šeimininkė. Vaikai: Paulius Vilemas (gim. 1972 m.), Ingrida Vilemaitė-Narauskienė (gim. 1976 m.)

Išsilavinimas: 1962 m. įgytas aukštasis, Branduolinė inžinerija, Maskvos energetikos institutas; 1966 m. apginta t. m. k. (Ph.D) disertacija branduolinių reaktorių šilumos mainų srityje Maskvos energetikos institute; 1981 m. apginta Habilituoto daktaro disertacija specialios paskirties dujomis vėsinamo branduolio reaktoriaus šiluminės fizikos ir dujų

dinamikos srityje, Šiluminių procesų institute (Maskva); 1983 m. suteiktas profesoriaus vardas.

Profesinė veikla: 1956–1958 m. Kauno politechnikos instituto studentas (pirmi du kursai); 1958–1962 m. Maskvos energetikos instituto studentas; 1962–1965 m. Maskvos energetikos instituto aspirantas; 1966 m. jaunesnysis mokslo darbuotojas, Lietuvos mokslų akademijos Fizikinių-techninių energetikos problemų institutas (FTEPI); 1966–1973 m. vyresnysis mokslo darbuotojas (FTEPI); 1973 m. Branduolinių įrenginių šilumos mainų laboratorijos vedėjas (FTEPI); 1981–2004 m. Lietuvos energetikos instituto direktorius (iki 1992 m. Fizikinių-techninių energetikos problemų institutas); 2004–2010 m. Lietuvos energetikos instituto Tarybos pirmininkas; 2004–2011 m. Lietuvos energetikos instituto Vyriausiasis mokslo darbuotojas; 1989–1990 m. Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) rektorius; 1989–1993 m. VDU Atkūrimo tarybos ir Atkuriamojo senato pirmininkas; 2006–2010 m. VDU Senato pirmininkas; 2010–2015 m. VDU Tarybos pirmininko pavaduotojas; 1991–2008 m. Lietuvos Vyriausybės visuomeninis patarėjas energetikos klausimais; 1993–2008 m. Lietuvos branduolinės saugos konsultacinio komiteto pirmininkas; 1998–2018 m. žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijos narys; 1998–2012 m. Lietuvos mokslų akademijos žurnalo „Energetika“ redakcinės kolegijos pirmininkas; 2009–2015 m. VDU Energetinio saugumo tyrimo centro vyriausiasis mokslo darbuotojas; nuo 2016 m. iki šiol VDU profesorius-emeritas; 2000–2008 m. AB „Lietuvos energija“ valdybos pirmininkas.

Narystė profesinėse draugijose, asociacijose: 1989–2007 m. Maskvos tarptautinio energetikos klubo narys; nuo 1990 m. iki šiol Tarptautinės energetikos ekonomikos asociacijos narys, 2012–2018 m. šios asociacijos viceprezidentas; 1992–2018 m. Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komiteto narys; 1993–2005 m. Europos atominės energetikos draugijos narys; 1993–2018 m. Lietuvos energetikos ekonomikos asociacijos pirmininkas; 1993–2009 m. Tarptautinės energetikos agentūros vandenilio įdiegimo sutarties vykdomojo komiteto narys; nuo 1994 m. iki šiol Švedijos Karališkosios inžinerinių mokslų akademijos užsienio narys; nuo 1998 m. iki šiol Lietuvos branduolinės energetikos asociacijos narys; nuo 2001 m. iki šiol Suomijos technologijų akademijos užsienio narys; 2009–2014 m. Ukrainos branduolinės saugos konsultacinio komiteto narys.

Apdovanojimai: Lietuvos valstybinė mokslo premija (1996 m.); Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino III-jo laipsnio ordinas (1997 m.); Vytauto Didžiojo universiteto garbės profesorius (1998 m.); Kauno technologijos universiteto garbės daktaras

(1998 m.); Lietuvos nusipelnęs mokslo veikėjas (1985 m.); Baltijos valstybių Mokslų akademijos medalis (2000 m.); Lietuvos mokslų akademijos A. Žukausko premija (2004 m.); Baltarusijos mokslų akademijos A. V. Lykovo vardo premija (2007 m.); Lietuvos tarptautinio olimpinio komiteto Olimpinių žvaigždė (2005 m.), Kauno r. savivaldybės I lygio garbės ženklas (2014 m.).

Mokslinės publikacijos: Virš 300 publikacijų mokslinėje spaudoje, 11 išradimų, 3 monografijų, išleistų rusų ir anglų kalbomis, autorius: „Šilumos atkodavimas žiediniuose kanaluose, aušinamuose dujomis“ (rusų k. 1977 m., anglų k. 1987 m.), „Šilumos mainų intensyvėjimas dujomis aušinamuose kanaluose“ (rusų k. 1989 m., anglų k. 1994 m.), „Termogravitacijos ir išcentrinų jėgų įtaka šilumos mainams dujomis aušinamuose kanaluose“ (rusų k. 1992 m., anglų k. 1998 m.).

Pomėgiai: Buriavimas, golfas. Daugkartinis Lietuvos buriavimo čempionas ar prizininkas (1958–1975 m. laikotarpyje). Įvairių tarptautinių regatų dalyvis. 1969 m. Lenkijos atviro buriavimo čempionato nugalėtojas „Žvaigždės“ klasėje. TSRS sporto meistras.

Parengė Jurgis Vilemas

Algimantas VISOCKAS gimė 1937 m. lapkričio 11 d. Kupiškio m., Panevėžio apskr., Kupiškio gimnazijos mokytojų Felikso Visocko (1898–1977) ir Adelės Radzevičiūtės-Visockienės (1904–1988) šeimoje. Be Algimanto, augo dar du broliai: Gintis (1929) – inžinierius santechnikas (KPI) ir Rimantas (1933) – inžinierius mechanikas (ŽŪA). Motinos brolis Stasys Radzevičius – inžinierius elektrikas, tarpukario Lietuvoje dirbo Kaune, karo metu pasitraukė į JAV (Lietuvos energetika, VI t., 350 p.) Tarpukario Lietuvoje mokytojais Visockai aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime, buvo Šaulių sąjungos nariais. Feliksas Visockas – Lietuvos kariuomenės savanoris.

Algimantas 1943 m. pradėjo lankyti Kupiškio pradinę mokyklą. 1945 m., vengiant tarybinės valdžios represijų, šeima skubiai persikėlė į Panevėžio rajono Naujamiesčio miestelį ir jis ten toliau mokėsi pradinėje ir vidurinėje mokyklose. Vidurinę mokyklą baigė 1954 m., tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultetą. Studijas baigė 1959 m. ir įgijo inžinieriaus mechaniko diplomą. Pagal paskyrimą pradėjo dirbti Kauno turbinų gamykloje „Pergalė“, kuri tuo metu gamino mažos galios (0,3–1,5 MW) energetines ir pavarines garo turbinas, skirtas TSRS pramonės įmonių poreikiams. Iš pradžių metus dirbo Turbinų surinkimo cecho meistru, o po to perėjo į konstruktorių biurą, kur

užsiėmė gamyklos pagamintų turbinų montavimo priežiūra. Dirbti teko Urale ir Krasnojarsko krašte, kur įsiminė susitikimai su tremtiniais lietuviais. Darbas „Pergalėje“ jaunam inžinieriui buvo gera gamybinė praktika, ypač vienasmenė atsakomybė išvykose.

Siekdamas tobulėti savo specialybėje, 1962 m. perėjo dirbti į naujai statomą Lietuvos elektrinę, kur buvo priimtas Turbinų cecho meistru. Vyko pirmojo energetinio bloko montavimo darbai. Reikėjo organizuoti ir vykdyti gaunamų įrengimų reviziją prieš atiduodant juos montavimui, kontroliuoti montavimo darbų kokybę. Padėjo jau turima gamybinio darbo patirtis, tačiau tai buvo visiškai nauji Tarybų Sąjungoje ir tik prasi-dedantieji pasaulyje aukštų ir virškritinių garo parametrų 150 MW, o vėliau ir 300MW galios energetiniai blokai. Reikėjo ir dirbti, ir mokytis. Įvertinant parodytus sugebėjimus ir pareigingumą, 1964-05-26 skiriamas Turbinų cecho viršininko pavaduotoju. Vykdamas reorganizaciją, 1965-07-13 skiriamas naujai organizuojamo Centralizuoto remonto cecho viršininku.

Tobulinant ir keičiant elektrinės valdymo struktūrą A. Visockas 1975 m. skiriamas Tobulinimo ir kontrolės tarnybos priemonių įdiegimo baro viršininku. Tenka mažiau administracinio, daugiau inžinierinio-techninio darbo. 1983-01-24 paskiriamas vyriausiojo inžinieriaus pavaduotoju – Remonto tarnybos viršininku. Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir ruošiantis Ignalinos AE stabdymui, Remonto tarnybai iškykla nauji papildomi uždaviniai: rezervinio kuro – orimulsijos – priėmimas ir įrengimų pritaikymas jo deginimui, pagrindinių įrengimų modernizavimas, dūmų valymo įrenginiai, nauji aplinkosaugos reikalavimai. Ir čia jis įneša savo didelį indėlį sprendžiant technines problemas bei organizuojant darbus. Į pensiją A. Visockas išėjo 2008-04-30 būdamas 71 metų amžiaus. Iš 49 darbo metų 46 skirti Lietuvos elektrinei.

Gamybinės veiklos pradžioje, kaip ir daugumai energetikų, pomėgiams laiko kaip ir nebuvo. Jie pradėjo atsirasti vėliau. 1976 m., užliejus ledą Elektrėnų ledo rūmuose, įsitraukė į ledo ritulio sporto organizavimą, padėjo išugdyti Elektrėnų ledo ritulio komandą, kuri vėliau tapo Lietuvos rinktinės pagrindu. Priklausė iniciatyvinei grupei, kuri 1998 m. įkūrė Elektrėnų ledo ritulio sporto klubą „Energija“ ir iki 2009 m. buvo jo prezidentu. Eilę kadencijų buvo Lietuvos ledo ritulio federacijos viceprezidentu. Būdamas pensijoje, daug laiko skiria istorinės ir grožinės literatūros skaitymui, pavyzdinčiai tvarkosi kolektyviniame sode.

1961 m. Algimantas Visockas su Eleonora Radzevičiūte (g. 1936) sukūrė šeimą. Jauna šeima 1962 m. iš Kauno persikėlė į tada dar pradedamus statyti Elektrėnus. Tik atvykusi Eleonora įsijungė į čia besiorganizuojantį medikų kolektyvą ir Elektrėnų ligoninėje klinicine laborante dirbo iki išėjimo į pensiją. Eleonora ir Algimantas Visockai išaugino sūnų Šarūną (1963), kuris baigė KPI Lengvosios pramonės fakultetą, ilgus metus dirbo Kaune „Drobės“ fabrike, dabar verslininkas. Sulaukė dviejų anūkų: Algimanto (1987),

kuris baigė Riomerio universitete Teisės fakultetą ir architektės Godos (1991), kuri, baigusi VGTU, dirba Miunchene architektūrinėje studijoje.

Mirė Algimantas Visockas 2020 m. gruodžio 28 d. Palaidotas Elektrėnų miesto kapinėse.

Parengė Algis Viktoras Mekas

Z

Anatolijus ZIABLOVAS (Ziablov) gimė 1934 m. Novokuznecko m., Kemerovo sr., Rusijoje. Tėvas Gavrila buvo stalius, mama – namų šeimininkė. Pasibaigus II pasauliniam karui, šeima persikėlė į Lugos miestą, Leningrado sr. Čia Anatolijus 1951 m. baigė 7 klases ir įstojo į Leningrado energetikos technikumą. Iš antro kurso buvo pašauktas į kariuomenę. Grįžęs 1958 m., baigė technikumą ir įgijo techniko šilumininko specialybę.

Pagal paskyrimą 1958 m. atvyko dirbti į Vilniaus 2-ąją termofikacinę elektrinę Katilų cecho pamainos viršininku. Elektrinėje tuo metu buvo tik garo katilai ir garo turbinos, vandens šildymo katilų dar nebuvo. Pagrindinis kuras buvo frezerinės durpės. Dar nebuvo 110 kV linijos iš Kauno, kuri vėliau elektrinę sujungė su Lietuvos energetikos sistema. Iš būsimo pramoninio rajono šalia elektrinės buvo tik Elektros suvirinimo aparatų gamykla.

1960 m. paskirtas Katilų cecho viršininko pavaduotoju, vėliau – Katilų ir turbinų cecho viršininko pavaduotoju. 1969 m. A. Ziablovas baigė Kauno politechnikos instituto Vilniaus vakarinį skyrių ir įgijo inžinieriaus mechaniko kvalifikaciją. 1977–2001 m. dirbo Vilniaus antrosios termofikacinės elektrinės Katilų ir turbinų cecho viršininku. Po 43 metų darbo elektrinėje 2001 m. išėjo į pensiją, gyvena Vilniuje.

„Elektrinėje buvo labai geras, nekonfliktinis kolektyvas. Ranka rankon ilgus metus teko dirbti su Turbinų cecho viršininkais Trofimovu, Taruliu, Katilų – Vadapalu, Elektros – Beniušiu, Jaraminu, Balčiūnu, Kasperavičiumi, Kuro-transporto – Selezniovu, Pševlucku, Centralizuoto remonto cecho viršininku Nemuniu, elektrinės vyriausiuoju inžinieriumi Sargaučiu“. Taip charakterizavo savo kolegas turbūt ir todėl, kad pats buvo nekonfliktiškas, ramus, aukštos kultūros žmogus.

Anatolijui dirbant VTE-2, be einamųjų darbų jam teko nuolat įsisavinti naujus

techninius sprendimus: elektrinė išplėsta septyniais vandens šildymo katilais; norint atsisakyti durpių deginimo, rekonstruoti katilai mazuto, vėliau – gamtinių dujų deginimui; rekonstruotos turbinos siekiant skirti daugiau garo vartotojams; augant miestui išvystyti garo ir termofikacinio vandens tinklai.

Su žmona Liubove (1937 m.) užaugino dukrą Eleną (1961), buhalterę, turi anūką ir du proanūkius.

Parengė Vytautas Miškinis

Ž

Sarapinas ŽALA gimė 1932 m. lapkričio 8 d. Šileikėnų k., Alantos vls., Utenos apskr., ūkininkų šeimoje. 1943 m. baigęs Apankiškių pradžios mokyklą, įstojo į Molėtų gimnaziją, o baigęs vieną jos klasę, 1946 m. perėjo į Utenos vidurinę mokyklą.

Po mokyklos 3 metus tarnavo kariuomenėje. 1954 m. gruodžio 13 d. pradėjo dirbti Respublikiniame spec. trešte Nr. 8 elektromonteriu. 1958 m. įstojo į Vilniaus žemės ūkio mechanizacijos technikumą, kuris vėliau buvo pavadintas Politechnikumu, jį baigė 1964 m., įgydamas žemės ūkio elektrifikavimo specialybės techniko elektriko kvalifikaciją.

1959 m. balandžio 6 d. pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinkluose elektromonteriu. 1963 m. balandžio 1 d. buvo paskirtas Vilniaus miesto kabelių linijų eksploatacijos meistru, o nuo 1966 m. kovo 1 d. – vyr. meistru. Tuo metu dėl prastos eksploatuojamų kabelių, jų jungiamųjų ir galinių movų kokybės kabelinio tinklo avaringumas buvo gana didelis. Kabelius eksploatuojančiam personalui tekdavo įdėti daug pastangų ir gebėjimų, kad įvykę gedimai būtų operatyviai pašalinti ir atstatytas elektros energijos tiekimas vartotojams. Vėliau, pradėjus naudoti vakarų šalių gamybos kabelius ir pritaikius kitas kabelių eksploatacijos gerinimo priemones, gedimų skaičius žymiai sumažėjo. 1987 m. S. Žala buvo perkeltas į inžinieriaus pareigas, vėliau tęsė darbą Gamybos-techninio skyriaus inžinieriumi. Jam teko ruošti technines sąlygas ir derinti projektus naujų elektros energijos vartotojų prijungimui. Tai buvo darbštus ir principingas aukštos kvalifikacijos specialistas.

Už pasiekimus darbe daug kartų buvo apdovanotas padėkos ir garbės raštais. 2000 m. išėjo į pensiją.

Žmona Irena Žalienė, g. 1941 m., baigusi Vilniaus universitetą, biologė-chemikė. Sarapinas kartu su žmona užaugino įsūnį Dainių, g. 1972 m., išsilavinimas spec. vidurinis, šiuo metu dirba Vilniaus įgulos karininkų ramovėje.

Mirė 2018 m. liepos 20 d., palaidotas Kupiškio r. Subačiaus miestelio kapinėse.

Parengė Irena Žalienė ir Zenonas Ružinskas

Algimantas ŽILINSKAS gimė 1934 m. Veiviržėnuose, Kretingos apskrityje, tarnautojo šeimoje. Tėvas buvo Lietuvos nepriklausomybės kovų savanoris. 1939 m. šeima nusipirko nedidelį ūkį netoli Alytaus ir persikėlė ten gyventi. 1945 m. Algimantas įstojo į Simno gimnazijos 3-ąją klasę. Simno vidurinę mokyklą baigė 1952 m. ir, kaip pats sako, vedamas idealizmo, noro padėti persekiojamiems žmonėms, tais pačiais metais įstojo į Kauno kunigų seminariją. Tuo metu jo tėvas kalėjo sovietiniame lageryje. Mirtis Algimanto tėvą pakirto tada, kai jau buvo besirengiąs grįžti į tėvynę. 1954 m. su kitais klierikais Algimantas buvo paimtas į sovietų armiją. Atitarnavęs kariuomenėje, 1957 m. grįžo į seminariją ir 1959 m. ją baigė. Kunigavo Simno ir Leipalingio bažnyčiose. Dar seminarijoje, vėliau kunigaudamas, domėjosi filosofija. Iš pradžių studijavo neotomistinę filosofiją, paskui jį patraukė prancūzų švietėjų pažiūros, o ilgainiui – dialektinis materializmas. Tikėjimas ėmė šalti.

1962 m. pasitraukė iš kunigų luomo. 1964 m. vedė Aldoną Čiurlionytę, su kuria užaugino dvi dukras, turi vieną anūkę. Naują gyvenimą jis pradėjo kaip darbininkas, dirbo akumulatorininku, vairuotoju, elektriku. 1963–1969 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Vilniaus filiale, kur įgijo inžinieriaus elektriko specialybę. Dirbo Lietuvos energetikos sistemos Vyriausioje dispečerių tarnyboje vyr. budinčiuoju dispečeriu iki išėjimo į pensiją. Tačiau ramaus gyvenimo nebuvo. Kiekvieną A. Žilinsko žingsnį sekė saugumo agentai, bandė ir grasinti, ir šantažuoti, ir vilioti pinigais. Jie pervertino savo jėgas, nes Jono Ragauskio kelias Algimantui buvo nepriimtinas. Sakė turįs teisę keisti pažiūras, bet niekada neišduosiąs to, kuo tikėjo. Puolė Algimantą ir radikaliai nusiteikę tikintieji, nedavė ramybės nei motinai, nei šeimai. Tikro draugo ir bendraminčio Juozo Martusevičiaus skatinamas ir remiamas A. Žilinskas, šalia tiesioginio darbo dispečerių tarnyboje, pasinėrė į energetikos istorijos tyrinėjimus. Kaip visa, ko imdavosi gyvenime, tai darė labai kruopščiai. 1980 m. tarnybiniam naudojimui pasirodė Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos knyga „Lietuvos energetika“, 1982 ir

1992 m. išleisti I ir II energetikos istorijos „Lietuvos energetika“ tomai. A. Žilinskas yra vienas svarbiausių šių leidinių autorių ir redaktorius.

Savo sudėtingą ir vingiuotą gyvenimo kelią jis aprašė dvejose autobiografinėse knygose „Žemės šauksmas“ (1979 m.) ir „Dangaus šauksmas“ (1994 m.). Pastarojoje, po daugelio metų iš naujo atradęs tikėjimą, atsiduso: „*Grįžau į ten, iš kur pradėjau... Po dvidešimt septynerių metų netikėjimo vėl atsigręžiau į Dievą.*“ Algimantas turėjo muzikinę klausą, poeto ir rašytojo sugebėjimus. Išėjęs į pensiją, pasirinko Vido Spenglos slapyvardį, daug rašė, studijavo archyvinę medžiagą. Itin didelę vertę turėjo jo darbas tyrinėjant KGB archyvus ir renkant dokumentus bei gyvųjų liudytojų atsiminimus apie Lietuvos katalikų bažnyčios persekiojimą sovietmečiu ir jos pasipriešinimą. Visa tai atskleista jo knygose „Akiplėša“ (1996 m.), „Atlikę pareigą“ (1997 m.), „Bažnyčia, „Kronika“ ir KGB voratinklis“ (2001 m.), „Objektas „Intrigantas“ (2002 m.), publikuoti 32 straipsniai periodinėje spaudoje.

A. Žilinskas buvo labai sąžiningas ir pareigingas žmogus. 10 metų jį vargino širdies liga, kelis kartus buvo operuotas, kentė skausmus. Mirė 2003 m. rugpjūčio 30 d. Palaidotas Leipalingio kapinėse, parapijoje, kurioje atsisakė kunigystės. Laiške leipalingiečiams, kuris turėjo būti perskaitytas prie Algimanto kapo duobės, rašė: „*Be galo dėkingas Dievui ir Jo tauriam tarnui kardinolui Vincentui Sladkevičiui, per kurio rankas ir meilę grąžino man tikėjimo malonę. Su ja man buvo be galo ramu žengti į žemiškojo gyvenimo saulėlydį ir Amžinojo aušrą.*“

Parengė Saulius Kutas

Kazys ŽILYS gimė 1936 m. birželio 30 d. Šateikių mstl., Plungės vlsč., Telšių apskr., mokytojų šeimoje. 1943–1947 m. mokėsi Šateikių pradžios mokykloje, 1947–1950 m. – Plungės gimnazijoje, 1950–1954 m. – Klaipėdos 1-ojoje vidurinėje mokykloje, 1954–1959 m. – Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete; čia įgijo inžinieriaus elektriko kvalifikaciją. 1968–1971 m. studijavo Lietuvos energetikos instituto neakivaizdinėje aspirantūroje.

1959 m. pradėjo dirbti Vilniaus elektros tinklų Relinės apsaugos, automatikos ir izoliacijos tarnybos viršininku. Tai buvo labai intensyvaus elektros tinklų vystymo laikotarpis. 1971–1976 m. buvo Vyriausiosios gamybinės energetikos ir elektrifikacijos valdybos Elektrinių ir pastočių elektros įrengimų eksploatavimo ir remonto tarnybos viršininkas.

1976–1988 m. – Vilniaus termofikacinės elektrinės vyriausiasis inžinierius. Tuo

laikotarpiu buvo suprojektuota, pastatyta ir paleista nauja dviejų blokų po 200 MW elektrinė, pavadinta Vilniaus TE-3. Tai pareikalavo iš techninių tarnybų personalo didžiulio darbo ir pastangų. 1988–1990 m. K. Žilys – vėl VGEEV Elektrinių ir pastočių elektros įrengimų eksploatavimo ir remonto tarnybos viršininkas, 1990–1994 m. – Energetikos ministerijos Energetikos plėtros departamento direktorius. 1994–2000 m. – Lietuvos ambasados Austrijoje (vėliau Atstovybės prie tarptautinių organizacijų Vienoje) patarėjas, einantis atstovo prie Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATENA) pareigas. Nuo 2000 m. iki 2006 m. dirbo Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos (VATESI) viršininko pavaduotoju. Visuose darbo baruose, kuriuose teko veikti K. Žiliui, jis pasižymėjo konkretumu, tikslumu, principingumu. Lietuvos energetikos istorijos penktos dalies (Lietuvos energetika, V t., Vilnius, 2015, 360 p.) red kolegijos narys ir bendraautoris.

Parengė Vytautas Miškinis

Kazys ŽVIRBLIS gimė 1935 m. kovo 4 d. Krivinskių k., Anykščių r. Mokėsi Anykščių Jono Biliūno vidurinėje mokykloje, Lietuvos žemės ūkio akademijoje, kurią baigė 1959 m., įgydamas inžinieriaus mechaniko specialybę. Dirbo Švenčionių RTS, Švenčionių r. vykdomajame komitete, Anykščių statybos-montavimo valdyboje.

1965 m. trisdešimtmetis inžinierius mechanikas buvo paskirtas dirbti direktoriumi tuometinėje Šiaulių eksperimentinėje elektros konstrukcijų gamykloje, vėliau tapusioje UAB „Elga“. K. Žvirblio vadovaujama įmonė sėkmingai vykdė Lietuvos energetinės sistemos uždavinius, dalyvavo visų svarbiausių energetikos objektų statyboje, gamino elektros tinklų skirstymo įrangą.

Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo banga atnešė K. Žvirblį į naujos valstybės kūrimo darbą – nuo 1990 m. jis buvo Šiaulių miesto tarybos narys, Šiaulių pramonininkų asociacijos prezidentas. Susikūrus Lietuvos centro sąjungai, tapo šios politinės jėgos Šiaulių skyriaus narys. K. Žvirblis – inžinierius, ekonomistas ir vadovas – nuolat diegė inovacijas, siekė pažangių gamybos ir vadybos metodų. Būtent jo dėka įmonė buvo sėkmingai reorganizuota ir modernizuota, kuri iki šiol gamina ir aprūpina Lietuvos energetikos infrastruktūrą reikalinga įranga.

Mirė 1999 m. lapkričio 25 d. Jo atminimui 2007 m. Lietuvos energetikos muziejuje atidengta atminimo lenta.

Parengė Viktoras Merkys

Vytautas MIŠKINIS (1946), biografijų skyriaus sudarytojas ir bendraautoris, buvęs Vilniaus elektrinių technikos direktorius, Valstybinės energetikos inspekcijos prie EM viršininkas, t. m. dr.

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

Abraitienė Liudvika 150
Abraitis Blažiejus 150
Abraitis Liudvikas 150
Abraitis Vaidotas Blažiejus 150
Adamkus Valdas 160, 165, 170,
195, 237, 242
Adomavičienė E. 44
Adomavičius A. 295
Ališauskaitė Aušra 151
Ališauskas Klemensas 150
Ališauskas Paulius 151
Ališauskienė Milda 151
Ambrazevičienė Regina 152
Ambrazevičius Aidas 152
Ambrazevičius Algimantas 151,
152
Ambrazevičius Rytis 152
Ambraziūnaitė Audronė 153
Ambraziūnas Algirdas 154
Ambraziūnas Jaunius 153, 154
Ambraziūnas Povilas 152
Ambraziūnienė (Strazdaitė)
Veronika 152
Ambraziūnienė (Vedługaitė)
Vanda 153
Andreikėnas Vytautas 50
Andriukaitis Vytenis Povilas 130
Andruškevičienė Janina 154
Andruškevičius Feliksas 154
Ankudavičius Aidas 155
Ankudavičius Gintaras 155
Ankudavičius Juozas Kazimieras
154, 155
Ankudavičiūtė Lina 155
Antanavičius Viktoras 205
Anuškevičienė Rūta 156
Anuškevičius Kęstutis Klemensas
156
Ašmantaitė (Gedminienė) Vilija
159
Ašmantaitė Jolanta 156
Ašmantaitė Jurga 159
Ašmantas Andrius 156, 158
Ašmantas Leonas Vaidotas 64,
156–159, 229
Ašmantas Ramūnas 156
Ašmantienė (Kizevičiūtė) Ona
156
Ašmantienė (Laukevičiūtė) Vida
158
Augustaitis Algirdas 254, 255
Avižienienė (Bulotaitė) Jūratė
160
Avižienienė (Grigaitytė) Stasė
159
Avižienienė (Izokaitis) Jūratė 160
Avižienis Algirdas Antanas 159,
160
Avižienis Audrius Viktoras 160
Avižienis Rimas Robertas 160
Babičius Mantas 186
Babičiūtė Odeta 186
Babičiūtė Onutė 186
Bacevičienė Janina 48
Bačauskaitė Geda 163
Bačauskaitė Jurgita 163
Bačauskas Anzelmas 4, 161–164,
191, 193, 205, 212, 214, 248,
256, 260, 269, 276, 300
Bačauskas Kazimieras 161
Bačauskas Martynas 161
Bačauskas Petras 161
Bačauskienė (Balčiūnaitė) Marija
163
Bačauskienė (Balinskaitė) Kotry-
na 161
Baylanas Ibrahimas 130
Bakšienė (Kondratavičiūtė) Vero-
nika 163
Bakšienė (Staniūtė) Janina 164
Bakšys Justinas 163
Bakšys Vidmantas Domininkas
163, 164
Bakšys Vidmantas (sūnus) 164
Bakšytė Jūratė Marija 163
Balčikonis J. 13
Balčiūnas Remigijus 164, 314
Balinski Jan 109
Balzukevičius B. 108
Banevičius Alfreidas 48
Baniūnaitė Diana 165
Baniūnas Bronislovas 165
Baniūnas Bronius 165
Baniūnas Mindaugas 165
Baniūnienė Eugenija 165
Barkienė (Mažonaitė) Rozalija
166
Barkienė (Valatkaitė) Elena 167
Barkus Arūnas 167
Barkus Bronislovas 166
Barkus Kazimieras 166
Barkus Pranas 166
Barkus Stanislovas 166, 167
Barkutė Danutė 167
Barkutė (Dirgėlienė) Zita 166
Baršauskas K. 273

Barštys V. 205
Basajevas Ivanas 33
Basanavičius Jonas 13
Beniušis 314
Bertašius Jonas 48
Bičiūnas D. 43, 44
Bičiūnas Petras 48
Bičkauskas Egidijus 62
Bielevičius Pranas 34
Bieliavičius Pranas 43, 44
Bieliūnienė Aldona 50
Bikulčius Ramūnas 44, 107, 109
Biliūnas Antanas 273
Bilys Stasys 167
Bimanis M. 19
Biržiška Mykolas 13
Bortkevičius M. 255
Brazauskaitė (Mertinienė) Laima
170
Brazauskaitė (Usonienė) Audro-
nė 170
Brazauskas Algirdas Mykolas
153, 168–170, 190, 244, 254,
258
Brazauskas Kazimieras 168
Brazauskienė-Butrimienė Kristi-
na 170
Brazauskienė Julija 170
Brazauskienė (Perezilevičiūtė)
Sofija 168
Brazilė Kristina 50
Bražėnienė Konstancija 163
Brigevičienė Olga 50
Budrienė Dina 171
Budrys Robertas Jonas 170
Budrys Rolandas 171
Buinevičienė (Kardinskytė) Ona
172
Buinevičienė Lilė 172
Buinevičienė Regina 172
Buinevičius Arvydas 172
Buinevičius (Banys) Antanas 172
Buinevičius Bronius 171, 172
Buinevičius Vladas 172
Buinevičiūtė Asta 172
Buinevičiūtė Audra 172
Buivienė Eugenija 172
Buivienė Romute Zita 173
Buivys Vladas 172
Buivys Eimuntas Stanislovas 172,
173
Buivys Leonardas 172
Buivys Vygintas 173
Buivyte Aida 173
Bukauskas Jonas 46
Bukauskas Liudvikas 46
Bulavas Gediminas 174
Bulavas Juozas 173
Bulavas Viktoras 174
Bulavas Vladas 49, 173
Bulavienė (Bigelytė) Gražina 174
Bulavienė Vanda 173
Burneikienė Birutė 175
Burneikis Juozas 174, 175, 196
Burneikytė Dalia 175
Burneikytė Loreta 175
Burnys Jonas 307
Butėnaitė Ieva 282
Butėnaitė Viktorija 282
Butkevičius Algirdas 130
Buzek J. 123
Cemnolonskis Česlovas 43, 44
Chamajevas V. 228
Chomskis R. 247
Chromčenko Anatolijus 175,
176, 177
Chromčenko (Muraševa) Elena
175
Chromčenko Piotr 175
Chromčenko (Syrkina) Inesa 175
Chromčenkova Antanina 175
Chromčenkova Elena 175
Chromčenkova Tamara 175
Chromčenkov Ivan 175
Cibulskas Algis 50
Citvaras Aloyzas 177
Cvilikienė Elvyra 50
Čekys Algimantas 46
Čeledienė (Mikalauskaitė-Voro-
nikaitytė) Adelė 179
Čeledinas Darius 179
Čeledinas Mindaugas 179
Čeledinas Rimantas 178, 179,
180
Čeledinas Stasys 178
Čeledinas Tadas 179
Čeledinas Tomas 179
Čeledinienė (Rumšaitė) Malvina
178
Čeponienė Laimutė 180
Čeponienė (Merkytė) Ona 180
Čeponis Aloyzas 180
Čeponis Donatas 180
Čeponis Juozas 180
Čeponis Ramūnas 180
Čeponytė Laisvūnė 180
Čibiras V. 219
Čiurlys J. 15, 18
Dambrauskas Vincas 181
Dambraiva Jurgis 265
Damijonaitienė Irena 182
Damijonaitis Ignas 183
Damijonaitis Iraldas 183
Damijonaitis Juozas 181

Damijonaitis Kostas 183	Dargužis Rimvydas Boleslovas 187	Dragūnaitė Jolanta 190
Damijonaitis Stasys 181	Dargužytė Gražina 187	Dragūnas Algirdas 43, 44, 49, 50, 77, 190
Damijonaitis Vytautas Jonas 181, 182	Daugėla G. 258	Dragūnevičius Arimantas 191
Damijonaitytė Elena 181	Daugmaudis Antanas 60	Dragūnienė Teresė 190
Damijonaitytė Guoda 183	Daugvilienė Jolita 148	Drąsutis Pranas 18, 19, 21, 22
Danila Andrius 184	Degutienė (Kalinauskaitė) Irena 188	Drėgūnas Gintaras 192
Danila Arūnas 184	Degutienė (Tirvaitė) Anelė 187	Drėgūnas Kęstutis Jonas 192
Danila (Danilevičius) Juozas 183	Degutis Adomas 187	Drėgūnas Kęstutis (sunūs) 192
Danilaitė (Dziurbeikienė) Danguolė 184	Degutis Giedrius 188	Drėgūnienė Zita 192
Danilaitė Karolina 184	Degutis Jonas 187	Dumbrava Jurgis 302
Danila Jonas Antanas 183	Degutis Juozas 187	Dumskis Kęstutis 50
Danila Stanislovas 183, 184	Degutis Kazimieras 187, 188, 189	Dzeržinskis Feliksas 33
Danila Vilius 184	Degutis Raimondas 188	Dziurbeikis Rimantas 184
Danilevičius Vytautas Jurgis 184	Degutyte Daneta 188	Dziurbeikytė Sigita 184
Danilienė (Dimšaitė) Zofija 183	Degutyte (Dastikienė) Onutė 187	Džiugas A. 291
Danilienė (Dumbliauskaitė) Irena 184	Degutyte (Paškevičienė) Adelė 187	Eberlė 22
Daniūnaitė (Babičienė) Dalia 186	Diškevičienė (Baltuškaitė) Bronė 189	Eidrygevičius Stasys 18
Daniūnaitė (Pakarklienė) Stanislava 185	Diškevičienė (Motuzaitė) Marijona 189	Endziulaitis Gytis 193
Daniūnaitė (Tvaskienė) Aurelija 185	Diškevičius Darius 189	Endziulaitis Jurgis Mykolas 192, 193
Daniūnas Antanas 185	Diškevičius Robertas 189	Endziulaitis Rolandas 193
Daniūnas Antanas Rimgaudas 185, 186	Diškevičius Simonas 189	Endziulaitis Vaclovas 192
Daniūnas Donatas Eugenijus 185	Diškevičius Vincas 189	Gaidienė (Adamonytė) Lilija 195
Daniūnas Paulius 186	Dyfartaitė Meda 190	Gaidienė (Sidaugaitė) Ona 194
Daniūnas Rimgaudas 186	Dyfartas Gintaras 190	Gaidys Audris 195
Daniūnas Tomas 186	Dyfartas Justinas 190	Gaidys Jonas 194
Daniūnienė (Jaraitė-Banelienė) Irena 186	Dyfartas Kazimieras 189, 190	Gaidys Jonas Vytautas 194, 195
Daniūnienė (Norkūnaitė) Ona Aldona 186	Dyfartas Povilas 189	Gaidytė Virginija 195
Daniūnienė (Paunksnytė) Elena 185	Dyfartienė (Miliūnaitė) Marija Gražina 190	Gailiušaitė D. 44
Daniūnienė (Paunksnytė) Elena 185	Dyfartienė (Montvilaitė) Eglė 190	Gailiušienė Halina 195
Dargužienė Nijolė 187	Dyfartienė (Petraitytė) Marija 190	Gailiušis Brunonas 175, 195
	Dobrikas V. 26	Gailiušis Žilvinas 195
		Gailiušytė Svajonė 195
		Garbaravičius 273
		Gargasas Alfonsas 196
		Gargasienė Judita 196

Garšva B. 15	Grėbliūnaitė Irma 204	Ivanauskienė (Urbonavičiūtė) Aleksandra 207
Garunkštienė Danutė 197	Grėbliūnaitė Jolanta 204	Jablonskis Jonas 196, 208, 209
Garunkštis Jonas 48, 196	Grėbliūnaitė Margarita 204	Jadzevičius Stasys 34, 43, 44
Garunkštytė Jolita 197	Grėbliūnaitė Virginija 204	Jagelavičius Tadas Feliksas 209, 210
Garunkštytė Jūratė 197	Grėbliūnas Alvydas Vladislovas 203, 204	Jakštis 43
Gasinska Teresa 50	Grėbliūnas Vladislovas 203	Jakubauskas Albinas 210
Gaušienė Regina 198	Grėbliūnienė (Marcinkutė) Anželė 203	Jakubauskienė Gražina 210
Gaušys Rolandas 198	Grėbliūnienė Marytė 204	Jakubonienė Natalija 212
Gaušys Vladas 197	Greičiuvienė Violeta 112	Jakubonis Rimvydas 211, 212, 227
Gaušytė Dovilė 198	Grigaravičius Vladas 178	Jančiauskas Vytautas 48
Gaušytė Jūratė 198	Gritėnaitė Ilona 205	Janeliūnas Tomas 148
Gaušytė Raimonda 198	Gritėnas Gintaras 205	Janickienė D. 43
Gaušytė Violeta 198	Gritėnas Vytautas 148, 204, 205	Jankauskas Vidmantas 124
Geleževičius Rimgaudas 168	Gritėnas Vytautas (sūnus) 205	Jankevičius J. 15
Gerasimovičius Michailas 43	Grybauskaitė Dalia 125, 126, 130, 135–137	Jaraminas 314
Gilienė Stanislava 198	Grudis Antanas 21, 22, 30, 33, 205	Jasiūnas K. 248
Gilys Antanas 198	Grušas Vidmantas 112	Jazdauskas A. 291
Gilys Antanas (sūnus) 198	Gudynas Arnoldas 206	Jegorovas Romanas 33
Gilytė Rosita 198	Gudynas Gražvydas Jonas 205, 206	Jodelė Pr. 15
Gilytė Svaja 198	Gudyte Margarita 206	Jonas Paulius II, popiežius 169
Gimbutis Gajus Saturinas 199, 255	Gudzinskas Juozas 199, 295	Joneikis Mantas 281
Gylienė Bernadeta 200	Gudzius S. 248	Joneikis Šarūnas 281
Gyls Romualdas 199, 200	Heleris Jakovas 21, 22	Junckeris Jeanas Claude'as 135, 136, 137
Gleveckas Jonas 234	Ivanauskaitė (Kučinskienė) Rozieta 207	Junda Algis Augustas 212
Gluosnis Aleksandras 199–202, 244, 291, 295, 297	Ivanauskaitė (Nijolė) Violeta 207	Jundaitė Jolita 212
Gluosnytė Giedrė 202	Ivanauskaitė (Žulpienė) Lolita Loreta 207, 208	Jundienė (Balandytė) Jadvyga 212
Gluosnytė Gintarė 202	Ivanauskaitė (Žulpienė) Lolita Loreta 207, 208	Jurgaitienė (Gudeliauskaitė) Danguolė 214
Gorbačiovas Michailas 62	Ivanauskas Alfonsas Romutis 207, 208	Jurgaitienė (Matulionytė) Bronislava 212
Gorbačov S. 34, 43	Ivanauskas Kazimieras 48	Jurgaitis Juozas Virmantas 212, 213, 214
Gorskytė Janina 50	Ivanauskas Konstantinas 207	Jurgaitis Kazimieras 212
Grašienė Eugenija 203	Ivanauskienė (Dokšaitė) Zita 207	
Grašys Algimantas Juozapas 202, 203		
Grašys Vaidotas 203		
Grašytė Vilmantė 203		

- Jurgaitis V. 162
 Jurgaitytė Jurga 214
 Jurgaitytė Vaiva 214
 Jusaitis Vincas 50
 Juška Antanas Petras 148, 214, 215
 Juška Faustas 215, 216
 Juškauskas Ksaveras 43–45
 Juškevičienė (Gaidamavičiūtė) Aleksandra 216
 Juškevičienė Svetlana 217
 Juškevičius Liudas 310
 Juškevičius Pranciškus 216
 Juškevičius Zigmas 216, 217
 Juškevičiūtė Aida 217
 Juškevičiūtė Danutė 216
 Juškevičiūtė Jolanta 217
 Juškienė Aldona 215
 Kairiūkštis J. 13
 Kalinauskas Juozas 46
 Kaminskas Pranas 218
 Kaminskas Vytautas 43, 218, 219
 Kariņšas Krišjānis 137
 Karvelienė (Mazuronytė) Joana Nijolė 219
 Karvelis Narimantas Vladas 219
 Karvelytė Undinė 219
 Kasperavičienė (Zlatkutė) Nijolė 220
 Kasperavičius Jurgis 220
 Kasperavičius Vaidutis Augustinas 220, 314
 Kasperavičiūtė Dangė 220
 Katinautė Aušra 221
 Katinautė Jolanta 221
 Katinautė Jūratė 221
 Katinas Jonas 220, 221
 Katinas Julius 220
 Katinas V. 291
 Katiniene (Guobytė) Ona 220
 Katiniene (Medvedevaitė) Irena 221
 Kaulakis Leonas 15, 30, 247, 254–256, 259
 Kazlauskaitė (Dovydaitienė) Audronė 222
 Kazlauskaitė (Greičiuvienė) Violeta 223
 Kazlauskaitė (Smilgevičienė) Nijolė 222
 Kazlauskas Jonas 222
 Kazlauskas Jonas Rimantas 222, 223
 Kazlauskas Karolis 223
 Kazlauskienė Maja 223
 Kazlauskienė (Mickevičiūtė) Elena 222
 Kemėšis P. 259
 Kesiūnienė Valė 50
 Kesylienė Zita Danutė 224
 Kesylis Kazimieras 223, 224
 Kėkštas Zenonas 34, 35, 43, 44, 45, 58
 Kirlytė Eugenija 50
 Kirsnyš Algirdas 48
 Kisielienė Marijona 225
 Kisielius Augustinas Stanislovas 44, 45, 107, 108, 224
 Kisielius Rinaldas 225
 Kisielius Saulius 225
 Klajumaitė Aida 225
 Klajumas Dobilas 225
 Klajumas Rudolfas 225
 Klajumas Vladas 26, 225
 Klajumienė (Čygaitė) Aldona 225
 Klimas Vytautas 46
 Klimavičius Rapolas 48
 Kolumba Gintaras 48
 Kolupaila S. 18
 Kondrašova Livija 265
 Kondratas Antanas 227
 Konenkova Natalija 46
 Kopčionova Darija 226
 Kopčionova Margarita 226
 Kopčionovas Aleksejus 226
 Kopčionovas Nikolajus 226
 Kopčionovas Olegas 226
 Kovalenko Natalija 50
 Kovalenkoviene M. 196
 Kraujelienė Nijolė 228
 Kraujelis Alfonsas 205, 226, 227, 228
 Kraujelytė Armida 228
 Kraujelytė Daiva 228
 Kripas M. 16
 Krūminis Edmundas 228, 229
 Kubilius A. 123
 Kučinskis Māris 135, 136
 Kuncevičienė Danutė 50
 Kurapka Jonas 30
 Kutaitė Eglė 230
 Kutaitė Saulė 230
 Kutas Bernardas 229
 Kutas Gerimantas Dominykas 229
 Kutas Ginutis Pranas 229
 Kutas Saulius Aloyzas Bernardas 4, 31–62, 44, 65, 159, 177, 229, 230, 253, 262, 317
 Kutienė (Petrovaitė) Marijona 230
 Kutienė (Tulabaitės) Valerija 229

- Kuzmicz Albert 124
 Kuzminskas Dalius 231
 Kuzminskas Gražvydas 231
 Kuzminskas Vytautas 230, 231
 Kuznecovas P. 44
 Kvedaraitė Jolita 232
 Kvedaraitė (Norkunienė) Raselė 232
 Kvedaras Juozas 231, 232
 Kvedaras Valdas 232
 Kvedariene Birutė 232
 Ladyga Algis 46
 Laiškonienė Rima 233
 Laiškonis Stasys Laimutis 232, 233
 Lasinskas M. 174, 175, 273
 Laucius Jeronimas 4
 Laukevičius Vincas 158
 Laurinavičienė Danutė 234
 Laurinavičius Mykolas 233, 234
 Laurinavičiūtė Daiva 234
 Leipienė (Račinskaitė) Ona 235
 Leipus Antanas 234
 Leipus Darius 235
 Leipus Povilas 234, 235
 Leiputė Jurgita 235
 Leiputė Marytė 234
 Leipuvienė (Tuzikaitė) Leokadija 234
 Lenickaitė Aldona 236
 Lenickaitė Ramunė 237
 Lenickas Andrius 237
 Lenickas Česlovas 235, 236, 237
 Lenickas Stasys 235
 Lenickienė Julija 236
 Lenickienė (Minkštimitė) Aleksandra 235
 Lenickienė (Širvinskaitė) Danutė 237
 Leonov S. 26
 Levin 26
 Levinšteinas M. 247
 Liaugaudas Antanas 307
 Ligeika S. 43
 Linkaitis Juozas 22, 30
 Liutkienė (Kerulytė) Kotryna 237
 Liutkienė (Sirutavičiūtė) Aniceta 239
 Liutkus Romualdas 237, 239
 Liutkus Romualdas Algimantas 237, 238, 239
 Liutkus Romualdas Algimantas (anūkas) 239
 Liutkus Vygantas 239
 Liutkus Žygimantas 239
 Liutkutė Karolina 239
 Liutkutė Monika 239
 Lyberienė (Eidukavičiūtė) Izabelė 239
 Lyberis Antanas 239
 Lyberis Rimvydas Jonas 239, 240
 Lyberyte (Lukoševičienė) Jūratė 239
 Lubys Arūnas 265
 Lukoševičienė Paulina 240
 Lukoševičienė (Žiubikaitė) Justina 241
 Lukoševičius Algirdas 240, 241, 242
 Lukoševičius Audrius 242
 Lukoševičius Giedrius 242
 Lukoševičius Kazimieras 240
 Lukoševičius Stasys 240
 Lukoševičiūtė Agnė 242
 Lukoševičiūtė Danutė 240
 Lungevičius Antanas 242
 Macijauskas Stasys 48
 Mačėnaitė Jūratė 243
 Mačėnas Jonas Kastytis 242, 243
 Mačėnas Naglis 243
 Mačėnienė Bernadeta 243
 Mačiukienė Jadvyga 62
 Mačiūnas J. 22
 Makarevičius V. 291, 295
 Makaveckaitė (Dzenajavičienė) Farida 244
 Makaveckas Romualdas 243, 244
 Makaveckienė (Milkamanavičiūtė) Felicija 244
 Makulienė (Lančinskaitė) Joana 245
 Makulienė Nastasija 244, 245
 Makulis Arūnas 244, 245
 Makulis Gintaras 245
 Makulis Juozas 244
 Makulytė Eugenija 244, 245
 Makulytė Jūra 245
 Maneikienė Anė 247
 Maneikienė (Vilkytė) Anė 246
 Maneikienė (Žalytė) Zofija 245
 Maneikis Andrius 246
 Maneikis Juozapas 245
 Maneikis Vytautas 246
 Maneikis Vytas 246
 Maneikis Vytautas 245, 246, 247, 274
 Maneikytė (Misiūnienė) Ina 247
 Mangevičius Vygandas 48
 Markevičienė (Benetytė) Aleksandra 248
 Markevičius Juozapas 48
 Markevičius Linas Andronis 247, 248
 Markevičiūtė Arnolda 248

- Markevičiūtė Lina 248
 Martusevičius Juozas 33, 40, 43, 44, 45, 61, 107, 108, 148, 287, 316
 Masiulis Rokas 7, 8, 130
 Masys Liudas 77
 Maskoliūnaitė Evelina 148
 Matačiūnienė Danutė 48
 Matulionienė Aleksandra 249
 Matulionis Algirdas Jonas 248, 249
 Matulionis Darius 249
 Matulionis J. 274
 Mažeika Zigmantas 204
 Mejerienė Elena 46, 249, 250
 Mejeris Gintaras 250
 Mejeris Marius 250
 Mejeris Zigmantas 250
 Mekas Algis Viktoras 4, 167, 180, 184, 186, 195, 219, 235, 239, 240, 242, 284, 306, 314
 Menčiūnienė Liucija 50
 Merkeliene Lina 48
 Merkienė (Butkutė) Zina 251
 Merkienė (Gruoblytė) Emilija 250
 Merkys Kazimieras 250
 Merkys Saulius 251
 Merkys Vaidotas 251
 Merkys Viktoras 180, 185, 222, 250, 251, 318
 Mielczarski Wladyslaw 124
 Mikalajūnas Dangiras 252
 Mikalajūnas Leonas 251, 252
 Mikalajūn Nijolė 252
 Mikužienė Adelė 252
 Mikužienė Meilutė 253
 Mikužis Anicetas 64, 252, 253
 Mikužis Jokūbas 252
 Mikužis Vytis 253
 Mikužytė Adelė 252
 Mikužytė Aldona 252
 Milenskis N. 199, 200, 243
 Misiūnienė (Maneikytė) Ina 246, 247
 Miškinis Vaclovas 148
 Miškinis Vytautas 4, 98, 160, 165, 170, 173, 174, 183, 189, 196, 199, 202, 209, 216, 220, 221, 223, 230, 256, 258, 261, 272, 273, 275, 287, 289, 295, 297, 298, 309, 315, 318, 319
 Monkevičius Gintautas 107, 110
 Monstvilaitė (Kapačiauskienė) Vilija 254
 Monstvilas Kostas 253, 254
 Monstvilas Kostas (tėvas) 253
 Monstvilienė Danutė 254
 Monstvilienė (Bagdonavičiūtė) 253
 Morawieckis Mateuszas 130, 135, 136, 137
 Morkvėnas A. 248
 Mošinskis V. 15
 Motieka Kazimieras 62
 Nalivaika A. 44
 Narbutaitė-Jaščianinienė Virginija 48
 Narbut Gražina 50
 Nargėlas Albertas 254, 255, 256
 Nargėlienė (Gudaitytė) Irena Zita 256
 Narmontaitė (Deinekienė) Miranda 257
 Narmontaitė (Gedminienė) Nelita 257
 Narmontas Kazimieras 256, 257
 Narmontas Kazimieras (tėvas) 257
 Narmontienė (Jurkaitė) Bronislava 256
 Narmontienė Marija 257
 Nauckūnas V. 77
 Navickaitė Aušrinė 260
 Navickaitė Vaiva 260
 Navickas Albertas Kazys 258, 259
 Navickas Algimantas Stanislovas 259, 260
 Navickienė (Šakauskaitė) Rozalija 260
 Nedzinskas Evaldas 261
 Nedzinskas Petras 260
 Nedzinskas Pranas 260
 Nedzinskas Tomas 261
 Nedzinskienė (Biliūtė) Ona 260
 Nedzinskienė (Kapčiavičiūtė) Nijolė 261
 Negrivoda Elena 262
 Negrivoda Genadij 261, 262
 Negrivoda Jurij 262
 Negrivoda (Komar) Praskovja 261
 Negrivoda Porfirijus 261
 Negrivoda (Šidlovska) 261
 Negrivoda Vadim 261
 Nekrašas Justinas 205, 255
 Nemickaitė Girda 263
 Nemickaitė Vilija 263
 Nemickas Algimantas 262, 263
 Nemickas Dainius 263
 Nemickienė Ona 263
 Nemunienė (Šimanskaitė) Pranciška 263
 Nemunienė (Zenkevičiūtė) Elena Marija 264

- Nemunis Alfonsas 263, 264
 Nemunis Juozas 263
 Nemunis Viktoras 263, 264
 Nemura S. 43
 Neverovičius Jaroslovas 125, 134
 Niemi A. R. 13
 Nikitinas Jėvsignėjus 265
 Nikitinas Josifas 265
 Nikitinas Pavelas 265
 Nikitiniene (Domeikaitė) Lidija 265
 Nockūnas V. 44
 Noreika Pranas 178, 235, 239, 283
 Novickis A. 15
 Oniūnas Albertas 266
 Oniūnas Baltramiejus Vincas Motiejus 266
 Oniūnas Evaldas 266
 Oniūnienė Nona 266
 Orda Napoleonas 10
 Paciukonis J. 39
 Padleckienė Stanislava 48
 Padleckis Ramutis Petras 48
 Pajaujienė Rima 267
 Pajaujis Raimondas 267
 Pajaujis Vytautas 266, 267
 Pakalniškaitė Antanina 267
 Pakalniškienė (Matukonytė) Donata 268
 Pakalniškienė (Triškaitė) Barbora 267
 Pakalniškis Jonas 267
 Pakalniškis Julius 267, 268
 Pakalniškis Kęstutis 269
 Pakalniškis Mindaugas 269
 Paknys Juozas 24
 Paltanavičius J. 43, 44
 Paškevičius Boleslovas 151
 Patamsis Juozapas Kęstutis 235
 Paukštaitis Z. 218
 Pauliukaitienė Nijolė 269
 Pauliukaitis Algirdas Juozapas 269
 Paulius Andruškevičius 154
 Paznanskis Vytautas 193
 Pedišius A. 291
 Pekšys D. 43, 44
 Peseckaitė Aušrelė 270
 Peseckaitė Jurga 270
 Peseckaitė Rasa Skirmantė 270
 Peseckas Jurgis 269, 270
 Peseckienė Aldona 270
 Petkevičius Juozas 270, 271
 Petrulis Vytautas 156, 178, 208, 246, 254
 Platakis Algirdas 48
 Plūkas Vytautas 30, 50
 Poderis Vaclovas 44
 Poderys Virgilijus 112
 Pogorelova Nadežda 50
 Poška Algimantas Juozas 271, 272
 Poškaitė Rūta 272
 Poška Juozas 271
 Poška Simonas 272
 Poška Vytautas 272
 Poškienė (Šimonytė) Pranė 271
 Poškienė (Vitaraitė) Gražina Janina 272
 Preikšaitis J. 44
 Priešpilis Gintautas 77
 Prodi R. 123
 Pševluckas Antanas 272, 273, 314
 Pševluckas Erlandas 273
 Pševluckas Mykolas 272
 Pševluckas Nerijus 273
 Pševluckienė (Grižaitė) Vida 273
 Pševluckienė (Sesickaitė) Teofilija 272
 Puodžiūnaitė Eligija 274
 Puodžiūnas Antanas 273
 Puodžiūnas Vytautas 247, 273, 274, 275
 Puodžiūnas Vytautas (sūnus) 274
 Puodžiūnienė Irutė 274
 Puodžiūnienė (Sližytė) Rozalija 273
 Radiun Galina 50
 Radvila Giedrius 107, 110
 Radzevičius Stasys 312
 Radzevičius Vitalijus 275
 Ragauskas Jonas 316
 Randakevičius Jonas 30, 43
 Rastenienė (Šerėnaitė) Veronika 275
 Rastenis Rimgaudas 212, 227, 275, 276, 298
 Ratas Jūri 135, 136, 137
 Ratkevičienė Laimutė 277
 Ratkevičius Vilhelmas 277
 Raudonienė Virginija 298
 Raudonikis V. 43
 Rezničenka Leonidas 277, 278
 Rezničenka Marina 278
 Rezničenka Regina 278
 Rezničenka Valentina 278
 Rimkus K. 18
 Roivas Taavis 130
 Rukavičienė Regina 50
 Rukšėnas Rimvydas 205

Rutauskaitė Edita 279	Skuodis V. 158	Straujuma Laimduota 130
Rutauskaitė Jolanta 279	Sladkevičius Vincentas 317	Stumbras Algirdas 33, 34, 43–45, 59, 60, 64, 148, 169, 220
Rutauskaitė Miglė 279	Smetona Antanas 13	Stungurys Stasys 158
Rutauskas Mykolas 278, 279	Smilgevičius Sigitas 43, 44	Sučila V. 248
Rutauskienė Elena 279	Spudulienė (Černiauskaitė) Gra- žina 284	Svylas Algirdas 30, 43, 45
Rutkauskas Mykolas 278	Spudulienė (Pleikytė) Uršulė 282	Šaduikienė (Puodžiūtė) Ona 286
Ruzgienė Aušra 280	Spudulis Jonas 282	Šaduikienė (Stankevičiūtė) Elena 287
Ruzgys Andrius 280	Spudulis Jonas (sūnus) 282	Šaduikis Juozas 286
Ruzgys Benas 279, 280	Spudulis Kęstutis 284	Šaduikis Ramutis 286
Ruzgytė Rūta 280	Spudulis Vaclovas 282, 283, 284	Šaduikis Vilius 4, 5, 10–30, 148, 150, 152, 163, 175, 177, 181, 190, 192, 196, 259, 271, 281, 286, 287, 292, 301, 303
Ruzveltas Franklinas 18	Spudulytė Eglė 284	Šaduikytė Agnė 287
Ružinskas Zenonas 4, 63–147, 154, 155, 168, 172, 198, 204, 206, 212, 224, 225, 231–233, 252, 266, 282, 293, 307, 316	Spudulytė (Gotautienė) Bronislo- va 282	Šaduikytė Danutė 286
Sakalauskaitė Daiva 281	Spudulytė (Martinaitienė) Zofija 282	Šaduikytė Jurga 287
Sakalauskaitė Violeta 281	Spudulytė (Matutinė) Jadvyga 282	Šaduikytė Lina 287
Sakalauskas Albinas 280, 281	Spudulytė (Slažinskienė) Vanda 282	Šakalys Emanuelis 50
Sakalauskas Antanas 280	Stalinas Josifas 161	Šakėnaitė Jurgita 288
Sakalauskienė Antanina 280	Stanišauskis J. 18, 20	Šakėnas Algis 48, 49, 287, 288
Sakalauskiene (Kasperaitytė) Va- lentina 281	Stašionis Arūnas 50	Šakėnas Justas 288
Samardokas Albertas 48	Stimbirienė Angelė 285	Šakėnienė Danguolė 288
Samoliuk Ana 50	Stimbirienė Lilija 285	Šapalaitė Gražina 289
Sargautis 314	Stimbirienė (Tauraitė) Salomėja 285	Šapalaitė Jurgita 289
Savickaitė Barbora 281	Stimbirys Jonas 285	Šapalas Jurgis 288, 289
Selezniovas 314	Stimbirys Mindaugas 285	Šapalas Kazimieras 288
Serekaitė Liucija 236	Stimbirys Narimantas 285	Šapalienė (Kazlauskaitė) Monika 288
Sidorenko Liudmila 48	Stimbirys Vytautas 285	Šapalienė Vladislava Danutė 289
Sipavičius Eugenijus 28, 30, 43, 45	Stimbirytė Jolė 285	Šeimienė Magdelena 289
Skritulskaitė (Butėnienė) Jūratė 282	Stonienė Liudmila 286	Šeimienė Staselė 290
Skritulskas Jonas 281	Stonys Andrius 286	Šeimys Albinas Kazimieras 289, 290
Skritulskas Rimgaudas 281, 282	Stonys Vytautas Alfonsas 285, 286	Šeimys Kazimieras 289
Skritulskienė (Blažonytė) Vikto- rija 281	Stonytė Liucija 286	Šeimys Vygantas 290
Skritulskienė (Matukonytė) Al- dona 282	Stonkus Algirdas 48	Šeimytė Vilma 290

Šeinauskas R. 150	Tamonis Matas 296	Urbanavičiūtė Regina 302
Ševaldin Viktor 262	Tamošiūnas Sigitas Alfonsas 46	Urbanavičiūtė Rita 302
Šileika Juozas 264	Tarulis 314	Urbonas Leonas 203, 249
Šimkus Juozas 50	Tarulis Vytautas 50	Ūsaitis Vytautas 46
Šlančiauskas Anupras 290, 291	Taujenis V. 15	Vadapalas 314
Šlančiauskas Marius 291	Teišerskaitė Jūratė 297	Vadapalienė Ada 44, 46
Šlančiauskienė Irena Genė 291	Teišerskas Česlovas 297	Vagnorius Gediminas 64
Šlapelis J. 13	Teišerskas Juozas 297	Vaicekavičius Justinas Feliksas 303
Šležas Andrius 291	Teišerskas Rimas 297	Vaičiūnas Marija 304
Šležas Antanas 291, 292	Teišerskienė (Andriuškevičiūtė) Felicija 297	Vaičiūnas Renaldas Vladas 303, 304
Šležas R. 291	Teišerskienė Jelena 297	Vaičiūnienė Irena 304
Šležienė Ona Afroditė 291	Telyčėnas Bronislovas 298	Vaikšnoras E. 39
Šliogerienė Regina 48	Telyčėnas Tautvaldas 298	Valdas Andruškevičius 154
Šliogeris Jonas 43	Telyčėnienė Onutė 298	Valeika Vitulis 4, 31–62, 171, 191, 197, 198, 219, 225, 226, 243, 250, 267, 270, 278–280, 286, 288, 304
Šmatceris R. 11	Telyčėnienė Vilma 298	Valikonienė (Marozaitė) Antani- na 304
Špėlienė Janina 293	Tička Boleslovas 298, 299	Valikonienė (Urbonavičiūtė) Ele- na Leokadija 305
Špėlis Algimantas 292, 293	Tičkaitė Rima 299	Valikonis Albertas 304, 305, 306
Špėlis Aurelijus 293	Tička Jonas 298, 299, 300	Valikonis Algimantas 304
Špėlytė Gintarė 293	Tička Vidmantas 299, 300	Valikonis Jonas 304
Šraibmanas Jakovas 50	Tičkienė (Prascieniūtė) Ona 298, 299	Valikonis Jonas (sūnus) 304
Šumacherienė (Sadauskaitė) Ele- na 293	Tičkienė (Valikonytė) Vanda Ele- na 299	Valikonytė (Putrienė) Nijolė 306
Šumacherienė (Vaitoškaitė) Ma- rija Rūta 294	Trečiokas Romualdas 22	Valikonytė (Šrubšienė) Rasa 305
Šumacheris Kęstutis 293, 294	Trofimovas 314	Valiukonis Jonas 43, 44
Šumacheris Vytautas 294	Tumėnas R. 258	Valotkienė Laimė 4, 187, 251, 269, 277, 285, 290, 302
Šumacheris Vladas 293	Tuomas Edvardas 300, 301	Valteris S. 43
Šumacherytė Eglė 294	Uogintas Adomas 302	Vasilis-Vasiliauskas Arūnas Kon- radas 43, 44
Šumskis Renatas 112	Uogintas Antanas 301	Vasiljeva Anastasija 265
Šušys Leonas 22	Uogintas Antanas 301	Vazniokaitė (Čiudarienė) Daina 306
Švedaitė Marija Luiza 230	Uogintas Kastytis 302	
Švedas Romas 112	Uogintas Povilas 301, 302	
Švenčianas Petras 294, 295	Uogintas Tomas 302	
Švenčianienė Danutė 295	Uogintienė Ona 301	
Švenčianienė (Dundulytė) Jūratė Janina 295	Urbanavičienė Vita 302	
Tallat-Kelpša Č. 43	Urbanavičius Stasys 302	
	Urbanavičiūtė Agnė 302	

Vazniokaitė (Saduskienė) Laima 307	Visockas Feliksas 312
Vazniokas Algimantas 306, 307	Visockas Gintis 312
Vazniokienė (Zdanavičiūtė) An- tanina Emilija 306, 307	Visockasitė Goda 314
Veinšreiderienė Marija 307	Visockas Remigijus 268
Veinšreideris Edvardas 307	Visockas Rimantas 312
Veinšreideris Stanislovas 234, 307–309	Visockas Šarūnas 313
Velaniškis Jonas 164, 205, 245, 268	Visockienė (Radzevičiūtė) Adelė 312
Velička Alvydas 48	Visockienė (Radzevičiūtė) Eleo- nora 313
Verbyla Aleksandras Vytautas 309	Voldemaras A. 13
Verbylaitė Vaiva 310	Volfas Josifas 22
Verbyla Kazimieras 309	Vosyliūtė Irena 50
Verbyla Petras Romualdas 309, 310	Zališauskas M. 200
Verbyla Vytautas 309	Zdanis J. 274
Verbylienė Kazimiera 309	Zemzinas Viktoras 308
Verbylienė (Preikštaitė) Danutė 310	Ziablova Elena 315
Verikaitė Kotryna 272	Ziablova Liubov 315
Vidmantas Jurgis 30	Ziablovas (Ziablov) Anatolijus 314
Vileišis A. 13	Ziablov Gavrila 314
Vileišis J. 13	Zumerienė Eleonora 48
Vilekaitė (Narauskienė) Ingrida 310	Žala Dainius 316
Vilemas Jurgis 170, 310, 311, 312	Žala Sarapinas 315, 316
Vilemas Paulius 310	Žalienė Irena 316
Vilemas Vincas 310	Žemaitis Z. 13
Vilemienė Janina 310	Žilinskas Algimantas 33, 43, 44, 61, 316, 317
Vilys Algimantas 48	Žilinskienė (Čiurlionytė) Aldona 316
Virbickas Daivis 107, 109	Žilys Kazys 317, 318
Visockas Algimantas 312, 313, 314	Žiugžda V. 291
Visockas Algimantas (anūkas) 313	Žukas Jonas 268
	Žukauskaitė Virginija 50
	Žukauskas A. 151, 174, 291
	Žukauskas V. 43
	Žvirblis Kazys 318

TURINYS

PRATARMĖ	5
MIELIEJI SKAITYTOJAI	6
DEAR READERS	7
LIETUVOS VALSTYBINĖS ENERGETIKOS AKCINĖS BENDROVĖS „LITGRID“ ATSIRADIMAS VISOS LIETUVOS ENERGETIKOS ISTORIJOJE FONE (NUO DISPEČERINĖS TARNYBOS IKI AB „LITGRID“)	9
<i>Vilius Šaduikis</i> I dalis. ENERGETIKOS ŪKIO SITUACIJA LIETUVOJE TARPUKARYJE IR DISPEČERINĖS TARNYBOS KŪRIMO PRADŽIA (IKI 1946 M.)	10
<i>Saulius Kutas, Vitulis Valeika</i> II dalis. LIETUVOS ENERGETIKOS SISTEMOS DISPEČERINĖS TARNYBOS VEIKLA IR PLĖTRA 1946–1990 M.	31
<i>Zenonas Ružinskas</i> III dalis. ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS DISPEČERINĖS TARNYBOS IR AB „LITGRID“ VEIKLA NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE 1990–2020 M.	63
LITERATŪRA	148
LIETUVOS ENERGETIKAI, GIMĘ 1931–1940 M.	149
PAVARDŽIŲ RODYKLĖ.....	320

Lietuvos energetika. Devintas tomas. Lietuvos energetikos dispečerizacija ir akcinės bendrovės „Litgrid“ veikla / Sudarytojas Vilius Šaduikis. – Vilnius: Trys žvaigždutės, 2022, – 332 p., iliustr.

ISBN 978-609-431-136-9

Leidinyje „Lietuvos energetika“ IX t. pateikta plati informacija apie Lietuvos elektros energetikos raidą. Šios knygos pagrindinė tema – dispečerių ir elektros perdavimo sistemos veiklos kelias Lietuvoje. Jis apėmė ne vieną dešimtmetį, kurių metu prie patikimo ir stabilaus mūsų šalies elektros sistemos darbo užtikrinimo prisidėjo daugybė šviesių, sumanių inžinierių. Šiandien „Litgrid“ valdomi aukštos įtampos tinklai jungia 237 pastotes ir driekiasi daugiau nei 7200 km, o Lietuvos elektros sistemos valdymas didžiąja dalimi atliekamas nuotoliniu būdu iš centrinės dispečerinės Vilniuje. Dispečerių darbo įrankiai su laiku keitėsi, tačiau jų svarba visuomet išliko milžiniška. Tiek anksčiau, tiek dabar dispečerių atliekamos užduotys yra nepakeičiama sėkmingo elektros sistemos veikimo dalis. Nuo tikslo apjungti ir reguliuoti Lietuvos elektros ūkį jau prieškaryje iki dabartinio „Litgrid“ praėjo ilgas ir iššūkių pilnas laiko tarpas.

Straipsnių autoriai – žinomi Lietuvos energetikai: Saulius Kutas, Vytautas Miškinis, Zenonas Ružinskas, Vitulis Valeika, Vilius Šaduikis.

Leidinyje supažindina ir su žmonėmis (gim. 1931–1940), kurie kūrė Lietuvos energetikos ūkį, ruošė specialistus.

Knyga skirta energetikos specialistams ir visiems besidomintiems Lietuvos energetikos istorija.

LIETUVOS ENERGETIKA

Devintas tomas

Sudarytojas Vilius Šaduikis

Viršeliams panaudotos „Litgrid“ nuotraukos
Nuotraukos iš energetikų archyvų ir asmeninių kolekcijų

SL 369. 2022. 20,75 sp. l. Tiražas 500 egz.

Vyriausiasis redaktorius Jeronimas Laucius

Dizainerė Jelena Malinovskaja

Leido „Trys žvaigždutės“, Kalvarijų g. 134-42, LT-08209 Vilnius
tel. 8 687 75 147, el. p. JeronimasL@gmail.com, www.tryszvaigzduotes.lt

Spausdino Booksfactory, Cukrowa 22, 71-004 Szczecin, Lenkija

